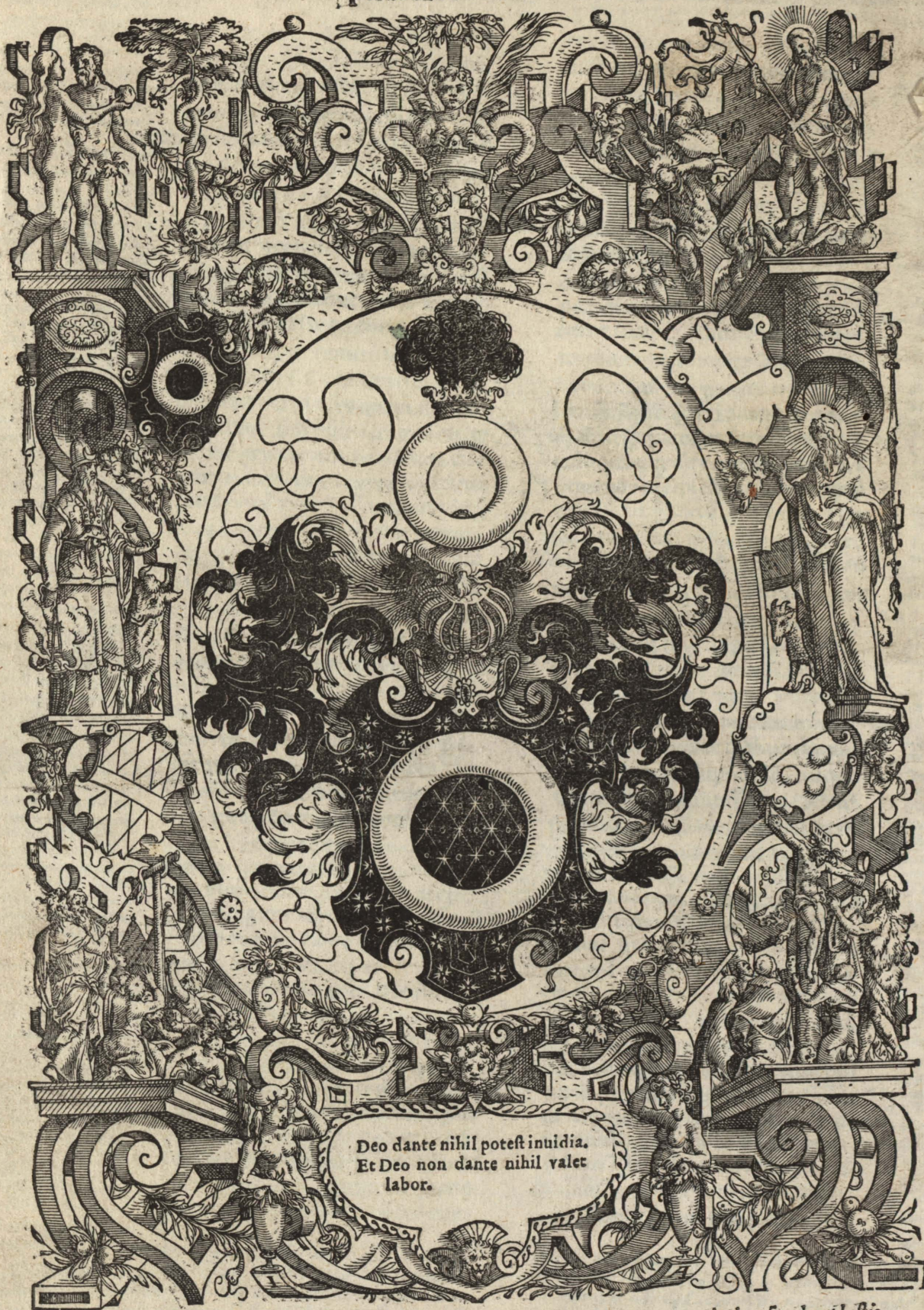

2° Theol.
485a

AD INSIGNIA REVE- RENDI NOBILITATIS VETVSTATE ET

DOCTRINA PRAESTANTIS VIRI, IOHANNIS ÆGOL-
phi à Knöringen, VVirtzeburgensis Ecclesiae Canonici, Et Augustani
Custodis, patroni sui obseruandi, Hartmannus Schop-
perus Nouiforensis.

= lim 68a

HÆc monumenta gerit virtutis Egolphus auitæ,
Hoc insigne suæ nobilitatis habet.
Annulus in clypeo nigrante notare videtur,
Quod sit amicitia non temeranda fides:
Vfus enim iunxit quos consuetudinis olim,
Annulus hos inter nobile fœdus erat.
Sic duo Coningij vinclis quicunq; ligati,
Dant impolluta Religionis fidem,
Principioq; carens eo sine rotundus vbiq;
Annulus, hos firmans consociare solet.
Multa vetustatem legimus tribuisse coronis,
Præcipue gemmis aurea si qua fuit.
Hoc belli dicunt insigne fuisse superbum,
Atq; triumphantum prodigiale decus:

Primus enim muros qui vi conscenderat hostis,
Illius merces hoc diadema fuit.
Diuitis ingenij vel si quis acumine clarus,
Ardua se studijs extulit astra super.
Pro patria vel qui suscepit vtile bellum,
Fronde coronatum taliter esse ferunt.
Deniq; quisquis inauratam gestare coronam
Cepit, is in summo semper honore fuit.
Præcipue galeæ pulchras in vertice cristas,
Aut magnæ plumas si quis haberet auis.
Sunt igitur meliora nouis diademata signis,
Quæ monumenta suæ gentis Egolphus habet.
His siquidem Clypeos numerosa pecunia donat,
Illî nobilitas ingeminata dedit.

FINIS.

Capita primi libri.

De Annuntiatione Virginis prologus.	cap.i. car.iii.
De angelis in genere.	cap.ii. car.iiii.
De angelo Gabriele in specie.	cap.iii. car.v.
De deo.	cap.iiii. car.vi.
De operatione dei.	cap.v. car.vii.
De magnitudine dei.	cap.vi. car.viii.
De dei amplitudine.	cap.vii. car.viii.
De mysterio nominis Galileæ.	cap.viii. car.ix.
De sanctæ Mariæ excellentia.	cap.ix. car.x.
De uirginitate an sit uirtus.	cap.x. car.xi.
De uirginitatis excellentia.	cap.xi. car.xiii.
De incarnationis tempore.	cap.xii. car.xiii.
De coniugii Mariæ excellentia.	cap.xiii. car.xiii.
De mysterio nominis Ioseph.	cap.xiiii. car.xiii.
De ueracitate Mariæ & Ioseph.	cap.xv. car.xv.
De mysterio nominis Dauid.	cap.xvi. car.xv.
De dignitate nominis Maria.	cap.xvii. car.xv.
De apparitione angelorum: & in specie quomodo apparuerit Angelus Gabriel Virgini Mariæ.	cap.xviii. car.xvi.
De uestitu: & ornatu Angeli Gabrielis.	cap.xviii. car.xviii.
De legatorum partibus: & legationis audientium & de dignitate salutationis angelicæ.	cap.xx. car.xviii.
De gratiis sanctæ Virginis.	cap.xxi. car.xviii.
De benedictione quid sit.	cap.xxii. car.xix.
De Mariæ turbatione.	cap.xxiii. car.xix.
De ordine orationis Gabrielis ad Virginem.	cap.xxiiii. car.xix.
De uero regno Christi: & eius excellentia.	cap.xxv. car.xxi.
De responsione Virginis Angelo data.	cap.xxvi. car.xxii.
De declaratione narrationis suæ p Gabriele.	cap.xxvii. car.xxii.
De obumbratione Virginis Mariæ a spū sancto.	cap.xxviii. car.xxiii.
De cōclusionē cōfirmationis factæ p Angelum.	cap.xxix. car.xxiii.
De probatione conclusionis.	cap.xxx. car.xxiii.
De probatione eiusdem conclusionis.	cap.xxxi. car.xxv.
De Mariæ Virginis responsione.	cap.xxxii. car.xxvi.

Capita secundi libri.

De Natiuitate domini prologus.	cap.i. car.xxvii.
--------------------------------	-------------------

De officio loannis euangelistæ.	cap.ii. car.xxvii.
De testimonio utriusq; loānis.	cap.iii. car.xxvii.
De conuenientia & differentia nominis p̄cipio in exordio genesis & loannis euangelio.	cap.iiii. car.xxviii.
De Moyſi & loānis exordio.	cap.v. car.xxviii.
De natura uerbi in genere & in specie.	cap.vi. car.xxviii.
De uerbo hominis.	cap.vii. car.xxx.
De uerbo Angelorum.	cap.viii. car.xxxii.
Species intelligibilis finita quomodo infinitum possit ostendere.	cap.ix. car.xxxiii.
De uerbo secundo angelorum.	cap.x. car.xxxiii.
De uerbo āgelorum perfectissimo: & de uerbo domini lesu.	cap.xi. car.xxxiiii.
De uerbo dei quid non sit & quid de illo capere pos- simus.	cap.xii. car.xxxv.
Verbum dei uere generari esseq; filium dei.	cap.xiii. car.xxxv.
De differentibus modis essendi uerbi dei.	cap.xiiii. car.xxxvi.
De numero & ordine dictionū a loanne in quattuor primis propositio- nibus sui euangelii positarum.	cap.xv. car.xxxvi.
De trinitatis omnipotentia.	cap.xvi. car.xxxvii.
Ratio idearū ūn cōstat sine deo nihil posse fieri.	cap.xvii. car.xxxviii.
Quod gratia dei omnibus creaturis est necessaria: sed maxime rationalibus.	cap.xviii. car.xxxix.
Dei beneficentiam bruta non excludere: nec uita carere.	cap.xix. car.xl.
Gratiam gratū facientē oībus hominibus a deo tribui.	cap.xx. car.xl.
De officio utriusq; loannis.	cap.xxi. car.xl.
De pura & prima luce.	cap.xxii. car.xli.
Dei uerbum qui deus est mundo sub lunari quomodo continetur.	cap.xxiii. car.xli.
Gratiam dei bonis & malis imissam non æqualiter in illis operari.	cap.xxiiii. car.xlii.
Saluatorem qui receperunt & quomō receperunt.	cap.xxv. car.xlii.
De spiritali hominum regeneratione.	cap.xxvi. car.xliii.
De formatione lesu in utero uirginis.	cap.xxvii. car.xliii.
Solutio difficultatum lesu conceptioni & natiui- tati obstantium.	cap.xxviii. car.xliii.

Declaratio per exemplum quomodo uerbum caro factum sit.	cap. xxyiii. car. xliiii.
Ad quid uerbum caro factum sit: ut habitator in domo.	cap. xxx. car. xlv.
De unigeniti dei & Virginis gloria natiuitatis.	cap. xxxi. car. xlv.
De ratione uirginitatis conseruatæ in Mariæ conceptu & sospitate in parturiendo.	cap. xxxii. car. xlv.
De foelicitate & gloria Mariæ in partu.	cap. xxxiii. car. xlvii.
A quo sit natiuitatis Iesu gloria.	cap. xxxiiii. car. xlix.

Capita tertii libri.

De Circumcisione domini prologus.	cap. i. car. li.
Circumcidi cur uoluerit Iesus.	cap. ii. car. li.
Expositio epistolæ Pauli: quæ legitur i die circūcisionis	cap. iii. car. liii.
Circumcisionem animæ publice & intrepide assumendam retinendam uero secrete.	cap. iiii. car. liii.
Circumcisio secundum carnem quare sit abolita.	cap. v. car. liii.
Circumcisionem secundum carnem non esse legis Mosaicæ statutam. & tempus eius.	cap. vi. car. lv.
Circumcisio cur septem peractis diebus fieret.	cap. vii. car. lv.
Iesus cur in circumcisione dictus sit filius Virginis.	cap. viii. car. lyi.

Capita quarti libri:

De Epiphania prologus.	cap. i. car. lix.
Quis debeat adorari.	cap. ii. car. lix.
De ratione & natura stellæ a magis uisæ: & astrologo- rum uanitate.	cap. iii. car. lx.
Stellas non efficere: neq; ostendere posse quæ astrolo- gi putant.	cap. iiii. car. lxi.
Adorationi quæ præmittere oporteat.	cap. v. car. lxii.
Natiuitatis Iesu locum magna ratione fecit deus discere magos ab Herode & proceribus iudeorum.	cap. vi. car. lxiii.
Expositio lectionis Surge illuminare. & eius concordia cum euangelio: concludens responsionem ad quæsitum.	cap. vii. car. lxiii.
De inconsulta Herodis & iudeorum turbatione: expositio euangelii.	cap. viii. car. lxiiii.

De Herodis sibiꝫ similibꝫ perfidia: & pœna.	cap. ix.	car. lxy.
De nimia Herodis superbia: & stulta astutia responden-		
do Magis.	cap. x.	car. lxyi.
De imitandis Magis egressis patriam: & abeuntibus ab Herode: ut ado-		
rent saluatorem natum.	cap. xi.	car. lxyii.
De lumine fidei: & spiritus hilaritate: modoq; & loco ueræ		
adorationis.	cap. xii.	car. lxyiii.
De præsidio sanctorum in adoratione quærendo.	cap. xiii.	car. lxyiiii.
De præmittendis adorationi sumatim collectis ex euangelii		
& prophetiæ declaratione.	cap. xiiii.	car. lxyv.
De Magorum prostratione dum adorant.	cap. xv.	car. lxyvi.
De ratione adorandi a Dauid in psalmis tradita.	cap. xvi.	car. lxyvii.
De thesauris aperiendis coram adorato domino Iesu		
Christo.	cap. xvii.	car. lxyviii.
De elemosyna ultro offerenda.	cap. xviii.	car. lxyix.
Oblationi Magorum oratio accommodata.	cap. xix.	car. lxy.
Magorum adorationi accommodata/ accommodata Vir-		
ginis responsio.	cap. xx.	car. lxyi.
Alia Magorum oratio partem saltem thesaurorum suorum		
acceptari petentium.	cap. xxi.	car. lxyii.
Quale aurum: thus: mirram ue offerre adorando con-		
ueniat.	cap. xxii.	car. lxyiii.

Capita Quinti libri.

De purificatione prologus.	cap. i.	car. lxyiiii.
De diffinitione purificationis & pñtationis.	cap. ii.	car. lxyv.
Declaratio cerimoniarum in purificatione a lege sta-		
tutarum.	cap. iii.	car. lxyvi.
De ratione triginta trium dierum purgationi minori pro-		
partu masculino assignatorum.	cap. iiii.	car. lxyvii.
De rōne munerum oblatoꝝ purgationis lege.	cap. v.	car. lxyviii.
De lege purgationis in spiritu seruanda.	cap. vi.	car. lxyix.
Declaratio euangelii quantum ad historiam purgatio-		
nis attinet.	cap. vii.	car. lxxx.
De pñtatiōe Iesu declaratio euāgelii simul & legis.	cap. viii.	car. lxxxi.
De mysterio quinq; siclorum: quibus masculi redimebantur.		
primogeniti.	cap. ix.	car. lxxxii.

De commendatione & attestatione purificationis & præsensationis.	cap. x. car. lxxxii.
De ratione spiritus sancti: quem euangelista scribit fuisse in Simeone.	cap. xi. car. lxxxiii.
Spūs sanctus quō fuerit in Simeone.	cap. xii. car. lxxxiiii.
De ratione attestandi a Simeone suscepta.	cap. xiii. car. lxxxv.
De uera pñitate Ioseph erga dñm Iesū Christū.	cap. xiiii. car. lxxxvi.
De Simeonis deuotione & pietate.	cap. xv. car. lxxxvii.
Cantici Simeonis expositio: & primus attestationis & cōmendationis articulus.	cap. xvi. car. lxxxviii.
Attestationis & cōmendationis secūdus articulus.	cap. xvii. car. lxxxix.
Dominum Iesum Christum esse omnium hominum redemptorem.	cap. xviii. car. lxxx.
Dominum Iesum Christum esse omnium hominum auctorem foelicitatis & fontem.	cap. xix. car. lxxxi.
De sufficiētia & efficacia meritorū dñi Iesu Christi.	cap. xx. car. lxxxii.
Solutio difficultatis quæ ur̄ eē in dictis Simeonis.	cap. xxi. car. xc.

Capita sexti libri.

De accessu saluatoris ad patiendū prologus.	cap. i. car. xci.
Quæ inuoluntaria dici possunt: aut ignoranter fieri: aut uiolenter.	cap. ii. car. xcii.
Dominum Iesum ex operibus ostendisse se non ignorauisse ad quid accederet palmarum die.	cap. iii. car. xciii.
Dominum Iesum Christum non coactum accessisse Hierusalem instantæ passionis tempore.	cap. iiii. car. xciiii.
De humili accessu domini Iesu ad patiendū.	cap. v. car. xcvi.
De imitanda domini Iesu humilitate Pauli testimonio & doctrina.	cap. vi. car. xcvi.
De gloria accessus Iesu in Hierusalem palmarū die.	cap. vii. car. xcvi.
De plausu turbarum Christum comitantium incedentem Hierusalem ad patiendum.	cap. viii. car. xcvi.
De dignitate nominis Iesu.	cap. ix. car. xcvi.
De tempore uniuersalis glorificationis Iesu.	cap. x. car. xcvi.

Capita septimi libri.

De passione Christi prologus.	cap.i.	car.xcix.
Necessitas passionis Christi qualis fuerit.	cap.ii.	car.xcix.
Pœnarum tantas acerbitates qua ratione pro nobis suscepit dominus deus noster.	cap.iii.	car.c.
De ueritate passionis Christi.	cap.iiii.	car.ci.
De primo dolore Christi ante passionem uero/licet imaginario.	cap.v.	car.cii.
De ratione sudoris domini Iesu: dum in agonia positus oraret in horto.	cap.vi.	car.ciii.
De dolore Iesu in passione iam positi.	cap.vii.	car.ciii.
De tristitia & causis eius in genere.	cap.viii.	car.ciiii.
De domini Iesu Christi tristitia a cœna ultima usq; ad finem orationis in horto.	cap.ix.	car.cv.
Soluuntur difficultates: quæ Christum pati noluisse confirmare uidentur.	cap.x.	car.cvi.
De dolore sanctæ Matris domini instante passionis tempore ab imaginatione nascente.	cap.xi.	car.cvii.
De ratione doloris Matris domini in cœna legali: & in ultima filii sui.	cap.xii.	car.cviii.
De ratione doloris matris dñi in cruce pendentis.	cap.xiii.	car.cyii.
Sanctam domini matrem in suo dolore: uel tristitia nō esse lamentatam.	cap.xiiii.	car.cyii.
De qualitate doloris: & tristitiæ sanctæ Mariæ imminente passione filii: & dum esset in cruce.	cap.xv.	car.cx.
Distributio passionis dñi nostri Iesu Christi.	cap.xvi.	car.cxi.
Apparatus: siue antecedentium Christi passionem distributio.	cap.xvii.	car.cxi.
Narratio admonitionis ex euangelio.	cap.xviii.	car.cxi.
Declaratio narrationis prædictæ.	cap.xix.	car.cxii.
De uirtute & ratione baptismi: & contritionis: eorumq; contubernio.	cap.xx.	car.cxiii.
De admonitionis domini Iesu utilitate in humilitate fundata: & ipsius humilitatis præstantia.	cap.xxi.	car.cxiiii.
De humilitatis exēplo p dñm Iesum tradito.	cap.xxii.	car.cxiiii.
De figura & prophetia baptismi prælagiente: & de imitando humilitatis exemplo a dño dato.	cap.xxiii.	car.cxiiii.
Admonitio facta a domino Iesu de studio humilitatis		

amplectendo.	cap. xxiiii.	car. cxy.
Admonitionis factæ ratio: & utilitas.	cap. xxy.	car. cxvi.
De cœnantibus cum domino Iesu ultimam cœnam: & munus ab eo accipientibus.	cap. xxvi.	car. cxvi.
Declaratio narrationis prædictæ.	cap. xxvii.	car. cxvi.
De sermone domini munus antecedente.	cap. xxviii.	car. cxviii.
De uino in potum dato discipulis ante muneris exhibitionem.	cap. xxix.	car. cxviii.
An dominus Iesus suæ matris lauerit pedes: sicut apostolorum pedes in ultima cœna.	cap. xxx.	car. cxix.
De gratiis duabus actis a domino Iesu: dum fregit panem: quem in se conuertit.	cap. xxxi.	car. cxix.
Siue creatus sit mundus: siue æternus: a prima tamen causa primam materiam sine adminiculo uersari fatendū est.	cap. xxxii.	car. cxix.
Tres aliæ gratiæ: quas fecit dominus Iesus frangendo panem: & in se conuertendo.	cap. xxxiii.	car. cxx.
Alia gratia a Christo facta: dum panem consecrauit & uinum.	cap. xxxiiii.	car. cxxi.
Confirmatio & declaratio eorum: quæ proxime dicta sunt.	cap. xxxv.	car. cxxii.
De pñtia corporis Christi in sacramēto altaris.	cap. xxxvi.	car. cxxiii.
De ratione accipiendi eucharistiæ sacramentū.	cap. xxxvii.	car. cxxiii.
De multimoda ratione accipiēdi eucharistiā.	cap. xxxviii.	car. cxxv.
Declarantur supradicta: & concluditur eucharistiæ excellentia super omnia sacramenta.	cap. xxxix.	car. cxxvi.
De excellentia eucharistiæ secundum suas causas: & modum essendi. Et primo secundum efficientem causam.	cap. xl.	car. cxxvii.
De excellentia eucharistiæ secundum quatuor genera causarum.	cap. xli.	car. cxxvii.
Præfatio ad lectores de ratione scribendi domini testamentum excusatoria.	cap. xlii.	car. cxxviii.
De mentis constantia domini saluatoris in exordio testamenti sui.	cap. xliii.	car. cxxix.
Testamentum domini Iesu.	cap. xliiii.	car. cxxix.
De dispositione legatorum & testamēto domini in genere: & de fide in specie: ut de primo legato.	cap. xlv.	car. cxxxiii.
De fructu fidei: & utilitatibus cōsequētibus illā.	cap. xlvi.	car. cxxxv.

De obedientia.	cap. xlvii. car. cxxxvi.
De pace hæreditario iure: & donationis titulo hominibus a domino Iesu relicta & donata.	cap. xlviii. car. cxxxvii.
De spiritualibus bonis tñ quare dominus Iesus con- dat testamentum.	cap. xlix. car. cxxxix.
De ratione conseruandi pacem a domino Iesu Christo testamenti iure relictam & donatam.	cap. l. car. cxxxix.
De secundo fundamento pacis.	cap. li. car. cxxxix.
De nutrientibus: augētibus: & cōseruātibus pacē.	cap. lii. car. cxl.
De primo nutrimento pacis.	cap. liii. car. cxl.
De secundo nutrimento pacis.	cap. liiii. car. cxli.
Declaratio studii: & operis paci incūbentium.	cap. lv. car. cxli.
De charitate secunda hæreditatis parte in ordine: sed po- rissima intentione.	cap. lvi. car. cxli.
De forma charitatis.	cap. lvii. car. cxlii.
Qd' excellenter dilexerit suos dñs Iesus.	cap. lviii. car. cxliii.
De patientia amplectenda ad cōseruationē pacis.	cap. lix. car. cxliii.
De pseuerantia patientiæ retinēda in aduersis.	cap. lx. car. cxlv.
Epilogus legatorū iure hæreditatis relictorum.	cap. lxi. car. cxlvii.
De institutione testamenti executoris.	cap. lxii. car. cxlvii.
De institutione fideicōmissarii: tutoris: curatoris: & executoris testamen- ti domini nostri Iesu Christi.	cap. lxiii. car. cxlvii.
Distributio passionis domini Iesu secundum eius execu- tionem.	cap. lxiiii. car. cxlix.
Narratio orationis.	cap. lxv. car. cxlix.
Distributio orationis: & partium declaratio.	cap. lxvi. car. cl.
Sequestratio.	cap. lxvii. car. cl.
Oratio.	cap. lxviii. car. cli.
Admonitio.	cap. lxix. car. cli.
Iteratio orationis.	cap. lxx. car. cli.
Concordia euangelistarum.	cap. lxxi. car. clii.
Figura orationis dñi Iesu in horto cōstituti.	cap. lxxii. car. cliii.
De oratione dñi in horto prophetia Dauid.	cap. lxxiii. car. cliii.
Captura.	cap. lxxiiii. car. cliiii.
Capturæ distributio.	cap. lxxv. car. cliiii.
Capturæ declaratio.	cap. lxxvi. car. cliiii.
Prophetia Dauid de captura domini Iesu.	cap. lxxvii. car. clv.

Figura studii capiendi dominum Iesum.	cap. lxxviii. car. clvi.
Proditio.	cap. lxxix. car. clvi.
Admonitio.	cap. lxxx. car. clvi.
Præsentatio: siue exhibitio.	cap. lxxxi. car. clvi.
Prohibitio defensionis.	cap. lxxxii. car. clvii.
Dominum Iesum uirtute alicuius constellationis captum non esse.	cap. lxxxiii. car. clviii.
Examinum distributio.	cap. lxxxiiii. car. clx.
Examinis narrati declaratio.	cap. lxxxv. car. clx.
De interrogatione facta ab Anna dño saluatori.	cap. lxxxvi. car. clxi.
Rñsio dñi Iesu Annæ interrogationibus reddita.	cap. lxxxvii. car. clxi.
De temeritate ministri Iesum alapa pcutientis.	cap. lxxxviii. car. clxii.
Prophetia de temeritate ministri percussoris: & de eius castigatione.	cap. lxxxix. car. clxii.
Secundum examen Caypha præsidente.	cap. xc. car. clxiii.
Distributio & declaratio secundi examinis Caypha præsidente.	cap. xci. car. clxiii.
Testium conquisitionis declaratio.	cap. xcii. car. clxiii.
Interrogationis declaratio.	cap. xciii. car. clxv.
Responsionis Christi declaratio.	cap. xciiii. car. clxvi.
Responsionis comprobatio declaratur.	cap. xcv. car. clxvi.
Responsionis detestatio declaratur.	cap. xcvi. car. clxvii.
Respondentis damnatio.	cap. xcvii. car. clxvii.
Vexatio declaratur.	cap. xcvi. car. clxviii.
Prophetia de huiusmodi examine.	cap. xcix. car. clxviii.
Concentus ex dissonis.	cap. c. car. clxix.
Figura secundi examinis: & eius declaratio.	cap. ci. car. clxix.
Vexationis declaratio.	cap. cii. car. clxx.
Concentus ex dissonis.	cap. ciii. car. clxx.
Prophetia de pœnis post secundum examen domino Iesu inflctis.	cap. ciiii. car. clxxi.
Figuræ harum pœnarum.	cap. cv. car. clxxi.
Examinis tertii distributio: & enerratio.	cap. cvi. car. clxxii.
Adductio in prætorium declaratur.	cap. cvii. car. clxxii.
Cauillationes exponuntur.	cap. cyiii. car. clxxii.
Criminum prolotionis declaratio.	cap. cix. car. clxxiii.
Cauillationū & accusationū iniquarū prophetia.	cap. cx. car. clxxiii.

Figura de cauillis & accusatiōe iudeorū cōtra Iesū.	cap. cxi.	car. clxxiii.
Quarti secundum ordinem examinis declaratio: quod secundum est a iudice Pilato factum.	cap. cxii.	car. clxxiiii.
De ueritate interroganti Pilato cur ueritas non respon-		
derit.	cap. cxiii.	car. clxxvi.
Concentus ex dissonis.	cap. cxiiii.	car. clxxvi.
Præfatio in tractatum de ueritate extra causam habitum:		
sed non sine causa.	cap. cxv.	car. clxxvii.
Quid sit uerum.	cap. cxyi.	car. clxxvii.
De scientia angelorum.	cap. cxyii.	car. clxxxii.
Secunda Pilati de Iesu sententia liberatoria.	cap. cxviii.	car. clxxxiiii.
Iterata accusatio Iesu a pōtificibus coram Pilato.	cap. cxix.	car. clxxxv.
Tertia Pilati de Iesu sententia remissoria.	cap. cxx.	car. clxxxv.
Distributio quinti examinis: qui pro numero iudicum		
tertius uenit.	cap. cxxi.	car. clxxxv.
Declaratio tertii examinis.	cap. cxxii.	car. clxxxv.
Prophetia de sententiis remissoriis: & accusatorum		
iniquitate.	cap. cxxiii.	car. clxxxvi.
Condemnationis primæ contra Iesum a Pilato diffi-		
nitæ narratio: & distributio.	cap. cxxiiii.	car. clxxxviii.
Delusionis Iesu a militibus narratio.	cap. cxxv.	car. clxxxviii.
Executionis distributæ declaratio.	cap. cxxvi.	car. clxxxviii.
Secunda Pilati contra Iesum sententia.	cap. cxxvii.	car. clxxxviii.
Crudelis iudeorum proteruiæ declaratio	cap. cxxviii.	car. cxc.
Pilati inconstantia: siue leuitas: & pusillanimitas.	cap. cxxviii.	car. cxc.
Vltimus conatus Pilati pro liberando Iesu. & ultima		
contra Iesum sententia.	cap. cxxx.	car. cxcii.
Figura liberationis Barabæ: & damnationis		
domini Iesu.	cap. cxxxi.	car. cxciii.
Prophetia de iniquitate Pilati: Herodis: & iudeorū		
in damnatione domini Iesu.	cap. cxxxii.	car. cxciii.
Executio sētentiaē ultimæ cōtra dominum		
Iesum latæ.	cap. cxxxiii.	car. cxciii.
Commiseratio pia.	cap. cxxxiiii.	car. cxciii.
Societas data domino Iesu eunti ad Crucem.	cap. cxxxv.	car. cxcv.
Domini Iesu Cruci affixio dura & inusitata.	cap. cxxxvi.	car. cxcv.
De titulo supra domini Iesu caput in Cruce		

posito.	cap. cxxxvii. car. cxcvi.
Improbatio tituli.	cap. cxxxviii. car. cxcvii.
Improperatio.	cap. cxxxviii. car. cxcviii.
Improperationis declaratio: & primo a carni-	
ficibus illata.	cap. cxi. car. cxcviii.
Declaratio blaffemiarum a p̄tereuntibus contra	
crucifixum Iesum dictarum.	cap. cxli. car. cxcviii.
Illusionū & blaffemiarū pontificū & sacerdotū	
declaratio.	cap. cxlii. car. cxcviii.
Codicilli domini Iesu Christi: prima particula.	cap. cxliii. car. cci.
Secunda particula codicillorum domini Iesu	
& eius declaratio.	cap. cxliiii. car. ccii.
Declaratio narrationis p̄dictæ.	cap. cxlv. car. ccii.
Tertia codicilli particula.	cap. cxlvi. car. ccv.
Quarta codicilli particula & eius declaratio.	cap. cxlvii. car. ccviii.
De tenebris factis passionis t̄p̄e & declaratio earg.	cap. cxlviii. car. ccx.
Declaratio uerborum. s. deus meus: deus meus:	
ut quid dereliquisti me.	cap. cxlviii. car. ccxii.
De uelo tēpli scisso & ultima condēnatiōe dñi Iesu.	cap. cl. car. ccxii.
Capita octauī libri.	
De Resurrectione prologus.	cap. i. car. ccxiii.
De Resurrectione in gñe: & p̄rio qd nomē sonet.	cap. ii. car. ccxiii.
De hominis resurrectione quid sit.	cap. iii. car. ccxv.
De possibilitate resurrectionis.	cap. iiii. car. ccxv.
Quid sit domini Iesu Christi Resurrectio.	cap. v. car. ccxvi.
De ratione unionis naturæ diuinæ cum humana in domino	
Iesu Christo.	cap. vi. car. ccxvii.
De serie resurrectionis domini Iesu.	cap. vii. car. ccxviii.
Capita noni libri.	
De Ascensione prologus.	cap. i. car. ccxx.
De Ascensione in genere: & secundum nomen quid	
illa significet.	cap. ii. car. ccxx.
De ratione secundum quā dominus Iesus ascendit	
in cœlum.	cap. iii. car. ccxxi.
Ascensionis domini Iesu amplior declaratio.	cap. iiii. car. ccxxi.
De ratione loci: unde ascendit dominus Iesus:	
& de ratione temporis quo ascendit.	cap. v. car. ccxxii.

De ratione concensus ascensionis domini nostri in cruce ad ascensionem in cœlo.	cap. vi. car. ccxxii.
De ratione obsequii domino Iesu Christo ascenden- ti præstiti.	cap. vii. car. ccxxiii.
De lætitia ascensus siue ascensionis domini Iesu Christi.	cap. viii. car. ccxxiiii.
Benedictionum lætitia.	cap. ix. car. ccxxv.
Lætitia uisionis.	cap. x. car. ccxxvi.
Capita decimi libri.	
De spiritu sancto prologus.	cap. i. car. ccxxvii.
Distributio dicendorum de spiritu sancto secundum nomen.	cap. ii. car. ccxxviii.
Angeli tā boni q̃ mali: & anime hominū: spiritus nomen rite sortiuntur sed nō ita pprie sicut tertia ī trinitate psona.	cap. iii. car. ccxxix.
De ratione personæ in genere.	cap. iiii. car. ccxxx.
De ratione personæ diuinæ.	cap. v. car. ccxxxi.
De numero: nomine: & essendi modo diuinarum personarum.	cap. vi. car. ccxxxii.
De generatione diuina: a quo: p quid: & quomodo fiat.	cap. vii. car. ccxxxiii.
De processione Spiritus s̃cti. & quid sit.	cap. viii. car. ccxxxiiii.
De ratione nominum spiritui sancto in sacris litteris attributorum.	cap. ix. car. ccxxxv.
De ratione personarum diuinarum unde sunt tres: non plures: uel pauciores.	cap. x. car. ccxxxvi.
de processione spiritus sancti a patre & filio.	cap. xi. car. ccxxxvii.
de processione spiritus sancti a filio/ipsius filii testimonia.	cap. xii. car. ccxxxviii.
de missione spiritus sancti.	cap. xiii. car. ccxxxix.
declaratio iam dictorum. & quorsum dicta sint ostensio.	cap. xiiii. car. ccxl.
de ratione missionis spiritus sancti in triplici uisibili specie.	cap. xv. car. ccxli.
de ratione missionis spiritus sancti in columbæ specie. in flatu halitu: & igneis linguis.	cap. xvi. car. ccxlii.

Marci Vigerii Saonensis Sanctæ Mariæ Translyberim Præbyteri Cardinalis Senogallienſis in Decachordum Chriſtianū/ad Iuliū.ii.Pōt.Max.

Præfatio.

Eachordum chriſtianū Beatiffime pater tibi potiffimum dedicare debui/nō ſolum quia Chriſti locum tenes inter homines/ & canticorū chriſtianorum ubiq; gentium primus modulator exiſtis. Sed etiam quia de feraciſſima doctrinarū ſylua Sixti quarti pont. max. patruſ tui/præceptoris & pr̄is mei optimi ligna concidi:ac de ipſius Sixti uirtutum officina securim accepi:qua ligna conciderem:& inſtrumenta quibus ea dolarem/inflecterem/componerē/atq; in pſalterii decē chordarum formam adducerem/ab eo mihi porrecta ſunt:tāto optimi præceptoris ſtudio/ut non tam diſcipulū q̄ filium ad diuinā philoſophiā uideretur inſtruere. Tu quoq; pr̄ ſanctē quod patruus tuus in me plātauerat:crescere & tua munificentia fructum afferre feciſti. Nam cū primū inter chriſtianæ religionis cardines aſſumptus es/me egenum & uilibus indutum ueſtimētis/decētioribus induiſti/indicans qualem me de proximo reddi/& in quo ordine conſtitui tua opera uelles. Paulo.n.poſt cū ex prima ad regem gallorum legatione re bene geſta rediſſes:primo ſacroſenatu reate habito te auctore Sixtus me Senogalliēſi eccleſiæ episcopum præfecit: unde mihi facultates ad theologiæ ſtudia proſequenda abūde ſuppeditatæ ſunt. Omitto publica munera/quibus poſtea me ſæpiſſime decoraſti. Hoc unū tacere nō poſſum q̄ ubi patruſ locum/ideſt Pon. max. quartus ab illo aſſectus es/mox arcis Sācti angeli de urbe cuſtodix me præfectum eſſe uoluſti. Exiſtimo ut cōmodius opi incepto inſiſterē/& meis me ſtudiis. i. diſciplinis a Sixto acceptis copioſius iſtruerem. Et nūc pr̄ ſanctē q̄ opi finem impoſui me ſacroſanctis Cardinibus eccleſiæ chriſtianæ tua ſola clemētia & in me profuſa beneficētia aſcripſiſti. Quod quid aliud fuit q̄ laboribus & ſtudiis meis in Decachordi huius fabrica congeſtis grām ſimul & auctoritatē contribuere? Accipe igit̄ beatiffime pr̄ de fructibus plantulæ/quā plantauit patruus tuus Sixtus Ponti. Max. tu Cardinalis irrigaſti/& Ponti. Max. ita auxiſti/ut profeſſio mea plus ab homine ſperare nō poſſit. Verum quia meritis de me tuiſ/ tuiq; animi ſplendore fructus tenuitatis meæ digni eſſe nō poſſunt:tua Iulia clementia dignos facias ſupplico. Nā Iulius a quo tibi nomē ē parua ſæpe munera/& ai grati puſilla indicia gratāter accepit & maxima exiſtimauit. Et dñs Ieſus Chriſtus/cuius officio inter hoīes ampliſſime fungeris duo æra minuta in Gazofilatiū dñi a paupere uidua miſſa/deo nō minus grata fuiſſe confirmat:q̄ auri talenta oblata per diuites.

Eiusdem ad Lectores præfatio.

Deus canticum nouum cātabo tibi in psalterio Decachordo psallā tibi. Cantandi ratio: quæ uno nomine musica nuncupatur: parium: dispariumq; uocū: aut sonorū in unum concentū est aggregatio: & quasi cōspiratio unioq; perfecta: unde & numerus sonorus dicta est. Qñ multorum hominū uocibus: aut instrumētorum sonis: his grauib; illis acutis: aliis quasi mediis una conficitur melodia: singulis quos complectit̃ sonis: aut uocibus: auditu lōge suauior: ueluti si multa aromata in unū condimentū adducta sint: illud singulorū quidem odorē: & saporē acutius sentiētibus redolet: singulis uero olfatu: gustu ue suauius. Sed quale est canticū hoc nouum/ quod nos cantare/ quale ue Decachordum/ in quo nos cantare Dauit rex talis ac tantus inuitat: Canticum nouum est canticum gratiæ noui testamenti: cuius inter incunabula angelus grām præfatus est/ dum Virginem salutans dicere inœpit. Aue gratia plena. Decachordū psalterium est decem festi dies/ quos Christiana religio ad gratiarum actiones de redēptionis beneficio/ suo redemptori accuratius habendas domino Iesu Christo quot annis imperpetuum consecrauit. Et profecto quemadmodum per decem harmonicas chordas in unum certa ratione collectas per Decachordum/ psalterium infinitarum pene melodiarum concentus exprimitur: ita per decem dies saluatoris nostri recensendis magnalibus solemnitus dedicatos Christiana mens conditoris & redemptoris sui surgit ad laudes/ & de innumeris eius beneficiis per denarium festorum dierum numerum gratias agit. In hoc igitur Decachordo psalterio. deo nostro nouū canticum psallituri chordarum iprimis nomina teneamus: deinceps singularum cōcentum & rationē eminentissimam/ saluberrimam & iocundissimam agnoscamus. Annunciat̃io siue ut apertius christiane dicam incarnatio filii dei ex Virgine nascituri in humana substātia/ hoc nostro/ immo regali prophetico/ ac sacrosanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ Decachordo primæ chordæ obtinet rationem. Natiuitas secundæ. Tertiæ circuncisio. Epiphania quartæ. Quinta præsentatio. Sextæ palmarum solemnitas. Septimæ passionis dies. Resurrectio domini Iesu sonoram facit octauā. Ascensionis eius gloria sentitur in nona. Decimam perficit exuberātia gratiarum/ qbus apostoli ditati sunt die penthecostes. Quando in linguis igneis super eos spiritus sanctus adueniens mentes eorum flamma ardentissimæ charitatis accendit. Linguas uero inaudita ditauit eloquentia. Vnde in fines orbis terræ eorum uerba processerūt: & Decachordi psalterii de quo agere intendimus

intendimus sonus omni melodia delectabilior per eos in omnē terram auditus est. Nemo iam spero admirabitur q̄ lucubrationes has meas decem christianæ religionis diebus festis solēnioribus decantandis accommodatas Decachordum christianum inscripserim. Nihil enim nisi decē chordas Christiani psalterii scribens pulso: & cōcinendas aut dum concinuntur audiendas trado. Si quid uero de philosophorum riuulis ad hæc adductum inueneris lector: ad concentum & melodiā nostri: quin potius regii prophetici & Christiani Decachordi adductū accipe quaeso. Quod si minus efficaciter minus ue decēter effeci: ueniam præsta. Vincitur enim omnis sermo rerum multitudine: magnitudine & eminētia: quæ per hoc ipsum Decachordum psalterium resonant in ecclesia sactorum. Iubilo propterea in hoc mirifico instrumento deo meo in timore & cum tremore cano q̄ maximo quia me indignum psalterem & cantorē raucum agnosco. Et non ut re dignum tanta aliquid efficiam sed ut ad melius concinendum posterī assurgāt utcunq; ualeo pulso. Iam primū a me pulsata chordæ sonum suauissimum & salutiferum attendite: & deinceps aliarum: ita enim uim uigorem & concentum earum suauissimum: nobisq; utilissimum agnoscetis.

Bibliotheca Acad. Ingolstadt.

DE ANNUNTIATIONE VIRGINIS PROLOGVS.

XCELLENTEM LEGATIONIS GRATIAM: quam angelus ad Mariam missus: a salutatione cœpit exponere: nulla unq̃ lingua potuit pro minima parte recēdere: nullū ingeniū affecutū se fuisse potuit gloriari. **Q**uis enim mundi cōplementū/ & integrū ornamētum/ aut uerbis explicuisse/ aut mēte se penitus attigisse confidat: Cuius primordiorū uel minutissimas particulas philosophi q̃tūlibet ingeniosi & studiis indagandarū naturæ rerū intentissimi: certa rōne assequi non potuerūt. Socrates cū per omnem uitam regē scientiæ incubuisset/ se hoc unum scire professus est: nihil scire. Plato ad pticularia descendētibz describēda: silentium indixit: quia de illis quid certum afferri posset credidit ignorari. Aristoteles ultimas rerū differentias nobis monstrauit ignotas: & ad sublimiora naturæ mysteria indagāda nos quasi talpas aut noctuas existimauit. Nō agitur per hanc p̃stantissimam legationē de prima rerū mundi congerie/ indigestaq; mole aggreganda: nō de suarū partium discretiōe: nō de earū ad certos numeros/ mensuras/ ponderaq; conuentu: ad quæ plene dignoscenda nullum adhuc puenit ingenium. Et si forte q̃spiam horum se notitiā affecutum fuisse existimauit/ nemo certe inuentus est hactenus/ qui se cogitare posse p̃sumperit: quō fabricator mundi deus ille optimus maximus: quo maius aut magis cogitari nō potest: qui sine tēpore semper fuit: & eē nunq̃ incoepit/ añ nouem supra nonaginta quadringentos ac mille annos sit factus homo: tot. n. nūc annoꝝ curricula reuoluuntur ab ea legatiōe foelicissima/ quam hodie celebramus: p̃ quā filius dei deus uerus descendit in uterū Virginis: cui ab angelo dictū est. **Aue &c.** Ea certe legatione suam ultimam p̃fectionē mundus accœpit: qñ architectus mundi dei filius/ patris æterni sapiētia: speculum/ & imago/ suo extremo opi se coniunxit. Nam quemadmodū circulus tunc incipit esse p̃fectus/ qñ lineæ qua concluditur initium iungitur extremo: ita creaturarū series & uarietas imp̃mutabilis/ ac certus ordo quo creata omnia connectunt/ & inuicem reuoluuntur (ut suam aliqñ ultimā p̃fectionem assequeretur) Erat consentaneū primum increatum ue principium ultimæ creaturæ sociari. Dei igit̃ sapiētia: quæ obliquari nō pōt: ars cui nihil decidere: nihil adiici possibile est: quæ sibi ipsi est rectitudo pennis: uerbū suum qđ erat in principio: principiū per quod facta sunt

omnia: homini qui teste Moyse oibus iā creatis formatus est: p hanc ipsam legationē sociavit/atq; cōiunxit: effecitq; ut idem deus ipse qui eēt æternus: certo tpe cū hoīe de Virginis utero nasceret: deus simul & hō: fieretq; principiū finis: unde finis uniuersi principium regē oīum diceretur & eēt. Omnes igit' creaturas hanc ipsam quā colimus legationem de cet maxime uenerari: qñ oēs suam pfectionem inde fuerunt consecutæ. Sed pter cæteras angeli & homines eam maximo studio colere debent: qñ præter uniuersi pfectiōem: specialia & ppria munera/& amplissima quidem per hanc obtinuerunt. Angelorū numerus: qui fuerat minutus inde suppetias accēpit: homo qui ex toto perierat: repatus est: & restitutus in itegrum: euasit in melius. Nempe q antea amicus dei per iustitiā originalem fuerat institutus: & se sua culpa eo munere spoliauerat: huius legationis bñficio pro innata iustitia grām: pro amicitia adoptionē: & ius filii naturalis est affecutus a deo/qñ hominis filius/dei filius est factus. Maius adhuc munus audite quæso & cognoscite quemadmodum plusq; maximū honoris gradū huius annūciationis: huius legationis fauore/quam colimus affecutus est homo. Deum genuit a quo fuerat ipse creatus. Fuit hodie certe uirgo Maria mī filii dei effecta: q deus ē uerus. Audi qd illi āgelus dicat. Hic/hic inq; filio ex te nasciturus/erit magnus & filius altissimi uocabitur. Non falso: neq; n. te decet o Gabriel studio adulationis eē mentitum. Vocabit' uere/quia erit ab æterno filius dei altissimi: qui humillimæ Virginis filius nascer' in tpe. Ita hō qui in mundi primordio paulo erat secundum naturam minoratus ab angelis: hac die secundum grām deū generat: & rex constituit' angelorū. In dño Iesu Christo/qui est splendor gloriæ & figura substantiæ dei: cui ab initio dixit p̄r. Filius meus es tu: ego hodie. i. in æternitate quæ semp p̄sens ē: hodieq; non cessans genui te. Ex sacratissima uero Virgine huius annūciatiōis quā colimus bñficio: genitus est hodie post elapsos annos quinq; milia centum ac nonaginta nouem a mundi creatione iuxta Bedæ supputationem. Vtranq; igitur genituram in hac annunciatione celebrandam rex & ppheta decantans in cythara non īmerito dixit. Tronus tuus deus in sæculum sæculi: secundū æternam generationē: secundum tpeaneam uero/Virga æqtatis uirga regni tui. De radice nēpe Iessæ uirga æqtatis ac totius rectitudinis egressa est/de qua flos Christus ascēdit: & fuit iustitia cingulum lumborū eius: fidesq; cintorium renū eius qui pro salute totius humani generis crucē quasi impii sedem super humerū portare non recusauit. Propter quod & deus exaltauit illum: & eo donauit nomine: quod est sup omne nomen. Vt in nomine Iesu omne genu flexatur cœ-

fo 44

fo 45

fo 46

etatur cœlestium: terrestrium: & infernorum: & omnis lingua confiteatur q̄ dñs Iesus Christus: cuius conceptus hodie initia celebramus: est in gloria dei patris. Huius igitur foelicitissimi primordii: huius cōplementi: huius legatiōis hoc loco decorē īprimis. Deiceps ordinē attēdite quāso.

De angelis in genere.

Onstat certe legatiōis decus dignitate nuncii: maiestate principis illū mittētis: eminētia ac gloria excipiētis: & causæ splendore: cuius grā destinatur. Sit q̄tūlibet qui legat oratores magnus princeps & gloriosus: sit imensus impio is ad quē mittit: q̄to cā dignior fuerit: nisi nūcius industria: nobilitate: auctoritateq; p̄polleat: decori legationis tm̄ semp erit detractū: q̄tum nuncio defuerit dignitatis. sit nūcius omni ex pte sublimis: nisi a magno sit principe destinatus: non erit legatio satis gloriosa. Sint ambo sublimes: si ad plebeū uel mediæ sortis principem legatio dirigat: non erit adhuc satis splēdida. Sint tres isti pro modulo p̄stantissimi/opus est adhuc cām eē p̄stantem: ne sit ridiculū tales & tantos principes: se ipsis: ac tam insigni oratore minus digna tractare. Ita q̄tum his quatuor seu cuilibet ex his defuerit dignitatis/tm̄ cōstabit legationem minus eē existimādā. At legatio quam ueneramur/ quatuor hęc habet omni splēdore decora: quæ euangelista narrante & a nuncii dignitate incipiēte pdiscite. Missus est Gabriel angelus/ oī hoīe robusto robustior: omni ueloci uelocior: non auro: nō gēmis ornatus: sed imarcessibili/ & inseparabili foelicitate redimitus: quæ gēmæ cuiuslibet nuntore: est longe splēdidior. Omni p̄terea sapiente hoīe sapiētior est: callet non ciuilia/ non pontificia iura tm̄: non moralem philosophiā/ non sermocinalē/ non naturalē/ nō n̄as quas dicimus artes liberales: nō Theologiā hāc n̄am: cui si fides desit: nihil iam cōstat/ ut nos tenet: nouit oīa quæ cōtinet mundus: nō aliquo creato magrō docēte: sed ipso creatore sciētias oēs/ illi ab initio tribuente: & in suæ sapiētix infallibilis speculo particulariū ueritates ita mōstrante/ ut iā de illis dubitare uel incertus eē nō possit. Vide q̄ sit hic nūcius bōis naturæ uenerādus: nullo eget cibo/ nulla domo/ nulla ueste/ nullo uehiculo/ sua mens innixa deo: sibi hęc oīa p̄stat: ægrotare nō pōt: fallere nescit: nullæ tendiculæ: nullæ fraudes illū circūuenire sufficiunt: talis est secūdū naturā institutus: & a deo creatore taliter confirmatus: ut nullo cōmodo indigeat unq̄: nulla molestia illū uel ex minima pte attingere ualeat. maior est ergo oī hoīe: nulla dignitas regia: nulla impatoria maiestas: nulla gloria pontificia illi poterit adæquari. Hi p̄fecto oēs hominū ministri sunt egētes hoībus: qbus cū

quiescunt in obsequium regni reges/ & imperatores: occurrere nāq; ho-
 stibus semp illis est aīo: & subditos cōseruare. Quid hoc ē aliud quāso
 q̄ hominibus inseruire: Pontifices regum & populi errata satagunt mo-
 derari: a uitiorum incitamentis: ad uiam uirtutis traducere: & in ea con-
 seruare assidue student: populis ac principibus semp inuigilant: illorum
 grā (si recte fungant' officio) noctes ducūt in sōnes: sudant plerunq; nō
 minus mente q̄ corpore: dum uiā dei in ueritate docēt. Fac utrosq; prin-
 cipes dico/atq; pōtīfices a subditis deserī: qualis eorum erit infelicitas?
 Omnium infelicitissimum est excidere regno ac gloria. Adde nunc fortu-
 nā pericula: quā hanc regni gloriā/ & pontificiam auctoritatē semp ue-
 xant & conturbant: sēpe etiam subuertunt & in nihilum redigunt: cum
 maxime stare uident'. Adīce subditōꝝ quibus reges & pontifices inser-
 uiunt: ingratitudinem: qui bonitatē & clementiā principū semp deri-
 dent: seueritatē semp oderūt. Huius nuncii nō est incūbere talibus offi-
 ciis: angelus. i. dei minister & nūcius est. Et profecto (qm̄ seruire deo re-
 gnare ē) sunt plusq; reges: illi spūs fœlicitate plenissimi: q̄ in sublimibus
 cœli ministeriis deo inseruiūt: sine labore: sine tedio: nō ad principis ali-
 quam comoditatē: cui nihil pōt accedere cōmodi: sed ad ipsōꝝ lētitiā/
 gaudium & indicibilem cōmoditatē. Tanto igit' dignior secundū natu-
 ram est nūcius/ hodie ad sacra Virginem missus omni rege (qm̄ in rege
 laudant' uires corporis/ & animi dotes) q̄to est omni hoīe robustior/ agi-
 lior/ uiuacior/ prudentior/ sapientior. Q uanto minus falli pōt: minus
 fallere ei opus est: q̄to præterea optabilius & dignius est deo principi sū-
 mo optimo/ maximo seruire: q̄ stolidā plebis tractare negocia/ atq; diri-
 gere. Satis apparet nunciū legationis huius quam hodie colimus: fuisse
 G supra hoīes omni dignitate redimitum. Meminerimus nūc illum inter
 beatos spūs fuisse dignissimum. Ita constabit dignitati nuncii hac in le-
 gatione nihil adiici potuisse: quod inter creaturas sit numeratū. Diony-
 sio areopagita magistro tres constat eē in angelis hierarchias. i. ordines sa-
 cros/ & singulas tribus choris esse contentas: constat etiam singulos ordi-
 nes & ordinū choros simul & sigillatim angelos dici: & tñ secundū cho-
 ros oēs ordines eorū appropriata nomina sortitos eē. Vltimum uero cho-
 rum inferiorem solius angeli noīe designari. Itaq; est angelus iuxta Dio-
 nygium nomen generis & naturæ cōis: dum oēs sbæ sine corpore cōsistē-
 tes: intellectu & uoluntate cōstantes/ christiano noīe sunt angeli nuncu-
 patæ. Est etiam quasi nomē speciei & naturæ particularis: qñ spirituum
 beatorū chorum: cuius est dei decreta erga particulares & priuatos homi-
 nes dirigere & moderari. idem Dionysius appellauit angelos nominum
 penuria

penuria: uel potius humani ingenii tenuitate id faciente quæ tñ excusabilis est quoniã angeli supiores: horꝝ officio quotiens deus iubeat funguntur. Ita qui nomen ab ope imposuit ordinibus angelorꝝ: nomẽ proprium illi ordini nõ dedit: cuius opus uidit omnibus eẽ cõmune. Esset hic opepretium hierarchiarum noĩa & ipsarꝝ per choros distributiones adducere: sed quoniã nos ad alia uocat solẽnitatis ratio: & cum de sãcti Michaelis apparitiõe tractabimus: huic rei locus erit accõmodatior. Persuasum nunc habeamus nouem ordines angelorum sic eẽ dispositos ut quemadmodum hierarchia supior natura & gratia præstantior est inferiori: ita i qualibet Hierarchia chorus supior sit iferiori dignitate & muneris rõne præstantior. Adhuc in eodẽ choro hæc eadem ratio uigere credenda est. Sicut. n. euntibus ad impfctum. i. magis accedentibus ad materiam: semp est maior impfctio: ita accedentibus magis ad formam & efficientem ac finientem causam: maior est perfectionis cumulus.

De angelo Gabriele in specie.

Ngelum qui missus est hodie ad sãctam Virginẽ de sublissima hierarchia duabus eminẽte: & sublimiori huius hierarchiæ choro: sui uero chori spũm eminentissimum fuisse: nunc si potero uobis rõne monstrabo. **Q**ui ruinæ humani generis dedit initium: fuit pculdubio oĩum dæmonum pessimus: draco ille magnus quo duce ad uersus pietatẽ factum erat paulo añ plium magnũ in cœlo. Nam qui ruinæ angelorꝝ p id plium cãm dederat: & sui sibiq; adhærentiũ loco/hoies sufficiens uidebat: conatus est inde totis uiribus hoĩem deturbare: un ipse fuerat pfligatus. Est certe peculiare inuidiæ ppositum: bono quod amiserit neminẽ uelle potiri: malleq; nõ eẽ: q̃ alicuius unq; cedere usui. Ut igitur ruinæ hoĩs instauratio rñderet/consentaneum fuit optimũ angelum: opus repationis mulieri psuadere: nisi crediderimus sanctorꝝ angelorꝝ charitatem erga hoies minus ardere: q̃ cõtra nos ardeat dæmonum inuidia: nisi etiam psuasum habuerimus excellentissimum oĩum angelorũ: sui collegiũ repationẽ quæsiuisse frigidius: q̃ pessimus dæmonũ illã ardentius phibere conatus sit. **Q**uãto pterea opus est factu difficilius: tanto copiosiora & grauiora testimonia ad eius psuadendã possibilitatẽ oportet adhiberi. Huius porro legatiõis opus/oẽm excedit creaturæ uirtutẽ: estq; creditu longe facilius mundum esse creatũ: q̃ creatorẽ mundi tenuem fieri creaturã. Debuit igitur sublimissimæ creaturæ testimonio astrui. Adice q; si gratiam examiamus/nulla unq; grã maior apparuit: q̃ deũ in utero foeminæ hoĩem fieri: maxime uero græ nuncius qs esse põt accõmodatior q̃ creatura g̃tissima grãm facienti: Nulla aut tũc deo erat

H

I

K

V

gratior creatura: q̄ oīum angelorū eminentissimū: quare illū decuit hāc
grām nunciare. Et adhuc media tāto extremis oportet eē uiciniora: q̄to
H illa ab inuicē magis distāt. Deus & hō extrema/legatiōe iūgenda/maxiē
distant. Nihil autē est deo p̄pinq̄uius secūdū naturā optimo angelo qui
Christo dño erat p̄pinq̄uissimus mox futurus scdm grām. In noīe nanq̄ *ad p̄fili. ij.*
dñi Iesu oē genu flectēdum erat. Ipseq̄ Iesus ascēsurus erat in gloriā dei
p̄ris: & eius humanitati inter oēs angelos eminētissimus p̄pinq̄uior esse
debebat. Excellētissimæ quoq̄ charitatis opus quis rectius potuit nūcia-
re: quo ministro cōpleri decuit magis/q̄ creatura sup oēs quæ tunc erāt
charitate plenissima: Supremus tertiæ hierarchiæ angelorū chorus chari-
tate a Dionysio areopagita p̄pollere monstrat: & inter illos excellentissi-
mus/ea altius flagrare credēdus est. Huius uero legatiōis effectus a chari-
tate erat: q̄ parē hīe nō pōt: ergo eius nunciū decuit eē angelū tertiæ hie-
rarchiæ oībus sui chori spiritibus eminentē. Qui p̄ter hāc pacem cōpo-
nere studēt: & principis iniuriā resarcir: q̄to dissidiū diutius pdurauit/ &
I acius incruduit/ptibus magis affectos solēt adhibere ministros. Huius
legationis finis est dei gloriā secūdū q̄ in creaturis elucere dignoscit in
cœlo & in terra restituere & resarcire pacē inter deum & hoīes: iter ange-
los itē & hoīes componere: cuius rei inditium est manifestū q̄ nascente
dño Iesu Christo sancti angeli cantauerūt. Gloria in excelsis deo: & i terra *Luc. ij.*
pax hoībus bonæ uolūtatis. Quis dei gloriæ studiosior est: q̄ seraphin
princeps: Quis sanctos angelos: q̄s hoīes maiori amore p̄sequit q̄ ille
angelus qui primus est inter amantes ardētissime: Hunc igit̄ consenta-
neum est huic legationi fuisse destinatū. Nuncium ēt in re omniū maxi-
me insolita & inaudita decet partibus maxime eē domesticum: ut rei no-
uitatē releuet familiaritas mediatoris. Huius annūciationis opus: nouū
est & isolatum illud qd̄ fecit dñs super terram. Fœmina nempe in ea cir-
cūdedit uirum. Spūs autē in eminentissimo choro angelorū supeminens
deo est familiariter pro nro intelligendi modulo cōiunctissimus: hic ēt
K Virgini Mariæ (qd̄ nouerat dei sapientia) futurus erat p̄pinq̄uissimus:
qm̄ exaltanda erat de p̄ximo sup omnes choros angelorū ad cœlestia re-
gna/atq̄ filio suo sic socianda: ut statim post filiū posita in supremo an-
gelorū choro eminētissimo illic angelo añiret: eētq̄ illi quasi collega glo-
riæ q̄ post eam sup oēs creaturas diuīo ardebat amore. Quare pro rōne
ordinis: ut releuatio hominis ruinæ rñderet/pro studii paritate: ut sicut
pessimus demonū suis obseq̄ studens obfuit nobis/ita optimus angelo
rū suis cōsulēs nobis eēt auxilio: pro difficultate negotii: ut q̄to opus mi-
nus credibile/magisq̄ ipossibile uidebat/nūcij auctoritate fieri posse cō

staret: pro gr̃a magnitudine: ut maximā gr̃am gratissimi ministerio nū-
 cii: non tm̃ genus humanum: sed orbis terrarū uniuersus assequeret: pro
 ex tremorū distantia: ut maxime inter se distātia medio illis maxime pro
 pinquo adducerent in unum/ pro charitatis in opatione eminentia: ut
 summum charitatis effectū charissima deo creatura nunciaret: pro finis
 intentione: ut opus annunciarēt nuncius: qui eius fructum ardētissime
 expectaret: pro rei nouitate: ut rem insolitam penitus maxime familiaris
 utriq; parti aptius pertractaret. Consentaneū uidetur angelum hūc/ qui
 ad Virginem missus est omniū qui in cōlo sunt beatorū spūum esse glo-
 riosissimum. Hoc & ipsa nominis rō māifestat. Sonat enim Gabriel/ ut
 Hieronymus scribit/ uirtus mea deus: uel fortitudo dei: seu confortauit
 me deus: aut cōfortatio mea deus: quorū primum: tertiū/ & quartum: q̃
 uis sono uocis differant: re tm̃ conueniunt: qm̃ uirtutis est confortare: &
 confortationem amplissimā asferre uirtutem/ uirtuosus expitur in dies.
 Quis sibi quāso rectius pōt dicere deum asferre uirtutē: q̃s se a deo ue-
 rius asserat confortatum: q̃s dicat efficacius deum eē cōfortationē suā:
 q̃ spūs ille seraphicus: inter quem & deū nullus est mediator: Certe hie-
 rarchicus ordo inter intelligentias maxime inde cōstare dignoscit/ q̃ in
 feriores dei munera per supiores recipiunt: & q̃to est angelus supior/ tan-
 to minus ab angelis/ plus a deo illum constat accipe. Angelus igitur om-
 nium eminentissimus: ab aliis angelis nihil assequitur: deo illi p̃stante om-
 nia: quare deum dicere uerissime potest uirtutem eē & confortationem
 suam: & per antonomasiam se pr̃dicare a deo pr̃ omnibus suis partici-
 palibus confortatum. Quod uero secūda interpretatione dicit Hiero-
 nymus Gabriel resonare fortitudo dei/ si recte intelligat/ nō sic accipi po-
 test/ ut deus per illum fortior euadat: quoniam nullo extrinseco fit deus
 melior. Dicit ergo fortitudo dei: nō quasi forma qua deus sit fortis: sed
 quia dei fortitudo maxime demonstrat: sicut elegantissimum opus arti-
 ficis p̃fectissimi: artis dī & artificis uirtus: q̃a utriusq; uirtutē oñdit: non
 efficit/ manifestat/ non causat: sed ab ipso artifice effectū est: & artis rōne
 causat. Porro cū apud ueteres fortitudo generalis eēt norma uirtutum:
 ut qui fortis habitus eēt: omnes uirtutes cōplexus esse uideretur: nō im-
 merito Gabriel dī fortitudo dei: qm̃ dei bñficentissima uirtus in illo ma-
 xime & purissime sine alterius creaturæ admiculo cumulatissime declara-
 tur. Itaq; si nuncio q̃ hanc ad legationē quam colimus exequēdā missus
 est/ sui nominis rō plene cōstat: illum oportet oīum angelorū fuisse excel-
 lentissimum: cum illi p̃fectissime sit deus uirtus & confortatio: & per ex-
 cellentiā sit cōfortatus a deo/ sitq; ipse fortitudo dei: in quo. s. dei fortis

M

N

tudo & uirtus uniuersa maxime demonstratur. Hic igitur spūs q̄ dei est summa (ut diximus) uirtus & confortatio: qui est dei fortitudo: cōfortatus a deo/in quo diuinæ fortitudinis uigor sine intermedio amplissime splendet: huius legationis nūcius & orator eē debuit: quæ ad uniuersam uirtutem pficiendam: ad angelorum & hominum confortationem & fortitudinem instaurandam destinata est. Et de nuncii dignitate dixerimus haftenus: qui ingressus ad Virginem dixit. Ave &c.

De deo.

O

M

Ius qui hunc excellentissimū nuncium destinauit: gloriā si possumus iam inspiciamus. Missus est angelus. Gabriel a deo. A rege: Minime: sed ab eo/qui terribilis ē apud reges terræ: regibus præsidente: cui non tm̄ homines: sed etiā angeli seruiūt. A pontifice maximo: adhuc minus: hic sacerdos corruptibilis ē: circūdatus infirmitate: q̄ quemadmodū pro populo: ita pro se ipso offerat dona & sacrificia p̄ peccatis: qui licet ipatoribus b̄ndicat: id agit ut uicarius: non ut primus. Præsidet papa in ecclesia militātī ut uicarius: deus est cuius gerit uices: q̄ ecclesiā militantē q̄nq̄ fluctuare p̄mittit: triūphantē sine turbie: sine fluctu: sine mentis angustia: sūma cum tranquillitate: & bonorū oīum affluētia moderat̄: falli pōt: falliturq̄ sæpe papa. Deus neq̄ falli: neq̄ frustrari uisus est unq̄. Si regum legatiōes pro regni amplitudine celebres sunt/si impatorū legationes pro auctoritatis maiestate regiis p̄feruntur/si papæ legationes oīum p̄stantissimæ pro sanctitatis opinione/proq̄ favore religionis. Deus regnat p̄ uniuersum terrarū orbē: eius impio subiecta sūt subterranea: terrestria: atq̄ cœlestia: sanctus ē sanctorū: & totius religiōis p̄manens/& nunq̄ defecturus princeps: quare si mittentē inspicias: eius legationē oīum uidebis excellentissimam. Vis adhuc scire q̄tus sit deus? cogita quid sit. Deus est ex nominis significatione actu semper operās: ignis ue cōburens. Hinc dñs Iesus Christus dixit. Ignem ueni mittere in terram: & qd̄ uolo nisi ut ardeat? Quod uero se facturū dixerat: manifestissime cōpleuit: q̄n̄ discipulis oībus cōgregatis in unum apparuerūt paulo post ascensionē dispartitæ linguæ tanq̄ ignis/seditq̄ supra singulos eorū: & repleti sunt spū. s. Sed redeamus un̄ discessimus. Deus & actu opans idē sonant: sed qd̄ operat̄? Bonū. Bona etenim arbor nō pōt malos fructus facere: neq̄ a bōa cā malus unq̄ surgit effectus. Optimi certe est optima adducere: optimorū uero oīum est deus condimentū: quare opationes & opa dei optima eē negare nō possumus. Hinc ē q̄ Moyses deo plenus dixit. Vidit deus cūcta quæ fecerat: & erāt ualde bōa. Si quæ ris q̄n̄ opatur? Rñdeo. Semp. Non opatur hodie aut cras: quia nō habet

cras neq̄

cras neq; heri: cui semp est hodie: semp nunc. Deus igit' qui est supra tēpus: & sine tpe: qui est ante sæcula: qui æternus est. Si qd/imo quicquid opatur: nunq̄ desinit opari: & licet opata ptranseant: licet creatura uarietur: deus tñ inuariabilis est: sicut apte monstrabimus in sermone penthecostes de spūs sancti missione tractantes. Non q̄scit deus q̄a fatigari nō pōt. Labor. n. nascit' uel a debilitate uirtutis/ uel a resistētia rei circa quā operando uersatur. Dei uirtus est robustissima: immēsiq; uigoris: illi resistere non sufficit aliqua creatura: immo neq; omnes simul. Deus non dormit quia sensu caret corporeo: cuius est soporem excipere. Homo diuertitur ab opere: ut cibum sumat: p se ipsum durat deus: utpote cui nihil decidere pōt: nihil per cibationem addi necesse est: ab uno opere per aliud & ppter aliud non distrahit': non detinetur: quo minus opa una/ unoq; opandi contextu simul operet' uniuerſa: qm̄ uirtus eius infinita finiri aliquo finito ope nō pōt. Ista est igitur plena dei nominis rō: actu uno pfectissimo: infinitoq; semper opans: nunq̄ cessans: operans autem bonum immo optimum: ubiq; gētium: ubiq; terrarū/ & in oībus rebus.

De operatione dei.

Ed quō uerū erit qd' dixit Moyses: Regeuit deus die septimo: si semper opatur? Q ūo etiā uerū erit qd' ueritas dicit: P̄r meus usq; modo operat' & ego operor. Nō. n. usq; modo opari quēpiam dixeris: q nunq̄ cessat ab ope. Q n̄ dicit Moyses. Cōpleuitq; deus die septimo opus suū: non debet intelligi hoc septimo die aliqd creaturarum pfectiōem complēs deum addidisse creatis. Oīa. n. sex diebus ad pfectum adducta fuisse: eodē Moysē paulo añ scribēte docemur. Cōple re ergo deū die septio opus suū: est illū creaturis die septio nihil adiicere amplius: ut Moyses ipse declarat: ut liqueat qualis a se sit pfectio: die septimo de rebus p̄dicata creatis: qualis etiā reſ creatoris ea die fuerit: ne sit in ambiguo: ab uniuerſo ope qd' patrarat tandem illū regeuisse commemorat. Si igit' cessare a patrato ope est reſ patratoris. Si hæc requies est res patratas esse pfectas: satis constat rerum pfectionem quam scribit Moyses: die septimo factam: non eē aliud q̄ rebus creatis nihil amplius ea die uel in posterum superadduci. Cum autem ad omnes creaturas efficiendas & conseruandas sit una operatio: ac ita una: q̄ plures esse oīno non possint (ut oīndemus temporaneam spūs sancti missionē in sermone penthecostes declarādo) eadē opatione illum cōseruare qua pducit necesse est. Non cessat aut conseruare: ergo opari non cessat. Cessat tamē operatio sup aliquod transire: in quo prius uersata est. Veluti ignis feruere faciens aquam: & in feruore cōseruans ubi iam feruere incœperit.

R

Quiescit. i. cessat calorem immittere. Quia illam ampliore cape non sufficit. Non desinit autem idem ignis calidam feruentemque aquam prestare continue & tamen una actio est/ quae calorem inducit: & conseruat inductum. Sic & paleam aquae feruenti immerfam calefacit ignis/ non noua opera sed iam pacta/ dum per feruorem quae aquae superinduxit/ paleam calefacit. Ita per omnia deus requeuit. i. destitit die septimo nouam perfectionem creaturis inducere: quia tamen dederat die sexta: quantum illae cape poterant. Non requeuit tributum conseruare: quia sicut aqua ab igne remota mox deferuet: breuique calorem amittit: & redit ad pristinam sociam sibi frigiditatem/ ita si a dei conseruatione dimoueatur creatura: mox feruorem & calorem. i. omnem perfectionem amittit: & in nihilum uel in confusam materiam de qua sumpta est: uertitur. Si quis item in speculo aspiciat continue: & interim in eo nouae presententur imagines/ priores abscedant: desinet uidere priores quae abierunt: nouas quae super inductae sunt uidere incipiet: rursus priores uidebit mutatas: si illae remanentes uariantur: neque alium siue nouum actum uidendi suscipiet. Ita operatio diuina non transit/ non cessat/ aut incipit. Transierunt autem creata omnia: cessant: & incipiunt: quae eius essentiae & operationi presentantur & continentur sub ea fluxus ratione qua imagines lucent in speculo: quod mutatis imaginibus non mutatur. Requeuit ergo deus ab opere die septimo: quoniam eius operatio super nouas rerum species: non transiuit ut fierent. Permanens in opere: quoniam creaturas conseruare non desinit: quoniam per species iam creatas illas uariauit: uariatque quotidie: eadem penitus operatione qua cuncta creauit. Hoc eodem sensu opus est intelligi: quod dixit dominus Iesus Christus. *Inf 20*
Pater meus operatur usque modo & ego oportet. Non sic enim dicit ut post modum non operentur. Quoniam per incarnati uerbi mysterium operabantur ambo cum sancto. scilicet humani generis redemptionem quoad uerbum erat inter homines homo passibilis. Deinde iam factae redemptionis conseruationem operari non cessant: quousque ultra non redimant. Deus ergo sic requiescit ab opere: ut semper sit in opere: sic operatur usque modo: ut postea nunquam desinat operari. Nunc quoniam principis excellentissimi est: ante omnia se prestare beneficium: haec porro beneficentia opere maxime constat. *S* Deus qui in omnibus bona omnia semper operatur (sicut nomen eius importat) uere princeps omnium excellentissimus est. Huius excellentiam alia quoque ipsius nominis significatio manifestat: ignis namque consumens deus sonare uidetur: attestationibus Moyse legis latore sapientissimo: atque Paulo legis emulatore & euangelii preconice celeberrimo. Cessat ab opere terra multoties: quae semper torpet: nisi hominum coeli uel beneficio aliquid operari cogatur: ubi ea posueris: illic penitus inuenies immotam. Aqua quae terra mobiliior licet sit: tamen

fit: tamen & ipsa concluditur & ocietur & marcescit sæpe: nisi motus bñ-
 ficio conseruetur. Aer facile mobilis est: non sine difficultate clauditur:
 clausus uero marcescere usq; ad pestilentiam inferendam comptus est.
 Ignis nulla rōne quiescere pōt: non marcescere: nō cessare ab ope: aut. n.
 calefacit aut illuminat: aut ardet: aut cōsumit: aut simul hæc oīa facit: cō-
 cludi nō pōt diu: & certe illum facilius extingues q̄ diu includas: q̄to. n.
 magis tegit: tanto magis æstuat. Hic si sub cinere uel alia materia clau-
 sus extinguit: non sua natura: sed imbecillitate materiæ: cui fuerit socia-
 tus id patit. Huius rei argumentū ē: qđ in aliqua materia diutius/in ali-
 qua breuius durat: cū. n. utrobiquē sit par ignis sba/nō ē cur illa utrobiquē
 pari mō non duret/nisi q̄ materiæ nō sunt pares. Quare si igni materiā
 dederis: quæ illum ppetuo ferre sufficiat/nunq̄ extinetū: nunq̄ ociosum
 inuenies. Hinc ego existimo ignem inferni extingui nō posse: & crucia-
 re ppetuo: qm̄ materia in qua ardet semp durat. Sed quorsum hæc? Ne
 deum ignē hunc imersum materiæ crederemus: qui materiæ defectu cō-
 sumit. Vbi igit dictū est deū eē ignē merito adiecit Moyse: adiecit Pau-
 lus apostolus consumentem: consumit qđem oīa: se ipso penitus imuta-
 to. Certe sicut nulla res ē: quæ se ipsam gignat ut sit/ita nulla pōt eē quæ
 se ipsam cōsumat oīno. Deus ergo q̄ ignis consumēs p antonomasiā dr̄:
 a nullo consumit: non. n. cōsumitur ab eo qđ ipse cōsumit: neq; ipse se
 cōsumit: q̄a incōsumptibilis est/ semp idem pmanens: & oīno se hñs ut
 prius: ppetua aternitate penitus imutabilis. Cū ergo deus sit actu semp
 omnia in oībus bona & bene opans: sic in illis opatur/ut nullum entiū
 aliqd operet in illo. Consumat ergo oīa: mutat & uersat: a nullo ullate-
 nus cōmutatus: sic intelligendo deū esse actu opantē ignemq; consumē-
 tem apparebit ex parte q̄ magnus sit deus: qui Gabrielem angelū mittit.

De magnitudine dei.

Is scire melius q̄tus sit iste deus: Est quo maius cogitari nō pōt.
 Quis est quæso qui oīa cogitare sufficiat? Numera maris hare-
 nam: pluuiæ guttas: terræ puluerem: herbarū folia: radicum pō-
 dera: arborum frondes: ramorum figuras: sint hæc minima scitu non di-
 gna. Numera rerrestrium animalū effigies: & membroꝝ uarietates: nu-
 mera pisciū diuersitates: iuncturas: & squamas: numera auium formas:
 plumas & pennas. Sint hæc minus digna: & ad quæ intellectus hoīs no-
 lit intendere: numera stellas cœli suorūq; motuum rōnes & pōdera: nu-
 mera hoīum effigies: mores & cogitatus: numera si potes capillos: uillos
 minutias cōpagū corporis tui: certe nō potes. Actu opans deus: ignisq; cō-
 burēs & cōsumens: oīa numerat hæc: maior est et oībus istis. Quid ita?

Quia omnium efficiens causa: & cuius gratia fiunt omnia: maior est effectus quocumque tempore: & melior. Actus operans: omnia hæc consumens ut libet ac uersans: illis est causa essendi: crescendi: standi: decrescendi: & deficiendi. Maior ergo est quam quicuius hominum cogitatione assequi possit: immo uero quam quilibet angelus cogitare sufficiat: neque Gabriel ipse: qui a deo missus est hodie: cogitare potest ad integrum magnitudinem dei. Quoniam & ipse finitus: tantas uarietates rerum quas attulimus numerare & certa ratione simul assequi non potest. Si uis exploratum habere quantum & qualis sit: quod hodie Gabrielem ad Virginem misit: cogita quantumlibet magnam quantumlibet bonum potes: & dic deum melius esse illo: non duplum aut quadruplum: sed in infinitum. Vt primum uero modum aliquem statueris: certus esto: id longe minus esse quam deus. Est enim deus ita magnus quod eo maius ne dum cogitari: sed imaginari quidem non potest: omni autem cogitato ab homine uel ab angelo idem ipse qui cogitauit maius sufficit cogitare. Duplum enim ac triplum: & per numeros quoslibet augmentum: cogitata a se rei potest (ut expimur) nostrum quisque cogitare. Quare si deo maius cogitari non potest: deum nulla creatura poterit cogitare: quod si forte ratione te aliqua aut modo existimas: deus quanto sit: quod sit: quantus: qualis uel sit agnouisse: falleris certe. Et ne ego te decepim fateor plane & affirmo nihil me dixisse: neque ab aliquo posse dici: quid sit deus: uel quid dei magnitudinem aut bonitatem attingere possit. Ab illo plus distat omnia: quæ eius declaranda: immensitatis gratia attuli: quam omnes simul cogitare possimus. Fateor palam me plene deum non cognoscere: & cognoscere non posse: certissime scio: & hoc unum habeo persuasum/intelligere non posse quod sit deus. Quo quæso modo scintilla tenuissima totius ignis ardore in se poterit concludere? Certe quicquid mens capit/finem habet: & quicquid ego intelligo/hoc ego finio: atque mentis meæ ambitu concludo. Deum autem qui infinitus est: cuius magnitudo & uigor a nobis plus distat: quam totus ignis qui in mundo est a uagante fauilla: quanto mente nostra (quæ lucis totius scintilla uix est) cape poterimus? Si caligant ad lumen solis huius corporei oculi corporis/Quanto mentis oculi durare poterunt ad ignem illum intellectualēque fulgorem: cuius est cuncta perficere: atque consumere? Persuasum igitur habeamus eum qui hodie angelum Gabrielem misit ad Virginem/omnium quæ excellentiam aliquam habent esse præstantissimum: quia maius eo intelligi non potest: immo magnum est quod intelligi iam non potest.

De amplitudine dei.

Acc agnouit ille qui dixit. Deus est sphaera intellectualis cuius centrum ubique est: & circumferentia nusquam. Sphaera solidissima figura est: sibi que simillima sine angulis constans: cuius principium: medium: aut finem

aut finem assignare nullius: quoniam uniformis ubique est: & partium multitudine a se omnino non discrepat. Deum igitur (si cui rei assimilari potest) maxime speram. id est ad speram similitudinem esse dicemus. Est. n. solidissimus: quod stabilis in se manens dat cuncta moueri: sibi quoque simillimus semper/semper æqualis/quoniam infinitus. Unde ex distatibus siue differentibus integrari non potest. Sicut neque spera quæ non nisi conformi lineæ incuruatione cõsurgit. Nullus habet Deus angulos: nullas intersectiões: nullas latebras: nullas umbras: quia est lux omnia illuminans: cuius oculis nuda sunt omnia & apta. Principium in illo unum sit nusquam agnoscitur: nusquam finis/cuius sit gratia/nisi sui: ante omnia tempora est: sine tempore: cum omni tempore durat: omnem causam antecedit: quia omnium est finis & facit omnia: sed & intellectualis est: & mole carens: penitus inextensus: intellectualis immo intellectus est: & intelligens semper. Est ergo deus spera: non quæ linea aliqua geometrica cõstet: non figura corporea: sed secundum mentem. Spera est intellectualis quoniam se ipsum a se ipso: per se ipsum intelligit: & omnia quæcumque & quocumque distantia in se ipso: a se ipso: & per se ipsum intelligit: uolens se: se ipso: in se ipso: & propter se ipsum ita uolens sicut intelligit. Ita quoniam per intellectualem uirtutem in eo incipit in quo terminat: in eo terminat in quo incipit intelligere simul & uelle: quasi spera est rediens in se ipsum uno actu intelligendi atque uolendi: nulli tamen principium habet uel finem esse dandi aut opandi: quia ab infinito incipit: & in illud redit: sine principio & sine fine. Spera igitur intellectualis accommodatissime dictus est deus: quoniam quidem spera per unicam lineam completur & in se redit: hic per unicam substantiam: & unicam mentis operam: a substantia non diuersam est perfectus & in se cuncta reducens: dum cuncta uult ut intelligit. Vult inquit ut intelligit esse uolenda: intelligit ut uult ea esse intelligibilia: & illa talia fiunt dum creantur ab eo: talia permanent ubi creata sunt: qualia intellecta ab illo uolitaque fuerunt. Neque. n. aliam esse dandi formulam habet omnis mundus uel hære potest: quod dei artificis sapientissimi infallibilis artis ratio illi induxit & esse constituit. Sed hæc spera quam philosophus intellectualē magnam ratione diffiniuit: maiori adhuc a spera corporea sepauit. Spera corporea centrum habet in medio positum: est. n. centrum indiuisibile quantitatis extremum speræ corporeæ: a quo omnes lineæ ductæ ad suam speram circūferentiam sunt æquales: quod esse non posset si punctum quod nomen centri a geometris affectum est/in medio æque distantia undique a circūferentia: non maneret: quod in circulo hic figurato est facile oculis cernere: & manibus mensurare. Non sic hæc spera intellectualis: non habet centrum in medio: sed ubique. Quid ita? Quoniam centrum minimum est in spera: adeoque paucillū: ut nulla pars speræ dici merito possit: cum tamen sit in eius medio cõ-

Z

stitutum: & quicquid rerum creaturarum ubiq; est ab hac intellectuali spe-
ra concluditur: qm̄ in illa secundū uirtutē: aut eminentiā continetur: &
quis sit aliquid eius: ut centrū est aliquid in spera: pars tñ eius esse nō po-
test: sicut centrū pars nō est spera. Omnis etiā creatura deo compata tan-
tundem distat ab eo: qm̄ cū singulæ finitæ sint: deus uero penitus infini-
tus existat: ab infinito oēs ifinite distare necesse est. Quæ autem singula
uel simul oīa infinite distāt ab aliquo/æque distare ab illo necesse ē: nisi
infinitas distātias: has maiores has ue mīores exstimauerimus. Quare
rectissime dictū est: huius speræ intellectualis/ quæ deus est centrū ubiq;
manere: & circūferentiā nusq; eē: qm̄ a centro ad circūferentiā est aliqua
determinata mensura: at a creaturis singulis/ & simul oibus ad deū nulla
est/ neq; esse pōt mēsurā statuta: ad imensum. n. quæ mēsurā statui unq;
poterit mēsurator. Circūferētia huius speræ itellectualis (quæ deus ē)
caret etiā mensura extrinseca: cuius. n. circūferētia in aliquo loco est: id
loco finit: deus aut q loco non capit: qūo loco finiri existimabit? Neq;
uero cētri rōne spera hæc itellectualis alicubi eē poterit: sicut maximam
speræ dixere philosophi in aliquo loco ideo eē repositā/ quia habet de-
terminatū centrū: nullibi habet determinatū centrū spera quæ deus est:
sed ubiq; ita nusq; erit determinata sua circūferētia: erit uero ubiq; tota:
sed penitus incōclusa. Vide nūc (si potes) quātus sit qui misit angelum
Gabrielē ad sanctam Virginē: est oīa continens: oibus se prabēs ut sint:
omnia quæ sunt scintilla eius uel minima dici nō possunt: omnia creat:
regit: moderatur & substat: sustentatus a nullo/ oibus imperat creatu-
ris: nulla uero creatura neq; simul oēs legē aut modū illi imponere pnt.
Cogita si potes hanc intellectualem sperā: cogita centroꝝ eius numero-
sitatem: cogita circūferentiæ immensitatē: cognosces principē hanc lega-
tionem destinantem esse omnium maximum quod cogitare possit om-
nis creatura: immo uero magnum quod omnes simul cogitare nō pnt.

De mysterio nominis Galileæ.

A Ntea q̄ ad declarādā magnitudinem ac dignitatem eius prin-
cipis accedamus/ ad quā deus optimus maxīus angelū excellen-
tissimū legatū hodie destinauit: de loco ad quē missus est aliqd
in mediū afferamus: qm̄ neq; hic uacare mysterio credēdus ē: qm̄ Lucas
euāgelista tā accurate illū describit. In ciuitatē nāq; Galileæ cui nomē Na-
zareth dicēs. Prouinciā primo: deinde ciuitatē scribit: quia a cōibus ad
propria descēdendo consentaneū est narrationē texere. Prouinciæ igitur
nomen primo inspiciamus. Galilea nomē est qd̄ rota uel uolubilis uel
trāsmēans: aut trāsmigratio facta teste Hieronymo sonare uidetur. Erat
homo om-

homo oīum eminentissimus in rota uersatili creatæ sub luna naturæ institutus a deo: qm̄ ei datum ab initio fuerat: præesse uolucris coeli: piscibus maris: oībusq; bestiis uniuersæ terræ: īde uero sua culpa deiectus: positus ī rota fortunæ: & illic iussus de sudore uultus sui panē uesci suo: innumeris est pressus angustiis: dū post studiosam terræ culturā pro expectata messe spinas sæpe ac tribulos recolegit. Certe nisi fuisset Adæ peccatum: nullum ius in hoīe fortuna unq̄ sibi uendicasset: qn̄ per originalem iustitiā certa rōne moderatus appetitus/paucis minimisq; cōtētus: fortuitis bonis nō inhiasset: īmo uero fortuna penitus in rebus hominū non fuisset: qn̄ certa rōne egissent hoīes omnia. Nihil ignorāter: nihil temere: nihil uiolenter quæ sunt fortunæ radices quisq; hominum esset aggreffus. Tolle ignorantia/fortunā substulisti: tolle temeritatē: tolle uim: tolle metum: fortunæ uires penitus eneruasti. Nullū. n. numē abest si sit prudentia: sed nos te facimus fortuna deā: coeloq; locamus. Ita quoniā pro sua culpa p̄cipitatus est homo in ignorantia: un̄ temerarius ībecillis: meticulosus: & (ut uno uerbo dixerimus) īprudens effectus: rotā fortunæ subintrauit: quæ nūc pro temeritate n̄ra: nūc ībecillitate: nunc metu: qbus īuoluimur & rotamur assidue: nobis abutēs: sūma n̄ra infimis: infima sūmis uersare lætatur. De hac miseriæ & īstabilitatis rota uolēs nos eripe deus: & p̄ grām ad naturæ institutæ formā rectitudinēq; traducer/patriā ad quā destinabat: huius rei grā nunciū suum nomē h̄re uoluit: quod rotā siue uolubile designaret. Significaret p̄terea transmeans: siue transmigratiōē: ut oēs intelligerent eū qui sua culpa se trāsmigrauerat a rota rectæ rationis institutæq; naturæ: ad rotam fortuitæ calamitatis oī prudentia destitutæ: huius legationis beneficio transmigratiōē accipe ad solidā grām. Sed dices: & opus huius legationis impletū est: & nihilominus rota fortunæ rotamur: īmo p̄cipitamur assidue. Culpa tua ē. Q n̄ te p̄ legis euāgelicæ obseruantia in grā rota nō cōtines: legē dei sp̄nis: Christianus es nomine nō re: sp̄e tuā quæso ubi locasti? In diuitiis: uoluptatibus: aut honoribus sæculi. Iacta super dño Iesu Christo cogitātū tuū noli nimis de crastīo eē sollicitus: uiue hodie: uiue modice & modeste: uiue secūdū iura naturæ: illa paucis minimisq; cōtēta ē. Si ad naturā uixeris/nunq̄ eris sub rota fortunæ: si ad opinionē/sine certo numero fortuito rotaberis semp/iactaberis & p̄cipitaberis. Vide angelū eē missū in Galileā puinciā/qd̄ nomen rotæ significatū: & trāsmēātis importat: ut a fortuitis sepatus te trāsseras ad naturalia desideria: p̄ grām mediatoris hodie annūciati & stabilē māsiōē in rota gloriæ sempitærne cōquiras. Cui nomē Nazareth: flos uel uirgultum: siue sanctitas & cōsecratio.

B

C

E

D

Item unctio uel munditia: siue custodiēs: aut sepatio eodē Hieronymo interprete significat: ut intelligamus a quā rota ad quā nos per hanc legationem trāsire cōueniat: qualis ue trāsitus n̄r futurus sit. Missum ī Nazareth angelū euangelista magna rōne cōmemorat. A prioribus nempe uitæ affectibus: turpitudīe plenīs: supuacua semper ambiētibus ad florē parsimonīæ: & sobrietatis redolētiā: a rigido obstinatiōis stipite: ab alto supbiæ trunco: ad pœnitentiæ & humilitatis uirgultū flexibile: a rapacitate insatiabilis auaritiæ: ad liberalitatē elemosynæ: a fetore luxuriæ: ad consecratā deo cōtinentiā: sanctis angelis semp amicā ab unctiōe imūdorum cōdimentorū: a fucis faciei: ad munditiā naturalem transitus est faciēdus: ut dicere possit angelus nobis ad custodiam aīæ nostræ datus. Ave Maria &c. Hæc de ratione nominis prouinciæ ac ciuitatis ad quam missus est hodie nuncius Gabriel angelus dicta sufficiant.

De sanctæ Mariæ excellentia.

Ignitatem principis hanc tantā legationem excipiētis amplissimam eē Lucas euangelista declarat. Ab illo igit hanc non a me pdiscite quæso. Ad quam: ad qualem: ad quantam o euāgelista dominam: hæc legatio destinatur? Ad Virgīnē despōsatam uiro: cui nomen erat Ioseph: de domo Dauit: & nomē uirginis Maria. Prima huius dominæ excellentia: uirginitas est: non secundum carnem tantū: hæc. n. omnibus scēminis innascitur: gregale bonum est: & nullius meriti: nisi illam prudentia moderetur. Testem habemus hic copiosissimū dominū Iesum Christum: cuius parabola uirgīes fatuas excludit a nuptiis: solas prudentes cum sponso animæ nostrarū amantissimo epulari: & nuptias celebrari demonstrat. Multæ sæculis antecedentibus mulieres fuerāt: quæ a uiro nunq̄ cognitæ: uitā morte mutauerūt penitus integræ: nullā tamen pro sua uirginitate uirtutis famā sacris litteris sunt affecutæ. Multæ nostra ætate puellæ moriuntur inuptæ: quibus uirginitas nulli ornamento putatur accedere: qm̄ corpore tm̄ uirgines: & ad tempus: nō animo se illibatas perpetuo conseruandi uitæ finem attigerunt. Nullam in sacris litteris legimus mulierem ante Mariam: ante hanc sacratissimā dominam ab angelo Gabriele hodie uisitātā: salutatā: monitā & psuasam cui uirginitas tribuatur honori. Oēs. n. ante illā nubere: & maris amplexu liberos procreare aīo habebant: uirginitatem suā corruptori homini: oēs cum per ætatē legemq; liceret credere præsto erant. Verecūdia legū: timore parentū: non uoluntate: nō proposito uirgines eo usq; pseuerabant: donec secundū legem: & parentū arbitrium illā deponere permetterentur. Virginitas carni harum aliquā inerat: menti aberat semp. Maria uero

uero quam ab initio semel carni natura dedit corporis integritatem studiose continuit: & diligenter ppetuo conseruauit: non ætas: non lex: nō parentes illam in uirginitate tenuerunt: sed uoluntas & animi magnitudo: qbus uiri cōsuetudine: solatio ue liberorū se non exstimaui egere: iactauit sup dño curam suā: neq; subire dubitauit legis maledictū/ se totā deo cōmittens: cuius spiritu qui agunt: legi non sunt obnoxii: itaq; uirginitatis uoto sola inter priores puellas: se totam deo ppetuo cōsecrauit. Singulare est hoc Mariæ priuilegiū: quo sup omnes fœminas est gloriosissima: quo añ illā nulla meruit dici uirgo: oēs añ Mariam mulieres maritalis saltē copulæ desiderio sunt corruptæ/ Maria se ipsa teste pro sanctitate pudicitie mentiri nesciente uirū non agnouit: & ppetuo (si deo placeret) nō cognoscere instituit/ O excellentissima inter oēs fœminas: quæ qd' usus ignorauit: lex nō excogitauit: natura uix substat: corporis integritatem: & animi puritatem pio immutabiliq; pposito cōplexa est. Magna est ergo hæc: & inter puellarum matronarūq; uirtutes/ prima principis huius dignitas: ad quā hodierna die Gabriel angelus orator accedit. Virgo est mente penitus cōfirmata: deoq; deuota. Virginitas mentis corpus eius ppetua in uirginitate seruabit. Non est gregalis mulier: non muliebri mouet affectu. Debilitas sexus: carnisq; conditio in muliere fragilissima: diffidentia uirium ad se defendendū: puellas ac matronas faciūt sine culpa uiri desiderare cōsortium: seq; tum bñ: honesteq; locatas & in tuto cōstitutas existimare/ cum amant a uiro: cuius rei grā se totas illi exhibent obsequētes: & in omnibus sedulo famulant: psertim si uirum indutū: aliqua ue insigni uirtute pstantem fuerūt affecutæ: si bñ moratæ sint: non proteruæ: non procaces. Est certe maxima laus matronæ/ quasi ppriam uitam colere uirum suū. Mores bñ instituti in ciuitatibus: qui a naturæ linea discedere nequeunt/ expostulant: ut qd ad uitæ cōmoditates consequendas & ad fugienda ac ppulsanda picula fœmina sibi non sufficit: & indiget uiro: illi se libēter associet: & exhibeat obsequentē: sed hæc uirtus earū est: qbus non concedit: ad culmen uirtutis ascēdere. Animi magnitudo quæ hoīem facit heroicū: qd' latine (ut existimo) sonat principibus ascribendū/ uirtuti heroicæ deditū sufficere sibi facit ad oīa: qñ per sapientiā uidet sapientissimum deum: qui solus ab initio pduxit uniuersa: non minus solū illi posse sufficere ad uitæ necessitates suppediandas/ q̄ suffecerit ab initio ad tribuendā uitam. Antecedentes igit mulieres (scdm mores hominum) oēs in hoīe spauerunt/ & aliūde q̄ a deo auxilium sibi congrere studuerūt. Maria cogitatum suū penitus iactauit in dño: & naturæ uires supegressa: nihil sibi deficere posse spauit: Si oīum

F

b

rerum deo copiosissimo largitori se cōmitteret. Hac igitur ratione uirginitatem seruare constituit: ut deus eēt illi añ omnia: qui uere est melius q̄ oīa. Vñ illi soli cum ppheta cantat. Mihi aut adhærere deo bonum est: pōne in dño deo spem meam. Nouerat mulierem nuptam. i. nuptias consumantē: & cum uiro in m̄rimonio pseuerātem/cogitare quæ sæculi sunt: & eē sollicitā placere marito suo. Q d̄ licet culpabile minime sit/ tñ studium est aī/intra impfectionis angustias se trudētis. Q uæ autē in nupta est. i. nuptiis nō occupata/neq; se occupare pponēs usibus nuptiarum/cogitat quæ dñi sunt oīpotentis: nō quæ fragilis hoīs: cogitat quō placeat deo regi sæculorū/iuisibili/imortali/impturbabili/& penitus impassibili. Nō studet carneo homini subdito sæculi ptātibus: carnis affectibus: naturæ defectibus: fortunæ sæuissimis ac incertissimis casibus: caduco/mortali/moribundo. Nouerat Maria oēm carnem eē fænum: suam ipsius pulchritudinē: suā iuuentutem quīs elegantissimam quasi florem agri esse meminerat. Mane nitore uegetam & uigentem: uespere occiduiam/pallētem: laxam: rugosam futuram: & marcidam. Hac apud hoīes durare non posse: apud deum ppetuo mansura intelligebat. Nihil apud illum decidere: nihil in deterius mutatum iri formidabat: apud quē oīa uiuunt: & in melius cōmutantur. Agnouit q̄tūlibet pstantē uiribus: decorum ue iuuenta maritū: senectute qñq; exhaustiendū: morte tollēdū: noluit igit florem suæ iuuentutis pulcherrimum illi tribuere: qui ppiū conseruare non posset: noluit fragilitatem suam baculo (ut aiunt) arundineo sustentari: se deo dicare constituit penitus integram: qualem ille ab initio creare dignatus fuerat. Ita si deus dignaret acceptare uirginitatem suam: corpus: animam: & uitam dei creatoris sui penitus esse constituit obsequiis mancipatam. Hoc est qd̄ Lucas dicit uno uerbo. Ad Virginem: Vbi sapientiæ: magnanimitatisq; dotibus Maria cognoscit amplissime decorata: & cui merito dicatur. Ave &c.

De uirginitate an sit uirtus.

Cio apud plerosq; nō satis cōstare uirginitatē esse uirtutē: cōtra quos: qm̄ Hieronymus copiosissime disputauit: ego tanti uiri industriæ qd̄ adicerē nihil certe hñs: satis duxi horū nimis studentū nuptiis argumentatiōes quasi p summā recensere: & oñdere esse fallaces. Virtutē hi dicūt a natura non tribui: sed acqri oportere p studiū opandi. Virtutē itē amissā recupari aliqñ posse: imo sæpe cumulatius recuperatam fuisse cōfirmant Petri apostolorū principis exemplo: q post negationem fidelior est effectus. Virtutē itē plurimū utilitatis rebus publicis & priuatis afferre p̄dicant: Cū e cōtra in hoīe: simulq; cū hoīe uirginitatem nasci

tatem nasci exploratum sit. Nulla præterea opatione uirginitas acquiratur. Amissa recuperari non possit/sterilis præterea sit & fructu penitus uacua. Quare non magis inter uirtutes: quam sterilis arbor inter plantas foelices connumeranda uideatur. Isti primis duabus argumentationibus falluntur: hoc ideo/ quod uirginitatem in sola corporis integritate reponunt. Hoc quale sit iam supra monstrauius. Non de uirtutem uirginitatis habere mente corrupta femina: cuius corpus integrum manet. Virginem commendabilem oportet sanctam esse mente & corpore: non mea sed apostoli Pauli sententia/immo Iesu Christi: quod fatuas uirgines in sola carnis integritate gloriantes/reputatas a sponso uirginitatis ostendit. Licet igitur uirginitatis aliquid natura producat in carne & cum carne nascetur/hoc tamen exiguum est: & quasi materia: cui nisi accedat integritatis electio: & firma perseuerandi uoluntas/recta ratione moderata/nuncquam ad uirtutis gradum peruenisse credenda est. Non est enim Christo docente uirtuosa uirginitas sine prudentia. Prudentia porro uirtutum est norma: quam natura non perfert: sed mens in bonis exercitata cogitationibus sibi conquirat. Ita non est uirginitas a natura: sed a sancto proposito supra naturam eleuato tributa: quam naturæ uires excedit: carnem esse & carnis desideria superare. Ad uirginitatem igitur non peruenit ociose: sed multo labore: multo studio: multis angustis. Nam si circa difficile uirtus negotium habere predicatur: quid quæso potest esse difficilius quam se ipsum uincere: naturæ impetum rapidissimum in se ipso compescere: coniugii solacia despiciere: & liberorum dulcedinem aspernari. Magno ad hæc conamine: magno studio: & longa est opus perseuerantia. Quæ alias uirtutes impugnant extra nos sunt posita: quod uirginitatem insectatur in nobis nascitur: nobiscum est semper: necunde queritur/ultro se offert: etiam nobis inuitis prebito est. Si uirtutis materiam a uirtuoso confici oportere nuptiarum existimauerint/somniabunt mere: & minus dicent quam pueriles nugas. Non enim erit liberalis neque magnificus: qui pecuniâ dispendiam ipse non cuderit: imo qui argentum & aurum non effoderit: non conflauerit: non aliquo suo labore parauerit: non erit temperans quod cibos/potus/quod tactum delectantia: a quibus abstineat: uel quibus bene utatur sibi non fuerit fabricatus. Virtutis formam uirtuosum operari materiam a natura uel ab arte conquirere opus est. Ita materiam uirginitatis uirgo accipit a natura: formam ipsa sibi per bonam uoluntatem inducit. quod uero uirginitas amissa resurgere nequeat: materiam defectus effecit. Recupantur alia uirtutes: quam abeuntibus illis earum materia necessario non amittitur: & si fuerit amissa recuperabilis est. Desinat quæ esse liberalis: non necessario illi desinit esse liberalitatis materia: non enim ab eo necessario recedit/aut desinit illi esse pecunia quam habebat: & hanc ipsam si

H

I

K

amiserit cōstat esse recuperabilem: qñ æquiualetem & maiorem (qd̄ sape
fit) possit acquirere. Q̄ ui tpantiam deserit: epulas necessario non amittit:
a quibus abstinentēdo tempans effici possit. Q̄ ui in pusillanimitatē cadit/
uñ possit bñ audere: & intrepidū se p̄stare s̄pius inueniet. Q̄ ui corpo-
ris itegritatem amiserit: nulla unq̄ illam poterit creata uirtute resumere.
L Materia ergo uirginitatis penitus sic semel amittit̄: ut uirtute creata recu-
perari nō possit. Deus tñ qui suscitāt mortuos: qui oēm solutā corporis
compaginē in eisdem numeros pristinosq; cōcentus instaurat iura uir-
ginitatis in integrū pōt reducere. Et fortasse in illa supna ciuitate/ubi nō
nubent mulieres: neq; uiri uxores ducēt ad nuptias: sed erunt oēs hoīes
sicut angeli dei/discreti qdem sexu/sed sexus ministerio (sicut angeli nō
egent) penitus nō egentes/erit inq̄ fortasse hoībus omnis corporis inte-
gritas restituta. Q̄ uod si fiet (imo qā forsitā fiet/qm̄ corpus qd̄ anima
le seminat̄/spirituale resurget) non est oīno negandū uirginitatem secū-
dum corpus. i. materiā uirginitatis a deo posse restitui: quā beatis oībus
in corpore reasumptione fortasse tribuet̄. Non est ēt negandū ipsam uir-
ginitatē posse penitus instaurari: nisi uirginitatem uelimus intelligere se-
cundum formā in eo consistere: qd̄ est semp uoluisse p̄prium corpus in-
tegrū ab omni scissura/& carnis pollutione seruare. Nisi itē materiā uir-
ginitatis ad plenā redire corporis integritatē non sufficere existimemus:
sed oportere nullā unq̄ tulisse scissurā. Ita qā semel uolitū/nunq̄ pōt uo-
litum nō fuisse/neq; deus ipse efficere pōt p̄teritum nō ēē p̄teritū: nō
poterit uirginitas instaurari. Sed huic argutiā innitentes/& totā uirgini-
tatis rōnem perēni integritati carnis & aīæ tribuentes/nihilominus dice-
re compellent̄ (qd̄ est uerissimū) uirginitatem corrupto corpore posse
manere: ut si qua mulier p̄ summam penitus uiolētiam defloret̄. Testis
hoc loco est sancta Lucia: quā nō nisi de cōsensu mentis hoīem inq̄nari
posse libidine Pascasio rñdit intrepida. Non est igit̄ uirginitas sicut neq;
reliquā uirtutes morales imersa uel alligata fluxis bōis & momētaneis.
Q̄ uare deficientē materia/ipsa nō deficit. Sicut. n. deficientē pecunia &
per summam inopiam in oīum egestate regē cōstituto/liberalitatis com-
mendatio nō deerit. si p̄mptam ad bñ distribuendū habuerit uolūtātē:
non deerit tempantia inedia peunti/si duret p̄positū cibis/potibus/ac ta-
ctui delectabilibus cū modestia bñ utendi: nō deerit iustitia/ius non di-
centi/neq; utilia cōmutanti/& hāc un̄ operet̄ penitus non hñti/si adsit
intentio unicuiq; qd̄ suū est tribuere:& neminē lādere. Ita deficientē cor-
poris integritate: Si mō animus in illa p̄maneat/erit in mēte solida uirgi-
nitas: quā hoc ipso oposius fouet̄ iterius: quo sine mētis cōsensu acrius
oppugnatur

op pugnatur exterius. Quarto loco q̄ debilis sit nuptiariorū ratio nō at-
 ti net dicere. Aptissime etenim falsum sumere dignoscūtur. Vidēt talpā
 q̄ isti uel nō uident: uel se uidere dissimulāt. Palpant aridi stipites publi-
 cas & priuatas uirginitatis utilitates. Nonne reip. splendorē affert q̄ ma-
 res & foeminas (si per incontinentiam deliquerint) inexcusabiles mani-
 festat? Quis iam incōtinentiam sexus debilitate: aut ardore iuuetā po-
 terit excusare: q̄ in sua ciuitate uiros ac mulieres per oēm uitam libidinis
 expertes: qui sexum rōne: ardorem ætatis honestatis amore supauerint?
 An non est utile reip. aliorū necessitatibus subuenire? Liberos pximorū
 ad religionem educare? Oronum suffragiis releuare cadentes: sequestrē
 se inter deum & hoīes exhibere: religioni pietatiq̄ opam dare? Hæc oīa
 melius faciunt uirginitatem seruātes q̄ nuptiis opam dantes. Nempe si
 mūdo non pariunt: nō nutriūt: deo cōtinue utrunq̄ psoluūt. Hinc ego
 existimo Hieronymū dixisse. Nuptiæ replent terrā: uirginitas paradisu.

De uirginitatis excellentia.

Abemus hic ciuitatem non pmanentem: timoribus anxiam: la-
 boribus plenam: & piculis redūdantē. Itaq̄ in hac malis plena
 ciuitate atq̄ peccatis: quam nuptiæ replent: pfectum eē potest
 nihil. Ideoq̄ uirtutes quas morales philosophi nostri temporis dicunt:
 quæ. s. ad mores in ciuitate publicos: ac domesticos cōponēdos ualēt: nō
 immerito purgatiuæ a platonice dictæ sunt: qm̄ quod purgatiuū est: oī
 no purum eē non potest. Non sunt penitus defecata medicina: quæ ex-
 hauriunt corporis purgamenta: sed & ipse aliqd habēt malæ complexio-
 nis un̄ noceant cum iuuamento. Hinc est q̄ oēs medicina quæ purgāt:
 etiam inueterant: purgant qm̄ per suā austeritatē diuellunt supfluos: pu-
 tridosq̄ humores a corpore: inueterant qm̄ sua malignitate naturā ener-
 uant. Sic aquæ ut pannos purget admiscemus cineres: pura nanq̄ aqua
 purgare non sufficit. Istæ igit̄ terrenæ ciuitatis hoīum terrestrium uirtu-
 tes: nō sunt ex omni parte pfectæ: q̄ inter duo uicia singulæ cōstiterūt:
 ut per extremorū tempaturam a prudentia reductæ ad medium affectus
 moderent̄ humanos: & ad terrestriū utilitates prosint. At ciuitas perma-
 nens quā uiri heroici adhuc in fragili carne constituti iā quasi incolunt:
 uirtutes habet lōge p̄stāiores: quæ nō purgatiuæ: sed purgati animi do-
 tes sunt. Hæc ciuitas nulla eget terrena sba. Suis ciuibus in illa deus est
 oīa: uigilāt semp taliū ciuium in tam foelici ciuitate uirtutes: & ab opere
 nunq̄ cessant: nulla tñ moderant̄ extrema uicia: pcul sunt ab oī feculen-
 ta materia: non amittunt̄: nō indigent pfici: p illas uenit qd̄ pfectū est:
 qm̄ iam euacuatū inueniunt qd̄ erat ex parte. Prosunt igit̄ supra modū.

Inter has/si reposuerimus uirginitatē. & dixerimus illā eē uirtutē nō purgatoriā: sed purgati animi dotē/abūde forte satisfactū erit calūniis oibz: quas cōtra illā nuptiarii neētere sūt conati. Nō erit opus illā corporis utilitatibus cōsulere: qm̄ quæ hoc faciūt nō oīno pure sunt. Hæc uero uirtus est aī purgati: nō opus erit illā extremis uiciis eē tempamētū. Ad animū purgandū ualēt illæ: ista purgatū honestat: si nō est mētītus ille q̄ dixit. Nōne aīa plus est q̄ corpus: uirtutes quæ animis ppetuas utilitates afferūt/& dignitates utiliores & p̄stātiores sunt: q̄ quæ ad corporeā uitā attinent conseruandā. Adeste animis o nuptiarii: adeste inq̄ uirginitatis o sores & ipugnatores. Dicite si mō potestis quæ coniugata matrona/qs lege nuptiarū liberos ad hanc diem pcreans/Immo donec sæculorū sæcula durabūt geniturus/tm̄ rebus humanis utilitatis attulit/uel afferi unq̄ poterit q̄tū nobis Mariæ uirginitas noscitur attulisse? Quid rebus humanis dixi: cum oībus terris/oībus cœlis & angelis sanctis qui cœlorū sublimiora incolunt/hæc uirginitas sit honori. Eux m̄rimoniū hoībus ruinā intulit. Mariæ uirginitas ruinā hoīum repauit. Eux m̄rimoniū angelis beatis supplemētū detraxit. Mariæ uirginitas suppetias adduxit. Eux nuptiæ spoliauerūt cœlos: quos Mariæ uirginitas exornat & cōplet. Sūt ne isti tenues uirginitatis fructus: est ne parū opōsa uirginitas quæ deū hoībus cōciliat: pacē cœlis & terris obtinet sēpitemnā: diuinitate terrā ditat: cœlos xp̄i hūanitate decorat: & quottidie hoīum salute ornatiorēs reddit?

De incarnationis tempore.

Ultæ rōnes a multis Theologis p̄claris sane doctrina & sanctitate uiris adductæ sunt: cur deus post tot annorū sæcula: filiū ī carne mittere potissime distulit declarantes: quas ego certe non respuo: neq̄ illis meliores adīuenire cōfido: dicam tm̄ hac de re qd̄ sentio. Ante Mariam nulla inuēta est mulier: quæ hoc munere fungi uoluerit/ eē m̄ dei: oēs esse m̄res hoīum uoluerunt: omniq̄ mentis ardore cōcupierūt/& quæsierūt de hoībus parturire: hominesq̄ hominibus parere. Ego diligētes me diligo dicit sapiētia: sto ad hostiū & pulso: si qs aauerit ad illū intrabo: & cū illo manebo. Añ Mariā oēs mulieres declinauerūt: dum mentē ad ima/ad mortalia/& caduca: foeminæ ad moribūdōs marres: & illi ad foeminas uento mobiliōres se cōuerterunt. Ideo inutiles & inhabiles factæ sunt mulieres ad tanti muneris grām consequendā: uiri ad conseruandam. Maria nō sic declinauit: mentem suam ad hominem non uertit: ad heroicam uirtutē/purgatiq̄ animi dotem/animū erexit: purgatorias uirtutes sibi satis eē non duxit: cōsumatas elegit: delicti thoro uirginitatem p̄tulit: sciuit castitatem copulæ maritalis esse uirtutē/ad continendā

continendam & moderandā carnis fragilitatem: uirginitatē uero ad ani
mi & corporis integritatē ualere ppetuo cōseruandā. Hæc oīa Hierony
mo teste elegit Ioseph primus masculorū in cōiugii cōsortio cōseruare p
Mariæ merito uirginitatis assertor. Quia ergo nō ut alii hoīes/Maria in
q̄ & Ioseph declinauerunt simul/sed uterq; erexit se: & q̄tū potuit deo se
dedit & adhæsit illi. Deus p̄r nō īmerito ad Mariam Virginē uirgini Ioseph
despōsatam/nunciū summū angelū mittere uoluit. Deus spūs scūs
sup illā descendere cōstituit: & deus filius in illā uenire dignatus est. Nō
ne ueteris ac noui testamēti iure domū dei manufactā ita decet sanctitu
do in longitudinē dierū qbus durat: ut nulla illic sæcularia negocia rite
tractent: & ipsi idolatræ ac infideles deū nō ut oportet cognoscētes/sua
templa oī mundana & pphana opa prorsus uacua nōne cōseruare nitū
tur: & tñ in templis manufactis deus nō habitat: nisi p assistētiā spēalē
grarūq; uberiorē pfusionem. At m̄r de qua nasciturus erat deus: totā
secundū sbam deitātē in se claudere/nec tñ coangustare debebat: quare
fuit cōsentaneū: talē m̄rem: talisq; m̄ris spōsum: humanis usibus nulla
tenus eē occupatos. Igit̄ quia añ Mariā hodie ab angelo salutatā/nō fuit
mulier quæ se deo oīno dicare uoluerit: quæ homini sub eē nō cōstitue
rit: & ex hoīe filios pcreare nō proposuerit: nō fuit ēt maritus/q sponſā
nuptiali affectu non accepit/duxerit/tenuerit: non mirū si deus usq; ad
sanctā huius Virginis maturitatē: filiū suū distulit incarnare. O igit̄ sc̄ta
& immaculata uirginitas: qm̄ quē angeli & homines desiderabant: quē
totus mundus ardentissime expectabat: tuo gremio contulisti. Maxima
est certe dignitas tua princeps excellentissima ad quam legatus est Gabri
el angelus: a quo pro inaudito & excellentissimo uirginitatis titulo: sapi
entia: animi magnitudine: heroicaq; uirtute plenō: non purgante aīam:
sed iam puram inhabitante audire meruisti. Aue &c.

De coniugii Mariæ excellentia.

Esponsatam uiro. Ne ut cæteras uirgines quæ post Mariam illi
bata manserūt: uirginitatē seruauisse: hanc Virginē ad quā mis
sus ē Gabriel crederemus euāgelista mox addidit. Despōsatā ui
ro. Non audent n̄ri t̄pis uirginitatē pfessā habitare cū masculis: neq; il
los aspicere tutū ducunt: qd̄ certe sanissimū cōsiliū est: oīa. n. uicia resi
stendo uincunt: solum uero uiciū qd̄ uirginitatem impugnat uincitur
fugiendo. Nouerunt quæ uere uirgines eē pponunt sui sexus fragilita
tem: & nomē ipsum uirginitatis escā incentiuūq; libidinis masculorū eē
meminerūt: thesaurū se in uasis fictilibus cōtinere intelligūt: ideoq; ac
curatissime hæc ip̄a uasa ab oī cōtactu p̄seruare nitunt̄. At pro sui animi

magnitudine Maria nō dubitauit habitare cū uiro: qn imo lege nuptia-
li sociata marito/spauit uirginitatē quam deo sacrauerat oīpotenti eius
auxilio cōseruare. Ita desponsari qdem uiro uoluit: sed in concupiscen-
tiā illi cōmisceri nō assensit. Neq; uero ætas uiri iā annis ut pingit fracta
sed fides solida Mariam adduxit/ut in cōiugio uirgo perpetuo manere
pponeret. Non erat Ioseph ætate cōfectus: qui a dei sapiētia adiutor Vir-
gini: & longe ac difficilis pegrinatiōis comes indiuiduus fuerat destina-
tus. Non dixisset illū euangelista uirū (quod añ oīa robustam sonat æta-
tem) si senio cōfectus Mariam despōsauisset. Illā ēt lege iubente nequaq;
uxorem accepisset/si fractus annis mīrimonio iūtilis extitisset. Neq; one-
ra matrimonii senectute debilitatus suæ paupertati sup induxisset faber li-
gnarius/qui manu & arte uictū sibi conquirere cogebatur. Nullo p̄terea
fuiſſet titulo Maria cæteris uirginibus p̄stantior/si non uolūtate scā/sed
uiri debilitate uirginitatem suam ppetuo cōseruare spauisset. Nō iacta-
set cogitatum suū in dño: quæ carnis debilitatem posuisset brachiū suū.
Hoc est ergo cur euangelista illā desponsatā uiro non tacuit: ut mentis
eius constantiam incompatibilē: & magnitudinem animi excellētissimā
in opis difficultate agnosceremus. Vt inq̄ intelligeremus hanc eē de qua
spūs sancti feruor loq̄tur in canticis canticorū. Sicut liliū inter spinas/sic
amica mea inter filias. Aliæ quippe uirginū lilia: in hortis ac paradisis:
procul a spinis nitēt: spinas timēt. Huius aut uirginitatis decus spinæ ui-
rilis consortii non lacerare: neq; dehonestare potuerūt. Vnde merito grā
plena super omnes fœminas hodie & benedicta prædicatur.

De mysterio nominis Ioseph.
Vi nomē erat Ioseph. Ioseph dñi iustus/uel dñi iustificatus. Au-
gumentū/uel appositio (ut refert Hieronymus) nra lingua in-
terpretatum sonat. Multū est o matronæ: & qd̄ uos oēs deside-
rare nō dubito: uirum hñe pulchrū/sanum/robustum/diuitem/sup oīa
uos amantem. Quot tñ uxores sunt uiri pulchritudine infœlices: qm̄
eius pulchritudinē plures adamāt. Quot uiri sanitate & uiribus corpo-
ris abusi/uel delitiis emoliti aspernant uxores: & pro ancillis uix illas ha-
bere dignant: Quot nimius amor insana succensus Zelotipia uxores
infœlices pro captiuis & carceratis apud uiros tenuit/tenet & tenebit: Iu-
stitiā solam uel maxime sana mēte mulier/uiro suo debet optare: hæc si
adsit/fœlices/honorabilesq; nuptiæ/si abest dolor sūt & angustia inesti-
mabiles. Iusto dñi: & a dño deo iustificato nubit hæc uirgo. Est igit ho-
nestissimis nuptiis decorata. Nupsit p̄terea Maria ad suæ p̄fectionis ma-
gnitudinem oñdendam Hieronymus uirginitatis amator & defensor

accerrimus nuptiario Iouiniano rīdendo cōprobat dicens. Tu dicis Mariam post partū uirginem nō fuisse. Ego mihi plus uendico ipsū Ioseph uirginē fuisse per Mariā: ut ex uirginali coniugio uirgo filius nasceret. Quare Mariæ uirginitas per Ioseph consortiū illustrat: & uirginitas Ioseph p Mariæ societatem roborat: fitq; uirtutis appositio ad uirtutē: cōstantiā. s. utrinq; penitus īsupabilis ad animi magnitudinē: fidei quoq; indubitata: ad spei soliditatem: & ad sanctæ charitatis feruorē amplissimum. Propter quā sine carnis illecebris Maria uirum suū Ioseph/ille uirginem coniugem suam amore castissimo ardentissime amauit.

De ueracitate Mariæ & Ioseph.

Enit in mentē hoc loco illis satisfacere: qui Mariā dū despōsata est dicūt fuisse mentitā. Lex. n. spōsa hac ē ut una caro uelit eē cum sponso: dicēte deo. Erunt duo in carne una. Q n̄ nepe de utriusq; carne nascuntur liberi tunc scdm s̄bam uere sunt duo in una carne nascentis: qm̄ fœmina de uiri carne concipiēs de sua cōfouet fœtum in utero & alit donec pariat. In desponsatione aut̄ secundū intentionē & ppositū duo sunt in carne una: qn̄ maritus & uxor sibi inuicē pmittunt opi generationis & educationis puerorū simul incūbere. Maria igit̄ quā uirū cognoscere nullatenus intēdebat: dū desponsat Ioseph/id pmittit qd̄ nulla rōne p̄stare proponit. Quid porro est hoc aliud q̄ mētiri: publicam fidē irridere: & legis auctoritate id uerbo pmittere qd̄ mente nō obseruatum ire decernit? Si Hieronymi uerba quā paulo ante audita sunt: interius p̄scrutemur cōstabit apte Mariam cū despōsaret nō fuisse mentitam. Quid quāso sibi uult q̄ ille dicit: ip̄m Ioseph uirginē fuisse per Mariam/nisi q̄ ex sancto pposito intemeratæ Virginis: Ioseph se uirginem ppetuo seruare decreuit: qui eā usq; diem uirgo pmāserat lege iubente: qm̄ nullis adhuc fuerat nuptiis sociatus. Itaq; neq; Ioseph Mariæ mētītus est: neq; illa fefellit uirū suū/qn̄ sibi inuicē sic uere cōsenferūt: sicut q̄sq; cōsensū accipe cōstituit & offerre. Neq; iō simul ābo fraudē legi fecisse cēsēdi sūt: qm̄ lex m̄rimonii: uirū sociat mulieri ad mutuū adiutoriū: & alter ī alterius sic trāsīt ptātē: ut ppetuo cōuiuāt: nūq̄ dū opus est desistant sibi inuicē eē p̄sidio. Est hic opepreciū meminisse liberorū p creationē eē m̄rimonii fructū: sed nō uinculū necessariū: etenim multis m̄rimoniis liberi nō accedūt: & qbus adueniūt m̄rimonio fuerāt prius īdissolubiler colligati. qbus ēt aduenerūt cū pcreatiōis spes eē: nō desinit eē uiculū societatis. Carnis itē cōmixtio potio ē ad fragilitatis r̄mediū & solatiū liborū: q̄ ad m̄rimōiū attinēs sacramtū: qm̄ añ ipsā carnis copulā: nisi eēt m̄rimoniū uerū: q sic cōueniūt adulteri potio existimādi foret

V

Y

X

q̄ fructus m̄rimonii legitime collectores. Frigidi itē atq; maleficiati uiri ac mulieres fide maritali inuicē sociari: pseuerare ppetuo p̄nt: q̄uis opus generationis exercere nō ualeant: neq; libidinis ardorē expediat mitigare. Hæc cū sic se hēant satis cōstat/posse maritalē societate uirū ac mulierē uerissime cōsentire: p̄ter affectū sobolis pcreādā. Vñ liquet scām Virgine cū Ioseph uerissime: sine oī fictiōe: sine mēdacio: & sine itentiōe fallēdi: spōsalia cōtraxisse: q̄n sic illa se uiro tradidit: sicut ille uoluit h̄re traductā: & q̄a ad idiuisibilē cohabitatiōis societate: ac mutuū adiutoriū cōsensit uterq; nihil hic defuit/qd̄ ad uera sponsalia necessario accedere debeat. Hoc est qd̄ Lucas ait. Ad uirginē desponsatā uiro: cui nomen erat Ioseph. Vt iustū & fraude uacuū: ex noīe uiri significaret utriusq; cōsensum: & spū scō iungente sic ambos iustificatos oñderet: ut utriusq; uirginitati matrimonii uinculū esse decoris additamētum ipsa noīs Ioseph rō declararet. Propter quā ab angelo conuenientissime dī uirgini. Aue &c.

De mysterio nominis Dauit.
Y E domo Dauit. Splēdore quoq; familiæ mōstrat euāgelista hāc ipsā Virgine fuisse dignissimā: quā de stirpe regia uirū habuit: uñ & ipsa originē duxit. Fuerūt nanq; Maria & Ioseph cōtribules. Vex q̄a nobilitas generis illi splēdorē afferre nō pōt/q se uirtutibus nō effecit clarū/generis nobilitati euangelista uirginitatē cōsulto scribēdo p̄posuit: ut. s. ab huius uirtutis excellētia disceremus Mariā reliq; bonis moribus sine qbus uirginitas eē nō pōt ppetuo fuisse decorē redimitā: & a p̄genitoribus illā nō tm̄ splēdorē accepisse: q̄tum eis dē addidisse nosceremus. Sed p̄ter regie stirpis dignitatē quā a Dauit Mariā ducere euāgelista mōstrauit/magna rōne ab huius noīs parte illā originē ducere noluit reticere. Dauit nanq; fortis manu aut uultu desiderabilis (Hieronymo teste) n̄ro sermōe significat. Virgo igit̄ quā aī oēs fēminas manū suā misit ad fortia: quā carnē ppriā (hostē sane durissimū) debellauit/ domuit/ & frenauit: quā mundū & diabolū semp sub pedibus habuit: de proauo manu fortissimo debuit originē ducere. Virgo tota pulchra i qua macula nunq̄ fuit. Virgo aspectu decora modestis: terribilis aduersariis honestatis: Virgo facie nitida: quasi luna plena splēdida/ quasi sol in cœli medio cōstitutus: nō īmerito p̄genitorē hūisse narrat̄ cuius nomē uultu desiderabile resonaret.

De dignitate noīs Maria.
X T nomen uirginis Maria. Fœlicissimū est inter bñ moratos homines honestū ab initio nomen eē sortitū. Audiui ego de patre querelā texere nobilē & grandæuū uirū: qd̄ illi nomen obscurū dedisset a principio: & os porci nomē in cā (ut scribit̄) fuit cur Romani pontifices

pontifices dum ad id muneris assumunt nouū nomen accipiunt: illu-
 stris famæ uiri: dictuq; cōcinnum: ne. s. decus tāti officii indecoro uel in
 fausto noīe deturpet. Nomē igit hanc Virginē pro suæ p̄fessiōis digni-
 tate: proq; officii splēdore honestissimū & cōcinissimū sortitā fuisse euā
 gelista declarat dicēs. Et nomen uirginis Maria. Nomina hoīum decorē
 accipiunt ex rōne significandi: rebus decoris accōmodata: & ex claritudi-
 ne priscore hominū qbus olim imposita fuerūt. Maria illuminata signi-
 ficat. Fuit ne hæc Virgo parū illuminata: quæ præ cæteris foeminis bonū
 uirginitatis agnouit: Significat ēt illuminatrix. Nonne oibus foeminis:
 immo oibus hoibus lumen est fulgentissimū castitatis & sanctimonie
 hæc sancta Virgo: Nempe ut pulcherrimū est nr̄is oculis lumē: eiusq; ui-
 gore p̄cipit per oculos oīs decor. Ita p̄ Mariæ splendorē: sol iustitiæ Chri-
 stus deus nr̄/nobis apparuit & illuxit. Maria soror Moyfi & Aaron inter
 mulieres quæ mare Rubrū trāsierunt celeberrima: nouū Moyfi cāticum
 tympano cecinit pro liberatione filiorū israel de manu Pharaonis: proq;
 maris piculo supato dicens. Cātemus dño gloriose. n. honorificatus est:
 equū & ascēsorē p̄iecit in mare. Maria uirgo soror & m̄r Christi: sūmi le-
 giferi: & sacerdotū primi æternū obtinētis sacerdotiū secūdū ordinē Mel-
 chisedech/post inchoatā liberationē humani generis cātauit Magnificat
 aīa mea dñm. Præcessit illa mulieres hebreas. Ista p̄cessit uniuersas foemi-
 nas: sed potissime christianas. Illa dixit fortitudo mea & laus mea dñs &
 factus es mihi in salutē. Hæc dixit. Exultauit spūs meus in deo salutari
 meo. Illa se liberatā agnouit pro tpe ab ægyptiaca seruitute dū dicit. Iste
 deus meus & exaltabo eū: deus meus & honorificabo eū. Dñs quasi uir
 puguator: oipotens nomen eius. Currū Pharaonis & exercitū eius p̄iecit
 in mari. Electi principes eius sūmersi sunt in mare Rubro. Abyssi opue-
 runt eos: & descēderūt in p̄fundū quasi lapis &c. Quæ plane tpaneā li-
 berationē cōsecunt/Maria nr̄a nr̄i Moyfi/nr̄i Aaron: m̄r salutis uiā p̄ se i
 p̄petuū aptam oibus gētibus gloriā. Audite illā. Quia respexit humili-
 tatē ancillæ suæ: ecce. n. ex hoc beatā me dicēt oēs generatiōes. Maria pri-
 or dixerat. Dexterā tuā dñe magnificata ē in fortitudine/pro tpaneā libe-
 ratione/pro æterna Maria secūda decātat. Quia fecit mihi magna q̄ po-
 tens ē: & s̄ctū nomē eius. Et misericordia eius a p̄genie in p̄genies. Nō
 hebreis tm̄/sed timentibus eū/pro qbus oibus/Fecit potentiā in brachio
 suo. Nō ad corpoream & tpaneā tm̄ liberationē: sed ad spūalē & æter-
 nam: quando profligando uitia: inserēdo uirtutes. Dispsit superbos mē-
 te cordis sui. Deposuit potentes de sede: & exaltauit humiles. Exurien-
 tes repleuit bonis: & diuites dimisit inanes. Quæ si bene examina-

Z

A

B

C

uerimns: & canticū Mariæ m̃ris dñi cū cātico prioris Mariæ cōtulerimus: inter se suauissime concinentia cognoscemus. Illud nobis uidebitur tenor: hoc quasi cōcentū uocis alacrioris / sublimioris / & dignioris oñdet. Iam satis constat q̃ p̃clara sit hęc legatio: quæ per excellentissimū angelū gerit̃: a sūmo deo destinatur: a muliere omni uirtute ornatissima: oīum hominū qui illam añcesserant prudētissima / tempatissima / fortissima / iustissima & sapientissima excipit̃. Vñ uerissime non minus q̃ meritissime pro suæ legationis præfatione orsus est nuncius. Aue gratia plena &c.

Secunda pars principalis.

De apparitiōe angelorum & in specie quomodo apparuerit angelus Gabriel Virgini Mariæ.

T ingressus angelus ad eā dixit. **Q**uia legationis excellentiā dignitatemq; audiuius: seriem eius nunc inspiciamus. Constat huius legationis series ordinatissima / legati orōne nō minus luculenta q̃ graui: & audientis attētiōe: ac rñsione sapientissima / pro quibus assequēdis a Lucæ narratione ne discedamus. Illū igit̃ audite. Et ingressus angelus ad eā. Cū angeli sentimus ingressū / nō existimemus (qd̃ pingitur) suffulctū pennis in cubiculū sanctæ Virginis Gabrielem aduolasse. Monstrū fuisset / effigiem hoīs uidere uolantem. Sciebat sc̃a Maria testimonio scripturæ angelos nō egere alarū adminiculis / ut in hoīs effigie ad hoīes ueniant / legerat tres angelos simul adiisse Abraam & illos cibo pro reuerētia non pro necessitate ab Abraam refocillatos fuisse didicerat: eadēq; rōne se illis uiæ comitē Abraā dedisse tenebat. Hos cū subito de cœlo cōspectos apparuisse meminisset: nullis fulctos alis descēdisse scriptū inuenerat. Sciebat angelos duos a Loth exceptos hospitio: nec tñ alatos ad illū itrasse putabat. Sciebat angelū q̃ Sanson cōceptū parētibus nunciauerat / nullis alis suffragātibus aduenisse: nullis itē alis p̃ sacrificii odorē & fumū uisū ascēdere. Consentaneū igit̃ est nō aliter Gabrielē uenisse ad scām Virginē / q̃ alii quos ad hoīes p̃xime noiātos uenisse monstrauimus / se hoībus exhibuere uidēdos. Nisi forte magis ille āgelus alis eguerit: q̃ cæteris p̃stantior erat. Certe si Gabriel uectus alis Virginē adiisset: nunq̃ dixisset euāgelista Et ingressus ad eā / poterat dicere cū aduolasset: dicere maluit: Et ingressus: ne p̃ fenestras aut tegulas imissum existimes: sed p̃ hostiū introeuntē agnoscas. Et quonāmō tantā altitudinem ætheris: ignis: & aeris sine alarū suffragio angelus ptrāfire & descēdere poterit? Trāseūdæ sūt tot sp̃æ cœlestes: duæ elemētares. s. ignis & aeris q̃s cōstat corpus mole grauātū: sine alarū bñficio ferre nō posse. Fortasse āgeli quos ex sacris l̃ris audistis hoīb; cōuersatos: dū descēderūt alas habuerūt.

Vbi ad

Vbi ad terram delati sunt depositis alis pedibus iter agere coeperunt. Angelus autem Gabriel alas deponere noluit ingressurus ad Virginem. Rudis & irrationalis est ista imaginatio: non. n. de summo cœlorum ad nos in corporis forma accedentes angeli/corporis lineamenta secū portant: sed ubi terris institerint: corporis effigiem compingunt ut libet/immo ut a deo illis est impositum. Quisquis fuerit angelus Balam prohibens accedere ad Balac talem is certe habuit corporis effigiem/talem gladii/ut quod a principio uiderat asinus: dominus illi insidēs penitus nō uideret: quod si in summa aeris uel ignis spera angelus sibi corpus assumeret/ quālibet ponderosum: illud tñ sola uoluntate poterit cōportare. Spūs. n. primum est principium omnis motus. Si lapidem moueas: uñ quāso mouebis? Manu certe uel pede. Quid manum: quid pedem mouet? Spūs: nisi. n. spūs adsit frustra conabitur manus lapidem mouere uel lignū. Adhibe manus simul & pedes mortui hoīs mouēdo lapidi: iube trahere: instā pīicere: cum plus insteteris: minus efficies. Impone onus quālibet leue iumento onerario iam extincto: agita: pulsa: pcutē ut ferat: frustra laborabis. Quid ita? Qm̄ spū uacuū mouere aut ferre se ipsum non pōt: minus ergo pōdera imposita portare. Vñ quāso unum iumentum alio sui generis uelocius est: uñ robustius: uñ ad ferendū & mouēdum aptius? Nēpe a uigore spūs. Videmus sapissime miōres mulos maiora pondera ferre: equosq; mediocres maioribus uelociores eē. Vñ tot sunt in hoīum moribus uarietates? Quid facit hęc oīa? Spūs ī aīalibus pmanens: q tñ in brutis corruptibilis ē: & de mera humore tempatura: compagum mēbrorūq; concentu cōsurgens nō intelligens: nō se agēs: sed ab intelligentia non errante moderatus. Hoīs aut spūs quīs sit immortalis & mentē hñs qua hō se regit: indiget tñ dū ē in corpore corporis adminiculo: organis: & membris: cibo & potu: ut p illū exerceāt hoīes opauit. Quanto igitur magis spūs qui corpore non eget: neq; illi est lege naturæ sociatus: mouere poterit corpus & circūferre: sine alis: sine corporis instrumentis? Ad mouēdum brachia tua qd aliud te mouet q̄ uelle? Vt ambules: ut loquaris: qd facit nisi uolūtas? instrumenta ad hęc accōmodata cōmutans ut libet? Si ergo uolūtas mouēdi tibi primum est motus principii: mouet aut per organa corporis: qm̄ corporeis est organis alligata. Spūs intellectualis cuius sba merus est intellectus: meraq; uolūtas: nullo corpori alligatus: nullis organis indiguus: per suam uoluntatem cur mouere non poterit corpus: quod sibi sociauit ad libitum? Ventos uidemus nauium uastissima corpora tantis mercium pōderibus & nauticis/ ac bellicis instrumentis aggrauata: sine manibus: sine pedibus:

impellere uelocissime: portare rapidissime: arbores item robustissimas radicatus euellere: uiolentissime circūferre: Maria maximis agitationibus concutere: conturbare: & funditus exagitare. Ventus tamen res est ratione penitus uacua: mente carens: momentaneum quid: moxq; pertransiens: & adduci non poterimus habere persuasum atq; confessum: spiritū qui mentem habet: immo qui mens est: qui intelligit & uult: qui ē substantia permanens: qui deficere iā non potest: effigiē hominis quam assumpserit nō posse per aera mouere: nisi alas assumpserit: Debilitas imaginationis huic causam parat errori: quando imaginamur plus alas ualere q̄ uoluntatem: & spiritum quem legibus corporeis absolutum credimus/ corporeis instrumentis egere putamus. Resipiscamus aliquando: reuertamurq; ad nos: & quod in nobis ac brutis expimento probamus: uim. s. uigoremq; mouendi a spiritu quasi a primo fonte pcedere in cūctis naturæ rebus sic se habere cognoscamus: ita eū qui sine brachiis brachia mouet: sine pedibus pedes: sine lingua linguam: & sine oculis oculos exercet: posse per intellectum & uolūtatem totum corpus quod sibi sociauerit ferre quo uult: & quomodo uult non dubitabimus. Modo p legem a natura inditam quem spiritus moturus ciere constituit sufficiat tollerare. Sed fortasse per alas se angelum esse Gabriel Mariæ monstrare uoluerit. Sciuit Maria (ut a principio diximus) sciuit inq; sacris lris edocentibus: Sciuit rōne monstrante angelos alis non usos eē: cum sanctis pribus se sapius oñderūt. Igitur qd̄ Abraam: quod Loth: qd̄ Iacob: qd̄ Manue & uxor eius in hoīs effigie angelos tandem cognoscere sine alis potuerūt: hoc negabit Mariæ semper uirgini? Multos in ueteri testamento angelos legimus patriarchis apparuisse: nullius nomē habemus: nisi Raphaelis qui Tobia in Rages ciuitatem Medox ad Gabellum proficiscenti se comitem dedit: qd̄ Raphaelis nomen nō haberemus nisi idem angelus Tobia palā fecisset in reditu. Angelū ad Virgine accedētem Gabrielē noīari: uñ hēs o euangelista? Nō solum cognouit Maria angelū: sed diuinitus inspirata: nomē angeli ut primū sibi apparuit itellexit. Ita mihi euangeliū scribere uolēti illa narrauit: & in huius legationis narratione añ oīa angeli nomē spūs. s. me scribere iussit: ut oēs intelligerent ēt ex nomine angelū a principio fuisse Mariæ manifestū. Igit̄ quæ grā bñficio angeli naturā: & nomen: statim ut corā stetit agnoscere potuit: illū eē angelum p alas discere nō debuit: neq; n. alæ nominis indices eē: uel boni angeli naturam oñdere potuerūt: cum & maligni dæmones se nedum possint alatos oñdere: sed in effigiem bonox se trāsfigurare. Profecto si hoīs in scenis psonas quas induūt: habitu: incessu: uoce: corporis gestu:

gestu: pro uiribus imitantur: si pronuntiatio est uocis/uultus/ac gestus moderatio cū uenustate. Ego non uideo cur Gabriel angelus qui in effigie hominis humana uoce Virginem allocuturus aduenerat/habitū & incessum hominis non debuerit imitari. Ingressus igitur angelus ad eā humano aspectu/& uoce hominis uerba facturus: uolucrum se oñdere nō debuit: aut qđ simplices uolunt per fenestras. Ingressus est ad eā per hostium habitaculi: qđ etiam si clausum iuenit: sua potuit uirtute referare sine clauibus: sicut potuit se sine alis in humana effigie exhibere pñtem. Hęc igitur fuit prima angeli sapientia: ingredi ad Virginem ea rōne: his munitū spēbus: quæ suæ orōni/& formæ quam sumpserat eēnt accommodatæ. Neq; credamus auro distinctis uestibus: gēmis radiātibus digitis: collo ue torque aurea circūcincto: ad Virginem fuisse Gabrielē ingressum: sciebat ille hęc eē uanitatis idicia: & leuitatis certissimas notas: sciebat Virginem quā allocuturus accesserat: tales ornatus penitus aspñari: nouerat illam sobrietatis & pñmonia in oībus studiosam. Taliter se uestitos uolunt sapientes oratores oñdere/qualiter libenter uidere intelligunt ad quos accesserint oraturi: aut quales illos mittentes eē cōstituūt. Sciebat Gabriel placere Virgini modestissimæ uenustū non sumptuosū uestimētum/incessum gūem modestum aspectum. Sic igitur instructū illum pro sua sapiētia credere debemus ingressū ad eā/cui dixit. Aue &c.

De uestitu & ornatu angeli Gabrielis.

Ixit. Quo deferente/& quo uestitu Gabriel orator ad Virginē uenerit audistis: nūc quo habitu corporis/quæ ue positiōe orōnem exposuerit cōtemplemur. Vulgo creditur auctoritate pictoria angelum flexis genibus dicere cœpisse. Aue &c. Qđ mea sentētia nō est rationi cōsentaneum. Virgo. n. humilitatis uirtute sup oēs hoīes sublimata: quæ angelū a principio/& angeloz excellētissimum Gabrielem ad se uenisse cognouerat: talem ac tantum nuncium:& pñsertim dei nuncium omnipotentis/corā se genuflexum uerba facere ferre non debuit. Angeli etiam sanctis hoībus apparere assueti/nūq; flexis genibus: sed stātes aut ambulantes in sacris līs uisi fuisse scribuntur. Tenebat hic nuncius principis a quo missus fuerat auctoritatem & maiestatē. Sciebat Virginis humilitatem: meminerat prēmisorum angelorum cōsuetudinem. Quid eum orando deceret/pro horum omnium ratione: illum obmisisse ne credamus. Stetit igitur pro sua sapiētia: stetit inq; uenustate plenus & maiestate: & illi mox Virgo sapientissima assurrexit honoris gratia: ut nuncium & a quo missus fuerat pro more/proq; merito honoraret. Ita stantibus amobus angelus dixit. Aue &c.

De legatorum partibus: & legationes audientium: & de dignitate salutationis angelicæ.

- G** Legatorum est cū primum se principibus corā exhibuerint/illos
I titulo dignitatis expresse/salutare. Deinceps narrare cōmissa: Si
mō principes uideāt audire dispositos. Principum uero est ora-
torum uerba uigilanter audire: & si qd petitis obstare uideat/ qūo remo-
ueri possit rīdendo inquirere. Post hęc oratores per confutationē & cō-
firmationem oportet quærentibus principibus satisfacere. Tandem fru-
ctum suæ legationis porando monstrare. Principes postremo condecet
monstratas utilitates uel respuere/uel acceptare. Hęc omnia in legatiōe
quam colimus sapientissime/ & pro more ordinatissime obseruata atten-
damus. Aue inqt Gabriel. Aue salutio ē qua reges & magnos uiros iu-
dei ueteres salutare solebant: fœlicitatis etiam uerbum imprecatoriū est.
- H** Prima mulier ab Adam de quo sumpta fuerat/uirago noiāta est. Postq̃
uero peccauit: Eua legit̃ appellata: quia sibi & uiro suo peccando attulit
luctum: unde lugent posteri oēs. Aue aut̃ eua est inuersum. Itaq; uirago
qm̃ uirum suum subuertit & cadere fecit. Virgo uirum suum conuertit
& confirmauit. Virago filios p̃cipitauit. Virgo repationi eorum uiā stru-
xit. Virago nimia leuitate fraudis inuentori credidit inconsulte. Virgo
multa grauitate minysterium: ministrumq; ueritatis auscultat consul-
tissime: & non perforte ut uirago respondit: sed fortiter iterrogauit: nō
mīg; si nomen Euæ in salutatione Mariæ inuersum est: quoniā utrobīq;
in causa: in utraq; persona: & in utroq; nuncio: inuersa sunt omnia.

De gratiis sanctæ Virginis.

- R**atia plena. Cum angelus aue dixisset salutationē amplissimā:
G mox salutate dignitatem se nosse demonstrat: ne inepte dixisse
uideatur. Magna est & rarissima excellentiæ p̃rogatiua propter
quā te salutans dixi Aue & grā plena: quod mortalibus dominantes asse-
qui nō p̃nt. Reges. n. pro maiestatis dignitate copiosi diuitiis: & potesta-
te esse existimant: qui si a subditis deserantur omnia amittunt qbus abū-
dare solebant: tantoq; in fœlicius ruunt: quāto fortuitis bonis copiosius
abundabant. Reges adhuc si perseuerent in gloria regni: pleni tñ nunq̃
sūt: neq; repleti ullo modo p̃nt: qm̃ ambitus honoris: & gloriæ affectus
metas nō habet: nulli rei firmiter inhæret. Anxios igit̃ animos quos oc-
cupauerūt: tenēt atq; suspensos. At tu o scā Virgo his uanitibus nunq̃
innixa es: sed græ dei: qua es plena: & adeo plena ut paulo post grarum
maxima in te ex te fiat: & de te exeat. Vis dicam qua grā plena es o scā
- I** Virgo: audi. Dominus tecum. Non es plena grā pulchritudinis solum:
quam tāto

quam tanto ope cupiunt omnes foeminae possidere: non plena solū flo-
re iuuentutis/quam oēs foeminae tenere conant: & procul factā toto pe-
ctore mentiūtur hīe. Non es plena grā robusti corporis solū: q̄ oēs hoīes
tāto studio conseruare augereq; nitunt: hāc oīa simul habes: es certe pul-
cherrima: & macula non est in te: es ætate integra: & florentissima tāti ui-
goris es per grām/ut sine uiro uirum cōcipere/sine obstetricis ministerio
infantem parere possis. Ita es solida ut filiū de uētre tuo parias & clausus
maneat uterus tuus: omnes grāe hactenus foeminis sigillatī præstitæ/tibi
sunt accumulatae. Dñs tecum. Gratissimū est omnibus mulieribus a p̄stā-
tibus uiris adamari: & eē cū illis. P̄r deus sup oēm creaturā te amore pro-
sequitur hactenus inaudito/te uult sponsam: filius deus te uult hīe ma-
trem: spūs. s. deus te uult sibi sociam & coopatricē. Nunc q̄ plena sis gra-
tia ausculta. Dñs tecum. Quis dñs? Dominantium/uniuersæ terræ plas-
mator: cœloꝝ fabricator/& moderator totus est tecum per amorē arden-
tissimum. Ita est tecum/ut cum omnibus hominibus p te pacem inire/
caro & frater eorum deinceps semper esse dignetur.

De benedictione quid sit.

Enedicta igit̄ tu ī mulieribus. i. supra cæteras mulieres bñdicta.

Sed quō benedicta? Alibi dixisse me memini (cum de sacerdo-
tis officio disputaui) bñdictionem prius ope cōstare q̄ uerbis:
ut ille sit ab aliquo magis bñdictus/q̄ plura ab eo dona fuerit affecutus.

Quia igit̄ tu o scā Virgo sup oēs mulieres es a deo oī naturæ dote mu-
nita: oīum uirtutum splēdore ornata: nō tm purgatiuis tritis/& uulgari-
bus: quæ mundi ciuitates exornant: dum eaz componūt mores: sed uir-
tutibus purgati animi: quæ cœlestem p̄riam illuminare noscunt. Tu nē
pe per uirtutem heroicā cōplexa es uirginitatē: aliæ mulieres (si tm eā pe-
nitius affecunt) m̄rimonii castitatē: cum aliis mulieribus iure societatis/
& foederis nuptialis ē maritus hō passibilis: uirginitatis decus dñs imor-
talis tecū est. Ne mireris igit̄ o Virgo q̄ te salutans tibi dixerim. Aue. Me-
lius & aptius si salutandis hoībus aliqd habuissē/pculdubio dicere de-
bui: libentissimeq; dixissē. Nunc autem quīs me angelum Gabrielem
agnoscas/qa tamen deo iubente/ad te in hominis effigie orator accessi/
more hoīum uerba facturū dixi modeste/gratia plena: sed uerius dixis-
sem/gratia abūdantissima: & inundans: quoniam gratiarum dominus
tecum est. Et ideo dignitas tua omnes dignitates omnium foeminarum
exuperat. Igitur pro tuo merito: pro domini qui tecum est reuerentia, di-
xisse uolui. Aue. **Q**uia es gratia plena a domino deo qui tecum est: un-
de benedicta es supra cæteras mulieres.

K

M

De Mariæ turbatione.

L Væ cum audisset turbata est in sermōe eius: & cogitabat qualis
 est ista salutatio. Sapientissimā seriē salutationis audiui-
 mus: & cur sic salutare debuit angelus iā tenemus: sapientiā auscultātis
 cū serie rñsionis nunc attēdite. O matronæ o uirgines nunc ad uos mea
 (qd dixi mea:) euāgelistæ ad uos uertat narratio. Quæ cum audisset
 turbata est in sermone eius. Quæ uestæ suis laudibus turbari solita est:
 quæ nō exhilarat: quæ non extollit: quæ non rapit supra se: si laudari se
 audiat: O infelices quot uestrum inanis gloriæ uētus cōcussit: euertit:
 Quot laudū fumus excæcauit: Quot ex uobis laudatam pudicitia in
 p̄dam dederunt: Quot pro laude pulchritudinis se ipsas fecere turpissi-
 mas: Prima decipula procogæ est uerbosa laudatio: quā si ore p̄ferre ne-
 queunt: calamo inculcāt. Utinā hodie a magrā uirtutis uŕam pudicitia
 tueri disceretis: quæ præconio laudū tam eminentium: & angelo excellē-
 tissimo: summi dei nūcio laudanti non arrisit: neq; tātis laudibus est ex-
 hilarata. Turbata est. i. facie aspectuq; quasi ad mœstitiā mutata. Turba-
 ta est. i. potius ad uultus g̃uitatē q̃ serenitatem uersa: deposuit oculos: se
 tantis indignā laudibus existimās: pro suæ de se opinionis modestia eru-
 buit sic laudari. Turbata est in sermone eius. Cuius eius: Nempe angeli
 optimi: quē sciebat malo p̄posito nec uelle nec posse laudare. Tu lætaris
 laudibus proci: quē scis bono p̄posito nec uelle nec posse te colere. Nō
 fuit hæc Mariæ turbatio timor seruilis: uel pauor diffidētiæ: nō fuit ipe-
 tus iræ: non supbæ mentis indignatio. Cogitare inter hæc non potuisset
 qualis eēt ista salutatio. Hæc. n. aīum a recta cogitatione diuertūt & ipe-
 diunt. Fuit Mariæ turbatio heroicæ modestiæ motus: & fructus secūdū
 quē scā Maria impetū elationis cōtinuit iam frenatū. Cōtinuit inq̃ ne ex-
 hilaresceret dulcedine laudis: sui uero ip̄ius & uirginei pudoris rōnē h̄re
 p̄stitit. Mementote m̄ronæ: mementote o uirgines: qd in suis laudibus
 egerit scā Virgo. Cogitabat qualis esset ista salutatio tantæ laudū titulis
 sublimata. Cogitate & uos cum laudamini: qualis sit salutatio: a quo sit:
 ad quā sit: ad qd sit: & q̃tūlibet uera sit: & a bono salutatore p̄fecta: cogi-
 tate qd oporteat de ea credere: qd ad illam deceat r̄ndere: sic Maria fecit:
 quæ q̃uis ab angelo ueridico: summi dei nuncio: & ad optimū finē mis-
 so salutaretur: & laudaret: cogitabat tñ examinans sapientissime: qualis
 est ista salutatio: ne quid inconsulte respondisse uideri posset.

De ordine orationis Gabrielis ad Virginem.

T ait angelus ei. Ne timeas Maria: iuenisti. n. grām apud dñm.
 Ecce concipies in utero: & paries filium: & uocabis nomē eius
 Iesum.

Iesum. Hic erit magnus: & filius altissimi uocabitur: & dabit illi dñs sedem Dauit pñs sui: & regnabit in domo Iacob in aeternum: & regni eius non erit finis. Cogitabundā Virginem: & prae humilitate ac reuerētia timidam: Gabriel pro oratoris officio ad bñ audēdū inuitat: cōmonet & inducit: declarando salutationē de qua Maria cogitabat eē utriq; cōuenientissimam. Cogitas o scā Virgo qualis sit mea hāc salutatio: & bñ facis: sed intercogitandū bñ spera: neq; timeas o Maria: q; te dixerim grā plenam. Nihil uerius: nihil accōmodatius te salutādo dicere me decuit: immo dicere non potui: inuenisti. n. grām apud dñm. Apud quem dñm o Gabriel: Apud dñm dñantium: apud dñm hoībus & angelis impantē: apud dñm cui seruire regnare est: qui qm̄ per summā clementiā me misit ad te: tanti principis erga te & in oēs hoīes bñficentiam tacere non debui. Quia ē coram rege meo pro te: proq; uniuerso mundo grām inuenisti: te cōuenientissime salutaui dicens. Ave grā plena. Hoc ipsū cogitando melius intelliges: si qualem grām inuenisti tuo prudentissimo cogitatu examinaueris. Grā quā inuenisti apud dñm septiformis est: & undiq; copiosissima: totamq; te replens/p te redundat in oēs creaturas. Ceteri hoīes q; inuenerūt grām apud dñm: illā ex pte assecuti sunt. Tota in te descendit grārū plenitudo. Satis igit̄ uere dixisse tibi uideri debeo. Ave grā plena: quā grārū fontem continebis: erisq; paulo post oīs grārius indeficiēs: ppter septiformem grām quā apud dñm inuenisti: ego uero dum cogitas: tibi paucis absoluā quot: & qualia inuenieris: ut qd & quanti sit qd inuenisti: te non lateat cogitantē. Ecce concipies in utero: & paries filiū: & uocabis nomen eius Iesum: hic erit magnus: & filius altissimi uocabit̄: & dabit illi dñs sedem Dauit pñs sui: & regnabit in domo Iacob in aeternū: & regni eius non erit finis. Septē sunt hāc priuilegia nemini hactenus cōcessa: neq; in posterū concedēda. Cui unq; hominum pñstitū est subito: & de se sola cōcipe: generare: & ardorem libidinis nō sentire: parere & dolore nō angī: plem emittere utero penitus illeso manente: Ecce cōcipies. Nullus ergo te cōcutiet libidinis ardor. Quid ita: qm̄ ille in tpe fit/ & ad tempus durat: tuus aut̄ conceptus nō erit temporaneus: sed momentaneus. Ecce. i. subito cōcipies/ & statuto tpe subito ē paries filium. Consentaneū est. n. partū cōcordare conceptui: quare foetus subito cōceptus tpe non eget in partu: ut subito ingressus est uterū/ sic & subito egrediet̄. Non ergo uiscerū uel membrorū dilatatiōe/ aut uteri aptura torqueberis: qā non debet eius egressus uterū apire qui penitus integrū & undiq; clausū ingressus ē illū. Dolor uiscerū: dilatatio membrorū sine tpe fieri nullatenus pñt. Tu ecce. i. subito & sine tpe paries: nō

N

O

P

ergo in ptu dolebis: nō dilataberis. In utero: nō p imaginationē phantasticā: nō. n. infantis phantasticū corpus aliqd' inuenies qd' quasi filium tol-
 las: & educare te credas: & tñ educatione non egeat. In utero tuo: tuis in-
 timis uisceribus: in ea corporis parte qua mulieres cōcipiunt: cōcipies &
 tu p gratiā quā inuenisti apud dñm patrem: & apud dñm deū filiū: cuius
 mater eris in æternū: quē sicut in utero uere cōcipies: ita de utero ue-
 re paries filiū uere de te genitum. Duplex est hęc gratia: & hactenus inau-
 dita: sed maiore adhuc es acceptura. Vocabis nomē eius Iesum: hic erit
 magnus. Nullā maiore grātiā homines a deo assequi posse existimant
 q̄ liberos gignere & educare cōsanguineis patriq; beneficos. Quibus
 de rebus q̄to amplius benemeriti fuerit filii tanto se parentes foeliciores
 existimāt. Hinc Graccorū: hinc Scipionū parētes: hinc Coriolani mater
 ueturia longa adhuc ætate celebres erūt. Filius quē paries de sua familia
 optime merebitur: suæ gēti imo oībus gētibus erit adiumento: saluabit
 genus humanū. Vocabis nomen eius Iesum. i. Saluatorem: quia ex offi-
 cio cui incūbet nomen habere debet: studebit at humanæ salutis: nō uul-
 gata illi cui studet medicina: nō cui studet militaris disciplina: quæ duæ
 mechanicæ facultates salutis hoīum p̄cipue accōmodatæ esse uident: qñ
 illa ab ægritudine: hęc ab iniuria p̄seruat ciuitatē: & liberat. Nō tm̄ erit
 saluator sanitatis: nō humanæ tantū tranquillitatis: parua sunt hęc. Hic
 erit magnus. Adiectiua noīa masculine cōcepta: sola secundū grāmaticā
 institutionē stare non p̄nt. O Gabriel qd' sibi uult? O euangelista qd' lo-
 queris tu cū dicis/tu cū scribis? Hic erit magnus. Magnus quid erit? Ma-
 gnus erit Iesus. i. magnus saluator. Corpora hominū morbis effœta sine
 medicamēte sanitati restituet: mores hominū cōponet: expugnabit mor-
 tem & infernū: uicia curabit animarū: easq; a morte p̄petua liberabit: pa-
 cem terris/coelisq; restituet: & restitutam cōseruabit in æternū. Erit ergo
 bñficientissimus filius: quē cōcipies in utero/& de utero paries. Quare
 pro meritoꝝ excellētia. Magnus erit Iesus. Hęc sane tertia gratiæ formu-
 la maxima est o uirgo foeliciſſima/quā inuenisti apud dñm: & illā asper-
 nari non debes. Sed adhuc eminentiore attende. Et filius altissimi uoca-
 bitur. Qd' nunc dico cogita q̄tum uis: ad integrū tñ cogitare non pote-
 ris qd' sibi uelit/mortali cuiusdam filio hactenus dicta/ascribi potuerūt:
 quartū hoc grā priuilegium/hoīum: & angelorū naturā excedit. Cui. n.
 angelorū/unq̄ dixit deus filius meus es tu/ego hodie genui te: Dicet aut
 hoc filio quē concipies in utero & paries. Dicet uero eo loci & t̄pis/quo
 res iam indicauerit illū sic eē noīandū. Nam postq̄ sanitates donauerit/
 & uiam ueritatis docuerit & salutis/Paulo añq̄ per suam mortē illā ape-
 riat & p

riat: & per eā ire uolētibus puīam faciat: In mōte Tabor transfigurabit: ubi maiestatis suā gloria ex pte monstrata: p̄r de nube lucida intonabit. Hic ē filius meus dilectus i quo mihi bñ cōplacui ip̄m audite: post quā uocem filius altissimi dei ut erit declaratus: ita uocabit' filius dei. Quis hoc concipiat ut filius dei: filius ēt tuus quā hō es fiat uel fieri possit: & tñ ita erit. De huius grā imensitate ego qd referā non habeo o scā uirgo principiū dicendi de tāta re sumere nescio: finē inuenire non possum: tu ip̄a quā cogitas qualis sit mea ista salutatio: cogita cogitare nō posse munis huius pelagus inenauigabile: ita bñ cogitaueris: & quīs plene hoc non intelligas: ne timeas tñ sed cōfirmare: & totā legationē ausculta: uidebis apte fieri posse qd plene intelligere nō potes. Hanc grā quartam formulā necessario comitabunt' quinta sexta & septima ut eius magnitudinem oñdant. Cū g̃tissimū hoibus sit bñficos filios & magni meriti p̄creare: ad cumulū tantæ fœlicitatis accedit: Si pro bñmeritis gloria & ptāte p̄sertim regia subliment': & hanc ipsam ptātem sine ui: sine armis: sine iniuria: sed iure optimo: pace & quiete cōmuni oibus consequant'. Tuo filio magno illi saluatori: dabit dñs sedē Dauit p̄ris sui: qā dabit deus non per bella aut fraudes illā assequetur: qā dabit sedē p̄ris sui nō dabit aliena: dabit iure naturæ regnū filio tuo debitum. Dignitatē regiam ob israelitaz gentiū demerita ad alienigenas Romanos Idumeosq; traductā: suā ne dū genti sed stirpi dauitica (uñ egrediet') ipse restituet: sed qā restituisse parū est: nisi restituta seruentur (neq; n. minor est uirtus q̃ quærere parta tueri) Ideo qntæ fœlicitati & grā tuæ adde' sexta: regni. f. restituti nō diuturna tñ sed æterna soliditas. Regnabit. n. i domo Iacob i æternū. Quia p adulteriū & homicidiū Dauit suā regni gloriā infamauit: uñ undecim tribus cū dimidia a gēte dauitica desciscere: aliūq; regē sibi cōstituere. Roboam uero Salomonis filiū uni tñ ac dimidiæ tribui filioz Iacob p̄sidere decreuit deus. Ne credas uirgo filiū tuū Iesū saluatorem magnū: accepturū ēē regnū diminutū: illam. f. pticulā cui p̄sederūt ex Roboā longa serie descendentes. Obtinebit filius tuus integrū regnū magni Dauit. Hoc ē qd dixi. Regnabit in domo Iacob. Non in una tribu & dimidia: sed sup oēs tribus filioz israel q & alio noīe dictus est Iacob. Regnabit igit' in domo Iacob. i. sup oēs q a Iacob familiā domū uel sumpserūt. Regnabit ēt in æternū. Quia ptās eius ptās æterna est & regnū eius non auferet: ut olim Esaia testāte didicisti. Itaq; ultra splēdorē celeberrimi in sua gēte regni: regisq; celebratissimi naturalē successionē. Regnabit in æternū & nō per successores (ut Dauit p̄missum fuerat) sed per se ip̄m. Hæc ē sexta formulæ grā quā apud dñm inuenisti: ut filius

X

Y

T

V

X tuus regnū integrū obtineat: qđ multis iam sæculis manserat laceratū: & p se ipm illo in æternū potiat. Accedet adhuc tibi p filiū quē cōcipies in utero: & paries amplior gloria & fœlicitas singularis. Regni. n. eius non erit finis. Ninus q prius regnasse credit: Cyrus quoq; & post eū Xerxes in de Darius: inde Alexāder macedo: tandēq; Romani q regni fines maxie ppagasse legunt mōtibus tñ mari: aut fluminibus regna sua finierūt. Filii tui regnū mōtes nō claudent: mare nō angustabit: flumīa nō diuidēt: nullis angustabit terminis. Hoc septimū priuilegiū nemini ex regibus cōcessū: hæc septia singularis græ formula nascit ex quarta. Nā qa filius dei uocabit & erit: nō decet dei filiū cuius p oibus mūdi ptibus dñat: qm ipsius ē mare & ipse fecit illud: & aridā fūdauerūt manus eius: cuius est terra & plenitudo eius: orbis terrarū: & uniuersi q habitāt in ea: nō decet inq talis prīs unicū filiū regnū hē limitibus angustatū: p̄sertim quia oīa dedit ei p̄ in manus. Suscipe nūc uirgo Maria munus āplissimū græ septiformis: qđ p angelū a deo tibi trāsmisū ē. Esto Virgo pgnās: puer: pa itēgra: illæsa corpore: & mēte penitus iuiolata: hēto filiū saluatorē magnū: q ut tuus: ita & dei filius appellet & sit: appellet at ab eo q mentiri neq pōt: neq uult: qui regnū suæ gentis itegrū restituit: & illo potiat in æternū: cuius regni nulli fines eē possint. Ita expieris te qđ dixit angelus affecutā grām plenam: & nos de tua plenitudine aliqd pticipabimus. Ita cum angelo dicemus oēs deuoto pectore tibi genuflexi. Aue &c.

De uero regno Christi & eius excellentia.
Alūnian' hoc loco iudei euāgeliū manifestū cōtinere mēdaciū qa nō tenuit dñs Iesus regnū dauiticū ad minimū tēpus: & ipse de hoc mūdo suū regnū esse negauit. Iōq; tñ a uero distare dicunt q regnet in domo Iacob in æternū: crucifixus ille Mariæ filius: q̄tū priuatus semp: & tenuis hō a regni gloria distare non dubitat. Extremā p̄terea huius loci pticulā dicūt per derisū esse uerissimā. Quia regnū qđ nunq fuit finē hē nō potuit: sicut qđ nō erit fine carebit. Sed infœlices nō aduertūt: qđ Dauit dicat ī psalmo. Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Dōec ponā inimicos tuos scabellū pedū tuorū. Ponēdi erāt o iudei inimici (q estis uos) sub pedibus Christi: qđ inuiti cōpletū liquido itue mini: & nūc in spū regnat dñs Iesus: q in fine tēporū regnabit apte in solio Dauit prīs sui. Regnabit tūc in æternū: qñ uīa pfidia penitus supata āplius rebellare nō poterit. Sed ut me uerū dicere: imo euāgelistæ sniam eē uerissimā intueamini o spōte cæci aduertite hic angelū loq de Christi aduētu secūdo: qñ. s. ueniet filius hoīs in sede maiestatis suæ: iudicare simul uiuos & mortuos: & sæculū p ignē: sedebit: regnabitq; tūc in regia sede Dauit: ut

sede Dauit: ut iustis retribuatur gaudia sempiterna. Dauit nāq; uultu desi-
 derabilis nro sonat idiomate: desiderabilissima tūc certe: & oī delectamē-
 toꝝ cōditura plenissima erit piis & iustis christi maiestas: qñ facies illa so-
 le splēdidior oē desiderii iustarū mētiū plene cōplebit. Sonat ēt nro idio-
 mate Dauit fortis manu. Hic ipse Iesus illa die extremi iudicii manu for-
 tissimus erit in reprobos: q; districti eius iudicii seueritatē nullo adiutor
 & nulla loci itercapedine poterunt subterfugere. Ita sedebit per sūmā cle-
 mētiā: & māsuetudinē: bonis p̄mia statuēs: p̄ sūmā uero fortitudinē: &
 ineuitabilē iudicii ptātē reprobis supplicia decernēs. Regnabit in domo
 Iacob/q; supplātor ē habitus/In æternū/Q n̄ his q; uitia supplātarunt/
 p̄mia æterna quæ dederit cōseruabit. Eos e cōtra q; uirtutes & uirtuosos
 hoīes fraudibus supplātarūt poenas meritis luere cōpellet in æternū. Ita
 o infelices regni eius qd' regnū ē iudicii aliqñ erit principiū/nunq; erit fi-
 nis. Solā lra supficiē hoc loco alii calūniatores examinātes/ut detrahant
 euāgelii maiestati dicūt Gabrielē archāgelū uerbosū nimis/ac quasi nu-
 gatorem idē bis dicere: satis. n. fuerat dicere Regnabit in æternū/Frustra
 eoz opione addit Regni eius nō erit finis. Q m̄ liquet qd' æternū est fi-
 nē nō h̄re. Vtinā noctua hic Aqlā uisu debilē/aut bubo/elinguē Psitacū
 nō diceret. Vtinā hi sapent & itelligerēt æternū durationē dicere: finem
 uero carētiā amplitudinis regni monstrare: dixerat angelus. Hic erit ma-
 gnus. Hāc postea magnitudinē mōstrauerat ex noīs gloria. Filius altissi-
 mi uocabit. Ex gloria regni regnabit in æternū/ex regni āplitudinē/Et re-
 gni eius nō erit finis. Ip̄a terra finit' aquis: aqua aere/aer igne/Ignis æthe-
 re finē capit. Oīa quæ sub Luna sunt finē h̄nt & orbis lunæ ābitu clausa
 sunt. Cœloꝝ quoq; orbis se iuicē finiūt. Amplissima itē sp̄a: certa usq;
 ad cētrū lineaz diametriq; dimēsiōe a deo finē accepit. Regnū hoc o de-
 tractores terminis tpaneis caret: & nullis naturæ finib; cōtinet'. Nō ergo
 ē terrenū regnū. Memētote qm̄ deus exaltauit illū: q; de uirgīe natus ē: &
 iuxta Gabrielis p̄missū: dedit illi nomē qd' ē sup oē nomē: ut i noīe Iesu
 oē genu flectat' /cœlestiū/terrestriū & ifernoz. Ita itelligetis qd' regni eius
 nō erit finis: qñ regnat i terra: sub terra: & supra terrā: & āplissimæ sp̄æ
 claudi nō pōt uirtutis eius imēsitās: qm̄ ut a principio diximus sp̄a ē itel-
 lectualis: cuius cētrū ubiq; ē: & circūferētia nusq; æternū ergo ē regnum
 eius: qd' cōtinet oīa: oīa moderat': nihil ē qd' illū fugiat uel angustare suf-
 ficiat. Hoc cognouit ille q; dixit. Si ascēdero i cœlū tu illic es: si descende-
 ro in ifernū ades. Si sūpsero pēnas meas diluculo & habitauero in extre-
 mis maris. Audite Xpm̄ ipm̄ o iudei: audite & uos nimis arguti. Regnū
 meū nō ē de hoc mūdo: hic. n. fluxa & finita sūt oīa. caret fine atq; cōfi-

nibus regnū meū: mea sūt oīa: orbis terrarū: cœlorūq; plenitudo mea est:
B possū rogare p̄rem & exhibebit mihi plusq̄ duodecī legiōes āgelorū. Nul
lū adiecit determinatū numerū ministrorū: ne regnū finibus angustatū se
h̄re mōstraret. Non igr̄ loquax fuit angelus Gabriel: nō fuit nugax Lu
cas euāgelista: sed sapiētissime ambo paucis multa cōprehēdētes: optimi
iste scriptoris ad nos instruēdos/ & ille cōsumati oratoris offō functus ē
ad scām Virginē cōfortādā ut salutatiōe tāta se dignam cognosceret: qm̄
septē quas diximus gr̄as incōpabiles mox solo mentis assensu esset acce
ptura. Vnde merito gratia plena diceretur & esset.

De responsione Virginis angelo data.

C Ixit āt Maria ad angelū. Q ūo fiet istud qm̄ uirū nō cognosco:
d Anq̄ nūcio r̄ndeat Virgo prudētissima (qd sapiētes faciunt) ea
quæ a legato dictis ob stare uidebant p̄ interrogationē adducit in
mediū dicēs. Q ūo fiet istud &c. Q m̄ me ipsā totā deo uoui itēgrā peni
tus cōseruare: & Ioseph sp̄sus meus meū hoc uotū cognoscēs iteger mē
te ac corpe manerē cōstituit. Ne credas o Gabriel q̄a uiro sū despōsata me
p nuptias appetere filios: iā cōuenimus sp̄sus meus & ego cōuiuere fœ
dere maritali: & i puritate manere uirgīea: hactenus uirgo pm̄āsi: uir me
cū nō fuit: ut libis opam darē: ad hāc ipsā rē Ioseph maritus meus p uo
to uirginitatis neq; accedere. Virū nō cognosco de p̄terito/ de futuro co
gnoscere iā nō licet. Q ūo ergo fiet istud qd dixisti: ut i utero cōcipiā: &
de utero pariā: cū sine uiro istud nō fiat: Virū nō cognosco/ Præterito tm̄
D uel p̄nti tpi sermonē nō accōmodat: sed ppetuo itentiōis pposito: qd q̄a
trāsiturū nō erat i p̄teritū: sed in æternū pm̄āsurū imobile/ p̄nti significā
tissime usa ē dicēs. Virū nō cognosco: Instar eorū q̄ carnes nō comedere/
aut uitā i religiōe ppetuo agere uouētes dicūt carnes nō comedo: ppriū
nō possideo: meā uolūtātē nō psequor. Q uo sermōe nō p̄ns tm̄: sed fu
turū ppetuo itēdūt significare. De declaratiōe narratiōis suæ p Gabrielē

E Piritus scūs supueniet in te & uirtus altissimi obūbrabit tibi. Sa
piētissima ē Virginis dubitatio: cui angelus cōfirmādo simul &
cōfutādo r̄ndet sapiētissime. Nescis Maria quæ corpa generāt:
uirtutē non a corpore sumere/ sed a spū. Cur quæso semina cocta (q̄tūli
bet solida) si fuerit seminata nō germināt: q̄a spiritibus germinatiuis p
cocturā sūt penitus exinanita. Cur nimia humiditate: nimia itē ariditate
semina terræ credita minus afferūt segetis: Q uia illa spūm quē semina
gerūt pfocat: ista deuorat. Cur aīalia añ pfectā ætatē: & post exhaustā ma
turitātē nō generāt: Q uia utriusq; tpibus spūs sensitiuus illis debilis est:
nō sufficiēs genitura. Vñ ē in muliere sterilitas: nisi q̄ illa sicut & terra nō

mia humiditate susceptū semē redigit in putredinē: uel nimia caliditate
 uires eius exhaurit & spūs seminales penitus eneruat: Ita sane oīs genera
 tio uim uigorēq; sumit a spū. Tres at scdm sbam ī uniuerso sūt spūs. Ve
 getatiuus/sēfitiuus & itelligēs. hōz īfimus uegetat tm/medius sētit & ue
 getat/eminētissimus itelligit/sentit & uegetat. Hāc mihi si nō credis/cre
 de rez oīum magistrā naturā: quā fallē neqt. Hāc spēs ut nūeros hēt:
 Siē igr nūerus mīor siue īferior supiori uel maiori nūero cōtinet/ita pfe
 ctio tota spēi īferioris ī spē supiori cōcludit. nisi. n. ita eēt ab ultia creatu
 ra adsumā sine medio natura trāsiret: qñ eēt aliq pfectio ī spēbus īfimis
 quā mediā nō cōtinerēt. Nōne tota plūbi pfectio cōtinet ī cupro: cupri
 inargēto: argēti ī auro: Nōne qd pōt ples poterit pfectus: Q d pfectus
 poterit impator: Nonne qd pōt miles p militis offō pōt alā ductor siue
 agmini ppositus & qd iste pōt/duci exercitus est tributū: Oīs politia: oīs
 ars: oīs natura cōfirmat pfectiōes īferioz supioribus cōtineri. Corpora
 spiritibus subēe/existimo oēs hoīes hoc iō satis itelligere: q; isti mouēt: il
 la mouent. Ergo quā corpori sūt cōmixta uel sociata/minus pfecta co
 gnoscere qsq; debet q; penitus icorporea: qm pro mixtura cū corpore/pa
 ti magis illa pnt/mīus agere: ecōtra/ista magis agere mīus pati. Sed qd in
 de o Gabriel: Multū. Quia existēs sine corpe spūs gigner poterit ī corpe
 generatiōis opi accōmodato. Q n spūs bnificio corpus cū spū sociatū id
 facē pt. Cōfessū ē. n. pfectiores naturas oēm pfectionē naturāz minus
 pfectaz ī se cōplecti: & negari nō debet uim generādi aliqd eē pfectum.
 Quare hāc uirtutē spūi inēē credere debēt oēs q rōni cōsentanea sētiūt.
 Quāto uero fuerit eminētior spūs/tāto magis id illū efficere posse erit
 cōsētaneū. Hoc ē o scā uirgo qd dixi ego Gabriel. Spūs. s. supueniet ī te.
 Cōcipies nō uirtute corporis sed spūs: nō cuiuslibet gregalis spūs: sed scī/so
 lidi imutabilis/& penitus icōcussi. Oēs creati spūs finiti sumus: iōq; nō
 penitus firmi. Spūs icreatus oēm hīs uirtutē: oīa pspiciēs: oīum artifex:
 mēsurās oīa: mēsuratus a nullo: mutās oīa: a nullo mutatus: hic supueni
 et ī te: ut sine uiro solo a spū. s. adiuta cōcipias. supuēiet at nō hūano usu
 nō creato/sed diuīo/īcreato/īfinito & pēitus iēffabili. In te. In uirtute tua
 totus erit. Vt me itelligas o Maria spūs purus & scūs nō p cōmixtionē ali
 quā: sed p pntiā itimā erit ī tua mēte: ī uirib; tuis: tibi dabit ut filiū cōcipi
 as: & uirginitatē nō amittas. nihil igr fiet ī te: qd te/qd tuā pfectionē uir
 ginitatis nō deceat. Q n qui dat tibi cōceptū ē spūs. s. qui cū sit sine cor
 pore: uirginitatem tuā a te nō debet auferre. Videtis nūc q; pauculis uer
 bis angelus Gabriel Mariā iterrogiat satisfecerit abūdanter. Nūc quāso
 ne pigeat hōz uerboz audire mysteriū. Tria sunt hāc uerba. Spūs san

F

G

H

Deus supueniet in te. Spūs scūs maximā indicat auctoritatē siue uirtutē:
 Supueniet: modū opandi demonstrat: agēdi nimirū principalē rōnē hē-
 bit: uicē prīs penitus in geniturā rōne: nō ī cōmixtiōe obtinebit. Q uia
 scūs. i. firmus & imutabilis ē: admisceri nō pōt. In te iā dixerat āgelus: cō-
 cipies in utero: hoc ut cōfirmet nūc dicit. In te. Nō supueniet p extrīsecā
 tīm: nō p imaginatā pñtiā: nō p illusionē oñsam: sed ī te: in tuo utero: in
 quo cōcipies ueniet spūs. s. p supioritatis & pīcipalis agētis uirtutē. Vim
 uerborū & eorū sensum audisti: nūc rōnē numeri eorū attēde. Q uia hic
 nūcius a tribus diuinis psonis est missus: q̄a inter deū & hoīes: iter hoīes
 & angelos missus est cōponere pacē: q̄ tres sūt spūs rōne pollētes. Tribus
 uerbis satisfecit interrogāti uirgini: p quā cōlestia: terrestria: & īfēna in-
 audito a sēculis mō erāt impatorē habitura. Spūs scūs: Attinet hoc ad di-
 uinū spūm. Supueniet: Ad angelos spectat q̄ sup hoīes sūt. In te: pro ho-
 minibus dī: de quorū nūero ē scā uirgo cui dicit hodie angelus. Aue &c.

De obumbratione Virginis Mariæ a spū sancto.

I T uirtus altissimi obūbrabit tibi. Q d' tribus dixerat uerbis: tri-
 bus aliis exponit: ipm audite. Dixi o Maria: Spūs. s. dicere nolui
 uirtutē altissimi: qm̄ uirtus hoc sermōe meo mētis habitū nō sonat: sed
 opandi facultatē quā Aristotelici ultimū de potētia dicūt: illud uidelicet
 p qd' natura suā exit in opationē: ut illa sit uirtus altissimi per quā altissi-
 mus opat': opatur at' p uolūtate: quæ scō spūi appropriata ē: quare spūs
 scūs uirtus ē altissimi: qm̄ altissimus p uolūtate oīa opat'. Q d' ergo dixi
 spūs. s. intellige scā uirgo uolūtate dei: quæ ē tota uirtus p quā altissimus
 opat': ita qd' supueniet nō erit aliud q̄ uirtus altissimi: q̄ diuina uolūtas:
 quæ oīa pōt ut scit deus: & oīa scit idē deus ut pōt ipsa uolūtas. Q d' di-
 xit Supueniet: iā intellige qualiter fiat. Obūbrabit. Sicut. n. umbra alicu-
 ius arboris uel tecti te cōtegit totā: neq; cōprimit: te circūdat: neq; urget:
 ita ad instar umbræ uolūtas dei te cōteget totā: nō gūabit: te circūdabit:
 neq; uiolabit. Q d' dixit In te: nūc cōsidera. Tibi uoluit dixisse. i. ad uo-
 lūtatem tuā. Nō erit spūs. s. in te ut locatū in loco: nō inq̄ ut thesaurus in
 arca: īfinitus ē: claudi nō pōt: neq; tu illū capes: sic si se īmittere uellet: erit
 in te sicut umbra arboris in re adūbrata eē cōspicit': quæ obūbrato corpo-
 re nō cōcludit': sed ī cōclusis uisceribus opat'. Expta ne es aliquā o Maria
 iter faciēs æstatis tpe ardorē solis: dehinc ad arborē aliquā declinās: tepo-
 rē umbræ: Arboris umbra calorē mitigat: & refrigerat ītestina: cuius uir-
 tus si interius accedat ad uiscera: nō tñ est illis inclusa: unde appropriate
 loquētes significantius diceremus arborem uiatoribus umbrā facere: q̄
 illis umbram inesse. Sic o Maria quia ad procreādā in utero tuo sobolē:
 necesse

necesse est sanguinē tuū moueri: & ad locū generationis tm̄ sanguinei li-
 quoris pagentē uirtutē trāsmitti: q̄tum corpori infantis cōpaginādo na-
 tura satis eē cōstituit: & hic motus sine mordacis delectationis aculeis fie-
 ri non cōsueuit/īpā quoq; mordacitas/tanto solet eē uehemētior/quāto
 quæ concipit ē uegetatior: & humor generationis est purior: tu uero cū
 sis ætate florentissima: & cōplexiōe tempatissima/humor insup ad hanc
 generationē p̄standus a te/corruptus nō sit/sed purus & icontaminatus:
 delectationē maximā si senties/mordacitas carnis/& medullarū ardor te
 non lædet. Nihil affectus tuæ subripiet rōni. Perstabis semper in integro
 mētis usu: nō rapieris: nō absorbeberis ardore libidinis: nullus erit ī tuo
 corpore motus: quē recta rō penitus nō moderet̄. Eris ppetuo tui/tuæq;
 mentis cōpos: faciet uero hæc in te altissimi uirtus. Tibi/ad utilitatē tuā:
 ad gloriā tuam: ut mī fias: gaudia si mīs sentias: iniuriā mīs: incendia
 mīs: libidinē mīs nullatenus expiaris: q̄a uirtus altissimi tibi faciet um-
 brā: ut bñficiū cōceptus habeas: defectus uero eius oīno non sentias/
 q̄a es gratia plena. De cōclusionē cōfirmationis factæ p angelū.
 Deo & qđ nascetur ex te scūm/uocabit̄ filius dei. Quæ dixit &
 declarauit/nūc cōcludit. Hæc certe cōsentanea sunt. Principale
 agens hanc tuā cōceptionē spūs est scūs: uirtus est altissimi: uolū-
 tas sanctissima: tu illi cōopans pposito es uirgo pura/casta/scā/coopan-
 do illi/īsta non pdis/& concipis: manes scā & generas. Quales cā: tales
 effectus: qualis arbor/talis fructus. Scō corpore/sancta mente/scō pposi-
 to cōcipies: fouebis: paries: educabis. Ideo qđ nascet̄ ex te mīe scīssima/
 sanctū erit: imo uero erit oīum scōz scīssimū: qñ per sanctissimā dei uo-
 luntatē & tuā illi cōformē/ex te scīssima mīe nascet̄. O parētes hic aures
 arrigite. Vultis liberos hīe modestos: sobrios: bñmoratos: sobrio corpo-
 re: sobria mente generate. Multū opatur in filiis generātium dispositio.
 Quia Maria est corpore & mēte scā: quia de spū scō cōcipit/iō qđ ex ea
 nascit̄ scūm est. Tu incensus libidine/crapula ructans: fetens: ac spumās
 mero: generandis liberis incūbis: & credis aut speras modestū filiū gene-
 rare? Sit modesta mī: sit p̄ sobrius: sana mente sint ambo: mutuo nō in-
 saniāt: nō furient: sint plene semp compotes sui: filios generabūt: quales
 tpe generatiōis ipsi cōueniūt. Quia scā es tu dū cōcipis: tu p̄ dum gene-
 ras: iō qđ nascet̄ ex te scūm erit. Nō ē hæc mea snīa: Gabrielis est: ab illo
 discite hæc & audiamus reliqua. Vocabit̄ filius dei. Dixerā supra: filius
 altissimi uocabitur: nunc idem confirmo & apertius narro: quoniam ex
 his quæ dixi id necesse est confiteri. Omnis recta uocatio siue nomina-
 tio/a rei pprietate surgere debet. Potest ne quisquam alterius uocari fi-

M

N

O

lius: q̄ cuius est uirtute generatus: Genitus est at̄ hic ab æterno/ab initio
 f. & añ sæcula dei uirtute/deo inq̄ generante/& hic idē nācet ex te altissi
 mi uirtute obumbrante te/ergo si uero noīe quis eū appellare uoluerit:
 altissimi dei filium (habita genituræ ratione) uocabit.

De probatione conclusionis.

P

T ecce Elisabet cognata tua & ipsa concepit filium in senectute
 sua. Exēplo nunc cōfirmari p̄bationē attendite/Et ecce/de p̄nti
 constat qđ dico:nō te remitto ad exempla uetustate sepulta:nō

Q

ad futuroꝝ expectationem te pendulā teneo. Ecce nunc inq̄/Ecce aspice
 quod ætate tua inceptū est/quod nūc manet Elisabet cognata tua. Non
 te per extranea/& quæ nō possis cognoscere circūduco:familiaꝝ/dome-

M

sticum/consanguineū habes exemplū quo mea p̄missa confirmo. Anna
 m̄r tua: ut bñ nosti sororem habuit Hlismeriam: de qua Elisabet nata ē:
 secundo igitur cōsanguinitatis gradu cognata tua Elisabet/quam nunc
 in exemplum adduco. Et ipsa concepit filiū in senectute sua. Non incer-

R

tū est hoc exemplum: constat expimento: uenter eius intumuit: ex dua-
 bus tertiis partibus foetus iam maturatus est. Hic illi nanq̄ mensis est se-
 xtus quo portat & fouet in utero/quæ uocat̄ sterilis. Non est hoc uulga-

N

re uel tritum: rarissimum est. Vocatur sterilis usq̄ nunc: usq̄ ad senectu-
 tem sterilis mansit. Et nunc senex de annoso/& uiribus exhausto marito
 concepit. Sed quid cōmune cū huius Virginis cōceptu: quæ Virgo in

O

aternū mansura est hoc habet exēplū o Gabriel: Si Elisabet cōcepit: si ē
 in eius utero semestris foetus/Si uir eius senio deficit/si uterq̄ pro uulga
 ta sterilitate: pro iuuenta cōsumpta suscipiendæ sobolis spē amisit: tñ de
 uiro suo illa cōcepit: tu adulescētulæ i uirginitate p̄manēti, de solo spū
 obumbrāte cōceptū p̄mittis. Aliqd uideo in Elisabet un̄ iuuat̄ ad sobo-
 lē cōcipiendā: officiū. f. uiri q̄tūlibet senis. Aliqd uideo i Ioachim: un̄ iu-
 uat̄ ad generādū: suæ. f. uxoris opificiū. Nihil cū tua narratione hñt ista:

q̄a uirū ut dixit scā uirgo penitus nō cognouit. Nō utitur inquit illa uir
 meus corpore meo i obsequiū thori: nō ego suo. Audite angeli sapiētissi-
 mā rōnē: & itelligetis exēplū rei p̄bādæ aptissime cōuenire: qm̄ Elisabet
 grādaꝝua & sterilis ē: semē qđ i iuuetute fouer̄ nō potuit: quō exhausto
 calore iā senex maturabit: Ioachim plenus annis & debilis qui per om-
 nem uitam spiritum suo semini non dedit: ut in uxoris utero coagula-

semini

femini debilissimo spūm & uirtutē sua sola uoluntate potēter immittit. Dat. n. deus mirabiliter qñ uult/cui uult: dat inq̄ p̄ter solitū naturā ordinē qđ dare uult. Ita dat per miraculū uigorē huic femini/huic m̄ri. Virtus tñ cōcessa his senibus p̄ter naturā solitū morē generantibus/secūdū naturā foetum in m̄ris utero configurat: q̄a nimirū supra naturā uires a deo uirtutē cōcipiendi accipit Elisabet: cōfouendiq; uigorē: secundū naturam uero suscepto munere fungit̄: ueluti si deus cœcū mox illuminet: aut mortuū reuocet ad uitā: dat deus per miraculū lucē oculis: qui luce supra naturā ordinē p̄stita naturā ordine utunt̄: & uitā sup naturā uires tributā a deo accipiens q̄ fuerat mortuus/iuxta naturā uiuēs/secūdū illam opatur. Si p̄ medicinā quis recipiat sanitatē: nōne sani hoīs p̄ naturā/non per artē munere funget̄: ut acq̄rendi ratio sit ab arte p̄fecta: acq̄siti uero muneris usus a natura p̄cedat: ueluti si quēpiā fundo donaueris: tuo illū accipiet iure ac bñficio/suo utetur & iure & cōmodo. Sed ad exempli p̄ angelū adducti rōnem redeamus. Si rerū creatarū ordinē inspicimus: qđ quāso facilius est bono pictori: p̄ se ipsum p̄fecte alicuius/similitudinem pingere: an p̄ rudē & inhabilē alterius manū quā trahat & moderet̄: Rursus si manu alterius aliqd efficias: debili id manu an forti melius exequeris: Forti p̄fecto. Facilius est igit̄ n̄ro intelligendi usu uirtutē dei p̄ se ipsam generationē efficere: q̄ per debilia & inutilia senis hominis instrumēta. Facilius ē et̄ per uirtutē integre: uegete: robuste adolescentis/& ex sanguine eius puro/in utero uiuaci embrionē deum cōpingere: q̄ fractæ senio mulieris & manchæ in intimis uisceribus/eiusq; mēbrorū & sanguinis ministerio hac eadē opari. Quare angeli cōfirmatio per lineā rectæ rōnis incedit sapientissime: qm̄ est certissimæ mentis humanæ captui cōsentaneū: eū qui difficilior opus impleuit facilius p̄stare posse si uelit.

De p̄batione eiusdē cōclusionis.

Via nō erit impossibile apud deū oē uerbū. Ne q̄s crederet aliqua magis/aliqua minus deo esse facilia: ne inq̄ diuinæ uirtuti aliqd difficultatis obstare posse q̄s crederet/sui exēpli rōnē Gabriel angelus declarat his uerbis. Quia nō erit ip̄ossibile apud deum oē uerbū. Hæc quid sibi uelint intelligere uolētes: quid sit uerbum primo oportet accipere: qđ strictim hic dabimus: qm̄ in sermōe de natiuitate saluatoris n̄ri copiosius hac de re dicere locus erit. Verbū hic ergo eē credamus nō uocis sonū: nō partē quandā grāmaticæ orōnis dictā uel scriptā sed cogitationē in mēte signatā: quæ in se ipsa repugnantia nō includit. Verbū inq̄ ē qcqd sine cōtraditiōe mēs cogitat. Si cogites nō eē deū: nullū uerbū cogitas: pugnat. n. eē aliqd: & nō eē deū. si cogitas p̄terita. nō eē

S

X

T

V

præterita: nullum uerbum cogitas: quoniam non præteruisse & præterita esse inuicem pugnant. Si cogitas hominem esse sine anima rationali/sine mente: nullum uerbum cogitas. Hæc. n. pugnat hominem esse/& animam rationalem illum non habere: cum sit anima pars & forma hominis/& totum sine partibus esse rationi nequeat consentire. Omnia igitur quæ cogitamus/præter rationis repugnantiam uerbum habent in nobis/hanc ipsam. scilicet cogitationem in mente formatam. Impossibile est meminimus dici solere quod difficile factum est. Dicimus impossibile est me tibi nunc pro credita pecunia satisfacere. Impossibile est podagra laborantem plene sanari. Non sunt hæc impossibilia penitus/ut nulla possint effici ratione: sed incommodum & durum est primum: alterum uero arduum & labor. Sic intelligi uoluit Gabriel impossibile: ut sit sensus. Non erit impossibile: non erit difficile apud deum/ diuinæ uirtuti omne uerbum omnem cogitatum ab ea sine repugnantia efficere/ Etenim quia uirtus altissimi & omnia finita infinito comparata/ tantumdem distare necesse est (ut supra monstrauiimus) omnia æque facilia esse deo factu nos conuenit confiteri. Sed non ut stulti intelligunt absolute confiteri debemus. Impossibilia. n. quæ pugnantiam continet deus facere non possunt. Sed omnia quæ uerbum habent. id est. quæ sine pugnantia mens cogitat/ deus efficere possunt. Non ergo minus est possibile o sancta Virgo ut deo iubente sine uiro filium in utero concipias: quam alia mulier per uirum: quia possunt deus utrumque si uelit. non est deo difficilius conceptum dare sterili/ quam fecundæ: uetulæ/ quam ætate florenti. Aque omnia possunt: quod tu per tuam sapientiam optime nosti. Acquiesce igitur rationi: uerbum in mente forma: firmiter crede deum qui me misit ad te uelle id præstare quod per me tibi promissit: cuius rei gratia me ad te oratorem destinauit. In hanc sententiam paucis uerbis angelus porauit: qui a principio dicere incœperat Aue &c.

De sapientissima & modestissima Virginis responsione.

Ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum. Restat audire Virginis responsionem: quæ certe eo est mirabilior quo uerbis breuior: sententiis copiosior: fructu suauior. Discite autem omnia matronæ: discite uirgines non esse loquaces: breuiter respondere: humiliter & ad integrum propositis satisfacere: audite Mariam & diligenter attendite quæ paucis: & quæ modestis uerbis satisfaciatur oratori. Ecce ancilla domini. Scio o Gabriel omnem creaturam plus esse oportere deo subditam quam domino seruam. Scio dei uirtutem æque omnia posse quæ uelit: & quæ simul in re creata stare possint illi posse simul efficere. Aque. n. omnium dominus est: omniaque illi æque sunt subdita æque indelebili: æque immutabili seruitute. Quia non iure belli. id est. hominum feritate: aut perfidia quibus bella geruntur nec præter nec contra institutum naturæ hæc seruitus constat: sed indissolubili lege naturæ: quam non bellica tem-

ca tempestas superinduxit: sed tranquillitas pacis impermutabilis solida
 uit: cui inuiolabili legi & inuitabili quo fuerit creatura p̄stātor: obsequē
 tiorē eē necesse ē. Memini & me o Gabriel dei mei creaturā ab eo mente
 rōneq; donatā: si quas ille gr̄as supinduxit recēdere uelī: dies me deficiet.
 Pro eis me teneri arctius & feruentius obedire debē libens p̄fiteor: & cō
 stātissime uolo o Gabriel quia dixisti Aue: & me regia salutatione dignā
 existimasti: fortasse pro tua modestia bñfeceris: sed mea sententia ancilla
 sum: non regina. Ecce ancilla pr̄optissima omni optimo iure ancilla do
 mini qui te misit. **Q**uia dixisti gratia plena. Ante tuam salutationē & le
 gationis expositionem noueram me plus gratiæ affecutam q̄ sperare de
 buerim uel optare. Nunc uero oratiōe tua plus mihi tribui cognosco q̄
 capere sufficiat cœlum & terra. His igitur quoniam uiribus meis satis eē
 nequeo: mentis promptitudine: & seruiendi desiderio dei uoluntati me
 totam dedo. Fiat mihi: non facere cōfido tam grandia: fiat in me dei be
 neplacitum. **Q**uia uero dixisti: Dñs tecum: & pro sua clementia ille (ut
 dixisti) mecū modo incomprehensibili eē dignat̄: essem profecto inex
 cusabilis nisi domino tam ḡtioso parerem. Absentia nāq; principis: aut
 præsētia non cognita negligentiam obsequii potest in subdito excusa
 bilem reddere: nunc autem mihi dominus præsens est & mecum est: id
 uero ego ignorare non possum a te nuncio tali ac tanto de his sufficien
 ter edocta. **Q**uia dixisti: bñdicta tu in mulieribus. Non ego me cæteris
 præfero scēminis ad imperium: sed pro omnibus hominibus exhibeo
 ancillam ad obsequium: quibus ut prosim: Fiat mihi secundum uerbū
 tuum. Hæc tua legatio mihi & uniuerso humano generi salutaris: qua
 tenus omnes homines tuæ annunciationis & mei consensus: mei conce
 ptus: & partus beneficio: secum inuicem: cum angelis sanctis: cū domi
 no deo nostro: pacem hic acquirant per gratiam: & functi uita mortali:
 foelices perfruantur æterna.

Amen.

DE NATIVITATE DOMINI IESV SERMO
CORDA SECUNDA.

V

VIDIMVS GLORIAM EIVS: GLORIAM QVA
 si unigeniti: a patre plenum gratia & ueritate. Ioan. pri
 mo. Gloria & felicitatem nostrā: gloriam sanctorum
 angelorū: gloriam dei patris omnipotentis filii & spūs
 sancti: quam Gabrielis ministerio: & sanctissimæ uirgi
 nis consensu: secretis in penetralibus inchoatam supe
 riori sermone monstrauius: deus ipse cūctis gentibus hodie palam fe
 cit. Qm̄ unigenitum suū spūs s̄cti uirtute in sanctissimæ uirginis ute
 ro hominem factum: auctum/ & nouem mensium tempore maturatū/
 inde quasi de suo thalamo sponsum eduxit: & in forma hominis infan
 tulum p̄sepis angustia circūclausum pastoribus per angelos/magis per
 stellam demonstraui. Fuerat sup̄ omnia quæ dicere uel cogitare hoīes
 possunt excellentissimū hominibus priuilegium/deum hoīem fieri: &
 in utero uirginis salua utriusq; naturæ ueritate utrūq; cōtineri. Sed hoc
 ipsum quoniam in occulto erat/grām tantam aut gloriam ad nos perti
 nere non poteramus agnoscere: nisi de matris utero nascens deus simul
 & homo: cum hominibus in terra uersaretur ut homo. Est igitur opere
 precium post annūciationis. i. saluatoris nostri cōceptus celebrata gau
 dia natiuitatis eius gloriam recensere. Qm̄ ut annunciationis mysteri
 um nostræ salutis origo/primumq; principium est/quandoquidem ui
 tæ & operum dñi nostri Iesu Christi hic fundamenta sunt iacta/ita nati
 uitas quam colimus/hæc ipsa nos facit intueri. Hoc est quod Ioannes
 euangelista pro nostri sermonis argumento proponit. Vidimus gloriā
 eius: gloriā quasi unigeniti: a p̄re plenum gratia/ & ueritate. Quæ sen
 tentia qm̄ bipartita est: bipartitam orōnem de gloria natiuitatis domi
 ni nostri Iesu Christi nos habere persuadet: quæ sit: & unde sit in mediū
 adducendo. Quæ sit huius natiuitatis gloria euāgelista n̄r pro æternæ
 genituræ ratione altissime scripsit dicēs. In principio erat uerbum/quo
 usq; dicit. In mundo erat. Inde generationem temporaneā persecutus
 est/usq; dum dicit. Verbum caro factum est. Concludit tandē de utraq;
 dicens. Vidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti. A quo uero sit:
 & per quæ fiat paucis postea absoluit/a patre dicens/plenum gratia &
 ueritate. Gratia secūdū hoīem. Veritate secūdū deum: hic qui natus
 est hodie plenus totus a patre luminū: gloriā suā per hæc duo: gratiā. s.
 & ueritatē: ubiq; gentiū celeberrimā: & sup̄ oīa fulgentissimā cōprobat.

Ioseph. j.

Luc. j.

p̄b. j.

Luc. 2.

Ioseph. 2.

T

Ioseph. j.

V

h Aec iam sigillatim a Ioāne discamus magistrorū optimo: q̄ppe qui ab ipsa sapientia dei: domino Iesu edoctus est omnem intelligentiam ueritatis. Dic/o/ euangelista p̄ceteris deo charissime:

dic sapientiæ radiis illuminatissime: dic de sacro dominici pectoris fonte fluentis euangelii/ quæ letificant ciuitatem dei faciate plenissime: dic queso: doce nos supplico: quæ sit hæc gloria quā uīdimus. Sumus enim tenebræ: & tantam lucem non comprehendimus. Tu Ioannes missus a deo: ut testimoniū perhibeas ueritati: qui licet lux non sis/ tamē lucis testis es/ & certissimus index: indica nobis quæ sit hæc gloria. Res est altissima o filioli: quam nisi fides credat: sermo non explicat. Timens ac tremens ad tantam lucem indicandā uobis accedo: ne forte fulgor eius opprimat nos. Scrutator quippe maiestatis opprimetur a gloria: si pro rei dignitate loqui uoluerō/ ego deficiam: uos certe aut nihil penitus accipietis: aut capientes aliquid dirumpemini. Totus etenim mūdus tantæ ueritatis gratiæue scintillam capere non potest. Si minus aliquid dicere aggrediar/ iniuriam faciam tantæ maiestati: sed quoniam ad hoc missus sum (Nam fuit homo missus a deo: cui nomen erat Ioānes: hic uenit in testimonium: ut testimonium perhiberet de lumīe) Pro tenuitate mea quo me fungi efflagitatis fungar officio. Imprimis tamen de me ipso testimonium meum attendite. Non erat ille lux/ sed ut testimonium perhiberet de lumine. Aperte hoc loco Ioānes se lucem esse negat: lucis uero non ut magistrum/ sed quasi testem se indicem profitetur: illamq; cum timore ac tremore nobis manifestare promittit hac lege: ut si quid luminis pceperimus: non a Ioanne nos id habere existimemus: sed ab eo qui est lux uera: quæ illuminat oēm hoīem uenientem in hunc mundum.

X

Cio multos de Ioanne baptista exponere hoc qd̄ dicit euangelista. Fuit homo missus a deo. Quam snīam pro doctorum auctoritate & sapientia/ qui illam tradiderunt/ suscipiendam & retinendam existimo: & ego colo: ita tamen ut mihi liceat (quoniā dominus p̄stare dignatur) euangelistam de seipso decētissime locutum intelligi posse. Vltimus hic omnium euangelistarum scripsit euangelium rogatus ab Asiæ episcopis. Neq; uero horum gratia tantum/ sed cum uideret Corinthii & Hebionis zizaniis malorum heresum domini Sabaoth triticeam messem contaminari/ illis asserentibus dominum Iesum Christum nō uerum deum: non uerum hominē: sed phantasticum aliquid extitisse/ ad homines tamen in melius reformādos de cœlo missum/ zelo fidei feruidus/ & nihilominus suis uiribus nō confisus indito a chaicis ecclesiis ieiunio/ & episcopis p̄sbyteris & populo simul instanter orātibus

tibus: ut illi largiretur dominus scribere euangelicam ueritatem/ unde Corinthii & Hebiōis mala dogmata extirpari/ & in fasciculos mitti ad comburrendum ualerent/ scribere cœpit euangelium/ ubi post incōprehensibile principium. s. In principio erat uerbum: & uerbum erat apud deum: & deus erat uerbū: hoc erat in principio apud deum: omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil: quod factum est in ipso. uita erat: & uita erat lux hominū: & lux in tenebris lucet: & tenebræ eā non comprehenderunt. Quis tam impenetrabiles sapientiæ ueritates adduxit in lucem/ & cum adduxerit cum humilitate & modestia manifestat dicens. Fuit homo missus a deo cui nomē erat Ioannes: qui. s. has tantas talesq; de prima ueritare sentētias scribere cœpit. Cur deinde scribat/ edixerit/ Venit enim in testimoniū/ qui testis est missus. Vt testimonium perhiberet de lumine ueritatis. Non erat ille Ioannes qui missus est lux: sed missus erat a luce: ut testimonium phiberet de lumie. Quasi dicat/ non ego illumino: sed luminis testis & index accedo. Humilitatis autem ac modestiæ gratia loquitur de se ipso/ quasi de tertia persona/ instar Moyſi penthateucon describētis/ ne iactanter de se scribere uideretur. Hunc ego sensum adducere non auderem: nisi idem Ioannes illum bis circa finem sui euangelii/ in principio epistolæ canonicæ: & in exordio apochalypsis aperte conscriberet. In euangelio nempe de quo narrare proponat ostendens/ ubi scripsit. Verbum caro factum est/ & habitauit in nobis. Quare ratione hanc tantam nouitatem/ & inauditam ueritatem scribere: & eidem attestari audeat/ mox adiungit dicens. Vidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti: a patre plenum gratia & ueritate. Testimonium de solo auditu non sufficere/ & testem de uisu/ de propria pñtia/ deq; cōteste deponere ad faciendā fidē/ spū sctō illumināte Ioānes edoctus: eodem spiritu sancto ductus ad scribēdum: & attestandum Christi diuinitatem dixit. Vidimus &c. Vbi si Ioannem baptistam solum testem adducere uoluisset/ cōcinnius erat dicere/ uidit/ Sed quia se testem: & Ioannem baptistam contestem: spiritu sancto iubente adducere proposuerat. Ideo dixit. Vidimus: uterq; s. nostrum Ioannes baptista & ego. Quia igitur subsequenter dicat idem euangelista. Ioannes testimonium perhibet de ipso: & clamat dicēs. Hic erat quem dixi: & plura subnectat: scribat a Ioanne baptista de Christo p̄dicata: & Christo exhibita non ideo negare oportet ipsum euangelistam se testem asserere. Quandoquidem per unicum testimonium Corinthii & Hebiōis dogma peruersum confutari non poterat. Duorum autem de uisu: deq; scientia concors testimonium: insanam heresim detegere: & confu-

tare sufficebat. Horum igitur non ignarus Ioannes: consulto dicit. Vidimus gloriam &c. Adhuc ne ambigi posset/Ioannem quasi testem ad scribendum Christi diuinitatem accessisse/statim post crucem/mortēq; saluatoris enarratam adiungit. Et qui uidit testimonium perhibuit/& ille scit quia uera dicit/ut & uos credatis. Narrata porro resurrectione domini Iesu/cum libro finem imposeret/quasi pro fide scriptorū suū nomen adiiciens scribit. Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his/& scripsit hæc. In principio quoq; epistolæ suæ: quæ inter canonicas numeratur/ne in asserenda euangelica doctrina testis officium recusare uideretur: ita scribit: Quod fuit ab initio: quod audiuius: & uidimus oculis nostris: quod prospeximus: & manus nostræ contractauerunt de uerbo uitæ: & uita manifestata est: & uidimus: & attestamur: & annunciamus uobis uitam æternam: quæ erat apud patrem & apparuit nobis. Cui sententiæ plane & apertissime concinit eiusdem Ioannis initium scribendæ apocalypsis: dicens. Apocalypsis Iesu Christi: quā dedit illi deus palam facere seruis suis: quæ oportet fieri cito: loquens per angelum suum seruo suo Ioāni: qui testimonium perhibuit uerbo dei: & testimonium Iesu Christi quæcunq; uidit. Cur nunc me pigeat interpretari de Ioanne euangelista illum locum. Fuit homo missus a deo: cū ipse Ioannes iuxta finem: & in fine euangelii: & in præfatione epistolæ canonicæ: & in exordio apocalypsis: hanc meam interpretationem tam aperte conscribat: ut qui me huius loci uerum interpretem negant: Ioānes ipse conuincat. Post hanc igitur meā ut uidebitur fortasse interpretationem: sed ut ueritas habet: Ioannis euangelistæ de se ipso narrationem: Quoniam idem Ioannes ad domini Iesu Christi diuinitatem reuertitur ostendendam dicens. In mundo erat: & mundus per ipsum factus est. Nos etiam ad id redeuntēs: unde orsus est Ioannes: huius natiuitatis quæ sit gloria ab eodem Ioanne discamus. Illum audite.

Noui & ueteris testamenti iniciorum concentus.

Z

In principio erat uerbum. Ante omnia uideamus quomodo testamentorum ueteris & noui: initia sibi respondeant. Dum uetus ordiretur: dixit Moyses. In principio creauit deus cælum & terram. Dicit Ioānes dum nouum fundat. In principio erat uerbum. Moyses. Terra erat inanis & uacua. Ioānes. Verbum erat apud deum: & deus erat uerbum. Moyses. Tenebræ erant super faciem abyssi. Ioannes. Quod factum est in ipso uita erat: & uita erat lux hominum: & lux in tenebris lucet. Moyses. Spiritus domini ferebatur super aquas. Ioānes. Et uerbum caro factum est. Vter istorum altiori orsus est tono? Vter

solidiora

2 j.
88 j.

solidiora iecit fundamenta: Quoniam ex initiis (quod dici solet) subsequencia facile dignoscuntur: & ex illa mosayca: testamentum uetus: carnalibus hominibus figura fuit/ & quasi umbra pertransiens/ non mirum si a mutabili creatura sumpsit exordium: & corporum digestiōem/ dispositionem/ ordinem ante omnia demonstrat. Nouū uero testamentū quia fulgor est luminis spiritualis & sempiterni: spiritualibus quoque traditum est uiris manens in æternum: a spiritualibus/ ab æternis/ & penitus imutabilibus incipere debuit. Nemo hic miretur: si ab euangelio Ioannis nouum testamentum initium habere a me scriptum inuenerit. Scio ante Ioannem Matheum/ Marcum/ Lucamque euangelium scripsisse: sed & ipsum Ioannem ante euangelii historiam prophetiam apocalypsis (inscrutabilium diuinorum secretorum pelagus & abyssum) scripsisse non me fugit: & nihilominus nouo testamento euangelium Ioannis initium dare dubitare non possumus: quando inde incipit euangelium ordiri/ unde fidei christianæ prima fundamenta sunt iacta. Tres euangelistæ priores. Matheus inquit Marcus & Lucas: a temporanea domini Iesu Christi natiuitate historiam texunt/ Christum autem hominem fuisse: & Mariam matrem habuisse: nemo negat. Ipsum uero dei patris filium/ & uirtute spiritus sancti de matre in tempore genitum & natum/ sola fides prædicat christiana: & solidissimum hoc habet fundamentum: Super quo totius nostræ catholicæ religionis structura confurgit. Ioannes igitur qui ante omnia hoc ipsum fundamentum stabilire aggressus est: meritisime nouo testamento principium dedisse predicatur. Neque uero iccirco noui testamenti pagina præpostere traditur: quoniam sapientissima mater nostra: sancta catholica ecclesia paruulis ab initio lac dare iccirco constituit: quia solido cibo uesci nondum poterant. Quis. n. energumini cathetizari cupiens: ad christianā fidem consequendam: quis inquit durus: impurus: rudis: gentiliū deliramentis imbutus: emoliri: purgari: poliri: desiderans moribus christianis: statim feratur. In principio erat uerbum: quod baptizati & exercitatissimi theologi tam multi simul omnes digerere nequiuērunt.

Ed redeamus unde discessimus/ & quid Ioannes/ quid Moyse præfantes dixerint discutiamus. Dixit Ioannes. In principio erat uerbum. Dixit Moyse. In principio creauit deus cælum & terram. Est ne utrinque dictum idem in principio? Minime. Quinimo non minus hæc distant: quod finitum ab infinito sit remotum. Principium namque in quo erat uerbum omnium principiorum principium est: a nullo principiabile: omnium finium finis est: a nullo finibile. Est

in q̄ principium a quo omnia prodeunt : per quod fiunt omnia : & in quo manent omnia : ad quod omnia tendunt. Non sic Moyſi ſe habet principium. Eſt enim ut ſic dixerim principiatum : ab hoc ipſo principio de quo loquitur Ioannes : ut ſequentia manifeſtant. In principio creauit deus cœlum & terram. Quid ſibi uult hoc ? niſi q̄ omnium creatorum primum ſunt cœlum & terra. Primum uero creatorum (quia creatum eſſe nemo dubitare poteſt niſi deſipiat) principium de quo Moyſes loquitur : creatum a principio per noſtrum euangeliftam deſcripto confiteri compellimur : quod ſi durationis alicuius initium aſſeueres Moyſen eſſe loquutum : quādo dixit. In principio creauit deus cœlum & terram / ut dixiſſe uoluerit / primo æuo incipiente. Vel in principio temporum deus creauit cœlum & terram : illud æuum conſtabit eſſe creatum / quia tunc primum incipere deſcribitur / cum deus creauit cœlum & terram / & quod cum creato incipit eſſe / creatum ſiue aliunde formatum eſſe neceſſe eſt. Audi nunc euangeliftam. In principio erat uerbum. Nullam creationem : nullam nouæ rei productionem intelligere potuiſti. Erat dicit : non fuit : non fuerat : non erit. Erat ſonare dicimus : quod nondum præteriit : & præteritum tamen ſpectat : ita ut rei permanentiam cum reſpectu tamen ad prætereuntia euangelifta ſignificaret : appoſite ſcripſit erat. Sed quando erat / o / euangelifta. Semper. Quia erat in principio omnium. Non igitur aliquando aduenit : neq̄ profecto primo principio aliquid noui accedere poteſt : cuius nō eſt ſpectare futura : uel amiſſa conquirere. Erat in principio : quod non habet / fuit. quod caret / fuerat : quod erit recipere nequit. Erat ſemper in principio primo : quia inde excludi nunq̄ poteſt.

De Verbo.

Vid primum erat in hoc primo principio / o / euangelifta. Verbum. Memini me pollicitum ſuperiori ſermone plane mōſtraturum quid apud theologos : quid inq̄ in chriſtiana diſciplina uerbum ſignificare ſit ſolitum. Sed ſi uerbi huius de quo Ioannes loquitur rationem a me expectatis / fallimini omnes : non eſt meum dare uobis : non ego ſum tanti : nouit & poteſt id præſtare ſolum omnium primum principium : quod hoc uerbum plane nouit : & totum habet in ſe : & ſemper habet : & continet totum : & eſt ipſum uerbum. Declarabo pro uiribus quid ſit creatum uerbum : inde uerbi huius increati rationem (pro ut idem dederit) in medium afferam : neq̄ per ſubſtantiā :
ſed per

sed per umbram. Quis enim increati uerbi splendorem ferat totum: ad quod concipiendum (ut superiori tractatu habitum est) sanctæ Mariæ uirgini/plenæ iam gratia/uirtutis altissimi umbra fuit necessaria. Multa & fere omnia animalia motum habentia habent uocem/si modo pulmone non careant: uerbum inter illa habet solus homo. Quid ita? Quoniam uerbum mente idest certa ratione formatur/& in mente sola recipitur. Bruta igitur quoniam dant sine mente sonum: sine uerbo esse notissimum est. Licet enim affectus suos uoces indicare uideantur: quia tamen non certa animi ratione/sed mera sensuum passione momentanea hoc faciunt/habere uerbum dici non debent. Remoue tu quod eorum urgebat affectum: remoue inq̃ quæ in illis irascibilem/aut concupiscibilem excitant appetitum: cessabunt reddere uoces. Non est igitur garritus auium: aut sibilus: non iumentorum mugitus: innhitus/aut balatus/non ferarum rugitus aut stridor: non quælibet uox bruta uerbi nuncia: sed passionis. Verbum autem a mente est: & manet in illa: per uocem uero eius in quo natum est/& per audiētis aurem quasi uehiculus transferetur. Ut alibi idest in mente audientis per ista esse incipiat: & ubi prius erat esse non desinat. Sola igitur uox hominum uerbi nuncia inter animantium uoces: solum os hominis ad uerbum manifestandum uehiculum est extremum. Ipsa tamen uox hominis uerbi nomen ideo sortita est/quia illud uehit. Est hic opere præcium intelligere (quoniam mentem uerbi parētem/& sedem diximus) eos qui mente magis excellunt: qui sensibus/& corporis motibus minus occupantur/meliora & altiora uerba in mente concipere/& parturire: de ea parere:& ex ea emittere: quo fit ut qui homines minus passione feruntur/qui inq̃ minus aguntur sensibus/plus ualeant intellectu:& meliora uerba forment:cōfoueant/& eruant:altiora loquantur & saniora. Fit etiam ut animæ hominum exutæ corporibus/uel quæ corpora resumpserunt spiritualia idest legi spiritus libenter & sine murmure/sineq̃ difficultate obtemperantia (quia ueritatē lucidius intuentur) meliora longe uerba habeant/q̃ quæ sunt in corpore corruptibili: quod animam aggrauare experimento sentimus. Fit etiam ut sancti angeli: qui mole corporis nullatenus degrauantur: qui nullas animales sentiunt passionēs: qui sola ratione feruntur/uerbum semper habeant æque perfectum secundum se/nostro uerbo longe perfectius. In hoc enim ab angelis paulo minores facti sumus: q̃ uerbum eorum secundū substantiam semper est idem: licet pro rei mutatione quandoq̃ uarietur in

F illis. Nostrum autem suapte natura uariari contingit: & penitus tolli. At primum principium angelos & homines creans atq; conseruās/quoniam est mens sine fine/uerbum habet penitus immensum: unicū semper: & penitus inuariabile: nullam additionem accipere potens/quoniam est immensum: & immensi est augeri minuiue non posse. Pugnant enim imensum esse & crescere: neq; minus pugnant inter se augeri non posse: & posse minui. Triplex igitur uerbum esse iam constat. Humanum/Angelicum/& Diuinum: his cōmune est a mente procedere: rei præsens similitudinem preferre: præsensem illam tenere: & per notitiā consequutam eiusdem rei esse præsentiā.

De Verbo hominis.

G Vid sit nunc humanum uerbum: quid angelicum: & quid diuinum non sit: sigillatim consideremus: ut intelligamus quantum fas est: quale sit: immo quale non sit uerbum: quod Ioanne docente erat in principio. Et in primis humanum uerbum quoniam est infimum/nobisq; domesticum examinemus: ut deinceps ad angelicum ascendentibus: diuinum saltem de longinquo nobis aspicere liceat: & uidere quid non sit. Verbum humanum est præsentiā spiritualis obiecti in mente hominis formata & per obiecti spiritualem similitudinem/mentisq; uigorem menti indita: unde obiectum discernitur a mente: & illi præsens manet secundum notitiā consequutā. Nemo putet ad metam logicæ disciplinæ esse hanc diffinitionem assignatam: ubi idem bis dicere diffiniendo non licet. Per quatuor tamē causarum genera: humanum uerbum esse circumloquutum existimemus. Videt infans inter multos homines patrem suum: quem tamen nō solum patrem appellat: sed & multos alios: quid ita? Quoniam mentis adhuc caret officio: ut beneficio paternæ præsentiæ utens/mentisq; uigore/patris similitudinem in mente compingat: qua similitudine adiutus/cum uult patrem discernat ab aliis. Crescit hic infans: & iam rationis compos effectus/non tantum lineamenta cōmunia paterni corporis/sed propria & in primis paternæ faciei figuram examinat. Deinde incessum/corporaturam/uocemq; considerat. Ita quāuis patris faciem: nondum uideat: patrem tamen intrantem domum audita eius uoce dignoscit: neq; iam alios uiros patres: sed unum & unicum agnoscit &

meminit. Hunc si interrogas patre etiam longe remotissimo: quis tibi & qualis est pater? Respondebit sine mora. Iulianus mihi pater est: facie oblonga/rubicunda/barbata/statura procera/uoce clara/sermōe frequenti: totq; in unum cōgeret qualitates: ut alius iam intelligi nequeat illi pater esse: q̄ cuius similitudines in mente retinet adunatas. Hoc ego dico uerbum quod. s. puer de suo patre in mente sibi formauit. Formauit autem beneficio paternæ præsentiæ. Nisi. n. patrem uidisset: nunq̄ suæ menti eius similitudinem indidisset. Quod dixi de infante & puero: nunc de adultis experiamur. Vult Socrates discere musicam: examinat uoces: sonorum numeros inuestigat: comperit ex his nascētes armonias: mente signat: & iuxta illas de uocibus/ & de sonis regulas format: ad quas modulatur uocem & sonum. Musicæ uerbum ita Socrates acquisiuit. Sic de qualibet disciplina liberali: sic de medicina: sic de qualibet arte mechanica licet experiri. Nunc datæ descriptionis partes p hac ipsa exempla declarem. Intellectum pueri de suo patre propriam notitiam acquirētis. Intellectum item Socratis/ musicas rationes uel artium quarumlibet metas & modos conquirere studentis: mentem uoco. Ita tamen q̄ solus intellectus mens non sit tota: sed idem cum uoluntate totam compleat. Volens enim & puer & adultus/ studium apponit ad illa quæ discimus consequenda. Mens ergo cum nominatur: intellectum cum uoluntate cogitate. Patrem obiectum menti pueri concipiamus. Quoniam quasi obicitur/ siue obuius fit mēti se exercenti ad cōquirendas proprietatum similitudines spirituales illius rei circa quam se exercet. Sic sonum uel uocem obiectum menti Socratis agnoscamus/ dum musicæ studet. Sic corpus hominis: sic adminicula quibus conseruatur sanitatis tempore. Remedia etiam quibus iſtauratur lapsum: obiectum esse menti medicinam discere cupientis intelligamus. Sic reliqua circa quæ uersantur liberales disciplinæ: & quæ mechanicæ facultates uersant: mentium illas discentium aut exercentium se secundum illas obiecta esse persuasum sit. Similitudo porro horum obiectorum menti acquisita: & in illa retenta: unde mens iudicat de obiecto est profecto spiritualis idest non longa: non lata: non profunda: non ponderosa: hæc enim mentem quæ spiritus est subintrare non possunt. Quandoquidem susceptum opus sit suscipienti esse cōforme. Quare lapis non est in anima: sed spēs lapidis. Imago igitur quædā rei q̄uis corporeæ: carens lineis: carens pōdere: carēs colore: & illa omnia nihilomi-

H

I

K

XXX

nus (ut experimur) praeferens: est quam: humanum uerbum diffiniēs:
 spiritualis similitudinis nomine nuncupauī. Hanc porro similitudinē
 duo menti imprimunt. Obiectum a quo similitudo illa deceditur: &
 mentis uigor: cuius uirtute recipitur & retinetur. Hinc nascitur in mē-
 te obiecti praesentia: dum mens prompta est: per retentam similitudinē
 quale sit obiectum: etiam si absit: palam facere: & dum aderit de illo iu-
 dicare. Hoc ultimum id est praesentialitatis ratio rei cognita: spiritualis
 similitudinis beneficio: conseruata in mente hominis: uerbum huma-
 num a theologis existimatur. Causa igitur per quam: secundum quam:
 siue formalis uerbi humani: est ipsa praesentialitatis ratio. Causa de qua
 siue materialis est species: siue spiritualis similitudo: ex qua fit ipsa praesentia.
 Causa efficiens: siue unde motus: mens est: & obiectum. Causa cuius
 gratia siue finalis est nosce obiectum: & sic habere praesens per notitiā:
 ut de illo quando uult iudicet: & circa illud operetur intelligendo atq;
 uolendo. Sed quia dum sumus in hoc saeculo nihil intelligimus per sui
 met substantiam: quando per sensus externos: & phantasmata inde susce-
 pta interius conseruata: examinata: & quasi cribro excussa: tandem men-
 tis acie intelligere nos oportet: & uerba formare (ut sic dixerim) legiti-
 mum uerbum nostrum esse non potest. Licet enim in mēte quasi ma-
 tre legitima concipiatur: & ab illa formetur: tamen a rei substantia quae
 ex parte legitimum est generans: non procedit: sed a substantiae acciden-
 tibus procreatur. Hic uenit qd si duo obiecta ualde similia: puta duo oua:
 aut duae nuges: eiusdem coloris: magnitudinis: ponderis: & figurae: mē-
 tibus nostris occurrant: uno nunc nobis ostenso: deinceps alio: postea si
 mul utroq; quod prius ostensum fuerit non satis plene iudicemus: sed
 unum saepe pro alio accipiamus. Non enim eorum substantiae (quae le-
 gitimus pares notitiae esse deberet) mens nostra se iungit: sed accidenti-
 bus sibi inuicem similibus: substantiae uero penitus extraneis. Quare
 quaelo si cuprum aut aes archimista: auri argentiue uestiuerit acciden-
 tibus: quod est cuprum aut aes: argentum aut aurum esse mens nostra co-
 cipiet: Nisi quia ab adulterino progenitore: adulterinam & falsam iudi-
 cii sobolem (quod uerbum diximus) nasci necesse est. Ita uerbum no-
 strum: quod a rerum creaturarum accidentibus: & a nostrae mentis acie
 hic formatur in nobis: falsum esse saepe contingit: quod si fuerit ue-
 rum aliquā: perfectū esse certe nunq̄ potest. Verbum uerū qd per fidei chri-
 stianae disciplinam concipitur: longe perfectius est: & fallere nunq̄ pōt:
 quoniam eo parente procreatur: qui licet euidentiam minime praestet:
 quia

quia non uult/errorem tamen aut falsitatem uel deceptionem afferre non potest: quoniam ueritas est prima/atq; syncera/cui falsitatis macula appropinquare non potest. Adhuc uerbum hoc nostrum a mente quæ illud parturit/degener quandoq; fieri contingit: si parens fuerit flagitiis inquinata. Nanq; menti hominum: quod & uasis uinariis sæpe contingit. Vinū quātumlibet odoriferum & purum/uegeti tetro odore contaminatæ immissum/mox inficitur: & saporem bonæ naturæ cōmutat in tetrum. Sic lac cum bene nutrire sit solitum: in male disposito stomacho mox accessit: putrescit: & ī malos humores stomachi uicio cōmutatur/unde bonum nutrimentum fieri debuisset. Ita in mente mali hominis se res habet. Quāuis enim quæ peruersus uidet: quæ ue audit bona sint/tamē in eo uertuntur in malum. Sic uidebit machinator scelerum duos colloquentes: qui reuera boni sunt uiri: & non nisi bona piaq; loquuntur: suspicatur tamen illos aliquid machinari. Quid ita? Quoniam & ille machinator est. Sic uidet luxuria sordidus uirū aliquem ac mulierem quantumlibet continentes/loco honesto/modesta facie/simul habere sermonem: mox cachinnatur: existimans illos talia uersare sermonibus: qualia ipse uersare mente solitus est. Videt iracundus zeloq; uindictæ perditus: quem sibi statuit inimicum forum aut ecclesiam adeuntem: mox manum capulo ensis apponit: quasi qui nihil minus cogitat q̄ cædes & uulnera illum querat ad necem. Compertum est latronem: uel de alio scelere sibi consciū: duos colloquētes procul aspicientem: & quid loquerentur penitus ignorantem: de se: de suo scelere credidisse illos simul habere sermonem: & ad negandum quæ dicerent accessisse. Ita dum hi aliud agunt: & hic aliquid rebus suis conducent: agere putauit: suo malo uerbo detexit crimen. Didicimus pueri. Cōsciū ipse sibi de se putat omnia dici. Vt ergo cum Dauid dicere possumus. Eruit cor meum uerbum bonum. Ante omnia bona: mente nobis est opus. Mens enim uerbo nostro plus est q̄ mī. Illa siqd agit ad foetum: cum illum maturauit a se dimittit. Mens agit ad similitudinem spiritualemente de re formandam: similitudinem formatam suscipit: fouet: maturat: & continet maturatam. Quare bonam mentem habere studeamus: si ueritatem cupimus intelligere. Quoniam in maliuolam animam non intrabit sapientia: neq; manebit in corpore subdito peccatis. Bonam mentem nobis dabunt bonorum uirorum cōsortia: bonæ cōfabulatiōes: honestatis officinæ: honesta negocia. Ita nanq; bonæ menti bona iungētur obiecta: per quæ bonū semp eructabit uerbū. Et de humano uerbo dixerimus hactenus. Quod quia dū hic sumus

P

Q

R

S

ideft dum peregrinamur: futuram noſtræ manſionis ciuitatem inquire
tes angelorum uerbo multo minus perfectum eſt. Poſtea uero q̄ perue
nerimus in patriâ illi fere per omnia aſſimilabitur/ut intelligamus qua
le noſtrum uerbum dum beati erimus in patria futurū ſit. Q uale mo
do ſit angelicum uerbum nos conſiderare delectet.

De Verbo angelorum.

T St certe bonorum angelorū uerbum: utroq; parēte legitimū.
Q uando non ſenſuum adminiculo: non auxilio phantaſma
tum: quæ de accidentibus hauriuntur: illi intelligunt/quando
ſine omni corporis organo: per itellectus acutiſſimam uirtutem rerum
ſubſtantias penetrant: & illas funditus intuentes: earum ultimas diffe
rentias plane nouerunt: unde iam falli non poſſunt accidentium fucis.
Mens iſuper eorum in bono firmata: nihil iam poteſt deprauare: quod
ſanum in ſe concepit/atq; reſoſuit. Hæc ut intelligamus: non erit for
taſſe ocioſum adducere quæ & quomodo ſancti angeli intelligant. In
telligunt enim aut creatorem: aut ſe ipſos: aut creaturas eis p̄ximas: aut
remotas ab illis. Nihil enim eſt amplius in uniuerſo mūdo quod que
at intelligi. Creatorem intelligunt/uel per ſpeciem illis concreatam/uel
per ipſammet dei ſubſtātiā eorum ſe itellectibus p̄ ſe ſe ſicuti eſt ma
niſeſtātem. Iam uos conſpicio flagrare deſiderio/quod auditiſtis pleni
us intelligere. Iam uos interrogātes intus agnoſco quid ſit hæc ſpecies:
ad quid concreata ſit/& quonammodo diuinā eſſentiam ſufficit præ
ſentare: cum hæc finita ſit: illa penitus infinita. Attendite diligentius
dum ueſtris his tam altis expectationibus ſatiſſacio. Creauit deus ab ini
tio omnes angelos/ut illum ſuper omnia colerent: colere autem inco
gnitum quis poterit? Cognouerunt igitur ab initio ſuæ creationis om
nes angeli dominum deum creatorem ſuum: quem ab initio colere de
buerunt: non autem tunc eius eſſentiam mentis oculis aſpexerunt.
Non inquā diuina natura ſe illis ſine intermedio aperte monſtrauit:
hoc enim ſolis plene beatis mentibus tribuendum eſt: cum hæc ipſa
uiſio uel ſit beatitudo perfecta: uel beatitudinis pars maxima in illa
conſiſtat. Vtpote quæ primum ſaltem fundamentum ſit/unde cul
men ſœlicitatis aſſurgit. Angeli uero ab initio beatitudinis capaces qui
dem conditi ſunt non tamē beatitudine plena in ſua creatione donati.
Non. n. aliqui eorum miſeros ſe ipſos facere potuiſſent/cū ſit beatitudo
ſtatus oīum bonorum aggregatiōe perfectus. Securitas uero: ſoliditas/
pmanentia

permanentia/& ut sic dixerim inamissibilitas: sit in bonorum possessio-
 ne maximum condimentum. Constans est igitur tam bonos q̄ malos
 angelos deum ab initio cognouisse. Constans est etiam diuinam natu-
 ram/se illis penitus & sine medio tunc minime demōstrauisse. Cum ue-
 ro omnis notitia menti acquiratur aut per rem penitus ostēsam/aut per
 speciem rei. i. per similitudinem in mente perceptam: est consentaneum
 aliquam similitudinem diuinæ essentiaē mentibus angelorum fuisse cō-
 creatam: quæ illis diuinam naturam ostenderet: non quidē penitus cla-
 re atq; distincte: sed quasi confuse & subobscure: ut. s. deū esse cognosce-
 rent: qualis uero esset pro sua capacitate nondum plene discernērēt. Ex-
 perimur hoc in mentibus nostris: quibus natura persuasum est esse de-
 um: qualis uero quantusue sit: quo magis cogitamus minus assequimur:
 minusq; explemur acquisita notitia. Quinimo intelligēdi desiderium
 quasi exuries cibo odorato nobis famelicis accrescit. Nō enim ille se no-
 bis ostendit aperte: sed per effectus admirabiles/quos uidemus in mun-
 do imaginamur quasi per odorem mundi moderatorem quempiam/
 quem dicimus deum. Neq; tamen hic dixisse uoluerim angelos ab ini-
 tio non melius deum agnouisse q̄ nos. Illi enim sine formidinis ambi-
 guitate deum esse cognouerant: non solum creaturas quæ tunc fortas-
 se non erant. Neq; per aliquos discursus: quia & ipsi fallere solent: ut no-
 bis contingit/nihil habentibus in creaturis: quod deum pprie & ad un-
 guem (ut sic dixerim) imitetur. Vis hæc melius intelligere? Imaginare
 in speculo certi hominis effigiem apparere: liceat oculo tuo illam effigi-
 em intueri: faciem cuius simulachrum representatur in speculo uidere
 non liceat. Alteri uero neq; faciem neq; imaginem liceat intueri: sed uo-
 ces aliquas: motus & lineamēta quædam percipere/hominem quidem
 præferentia: sed incertū: ita ut ex his accidentibus autumet quispiā ho-
 minem astare: sed quis ille sit penitus ignoret. Adhuc melius/ut hæc
 intelligas/finge aliud speculum/& hominem laruaturn/cuius laruaē si-
 mulachrum representetur in speculo: licebit (ni fallor) ex laruaē specie/
 figuraq; membrorum cognoscere quempiam hominem esse ppe/quis
 uero ille sit iudicare non dabitur: quæ eius effigies: quis color: quæ figu-
 ra sit/agnosci plene non poterit. Cōcreauit deus mentibus angelorū: ne
 scio quid simile sibi: per quod angeli oculus spūalis ab initio deum co-
 gnouit quasi in imagine uisa per speciem in speculo relucentem: ipsam
 uero diuinam substantiam nullus angelus plene uidit/nisi postq̄ est cō-
 firmatus in gratia. Neq; enim deus angelis per se ipm oñdere uoluit: ni-
 si prius per obediētiam & amorē se eius aspectu dignos illi reddidissent.

X

Y

Tenet nempe usus ætatis nostræ: ut si qui potentes uiri mulieres in locis
 semotis educatas: quas nunq̃ uiderunt despondere proponant: earum
 imaginem non faciei tantum: sed corporis proceritatem: & uenustatem
 ostendentem: per picturam uidere studeant. Sic & maritorum futuro-
 rum: fœminæ imagines permittuntur aspicere: corā uero illos uidere uel
 alloqui penitus prohibentur nisi inter illos fides matrimonii sit firma-
 ta. Ita omnipotens deus spiritibus angelicis ut primum ab initio con-
 diti sunt: imaginem suam in specie monstrauit: quam quidem ueluti pi-
 cturam eorum in mentibus concreauit: se ipsum uero facietenus distu-
 lit monstrare: donec per obedientiam & charitatem: nexu quodam fide-
 litatis illi se submitterent. Hanc ipsam creatoris speciem primi parentes
 acciperant: sicut & angeli. Prius enim q̃ creaturas mente discernerent:
 & ex illis creatorem agnoscerent: dominum deum qui illis p̃cepta mo-
 nitaq̃ tradiderat agnouerant: quod non nisi per concreatam speciē po-
 tuit euenire. Hanc dei agnitionem quam diximus ab imaginis eius spe-
 cie: non a rei siue essentiæ quæ deus est: ostensione clara prouenire: om-
 nes angeli boni pariter & mali acciperunt ab initio: hanc omnes reti-
 nent: & semper habebunt: neq̃ propter peccatum mali angeli illā ami-
 serunt: non inquā aliquando deum penitus ignorauerunt: Quoniam
 nulla culpa fuisset tunc penitus ignotum non colere: & nunc penitus
 ignotum odio habere non p̃nt. Habent igitur ab initio mali angeli in-
 ditam speciem: per quam nunc illum timent: tremunt: & eius iussibus
 obtemperare coguntur. Sed hæc ipsa species in illis obscurata est. Ne-
 quitiam nempe eorum quasi laruam super induxit. Vnde fit q̃ dei bo-
 nitatem in specie huiusmodi non aduertunt. Iustitiam uero tantum
 cogitantes quasi puniendi rigorem oderunt semper. Hæc ipsa species
 sine larua mentibus hominum si Adam non peccauisset: indita fuisset
 clara atq̃ perfecta: qualem ab initio deus angelis & hominibus infun-
 dere dignatus fuerat. Sed quia in Adam peccante obscurata est: non
 penitus tamen amissa: omnes homines dum fiunt: illam obscuram
 accipiunt. Non enim melius se habentem illam assequuntur: q̃ primi
 parentes quando genuerunt potirentur eadem. Hinc est q̃ ut primum
 usus rationis hominibus accedit: uiget in uniuersis religionis opinio:
 & studium colendæ diuinitatis. Hinc etiam est q̃ hætenus nulla inuē-
 ta est tam efferata barbaries apud quam colendi deum aliqua cura non
 fuerit. Hæc ipsa species de qua loquimur: fortasse fuerit lumē illud qd̃
 Dauit cantauit in psalmis. Signatū est super nos lumen uultus tui dñe.
 Sed inter obscuratōē demonicarū mentiū & humanarū hoc interest:
 q̃ illæ

q̄ illæ illuminantis beneficentiam nō discernunt: & discernere amplius non possint: larua iniquitatis & perfidiæ cui quasi callus obductus est: p̄ obstinationis duritiē prohibente. Isti uero discernunt/ quibus insuper obscuratumq; est non inrepabiliter: quoniam non per desperationis laruam: non per obicem obstinationis inreuocabilem: sed per fragilitatis & ambiguitatis obstaculum impediti sūt: quod fides purgat: spes fugat: charitas exterminat.

Species intelligibilis finita quomodo infinitum possit ostēdere.

Vomodo hoc lumen: hæc species: hæc spiritualis similitudo finita cum sit: deum infinitum representare aut notū facere possit: nunc ostendere conuenit: qđ facile fuerit/ si meminerimus sculptores minimis lineis: uastorum animalū integra corpora designare: etiam latos fundos: montes altos: flumina tortuosa: maria uasta: omnem terræ faciem cosmographos una in membranula ante oculos ponere: non est representandi: ostendendi: aut notum faciendi ratio/ commensurationis lege uincita: non est inq̄ necessarium tantam esse figurā ostendentem: quantum est quod per illam ostēditur: similitudo in his requiritur/ non æqualitas: neq; similitudo ad hoc ipsum necessaria est: quæ per easdem cōsurgat qualitates: quoniam omnis pictura: omnisq; statuariae artis opificium redigeretur ad nihilum/ si quoniā statuæ uel picturæ non uiuunt: uiuentes homines præ se ferre non possent: si colores carnem: si lignum: si es- si lapis hominem designare: & cōmemorare non posset. Est inter signum & signatū conuenientia quædam: quantitate cōmensurante: qualitate adæquante non limitata: sed quadā (ut sic dicamus) correspondētia: quodāue concentu: plane contenta: quā si imitationem dixerō: quid melius dicam uere non habeo. Itaq; species illa quam diximus: tam etsi diuinæ maiestatis imēsitati comparata: minor sit pulice ad mensuram mundi/ habet nihilominus imitationis aliquid: & quasi uestigii unde dei naturam ostendere possit: neq; uero falsum aliquid uel falso ostēdit: quia deitatem totam: & infinitatem eius non præferat: & præferre non ualeat: sicut nō fallax est pictor dum per colores & figuras hominis lineamēta designat: & mores monstrare nō potest: non uires animi: non uocem: non sensum: non incessum. Satis iam constet angelos ante peccatum deum cognouisse per speciem concreatam: nūc insuper per eandem speciem bonos illum agnoscere sine larua: malos obscure: & quasi per laruam. Secundum hanc agnitionem certum insuper sit deum utrisq; esse præsentem: & hanc præsentia rationem esse in angelis primum uerbum.

De secundo angelorum uerbo.

Ognouerūt angeli fortasse etiam ante peccatum dominū deū
 c creatorem suū per creaturas: hoc quale sit in iam adducto exē-
 plo constabit. Si cogitabimus Socratem Platoni agnitum non
 per suæ lineamenta faciei/non per effigiem uisam in speculo/uel pictu-
 ram: sed p uocem: per incessum: p q alia hominis habitum indicantia:
 hæc q̄uis certi uiri formā nequeant demonstrare: hoīem tñ ostendunt.
 Veluti si hominis uestigia cernas in puluere: hominē preteruisse cogno-
 sces. Quis sit: aut quantus sit iudicare plene non poteris. Ita angeli cœ-
 los/stellas: stellarum fulgores: motus horum certos: elementa metas ser-
 uantia: eorū tam multiplices: tamq̄ admirabiles mixturas considerātes/
 cognouerunt fortasse uirtutem aliquam/hæc omnia condidisse mode-
 rariq̄ continue. Quæ uero sit: quanta/& qualis sit hæc uirtus plene in-
 de assequi minime potuerunt. Hanc creatoris per cognitionem quam
 adduximus præsentiam/in sanctis angelis partam/aliud uerbū esse sci-
 tore. & ipsam pñtiam creaturarum obtentam: siue per cōcreatam spēm:
 siue per propriam rerum substantiam: uerbum de creaturis cognitis in
 mente angelorum esse non uos lateat.

De Verbo angelorum perfectissimo.

Bi factum est in cœlo plium magnum: ubi Michael & angeli
 u eius uictoriam obtinuerunt/deo se per omnia submittentes: il-
 lum ut par est plus amantes q̄ semetipsos: non iam quasi p spe-
 ciem formatam in speculo tñ: sed per se ipsum deus se illis ostēdit: & in
 hac ipsa foelicissima uisione omnes creaturarum ideas. i. similitudines
 essentiarum inspexerunt: quæ omnia & nos in beata uisione contueri
 licebit/si strenue stantes in acie/quoniam militia est uita hominis super
 terram/pleni animo decertantes/hostem draconem fuderimus: & fuga-
 uerimus: ut in cœlo mentis nostræ locus eius amplius inueniri non pos-
 sit. Hæc porro dei creaturarumq̄ pñtia per notitiam de illis acquisitā:
 mentibus angelicis in diuinæ essentiæ uisiōe aperta perfectissimum est
 uerbum quod habere possint: uel desiderare sufficiant. Cognoscūt præ-
 terea sancti angeli se ipsos per suāmet substantiam: se illis sine medio spe-
 ciei alicuius ostendentem: quæ suimet pñtia: sibi ipsis in semetipsis per
 noscendi rationes acquisita: uerbum est in mentibus eorum. Habēt igitur
 A sancti angeli de natura diuina triplex uerbum: quod secundum in-
 choandi rationem adducam. Per speciem cōcreatam. Per creaturas. Per
 diuinam essentiam se sine medio demonstrantem. Habent de se ipsis
 singuli & de creatura coniuncta. i. de angelis omnibus: ac de animabus
 hominum

hominum quæ rationis beneficio illis consortes existunt/triplex uerbū. Vnum per suāmet aliorum ue substantiam. Aliud per speciem concreatam. Tertium per diuinam essentiam in semetipsa illis hæc omnia demonstrantem. De creatura uero inferiori. i. ratione carēte/triplex etiam uerbum habere illos satis puto constare: primum per speciem cōcreatā: secundum per ipsarum rerum propriam substātiā: tertium in diuina essentia illis in se ipsa aperte omnes essentias rerum demonstrante. Duo primi modi in quolibet ordine bonis/ & malis angelis sunt communes. Tertio soli boni perfruunt. Si quæ de uerbi ratione hæcenus diximus: examinare diligenter uoluerimus puto constabit bonos angelos de quolibet re triplex uerbum habere: malos duplex: homines in hac uita unū tantum: in futura autem uita (si pie hinc decesserint) triplex cum angelis bonis ad gloriam/ si impie duplex cum malis ad ignominiam habitu ros fore. Excæptus sit dominus Iesus Christus in quo quoniam uerbū habitauit: illam tertiā notitiā omnium perfectissimā: quam theologi notitiā in uerbo nominauerunt/semper habuit etiā mortalis. Quia uero peccato fuit semper immunis/concreatis speciebus carere non debet inditis Adæ: dum crearetur. Habuit ergo notitiā primā: bonis ac malis angelis cōmunem: quando per cōcreatas rerum species/deum/se/ & uniuerſas creaturarum naturas penitus intellexit. Rursus quia fuit homo sicut & nos/nostro more de nobis & de creaturis notitiā experimento compertam acquisiuit. Existimo nunc satis apparere uerbū nostrum dum hic sumus/omnium esse imperfectissimum. Quoniam primo quasi caremus: quod est certum. Tertium hic habere nō possumus: quod est perfectissimum & optimum uerbum. Mediū habemus: non a rei substantia: sed ab accidentibus: quæ sepe nos fallunt. Mali angeli falli ne possint. Bonos an contingat ignorare futura: dicemus si de sanctis angelis deus dederit nos habere sermonem.

Verbum dei quid non sit/ & quid de illo capere possimus.

Er ea quæ de hominum & angelorum uerbo dicta sunt/facile constabit inquirere uolentibus/quid non sit dei uerbum. Non enim est sicut uerbum hoīs in hac uita. Quia non est a mente hominis imperfecta sensibus quasi ducibus indigua: quæ passionibus corporis: ut aliqua labe criminis a recto possit auerti. A mēte in obliquabili/ & quæ rei substantiā melius q̄ existat interius in seipsa intuet/ iā notum est dei uerbum sumere principium. Non etiam sicut angelorū uerbum nascitur uerbum dei. Licet enim mens angeli rei substantiā nudā attingat: & p grām nequeat a recto discedere: tñ a mēte dei remotissime

C

D

E

H

c

distat. Quia hæc increata: illa creatura. Hæc per naturam propria semper fuit: eritq; perpetuo penitus recta & nulla unq; ratione permutabilis. Illa a deo habet per gratiam unde maneat in rectitudine stabilita. Hæc nulla uirtute creata/ nullo inq; obiecto a se seperato adiuuatur: ut uerbū formet: sed deus ipse/ sua mente se contuens: se nouit & omnia. Angelorum uero mentes licet suam substantiam contuentes se intelligant/ & per sibi concreatas similitudines spirituales rerum/ intelligant multa/ nō tamen omnia. In mente item dei præsentia dei/ substantia dei est: quæ secundum rem: aliud q̄ deus esse non potest. Quoniam quod factum ē: in ipso uita erat: ut infra declarabimus. In mente angeli præsentia rei intelligibilis substantia angeli esse non potest. Itaq; uerbū dei a uerbo hominis & angeli multipliciter distat. Quoniam in deo unicum est: substantia est: infinita substantia est: semper manens: semper productum: produci nunq; incipiens: nunq; desinens. Verbum uero angelicū & humanū/ semper & de omnibus unum esse non potest: sed multa (ut sic dixerim) uerba angelos & homines habere necesse est. Pro rerū nanq; uarietate quæ eorum mēte uersantur/ in illis multa & uaria opus est uerba uersari. Ita finitum & uariabile est hominum & angelorum uerbū: produci aliquando incipiens: aliquādo desinens: ut de illo dicere liceat: nūc producitur: post hæc non producet: productū erit quod ante nō fuerat. Quæ singula nephas est de uerbo cogitare diuino. Sed quid itaq; Quoniam deū semper intelligere se/ & simul omnia necesse est: & nullius extra se adminiculo hæc intelligere. Non enim rem per rei substantiam: sed per sui ipsius essentiam intelligit: atq; naturam. Habet igitur semper se/ & omnia sibi præsentia: non per aliquam speciē/ siue spiritualement similitudinem: sed per suam essentiam: quæ est spiritus omnium fons indeficiens/ omniumq; similitudinum non similitudo: sed idemptitas & substantia tota/ eminentius q̄ intelligere quispiam possit continens omnes res. Quare si uerbum est præsentia rei intelligibilis menti intelligenti: uerbum uero produci est præsentiam hanc produci/ conueniens est dei uerbum semper produci: & semper esse productum. Quoniam mens dei quæ deus est: semper se deum & omnia quæ intelligi ullatenus possunt per suam essentiam plenissime nouit. Verbum dei uere generari esseq; filium dei. Incipit apparere dum dicimus mēte hoīs uel angeli cū obiecto hinc gignere uerbū/ iproprie nos eē locutos. Nepe si physicorū rōnes nō respuerimus/ gignere eē hoc p̄fitebimur qđ sbam pducere. Hinc Verbū uero hoīs/ & āgeli sba eē nō pōt: neuter ergo uerbū gignit. Ita uerbum hoīs

bum hominis non est filius hominis: non est etiam uerbum angeli filius angeli/ quando filium & patrem substantiam esse: & secundum speciem unum esse conueniat. E contra quia uerbum dei substantia est: & nihil esse aliud q̄ dei substantia potest: quoniam est in deo/ ubi accidens eē non potest: estq; productum uirtute mentis: per intellectum tendētem naturaliter in obiectum/ Genitum dei uerbū propriissime dicimus/ qd si a deo est genitum: filium esse dei/ uerbum dei negare non possumus. Idem esse dei uerbum/ & dei filium uos omnes iam existimo intelligere: quando uerbum a deo gignitur/ & eo q̄ gignitur filius est: eo q̄ præsens est rei cognitæ dicitur uerbum. Verbum insuper dei ab hominis & angeli uerbo remotissimum esse puto iam constare/ longe q; diuersum/ habet quidem commune cum eis q̄ a mente progreditur: & ab obiecto: sed non ut accidens: non ut aliquando nasci incipiens: non ut aliquando finiens: sed ut semper manens: ut uere filius gignentis per omnia coæternus. Quale nunc uerbum/ o/ euangelista caro factum est? Quod erat in principio. Erat ne uerbum hominis? Minime. Quoniam neq; homo tunc erat: neq; mens tunc erat impura: quæ sensuum egeret beneficio. Erat ne uerbum angeli? Multo minus. Quia in eo principio angeli non erant. Erat uerbum principii omnipotentis: per omnia simile: per omnia æquale illi. Totum nāq; primum principium sibi met cognitū/ suam cognitionem se ipsum in omnibus & per oīa assimilantem: & adæquantem ab initio. Immo sine initio tenuit: semperq; tenebit/ sibi q; præsens habuit & habebit.

De differentibus modis essendi uerbi dei.

Uerbum erat apud deum. Non dicimus uerbum hominis esse apud hominē: sed in homine: non apud angelum uerbum angeli: sed in angelo esse prædicamus. Hoc autem uerbum cuius nūc uidemus gloriam/ erat in principio. i. in deo: & apud deum. i. apud principium. Vis scire quomodo hæc se habeant/ audi. Deus erat uerbū. Erat igitur in deo uerbum per incompræhensibilem/ summāq; unitatē: & imptibilis naturæ omnimodā identitatē. Erat apud deū/ per genituræ ineffabilis rōnem/ per quam pntia (ut sic dixerim) essentia diuinæ cognitæ deo innascit̄ cognoscēti/ dū deus sibi ip̄i/ secundū naturā/ per intelligendi se operationem sibi fit præsens secundū intelligentiā. Quæ secūda pntiæ ratio/ q̄a est genita (ut paulo añ mōstrauimus) est aliqua rōne eēndi distincta. Verbū igit̄ secundū essentiā: deus erat: & in principio erat/ Secundū geniturā uero: & psonā genitam erat apud deū. Hoc erat in principio apud deum. Verbū hominis in homine nō est in prin

cipio (ut docuimus) sed illi per tempus accedit: & pro tempore manet.
 Quod si angeli mox ut creati sunt uerbum habere ceperunt: nō tamē
 penitus in principio uerbū habere intelligi debent. Quoniam illos pri-
 us accipere esse: q̄ operari conuenit: & est oportunū intelligendi ordinē
 ab essendi ratione non deuiare. Hoc autē dei uerbum ita in principio. i.
 in deo erat: & apud deū erat: ut nunq̄ deus fuerit sine uerbo: quia secun-
 dum deitatem hi duo sunt omnino unum & penitus idem. Ne quis er-
 go existimaret hanc identitatem secundum quā deus erat uerbum tolle-
 re distinctionē: secundum quam uerbum erat apud deum. In hac quar-
 ta propositione euangelista resumit utrunq; identitatē. s. quam attuli-
 mus: & distinctionem dicens. Hoc. s. quod dixi deum esse uerbū: & uer-
 bum esse apud deum: erat in principio. Quasi dicat. Nunq̄ in deo fuit
 sine distinctione identitas personarum: & nihilominus ipse diuinæ per-
 sonæ secundū deitatem nunq̄ identitate perfectissima carere potuerūt.

De numero & ordine dictionum a Ioāne in quatuor primis propo-
 sitionibus sui euangelii positarum.

No tantum uerbo grammaticæ orationis partes usus est hactē-
 nus euangelista dicēs. Erat. Tribus uero nominibus. Principio/
 Verbo/ & Deo. Vno p̄nomie. Hoc quatuor propōnes effecit:
 tres quarum antecedentes/ inter seipsas admirabiliter/ & incomprehen-
 sibiliter circūduxit: per quartam uero tres aīcedētes cōplexus est: ubi ma-
 gnum fratres charissimi altius p̄scrutantibus indicat sacramentū. Gram-
 maticum uerbū neruus est & cōpago totius oratiōis. Vnū igitur & sem-
 per idem in quatuor his orationibus grāmaticū uerbum/ unam & uni-
 cam dei essentiam: eandem sibi penitus & in tribus personis nullatenus
 uariatam ostendit/ & ideo erat uerbū in principio. Erat & uerbum apud
 deum: & deus erat uerbū. Quod quarto loco dicitur. Hoc erat in prin-
 cipio apud deum: collectio est omnium iam dictorum in unam propo-
 sitionem. Sicut tres diuinæ personæ in una essentia colliguntur: & colli-
 gātur. Est insuper uigilanter attendendum tres aīcedentes p̄positiones
 ex duobus singulas nominibus cōstare. Primam ex principio & uerbo.
 Alteram ex uerbo & deo. Tertiā ex deo & uerbo. Quartam ex principio
 & deo. Ita tres termini/ tres in deo p̄sonas manifestant. Principium pa-
 trem ostēdit. Verbum filiū manifestat. Deus indicat sp̄m sanctū. Hoc
 uero quia de principio/ de uerbo/ deq; deo affirmari manifestū ē/ cū q̄li-
 bet eorū hoc aliqd certissime sit/ diuinā essentiā importare uidet. Quæ
 quālibet p̄sonam & simul oēs amplectitur: sicut & hoc de singulis p̄so-
 nis/ & simul de oibus affirmatur. Cur pater potissimū principii nomine
 censeatur

censeatur/declaratum inuenies/ubi de spiritus sancti missione tractabi-
 mus. Cur filius uerbū nominetur paulo ante monstratum est. Cur dei
 nomine spiritum sanctum designari itelligamus/cognoscet qui tonum
 primæ & ultimæ decacordi huius nostri corde attentis auribus accape-
 rit/qui inq̃ expositionē nostram super missus est:& orationē pro solēni
 tate pentecostes de spū sancto conscriptam legerit diligēter. Est & aliud N
 in ordine terminorū istorum contemplatione dignissimū. Sicut.n.pater
 primus origine ē in trinitate sanctissima/ita principii noīe primo ab euā-
 gelista nominatur. Et quia filius siue uerbum : patrē statim origine se-
 quitur:ideo statim post patrem nominatur uerbū:sicq; prima proposi-
 tiōe primæ originis ratio designatur. In principio erat uerbum. Si enim
 erat in principio nonne erat in origine sua? Erat ergo uerbum in princi-
 pio:sicut per opationem intellectus originatum in origināte reponitur.
 Q uando qui se intelligendo principiat:non extra se sed in se ipso prin-
 cipiat:& continet originatū. Rursus quia filius spūm secundum origi-
 nem nostro loquendi usu aīcedit:& spiritus sancti emanatio a patre est
 per filium:ut tractatu de spiritu sancto declaramus:Ideo in secūda pro-
 positione prēmittitur filii persona:subsequitur uero spiritus sanctus cū
 dicitur. Verbū erat apud deum. Adhuc quia & filius & spūs factus eodē
 originis loco:siue signo a p̄e procedunt. Vterq; .n. siue sigillatim:siue si-
 mul collati fuerint secūdo originis signo dicunt' a p̄e pcedere. P̄ in pri-
 mo signo constare putatur. Vtriq; nempe collatus pater æque est a se:&
 eorū uterq; filius inq̃ & spūs sanctus æque pcedit a patre:licet ratio pro-
 cedendi non sit penitus eadē & una. Iccirco in tertia ppositione præpo-
 nitur spūs sanctus uerbo:cum dicitur. Deus erat uerbū. Q uatenus itel-
 ligamus sic spūm sanctum esse posteriorem origine filio:ut tñ patri cō-
 paratus possit sine posterioritatis ordine filio coæquari. Q uia uero tres
 hæ personæ diuinæ:sic origine distinctæ & ordinatæ sunt : ut in natura
 atq; substantia simul existant:& unū sint penitus in ratiōe principii:pro
 quanto ad creaturas attinet producendas:ideo anteq̃ creaturæ a deo pro-
 gressum Ioannes referat:has tres personas unum ostendit & unicum
 esse principium omnium rerum:dicens in quarta propositione. Hoc
 erat in principio apud deum. Q uid hoc o euangelista? Pronomina
 nempe demonstrantia in oratione posita:si nihil demonstrāt ociosa sunt
 & uana. Scimus te sapientissimum : iam apochalysim scripsisse te con-
 stat:quo in opere plus continetur sapientiæ : q̃ simul omnes homines
 capere possint. Q uid igitur/o euangelista demonstras : isto prono-
 mine hoc:cum dicis, Hoc erat in principio apud deum? Q uod

sibi uult hoc: quod dicis: Hoc erat: Intelligi credo uoluisti: q̄ hoc. s. uerbum erat in principio: ut primo dixisti. Et erat apud deum ut secundo prædicauisti. Deus quoq̄ erat uerbum: ut tertio loco confirmasti. Pro nomine inq̄ hoc ostendere uoluisti simul tres illas personas: patrem siue principium: uerbum siue filium/ deum siue spiritū sanctum unam esse substantiam: ideoq̄ noluiſti dicere/ hæc erant in principio apud deum/ ne tres fortasse substantias a se substantialiter sepatas deum dicere putaueris. Hoc igitur quod est patrem esse: siue esse principium: hoc quod est uerbum esse: siue esse filium: hoc quod est deum esse: siue esse spiritū sanctum/ erat in principio/ idem hoc/ eademq̄ omnino substantia. Si uero dum dicit euangelista/ hoc erat in principio. Esse in principio aduerbialiter sumitur/ non inchoationi primi temporis id assignemus/ sicut Moyses dum dixit. In principio creauit deus cœlum & terrā: supra omne tempus: supra omnem inchoationem succedentium rerū intellectus assurgat: & intelligat: ante omne tempus: ante omnem cuiuslibet creaturæ incoptionem. In æternitate incommutabili/ primum omnium effectuum/ totum hoc in se eē complexū/ esse principium: esse uerbum: & eē deum. Erat igitur hoc in principio apud deum: ita ut omnē penitus incoptionem excludat. Bene se habet. Iam constat una & quidem maxima huius natiuitatis gloria: quæ Corinthii & Hebionis stultitiam exterminat. Illi dicunt. Christus non est deus homo de Virgine natus. Ioannes dicit. Verbum caro factum est. Caro est homo. Verbum autē est deus: & hæc duo unū sunt in dño Iesu christo: quare Christus est deus homo.

De Trinitatis omnipotentia.

Mnia per ipsum facta sunt. Vt mentem Corinthii & Hebionis
 o Ioannes penitus eneruet: neue quis etiam credat euangelistam
 asserere dominum Iesum Christum esse gregalem deū: quales
 multos gentilitas coluit: Vulcanū igni/ Iouem cœlo præfecit. Vbi Iesum
 deū esse monstrauit: mox adiecit. Oīa per ipsum facta sunt. Oīa inuisibi
 lia quæ sunt citra primum. Oīa etiam uisibilia per ipsum deū præm filiū
 & spiritum sanctum/ facta sunt. Non tamen ut a tribus principiis: sed
 ut ab uno maxime singulari omnium primo/ per se uno/ ac totius unita
 tis principio. Poterat dicere/ omnia per ipsos: quasi per plura principia
 facta sunt omnia. Sed quia unius naturæ uigore/ sapientiæ splendore/
 unius bonitatis immensitate/ facta sunt oīa dixit. Per ipsum facta sunt:
 & sine ipso factum est nihil. & pro idest hic accipiendum existimo.
 Hæc igitur propositio declarationis gratia/ ab euangelista super indu
 citur.

Q

citur. Quia enim dixerat/Omnia per ipsum facta sunt. Ne causas secundas & penitus ociosas:& nihil agentes dixisse uideretur/adiecit. Et sine ipso factum est nihil. Si. n. ipse fecit & facit omnia/tota causarum secundarum series ociabitur & torpebit. Non sic res se habet dicit euangelista. Hoc primum principium: quod causas secundas: materiam. s. formam: efficientem uirtutem/& finientem/per quatuor causarum genera distribuit/sic cuncta quae condidit administrat/ut tamen proprios ea motus agere: operationes ac opera producere sinat/Iubet inquit principium per quod facta sunt omnia: materiam suscipere dispositiones ab agentibus. Formam item ab agentibus immitti materiae: ut fiat compositum quod maneat:& operetur id ipsum cuius gratia factum est. Sed haec causae sic agunt: ut a deo: ut a uerbo: ut a principio agere illis inditum est/Quare cooperatio secundis causis primum principium singulis suo modo faciendi uim praestat: quod si se: si uigorem suum a creatis auferat causis: agere illae cessabunt. Et si iam factis a rebus separet uirtutem suam: protinus in non facta uoluentur. Quando ergo dixit euangelista. Omnia per ipsum facta sunt. Non sic intelligi uoluit: ut nil a secundis causis sit effectum: sed ut sine ipso praestante uigorem: factum sit a creaturis/& fieri possit nihil. Primum igitur quod dixit euangelista. Omnia per ipsum facta sunt/ad primam rerum creationem attinet: quae a solo deo: nulla illum coadiuuante materia prodiiit: nulla ui adminicula tribuente processit. Alterum. s. Et sine ipso factum est nihil: ad generationes: corruptiones: & alias quolibet creaturarum transmutationes est referendum: ut illas sine deo/sine patre/filio & spiritu sancto fieri non credamus. Ita per ipsum uerbum ab initio facta sunt omnia. Et post primam creationem rerum in operibus creaturarum: sine ipso factum est nihil. Est haec huius natiuitatis secunda gloria: Manicheorum confusionem ostendens: & aduersus illos ac de illis tropheum statuens. Non enim sunt duo prima principia: quando per unum deum qui est uerbum caro factum: facta sunt omnia.

2

Ratio idearum unde constat sine deo nihil posse fieri.

Vod factum est in ipso uita erat. Dixerat euangelista sine ipso factum esse nihil. Quod ut monstraret causas agentes non tollere sed confirmare mox addit. Quod factum est in uniuerso mundo: Materia: Forma: Agente: ac sine creato coeuntibus: antequam fieret in semetipso: uita erat in ipso primo principio: in ipso uerbo: per quod facta sunt omnia & sine quo factum est nihil. Lapides & reliqua motu carentia in semetipsis quae scilicet sua uirtute non transferri: non au-

R

geri neq; minui notum est/uitam non habēt equidē secundū uegetan-
di rationem:& uita nō sunt. Plantæ quæ uirescunt & decidunt uita nō
sunt:uitam tamen/sed maxime occiduam accaperunt. Animantia quæ
uegetant mouentur & sentiunt:quæ uitam habeant uegetabilibus præ-
stantiorē/uita non sunt. Homines quia uegetant in semetipsis a se mo-
uentur:& in se habent unde sentiunt & intelligunt uitam habent:quæ
illis hæc munera præstat melius q̄ brutis:sed uita non sunt. Firmamen-
tum & stellæ fixæ:planetæ & eorum orbess(etiam si secundum academi-
cos)uitā habeant(ut idem academici putant)quæ certo semper nume-
ro pondere atq; mensura moueantur:uita non sunt. Angeli penitus in-
corporei(qui sola mente consistunt)uitā & ipsi habent unde sapiūt &
mouent:sed uita nō sunt. Vnde ergo hæc omnia uitam habere poterūt:
nisi ab eo qui uita erat:& in quo omnis uita erat semper: neq; unq̄ esse
incæpit uel incipere potuit:Igitur quod factum est: qualēcunq; uitam
habeat:ideo illam habet:quia accipit a prima uita:ideo illā habet quo-
niam in ipso faciente omnia uita erat. Et nisi anteq̄ fieret quod futurū
erat:fuiſſet uita in faciente/uitam nunq̄ in seipso fuiſſet adeptū. Q uia
nemo aliquid præſtare poteſt quod non habet:nemo recipit a nō habē-
te. Certe niſi architectus parietum/& totius ſtructuræ rationes haberet
in mente:domum bene diſtributā/suis partibus ſibi congruentem effi-
cere non poſſet:niſi citharedus numeros modosq; cōcentū mente tene-
ret per citharam concentus nullos penitus faceret reſonare. Sic oēs opifi-
ces antea neceſſe eſt rationē. i. certā metam ſui opificii mente compinge-
re:dehinc illud exterius ſic efficere:ut præconceptam ſimilitudinē imi-
tetur. Terra dū ſpōte uel cultoris ſtudio:olera/aristas/ſemētē/& plantas
parit:q̄s modos horū conficit: non terra quæ rōnis eſt expers:nō homo
qui colit:quoniam quales mente ſtatuit:uel quando & quomodo ſtatu-
it/gignere de ſe:uel in ſe filios nequit:longe minus quēadmodum illa
de terra naſcantur:& creſcant:meſſuras/& pondera/figuræ ſue adultorū/
pro arbitrio poterit moderari. Eſt aliquid cuius ſimilitudinē imi-
tentur:ut quē artifex facere cogitauit/ſic iſta conſurgant. Q uāto ma-
gis igitur animantia:coelorum orbess(stellarum globos:animas hoīum:an-
gelorum naturas:quæ facta ſunt omnia/ab artifice fabricari oportuit:q̄
in ſua mente horum ſciuerit conuenientes agitare modos:Et ut præcō-
ceperat ordiri atq; contexere. Omnium igitur horum architectum quia
nobis euangelista monſtrauit/quando dixit. Oīa per ipſum facta ſunt:
& ſine ipſo factum eſt nihil. Q ualis ſit architecturæ huius ratio idē euā-
gelista manifeſtat cum addit/Q uod factū eſt in ipſo uita erat. Q uic-

quid enim in uniuerso mundo factū est haftenus aut fiet unq̃: suos modos/suas mensuras/suas essendi & operandi rōnes/anteq̃ fieret habebat in principio in uerbo/in deo.i.in p̃re filio & spū sancto. Hoc autē in ipso uita erat: idest uera & sincera essendi ratio erat: quando uiuere uiuentibus est esse. Exemplaria imaginationes similitudines siue species intelligibiles quas de suarum artium operibus habēt hoīes in mente uita nō sunt: sed artificibus accidentia. Acquiruntur enim: mutantur: amittuntur: neq; tamen iccirco artificiū uita mutatur uel amittitur. Crescunt saepe hęc dum in illis uita decrescit. Contingit enim nimia imaginatione deficere cogitantem: quod fieri nō posset/si species intelligibilis quæ nascitur in artificis mēte uita esset: uitā naturamq; auget: dum crescit aut perficitur: non fatigaret: sicut igne igni adiūcto crescit calor. Igitur creaturarum ideas.i.rationes & similitudines in deo ante sæcula existentes: ne crederemus esse accidentia: aut diuinā mentem quouis modo fatigātia/illas ipsas ideas: uitam esse dixit in ipso: non uita quæ illū uiuere faciat (uiuuit enim se ipso) Sed qua cuncta uiuunt: prout ipse in quo erāt anteq̃ fierent ea uiuere constituit. Ita ergo: quod factum est secundum exteriorē siue mundanam existentiam: uita erat: secundum ideā in ipso primo omnium rerum opifice uerbo. Nonne aperte monstrauit euāgelista: quid sibi uellet quod iam dixerat. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. Constat certe nullam rē sine idea.i.sine exemplari: secundum quod consistere debet posse consurgere. Omnium uero rerum anteq̃ fierēt: erant exemplaria in primo principio: in uerbo: in deo: ut ab euangelista paucis est scriptum dum dixit. Quod factum est in ipso uita erat. Quare ueritate uerius est: in quo uita erant omnia anteq̃ fierent: per ipsum omnia facta esse: & sine ipso factum est nihil. Possent adhuc hęc tres propositiones inuicem continuari: neq; prioribus tribus: ut prima significet deū esse omnium quæ fiunt: & facta sunt primum efficiens. Vim nanq; efficiēte sonare uidetur: hoc ipsum quod dicitur: oīa per ipsum facta sunt. Secunda deum omniū esse conseruatorē præferat: quoniā non est minor uirtus conseruans q̃ efficiens: quando a casu aliquam uim habet agendi. Nihil nisi a pposito conseruat effectū. Sine ipso ergo factum est nihil. Sed in hoc sensu factum est: nō erit una dictio uerbum ue passiuū præteriti temporis sed duæ dictiones & ita sumuntur. Nihil factum est.i.nihil creatum: est.i.manet sine ipso. Quoniam per ea quæ iam diximus ipse conseruat omnia. Tertia propositio faciendi ac conseruandi rationem insinuet. Efficat enim & cōseruat oīa principium primum. Pater.s.filius & spiritus sanctus: quia trium horū

T

V

(ut sic dicam) essentia: fons est & origo uitæ totius: & omnibus uitam tribuit. Ipsa uiuunt uita tributa: quæ tamen dum tribuitur non sepatur a dante. Ita quod factum est: in ipso faciente uita erat.

Qd' gratia dei omnibus creaturis est necessaria sed maxime rōnalibus.

T

T uita erat lux hominū. Monstrat euangelista quomodo uniuersa aeternæ uoluntatis æterno actu omnia creat: & cōseruat idē deus de quo haftenus locutus est: & quem carnem factum audiemus.

X

Lumē quæso per quod oculi pupilla uisibilium rerum recipit spēs: non ne a lumine solis ut a primo corporeorū luminum fonte prodire necesse est? Colores itē quos oculus uidet: nō ne a lumine eiusdem solis profecti sunt? Cū color nihil aliud sit q̃ luminis reuerberatio in superficie secundū mixturam quatuor primarū qualitatum præualentem in corpore. Dedit ergo lux solis oculo ut colorē uideat: colori ut uideat ab oculo. Offer oculo colorem cum luce solis/aut lampadis (quæ certe ab igne & ignis a sole lucem habere dignoscitur) mox oculus beneficio lucis adiutus/colorem uidet. Remoue solē: remoue lampadem: remoue lucem: frustra nititur oculus/uidere colorē. Ita oculus quī se ipso uidere possit/per lucem tamē solis uidet omnia: sine luce solis uidet nihil. Color quoq; suapte natura uisibilis est: sed lucis beneficio adiutus hoc habet: sine illo utrū color sit minime constabit. Dedit deus homini mētem: simul & angelo. Huic quia molem corporis non adiecit per intellectum & uoluntatem se mouere: & exercere ab initio dedit. Illi quia pōderosum corpus adiecerat: cuius sensibus mentis opera colligauit/membra illi partitus est: quæ singula corporis actibus/pro mētis imperio deferuierēt. Sed neq; angelus intelligere aut uelle aliquid posset/nisi primi principii lux illi rei q; intellecta splenderet. Non posset homo implere corporis ministeria a mente decreta/nisi eadem lux in hominis mente lucret. Primū mobile ab oriente in occidens natum est ferri: cum stellarū fixarum numero penitus nobis innumerabili. Angelus hoc ipsum rotare mira celeritate potens est. Accipit enim a primo principio sic mouendi uirtutem. Erraticæ stellæ cum suis septē orbibus/contra motum firmamenti ab occidente in oriens ire desiderāt: Sicut a priō principio eundi uirtutem acciperunt. Intelligentiæ quæ illas moderantur contra motū primæ speræ/pro suæ uirtutis uigore ipsas cient: & hanc quidē tardius: illam uelocius: prout mobilis globi ratio postulare dignoscitur. Sed nisi primæ causæ uigore suffulta sint hæc: neq; mouebunt angeli: neq; speræ mouebuntur. Omnia quæ infra lunam sunt/elementa inq; elementorumq; mixtura constantia: suas in se ipsis habēt uires: unde inuicē partiantur

tiantur/& agant: Si tamen primi principii uirtus: & uigor illos non defec-
rat. Sine enim illo agerent nihil: nihil paterentur omnino. Instar ergo
lucis res uisibiles ut uideri possint oculo ue uideant adiuuantis: principi-
um primum omnibus creaturis: ut maneant & operentur accedit: quare
sicut non est alia solis operatio lucere & illuminare: sed dum lucet illu-
minat: dumq; illuminat lucet: Ita deus eadem penitus operatione qua
creat: creata conseruat & moderatur: mutat ipso & eius operatione peni-
tus immutata. Sicut dum oculus aut color uarie illustratur a lumine: lu-
men ipsum uel eius illuminatio eadem perseverat. Hæc quia de oculo
& luce experti sunt homines: ideo sub metaphora lucis & illuminatorum
hominum primum principium: uerbum deum dixit euangelista esse lu-
cem hominum: ita tamen ut omnium creaturarum lucem conseruatricem:
ac cooperatricem illum cognoscamus.

Apparet hic tertia huius natiuitatis gloria eorum heresim eliminans qui
sine gratia dei homines putant fieri posse beatos.

Dei beneficentiam bruta non excludere neq; uita carere.

T lux in tenebris lucet. **Q**uia dixerat Ioannes. Et uita erat lux
hominum. Ne dei lucē. i. uigorem & potestatem quispiam cre-
deret solum super homines lucere pergit Ioannes ostendere ip-
sam uitam quæ erat lux hominum: lucere etiam super omnes irrationa-
les creaturas. Vbi sciendum quanto lux spiritualis: mentis. s. uigor cor-
porea luce præstantior est: tanto obscuriores tenebræ sunt iudicandæ crea-
turæ ratione carentes: creaturis ratione pollētibus comparatæ: quia ma-
iori lumine sunt priuatæ: q̃ corpora penitus opaca: comparata corpori-
bus quibus est concessum solis & stellarum fulgore potiri. Vita ergo quæ
erat lux hominum. **Q**uoniā (ut docuimus) hominibus & super ho-
mines lucet. i. super creaturas ratione donatas eodem euangelista docen-
te lucet etiam in tenebris: lucet inq̃ super omnem irrationalem creatu-
ram. Ita per has duas propositiones. Vita erat lux hominum: & lux in te-
nebris lucet. Declarat Ioānes per uerbum ipsum quod erat in principio:
omnia sic esse facta: ut sine ipso factum sit a causis secundis nihil. Decla-
rat etiam quomodo facta omnia in ipso uita erat: quando ratio ideæ: &
exemplar secundū q̃ omnia facta sunt: lux existens hominibus: lucēsq;
in tenebris iumentorum & sensu carentium: In primo rerum principio
uita est: & aliud q̃ uita esse non potest.

Gratiā gratum facientem omnibus hominibus a deo tribui.

Possent hæ duæ propositiones etiam aliter intelligi. Postq̃ enim
euangelista declarauit gloriam incarnationis & natiuitatis quā

Y

B

C

Z

A

colimus: ostendendo incarnatum uerbum esse deum: quæ est maxima secundum substantiam gloria: declarauit etiam illum esse omnipotentem/ & in omnibus naturæ rebus sua dona partiri: quæ secundum operationem est amplissima gloria. Nunc eundem largitorē gratiæ gratum facientis ostendit: quæ est gloria non minor quàm secunda. Ita cum dicit. Vita erat lux hominum. Lux hoc loco gratiā gratū facientē significat/ & habitū charitatis: qui uere lux est/ decus & ornamentum animæ hominis/ & cuiuslibet creaturæ ratione fungentis. Hominum significat eos qui gratia bene utuntur: qui certe uere homines sunt: quoniam a rationis trinitate non recedunt. Tenebræ uero sunt peccatores: qui lumen gratiæ sibi collatæ agnoscere nolunt: ideo tenebræ nuncupati/ quia ignorat omnis malus/ & ignorantia tenebræ est obcurissime. Vita igitur quæ continet omnes ideas/ & secundum eas uiuēti uiuere præbet/ etiam est lux & fons luminis omnis gratiæ gratum deo facientis: per quam rationalis spiritus illustratur & honestatur. Est ergo lux hominū: non quia caperit lux esse postquam homines esse cæperunt: sed erat lux ab initio & ante sæcula: tunc uero lucere in hominibus capit/ quando homines esse cæperunt. Et hæc ipsa lux etiam in tenebris. i. in malis hominibus lucet: quando omnibus illa bene uti uolentibus semper est præsto. Hac ratione de patris sui beneficentia dixit dominus Iesus Christus solem suū oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos: sed differēter. Quia super bonos ad clementiam & meriti augmentum. Super malos ad ultionem & inexcusabilitatem affectatæ nequitia: hoc sapientissime facit semper.

De Officio utriusque Ioannis.

Vit homo missus a deo. Exemplo nunc comprobatur uitam esse hominum lucem. i. gratiam bonorum hominum mentes illuminare paratam/ esse uerissime lucem: quando fuit missus a deo cui nomen erat Ioannes: ubi siue Baptistā: siue euangelistam intelligas: satis constat illum ad uitam uenisse inter homines/ ut gratiæ beneficio testimonium perhiberet ueritati. Bene igitur addit. Non erat ille lux: sed ut testimonium perhiberet de lumine/ se ipsum uel Ioannem Baptistā significans/ non esse gratiæ largitorem: sed utrunque ad illam promerendam directorem: gratiæ indicem & ostensorem ueritatis/ non auctorem/ ut omnes crederent per illum qui est lumen & lux uera: ut per auctorem omnis luminis omnisque ueritatis: per Ioannem autem siue Baptistā siue euangelistam crederent/ ut per præconem certum & fidum testem. Sed quid crederet/ o euangelista: Quia uerbum caro factum est: & habitauit in nobis: & uidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti: a patre plenam gratia & ueritate.

De prima

De pura & prima luce.

Rat lux uera quæ illuminat oēm hominē uenientem in hunc mundum. Quis a tam alto orsus sit principio: uerbum carnē factum ostendere: & cur id egerit/digrediendo euangelista mōstrauit. Nunc rediens ad seriem narrationis inceptæ/dicit. Illa uita quā lucem hominum dixi: quæ lucet etiā in tenebris: quam tenebræ non cōprehenderunt: erat lux uera. i. lux per essentiam: nihil habens quod non sit lux. Lux inq̃ nō corporea: sed spiritalis & pura. Inter corpoream sane lucem & non corpoream/hoc interest: q̃ illa non est pura: non est sincera: non simplex. Est enim corporeæ substantiæ sociata: quæ de se lucere non potest: sed a spiritu necessario lucem expectat. Spiritus uero infiniti uigoris: in se ipso & per se ipsum omnia intelligens: totus in se ipso lux est: nihil habet q̃ ubiq̃ non splendeat. Erat ergo lux uera. i. lux per essentiam quæ habet a se ipsa suam ueritatem/& lucendi rationem necū de accipit: sed omnes ab illa ueritates lucem expectant. Vñ subdit. Quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Huius solemnitatis quarta gloria celeberrima quidem/superbiam & cecitatē Sabellianorum eliminans/iā satis est nota. Dicit Sabellius hominē propria uoluntate sine beneficio mediatoris saluari. Dicit euangelista. Verbum erat lux uera quæ illuminat omnem hoīem uenientē in hunc mundum: cui rei gratia/caro factū est: & habitauit in nobis: & uidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti: a patre plenum gratia: ut adiuuet uoluntatem/& ueritate/ut dirigat intellectum.

Dei uerbum qui deus est mundo sub lunari quomodo continetur. In mundo erat & mundus per ipsum factus est. Pleriq̃ plusq̃ oportet sapere uolentes confirmauerunt/q̃ uerbum æterni patris mundi angustiis contineri non potest: sicut neq̃ figuræ artis ratio ullo penitus uase concluditur. Aduersus hanc heresim dicit Ioannes. In mundo erat/illud. s. dei uerbum quod secundum generationem æternam/erat in principio apud deum: & erat deus per quem facta sunt omnia: & sine quo factum est nihil: qui erat lux uera: oēm hoīem illuminās uenientē in hunc mundum: secundum temporaneam generationem de qua nunc scribere incipio: In mundo erat. Non q̃ mundus diuinam eius maiestatem coangustaret: & clauderet: sed quia mundus continebat hominem cui uerbū in unitate personæ se copulauerat. Et mundus per ipsum factus est. Neq̃ tamen quia esset lux uera quæ illuminat omnem hominem ideo sol erat hic corporeus: aut solis anima: quam Academici posuerunt. Nam per ipsum uerbum quod erat in mū

D

E

F

do factus est mundus. Factus est ergo per ipsum sol: & solis Academico
 rum anima. Et quia nihil est quod efficiat semetipsum: consentaneum
 est uerbū non eē solē uel solis aīam. Et mūdus eū non cognouit. Sol hic
 quem quidā heretici dñm Iesum Christū esse putauerunt notissimus est
 omnibus creaturis. Talpæ penitus orbe oculis lucē eius fugiunt: quā pe
 nitus ignotam euitare nō studerent. Dominū uero Iesum Christū mun
 dus non cognouit. Nam nisi fidei lumen mētibus hoīum splēdeat: do
 minum saluatore agnoscere nō poterūt. Lux ergo uera de qua locutus
 sum: sol iste corporeus credi non debet: & eē non potest. Tantus est hu
 ius lucis fulgor: tāta uiuacitas: tātus uigor: tāta maiestas: ut nulla creatu
 ra illū possit ad plenū itueri. In illū nullus hominis oculus possit rectus
 aspicere: uel eius splēdoris ferre scintillā: nisi grā dei quasi certo liquore
 mentis oculus liniatur: & roboretur ad tantū splendorē sufferendū. Præ
 stat lumen fidei bonæ uoluntatis hoibus ad uerbi incarnati gloriā agno
 scendā: quod æstiuo & meridiano splendori solis oculo corporis suffe
 rēdo præstat manus: aut galerus ad faciendā umbrā fronti suprapositus.
 Eius nepe bñficio uident oculi quæ nimia luce uidere nō possent. Sile
 ant iā & obmutescant hereticoꝝ insana dogmata asseuerātia hoīem nō
 egere lumine fidei: non egere inq̄ doctrina diuinitus inspirata ad uerita
 tes christianas agnoscēdas. Huius. n. natiuitatis quam colimus tanta est
 gloria: q̄ mundus eū quē natum colimus nō cognouit: neq; cognosce
 re potuit. Plane ergo stultos oñdit & temerarios qui naturā bñficio: dei
 secretissimū oīum archanoꝝ mysterium posse indagare cōfidunt. Audi
 ant Ioannē. Mundus eū non cognouit. Quod negatur toti: ptibus cō
 cedi non debet. Nulla ergo creatura eum cognouit uirtute propria: sed
 neq; cherubin intelligentiæ lumine excellētissima ac fulgētissima: neq;
 Seraphin amore charitatis flammea illum cognouerūt: nisi dei bñficen
 tia in sua diuinitate monstrante naturam creatricē: creatæ naturæ in uni
 tate personæ ineffabiliter adunatā. Tu aut heretice infœlix quis es: quā
 tiue es: qui id posse intelligere cōfidis: quod mundus totus minime co
 gnouit: & tota mūdi fabrica cogitare nesciret: & ferre nō posset: nisi dei
 gratia illā ad hæc peculiarius adiuuaret. Profecto qđ tu tua uirtute po
 tes intelligere: natura tota potest facere: nisi te ad itelligendū potiozem
 natura fecerit: q̄ se esse uoluerit ad agendum. Resipisce igitur infœlix: &
 quoniam confiteris uerbi incarnati mysterium naturæ uires excedere:
 crede Ioanni: & confitere te tuæ mentis beneficio tantam ueritatem as
 sequi non posse. Ita huius natiuitatis gloriam fueris ut potes affecutus.

Gratiam dei bonis & malis immissam nō æqualiter in illis opari.
 In propria

N propria uenit & sui eum nō recaperunt. Vultis uidere quia
tenebræ. i. peruersi homines peccatorum tenebris obsiti/eam lu
cem quæ uita erat non compræhēderunt? In propria patria ue
nit. Totus qdem terrarum orbis domini dei est: quia illum creauit: mo
deratur: & regit: sed iudeorū terra/hic non immerito lucis & ueritatis pa
tria ab euāgelista dicta est: quia præceteris mundi prouinciis/eam dota
uerat deus lege: Patriarchis: Prophetis: templo in mundo celeberrimo:
& sacrificiis gratiā figurantibus: ipsum præterea uerbum/in Nazaret iu
dea ciuitate carnem assumpsit. Verbum igitur dei/lux uera quæ illumi
nat oēm hominem uenientem in hunc mundum in propria patria ab
euangelista uenisse aptissime describitur: quia in iudea patria uenit. Po
tuisset euangelista dicere/in propriam: sed quia nō tantum accessum: im
mo & pseueratiā monstrare uolebat/in propria dixit: non in propriā:
ut uenisse ac stetisse in iudeorū patria illū significaret: & sui compatrio
tæ: sui cōsanguinei: eum qui erat lux uera: cui Ioānes uterq; perhibet te
stimoniū: non recaperunt per agnitionem & charitatē. Si enim cogno
uissent regē gloriæ: nunq̃ illum crucifixissent. Sed quia morte turpissi
ma per affectatā ignorantiam condemnauerūt eum: opere comprobatū
est q̃ eum nō recaperunt. In propria bona uenit. i. in copiam bonorum
quibus ditauerat Sinagogā iuxta Esaia uineam dñi Sabaot: & sui: cul
tores Sinagogæ eum non recaperunt: sed dixerunt: hic est hæres: uenite
occidamus eū: & habebimus hæreditatem eius. Lucet igitur lux gratiæ
super bonos & illos illuminat: quia capiunt illam & tenere nituntur. Sup
malos uero lucet q̃tum in se est: sed tenebræ eorum illam non accipiūt:
ueluti si sol lippis oculis & semicæcis luceat. Isti lucem non compræhen
dunt: sed fugiunt: Illi sequuntur & tenent.

Saluatorem qui recaperunt & quomodo recaperunt.

Votquot aut recaperunt eum dedit eis potestatem filios dei fieri.

Nunqd omnes sui eū recipe noluerūt? Absit: nō est ita. Quia
lux in tenebris lucet: & tenebræ eam non cōpræhēderunt. Sui
qui erant tenebræ illum non recaperunt. Alii uero ex suis qui erant ho
mines (de illo inq̃ hominum numero: quibus hac nocte angeli cantauē
runt. In terra pax hominibus bonæ uoluntatis) eum recaperunt per fi
dem agnoscentes: per obsequium uenerātes. Recapit eum uirgo mater
sanctissima: quæ mox ut illū peperit: fouit sinu: pānis inuoluit: lactauit:
reclinauit: & adorauit. Recapit eum Ioseph: qui parienti uirgini: nō ad
auxilium: quia non opus erat: sed ad custodiam & honestatē: ante pau
peris præsepis ostiolum stetit: qui natum & reclinatum in præsepio ado

rauit. Recaperunt eum pastores qui uigilantes & custodientes uigilias noctis super gregem suum/se inuicem adhortabantur. Eamus usq; in Bethleem: & uideamus hoc uerbum quod factum est: quod fecit dominus: & ostendit nobis: & uenerunt/ & inuenerunt Mariam & Ioseph: nō obstetrices: non anastasiā ut quidam somniāt. Mariam & Ioseph tantum: & infantem positum in præsepio inuenerunt. Recapunt eum tres magi: qui de oriente uenerunt adorare dñm. Recaperūt eū sancti innocentes: qui eius natiuitatis præconiū/ non loquendo/ sed moriendo confessi sunt. Recapit eū Simeon senex in templo: quē ut in ulnis habuit/ exhilaratus gaudio: gratias agens deo patri dixit. Nunc dimittis seruum tuum dñe &c. Recapit eum Anna prophetissa filia Famuelis: quæ illū agnoscens oblatum in templo: loquebatur de illo & expectabat redemptionem israel fieri per illum. Recapit eū Ioannes baptista qui ut illum aspexit ad se baptismatis gratia uenientem dixit. Ego a te debeo baptizari: & tu uenis ad me? Et post ieiunia solitudinis: cum iterū Iesum ad se uenientē uidisset: idem Ioannes dixit. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Recaperunt eū duodecim apostoli: reliquiq; discipuli dicētes cum Petro. Ecce nos relinquimus oīa & secuti sumus te. Recapit eū Maria magdalena: quæ lachrimis lauit pedes eius: & capillis suis terxit: & unxit unguento preciosissimæ ac bñficientissimæ charitatis. Recapit eū latro in cruce: dum dixit. Memento mei dñe dū ueneris in regnum tuū. His aut omnibus: & quotquot aliis qui per apostolorū prædicationem: per martyrum patientiā: per confessorum doctrinam: per sanctimoniā anachoritarū: & uirginū: postea eum fide: spe: & charitate intra sui cordis hospiciū recaperunt: dedit eis potestatem filios dei fieri. Recipere iterū accipere est: ut in sermone de domini resurrectione aperte monstremus. Acceperat Adam a creatore deo originalem iustitiā: cum qua quod dei filius: caro statuto tēpore futurus plane cognouerat: nō ad redimendos homines: sed gloriificādos: sicut in oratione præcedēte: & amplius de domini Iesu passione declaratum est. Hanc ipsam uerbi agnitionē: & sanctæ trinitatis notitiā nos omnes tūc accepimus in illo: quādo si nō peccasset filios originali præditos iustitia genuisset. Sed quia peccauit & iustitiam amisit: nos illā eius culpa perdidimus. Cognitionem igitur inditam nobis cum illa iustitia: pditam per culpā: recaperunt per gratiam fidei: hi q dei munere nō abusi crediderūt ī noīe eius uerbi: qd erat in principio apud deum: & in fine temporum caro factū est. Dedit talibus potestatem filios dei fieri. Dic o euangelista: dic uno uerbo: qui recaperūt eum: dic qbus dedit potestatem filios dei fieri? His qui credunt in nomine eius

mine eius. Non dixit his qui credunt nomini eius: aut qui credunt nomen eius: sed in nomine eius. Credere enim nomen eius est credere illū id nomen esse sortitum. Credere nomini eius est credere hanc uel illam uirtutem illi nomini inditam esse. Credere in noīe eius est simul utrūq; colere. Non sufficit credere Christum sic esse nominatum: non sufficit credere sermonibus Christi: sed creditum oportet colere: & eius seruare doctrinā. Sed quod est nomen eius? A Luca iam audiamus. Vocabis nomen eius Iesum. Audiemus & a Matheo cum circumcisionis festa celebrabimus. Vocatum est nomen eius Iesus. Iesus autē (ut de circumcisiōe & passione tractantes ostendimus) saluatore sonat. Credere ergo in nomine eius: est illum credere saluatorem mundi & pro saluatore colere ac monitis acquiescere: praecepta suscipere: legem seruare. Talibus dedit potestatem filios dei fieri. **Q**uomodo autem hoc dederit mox declarat.

De spiritali hominum regeneratione.

Qui nō ex sanguinibus neq; ex uoluptate carnis: neq; ex uoluntate uiri: sed ex deo nati sunt. Ex semine maris & foeminae notū est hoīes nasci: dum quod prius semē fuerat: septem primis hoīs coagulat & quasi cucullus serico mēbrane fere inceptibilis folliculo sepitur: septimo die uertit in sanguinē: tenuissimaq; eadē mēbrana simili oui intimae cartilagini per id tēpus effecta p nouē dies in uisceribus mātis fulcitur: accedēte post hāc duodecim dierum tpe coagulat in carnē: unde paulatim calore matris & alimēto fouēte foetum mēbra digeruntur: qua in re mātis qdem guescere & intumescere cū dolore testat expientia: qui dolor nō sine uoluptate mulieres grauidas tenet. Delectatur. n. mirum in modū suo dolore pgnantes: eaz; porro uiri licet dolore & uoluptate nō sic afficiant: uolūt tñ quā de se cōceperūt mulieres sic se hēre: & illas pro uiribus in foetus maturatiōe substētant. Sic natura iubēte secūdū quā nūc nobis est sermo: nascunt hoīs ex sanguinibus pātis ac mātis. Nascunt inq; ex uoluptate mātis carnis: & ex uolūtate uiri. Nō sic dedit uerbū qd uenit ī ppria his q eū recepunt filios dei fieri: sed ex deo. i. spūs sancti grā q in hoc euāgelio deus noīatur nati sunt. Est nāq; spūs sanctus: amor: charitas: bñficētia: ita p grām gētū facientē oīum munera a deo hoībus tribuēdoz; basim ac fundamētū. Ex deo nati sūt. Dixerat. Dedit eis ptātē filios dei fieri. ne crederemus hāc ptātē eē ab actu sepatā: sic dū sedemus nob ē currēdi ptās: neq; tñ currimo. dixit. Ex deo nati sūt nāq; sine tps īteruallo hac ī re ubi accessit posse aduēit eē. sed hoc eē dū hic uiuimus nō ē plenū. sumus. n. filii p grām: pegrinamur tñ a gloria. **Q**uotquot g recepūt eū iā ex deo nati sūt p grām fidei. nisi. n. accessisset

gratia/per fidem illum accipere nequiuissent. Habent præterea potestatem/habilitatem/facultatem/fieri filii dei per gloriam: quam dum hinc morte discedimus/Christus resurgens a mortuis nobis præstat.

De formatione Iesu in utero Virginis.

T uerbum caro factum est. Nō quidem ex sanguinibus: sed ex puro sanguine sanctæ Mariæ Virginis. Neq; ex uoluptate carnis: quia dum Virgo mater fieret: mēte quidē delectata est: sed uoluptate carnis nullatenus læsa. Non. n. per tps succedentes moras in mēbris eius facta est ætatis ardore medullarū uē uigore alteratio: aut humorū latio: uel supfluitatis alicuius purgatio: uñ uoluptas accedit concipienti. Sed ut primū illa cōsensit/cū primū inq̄ liber assensus in momento in ictu oculi fuit in sanctæ Virginis mente formatus/deus q̄ scrutator est cordiū statim hoīs & dei mēm illā effecit: & hæc subito in illa cōpleuit. Tm uirginei & qdē purissimi sanguinis q̄tū ad hoīs generationē sufficere possit trāslatū est/coagulātū/tenui mēbranula uestitū/formatū in masculū: cui simul cōcessum est uegetare/sentire/& hoīem eē. i. aīam itellectiua corpus iformatē hīe/dūq; illa corpori iūcta est/uerbi psona quæ in principio erat apud deū: & deus erat/se sociauit utriq;. Ita uerbū caro factū est. i. carni inseparabiliter sociatū: nō mutatū in carnē: nō trāslatū in hoīem: sed carni unitū. i. homini: quatenus qui natus est hodie de sancta Virgine: nō eēt tm homo: non tm deus: sed hō deus. Dei igit̄ filius: uirginis quoq; Mariæ uere filius iō est qā hoīs corpori de purissimo Virginis sanguine in eius integerrimo utero formato: dū anima rationalis aduenit/uenit cum illa diuinitas in uerbi persona. **Q** uare eodem tempore homo simul ac deus incepit esse in utero Virginis: non ante secundū tempus homo q̄ deus: nō ante deus q̄ homo in eo fuit utero: sed simul uterq;. Sic igitur qui natus ē: deus & homo est: quādo id nasci fuit consentaneum: quod fuerat ante conceptum.

Solutio difficultatum Iesu conceptioni & natiuitati obstantium.

Bi nūc sunt qui dicūt creaturā nullo mō posse fieri creatore: & igit̄ uirginis filiū nō potuisse incipere esse deū. Accedant & audiant euāgelistā. Verbū caro factū est. Non factum est de nouo uerbū: nō factus est nouus deus: sed est carni noui & inusitati hoīs nouiter & inusitate associata natura diuina in uerbi psona. **Q** n̄ in utero Virginis/nouo mō concepto hoīs corpusculo/simul cum anima hominis se uerbi persona sociauit: ut ex illa nasceretur homo simul & deus. Poterat dicere euangelista: uerbum homo factum est: & fortasse significantius locutus fuisse uideretur: sed scribendi proposito non satisfactum iri existimauit.

existimauit. Cherintius nāq; & Hebion hoīem phantasticū fuisse dñm Iesum Christū asseruerunt. i. quasi umbrā hoīs: esse ex aere: nō carne sanguineq; cōstantē: qñ per fortē imaginationē Virginis formatus de aere quasi infans pari uisus eēt: non uere partus: lactari uisus eēt: nō uere lactatus: crescere uisus eēt & augescere: nō uere auctus: pati uisus eēt: non uere passus. Aduersus hāc impietate Ioānes euangeliū scribere rogatus: quia illā penitus exterminare cōstituit significātissime & ex cōposito dixit. Verbū caro factum est: ut demonstraret hoīem illum cui in unitate personæ se sociauit uerbi substantia/ fuisse carneū hominem/ ueris membris hominis partibusq; cōstantem. Vbi sunt qui dicunt indiuiduū s̄bā solidum & pmanens: quod suppositū uel persona uocatur/ alteri indiuiduo cōsimiliter solido & pmanenti quod etiam sit psona/ sociari ita nō posse/ ut ex utroq; una psona cōsurgat? Accedant & audiāt euangelistā. Verbum caro factū est. Cur nō dixit/ homo factū est: nisi ut oēs intelligerent/ illum cui uerbū se sociabat: nondū habuisse rōnem suppositi: uel psonæ completā: dum sociabat̄ eidē. Est certe cōpletū suppositū: est cōpleta hominis psona: qñ anima intellectiua illi est iam diuinitus infusa. At post infusionē aīæ non accessit uerbum ad hoīem: sed eo ipso momēto quo aīam dabat deus corpori/ quod fabricabatur utero uirginis uerbi persona: atq; substātia illi simul cum aīa se sociauit. Itaq; non iā completo homini: sed dū homo cōpletur/ uerbum aduenit/ & carni se sociauit: quæ hoīs complementū accipiens dei etiam naturā uerbiq; personam sibi conquisiuit. Quare cōuenientissime & summa cū ratione dixit euangelista. Verbum caro factum est. Vbi sunt qui dicunt quod ab æterno non est secūdem naturā deus/ nulla ratione posse in tempore deū fieri? Accedant & audiant euangelistā. Verbum caro factū est: non q̄ caro hominis aut homo/ ex carne/ ossibus/ neruis/ & sanguine constans/ hāc hīc desierit: & a sua natura discedens in aliam sit translatus: sed in carne manens dū accipit aīam qua fit homo: hāc eadē caro accipit uerbi psonā & s̄bā/ per quæ simul incipit caro eē per aīam: deus eē per uerbū. Vbi sūt qui dicunt deo cū sit infinitus/ nihil adiici posse: non ergo carnē: nō hominem uerbi psonæ adiungi potuisse? Accedant & audiant euangelistā. Verbum caro factum est. Nihil est additum deo ut inde maius aliquid excreuerit: uel aliquid deus ipse acquisierit: sociatus uel potius unitus est carni: non illam in se uertendo: sed permanenti carni dum aduenit anima/ aduenit & uerbum. Contubernium est in unitate personæ: non cumulus alterutrius ad alterum factus accessione. Vbi sunt qui dicunt: uerbum dei cum sit summe simplex/ purumq; semper:

alteri nunq̃ posse componi: quando simplicitati summæ repugnat multiplicitas: & puritati summæ omnis admixtio cōtraria esse uideatur. Accedant & audiant euangelistā. Verbum caro factū est: nec a sua simplicitate recessit: quādo uerbū pars carnis non est factum: neq; caro pars eius euasit. Neq; enim uerbum carni dedit formam: neq; caro formauit uerbum: sed utroq; manente quod prius erat: caro animam accipit ut formam: anima uero simul & caro uerbum tanq̃ sustentaculum hominis ex eis confurgentis accaperunt. Sustentauit inq̃ uerbum naturam hominis/atq; firmauit: ut alteri sociari in unitate personæ non posset: & in alterum uel ad alterum ultra nō tenderet. Hoc autem puritati minime repugnat/cum possit pura substantia absq; sui contagione solidare impurum atq; perficere. Quotidie hoc experimur in lumie: quod rebus luce impuris: earum impuritate nullatenus diminutum. Sic igitur uerbū caro in tempore factum est: ut tamē uerbum nō sit in tempore factum: sic caro factum est/ut dum ex uera carne/& anima ratiōali homo fiebat/uerbum utriq; se in unitate ponæ cōiungeret. Sic caro factum est: ut caro suam naturam nō amittens personam tantū acquireret in uerbo. Sic caro factum est: ut uerbo nihil accesserit augmenti: quando in ipm carnis uersum est nihil. Sic caro factum est/ut carnem non informauerit: neq; a carne formam accaperit. Sic uerbum caro factum est: ut neq; admixta sit caro uerbi naturæ: neq; substantia uerbi/sed per admissionem infuderit carni. Vis scire uno uerbo/quomodo uerbum caro factū est? audi euangelistam.

Declaratio per exemplum quomodo uerbum caro factum sit.

Thabituauit in nobis. Nō potuit euangelista significantius scribere modum quo uerbum caro factum est: q̃ dicendo. Habituauit in nobis. Quando qui domum aliquam inhabitat nō muratur in domum: neq; domus transit in illum: sed recipiēs & receptum suam naturam seruant. Imaginare nunc architectum suis manibus sibi domum fabricantem: non per temporis moras ptem parti adiicientem: sed unico momento totā simul incipientem/perficientem & pseuerāter habitantē: inde nunq̃ egrediētē: per suā uero in ea residentiā: domum nulla re indignam cōseruantē: ita inq̃ ut egrediēte domū huiusmodi architecto domus stare nō possit: manēte eo ī domo/domus maneat. Erūt uere duo idiuidua sba architectus & domus: ille fabricauit: hæc fabricata est: ille habitat: hæc inhabitat: ille a se pfectam domū sustentat: hæc sustentatur. Neq; tamen est architectus forma domus: neq; materia: neq; pars: sed ex domo & architecto fit unum in ratione sustentātis & sustentati:

stentati: inhabitantis & inhabitati. Ita in hac incarnatione quasi per omnia res se habet. Verbum æterni patris æterna sapientia: architectus est: quæ sua uirtute quæ spūs sanctus est: corpus hominis uno momento temporis formauit in utero Virginis: animam creauit: quam corpori ididit dū crearet. Ita ex corpore & anima hominis domum sibi fabricauit. Dū hominem ex anima & corpore prodeuntem: idem uerbum dei omnipotēti sibi consociauit: quæ societate contenta humanitas: nihil amplius extra se quærere potuit: sed sistitur: solidatur: firmat: & durat in se. In hoc quasi contubernio forma hominis anima est: nō uerbum: ipsum tamē uerbum: totum hominem consolidat: & cōfirmat: neq; tamen fit pars fabricæ: neq; fit totum: sed manēs omnino impermixtum homini/uerbum dei caro factum est simul cū homine numeratur: estq; uerbū & homo una persona: unum per se subsistens continens duas naturas: architectum & fabricam. Scio exemplum hoc non posse subsistere: quādo architectus domum sibi unitam uel uniendam fabricare nequeat. q̄ si architectus in fabricata a se domo semper maneat: uim tamen habere non potest unde domus hæc perpetuo conseruetur. Neq; si conseruet in ratione persistendi/se & illam unum efficiet. Sed exempla ponimus philosophorum more/non ut penitus ita sit/sicut illa præferunt: sed ut per illa ueritatem percipiant qui adiscunt. Hoc igitur exemplum adduxisse me: nemo miretur: quando ille qui fluenta euangelii/de sacro Domini ei pectoris fōte potauit. Vbi dixit. Verbum caro factum est: Vt modum ostenderet: mox adiecit. Et habitauit in nobis.

T

V

Y

Ad quid uerbum caro factum sit ut habitator in domo.

T habitauit in nobis. Habitauit in sancta uirgine uerbum dei nouem menses. **Q**uoniam ab hora conceptus usq; ad natiuitatis articulum tātum temporis fluxisse notum est. Non q̄dem ad foetus maturandi necessitatem: sed ad naturæ hominis certissimam fidem. Nempe qua dei uirtute subito. i. nullo motu succedente/per temporum uices in utero Virginis formatus est homo: & deo in unitate personæ coniunctus: potuisset eadem uirtute deus mox maturum reddere partum. Sed ne daretur hereticis erroris occasio: aut excusatio infidelitatis insurgeret: uoluit diuina sapientia eum qui momento uno temporis compaginatus esse homo deus in uirginis utero cæperat/ illic partus seruare metam: ut qui in nobis. i. in ter nos habitare uenerat: quātum nos in matrum n̄arum utero habitare solemus: ille habitaret in sua. Habitauit in nobis idest in nostra carne/ & inter nos uerbum caro factum /iam

X

T mille quadringētos nonaginta & nouem annos. Habitauit uero de ca-
 tero in perpetuum: ut reprobī ad infelicitatis cumulum agnoscant ab-
 iectiōem suam: & eos pudeat ac pigeat turpissimis subesse dāmonibus:
 qui fratrem suū super choros angelorū in solio maiestatis dei gloria &
 honore aspicient in die iudicii coronatum. Vt etiam agnoscant miserā
 ingrati-
 tudinis: quādo fratri tam amantissimo noluerunt eē concordēs:
 & tam pio domino obtemperare spreuerunt: quī pro eorum salute se ip-
 sum tot tantisq; laboribus: & mortem durissimam pro eisdē ferre nō re-
 cusauit. Vt prāterea iusti hoīes uideant quāta sit eorum: qui carnē & san-
 guinem suū: fratrem suum ex uirgine natū: in solio trinitatis ad dexterā
 dei patris omnipotentis residere uidebunt: seq; perpetuo familiares &
 continuos cōmensales tanti principis permanere: latentur & exultent.
 Agnoscant dei clementiam quā non solum illis tantam prāstitit gratiā:
 sed ut illam assequi possent: cum illis habitare descendit: & hominē quē
 sibi sociauerat: ac perpetuo iunctum habere decreuerat: pro illis ipsis de-
 bitum soluere in ara crucis effecit: qua de re uulnerum uestigia: in mani-
 bus in pedibus: & in latere relucetia fidem indubitabilem facient. Ita
 exultabunt sancti in gloria: & lætabuntur in cubilibus idest in corpori-
 bus suis: a domino Iesu Christo impassibilitate & imortalitate donatis.
 Y Exultationes dei in gutture eorum erunt semper: dum lætabundi canta-
 bunt quod uidebunt. Verbum caro factum est. Et experiētur quod spe-
 rauerunt dicentes. Et habitauit in nobis. Hi erūt gladii ancipites in ma-
 nibus eorum. Gladii ad faciendum uindictam in nationibus iniquorū:
 & increpationes in populis damnatorum. Vindicta erit obprobriū abie-
 ctionis & subiectionis. Increpationis erit exprobratio ingrati-
 tudinis: quā noluerunt recipere illum/qui uenit in propria. Et uerbum caro factum est:
 ut cum illis & inter illos habitaret.

X De unigeniti dei & Virginis gloria natiuitatis. 31.

Idimus gloriā eius/gloriam quasi unigeniti. Vellem si possem
 hic eloqui illam gloriam: quam paucis his uerbis euāgelista de-
 clarat: sed quo magis id annitor efficere: minus me p̄ficere sen-
 tio. Dicam tamen quod potero. Duas in domino Iesu Christo genitu-
 ras euāgelista cognouerat & iam conscripserat. Primam de patre æter-
 nam. Secundam de matre temporaneam/cuius festum diem hodie
 ueneramur. Vtraq; certe gloriosissima est. Vsq; dum dicit: in
 mundo erat/gloriam refert generationis æternæ: deinceps tempora-
 nea: per epilogum postea colligit utranq; dicens. Vidimus gloriam
 eius/gloriam

eius/gloriam quasi &c. Secundum geniturā æternā: qua nascitur de patre uerbum: gloria natiuitatis eius: gloria est unigeniti. Vnum enim & unicū uerbum habet deus pater apud se: quod semper genitum fuit & gignitur semper. Erat enim uerbum in principio apud deum: & erat deus. Quare si per generatiōem est apud deum/semper fuit genitum: quia semper apud deum & in deo fuit. Et si est deus semp gignitur. Nihil.n.deo unq̄ excidere potest aut poterit. Quare post hoc uerbū quod erat in principio apud deū/nullum aliud uerbum gigni aut genitum eē potuit: cum illud idem gignatur semp. Vidimus ergo gloriam eius uerbi: qđ hodie caro factum est. Eius ipsius quod habitauit in nobis: gloriam generatiōis æternæ/esse quasi.i. uere unigeniti. Vidimus autem hoc non oculis carnis: sed mente illuminata per fidē: & per doctrinam tuam sancte Ioannes euangelista: qui deo magistro hæc didicisti: & illo auctore nos docuisti. Adhuc secundum hanc generationē: uidimus aliter gloriam eius: gloriam quasi unigeniti. Sed quomodo? Deus pater iustus ē: sapientissimus est. Non est autē iustus: non est sapiens paterfamilias habens plures filios/si uni dedit omnem potestatem/alterum quasi inutilem destituit ociosum. Pater æternus oēm potestatem/omnem auctoritatem dedit uerbo illi/quod erat in principio: illi ipsi quod hodie factū est caro. Quid ita? Quia omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factū est nihil. Quare pro auctoritatis magnitudine ratiocinantes ex tua doctrina sancte Ioannes/uidimus gloriam eius/gloriam quasi unigeniti. Insuper quoniam quod factum est in uniuerso creaturarum orbe/in ipso uerbo per quod facta sunt omnia/uita erat/Et uita erat lux hominū: & lux in tenebris lucet/& tenebræ eam non cōpræhenderunt. Vidimus gloriā eius: gloriam quasi unigeniti. Quando pater sapientissimus omnem lucis ornatum: omnem ornandi rationem sic reposuit in uerbo: ut iam non sit lux eius accidens: sed substantia: sed uita. Qui certe si alium habuisset filium: non sine ornatu lucis illum dimittere potuisset. Si uero alius filius lucem accēpisset: alicubi lucere debuisset. Cum uero hoc ipsum uerbum sit lux omnium creaturarum: uere uidimus Ioannis beneficio gloriam eius: gloriam quasi unigeniti: æterna generatione/secundum quam illi cōueniūt: quæ scribit euangelista: usq; dū dicit. In mūdo erat. Est etiam secundum temporaneam generationē dñs Iesus uirginis matris unigenitus gloriosus. Licet.n.spiritus sancti uirtute: immo totius trinitatis operatione sit uirginis in utero formatus hō/cū quo uerbū caro factū habitauit in nobis: non tñ spūs sanctus uel tota trinitas illius hoīs p̄r fuit. Qm̄ ille non semp est p̄r: cuius uirtute aliquid generatur.

Z

A

B

IV. IX

Generantur multa animalia: uel in superficie: uel in uisceribus terræ uirtute solis. Generantur metalla uirtute caloris. Generantur herbæ: uirgulta: arbores bñficio agricolæ: & tamē neq̃ solem: neq̃ calorē: neq̃ agricolam horum patrē quis uere dixerit. Non. n. de eorum substantia: non de aliqua eorū particula/ quasi maris in foeminā agentis/ hæc genita sūt. Quæ uero ad patris rōnem/ in rebus corporeis requiruntur/ pro nostra tenuitate enumerata sunt eo tractatu/ quē de compaternitate iam cōscripsimus: eum si quis inspexerit: uidebit aperte deum patrē/ uel spūm sanctum: immo ipsam trinitatē: quæ incarnationem/ & Christi natiuitatem operata est: eius prēm dici non posse. Videbit sine omni patre dominū Iesum Christū conceptum & natum de Maria: quæ quia non nisi semel spū sancto superuenta & uirtute altissimi obumbrata est: & hunc unicū filium concepit: gloria eius secundū temporaneam natiuitatem: gloria uere est unigeniti. Non est o Chorinthe: non est o Ebion dominus Iesus Christus homo phantasticus: non fortuitu ut uos dicitis: ut fingunt Sabelliani uirgo reperit paruulū: sed decursis nouē mensibus peperit christum. Audite euangelistam. Vidimus gloriā eius/ gloriam quasi. i. uere unigeniti. Est certe hæc gloria specialis & propria domino Iesu Christo: nullis ex homine natis hætenus cōcessa. Ex uiri semine cōcipiunt matres: hic de solo matris sanguine conceptus est. Virtutem genitiuā accipit semen in aliis foetibus a masculo: Sanguis intemeratæ uirginis uim feminis accipit a deo. Per uarias trāsmutationes in aliis foetibus integri corporis membra & lineamenta consurgunt: hic simul uno momento facta sūt omnia. Adiicitur masculis foetibus anima rōnalis post quadraginta quinque dies a conceptu numeratos: huic prima die: primo momento conceptionis anima rationalis simul cum uerbi persona uenit ad corpus. Sunt ne hæc parua gloriæ indicia: Ne mireris igitur si dixit euangelista gloriam eius natiuitatis enarrans. Vidimus gloriam eius/ gloriam quasi unigeniti.

De ratione uirginitatis cōseruatæ in Mariæ cōceptu & sospitate in parturiendo.

St adhuc alia huius natiuitatis gloria quam audite. In aliis foetibus concipiendis matres amittunt uirginitatē: in hoc mansit uirgo penitus incorrupta. Est certe hoc magnū/ insolitum/ inauditum/ & quasi incredibile opus pro rei magnitudine & nouitate. Sed si illud diligenter introspecias: ita inuenies rationi consentaneum/ ut aliter credere non possis. Cur quæso m̃res concipientes uirginitatis florem cōseruare non possunt: Nō facit hoc conceptus ratio: quoniā multæ uir-

ginitatem pdunt/quæ non concipiunt:& multæ concipiunt quæ uirginitatem tûc non amittunt/Q ñ iamdudum illam amiserunt. Modus & ratio suscipiendi seminis est in causa. Semē suscipit mater quod nunq̃ ad illam ingredi posset: si in uirginitate perstaret. Si semen aliunde q̃ per claustra uirginitatis ad uasa generatiōis accederet: posset illis integris uirgo concipere: immo uero cōciperet. Q uādo nihil adueniret cōceptui: quod uirginitatē lædere posset. Virgo Maria non a uiro: immo a nullo semen accepit extraneū: sed de suo purissimo sanguine fœtui suo præstitit semen. Q uod quia iādudum eius erat in corpore: non potuit illius uirginitatem uiolare. Per loca nanq; uirginitatis ut formaretur in fœtū minime ptransiuit. Vidimus igitur gloriā eius de quo agimus/gloriam quasi unigeniti. Noua & inusitata sibiq; soli cōcessa secundum temporaneam natiuitatē ratiōe genituræ. Q uādo non de extraneo semine cōceptus est: sed de proprio cōcipientis corpore: pro semine sanguis purus ad locum generationi descēdit opportunū. Et profecto erat consentaneum de puro sanguine cōcipi illū/qui suo purissimo sanguine omnium hominum sordes loturus erat: ac penitus purgaturus ab omni impuritate animas nostras. Insuper quia in huius hominis conceptu deus descēdebat in hominē: sanguine de quo ille homo conceptus est descendere congruebat adhuc/ quoniā huius conceptus & natiuitatis gloria in humilitate solidatur. Humiliauit. n. semetipsum ille deus qui hodie nascitur homo: formam serui accipiens. Illa uero quæ hunc partum enixa est de sua humilitate tantūmodo gloriatur: & cantat. Respexit humilitatē ancillæ suæ ad indicatiū/& testimonium tantæ humilitatis sanguinem de quo concipitur/descendendo potiusq̃ ascendēdo uoluit congregari. Est adhuc alia huius temporaneæ natiuitatis uera gloria: quam uidimus fide illuminati. Aliæ mulieres post seminis susceptionem grauescunt. Dū uero fœtus formatur in utero/uariis doloribus agitantur. Sine grauedine sancta uirgo/mox ut concepit/in montana perrexit: nullam illi molestiam conceptus attulit infans: Helisabet grauidæ in mīsteriis occupat̃. O profunda/o inaudita humilitas: mater regis effecta: uisitat præconis matrem: In utero gestans regem: obsequitur gestanti præcursores. Miraris uirginem puellam: ætate adhuc teneram: sine molestia in utero fœtum continere & cōfouere? Est sane mirabile: quoniā de noua & inusitata ratione procedit: quam si a fundamento diligenter inspexeris: satis illam admirari non poteris: quæ ex illa procedant: quæue sequatur illā: definens admirari. In aliis matribus fœtus formatur per tempora: dum semen multipliciter transformatur. Est sæpe quod formandum est nō

D

E

F

G

H

fatis purum: non bene digestū: formationi non bene consentiens: fouetur īsuper humore nō puro: uirtute multipliciter agitata. Ita dum lucta est inter semen & matris formatiuam uirtutē: dum agētia & patientia in matris utero sibi nō bene cōsentiunt/ dum alterum alteri resistit: lædatur mater/ & dolet. Accedit ad hæc quandoq; aliqua seminis supfluitas aut diminutio: nutrimenti etiam plus minusue q̄ oportet ministratio/ & ipfius impuritas nutrimenti matrū uicio: quæ suæ ac foetus cōplexioni sunt noxia deuorantium: ad quæ digerenda: natura mris lædatur: & debilitatur foetus. Accedūt crapulæ/ nimia uigiliæ/ dormitiones torpidæ/ stulti dolores: pauores insani: immoderata lætitiæ/ risus: cachinnationes usq; ad compressionem spiritus: saltationes spūm inflāmentes. Obmitto reliqua honestatis gratia: per quæ pregnantēs dum suam libidinem exple re contendunt: se ipsas doloribus implent: foetus cōturbant: & non nūq̄ enecant. Nihil horū fuit in hoc partu: totus est gloria plenus. Subito factæ sunt omnes mutatiōes: membrorū compages: & officinæ simul subito prodierunt. Quod uero sine tempore sit dolorem afferre nō potest. Quare in corporis & membrorū Iesu formatione: dolorem Maria sentire nō potuit. Nulla fuit in ea seminis: nulla fomenti impuritas: nulla cruditas: nulla superfluitas: nulla inter hæc & sanctæ uirginis præcordia lucta: nulla resistentia intercessit. Dei uirtus cui resistere nulla res potest: operata est omnia ut oportuit. Cibi præterea & potus matris honestissimæ: neq; illam: neq; foetum grauare potuerunt. Exercitia per summam modestiam sumpta: uigiliæ: & dormitiones ad metam habitæ: accidētia animi bene frænata illam non turbauerūt: quæ fuit ab initio gratia plena. Ita necunde grauari potuit suo conceptu: quæ intus & extra nullam repugnantia est experta. Vnde sicut in cōceptu: ita dum fouetur in utero foetus: Vidimus gloriā eius: qui conceptus: qui gestatus est in utero uirginis per nouem menses. Gloriam quasi unigeniti.

De fœlicitate & gloria Mariæ in partu.

Illi de mrum suarum uisceribus exeuntes: doloribus & cruciatibus acerbissimis illas uexant. Hæc sacra uirgo simul & mater sine dolore: sine labore: sine obstetrice peperit filium suū. Et qd mirum? Quando quis sine dolore (per ea quæ diximus) gestare potuit infantem: per hæc ipsa potuit illum parere sine pœna. Sed aliam rationem gloriosiorē afferamus. Læduntur maxime parturientium uiscera: dum foetus paratur egressui. Disrumpi nempe tūc quasi uidetur: Quā per uiolentiā maturatum: per summam uiolentiā sibi quærit egressum. At nasciturus ex sancta uirgine dominus Iesus Christus quia sine uiolentiā maturatus

tia maturatus est infans/igitur in Virgīe ad exitum de eius utero sine ui/
 sine fractura/sine omni dilatatione uiscerū:sine intestinorum compres-
 sione accingitur. Non est pars a parte distracta in corpore Virginis/quā-
 do peperit dñm Iesum Christum. Mansit. n. Virgo. Quare ubi uiolen-
 tia pariendo non fuit:partus dolorem afferre non potuit. Sed quomo-
 do de utero infans egredi potuit/& extrema uteri non disiungi? Iam au-
 diuimus in conceptu uterum mansisse cōclusum:quia per inferiora ni-
 hil accipit Virgo. Nunc per uteri inferiora Christum eē natum omnes
 credūt. Quomodo ergo potuit ille integer permanere/& fœtum emit-
 tere? Gloria fecit hoc. Non igitur mireris:ne putes euangelistam ociose
 dixisse. Vidimus gloriam eius/gloriam quasi unigeniti. Si eius gloriam
 uidere nolueris/castissimæ fidei splendore illuminatus/intelligere nunq̃
 poteris quomodo parere potuerit hæc puerpera:& pariendo uirginitatē
 non amittere. Accedite per fidem ad deum:qui natus est/& illuminami-
 ni/& facies uestre calumniis hereticorum/minime cōfundentur. Domi-
 nus Iesus Christus fuit ab initio (quod sæpe iam diximus & fide firma
 tenemus) deus & homo. Anima eius a suæ creatiōis initio uerbum dei
 cum eo caro factum uidit:& in illo uidit:amauitq; diuinitatem. Fuit er-
 go beata. Anima porro beata si sit in corpore nōne illud beatū efficiet?
 Beatitudo uero corporis nonne quatuor dotibus cōtinetur? Subtilita-
 te:impassibilitate:agilitate:& claritate:de quæ ratione:ordineq; dice-
 mus:si transfiguratiōis dñi Iesu Christi mysterium declarabimus. Satis
 sit hoc loco ostendere quod intendimus. Ad quod dos subtilitatis no-
 bis abunde sufficiet. Facit. n. hæc dos corpus gloriosum simul cum alio
 stare non glorioso. Præstat inq̃ gloriosum corpus ad locū non gloriosi
 perueniens:illud non expellere:& cum illo permanere:præter labi & trā-
 fire:loco & locato qbus superuenerat nullatenus immutatis. Auibus si
 plumas:si pennas detrahas:uolare nō poterunt:& quanto his pēnas ro-
 bustiores adieceris:tanto agiliores efficies ad uolandum. Præstant igit̃
 pennæ per naturam uolatilibus:quod natura sine eis omnino negaret.
 Graue. s. in aere se ipsum sustentare:ualdeq; uelociter agitare:cum per
 naturam graui omnia tarde se moueant:& solido sustentari cogant̃.
 Quod igitur præter naturam grauedinis pēna præstare potest rationis
 exptibus animantibus:cur & per animam rationalem decoratam gloria
 homini rationis capaci non præstabitur? Sentētia philosophorum neq;
 spernendorum sane est:fortem imaginationem animæ nobilis nō solū
 in pprio corpore:sed in alieno magnos & admirabiles/supraq; uires hu-
 manas effectus adducere. Pudeat igitur chistianos hoīes naturalis philo-

L
 sophia nimium studiosos/non assentiri gloriā animæ beatæ agilitatem
 subtilitatemq; corpori suo afferre posse/cum pleriq; philosophi non mi-
 nus difficilia forti imaginatione animā non gloriosam effecisse confir-
 ment. Tota diffidentia ratio unde negatur unum corpus simul cū alio
 posse eodem loco persistere:uel unum solidum per aliud solidum posse
 sine fractura transire phisicis nascitur/quia locus locato per omnia adæ-
 quatur. Quare nō potest locus uno corpore occupatus.i. per omnia il-
 li adæquatus:aliud corpus in se recipere. Desineret nēpe adæquari uni/
 dum simul duo inciperet continere. Quod uero per aliquod solidū trā-
 firet/aliquando uel ex toto/uel ex parte in eo quod transiret existeret. Ita
 duo corpora essent in eodem loco:uel unum penitus loco careret. Q. n̄
 insuper corpus solidū/per quod transitum fieri contingit/minime uiol-
 latur/minime dilatatur:minime cedit loco/non est intelligibile corpus
 quod per illud transit/aliū locum habere dum trāsit q̄ quem antea occu-
 pauit corpus/per quod dicitur pertransire. Hæc ni fallor physica argu-
 mentatio inde consistit:q; omne corpus contineri loco necesse sit:& spa-
 cium occupare:quando loci ad locatū adæquatio ex hoc solo confurgit
 q; locatū occupat certū spatium/qui dicitur locus/qui p singulas sui ptes
 aliquid locati continet:per omnes uero ambiens uniuersum:nihil ultra
 iam capiens. Vt quēadmodum aliquid locati extra locum esse non pōt:
 ita in loco nihil recipi queat nisi locatum. Si ostendero aliquid esse loca-
 tum/quod spacio non clauditur:quod inq; nullo ambiente concludit:
 si declarauero locato & ambito corpori qua ratione locatum est acciderē
 quod spacio occupat:fortasse his qui physicorum intenti sunt rationi
 bus non erit durum assentiri (quod intendimus confirmare) corpus.s.
 gloriosum hominis per aliud corpus solidū sine eius læsione posse tran-
 sire. Physica rōne notū est absolutum prius & secundū rem a posteriori
 absoluto distinctum posse sine illo quod posterius est:& fieri & pmane-
 re. Est præterea cōsentaneum deū oīpotentem per suā sapientiam:& uir-
 tutem īmensam:plus posse q̄ naturam limitibus clausam:longeq; maio-
 ra:magisq; mirabilia posse si uelit efficere:q̄ animæ rationalis imaginati-
 uam uirtutem:quam ardua & creditu difficillima:quorū ratio explora-
 ta non est:cōstat posse præstare. Declaremus igitur esse in rerum natura
 grande aliquod corpus:loco contentum:quod tamen a loco circūseptū
 non sit:sive adæquate ab illo conclusum. Maxima oīum sperarum quæ
 certe corpus est tam grāde:ut ei iam nulla natura corporea cōmensurabi-
 lis possit inueniri:Quod quæso occupat spaciū? Certe nullū. Ipsa.n.
 est primū corpus continens omnia:cōtentum a nullo:imo uero desinet
 esse quod

M

esse quod est. Desinet inq̄ esse prima & maxima circumferētia: si ab alio corpore illā ambiente esse dixeris circūseptam: est nihilominus in loco. Quare liquet iam esse aliqd in loco neq; tamen loco circūseptum/adequatum/uel coextēsū esse. Q uādo primum locabile primū quod stetit in loco/circūseptum a locante nullatenus inuenitur. Deus igitur ille sapientissimus & potētissimus: qui primam speram locum nō occupare constituit: immo iussit occupare non posse: & esse nihilominus corpus: & aliud nihil q̄ corpus illā esse iussit/cū nō sit sapientia diminutus: neq; defecerit potestate. Cur mīora corpora in loco reponere: & locū nō occupare nō poterit facere? An q̄a dabitur uacuū: dum ubi erūt illa corpora spaciū nō occupātia/erit inane? Minime hoc cōtinget. Ne pau eas: sapientissimus est deus: nō occupantia locū eē faciet in loco cū aliis corporibus replentibus locū: Ita ne uniuersi natura depeat/qua sapiētia primam speram per suū centrū in loco reposuit: per alterius corporis pntiam locū occupabit. An q̄a duo corpora eundē locum occupare nō pnt? Non ergo me hactenus intellexisti. Hoc ego dico per dotem subtilitatis hoīs gloriosū corpus locū non occupare: deo prāstāte: nō aut uirtute creata id dare potente. Dos certe a sponsa non est: sed a p̄e ipsam dotante maritus accipit dotē. Neq; usus dotis quē maritus accēpit in nuptiis illi dat̄ a spōsa: sed a dotantibus eā. Quāuis nuptiax iure usus dotis ad illū pueniat: fiatq; dantis bñficio dos propria iā traducta. Ita dum deus p̄ nos quasi prudentes uirgines spōso aīarum nostrarum dño Iesu Christo copulabit in gloria fœlicitatis æternæ/iter cætera nræ fœlicitatis munera/corporibus nostris tribuet subtilitatē: qua utemur eius bñficio: nro iure. Eius nanq; clemētia quotiēs uoluerimus nostræ uolūtati coopabatur. Et qñ anima uolet suū corpus locum nō occupare/deus phibebit occupationē fieri. Dos ergo subtilitatis (ut ita dicamus) est aīam nolle a suo corpore spaciū occupari: deūq; prohibere occupationem fieri. Nō ergo hinc tollit̄ loci & locati adæquata mensura. Q ñ corpori occupāti locus per oīa fit æqualis: nō occupāti nulla mensuræ rōne copulat̄. Hanc dotē dño Iesu Christo nascēti fuisse usui maxie decuit/ut oēs uiderent gloriā eius: gloriam quasi unigeniti/uno singulari & pprio modo nascēdi cū alii nascātur ibecilles & infirmi: iste nascēdo sit ex pte iā gloriosus. Ita dū deus prohibet nascētem infantulū locū occupare/claustra uirginitatis per quæ nascēdo trāsiuit uiolare nō potuit. Q m̄ ea nullatenus impleuit uel occupauit. Si forte quē mouet cātare ecclesiam. Vagit infans inter arcta cōditus præsēpia: & id circo nō fuisse christi corpus dū natū est gloriosum: cōtendat. Q m̄ uagitus indicū doloris est: qui glorioso corpori ascribi

N

O

R

P

Q

non potest: dote impassibilitatis oēm penitus excludente dolorem. Dixi nascentem dñm: non dixi iam natū gloriosi corporis munere functum. Dixi dote subtilitatis: non dixi oibus dotibus simul/illum usum fuisse dū nasceretur. Qui igitur nascēs sola subtilitatis dote fungi uoluit pro matris honore: ubi natus est: uoluit pro nobis secūdū corpus eē penitus inglorius: ut pro nris culpis illum uagire liceret: qui pro eisdē pegrinari uenerat: contristari: crucifigi: mori: & in sepulchro iacere. Non est igitur mirum si in præsēpio uagit/qui postea in itinere fatigatur: lamētatur in cruce: & exanguis reponitur in sepulchro. Hic si requiras quomodo fieri potuit: ut homo ille gloria plenus: cum uellet dotibus gloriæ uteretur: & tñ passibilis remaneret: nos te ad tractatum remitemus quem edidimus de dignitate instrumentorū dominicæ passionis: ubi pro nra tenuitate hoc declarauimus. Redeamus iam ad Ioānis euangelistæ doctrinā: & uno uerbo discamus ab eo unde sit natiuitatis quam celebramus gloria: qm̄ quæ sit iā enarrauit. Audite igit̃ illū: ut a quo sit pdisceſ ualeatis.

A quo sit natiuitas Iesu gloria. **P**atre plenum grā & ueritate. Quæris unde sine uiri semine sit conceptum hoc unigeniti corpus: per naturā ne discere speres: illa te sacramentū hoc docere non sufficit. Pī deus per grātiā penitus insolitā: nullo naturæ cōmunis iure fecit hoc. A patre plenū grātia uidimus hunc cōceptum. Quæris unde de puro uirginis sanguine idem corpus formatū sit: Natura ad hoc non sufficit: uirtus pīs per grātiā suppleuit. A pīe plenum grā hunc foetū agnosce formatū. Quæris quomodo in momento in iētu oculi translatus sit ad locū generationis sanguis: formatūq; inde sit organicum corpus? Vbi defecit natura: abundauit pīs grātia. Vidimus hūc formationis modū. A patre plenū grātia. Quæris quomodo aīa rōnalis induci solita post quadraginta & quinq; dies: non solū prima formationis luce: sed primo momento data sit corpori: Dimitte naturā creatā saluatoris: & quære per grām creatoris. Hoc. n. opus uidimus: plenum grā a patre. Quæris quō uerbum simul cū aīa corpus ingrediens: caro factū sit: & in nobis habitauerit: habitauerit inq; in nra humanitate: fuge hic oēm creatā naturā rōnem. Grātia increatæ naturæ hoc contubernium opata est. A patre plenum grātia est opus istud: & ea grātia est plenum: qua sub deo maior nequit intelligi. Quæris quomodo de uētre cōcluso: & utero & semper integro: natum sit in carne uerbum: natum sit in infantilibus membris habitaculū diuinitatis: carne: ossibus: neruisq; compactum. Natura non fecit hæc: ab illa discere ne studeas: fecit pater grātiæ plenitudine. Vidimus. i. opus hoc plenum

hoc plenum gratia a patre. **Q**uæris quomodo deus i homine natus: & homo iam uere glorificatus: qui nascēdo dote subtilitatis: ieiunādo dote impassibilitatis: ambulando super undas maris dote agilitatis: in mōte Tabor se transfigurando/ dote claritatis est usus: his dotibus semp corpus non ornauerit? Et quomodo gloriosus existens secūdum animam pati potuerit in corpore? Non hæc fecit natura: quæ beatitudinis dotes huiusmodi largiri nō potest: & largitorum a deo per gratiam usum subtrahere nequit. Gratia patris profusa fecit hæc omnia in infantulo Iesu: quem: dum de matre Virgine nascitur: uidimus a patre plenum gratia. **Q**uæris quomodo aīa eius consortio & aspectu diuinitatis plenæ beata/ dolores sentire: & tristitias ferre potuerit? **Q**uæris quomodo pridie q̄ pateretur se ipsum sub modici panis & uini speciebus dederit in cibū: & hodie det: sitq; daturus usq; ad consumationem sæculi? Ne quæras a natura. Non enim potuit illa neq; poterit unq̄ tanta peragere. Fecit hæc patris gratia. Neq; uero quia natura. i. uniuerſa creaturarū series atq; uirtus hæc non fecit/ fieri non potuerūt. Satis est illa naturā ferre potuisse. Et ueritate: Rōnes quas adduxi ad hoc ualere itelligas uelim: ut hæc tam mira/ tam rara/ tam gloriosa ostendant cōtra naturam nō esse. Gratia enī cum natura non pugnat: sed adiuuat illam. Plena igitur sunt hæc munera ueritate. **Q**uādo quæ natura facere nequiuuit: & ferre præsto fuit: naturæ conditor deus naturam ferre cōstituit. Gratia dei operata est: & naturæ ferenda distribuit: illam adiuuans ad ferendum. Itaq; o Cherinthis o Ebion o Sabelli o Arri o Manichee o Hæretici omnes: qui naturæ innixi uideri uolentes/ ueritatem aut deitatis aut humanitatis negastis in domino Iesu Christo: **Q**uando quæ dicta sunt de illo natura creata facere non potest: & iccirco uos ea falsa: conficta: aut per imaginem ueri non uere celebrata putastis: dixistis: scripsistis: falsi omnes estis. Satis est naturam illa potuisse substinere. Naturæ conditor fecit hæc omnia per cumulum gratiæ: qua Christum uidimus patris munere plenum nō minus ueritate q̄ gratia. Audite Ioannem. Vidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti: A patre plenum gratia & ueritate: quam hic per speculū fidei cognoscētes: ille qui pro nobis hodie se fecit carnē: tenere & possidere nos faciat in gloria sanctorū: p infinita sæcula sæculorū. Amen.

DE CIRCVCNCSIONE DOMINI IESV CHORDA TERTIA.

OST Q VAM CONSVMATI SVNT DIES

oſto ut circūcideretur puer uocatum eſt nomen eius

P

Ieſus. Lucæ. ii. Dominus noſter Ieſus Chriſtus fratres

chariſſimi: qui in ſuæ natiuitatis articulo gloria/gra-

tia/ & ueritate redundauit (ut ſermone antecedente)

Ioannis doctrina didicimus/hanc ipſam plenitudinē

die circūciftonis quem hodie colimus/in nos quaſi uberrimus fons dif-

fundere cæpit. Vnde uinea domini Sabaoth ſe ſe inſtaurādā: & ad pri-

ſtinam fœcunditatem agnoſceret reparandā. Vineā nempe domini

S

Sabaoth/ propheta teſtante domus iſrael eſt: quam cum uinitor deus ab

initio inditæ legis naturæ beneficio/quaſi ſæpibus cōmuniffet/aper de

ſilua diſſipatis ſæpibus deuaſtauit: & ſingularis ferus depaſtus ē eam. Fe-

rus inq̃ appetitus incontinentiæ: per quem omnis caro inter ipſa mundi

īcunabula corruerat uiam ſuam. Ob hoc legis ſcriptæ nouam ſæpem

idem ipſe uinitor deus optimus maximus huic ſuæ uineæ circūdedit:

ut ueterem quam naturæ indiderat reſarciret. Hæc porro ſecunda ſæpes

cum aliquādiu uineam tutata eſſet/per ambitionem tandem & auaritiā

neglecta/ab neq̃ ſeruis ac deuaſtata eſt. Itaq̃ redacta in ſolitudinem ui-

nea rubis ac ſpinetis/cum duriffimis dumis īhorruit. Vnde pro dulcibus

uuis/acidas labruſcas/acutas ac pungentes ſpinas omnis generis impie-

tatis aduexit. Huic in nouiſſimis temporibus miſertus deus non naturæ

creatæ uirtute: non patriarcharum exemplis: nō Moyſi & prophetarum

uocibus/operibus ue remedium afferre ultra conſtituit: ſed propriū filiū

eam colere & in melius reformare/ac conſeruare deſtinauit. Qui cū eēt

omni ſapientia præditus/mox ut ad uineam uenit natus in carne illā pe-

nitus aridam/fontibus obſtruſis/ & cifternis diſſipatis: quæ aquas conti-

nere non poterant/collapſam & deſolatam inuenit. Quare ut ſuæ obe-

dientiæ promptitudinem inter incunabula in hac ipſa uinea excolenda

demonſtraret (Quia nō per ſanguinem hircorum aut thaurorum: ſed

per proprium ſanguinem in ſancta ītroire/noſq̃ ad ſancta uenerat reuo-

care) infantulus oſto dierum in circuncifione ſanguinē pro noſtra/om-

niumq̃ ſalute ſpargere cœpit. Qua de re hoc loco oratiōem habiturus.

Quid ſibi uoluerit domini Ieſu Chriſti circuncifio: cur die oſtaua ex le-

ge fieri debuerit: cur in circuncifione Ieſus nomen acceperit: prout deus

dederit enarrabo. Quoniam Poſtq̃ conſumati ſunt dies oſto a die nati-

uitatis ſaluatoris noſtri numerandi: ut circūcideretur puer: qui natus eſt

11
nobis ad salutem pmerendam: Vocatum est circuncisionis solēniis/No
men eius: qui sine patre de matre semper Virgine paulo ante natus est/
Iesus. i. salus uel saluator. Saluauit enī matris integritatem: saluare uenit
in nobis pietatem.

Circūcidi cur uoluerit dominus Iesus.

Vi sanguinis effusionem cur a circuncisione dominus Iesus or
(s) diri uoluerit iam aduertite. Venerat curare languores animarū:
qui certe multiplices erant & ab incōtinentia degrauare illas cōe
perant. Nempe ante diluuium cum nulla scripta lege uiuērēt homines:
& natura quāuis lapsa pro lege multo tempore ualuisse/ libidinis ardor
2 paulisper excrescens eo usq; furoris homines prācipitauit: ut solus Noe
T cum tribus filiis in uniuerso orbe terrarum/ naturā hac in re finibus cō
tentus inueniretur. Corruerat nanq; omnis caro uiam suam. Vnde ipi
quoq; filii dei idest filii prāsidentium: filii inq; eorum qui inter homi
nes diuino munere fungebantur/ uidentes filias hominum sibi subdi
torum q; essent pulchræ: quod est libidinis incentiuum/ & incontinen
tiæ stimulus peracutus: acceperunt sibi singuli uxores ex omnibus quas
elegerant non parentum suorum decreto: non pro dignitatis gradu mu
lieres sibi iungebant: non earum ipsarum quas accipiebant genitoribus
consentientibus traducebant: sed sua ipsorum electione furibunda: &
effrenis libidinis ardore flagrante. Q uas elegerant idest quas habere cō
V cupierant: acceperunt sibi/ sua sola uoluntate: nemine illis dante. Q uia
igitur primum labefactari genus humanum: & a lege naturæ honesta
tisq; discedere per libidinem uirorum incontinentium cōeperat/ Salua
tor ante omnia incontinentiam docuit esse frenandam. Q uando eam
partem qua maxime per incontinentiam mares peccant/ in se ipso ab ini
tio per circūcisiōem uoluit castigari: & inde sanguinem effundere pro
peccatoribus: unde primo peccatores naturam suam ex parte collapsam
X infamare/contaminare/penitusq; corrumpere cōeperunt. Decreuerat ab
initio deus pro iustitia carnem Christi per omnia corporis membra cru
ciari: ut per innocentis hominis satisfactionem/ iniquorum hominum
peccata delectetur. Q uā igitur sui corporis particulā in passione pro ho
nestate flagella attingere non licebat/ in circūcisione cultrum lapideum
Y cruentauit. Adhuc si plenius intelligere desideramus cur dñs Iesus Chri
stus circūcidi uoluerit: Paulum apostolum nobis assumēdum existimo.
Dic o Paule/ doce nos obsecro ueram circuncisionis rationem. Credidit
Abraam domino & reputatum est illi ad iustitiam: & circuncisionē acce
pit a domino: non ut per illam iustus fieret: sed in signum assecutæ iu
stitiæ: ad

stitia: ad quam ante circumcisionem fide peruenerat. Erat ergo circum-
 cisio exterior: non ad iustitiam / sed ad designandum illam assecutam in-
 stituta: nisi Pauli apostoli doctoris gentium dum ad Romanos de circū-
 cisione scribit sententiam longo processu habitam & comprobata re-
 probare quis audeat. Quis quæso iustior fuit iter Patriarchas q̄ Abraā?
 At hic ipse exultauit ut uideret diem meum (dicit dominus Iesus Chri-
 stus) uidit & gauisus est. Quoniam per suam iustitiam non plene sal-
 uatus: per meam saluti penitus est restitutus. Si igit̄ Abraam per fidem
 iustificatus ad iustitiam indicandam q̄ per fidē obtinuerat circūcisus est.
 Dominus noster Iesus Christus testis fidelis / primogenitus mortuorum
 & princeps regum terræ / meritisime pro iustitia uoluit circumcidi: præ-
 fertim quia non iam per fidem / sed per scientiam plenus erat iustitia: &
 pro iustitia non Isaac filium: sed se ipsum imolare decreuerat. Designa-
 bat præterea iuxta Pauli doctrinam exterior circumcisio in carne / interio-
 ris hominis circumcisionem in mente: Sine qua nemo unq̄ potuit pote-
 ritue saluari. Audite Paulum. Circumcisio quidem prodest: Si legē ob-
 serues: Si autem preuaricator es legis: tua circumcisio preputium facta
 est. Si igitur preputium iustitias legis custodiat: non ne preputium il-
 lius in circumcisionem reputabitur? & iudicabit id quod ex natura pre-
 putium est / legem consumans / te qui per litteram & circumcisionē pre-
 uaricator legis es. Non enim qui manifesto iudeus est: neq; quæ mani-
 festa in carne circumcisio: sed qui in abscondito iudeus est: & circumcisio
 cordis in spiritu: non littera: cuius laus nō ex hominibus sed ex deo est.
 Constat hic Paulum duas circumcisiones ostēdere: alteram in membris
 corporis: alteram in operibus mentis. Legem seruare & innocenter ui-
 uere (teste Paulo) circumcisio est secundum spiritum / quæ dicitur prima.
 Est enim (ut eius utar uerbis) circumcisio cordis in spiritu: & hæc suffi-
 cit ad salutem. Quando eius laus nō est ex hominibus: sed ex deo id est
 a deo approbatur quibus homines illam spernant. Secunda circumcisio
 est aliquid computare de corpore: quod si fecerimus non (teste Paulo)
 seruata lege nostra: nihil agitur ad salutem. Quoniam signum est tan-
 tum hæc secunda circumcisio: & priorē monstrat esse seruādam. Domi-
 nus igitur noster Iesus Christus ut nos doceret mentem nostram cir-
 cumcidere / Venerat enim illuminare tenebras nostras. Quod per in-
 fantiam nondum poterat lingua / locutus est opere: circumcisus est car-
 nem: ut ab illo disceremus nos circumcidere mentem. Nempe circūcide-
 re: per circuitum incidere est. Quemadmodum igit̄ in corporis circū-
 cisione pellis illa amputatur: quæ membri circumcisi sumitatem per gi-

Z

A

B

rum occupare solebat : ita ea quæ mentis nostræ cacumina circumclau-
dunt : aggrauant : angustant : & sæpe contaminant : sunt penitus ampu-
tanda. Vt fides nostra nobis ad iustitiam reputetur animas nostras cir-
cumcidamus oportet : concupiscentiæ motus : & impetus irascibilis ap-
petitus compescendo. Concupiscentia nunc utilia : nunc delectabilia
proponit : quæ aut speremus acquirere : aut timeamus amittere. Hinc
gaudia : dolores : spes : anxietates : & pauores a recto iustitiæ tramite (quæ
agnito per fidem) aut retardant : aut penitus distrahunt. Abscindendæ
sunt hæ omnes passionēs ab animo : ut dediscat concupiscere quæ ad
rem non faciunt : quæ mentē faciare non possunt : ita non gaudebit in
nibus : non sperabit in pecunia & thesauris : non nocituris uoluptatibus
demergetur : non cruciabitur cōmodis sæculi huius amissis. Hæc uero
ab una tantum parte mentem sepiunt : ideoq; non satis est ista penitus
abscidisse. Vbi concupiscentiæ sunt abscessus : Irascibili desiderii impetus
rapidissimi amputandi sunt. Qui profecto tanto pestilenciores sunt
animæ : quanto pretextu honoris & honestatis : facilius obruunt / quos
conturbant. Hæc sunt honoris & dignitatis studia : ad quæ ut se ani-
mus immoderate contulit obtinenda / sui penitus obliuiscitur / rapitur
supra se : si quos est , affecutus honores : illis abutitur : & eos in quibus
conquiescere debuisset / gradum statuit ad alios consequendos. Ita sem-
per priori honore nō contentus / ob plenitudinem famē incurrit. Hinc
omnibus præferri cupiens / quibus præficitur illos spernit. Quibus
præesse non potest : odio prosequitur. Eos uero qui sibi præsunt : inui-
sos & penitus intollerabiles ducit. Inde nascuntur iræ / inuidiæ / rixæ / dis-
sidia / contentiones / seditiones / simultates / odia / uulnera / cædes / bella / in-
cendia / ciuitatumq; regnorum quoq; desolationes / deuastationesq; sæ-
pe inde originem accæperunt. Sunt igitur a mentibus nostris per cir-
cuitum male affectiones amputandæ. Quando circumcisio nihil ali-
ud esse potest q̃ scissio per circuitum. Parum est obsessam ciuitatē mul-
tis ex partibus custodire / Si ex una parte incustodita remaneat & neglecta
Satis illa fuerit ad hostium ingressum. Sæpe per ardua & periculis ple-
na loca / ciuitates expugnatae sunt. Dum loci natura fidentes obsessi / mi-
nus accuratae illic uigilias obseruauerūt. Aduersarius nŕ diabolus circuit
quæres quē deuoret : & spūs impij oēs ambulant in circuitu : ut si ab una
pte ingredi nequeāt : ab alia expugnent. Quærunto oīa plustrantes aliqd
inuenire : qd̃ scalas admouēdas cōtineat : uel funes iaciēdas ad ascēsu suf-
ficiat substinere. Ansæ undiq; amputadæ sunt : uepres & spinæ in qbus
hostes occultari possint pēitus defecadæ. Dum & rudera deplanada sūt
omnia

omnia: ut inter illa latere hostis oīno non possit. Fecerimus hæc: si Pauli Apostoli monita: quæ hodie in eius epistolæ lectione nobis proposita ab ecclesia sunt obseruauerimus.

Expositio epistolæ Pauli quæ legitur in die circumcisionis. *ad Tim. 2.*

Vdite quæso q̄ bene nos ille mentem doceat circūcidere. Apparuit inq̄t benignitas & humanitas saluatoris nostri dei omnibus hominibus/ Quando pro eis Iesus: qui erat ab initio deus: infantulus octo dierum in homine factus circumciditur. Hæc apparitionem: hanc circumcisionem/ ne credamus ociosam/ erudiens nos inquit apostolus. Sed ad quid nos erudit? Quid hac sua circumcisione nos docet sapientissimus infans ætate/ opere autē clementissimus accuratissimq; magister? Quæ est eius eruditio/ o/ Paule? Vt abnegātes impietatem & sæcularia desideria/ sobrie/ iuste/ & pie uiuamus in hoc sæculo. Abnegamus impietatem: quando a mentibus nostris superbiæ studia ressecamus. Abnegamus sæcularia desideria: quando diuitias fluxasq; uoluptates spernimus. Hæc est igitur circūcisionis ratio. Ideo dominus Iesus adhuc infantulus suā benignitatem & humanitatem in circumcisione uoluit apparere: ut nostra mente cultro rationis circumcisa/ abnegemus: abscindamus: & abiiciamus impietatem & sæcularia desideria. Sed quia natura docente: non sufficit ab egrotante corpore malos humores expulisse: quinimo cibus & potibus illud refocillare necesse ē. Ideo prauis affectibus a mente reiectis/ ut domini Iesu benignitas nobis prosit: sobrie/ iuste & pie uiuere in hoc sæculo docet Apostolus. Tres quasi cibos animæ circumcise Paulus apponit. Quoniam anima nostra tribus est maxime: & semper obnoxia. Nobis ipsis/ proximis/ ac deo. sobrietas nobis ipsis maxime prodest: & animam nostram semper alacrem seruat. Quando corpus per sanitatem quam sobrietate acquirimus & conseruamus/ animam minus aggrauat: illa recipere commodius sano corpore utitur: quod sine morborum molestia inhabitat & exercet. Iustitia uirtus est qua cum proximis bene conuersamur: tribuens singulis quod est suum. Pietate colimus deum. Circumcisi igitur mentem malis. s. inde affectibus amputatis: sobrie/ iuste/ & pie uiuemus in hoc sæculo. Sic enim nobiscum: sic proximis bene concordabimus: sic deo bene suberimus/ & hic omnia bene disposita continētes/ meliora recte sperabimus in futurum: quare dicit apostolus. Expectantes beatam spem: & aduentum gloriæ magni dei: & Saluatoris nostri Iesu Christi. Quomodo autem expectare conueniat per ipsam circumcisionem inspiciamus.

D

Circumcisionem animæ publice & intrepide assumendam/retinē
dam uero secrete.

Arnis circumcisio cum fieret in publico/occulte tamen semper gestari solebat/hodieq; gestatur. Neq; enim inuentus est haftenus qui circumcisionis signum (quod sibi existimat ad gloriam) publice uoluerit circūferre. Nos igitur nostram in spiritu circumcisionem debemus quidem in publico accipere: ut nos non pudeat usq; loci benefacere: & castigationem malefactorum quasi circumcisionem accipere. Hunc ieiunare pudet: quia inter commensatores cōuersatur. Illum orare pudet quando debet: qm̄ iocantibus uel garrientibus conuiuit. Ille erubescit modice indutus incedere: quia inter purpuratos uitam agit. Alius quia est inter auaros non audet elemosinam dare pauperibus. Non uadit alius ad ecclesiam/non audit uerbum dei/ne a discolis derideatur: cum quibus eum uiuere necesse est. Audi dominum saluatorem pro te hodie publice circumcisum. Luceat inquit lux uestra coram hominibus ut uideant bona opera uestra: & glorificent patrem uestrum qui in celis est. Qui enim me confesus fuerit coram hominibus: confitebor & ego eum coram patre meo qui est in celis. Vnde descendi pro uobis: non me puduit publice pro uobis circumcidi. Pudenda cultro offerre ferienda adhuc infantulus non recusaui. Per integram iuuentutem non erubui subdio nudari: ligari ad palum & flagellari: nudus in cruce suspendi. Cur uos pudeat (quod decorum est) pro me immo pro uobis sobrie/iuste/& pie uiuere. Quo magis inter peruersos est uestra conuersatio: eo magis cauendum est/ne sal uestre sobrietatis/iustitiæ/& pietatis uitio infatuetur alieno. Condire debetis eorum quibus conuiuitis conuersationem: ne marceat: ne ue putrescat. Hæc porro omnia quando pro officio gestati luminis impleueritis: nolite tuba canere ante uos: sicut hypocritæ faciunt. Cum per sobrietatem ieiunatis: nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas ut appareant hominibus ieiunantes. Amen dico uobis: recaperunt mercedem suam. Cum per iustitiam facis elemosinam: nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Cum per pietatem oraueris/cubiculum ingredere:& clauso hostio ora patrem tuum. Circumcisionem quam publice accipis/occulte tene: omni studio deo soli: cui nihil debet potest ue esse celatum: tuam circumcisionem ostende/aperi/indica/hominibus absconde. Ita noueris te Apostoli de circumcissione seruasse doctrinam. Non enim qui in manifesto iudeus est: sed qui in occulto est circumcisus. Et circumcisionem habitam

maskj. 6.

bitam tenet non secundum carnem/non littera (ut ipse Paulus dicit) sed spiritu. Sic namque circumcisio seruata/iustitiam seruat/& saluat. Tanta est parti in homine circumcisio reuerentia: ut nomine proprio quisque illam publice nominare non erubescat. Si quando sapiens illam nominat/comuni nomine naturam dicit. Quæ est natura hominis (responde quæso) nisi ratio? Rationem ergo in spiritu circumcidendam esse uoluit sapientissimus deus ostendere: per suam circumcisionem erudiens nos. Quando in illa corporis parte circumcisionem hodie pertulit/quæ honestatis gratia a sapientibus & bene moratis hominibus natura nominatur. Vt etiam simul omnia a nobis amputemus uitia/membrum totius naturæ nomine a bene moratis solitum circumloqui: uoluit circumcidi. Ita facientibus aduentus eius in carne qui per circumcisionem: iam apparuit benignitate plenus nobis proderit: & aduentus eiusdem ut iudiciis quando cælum & terra pauebunt spem nostram gloria immortalis sociabit.

Circumcisio secundum carnem quare sit abolita.

Ed cur in carne non circumcidimur omnes. Si dominus Iesus Christus circumcisionem pertulit in corpore suo ad eruditionem nostram? Est hæc antiquissima difficultas: & prima omnium controuersiarum: quæ in cunabula nascentis ecclesiæ infestauit. An scilicet incircumcisi uenientes ad fidem circumcidi deberent. Itaque non mea: sed apostoli Pauli sententia diffiniendam puto. Si circumcidimini Christus non proderit uobis dicit Paulus. Quod si forte hæc tibi tanti Apostoli sententia non satisfacit: audi generalis concilii hac de re diffinitionem: non Niceni aut Romani: non Constantinopolitani: non auctoritate apostolica congregati: sed concilii apostolorum ipsorum: qui prima ecclesiæ fundamenta iecerunt. Actuum apostolorum libro scribitur. Quod cum christianum nomen Antiochiæ primum auditum late se diffunderet: quidam descendentes de Iudea (utor hic Lucae uerbis ad litteram) docebant fratres. Nisi circumcidimini: secundum legem Moyse: non potestis saluari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabe aduersus illos: statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas: & quidam alii ex aliis ad apostolos & presbiteros: in Hierusalem super hac questione. Illi ergo deducti ab ecclesia pertransibant phœnicem: & Samariam narrantes conuersationem gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autem uenissent in Hierosolimam suscepti sunt ab ecclesia: & ab apostolis & senioribus: annuncia-

F

tes quanta deus fecisset cum illis. Surrexerunt autem quidam dicentes: quia oportet circumcidi eos: precipere quoque seruare legem Moyfi. Conueneruntque apostoli & seniores audire de uerbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret/ surgens Petrus dixit ad eos. Viri fratres/ uos scitis quoniam ab antiquis diebus deus in nobis elegit/ per os meum gentes audire uerbum euangelii & credere/ & qui nouit corda deus testimonium perhibuit/ dans illis spiritum sanctum sicut & nobis: & nihil discreuit inter nos & illos: fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis deum? Imponere iugum super ceruices discipulorum: quod neque nos: neque patres nostri portare potuimus. Sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari quemadmodum & illi. Tacuit autem omnis multitudo/ & audiebant Barnabam & Paulum: narrantes quanta deus fecisset signa & prodigia in gentibus per eos. Et postquam tacuerunt Iacobus primus Hierosolime episcopus Petri sententiam per haec uerba comprobauit. Viri fratres audite me. Simon narrauit quemadmodum primum deus uisitauit sumere ex gentibus populum nomini suo: & huic concordant uerba prophetarum: propter quod ego iudico: non inquietari eos qui ex gentibus conuertuntur ad deum: sed scribere ad eos ut abstineant a contaminationibus simulacrorum/ sanguine/ & suffocato. Petri quam audistis de circumcisione sententiam in concilio apostolorum propositam: & a Iacobo inter eos pro iure episcopatus ut uideatur decretam uniuersum concilium ita comprobauit. Apostoli & seniores fratres his qui sunt Antiochia &

G

Cilicia fratribus ex gentibus salutem. Quoniam ut audiuius quidam ex nobis exeuntes: turbauerunt uos: uerbis euerteres animas uestras quibus non maducauimus. Placuit nobis collectis in unum: eligere uiros: & mittere ad uos. Cum autem charissimis uestris Barnaba & Paulo: qui tradiderunt animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Syllam: qui & ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum est enim spiritui sancto & nobis: nihil ultra imponere uobis oneris: quam haec necessaria. Ut abstineatis uos ab imolatione simulacrorum: & sanguine/ & suffocato/ & fornicatione a quibus custodientes uos bene agetis. Valete. Igitur si Paulo electionis uasi: qui euangelium non ab homine: neque per hominem accepit: sed a domino Iesu Christo raptus usque ad tertium coelum didicit ueritatem/ credimus. Si Petro apostolorum principi: per quem ab initio decreuit deus gentes audire uerbum dei consentimus. Si Iacobo domini Iesu consobrio & primo omnium apostolorum episcopo: primo etiam ab apostolis (quod legamus) solemni ad disceptandum de fide & moribus celebrato concilio praesidenti fidem praestamus. Si totius primi concilii: & omnium apostolorum

lorum nolumus dissentire sententiæ/ confiteri necesse est: & firmiter cre
 dere: nos secundum carnē circūcidi minime debere. Si quæro iudei sua
 rum traditionum importuni assertores (quorum multi apostolorū tem
 pore reperti sunt) tantorum sententiæ/ taliumq; uiroꝝ stare recusent/
 & circūcidi tam diu homines debere confirment: donec dei auctoritate
 circumcisionem constet esse reuocatam. Ostendamus dei decreto circū
 cisionem abolitam esse. Dominus Iesus Christus qui deus est proxime
 ascensurus in cœlum: & discipulos admonēs necessaria ad salutem/ pro
 merendam hominibus indicare: sic dicit. Euntes in mūdum uniuersum
 prædicate euāgelium omni creaturæ. Qui crediderit: & baptizatus fue
 rit saluus erit. Nihil hic de circūcisione loquitur: & tamen ad salutē ne
 cessaria saluator ipse perstringit. Igitur cum fallere nolit/ mētiri uero nō
 possit: neq; uelit: quoniam deus est: non erit circūcisio necessaria ad salu
 tem. Voluit nihilominus circumcidi dñs Iesus Christus propter ea quæ
 iam diximus. Insuper ne iudei quasi incircūcisum sinagogas & templū
 ingredi prohiberent. Ne incircūcisi hominis doctrinā: & uitam iuste asp
 nari uiderentur. Nequādo illū iuste occidisse possent cauillari. Dictū. n.
 erat Abraz. Vir cuius caro p̄putii circūcisa non fuerit/ delebitur de popu
 lo suo. Ad suam igitur iustitiam ostendendam: pro gloria dei/ ad suam
 doctrinam & uitam attestandam: ad nostrā eruditionem declarandam:
 ad suæ passionis falsas causas penitus rescindendas: ad tollendas impiis
 crucifixoribus omnes excusationis ansas iuxta legem. Postq̃ consummati
 sunt dies octo: ut circūcideretur puer/ circūcisus est infans natus ex Virgi
 ne/ uerbum caro factum: ut habitaret in nobis: & circūcisiōi secundū
 carnem finem decentissime imposuit: quæ ante eum fuerat subeunda.
 Nam quia sine sanguinis effusione non fit remissio/ postq̃ Iesus per suū
 sanguinem omnium hoīum peccata dāleuerat/ erat superuacuū homi
 nes per circumcisionē sanguinē in peccatoꝝ remissionem effundere.
 Circūcisionem secundum carnem non esse legis Mosaycæ statutā
 & tempus eius.
 St hic intelligendum carnis circūcisionem minime institutam
 esse lege Mosaica. Qm̄ añ exodi principium ubi de lege Moy
 ses primum cœpit habere rōnem. Narrauit in Genesi/ q̃ Abraz
 nonagesimū agens ætatis annum: deo iubente circūcisus est. Ismaelem
 quoq; tredecim nactū annos: omnesq; masculos uernaculos suos eodē
 ipso deo mandante circūcidit/ & nascituros de se oēs octauo die circum
 cidere iussus est. Itaq; Moyses in Leuitico legem purgationis parturien
 tibus indicens: circūcisionem uel tempus circūcisionis non diffiniuit:

H

I

J

.VI.

K quod iam Abraz a deo præfinitum in Genesi demonstrauerat. Illis nūc
satisficiamus: qui euangelistæ calumniam conātur intexere. Dicunt. n.
non fuisse consumatos dies octo: sed octauo die dñm Iesum Christum
fuisse circūcisum. Q uando dies circūcisionis qui a natiuitate numera-
batur octauus: consumatus non erat. Q m̄ non post solis occasum: qui
diem complet: sed clara luce octauī diei saluator noster circumcisus est.
fuerat opere precium hos etiā discere quomodo euangelista dies octo cō-
sumatos uoluerit numerare. Circūcisio iuxta legē nō transacto penitus
octauo die: fieret enim nona: sed octaua luce exorta deo præcipiente fue-
rat consumanda. Q uādo ergo dixit euangelista. Cū consumati eēnt di-
es octo: affirmare non uult octauū diem penitus ptransisse: sed iuxta le-
gem aduenisse: & illuisse: propterea addit. Vt circumcideretur puer.

Circūcisio cur septem peractis diebus fieret.

L Eptem porro integros dies expectari & octaua circūcisionem
fieri dei sapientia magna ratione constituit. Septem nanq; die-
bus omne reuoluitur tempus: & octaua dies redit ad primam.
Per septem ætates mortalis uita transfigitur/qbus finitis redimus ad ue-
ram uitam. Ita qm̄ per circūcisionem spūalem redimus ad primum no-
strum patrē atq; principium/& ad primam lucē/Q uia de fragili uita se-
ptem ætatibus circumuoluta reducimur in uirum pfectum in mensurā
ætatis plenitudinis Christi: & in uitam quæ amplius mutari non pōt. I-
circo exactis septem diebus die octauo circūcisio fiebat ex legē. Diximus
iam circūcisionem carnis prætendisse eā quæ sit in spiritu: quæ omnibus
hominibus est necessaria. Septem sunt uitia capitalia: qbus ad integrum
resectis ab anima/octaua tandem die illa remanet circūcisa. Q uatuor
item sunt cardinales/Tres uero sunt theologicæ uirtutes: quæ simul iun-
ctæ numerum septēnarium implent: his anima ante circūcisa uitis est
decoranda. Q uia auctore Paulo: abnegātibus nobis impietatem super-
biæ/inuidiæ/atq; iræ/& sæcularia desideria/auaritiæ/gulæ/incōtinētiæ/
atq; desidiæ. Spūs circūcisione peracta uiuendum est per temperantiā &
fortitudinem sobrie: per iustitiam & comitatem iuste: per fidem/spem/
& charitatem pie. Sic ad statū perfectissimum puenimus qui octonario
designatur. Est. n. octonarius secundum Pythagoricos soliditatis & per-
manentia/atq; iustitiæ numerus. Sed numeroꝝ hic soliditatem & pma-
nentiam arithmetici relinquamus. Iustitiā per octonarii rationē osten-
disse sufficiat. Hæc potissime in æqualitate consistit. Habet hoc primus
omnium numerorū octonarius numerus/ut suæ partes/& partes partiū
diuisæ per medietatem sint semper æquales & integræ. Nanq; si octona-
rius numerus

rius numerus/ut suæ partes/& partes partium diuisæ per medietatem sint semper æquales & integræ. Namq; si octonarium diuidas/singulæ partes quatuor habebūt/Illas si diuidas/utrinq; duo assignabis. Hæc diuisa utrinq; cōtinent unū. Ita semper per æqualia/& integra pcedit usq; ad monadē. Ad hanc igitur quia per spūalem circūcisionem accedimus/octauo die circūcisus est puer/cuius circūcisionis solēnia celebramus.

Iesus cur in circūcisione dictus sit filius Virginis.

Ocatum est nomen eius Iesus. Quia de causa in circūcisione nomen daretur infantibus in promptu est noscere. Homini ideo nomen imponitur: ut per illud publice ab omnibus agnoscatur. In publico igitur actu illud dari maxime consentaneum ē: ne leui & incerta nominū impositione uel mutatione incertitudo cōtingat: unde confusione uel fraudi locus & oportunitas nascitur. Quamobrem iura sapientissime cauerūt neminem abdicato priori nomine aliud sibi ad tempus pro alio nomen imponere. Primus publicus actus ad quem iudeorum adducebantur infantes erat circūcisio: per quam familiæ Abraæ se progenitos signo quod accipiebant profitebantur. Quo igitur in ea familia nomine censerentur tūc decebat statui: cum familiæ signum accipiebant. Sic & in Christiana religione: quoniam per baptismum profiteamur Christi familiam (qui uerus est Abraam) quod nomen in eius familia simus habituri: dum baptizamur accipimus. Sic qui iter Christianos arctioris alicuius uitæ: habitum uel professiōem accipiunt: nomine quandoq; nouo donantur: ut se intelligant in ea familia debere renouari. Sed cur dictus est Iesus puer hodie circūcisus: Imponi solent hominibus nomina: quandoq; ratione præteriti alicuius negotii. Ecce (inquit angelus ad Agar grauidam fugientem dominam suā) concipisti: & paries filium: & uocabis nomen eius Ismael: eo q; audierit dominus oronem. Ismael quippe auditus interpretatur. Sic prima parens nostra a protoparente dicta est uirago: quoniam de uiro suo sumpta est. Iacob ubi cum angelo luctatus est: neq; superatus nomen accepit israel. Quando dixit angelus. Nequaquā uocaberis Iacob: sed Israel erit nomen tuum: & adiecit: quoniā si contra deum fortis fuisti: quanto magis contra homines præualebis. Et profecto Israel apud hebreos fortis directus nostro idiomate sonat. Quādoq; uero hæc ipsa nomina dantur hominibus a præsentia rei emergentis. Hinc Adam primo Eux partu filiū sibi acquisitum: uoluit nominari Chaim: dicens. Possedi hominem per deum. i. dei beneficio: qui non meæ culpæ: sed suæ clementiæ: rationem habere dignatus est. Possedi hoīem: iam eram in spe sobolis assequēda:

M

N

O

dum Euam pregnantem aspicerem: nunc eam possideo. Caim quippe possessio/ siue acquisitus aut acquisitio significare uidetur. Quia geminorum primus de Rebecca utero/ egressus rufus erat/ & hispidus quasi pellis: dictus est Esau: quod rufus interpretatur. Alter quia prænascētis plantam manu tenebat: quasi illum supplantare: & prior egredi nitetur: Iacob sortitus est nomen: quod supplantator: uel supplantatio nobis insonat. Dantur præterea hominibus nomina pro certa expectatiōe futuri. Abraam ubi a dño benedictionem assecutus est: & multarum gentium designatus pater: iussus est nō Abram: sed Abraam uocitari. Vidit Sarra partum suum risum præbiturum esse audiētibus: q̄ grandæua uetula peperisset: uidit sibi illum pater futurum ad lætitiā & gloriā sempiternā. Pro obedientiæ igitur merito: per quam paterna manu occidendus: & in ligno: strue a se parata cremandus filius deo se erat oblaturus: pater illū nominauit Isaac: quod risum uel gaudium sua lingua significat. Sic Rachel primogenitum suum uocauit Ioseph: quod sonat augmentum. Quoniam pignus se assecutam uidit: unde suos partus auctum iri sperauit. Siue igitur quæ iam euenerūt: siue rei præsentiam: siue futuram expectationē cōsideres: puero de sancta Virgine nato: nullum nomen significantius accomodatiusue imponi potuit q̄ Iesus. Significat enim saluator meus: quod si præterito referatur: attende quæso q̄ congrue sancta Maria filium nominare possit Iesum: & dicere illum saluatorem suū. Dum concepta sum me ab originali peccato seruauit illa: lāsam: ruina: pro lege comuni mihi iam imminente: nisi me subtraxisset: humana pro cōditione corruissem. Vbi nata & adulta sum: per omnem me uitam: ab oī mortali crimine: ab oī culpa ueniali seruauit: nulli noxæ unq̄ obnoxiam eē permisit: cum sua humanitate ac diuinitate uterū meum cōplere dignatus est: ab omni infamia: ab omni suspitiōe me saluā esse constituens: sponsam dari iussit Ioseph: qui me maritali studio semper coluit: & affectu fraterno psecutus est. Vbi in me: deq; me: de meo inq̄ sanguine: in utero meo cōceptus est: mei corporis itegritatē: meaq; mentis pudiciā cōseruauit. Sicut non fuit dum conciperem lāsa mea: carnis integritas: sic mentis affectus nullatenus uacillauit. Permanſi qđ fueram: & assecuta sum quod credideram. Nouē mensium spacio qbus illum in utero habui: matrū molestias nullas passa sum. Saluauit me ab omni grauedine: ab omni debilitate: ab omni languore. Vbi maturitas partus aduenit: peperī sine dolore: sine labore. Exiuit de utero meo filius meus: neq; tamen hostia egressus apparuit: seruauit me penitus intactam. Vt quæ uirgo fueram in cōceptu: quæ uirgo pmanſeram in cōfotu: in partu

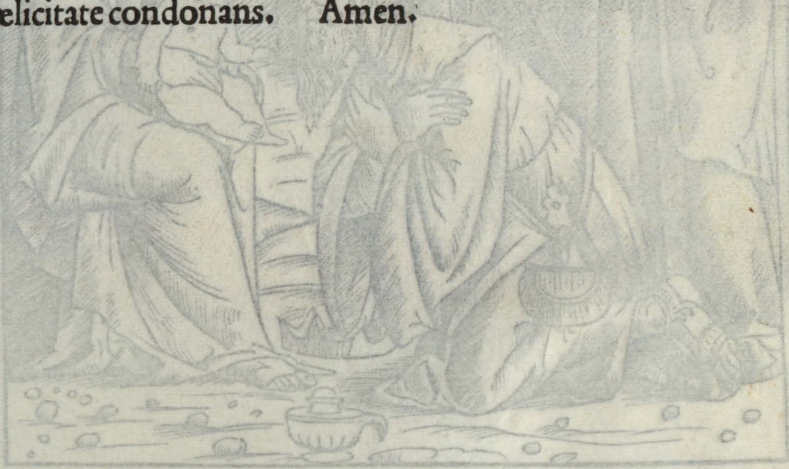
tu: in partu & post partum uirgo perseverauerim: filius meus effect.
 Merito igitur uocari uolo nomen eius Iesus: pro gratia tot foeliciū euen-
 tuū iam präteritorum. Si Agar quia se uisam a domino cognouit dum
 filium gestaret in utero: illum iussa est Ismael nomiāre. Si Iacob pro for-
 titudine dictus est Israel: quia in lucta illi angelus non praualeuit: filius
 meus q̄ me totiēns iā saluauit: quō recte a me alio noīe poterit uocari q̄
 Iesus. Vocatū est ergo nomē eius Iesus. Pro salute m̄ri totiēs cōdonata.
 Etiā pro rei emergentis p̄ntia uocatum est recte nomen eius Iesus. Nasci-
 tur ex sancta uirgine infans: & angeli gloriam canunt deo: terris pacem.
 Magi magnum regem suāq; gentis saluatorem natum cognoscunt. Sal-
 uatur in una Christi persona: in uno infantulo tenuibus pannis inuolu-
 to: uera hominis caro & anima: uera etiam diuinitas manet in eodem.
 O res plusq̄ admiratione dignissima. Infinita maiestas dei membris in-
 fantilibus continetur & oculis: neq; tamen ullatenus diminuitur. Lun-
 gitur imbecillitas hominis fortissimo deo: neq; ad diuinitatis ardorem
 liquefit humanitas: neq; ad splendorem fontis luminum euanescit car-
 nis obscuritas: sed inhabitat illam totus qui loco non capitur. Quis igi-
 tur unq̄ melius saluator: aut salutaris dici potuit q̄ dominus Iesus Chri-
 stus? Qui diuinitatem simul cum humanitate seruat in se. Qui mūdi
 salutem atq; decorem nascendo orditur: moriendo instaurat: resurgēdo
 decorat: perficit ascendendo. Harum regū gratia Simeon iustus senex &
 timoratus: cū infantem Iesum in templo præsētatū accēpisset in ulnis:
 exhilaratus spiritu: & gestiēns sancta lätitia: obortis prægaudio ac pieta-
 te lachrimis: ad deū patrem eleuans oculos dixit. Nunc dimittis seruum
 tuū domine: secundum uerbū tuum in pace. Quia uiderūt oculi mei:
 salutare tuū. Illud inq̄ salutare quod tuā diuinitatis maiestatem amplis-
 simam in sui corpusculi tenet angustis: quod nrām humanitatē in pe-
 lago infinito diuināz tuarū perfectionum ualet integram & illesam po-
 tentissime continere: hoc o dñe est. Quod parasti ante faciem: omniū
 populorū. Nouum inauditumq; mysterium salutis & salutaris: ut sit lu-
 men gentium: ad reuelationē tuā sapientiā: tuā omnipotentia: tuāq;
 clementia: ab omnibus gentibus per hunc infantulum deum hominē
 agnoscendā: & ad gloriā plēbis tuā Israel saluandā: ac in melius refor-
 mandā. Quare siquā nascente domino Iesu emergunt: continētur:
 & uigent: cum Simeone fuerimus cōtemplati: apparebit euidentissime
 q̄ dum hic circūciditur infans recte admodum atq; concinne. Vocatū
 est nomen eius Iesus. Si futuri expectationem attendimus: Iesus & non
 alio nomine infans circumcīsus nominabatur: Expectabat cōlestis ciui-

Q
2

R

tas triumphas inq̃ ecclesia instaurari: proq; malignis illinc exulibus angelis: de piis hominibus sibi ciues suffici. Expectabat in terris militas ecclesia institui/dotari/nubere/& decorari. Vere ergo de filio dei incarnato dicere utraq; potuit saluator meus a quo hac se nouerant accepturas. Expectabāt sancti angeli suos ordines diminutos integros fieri. Homines quos maxime amant/deo recōciliari:& cum illis in cœli palatiis foelices fieri/saluari in hominibus dei gloriam: in se ipsis ordinum suorum numerum integrari. Vere ergo de infantulo Virginis filio/hac oīa præstaturo/dicunt omnes angeli saluator meus Iesus. Expectabant animæ Patriarcharum & prophetarum sedētes in tenebris/& in umbra mortis/non in morte. Non enim erant uere mortue. Quoniam erant crimine purgatæ: sed in umbra mortis. i. simillimæ mortuis in peccatis. Licet enī nulla sensus afficerentur pena: dāni tamen cruciabantur angustia. Hoc quoq; inter illas & impiorum animas distabat/q̃ istæ sine spe sunt exules: illæ in patriam reduci sperabant. In hac igitur expectatione constitutæ clamabant omnes piorum animæ. Ostende nobis domine misericordiam tuam:& salutare tuum da nobis. Rorate cœli desup:& nubes pluant iustum. Aperiatur terra:& germinet saluatorem. Quem natum & circūcisum illæ hodie cōtuentes/quid aliud singulas dixisse putemus: q̃ ecce hic est Iesus: hic est saluator meus. Saluabit nos:& liberabit nos: ne timeamus. Substineamus tempus adhuc modicū: qui pro nobis dignatus est nasci:& circūcidi/mox ut uiam ueritatis docuerit filios nostros:& dei gloriam seminauerit in terris: pro nobis mori dignabitur:& cito resurgere: ut cum illo resurgentes exeamus de ergastulo carceris tā obscuri:& in æthereas mansiones per illum adducti: luce ppetua:& gloria inenarrabili cum illo fruamur. Expectabāt iusti in hoc sæculo suum cōtueri saluatorem. Peccatores expectabāt sequi redemptorem. Iusti uolebāt gloria cōdonari. Quoniam iam gratiam (sed nō completā) fuerant assecuti. Peccatores sperabāt sanitatem mentis per gratiam impetrare: ut p illam possent gloriam promereri. Paruulus iste qui circumciditur omnibus & singulis accipere uolentibus: hac omnia & singula præstat. Cur illi non dicēt singuli saluator meus: Iesus meus es domine. Nullum tibi nomen rogamus accipias nisi Iesus. Quoniam saluū facies populū tuum: a peccatis eorum. Quot uexatos a spiritibus in mundis es liberaturus: Post parum exhibunt a multis dæmonia clamantia & dicentia: quia hic est Iesus filius dei: mundi q; saluator. Dæmonū igitur testimonio: recte uocari debuit nomen eius Iesus. Quia & illum saluatore hominū: expulso rem suum agnoscunt: profitentur:& metuunt. Quot surdis auditum:

a
 uditum: quot claudis liberum incessum: quot mutis loquelam: quot
 paralyticis soliditatem: quot aridis sensum & motū: quot cæcis uisum:
 quot mortuis uitam proxime restituet infans iste qui hodie circumcidi-
 tur: Vix ad maturam iuuentam peruenerit: quando hæc omnia paget.
 Saluabit ergo naturam hominis: non solum per gratiam gratum facien-
 tem secundum animam: sed per sanitatum & uitæ gratiosa munera secū-
 dum corpus. Itaq; anima: corpus: uita: foelicitas hominis temporanea &
 æterna uere dicere possunt de puero circūciso. Ecce Iesus: ecce Saluator
 noster: ecce qui nos omnes saluare uenit. Donetur nomine quod est su-
 per omne nomen. Vocetur Iesus. in quo certe nomine consentaneū est
 omnia genua incuruari: cœlestium: terrestrium: & infernorum. Flectan-
 tur cœlestia genua animarum piarum & angelorum: dominum suum
 & instauratorem colentia & profitentia. Flectantur terrestria corpora ho-
 minum securitatem & sanitatem accipientia: elementa obedientia: Vēti-
 nanq; & mare obediunt ei. Infernorum hominum: & animarum dam-
 natarum genua adhuc flectantur trementia: & eius imperio obedientia.
 Omnis insup lingua confiteatur: quia dominus Iesus Christus est nūc
 in gloria dei patris: qui olim circūcisus pro nobis: stetit in sinu matris: ut
 nos in spiritu circūcisi in gremio matris nostræ militantis ecclesiæ so-
 brie: iuste: & pie uiuamus in hoc sæculo expectantes beatam spem: & ad-
 uentum gloriæ magni dei: qui puer de Virgine natus. Postq̃ consumati
 sunt dies octo: ut circumcideretur: uocatum est nomen eius Iesus idest
 saluator uel salutaris: nos hic saluās per gratiam: & in futuro per gloriā
 perpetua foelicitate condonans. Amen.

DE ADORATIONE IESV DIE EPIFANIAE/CORDA

Q VARTA.

INTRANTES DOMVM INVENERVNT PVE
 rum cum Maria m̃re eius: & procidentes adorauerunt
 eum: & aptis thesauris suis obtulerūt ei munera/aurū/
 thus/ & myrrā. Mathei. ii. Dñs noster Iesus Christus fra
 tres charissimi: qui pro nobis in membris infantilibus
 quasi homo iudeus circūcidi dignatus/mox quasi de
 us sese magis exhibuit adorādum: ut hanc ipsam circūcisionem carnis:
 quam tulit in corpore: non sui ipsius gr̃a/qui deus esset: sed pro ñra do
 ct̃rina tertio suæ mortalitatis ope suscepisse monstraret. Et sp̃ualem circū
 cisionem/quam a fidelibus erat exacturus per infideles adhuc & barba
 ros homines illū adorare uenientes/qualē eē oporteret fidelibus indica
 ret. Nunq̃ sane melius q̃ adorando anima circumciditur. Habet. n. ante
 mentis oculos adoratio acutissimum cultrū diuinæ maiestatis/sapiētiae/
 & iustitiæ attingēs a fine usq; ad finem/penetrabiliusq; omni gladio an
 cipiti. Quod si quis manu rationis assumat/quantus sit is qui adoratur
 in mente reuoluēs/facile a se omnem superbiæ fastum/auaritiæ studiū/
 libidinis ardorē amputabit. Quis quæso leuet animo supra se. Quis
 deo in omnibus & per omnia non obtemperet/eius potestatem/gloriā/
 beneficentiam sui ipsius imbecillitati:tenuitati:indigentiae per adoratio
 nem comparando: Quis studeat auaritiæ potius se submittere q̃ deo: si
 largissimam & profusam eius magnificentiam & indeficiētem bonorum
 distributionem attente adorando fuerit contemplatus: Quem nō pu
 deat ac pigeat carnis illecebris contaminari/Si meminerit coram deo pu
 rissimo: suas sordes esse p̃positas cum adoratur: nempe qui magnos prin
 cipes allocuturi sunt/ante omnia illis se gestu uultuq; obsequiosos ostē
 dunt:muneribus liberalitatem:& obsequendi promptitudinem attestā
 tur:uestitu munditiam. Locum nihilominus ad colloquium & tempus
 idoneum captare:ministros bonos uiros regi gratos adhiberi student:q̃
 illis auxilio ad obtinēdam gratiam præsto sint. Quæ omnia Magi ado
 rantes:saluatorem nostrum dominum Iesum christum (q̃uis infantu
 lum) omni studio ac diligentia executi sunt. Sancta igitur mater ecclesia
 catholica consentaneum existimans filios suos pro illis natum & circūci
 sum colere saluatorem: optima ratione post circūcisionis solēnia: ado
 rationem infantis Iesu nos celebrare præcepit. Et quo pacto illū adorare
 conueniat exemplo magorū illū adorātium instruxit & inuitauit. Illi in

V

X

h

quirentes accedunt: inuentum genuflexi adorant: muneribus colūt adoratum. Nos ergo adorare uolentes: ante omnia diligēter inquirere oportet quem adoremus/ deinde illum adire: domumq; eius ingredi Magorum instar/ qui uisa stella/ ueniunt Hierosolimam quærentes. Vbi est qui natus est rex iudeorum? Et ad eum peruenientes/ Intrans domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius. Oportet etiam humiliter adorare. Nam & Magi procidentes adorauerunt eum. Opus est postremo munera adorato offerre. Quia magi apertis thesauris suis obtulerūt ei quem adorauerunt/ munera/ aurum/ thus/ & myrram. Hæc ut peragamus hac oratione qualiter fieri debeant/ in medium (ut deus dabit) afferre constitui. Sunt. n. nobis non solum per utilia/ sed necessaria/ situq; dignissima. Quare attente de eis aliquid audire ne pigeat.

Quis debeat adorari.

V Dorare uolentes ante omnia opus est adorandum inquirere: **a** & ad illum accedere/ qui dignus sit adoratiōis honore. Accedit te inquit propheta ad illum: & illuminamini: & facies uestre non confundentur. Dii gentium qm̄ sunt dæmonia: qm̄ sunt creaturæ suo creatori rebelles: & manufactis simulachris suam diuinitatem (quæ nulla est) contineri præstigiis mentiuntur: ad suos (ut sic dicā) adoratores ea ipsa simulachra sæpe transportant. Immo quoniā accedere nequeunt sese in simulachris transferri præcipiūt. Sic ab Epidauro Romā sub Aesculapii nomine dæmoniū in serpente translatum est. Sic lōge prius Aeneas Ilium in Italiā portat: uictosq; pœnates. Nō sic dñs deus noster. Aeternus est: & imortalis: stabilisq; manens dat cuncta moueri. Nō sibi usurpat adorationis cultū: quia omni iure illi debitus. Vt adoretur deus nunq̄ sui gratia ueniet ad te: Bonorū. n. hominis non eget: non fit gloriosior tuo cultu: sed te efficiet meliorem. Si expectas sui alicuius commodi gratia illum ad te uenire: falleris. Quia infinitus est: imensus: & immobilis. Imitare nautas: qui cum suas naues in portu recipi cupiunt: nō ferentibus uentis grandi & longo fune moli alligāt. Ita per trocleas nauis in portu recipitur. Religanda est nauis nostræ mortalitatis funicolo triplici: charitatis indissolubilis immutabili moli diuinæ bonitatis quæ non nisi bona data dare nouit postulantibus se. Ita pelago erumnarum mundi huius enauigato: uentis affectuum nequicquā renittentibus se se recipiet in portum: ubi tranquillitate potietur. Hoc fune Magi spei suæ ancoras cōfirmātes: deoq; adhærētes in nato infantulo sūmā maiestātē: summā auctoritatē: sūmā bñficientiā adamātes: cogitantesq; pp̄ nimiam charitatē suā qua dilexit nos deus misisse in similitudinē carnis p̄c̄i. Cū natus esset

natus esset Iesus in Bethleem Iudæ: & illi stella monstrante hoc didicissent: ecce ab oriente ueniunt Hierosolimam dicentes. Vbi est qui natus est rex iudeorū? Vidimus. n. stellam in oriente: indicantem eius natiuitatem: & uenimus adorare dñm regem uniuersæ terræ. Dominum deum nostrum: quem stellæ inditio in Iudea natum esse cognouimus.

De ratione & natura stellæ a Magis uisæ & astrologorū uanitate.

Vmunt hic Mathematici suorū uaticiniorum grande fundamentum euāgelistæ testimonio cōstare asserentes: q̄ per astrologiā diuina secretissima sacramēta præfagire quis possit. Q̄ n̄ Magi uisæ stella deum & hominem mundi saluatore natum agnouerūt & adorare uenerunt. Sed q̄ fallantur: uel fallere nitantur: & sponte ac sine causa quæ amplectantur errorē: hic facile dignoscitur: q̄ nullus hactenus astrologus inuentus est/ qui illi stellæ nomē dederit: qui motū eius in fluxumue descripserit. Proferant ipsi stellæ nomen: qua parte cœli maneant circumscribant: quanto tēporis spacio cœli ambitū lustret: quæ sint illi comites: quæ fauentes stellæ: quæ item iuxta sua dogmata uel potius somnia sint emulæ edisserant: tunc uidebūtur iuxta suorū inuentorū instituta: de ea certi aliquid dicere. Antecedebat hæc stella magos: donec ueniret ad locū supra ubi erat puer. Recto igitur motu/ non circulari ferri uisæ est: quod certe astrologis stellæ notæ non faciūt. Ibat etiam cū euntibus/ stabatq; cū stantibus. Non. n. illos aliter antecederet: sed longe peregrinatiōis interuallo procul & penitus inuisibilis fieret: oriretur illis/ occideretq; quottidie. Solēt stellæ nocturno tpe tantum oculis hoīum apparere: hæc meridiana luce se magis semp ostendit. Quare nō naturalis stella credēda est: quæ stellis præfixam a natura rationē luminis motus/ ac situs minime seruauit. Fuit hæc quā magi stellam existimauerunt a fixis/ & erraticis cœli luminaribus/ longe diuersa. Fuit nanq; insolitus fulgor in suprema aeris regione pducus a deo. Recto itinere uel dei imperio/ uel angeli cuiuslibet ministerio per aeris spatia latus: ad magorū mētes illuminandas: & pducendas ad infanē: quē spū sancto docēte agnouerant natū. Neq; uero quis admiret: uel mihi crimini ascribat: q̄ dicerē ausim non uerā stellā extitisse fulgorem illū quem magi in oriente uiderunt: & quasi euangelistam arguere mendacii non sim ueritus/ arrogantia & impietatis me quisq; accuset. Multa enim enunciatiue euangelistæ scripserunt: quæ. s. per alios dicta sunt referendo. Enunciātes inq; uerba dicentiū: nō uerborum sensū affirmātes: ut illud est recitatū a Ioāne. Scimus q̄ peccatores deus nō audit. Verba sūt hæc cæci nati: a dño illuminati: nō euāgelistæ fixa sententia. Verissimū est sic cæcum eē locutū. An au

C
anasth. 12.
mact. 2.
luc. 5.

tem sensus uerborum uerus sit/quisq; sentiat ut libet. Ego credā domi-
no Iesu Christo dicenti/Non ueni uocare iustos sed peccatores. Q uem
si interrogas. Venisti o bone Iesu uocare quos deus/quos tua clementia
dedignatur audire? Q uid credimus illum respōsurū/nisi quia gaudiū *luc. 10.*
est in cōlo sup uno peccatore pēnitentiā agente? quod non eēt si gēmi-
tus pēnitentis nō audiretur in cōlo. Respondebit insuper se uoce prā-
conia in propheta edictū publicauisse. Q uacūq; hora ingemuerit pec- *Ex. 32. 18.*
cator omnium iniquitatum suarum non recordabor. Delebis ne sapi-
entissime & iustissime deus de tua memoria peccata illius quem peni-
tus non audisti? Aut absolues peccatorem illius causa penitus Icognita?
Nempe si penitentiā audis:nō nisi a penitēte audire potes:penitens est
nemo nisi peccator. Audis igitur peccatores:& exaudis nō solū eorū uo-
cē/sed cordis gemitū:qui cor cōtritū & humiliatū nunq̄ respuis. Sed ne
quis dicat peccatōrē pēnitentē desinere eē peccatorem:& iccirco audiri
quia est pēnitens.i. peccato iam carēs:Q uāso quō punit deus peccata
impēnitentiū/Si non audiat illos:Vox sanguinis a Caym effusi clamat *Gen. 4.*
corā illo:qui antea Adam quoq; audierat non pēnitentem sed excusan-
tem defendentēq; peccatū suū:apud quem postea clamor Sodomo-
rum & Gomorreorū multiplicatus est:& quis clamor nisi peccati inter
eos nimis aggrauati? Si uero iterum cōtentiose quis dicat peccatores au-
diri ad pēnam/non ad gratiam. Contra huiusmodi facile est ostendere
Adā peccatum excusanti pstitam misericordiam:& nuditatem eius tuni-
ca pellicea fuisse contectam. Caym quoq; grām fuisse assecutum:ne ab
passim occurrentibus necaretur/& Sodomitis ac Gomorreis deū uoluisse *Gen. 18.*
se placari/Si modo inter illos decem scelere non cōtaminatos inuenire
potuissent. Rediens nunc unde discessi ut ostendā in euangelio ne dum
falsa sed absurda & blaffema ab euangelistis eē conscripta/& nihilomi-
nus scriptores a ueritate nō excidisse/ut deinde confirmē quod de fulgo-
re a Magis uiso dicere cāpi/alios ex euāgelio locos assummamus. Nōne
scribit euangelista/In belzebub principe dāmoniorum eicit dāmonia? *luc. 11.*
Mat. 9. Dāmonium habes. Subuertit gentem nrām. Prohibet tributū dari Cēsari. Reus est mortis/& huiusmodi multa:quā si quis uera dicere prāsu-
mat:quā christianā aures id ferent? Q uis homo euāgelicus iponi euā-
gelistā patiatur hāc ut uera illum scribere uoluisse? scripsit certe hāc:sed
ut falsa/ut impia/ut absurda. Q uā tamen uerum est/filios perditionis/
erroris/& fraudis de domino Iesu Christo fuisse mētitos. Existimo nūc
esse notissimum:multa ab euāgelistis esse uerissime scripta (quia ita scri-
bunt ut gesta uel dicta sunt) quā tñ non sunt iusta uel uera. Q uoniā p
impietatem

impietatem/ & mentiēdi magistrā inuidiā/ sunt ficta uel dicta. Itaq; cū dicit euangelista ex magorū persona/ Vidimus stellā eius in oriente: non affirmat: non cōprobat. Splendorē a magis uisum stellā esse: sed a magis stellam fuisse nominatū. Et dū idem euangelista dicit. Ecce stella quam uiderant magi in oriente antecedeat eos: ac deinceps: Videntes stellam Magi: gauisi sunt gaudio magno. Iuxta magorū appellationē rei uisæ replicat nomen: ne si aliter quod uisum in cōlo signū a magis fuerat nominasset: non idē ipsum quod prius illi uiderant scribere putaretur. Tenet adhuc cōsuetudo loquendi: ut ignitos in cōlo uapores stellarū noīe nūcupemus: dū dicimus stellas cadere/ uel uolatu mutare per æthera sedem. Dum itē dicimus illas flammis eē comatas/ caudatas/ uel quasi sanguine circūfusas. Quæ omnia/ luce clarius est/ non in esse ueris stellis. Quā oīum philosophorū snia/ ille penitus iuariabiles sūt: & nullā nouā qualitātē/ aut quantitatem recipe pnt. Dixerūt igitur magi se uidisse stellam: eo sensu quo hodie dicitur stellā apparere crinitam: & quo dī cometas oēs esse stellas comas hñtes: cum tamen criniū illa atq; comarū lineamenta in aere sint posita/ & procul a stellis. Non igitur fuit per stellæ alius cuius influxum dñi saluatoris causata natiuitas. Non. n. sufficit stella efficere ut uirgo cōcipiat: & in uirginitate permaneat: ut conceptum pariat foetum: & uas unde egreditur penitus maneat circūclusum. Nullus præterea effectus suā cām pōt excedere. Maius est deū fieri hoīem: q̄ omnes creaturæ simul præstare ualeant. Quæ nanq; creatura suo creatori legē imponet: Qui perficit terram in sempiterno tpe: uocauitq; eam & obediuit cum tremore. Cuius imperio stellæ dederūt lumen in custodiis suis: & lætate sunt: a quo quando uocatæ sunt dixerunt adsumus: & luxerunt ei cum iocunditate qui fecit illas/ qui est deus noster: qui inter homines paulo ante homo natus est: qui hodie cōli insolito fulgore monstratur. Et certe non extimabitur alius ad deum. Nihil ergo creatum illi legem imponet: aut nascendi in homine necessitatem adducet. Quare o mathematici desinite de huius festi uobis solēnitate blandiri: & auctoritatem ecclesiæ immo euangelii summi dei usurpare ad comprobanda hominum inuenta uel potius figmēta nolite. Et (ut modeste dicā) obseruationem erubescite uestram diuino fauore fulcire. Non approbat ecclesia stellæ alicuius beneficio uel imperio siue in fluxu/ natum uel agnitum esse saluatorem/ hoc euangelista non confirmat. Nempe Saluator si nasceretur iubente uel agnosceretur docente natura: ubi quæso erit Dei gratia? ubi clementia? Propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos deus: filium suum misit in similitudinem carnis

peccati. In cuius natiuitate apparuit benignitas & humanitas eius nos saluare uolentis: non syderum in fluxu: neq; rerum naturæ serie compellente: sed gratia: clementia: & charitate disponente.

Stellas non efficere neq; ostendere posse quæ astrologi putant.

Ed dices: si stella uel cœleste corpus uisum a magis domini Iesu Christi in carne natiuitatē operata non est: illam tamen significare: & peritis astrologis potuit indicare. Neq; uero dicūt mathematici stellas uel earum positiones: uel motus inferiorum effectus parere: sed monstrare. Sicut lapides a miliario uiæ spacium ostendūt: nō quidem efficiunt. Ante omnia multū astrologis detractū est: qui ubiq; id Aristotelis deseminare non cessant: necesse est mundum inferiorē superioribus lationibus gubernari. Sed quomodo si nō efficiūt indicent uideamus. Aut id cōtingenter indicant: Sicut lapides a miliario quos dixisti: aut necessario. Si contingenter: possunt igitur nō significare: sicut lapides a Siccariis poni contingit/ non ut uiā indicent: sed ut ad deuia ducant. Et de cōtingentibus aliterue se hīe potentibus nulla cū sit scientia: apparet tua hac confessione astrologiā nō esse scientiā/ sed fortuitā prædictionem. Si necessario hæc significant/ quæ erit quæso necessitas: nisi uel sint causæ eorū quæ indicāt/ uel ipsa præmōstrata stellæ cōfigurationibus dent cām. Fumus. n. calorē nō indicat/ nisi quia de calore necessario nascitur. Ignis calorē non p̄dit: nisi quia necessario efficit illū. Cū aut tuæ stellæ cōfigurationes sua significata lōge p̄cedāt/ designatorū suorū effectus eē non poterunt. Q n̄ cām nequeat effectus antecedere. Erunt igitur stellæ configurationes p̄signatorū causæ: aliter illa necessario idicare non poterunt. Q uod q̄a negasti es certe redargutiōe dignissimus. Sed hæc iā obmissa faciamus. Vis uidere hunc fulgorē a magis uisum/ etiā si stella fuisset/ indicē certū Christi natiuitatis minime fuisse. Q m̄ iam cōstat eius cām esse nō potuisse/ Effectū uero illā dicere eius natiuitatis est stultum. Multi erant in orbe terrarū astrologi nascente Iesu/ Multi item natiuitatē eius antecesserāt: qui huius stellæ rationem hīe debuerunt/ Si artis meta illos nō fugit: præsertim in re tam seria. Et tñ usq; ad hanc diē inuentus est nemo: nisi fuerit propheta: qui de natiuitate dñi saluatoris aliqd scripserit. Et illi ipsi qui Christo nascēte astrologiæ operam dabant: cur sicut magi natum regē non agnoscebāt? Vel agnitū cur una cum magis non requirebant? Congregans Herodes omnes scribas populi & seniores: & ab illis diligenter inquirens ubi Christus nascetur: cur non congregauit astrologos? Certe diligenter dicit tempus stellæ quæ magis apparuit: cur a peritis stellarum non perdiscit quæsitum

puerum

puerum: quē stellæ ductu etiam post discessum ab Herode magi inuenire potuerunt. Illi ipsi seniores iudeorum & scribæ/legis doctrinā professi: qui Bethleem natiuitatis locū fore regi messia: i. hominū saluatori prædicere potuerunt/unde quæso hoc dicunt: de cōstellationibus an de prophetis? Illi profecto dixerūt/in Bethleem Iudæ/Sic.n. scriptū est per prophetā: non per mathematicū. Et tu Bethleē terra Iuda/nequaquā minima es in principibus Iuda: Ex te.n. exiet dux q̄ regat populū meū Israel. Si Herodes se a magis uidens illusum: iam per prophetiā locum natiuitatis nouerat: & magorum relatione tempus stellæ didicerat: facile erat astrologo natum puerum demonstrare: qñ huiusce studii (ne dicā artis) professores longe maiora promittere nō uereantur: & dato certo (ut dicunt) themate: non solum natū infantem: sed locū & momentum natiuitatis corporaturā: corporis etiam notas & animi: se p̄lagire confidant: Si hæc stella: siue (quod uerius est) hic fulgor in æthere sufficienter saluatorem natū oñdere potuisset: Ex puris naturalibus studiis: potuerunt magi: potuerunt oēs astrologi: & modo pñt necessaria cognoscere ad salutem: potuerūt & possunt naturali disciplina aliis indicare quod suo si bi studio uendicauerunt. Mentitus igitur erit ille qui dixit. Non sumus: sufficiētes aliqd cogitare ex nobis quasi ex nobis: sed sufficientia n̄ra ex deo est. Mēta est ueritas ipsa quæ dicit. Ego sum uia ueritas & uita: Ne quis uenit ad p̄rem nisi per me: Et nemo nouit filium nisi p̄r. Neq; p̄rem quis nouit nisi filius: & cui uoluerit filius reuelare. Mentiūtur oēs theologi christiani: qui uno ore cōfirmant non posse saluari hoīes: nisi p̄ aliquam doctrinā diuinitus inspiratam. Si dicas hanc stellā regis tantū natalia demonstrasse: ante oīa uide quid agas: quod in astrologorū fauorē a principio sumpseras: perit totum: sanctam. s. matrem ecclesiā comprobare mysterium incarnationis a stella fuisse mōstratū. Deinceps si tot reges in Iudea nati fuerant: cur illorum quemp̄iā adorare magi nunq̄ uenerant? Adde quod dominus Iesus Christus id nō fuit quod tu stellam ostendisse contendis. Regnum inquit ille meum non est de hoc mūdo: Si de hoc mundo esset regnum meū: ministri mei utiq; decertarēt ne traderer iudeis. Vulpes foueas habent: & uolucres cœli nidos: filius aut̄ hominis non habet ubi caput reclinet. I nunc & dic regem iudeorum quales sunt terreni reges: stellam hanc significasse. Ego dicam filius hominis non uenit ministrari sed ministrare: & animam suam dare pro multis: non ut reges gentium faciunt multorum uitam pro salute propria: immo pro ambitione atq; libidine exponere morti. Rex igitur quem magi adorare conquirunt: pro primo eius aduentu: non est regni ali-

1111
cuius temporaneus dñs. Neq; hunc magi tantū stellæ bñficio: uel astrologica disciplina conquirūt/ sed eo ipso docēte sancto spū: quo post adorationem sunt moniti ne redirent ad Herodem. Cuius etiam responsio idest secreto oraculo in somnis accepto: per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam. Astrologiam igitur hic obmisam faciamus

Adorationi quæ præmittere oporteat.

¶ T quoniā iam abunde didicimus hanc nuncupatæ stellæ apparitionē astrologis nullū pro sua professione tuenda præstare suffragiū/ Q n̄ de illa in libris astrologiæ nihil penitus habet/

Q n̄ stellarum motum minime secuta est/ Q uando interdiu qđ ueræ stellæ nō faciūt se perpetuo uisibilē præbuit/ Q n̄ sacramentum natiuitatis dei simul & hominis efficere uel indicare ppria uirtute uel naturæ ordine etiā si stella fuisset/ minime potuisset/ Q uando regis ortū more hoīum regnātis nisi mentita sit/ minime demonstrauit. A magis aut diuinitus inspiratis discamus adorare dñm Iesum Christum. Scriptum ē in

K

psalmis. Audi filia & uide: & inclina aurem tuā: & obliuiscere domū tuam: & domum patris tui. Et concupiscet rex decorem tuū/ Q uia ipse est

44
ps. 71
ps. 12

dñs deus tuus/ & adorabūt eum oēs reges terræ/ Omnes gētes seruiēt ei. Sic Abraam existēti in aram præcepit dñs. Egredere de terra tua & de cognatione tua: & de domo patris tui: & ueni in terrā quam monstrauero tibi. Q uod cū ille fecisset: deum uidere: alloqui: adorareq; pmeruit. Si mundi fastus & delicias fuerimus aspñati: patriā relinquemus: & populum n̄rū obliui bene erimus. Si parentū/ consanguineorū/ & amicorū blanditias nos in huius sæculi desideriis cōfirmātes non audiuerimus/ patris nostri domū si bñ egrediemur: & n̄rā cognatiōem utiliter relinquemus. Si n̄ræ carnis fragilitatē nō uerebimur/ Si illi plusq; oportet nō indulgebimus: domū nostrā utiliter relinquemus: obliuioniq; mandabimus: audiemus sana cōsilia/ uidebimus exēpla salutaria: inclinabimus per obedientiā aurem n̄rā bene monenti & dicēti dño. Q ui amat pa-

ps. 118

trēm aut matrē plusq; me nō est me dignus. Q ui ergo uult uenire post me abneget semetipsum & tollat crucē suam & sequatur me. Volētes autem hæc facere cœlum aspicere debemus: non terrā. Q n̄ & magi in oriente stellā uidere meruerūt. Huius rei gratia dñs Iesus discipulos adorare dum docet/ adorationi præposuit. Pater n̄r qui es in cœlis: non in terra dixit: ut ubi patrem adorādum inquirere & cōtēplari deberemus oñderet. Depone rerum terrenarū studium. Auxiliū de cœlo quære/ lacta sur-

L

per dño curam tuā: & ipse te enutriet: & non dabit in æternū fluctuationem iusto. Audi illum ipm quem hodie Magi adorant: quē eorū exem

magi. 2.

magi. 10.
magi. 19.
magi. 8. 11. 9

magi. 8.

magi. 54.

magi. 8. luc. 32.
 plo adorare debemus. Nolite inquit eē solliciti corpori urō dicentes qđ
 māducabimus: aut quid bibemus/ aut unde uestiemur/ scit p̄r uester qđ
 his oībus indigetis. Aspicite uolatilia cœli qđo non serunt: neq; nent: &
 tñ pater uester cœlestis pascit illa. Hæc aut̄ omnia in p̄cipio itineris no
 stri prompte faciamus. Dicit. n. euangelista. Ecce magi ab oriente uene
 runt Hierosolimā. Ecce promptitudinē notat. Hilarem. n. promptūq; *Luc. 3.*
 datorem diligit deus. Audi quid ecclesiæ Laodiceæ dicat ille cui nomen
 est amen. i. uerax testisq; fidelis. Vtinam frigidus aut calidus eēs: sed qđ
 tepidus es incipiam te euomere.

Natiuitatis Iesu locum magna oratiōe fecit deus discere magos ab
 Herode & proceribus iudeorum.

M Agi ne tepiditatis in sua adoratiōe argui possent/ cū natus eēt
 Iesus in Bethleem Iudæ: ecce sine mora/ uenerunt Hierosoli
 mam dicētes/ Vbi est educationi traditus/ qui natus est rex iu
 deorum. Vidimus. n. stellā eius in oriente: & uenimus adorare dñm. Ap
 paret hic euidentissime Magos istos astrologiæ bñficio non didicisse locū
 natiuitatis illius regis: quē adorare se uenisse profitentur. Iuissent. n. con
 tinuato itinere in Bethleem: & ab aliis nō quesissent: ubi nam se contine
 tet rex adorādus. Erat. n. facile scientibus artē quæ stellæ ratione indica
 re sufficeret natū regem: natiuitatis quoq; locū scire per artē: eius præser
 tim indicii beneficio: quæ talem ac tantū natum regē ostenderet: infan
 tulum. s. adhuc pannis inuolutum: dignum adorari. Sed scio quid hic
 uos moueat. Didicerant magi spū sancto docēte interius per signum in
 cœlo uisum exterius: natum esse regem messiam. Cur natiuitatis locum
 idem spūs sanctus magos nō docuit? Cum æque facile spūs omni sapien
 tia plenus: immo omnis sapiētiæ fons: magos utrunq; docere potuerit.
N Q uādoquidē facile est oīa posse deo. Multum nimis est certe & forte te
 merarium huius rei causam inquirere: uel inuenire posse cōfidere. Q uā
 do supra primā cām alia causa esse non pōt: & ipse spūs sanctus (qui de
 us ē) cui uolūtas: clementia: ac liberalitas peculiariter attributa dignoscū
 tur omniū quæ creaturæ cā sit sūma: nulla nisi pprio bñficiæ studio
 illū rōne ad agendū impellente. Q uare si dixero suā ppter bonitatem
 spūm sanctum magis uoluisse notā facere saluatoris infantiā: ortus ue
 ro eiusdē locum reticere uoluisse: satis dignam cām immo dignissimā &
 certissimam assignare uisus fuero. Vbi si quæres: cuius boni gratia id reti
 cuerit. Respondebo uoluisse diuinā bonitatem per gentiles: & barbaros
 uiros legis scientiā non hñtes: Herodis & iudeorū (si uellent respicere)
 duritiā cōmouere: Si nollent increpare & inexcusabilē reddere cōtuma

ciam. Elegit. n. in firma mundi deus: ut fortissima quæq; confundat: de
deprimat: ac contundat. Erigit indocta: ut doctrinam & sapientiā mun
di superet & cōuincat. Infideles igitur & barbaros hoīes monuit in spū
ut irent ad Herodem: natione quidē idumeū: sed educatione & longa
conuersatione iudeū/legis iustitiam & pietatē agnoscentem. Multo insu
per expimento atq; frequenti cōsuetudine Romanum: q. s. Romanorū
mores/disciplinam/religionēq; calleret: ut tantis excultū disciplinis/ma
gorum pietas flecteret ad colēdā infantiam saluatoris/Si uero flecti nol
let excusationē hīe nō posset. Principes insuper sacerdotū & seniores po
puli: qui legem ac pphetas assidue uel discebant ipsi: uel aliis discētibus
prædicabāt/per hos ipsos Magos nōne aptissime iuxta prophetas admo
net spūs sanctus: ad puerum Iesum regēq; messīā agnoscendū assurgere.
Dum. n. magi dicūt. Vbi o Herodes o principes sacerdotū o seniores po
puli legis scientiam professi. Vbi est (interrogamus uos) qui natus ē rex ^{matth. 2.}
iudeorum? Stellā eius in oriēte uidimus: & uenimus adorare dominū.
Quid quæso facere dicereue uidentur: nisi quod Esaias dudum uatici
natus fuerat.

Expositio lectionis surge illuminare &c. & eius concordia cum euan
gelio concludens responsionem ad quæsitum.

^{s. Cap.} Surge illuminare Hierusalē. Patet hic continens pro contento
nominari. Q n̄ ciuitas ipsa insensata penitus & imobilis: nec
surgere nec mente illuminari sufficiat. Quid est ergo dicere/
surge illuminare Hierusalē: nisi o rex Hierusalē o Herodes qui in tuā
ambitiosā libidinis grabato miserrime uitā ducis/Surge per humilitatē
o sacerdotum/seniorū/scribarumq; collegium o ciuium cœtus incolens
Hierusalem: in cæcitate līx: & tenebris auaritiæ iacens/illuminare fidei
claritate: & spūs sancti lumine uero. En uenit lumen tuū: quod nos bar
bari Magi: moribus inculti: diuinæ legis ignari: uidimus per spūm: & de
extrema orientis barbariæ: uenimus adorare dñm. Tu aut o Herodes:
tu pontificum sacerdotū/seniorum ac populi cœtus/in cuius terra natus
est rex saluator tuus/iaces mutabilium rerū in uolucro fascīnatus. Surge
infelix exēplo nostro. Ecce tenebræ ignoratiæ: & inculte barbariæ/ope
rient terram/Q uod futurū dixit Esaias: iam adest: & impletum est. Operi
unt & operierūt terram nrām tenebræ quas diximus: & caligo ruditatis
rubiginosā populos nrōs penitus occupauit. Super te autem oriet̄ dñs.
Q uod dixit ppheta uidetur futurū (Q uia suo tpe non erat impletū)
nunc qm̄ aduenit & præteriit/nos dicamus de præsentī atq; p̄terito orit̄
& ortus est cœlorum conditor: terræ fabricator: redēptor omniū. Q uā
igitur

igitur alacriter / quam solerter / quam ardenter / tu Herodes / tu sinagoga / quæ lumen legis obtines: & patriam incolis saluatoris / surgere debes & illum colere / Quod non nos de tenebris & umbra mortis educti hoc facimus / Gloria eius in te uidebitur. Vtinam inter nos gloria tantæ natiuitatis dignata se fuisset ostendere. Quod dixit propheta uidebitur: nos magi dicimus iam uisa est. Vidimus. n. stellam eius in oriente: & uenimus cum munerimus adorare dominum. Non sic uidimus ut uideri desierit / Leua in circuitu oculos tuos & uide gratiam & gloriam saluatoris tui. Vide ciuitatem tuam esse repletam opulentissimo comitatu: omni magnificentia decorato. Omnes isti nostri comites / congregati sunt: ut regem natum adorent. Venerunt tibi excutere superbiam o Herodes. Venerunt tibi o senatus pontificum & sacerdotum excutere ambitum & fastum. Venerunt tibi o popule iudeorum excutere auaritiam contumaciam & impietatem. Venerunt tibi: ad utilitatem tuam: ut ab illis ista perdiscas. Filii tui de longe uenient: immo uenerunt. Nos. n. per disciplinam tibi filii esse ardentissime desideramus: ut ea quæ sursum est Hierusalem sit mater nostra: nos hic tibi filios accipe terrena Hierusalem. Surge expergiscere rogamus & obsecramus tales uiros ne aspneris adoptare. Et filia tua de latere surget. De latere primi Adæ formata est Eua. Et de latere regis messiae cum fuerit exaltatus in cruce: filia tua omnes ecclesie credentium populus: quæ de sinagoga quasi de matre nascuntur tunc surget quando fluentibus aqua & sanguine de latere quod lancea miles aperiet indicabitur redemptionem humani generis esse completam. Tunc uidebis & afflues. Videt: affluit Hierusalem magorum aduentu: uidet nempe: quia conuersa est ad eos interrogandos & exhortandos. Multitudo maris: hominum in marittima extrema orientis ora degentium. Quæ sit hæc maris multitudo propheta declarat apte dicens: Fortitudo gentium uenerit tibi. Inundatio camelorum opiet te: Dromedarii: Madian: & Effa. Regionem unde cameli uelocissimi perire soliti sunt. Opiet autem nimia multitudo. Sicut multæ maris unde terram operire sunt solitæ. Hoc est quod dixit propheta. Quando conuersa fuerit ad te multitudo maris: quod magi complent: dum omnes de Sabba ueniunt aurum & thus deferentes pro munere nato regi: & laudem domino annunciantes. Dum illum regem non temporaneum: non terrenum: sed perpetuum: & celestem suis muneribus pretestatur. Me igitur tacente propheta Esaias tuam inquisitioni copiose respondet. Spiritum sanctum qui magis indicauit in cunabula saluatoris: locum in quo erant: ideo indicare noluisse: ut illi ab Herode: a pontificibus & scribis illum requirerent: & sua requisitione requisitos commonerent: ut si uellent resipiscerent: Si nollent penitus inexcusabiles remanerent.

De inconsulta Herodis & iudeorū turbatione expositio euangelii.

Vnc inspiciamus Herodis insaniam: pōtificum ac seniorum
n impiam cecitatem. Qui qm̄ adorationē simulant: & magos
non imitantur/poenam quæ illos sequitur attendamus. Audi
ens aut̄ Herodes rex turbatus est: & oīs Hierosolima cū illo. Cur quæso
turbatur? Quia ad puerū Iesum adorandū accedere non uult: quia nō
uult de sua superbia dimoueri: non uult egredi priam suam: fastū & mū
di gloriam inanem nititur retinere: non uult egredi domum patris sui:
satellitum cateruas/ & gnatonum adulationes amplectitur. Domū insu
per suam exire recusat. Suæ carnis illecebris carere nō uult. Ideo turbat̄/
quia regem natum formidat: qui his oībus illū spoliēt. Oīs quoq; Hie
rosolima: quæ hæc eadem sectabatur: cum illo turbata est. Vide quid fa
ciat amor insanus. Congregans oēs principes sacerdotum & scribas po
puli sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. Quis Christus o Hero
des? Nullū alium Christū sacerdotes & scribæ quos conuocas tibi indi
care sufficiunt/nisi regem messiam. Quia solum hunc sacræ līræ omnes
uenturum cōcinunt: quibus si credis: cur illum nō adoras infelix? Ne
P scis q̄ messia resisti non posse sacræ litteræ prædicant? Nescis q̄ dicit Esa
ias. Egredietur uirga de radice Iesse: & flos de radice eius ascendet: & re
quiescet super eū spūs domini: spūs sapientiæ & intellectus. Eum fallere
non poteris/spūs consilii & fortitudinis: illum supplantare nō ualebis.
Spūs scientiæ & pietatis: totus erit bonus/pius/beneficus: non est cur illi
inuideas. non eripit mortalia qui regna dat cœlestia: non tibi nocitu
rus est: nisi tua p̄fidia iustitiam suā reddere retributionem iuxta tuā coe
gerit iniquitatem. Replebit eū spūs timoris domini: nihil per uim aut
uiolentiā faciet. non secundū uisum oculorum iudicabit. Frustra igitur
uenerabundam & lætā præ tendis faciem: dum clam uocas magos & tē
pus stellæ quæ apparuit eis diligenter inquiris: neq; secundū auditū au
rium arguet: frustra igitur fallacia uerba componis: frustra dicis. Ite in
terrogate diligenter de puero: ut & ego ueniens adorem eum. Audi qd̄
idem Esaiās dicat. Spiritu labiorū suorū interficiet impium. Depone inī
quitatem o Herodes/Quia iustitia erit cingulum lumborū eius. Retri
buet abundanter unicuiq; secundū opa sua. Deponite iudei duritiā infi
delitatis/Quia & fides cintoriū renū eius est. Si sacerdotibus & scribis
a quibus sciscitaris: ubi Christus scit nasciturus credere uis o Herodes/cre
de prophetis per quos scribæ & pontifices eius natiuitatem quem Magi
quærunť prædicere p̄nt. Si prophetis credere non uis: & fraudibus tuis
tantas messiaē dotes/quātas Esaiās rettulit putas extinguere posse: cur il
los interrogas?

los interrogas? Sed ignorans est omnis malus: & cum malitia fuerit cum-
mulatus obcæcatur ab illa. Furor qui tibi de uano timore domiatur im-
pedit animum infelicē. Ne uerum cernere possis: facit affectio imode-
rata. Quod enī miseri cupiunt facile credunt. Quando plus per affe-
ctionē q̄ per rationem iudicant homines: præcipue uero mente turbati.

De Herodis sibiq; similitum perfidia & poena.

Via igitur Magos audiens Herodes turbatus est: Sanum ne-
quit inuenire consilium: & iccirco p̄ditissimū amplectitur: qđ
proculdubio foelicem exitū habere nō potest. More nanq; pe-
cudis pronus in terram: non cœli fulgorem insolitū: sed regni terreni fa-
stum mente cōplectitur: & pro studio adoratiōis quod suscipere debuif-
set: adorando infanti insidias parat. Fugiamus fr̄es Herodis insaniam.
Ne speremus deū uultu uel uoce a nobis decipi posse: scrutator est cordi-
um: non uerba: non signa conficta considerat: sed animū. Quot hodie
inter christianos herodes inueniuntur? Quot dicunt dñe dñe: nequaq;
habentes hereditatē in domino? Quot simulate dicunt. Ite interroga-
te diligēter de puero: ut & ego ueniens adorem eū? Quot intrāt eccles-
iam orationis tempore (& ut dicunt oraturi) proposito aut̄ & re uera pu-
ritatem puellaz & matronarū pudicitia: in quibus (si castæ sunt) Chri-
stus inhabitat: expugnaturi: cōtaminaturi: & uersuri? Quot in ecclesia
fœminæ impudicis oculis adolescentū imo uirorum animas uenantur?
Quot canonicis horis mares & fœminæ interfunt: ut bonæ fidei ac de-
uotionis prætextu cōmodius decipere possint? Quot sub religiosa ue-
ste uentrē farcire: & his quæ sub uentre sunt indulgere student? Hi om-
nes peius faciunt q̄ Herodes. Ille semel adorare uelle finxit: ut perderet:
neq; præualuit. Isti non semel perdere cōtenti: quotiens se obtulerit oc-
casio dicam dolore stimulus quod professioni meæ: quod huic loco
non cōuenit: Christum lenonē non nulli eorum sibi facere studēt. Alii
usurarū profoneta: alii obsornioz fardorē: alii prodicionum & san-
guinis ac cædis auctorem h̄re student. O pessimi herodes: nō sic impiis:
non sic. Desinite agere peruerse: discite benefacere: & pie adorare cū Ma-
gis. Herodes quia uultu fictam prætulit pietatis sp̄m: quia studiū ado-
randi mentitus est: per adorationis sp̄m saluatori suo tetendit insidias
(licet frustra) Mariām uxorem innocentissimā: pulcherrimā: nobilissi-
mam: & (quod rarum est) castissimam. Zelotypia obcæcatus occidit: cu-
ius postea desiderio diu contabuit: & semiamēs duos ex Mariām susce-
ptos filios iam adultos. Iā maritos Alexandrum. s. & Antigonom truci-
dauit. Tertium quem ex priori uxore genuerat Antipatrū nomine in se

patrem armatū uidit: & corā Cæsare de parato ueneno in se indulgentis-
 simum p̄rem (q̄ illius gr̄a duos longe meliores liberos occidisset) accusa-
 uit. Hūc eundē Antipatrū deinde arctissimo custoditum carcere cōiecit
 in uincula. Neq; multo post s̄uissimis morbis cēpit laborare. Ignis q̄p-
 pe lentus interius conflagrabit: & quo minus apparebat exterius: intus
 acrius s̄auiebat. Auiditas inexplēbilis semp erat cibi: neq; tñ sacietas īple-
 bat ingluuiē rabidis faucibus excitatā. Intestina ulceribus tabida putre-
 scebant: doloribus quoq; s̄uissimis colli cruciabat̄ assidue: humor liui-
 dus ac luridus pedes tumidos oberrabat. Similis illi quoq; circa pubem
 erat afflictio: sed & pudēda ipsa putredine corrupta scatebāt uermibus.
 Spūs quoq; & anhelitus refractione creberrima cōtortus uexabatur. Vñ
 per singula pene mēbra cōtractus/oēm tollerantiam supare potuisset: ni-
 si dei iustitia quod etiā fama uulgabat illū tales pro sua perfidia pēnas
 inter hoīes dare iussisset. **Q**ua urgente his tandē morbis exhaustus/pri-
 mogenitū Antipatrum quē tenebat in uinculis iugulari mandauit: quē
 cū sanguine fuso egisse aīam audiuiſſet. infelix & miserrimus inter tot
 suorū funera: quā ipse sibi parauerat extinctus est. Principes sacerdotū/
 seniores populi/scribæ/reliquisq; iudei cū Herode sentientes deum fide
 adorant: legis iustitiam/& sanctimoniā templi uenalem hñt: suarūq; li-
 bidinū ministrā faciunt: sacrificiorū ceremonias pro eorū avaritia ad quā
 stum inuerſas sibi auferri formidant: & iccirco ad captandā mortis occa-
 sionem dño Iesu Christo simulantes pietatē dicunt. **Q**uouſq; aīas no-
 stras tollis? Si tu es christus dic nobis palā. Princeps uero sacerdotū fide
 interrogat: & quærit sub iuramento dicens. Adiuro te per deum uiuum:
 ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Propter quā extremas sibi & su-
 is calamitates cōquisierunt. Hierusalem nanq; fūditus a Romanis euer-
 ſa cātatur in triuiis: In cuius obsidione post oēs abhominabiles cibos ab
 obsessis auidissime cōquisitos & sumptos. Mater inuenta est quā lactā-
 tem filium ppriis manibus occidit: uerūq; pforatum adhuc crudū assa-
 uit uertens ipsa ueru/coctū postea lacerauit manibus: & membris disse-
 ctum dentibus ipsa contriuit. Nephando post hęc pastu ſaciata (qđ ad
 futuram exuriē depellēdā sibi seruauerat) reliquū assi filioli p̄donibus
 uidelicet cōciuiſſibus prodere coacta est: qui in odore infelicis & horridæ
 assationis domū irruerāt ut raperent cibum: quē per olſatum credide-
 rant se esse uenatos. Hoc detestabilissimo edulio illis apposito: horrore
 ac stupore conterritis/infelix ſcēmina & efferata mater dixit. Hic uere ē
 meus filius: hoc uere meū facinus est: comedite quod reliquum est: qm̄
 mihi per uos ſeruare nō possum: quod uidere nō amplius potestis dila-
 niato corpe

niato corpore ego comedi. Ne fitis foemina molliores: aut m're misericordiores: qui diuina oia & humana intrepidi uiolare potuistis: cum filioli mei reliquias absumpseritis: in maloru remedium & me affate. Horret animus dicere quot in ea obsidiōe a suis cadauera hoium sunt comesta praefamis inedia: & rabie nullis antea saeculis audita. Quot a Romanis uiui euiscerati sunt: ut de intestinis eorū aurum quod integrum uoraue-
X
rāt: quasi de terrae uisceribus effoderēt. Si Iosippo siue Iosepho hebreo: & eius belli ab initio de hebreorū ducibus uni/post uero expugnatā om-
nem Galileā: cui ille praefuerat eiusdem belli scriptori/fidē non abroga-
mus/cōstat plane decies centena milia iudeorū toto obsidionis tempore occisa fuisse/Constat capta nonaginta septē milia: uenditos partim: par-
tim a feris pro spectaculo laniatos: partim ad inuicem quasi hostes iusto bello inter ludos festos trucidatos. Sunt uero hae oia lōge minora ea ca-
lamitate quae Eleazarū ac suos occupauit. Qui messadam montanum
Y
oppidū in iudea/natura & arte oīum quae leguntur: ac rerum copia mu-
nitissimū occupauerant liberis ac coniugibus loci fiducia eo conuectis. Hi nanq; post Titi triumphum de subacta iudea & Hierusalē penitus
extirpata a Flauio Siluio Romano duce obsessi/& primis mœnibus ma-
chinarum uiolētia undecunq; disiectis/Alia mox mœnia trabibus & cō-
gesta terra prioribus quae lapidea fuerant munitiora & tutiora erexerūt.
Neq; n. machinis impelli poterant: terra & leui intermixta materia ictū
non recipiente. Vñ tormēta ipsa constipare & solidare cogebantur quae
conuellere debuissent. Propter quae Siluius secunda mœnia igne aggres-
sus est: qui flante Borea in Romanos inuectus machinas oēs & eorū mu-
nimenta deuorasset/nisi quod deo iubente cōquieuit boreas/Auster in-
sæuiit: & flammam oēm in mœnia cōuoluens ea radicitus cōcremauit.
Nihil iam superat: nisi igne conquiescere: & Romanis armis ad obsessos
aditū praestare. Qui antea muro longe exterius a Siluio circumclusi: &
nunc armatis militibus per girū septi: nulla in fuga spem poterāt consti-
tuere. Tum o rem infœlicissimā/& Saguntina clade longe supiorem. Ca-
lamitate uero Hierusalē multo uincētē/ Eleazarus obsessorū princeps
infausta & furiosa orōne miseros in liberos & uxores prius: ac deinceps
in seipsos armauit ad necē. Ita charissima pignora cōiuges ac filios cū la-
chrimis osculāti lachrimātia/& ipsa se gladio submittētia ferro impetūt:
iugulant: sternunt. Tum cruēti amātissimorū sanguine/decem ex seipis:
Z
qui certe ingens numerus erant (neq; n. tāto exercitui pauci durare po-
tuisent) eligunt: a quibus oēs more pecudū iugulentur. Dehinc electo-
res singuli/quē ex suis magis amauerant adhuc spirantē & incondito ac

incerto moribundorū motu palpitantem amplectuntur: deosculātur in eorum quos necauerāt sanguine prostrati & conuoluti. Electi uero per eorum guttura gladios mergunt: Natabant prius in suo sanguine m̄res & filii: nunc mariti: uxores: patres liberos quos occiderant: suo ipsi sanguine lauant. Decem tandē carnifices per nouenarii sortem sese confodiunt alter alterius pro munere gladium excipientes/ donec ex tanto numero unus tantū se superstitem uidit. Hic perlustrās oīa: & suo ministerio ne quis indigeret diligenter inquirens: cum oēs uideret infœlicē animam exalasse: bñ se habet inquit. Quid uidere me licuit: mihi parum est: quod restat: en impleo: gladiūq; in propria uiscera mergit & cadit: ne tāta infœlicitatis solē uideat. Compit hęc Siluius ex muliere grādæua: quæ se cum alia adhuc uiridi: & quinq; infantibus de media nece subripuit: cuniculi beneficio occultata: unde cuncta ex ordine uiderat & audierat. Iustus est deus ut fuit ab initio. Herodes & iudei quanta narraui mus mala expti: mortalē adhuc dñm Iesum christū odio habuerūt atq; ludibrio. Quid illis futurū existimamus: qui nunc per ea quæ diximus dñm Iesum Xpm negligunt: & infamant gloriosum & regnantē in cœlis: moxq; futurū uniuersorum iudicē psecuntur: & turpissimarum egererū ministrū nō uerētur efficere: quibus infimæ sortis hoīes testes adhibere puderet. Fugiamus tam perditos mores: & dum tempus habemus opemur bonū. Cū magis christū puerū caste & pure adorare studeamus.

De nimia Herodis superbia & stulta astutia rñdendo Magis.

Agi nanq; cū audissent regem abierūt. Quid ita? Qm̄ cum sancto sanctus eris: & cum pueris peruerteris. Agnouerūt prudentes illi uiri tunc si nō integrā Herodis impietate: quā postea in somnis per monitum didicerūt: Saltē nimiam illius supbiam nō ferendā. Distabat Bethlem ab Hierusalē (Hieronymo teste) qui thelematicus incola & monachus decessit e uita: qui corpus suū in præsepis introitu: quo in loco a magis adorata est saluatoris infantia: uiuens istituit sepeliri: distabat inq; sex passuū milia. Tam breue spaciū noluisse Herodē peragrarē cū magis: ad talem præsertim ad tantū regem cognoscendū: non erat inditiū adorare uolentis. Magis erat consentaneū Herodem in suo regno magnos illos uiros eousq; perducere: hospitio illic excipere: regem quæsitū oīum primum adorare: alios deinceps ad adorandum inuitare: & tanti regis inter incunabula sibi grām conciliare q̄ dicere.

Z

Ite & interrogate diligēter de puero. Si illum o Herodes adorare uolebas: cur non dicis regem: cur quasi per contemptum puerū nominas quem adorare uelle mētiris? Si magos fallere uolebas: debebas ueneranter puerum

ter puerum nominare : & quem illi regem dixerant / regio nomine dignum affirmare : non dicere puerum. Putas cum mentecaptis tibi esse sermonem? Illi singula tua ponderant uerba. Cur non dicis ueniam uobiscum in Bethleem : sed ite dicis? Nimis superbum est : regem nouum / & alienigenam regem / de gente quibus imperas inuisa : & de patre subditis odioso qui etiam fratrem Regis trucidauerint tribus simul magnis uiris magno comitatu adornatis : qui te colunt : qui te in tua regia uisunt : qui tuam fidem sequi uenerunt / dicere / Ite. Saltem tuo regno dignis comitibus honestas. Cur dicis / interrogate / quasi ad te nihil attineat. In tua ditione regem adorandum qui modo natus est inquirere ipse debuisses. Nimiam certe secordiam praeferunt hae tuae ad magos uerba. Si illos uis interrogare diligenter : esto tu imprimis diligens inquisitor. Quoniam mentes hominum facta magis quam uerba mouere solent. Vt & ego ueniens adorem eum / non bene reddis causam : non bene coeunt / ut adorem & puerum dicere / ut adorem & ite dicere. Dauit cuius regiam tenes & regnum / non sic dicit. Tu dicis / Ite / ille dicit. Venite adoremus & procidamus ante deum : ploremus coram domino qui fecit nos : Quia ipse est dominus deus noster : nos autem populus eius : & oues pascuae eius. Si tu ita dixisses Magi non abiissent. Venissent tecum. Sed quia cognouerunt superbiam & fraudulentiam tuam / superbum & subdolum regem festinauerunt relinquere / ideoque abierunt.

De imitandis Magis egressis patriam & abeuntibus ab Herode ut adorerent saluatorem natum.

Tecce stella quam uiderant Magi in oriente antecedebat eos : usque dum ueniens : staret supra ubi erat puer. Quando magi ab oriente recedunt & in domo confisi propria derelinquunt / quando obliuiscuntur domum suam : & domum patris sui / coeleste indicium aetherei fulgoris ductum ad dominum Iesum Christum adorandum habere merentur. Quando Hierosolimam intrant : quando Herodem consulunt : quando deum per homines quaerunt / stellam non uident. Vbi uero non sperant auxilium ab homine : ubi ab impio Rege discedunt : ubi humanae sapientiae consilia deserunt : & in domino deo quem adorare proponunt suum deuote iactant cogitatum : diuina iterum illis claritas assistit : & ducem de caelo iterum promerentur. Quid sibi uolunt hae charissimi fratres? Illud profecto quod dixit dominus in euangelio. Nemo mittat

A

manum ad aratrum & aspiciat retro/ut sit idoneus regno dei promerendo. Si ad aratrum misimus aliquando manum: ut in agro magni patrifamilias boni aliquid seminis seminaremus. Si carnales affectus/& pristinam mundi consuetudinem abieciimus: ut deum pura & libere mente adoraremus:& illi soli solertissime seruiremus/ne deficiamus in medio itineris/ad finem usq; uitae perseueremus. Quoniam non qui incœperit tantum: sed qui perseuerauerit usq; in finem hic saluus erit. Perseuerantia nobis opus est: ut nostrae adorationis studium salutare reddatur. Quod si aliquando humana fragilitate nos exorbitare & retro aspiciendo pristinis desideriis rerum fortuitarum distineri contingat/discamus a Magis. Abierunt illi ab Herode impio rege: abeamus & nos a uanitate/ab impietate ad quam aspeximus & diuertamus. Egressi sunt Magi Hierosolimam ciuitatem tunc peccatis plenam. Egrediamur & nos omnia studia uanitatum. Proculdubio stella quam illos antecessit usq; ad locum ubi erat puer/sancti.s.spiritus coeleste auxilium nobis iterum aderit/antecedet nos: atq; ad saluatorem nostrum usq; perducet.

De lumine fidei & spiritus hilaritate modoq; & loco uerae adorationis.

Sq; dum ueniens staret supra ubi erat puer. Plura hic latent.

u sacramenta q̃ ego narrare uel cognoscere queam. Ad sanctae ecclesiae penetralia nisi coelestis luminis beneficio Christianae

B fidei splendore radiantis non intratur. Hæc uerissime illud est lumen

quod firmatur supra locum ubi puer Iesus manet cum Virgine matre.

Hunc luminis splendorem æternum attende: Si puerum Iesum cum

Maria matre eius inuenire desideras. Attende uero libenter & mente iocunda.

C Quando Magi uidentes stellam gauisi sunt gaudio magno ualde. Este nunc procul hypocritæ tristes/exterminantes facies uestras

ut appareatis hominibus ieiunantes. Magi ualde magno perfusi gaudio: dum Spiritus sancti gratiam recognoscunt: alacres domum

ingrediuntur/quam puer Iesus cū Maria matre semper Virgine inhabitat.

Quid suspiratis? Quid mœroris lachrimas fingitis? Quid pallore & squalore hypochritæ horridi præteditis? Si cœli lumen uobis afful-

sit:gaudete cum magis gaudio magno ualde. Audite Paulum. Gaudete in dño semper/iterum dico gaudete: sed non stolide:nō petulanter:qn̄

immo modeste semp. Modestia uestra inquit idē Paulus nota sit oībus

hominibus.

hominibus. Ibant profecto Apostoli gaudentes a conspectu concilii. Quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu cōtumeliam pati. Publice gaudebāt: quia publica erat causa lētitiae. Sic intrare oportet domum id est ecclesiam dei. Extra illam enim & sine gaudio spiritus sancti: puer adorandus inueniri non potest. Stella quam uiderant magi stabat supra ubi erat puer. Inde non discedit gratia spiritus sancti: ubi manet puer Iesus. Vt ergo adoremus intremus ecclesiam: non tantum hanc manufactam: quā tamē domus dei est: sed professionem ueritatis quā fit in fide catholica. Cuius rei gratia dicit euangelista. Intrantes domū inuenerūt puerum. In medio ecclesiae laudabo te/ dicit propheta: quod alibi exponens in concilio iustorum & congregatione se domino confiteri uelle contestatus est. Intima igitur nostrae conscientiae ingredientes/ clauso hostio domus nostrae intentionis secreto conueniamus dominum Iesum Christum: non sicut hypocritae faciūt in angulis platearum longas orationes orantes. Magi intrant domum Iesu: priusq̃ adorent. Quare per ea quae diximus: illos imitari toto pectore studeamus.

De praesidio sanctorum in adoratione quaerendo.

Vm Maria matre eius/inuenerunt puerum. Quid quāso sibi uult hoc? Magna certe ratione appositum est. A rege aliqd petitori/ ultra captatam loci & temporis opportunitatem/ amicos regis suis postulatis adhibere nituntur. Qui habent coram iudice causas/ procuratores & aduocatos (quos uno nomine patronos dicere possumus) fidos imprimis & iudicibus gratos conducunt. Volentes igitur adorare dominum deum: & ab eo gratiam petere quasi a Rege: quasi a iudice misericordiam impetrare: aut compensam damni uel iniuriā postulare: cur nobis ipsis fidere praesumamus/ nulla certe est ratio. Adhibenda sunt potentum suffragia: intercessionēs amicorum: patronorum quoq; praesidia interponenda sunt. Quem apud regem regū/ & iudicem omnium uiuorum & mortuorum/ uitae ac necis causam habentes: illi magis amicum possumus interponere/ quem patronum accuratiorem & fideliozem adhibere/ q̃ Sanctam Mariam uirginem matrem eius? Quam quia illum lactauit & aluit: pro nobis intercedentē certissime exaudiet. Dixit Salomon m̃ri suae Bersabae. Pete m̃r mea qd' uis: neq; n. fas est ut auertam faciē meā ab ea quae me genuit. Quid putamus aliud dicere dñm Iesū xpm: q̃ lōge sapiētior & iustior ē Salomōe:

D

qui matrem longe sincerius ueneratur & amat. Mater Salomonis illum genuit: obstetrices abstulerunt: nutrices lactauerunt: baiulæ distinuerunt & custodierunt: pedagogi & præceptores instituerunt/Maria filio suo matris/obstetricis/nutricis/baiulæ & educatoris beneficia præstitit & obsequia. Itaq; adorare uolentes filium eius: apud illum hanc inueniamus: & conueniamus. Quando magi anteq̃ adorarent ingredientes domum/inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & illa præsentem adorauerunt eum.

De præmittendis adorationi summam ex euangelii & prophetiæ declaratione collectis.

Aec igitur in summa sunt quæ adorationem præcedere oportet/Surgere a studio fortuitarum rerum: & a mundana uanitate discedere. Docet nos hoc sancta mater ecclesia per prophetam inter missarum solemnias dicens. Surge. Et per euangelistam magorum exempla proponens: qui suas prouincias egressi ueniunt Hierosolimam dicentes. Vbi est qui natus est rex iudeorum? Mentem ad cælum attollere/Cuius rei gratia dicit ecclesia per prophetam/Illuminare/& per euangelium magos monstrat illuminatos/qui dicunt. Vidimus stellam eius in oriente. Quod si a cœlestibus meditationibus per fragilitatem excidimus: iterum terrena sollicitudine distracti/ne persistamus: sed abeamus: & recedamus illinc. Nisi hoc fecerimus: quod nos maneat: nō a me sed a matre nostra ecclesia hodierna lectione de Esaia sumpta perdiscite. Ecce tenebræ operient terram: animam tuam/quæ terra est bene colenda: atq; purganda/ut bonum fructum & centesimum afferat. Et caligo populos. Cogitatum/sermonum/operumq; multitudinem/quæ nostræ terræ populi sunt/caligo erroris & confusionis operiet: neq; lumen cœli ultra uidere licebit. Expertum hoc hodie monstratur in Magis: qui ad Herodem ac pontifices conuersi: pro pietate dolos inuenerunt. Vbi uero eos deserunt stella quam uiderant in oriente antecedeat eos. Quid est hic fratres aliud agnoscendum: nisi quia cum sancto sanctus eris: & cum peruerso peruerteris? Magi cum Herode nutant: nihil certi inueniunt: & qui ab Herode consilium quærunt consilii & auxilii ab eo requirunt in fraudem. Vbi illum deserunt/stellam uident: quæ eos ducit ad locum ubi erat puer: quem adorare debebant. Ne uero iterum labamur in tenebris intremus fidei catholice septa: ingrediamur nostræ mentis intima penetralia: nostram uitam examinantes. De nobis ipsis non uulgo: non assentatoribus: non affectibus/

E

affectibus: sed rationi & lumini fidei (quod in ecclesia accepimus) age-
 scamus. Ita facto opus esse docet prophetia quā inter missarū solemn-
 ias audiuius. Super te autem orietur dominus: & gloria eius in te uidebi-
 tur. Si effugaueris a tua terra tenebras: & caliginem repuleris a populis
 tuis/orietur dominus super te/orietur autem in ecclesia. Intra ergo il-
 lam: & dominus super te orietur: gloria quoque eius in te uidebitur. Si mē-
 tis tuæ secretū cum ueritatis lumine ingressus fueris: hoc uidebis: & non
 aliter. Vnde & Magi intrantes domum: inuenerunt puerum cum Maria
 matre eius. Cum per hæc omnia ad puerum regem regum perueneri-
 mus/nequaquam nobis ipsis fidere debemus. Patroni adhibendi sunt: ut
 quod nostris meritis non ualeamus/eorum intercessionibus consequa-
 mur. **Q**uando enim conuersa fuerit a te idest in tuum fauorem: multi-
 tudo maris idest magnum auxilium sanctæ Mariæ: quæ maris est portus
 & stella/Et fortitudo gentium uenerit tibi idest sanctorum suffragium:
 tunc uidebis & afflues: mirabitur cor tuum cogitans magnitudinē eius:
 qui se tibi exhibet adorandum/Et dilatabitur multa lætitia/eius clemē-
 tiam & profusam beneficentiam cogitando. Multitudo maris quid est
 aliud Maria infinita multitudo gratiarum pelagus? fortitudo genti-
 um: quid quæso sibi uult: nisi fortissima sanctorum suffragia: quibus
 adhibitis adorare debemus: quando & Magi non solum puerum ado-
 randum conueniunt: sed cum Maria matre eius inuenerunt. Inuenimus
 quæsitā. **Q**uia ergo sic quæsierunt intrantes domum/Inuenerunt pue-
 rum cum Maria matre eius. Hæc uero omnia lætanter faciamus: quia
 dicit propheta dilatabitur cor tuum: & docet euangelista Magos do-
 mum adorationis intrantes: gaudio magno ualde fuisse gauisos. Itaque
 si de peccatorum nostrorum grabato surrexerimus: si a mala consuetu-
 dine nostræ prioris uitæ recesserimus: si pacis & ueritatis uiam ingressi
 Hierusalem supernam adire studuerimus: si oculos ad cælum diuinæ
 gratiæ fulgorem attendentes leuauerimus: si per humanam fragilita-
 tem relapsi maturæ resipuerimus: si domum adorationis ecclesiæ insti-
 tuta & monita: nostrique cordis intima penetralia ingressi fuerimus: si
 exultantes & iubilantes cum lachrimis lætæ compunctionis perseuera-
 bimus: si nobis suffragia sanctorum conquiesuerimus: & imprimis san-
 ctam Virginem patronam instituerimus: omnibus adorationem præ-
 cedere debentibus oportune communiti Magorum apparatus ad ado-
 randum bene erimus imitati. Supererit opus ipsum adorationis im-
 plere: quod ab eisdē Magis hoc secundo nostræ orationis articulo/qua-
 liter fieri debeat/nunc discite.

F

G

De magorum prostratione dum adorant.

Rocidentes adorauerunt eum. Adoratio magis corde q̃ uoce
 p peragitur: cor autem gestu corporis declaratur. Opus est igitur
 adorando procidere: procul cadere. Non enim audere debemus
 adoratum accedere propius scilicet uirtuti nostræ aut meritis cō-
 fidere: sed omnem spem in adorati clementia cōstituere debemus. Moy-
 ses ubi in rubo deum esse cognouit/ ad illud oculos leuare ueritus est.
 Et stans a longe publicanus non audebat oculos leuare ad cœlum: sed
 illis studio humilitatis defixis in terram dicebat. Deus propitius esto mi-
 hi peccatori. Filius quoq; prodigus rediens ad patrem/ Pater inquit pec-
 caui in cœlum & coram te: iam non sum dignus uocari filius tuus: fac
 me sicut unum de mercenariis tuis. Vide q̃ procul se a patre constituat:
 non sum dignus inquit uocari filius tuus/ effice me mercennarium per
 tuam clementiam/ qui filii iura amissi per culpam & demētiam meam.
 Quid ita? Nimirum quia omnem meam substantiam consumpsi: me-
 am inq̃/ quia tu illam mihi dederas: nisi dedisses: nisi mecum secundum
 clementiam optimi patris egisses/ mea certe substantia esse non poterat:
 poteras tu abdicare cōtumacem & luxuriosum filium: at non meorum
 meritorum: sed tuæ beneficentiæ rationem habuisti: quasi legitimo fi-
 lio/ & obsequioso partem mihi substantiæ liberaliter dedisti: quo tu cle-
 mentior & liberalior mihi pater fuisti: magis ego tibi obsequi & bonis
 consiliis tuis acquiescens/ partem substantiæ/ quam abs te accipi conser-
 uare debui: quæ cum non egerim/ ad filii tui titulum recipi non audeo
 postulare/ procul ab hæreditate cuius partem accipi & consumpsi eē de-
 beo. Me o pater inter mercennarios tuos numera: iuxta laborem meum
 sit mihi pro tua clementia saltem quotidiana merces exigua: in sudore
 uultus mei liceat mihi panem inter tuos accipere mercennarios. Hoc est
 se uere prosternere coram adorato: hoc est uere opus adorationis imple-
 re sua peccata cognoscere: se redarguere: se poena dignum: & indignum
 gratia confiteri. Adoratum econtra cognoscere eminentissimum domi-
 num: clementissimum patrem: eius timere seueritatem: non tamen odif-
 se: sed colere: & lachrimis gaudētibus se castigationi submittere: sperare
 inter hæc ueniam: & saltem mercennariam retributionē: quotidianum
 panem. Hoc est quod magi fecerunt procidentes/ non se magnos uiros
 existimant: non est taliū se prosternere: existimant se mancipia inutilia/
 & extrema dignaq; uerberibus. Quid. n. indicat se prosternere: nisi ad
 quælibet uerba dominus iusserit paratū dorsum exhibere? Cogitāt ma-
 gi dum se prosternūt/ & intra se dicunt. Tu in cuius noīe flectitur omne
 genu:

genu: cœlestium/terrestrium/& infernorum: dorsum tuum pro nobis flagellis dabis: & cruci te patieris affigi: magnæ sunt iniquitates nostræ: quæ talem ac tatum regem tam acerba substinere flagella/uulnera/mortemq; cōpellent. Transeant potius in nos omnia uerbera & pœnæ quas pro nobis passurus es nos teneant. Nos enim sumus qui peccauimus simul cum patribus nostris. Dederas nobis originalem iustitiam quasi hæreditario iure a nostris primis parentibus deducendam: nos illam tãtam hæreditatem amisimus: quando illi a te recesserunt: & in regione a ueritate longinqua: in regionem insipientiæ abierunt. Carnis nempe delicias amplexus Adam primus omnium hominum pater: ne contristaret uxorem suam matrem nostram iustitiam omnem luxuriose cōsumpsit. Nō audemus hanc petere: petimus esse saltem mercenarii tui. Scimus quia bene operantibus præstas gratiam: in qua si confirmari studuerint/das illis panem angelorum. Age nobiscum non pro nostro merito: sed pro tua clementia suscipe nos.

De rōne adorandi a Dauit in psalmis tradita.

Ac ratione adorandum esse deum si mihi nō creditis/a Dauit rege & ppheta perdiscite: ille enim dicit. Adoremus & procidamus/& ploremus ante dominum. Quomodo procidamus & quare: qua in super ratione ploremus/idem ipse propheta nos admonet ubi dicit. Venite o adorare uolētes: ne expectetis deū uenire ad uos: uenite uos mecum ad illum: exultemus. i. extra saltemus: saltemus extra culpam: saltemus a domino. i. ad domini gratiam accedētes. Iubilemus per cordis lætitiā modestam & sobriā. Sed quibus in rebus iubilemus attendite. Præoccupemus faciem eius in confessione: & in psalmis iubilemus ei. In psalmis & hymnis & canticis spiritualibus/attēta cordis meditatione ruminatis bene iubilamus. Quare uero nos hæc facere cōueniat audite. Quoniam deus magnus dominus: & rex magnus sup omnes deos. Nonne quanto potentiores domini: tanto serui ad obediendum & obsequendum promptiores sunt? Deus quem adorare debes: magnus est dominus/dominorum maximus: & rex magnus super omnes deos. Dii enim gentium dæmonia. Dominus autem qui adoratur a Dauit/a Magis/a nobis: celos fecit: si uis nosce quid cogitare debeas/dum te adorando prosterne: cogita quoniam Deus est magnus dominus: & rex magnus super omnes deos: cogita quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ. Tota terra duobus finibus clauditur dum ab altero incipit/& in alterum desinit: uterq; in manu dei est.

N **Q**uando & primum efficiens omnia / & omnia finiens solus est deus:
 & altitudines mōtium ipsius sunt. Non ita tenet extremos fines: ut me-
 dium aliquid ipse non teneat: cacumina mōtium & eorum altitudines
 penitus inaccessæ ipsius sunt. Cogita q̄ nō solum terræ dominus est: sed
 maris. **Q**uoniam ipsius est mare: quod non emit: non usurpauit: non
 dono accepit / sed ipse fecit illud: & siccam manus eius formauerūt. Est
 ergo utriusq; dominus: quia fecit utrunq; & hac ratione tenet primum
 terminum omnium creatorum: quia eorum est primū efficiens. **Q**uia
 uero ppter ipsum sunt / & in ipsum oīa tendunt / alterū terminum eadē
 continet manu. Horum igitur gratia: uenite adoremus: hunc & nō ali-
 um: procidamus humiliantes nos: & ploremus dū confitemur coram il-
 lo peccata nostra. **Q**uia ipse fecit nos: suum opus non aspernabitur: q̄a
 est deus uerus: deus omnipotens secundum generationem æternā. Pa-
 stor uero secundum temporaneam: solertissimus & piissimus est: & nos
 populus eius & oues pascuæ eius sumus: nos nequaq̄ abiiciet. Eius igit̃
 dignitate & bonitate pensata: exultare & iubilare: pro nostra autē tenui-
 tate & malitia plorare adorando debemus. Ploremus autem coram illo
 non coram populo: eius domum ingressi .i. secretis excepti consciētia pe-
 netralibus quæ deus libenter inhabitat. Ploremus deuotionis lachrimis
 latanter in occulto profusis. Tristium hypocritarum lachrimis / fletibus
 suspiriis siue mugitibus procul abiectis: quia quem adoramus deus est
 totius consolationis.

De Thesauris aperiendis coram adorato domino Iesu Christo.

T apertis thesauris suis obtulerunt ei munera: aurum / thus / &
 e myrram. **Q**uid sibi uult hoc charissimi fratres? Nonne satis
 erat dicere / procidentes adorauerunt eum: & obtulerunt ei au-
 rum / thus & myrram? Cur dicit euangelista: apertis thesauris suis: obtu-
 lerunt munera: non sunt tanti scriptoris inania uerba: præsertim in re tā
 seria. Hunc nobis locum magister gentium Paulus nos admonēdo ape-
 rit. **Q**ui parce inquit seminat: parce & metet. Zacheus exequēdo quid
 sibi uelit idem locus ostēdit quando huic ipsi / cui magi munera offerūt
 conuiuium preparasset / ubi quies data est epulis mēsaq; remotæ / dixit.
 P Ecce dimidium bonorum meorū domine do pauperibus: & si quid ali-
 quem defraudaui reddo quadruplum. Vide q̄ consulte apostoli consili-
 um impleat / Alienorum & iniuste acquisite reddit quadruplum suo-
 rum bonorum dimidium pauperibus dat: magi thesauros aperiunt: ut
 M quicquid in illis est: rex cui donandum est uideat: eligat meliora: & si ue-
 lit accipiat omnia. Sed quia ille modestus est: magi de uniuerfis thesau-

ris apertis: & pro palam corā rege expositis offerunt meliora: offerunt aurum/thus & myrram. Demus ergo nos illi abundāter/quia qui parce seminat/parce & metet. Demus libēter. Hilarem. n. datorem diligit deus. Demus meliora/Quia qui seminat in benedictionibus/de benedictionibus & metet. Impossibile est seminanti Zizaniā colligere triticum. Cum facimus elemosinā meminisse debemus regis a magis adorati sententiam. Quod uni ex minimis meis fecistis/mihi fecistis. Cogitare debemus domino Iesu christo donari: quod elemosinæ titulo pauperibus tributum est. Et certe ille ppter Christum petit: propter deum petit/Clamat. n. dicēs/Pauperi panem propter deum: panem dicit: tu putrida porrigis abiiciendaq; fragmenta: purgamenta & feces ollarum/& cacerborum: cōcretum liquorem & acidum de fundo uegetis profers/quem in refectionem pauperum subministres? O te infelicem/si de his centuplum mercedis nomine accipias: da elemosynā qualem uelles accipere: immo uero si sapis da meliorem. Quādo domino uel patrono tuo non nisi electa donare infamia est/& indignationem conquirere. Aperi cum magis thesauros tuos: & da meliora quæ illis contineātur. Thesauri nostri sunt studia quibus incumbimus: horum arcule sunt intimæ cogitationes. Vbi adoraueris hos pande thesauros tuos: omnes cogitationes tuas effunde. Effundite coram illo corda uestra dicit propheta. Et quoniam nobis etiam inuitis uestra secreta cōsilia aperta sunt/& nuda regis oculis quem adoramus: faciamus (si sapimus) de necessitate uirtutē. Si reuelaueris domino cor tuū: te uolente eius secreta rimabitur. Si clauderis: sciet omina te inuito: immo iam sciuit. Aptis igitur thesauris nostris: sic cum magis munera offeramus: ut dum elemosynā facimus: Zachari exemplum: Pauli consilium teneamus. Dum deum alloquimur adorādo: quasi illū colloquentē: & nunc interrogantē: nunc nobis respondētem persuasum habeamus: Ne fingamus: ne simulemus: ne mētiamur: dicamus cum propheta. Imperfectum meū domine uiderunt oculi tui: & in libro tuo omnes scribentur cogitationes meæ. Quo ibo a spiritu tuo: & quo a facie tua fugiam? nempe si ascendero in cœlum per superbiam cum lucifero: elatus ut phariseus: qui adorando dicebat. Ieiunabis in sabbato: decimas do omnium quæ possideo: nō sum sicut ceteri homines: non ut hic publicanus: Tu illic es: ut me inde expellas & punias: qui luciferum deiecisti: qui superbientem phariseum: & sua peccata abscondentem damnasti. Si descēdero ad infernum desperationis cū Caym: cum Iuda: ades: ut meam infidelitatem punias. Melius mihi erit si sumpsero pennas meas omnium meorum cogitatuū & affectuum im

S petus: diluculo: illuminatus fide certa: leuatus spe firma: & habitauero in extremis maris: in amaritudine poenitentiae: illic. n. manus tua deducet me per misericordiam/quo per me ipsum ire non ualeo: & tenebit me dextera tua per fortitudinem protectionis. Vt tenuit confitentem publicanum remorsum amaritudine conscientiae/quando non leuabat oculos ad coelum per superbiam ut phariseus: non deprimebat ad abyssos per desperationem: sed aspiciebat terram corporis sui: & de tua clementia confusus aperiebat cor suum totum: in quo quoniam nihil te dignum uidebat/dicebat. Deus propitius esto mihi peccatori. En domus thesauros cordis mei qualescumque sunt ego libens aperio coram te: sed nihil dignum te in illis inuenio: non habeo in illis tibi quod dem: habeo quod a te mihi relaxari deprecor. Thesauri mei sunt debita tibi iura: pro multis in me beneficiis a te collatis. Sunt debita mihi poenae pro ingratitude & culpis meis in numeris. Sunt anxietates reatum quibus astringor assidue. Deus propitius esto mihi peccatori: esto propitius ne exigas credita: esto propitius ut relaxes debita: esto propitius ut absolvas uincula. Debemus sic aperire thesauros nostros.

De elemosyna ultro offerenda.

Btulerunt ei munera. Non satis est tantum aperire thesauros: offerre debemus munera/hoc est/non petita sponte tribuere/ & ingerere recusantibus accipere. Magni quidem meriti est: egenis postulantis opem dare. Sed maioris est gratiae cum egentem agnoueris: eius praeuenire petitionem. Dominus Iesus Christus non rogatus ad Lazarum uadit: ut a somno excitet illum/feretrum stare iubet: ut uiduae filium unicum qui defunctus efferebatur matri restituat. Paralyticum iubet tollere grabatum. Petrus eum qui resolutis membris ante fores templi parua stipem flagitabat integre restituit sanitati: quam ille postulare non audeat. Haec est elemosyna acceptissima deo: frangere exurienti panem tuum: egenum & uagum inducere in domum tuam: non recipere tantum rogantem: sed inuitare & inducere reticentem debes. Quot uere sunt egentissimi: qui pro modestia ne proximum grauent: petere non audent? Quot pro erubescencia malunt inedia opprimi aut flagitiis inquinari quam auxilium implorare? Sanctus Martinus armatam militiam adhuc cathecuminus agens: quoniam pauperi postulanti abrepto ense clamidem qua media hyeme utebatur mediam scidit & nudo tribuit: reliqua contegitur ut potest: nocte sequenti Christum cum angelis uidet: auditque letanter dicere circumstantibus angelis. Martinus adhuc cathecuminus hac me ueste contexit. Dignus profecto qui postea episcopus fieret: & thuronensem ecclesiam gubernaret. Nicolaus noctu per tegulas

per tegulas (ne uideatur ab hominibus) pondus auri tertio in domum inopis de fenestra proiecit: & tres pauperis filias honesto loco natas ab iniuria seruauit: dignus & ipse qui postea episcopatum in patera urbe teneret. Franciscus cum militem pauperem non militariter indutum obuiaffet: quæ nup sibi parauerat & induerat: tunc primū uestimēta exuit: & militem illis donatum honestauit: pro qua munificentia nocte sequēti amplissimo & specioso palatio in spiritu a Christo donatus: & cœlesti militiæ non solum ascriptus: sed magnorum dux Christi exercituū declaratus est. Offerenda est igitur indigenti elemosyna Paulo doctore gentium ad hanc rem chorinthios cōmonente / & adhortāte. Audite illum. De collectis autem quæ fiunt in sanctos sicut ordinaui in ecclesiis Galitiæ: ita & uos facite per unam sabbati. Vnusquisq; autem uestrum apud se reponat seponens quod ei bene placuerit: ut non cum uenero tunc collectæ fiant. Fecerunt hoc antea magi: quando thesauros repositos se cum attulerunt offerre domino Iesu Christo.

Oblationi magorum oratio accomodata.

Pertis a magis / coram magno rege thesauris suis / manet infās
 Iesus in matris gremio cum hilaritate faciei maiestatem iam præferens: uenustq; corporis motu & murmure suauissimo grati animi notas ostendens. Nihil tamen pro humanæ infantia imbecillitate loqui sufficiens. Quare ad matrem uirginem illi uerba conuertunt. Debemus o regina cœli filio tuo quem tenes in gremio / quicquid habemus: quicquid ualemus & sumus. Adorantes illum debitum hunc nostrum in secreta cordis ara professi sumus / Nūc quantum possumus debitum ipsum soluere: nō ut liberemur (neq; enim id uelle debemus) sed ut plus debeamus prompti sumus & præsto. Dissoluemus autem si mulq; debebimus: si nos filii tui obsequiis nostrosq; omnes comites designaueris. Nobis hoc maxime accedet gloriæ: non solum inter nostros sed ubiq; gentium tanti principis milites: aut saltē pedisequos fieri / tibi uero fortasse non erit inutile id præstitisse. Prælagit namq; animus Herodem saluatori suo: immo omnium hominum saluti / filio. s. tuo tendere insidias: a quibus nostra diligentia infans tutus erit. Quod si uim apertam Herodes temptare constituat / nobis est ingens hominū & bellicorum apparatus copia: quæ remanentibus hic nobis apud te / maturæ omnia huc a nostris conuehantur. Interea pro thesaurorum quos uides / copia non solum uictui necessaria suppeditabunt: sed milites & arma parare poterimus: ad fraudem & uim hominis perditissimi propulsandam. Tantum nos effice dignos filioli tui o regina ministros: nosq;

1111
suscipe uernaculos seruos. Tui enim sumus: & nusq̃ melius q̃ hic tecum
ad filii tui tutelam pro suæ infantie & humanitatis imbecillitate possu-
mus esse. Thesauros quos coram illo apuimus/pro illo tu suscipe: & ad
necessarios usus pro tua sapientia dispensandos serua: nosq; deinceps pa-
rere mandatis scito esse paratos. Hi uenerabundi & lati comites nostri
se ipsos nobiscum filio tuo/ & tibi se cum muneribus nostris dono dāt:
ita comites simul thesauros apertos ingerunt.

Magorum orationi accommodatæ/Virginis accommodata rñsio.

D hæc uirgo regina prudentissima sic respondit. Cessate/quie-
scite uiri optimi: & uos o Magi audite quæso dei ancillam pro
suo filio deo uero/ & rege sūmo studiis uestris satisfacere uo-
lentem. Quæ debere filio meo adorantes apud uos metipsos professi
fueritis: quid etiam sibi munera uestra uelint/uobis tacentibus res loqui-
tur. Non enim ad hominem adorandum: præsertim infantulum & in
præsepio reclinatum paupere/uos homines sapientissimos potestateq;
præcellentes/de tam remotis orbis terrarum oris adducere potuit/nisi fi-
des & deuotio erga meum filium: maior sane q̃ erga hominē haberi pos-
sit. Fœlices uos quibus deum uerum in carne natum cognouisse conces-
sum est: & quid illi debeatis intelligere: atq; monstrare/gestus/dulcis bal-
buties: ac serenitas frontis regis nostri fidem faciunt: studiū uestræ ado-
rationis illi fuisse gratissimum/cuius est super omnia de agnita & culta
ueritate lætari: quoniam ad hoc ipsum uenit in mundum: ut testimoni-
um perhibeat ueritati: & in uiam pacis homines bonæ uoluntatis diri-
gat. Sed quia non est eius uim uis: fraudemue repellere fraude: qui pius
est: mitis: & humilis corde: non reddens pro malo malum: sed in bono
malum superans: & omnes fraudum caligines inuincibili luce ueritatis
effugans: uestro: uestrorumq; famulatu: qui usui nobis cedere non pos-
set: ne quæso grauetis regem nostrum: uestratibus potius seruate uos ip-
sos: uestra opera indiguis. Gratissimum hoc erit & filio & matri: si matu-
re repetētes populos uestros: iuste: & tranquille eos seruabitis. Puto uos
nō latere minus hoīem contra deum posse: q̃ pulicem minimum cōtra
maximū elephantum. Non ē. n. scientia: non est prudentia: non uirtus:
non potentia contra deū. Quare uiri optimi: neq; armis: neq; bellicis
apparatibus: aduersus Herodem nobis ē opus. Thesauros porro uōs:
quos in usus exponemus: aut quibus opportunitatibus cōseruabimus.
Sancitum est legibus æternæ sapientiæ: & reuocari non debet: filiū meū
pauperem hic uitā agere: ut non per diuitias: quæ fortuitæ sunt: sed per
uirtutem uniuersum sibi subiciat orbem terræ. Quod enim per uim &
arma:

arma: quod per pecuniam acquiritur: durare nō potest. Quia nullum uiolentum fit perpetuum: Et causæ fortuitæ fluxæ & momentaneæ solidum effectum adducere nō possunt. Veritate & uirtute filius meus omnem mūdum subacturus est: Quæ quoniam stabilia bona sunt/ & immutabilia/ regnum eius hostes deuastare non poterunt. Vobis o Magi opus est thesauris: quoniam non nisi per illos iura uestra tenentur. Itaq; quos aperuistis thesaurorum loculos/ claudite: reportate domum: uobis habete. Nos animorum uestrorum promptitudinē accipimus: pro qua regis nostri ac meo nomine uobis gratias habemus & agimus/ Referemus autem amplissimas: dum filius meus celebrari faciet gloriosi nominis uestri inter mortales memoriam sempiternam/ inter cœlites uera fœlicitate non defectura uos donabit. Quarum ego rerum me uobis uadem exhibeo: uos accipite: & cum pace fœlices regiōes uestras uestro cum comitatu repetite.

Alia magorum oratio partem saltim thesaurorum suorum acceptari petentium.

D hæc magos in hanc quæ sequitur sententiam est consentaneum respondisse. Nostrum est quod semper fuit o Regina cœlorum filii tui regis regum: cœlorum conditoris ac domini tuisq; parere decretis: monita suscipere: obsequi uoluntati. Nunc autem quod tanta nos premia manere pro exigua opera nostra promittis: pro his insuper te nobis uadem p̄bes: q̄q̄ nos pudeat nostris hæc meritis nō deberi: pro filii tamen tui profusa munificentia: proq; tua in omnes clementia: magno ac libenti animo promissa suscipimus: exultantes & gloriantes ac nobis gloriosum fore profitētes: plusq̄ mereri potuerimus accepisse. His igitur pollicitis tuis magno debitorū pondere libenter onusti ad propria remeabimus: populorum nostrorum commodis attentissime (ut iubes) inuigilaturi. Referemus insup thesauros nostros: ut iubes. Sed anteq̄ illos hinc amoueamus (quoniam eis onerari non uis) rogamus saltem in animi grati & acceptionis indicium tātillum de his non asperneris accipere: quod præsentem inopiam tuam (si non uis ex toto releuare) saltem leuigare sufficiat. Hoc profecto te o Regina recusare pro tua clementia ac sapientia non conuenit: ne nos contristes. Nō te fugit deum ipsum quem tenes ī gremio suis humanis necessitatibus: per homines ad diem subueniri constituisse. Eius nanq; sapientia sic homines regit: moderatur atq; sustentat: ut quæ fieri in illis & de illis uult per creaturam suam semper efficiat. Concede quesumus dignos nos dei

sapientia ministros fieri. Ne asperneris de nostra abundantia tuis/ac filii tui necessitatibus subueniri: fortasse quoniam æquanimitate & mansuetudine Herodis furorem euadere constituit filius tuus: te cum illo longa peregrinatione Herodianarum insidiarum periculo subtrahes. Accipe igitur hoc pausillum auri. Ne respuas o Regina quod te gravare non potest: quod sine anxietate ad futuras necessitates pro modico tempore subleuandas/donec saltem ablaçtetur infans præsidio tibi sit. Videmus inter præsepis angustias filii tui quem adoramus in cunabula collocata: unde indignis iumentorū odoribus saluatoris forte lædetur infantia. Quare modicum & hoc thuris rogamus accipias: unde suffumigata domus/salubrior fiat/& infantis animales spiritus ualeant confortari. Perspicuum est pro uoluntaria paupertate te ad usum infantis pannis non esse copiosam. Si te abundantiorē facere uoluerimus/scimus impedimenta hanc esse supellectilem/Ne sudariolorum fasciarum pannulorumue indigentia sordescat aliquid in carne pueri/myrram attulimus uim habentem (ut ipsa nosti) ab omni putredine conseruādi. Non ad delicias: sed ad munditiam etiam paupertati tuæ ista conueniunt. Non enim a sordibus lædi decet pudicitiam tuam/Quare & hoc paululū myrræ dignanter accipias rogamus & supplicamus. Sic porrigunt aurum/thus/& myrram: quæ Maria læta fronte suscipiens: iam quod ea munera sibi uellent/sapientissima mente reuoluens/gratissima habere uultu & uoce demonstrat: abeundiq; magis potestatem facit.

E

Quale aurū thus: qualemue myrram deo offerre adorando cōueniat.

Vrum: thus: & myrram. Ad rem præsentem iam constat fuisse peridonea: ad mysticum uero intellectum præsentium ac futurorum in domino Iesu Christo quod bene conueniant ostendamus. Erat dominus Iesus Christus uerus deus: erat sacerdos summus: erat rex iustitiæ. Deo quid congruentius offerre possumus quam synderesim? Hæc certe est mentis lumen inobliquabile nobis inditum a deo: per quod mens semper tendit in iustum ac rectum: ut deo iuncta permaneat: & illi semper obediat. Hoc est illud lumen de quo Dauit gloriatur in psalms. Signatum est super nos lumen uultus tui domine: dedisti lætitiā in corde meo. Infanti igitur a magis adorato (quia deus est) aurum. i. synderesim nostram offerre debemus. Cur autem Synderesis intelligatur in auro: hoc potissime in causa esse dignoscitur: Quoniam sicut aurū inter metalla

F

inter metalla excellit & illa perficit ac mensurat: ita Synderesis est eminē-
tissima mentis officina uel habitus splendidissimus omnia mentis ope-
ra perficiens/ & redigens ad iustitiæ lineas sempiternas. Sacerdoti sum-
mo quid melius q̃ conscientiam offerimus? Omnis nanq; pontifex ex
hominibus assumptus pro hominibus constituitur: in his quæ sunt ad
deum: ut quemadmodum pro populo: ita & pro seipso offerat dona &
sacrificia pro peccatis: qui cōdolere possit his qui ignorant & errant: quo-
niam & ipse circūdatus est infirmitate. Itaq; debet quemadmodum pro
populo: ita & pro seipso oblationes offerre. Dominus autem Iesus chri-
stus: qui peccatum non fecit: in cuius ore dolus inueniri non potuit: q̃a
sempiternum habet sacerdotium: secundum ordinem Melchisedech iu-
stitiæ regis: pro se ipso quidem sacrificium non obtulit: sed se ipsum pro
populo in ara crucis imolauit: hostiam uiuentem sanctam deo placen-
tem. Rationabile igitur erit obsequium nostrum: Si nos illi sacrificium
obtulerimus: conscientiam puram & immaculatam: quam ipse suo san-
guine lauit: morte purgauit: sepultura ac gloria resurrectionis absterxit/
quæ si pro aliquo peccato pro humana imbecillitate/ aut iniquitate ma-
culata iterum est atq; fœdata: nihilominus illam offerre nō desistamus.
Est enim pontifex factus in æternum: Vt quotiens opus fuerit: sacrifici-
um pro nobis oblatum ad nostræ conscientiæ purgationē offerat: si mo-
do bona fide nos illi obtulerimus qualemcunq; habere contigerit con-
scientiam: Erit autem bona fides in corde cōtrito: & sponte humiliato:
quod per prophetā sibi gratissimum/ deus nunq̃ spernere promisit. Vi-
disti unq̃ thus purum carbonibus ignitis imponi: Nihil fragrantius ol-
fatui sentire uoluisses: cum uenustate & certa maiestatis grauitate dele-
ctat: confortat: atq; lætificat. Vidisti econtra in purum thus igne crema-
ri: Fumus inde egrediens teter & quasi piccus fastidiosus naribus sternu-
tum præuolentia & præfocationem extorquere consueuit/ Sic odor pu-
ræ conscientiæ totum hominem lætificat interius/ exhilarat exterius/ læ-
ticiamq; uenustat. Male & impure econtra contristat aggrauat & fœdat.
Hic est ille odor de quo dicit apostolus: q̃ aliis est odor uitæ ad uitam:
aliis odor mortis ad æterna supplicia. Bona certe conscientia uiuificat:
mala mortem interdum temporaneam: tādē uero & semper æternam
adducit: nisi oblata domino Iesu Christo sit: & eius beneficio plene pur-
gata. Hac igitur ipsa ratione thus oblatum domino Iesu Christo consci-
entiam offerendam præfert. Regem magnum atq; iustissimum pruden-
tia in omnibus antecedit & comitatur. Illi ut pareamus semper pruden-

G

I

K

J

H

tia nobis est opus. Seruat certe prudentia regem: seruat regnum: melius
 seruat prudentia mores: & uitæ tranquillitatē: q̄ corpus a putredine myr-
 ra seruare sufficiat. Offerre igitur prudētissimo regi nostro in myrra pru-
 dentiam nostram debemus ad integrum: ut in lege eius die noctuq; me-
 ditantes/ de numero prudētium uirginum effecti in nuptiis gloriæ sem-
 piternæ epulari mereamur. Si syndereſis prudentiæ conscientiaq; ratio-
 nem copiosius fortasse nosse desideras: uide quæ de his iam scripsimus
 in uniuersalibus actiuorum: & in sermone primo de annunciatione do-
 minica. Aurum quod diximus deo magos obtulisse: ut nos illi discere-
 mus offerre Syndereſim/ potest intentiōem totam & motus intrinsecos
 totius animæ rationalis ostendere. **I** uos uno nomine intentionē di-
 cere consueuimus. **Q**uemadmodum enim omnia uenalia auro maxi-
 me apræciari uidemus: ita motus intrinsecus animæ rationalis intentio
 nominatus totum hominem & eius opera perficit & metitur. Hic est
 oculus ille de quo saluator ait in euangelio. Si oculus tuus simplex fue-
 rit: totū corpus tuū lucidū erit: Si neq; fuerit: tenebrosū corpus peni-
 tus efficiet. Est inq; hic oculus intentio. s. ac propositum quod sapientis-
 simi legis latores/ plusq; operationes & opera attendi prouidentissime de-
 creuerunt. Et quia deus scrutator est cordium/ intentionis ac propositi
 certus inspector/ ideo domino Iesu Christo ut uero deo aurum nostræ
 cogitatum donare debemus: & coram illo proponere quicquid in oc-
 culto cogitamus. Fiet hinc profecto ut pia iusta & sancta meditemur as-
 sidue. **K** quem quæso nō pudeat cogitare: deliberare: eligere: exequi per-
 uerſa: si coram domino Iesu Christo & uidente illo/ hæc se facere credat:
 & mente reuoluat: Romanum populum coram Catone uticensi fama
 est obscenos ludos (quos tamen publice diis celebrabant) uiri reueren-
 tia obmisſisse. **L** Thus per quod conscientiam intelligi oportere iam dixi-
 mus: linguam siue sermones si denotare dixerimus: mea sententia non
 errabimus. Fama nanq; hominis quæ quasi fumus est/ & quasi odor ui-
 tæ totius/ lingua atq; sermonibus constare dignoscitur. Et profecto sicut
 fumo qui sunt condimentorum experti saporem: & substantiam rei
 fumantis agnoscunt/ Sic mores hominum: uitæq; institutionem nihil
 magis indicare sufficit q̄ lingua. Nō quod per os intrat inquit magister
 ueritatis conquinat hominem: sed quæ de ore egrediuntur/ hæc homi-
 nem coinquinant: & purum uel impurum esse manifestant. **Q**uando
 quæ de ore exeunt: de corde procedunt: quasi de clibano fumus: & de
 qualibet decoctione uapor exalans. **Q**ualis. n. unusquisq; est talia loq-
 tur. **Q**uoniā

tur. Quoniam igitur cogitationes nostræ quasi aurum offerendæ sunt deo. Sermones insuper qui sunt cogitationū fumi/odores indicesq; certissimi/domino nostro iesu Christo: ut sacerdoti summo quasi thus offerre debemus: ut dicere id solū discamus & assuescamus: quod eius auribus dictum esse uolumus. Ita ne leues scurras: aut mentiētes maximus pontifex noster nos existimet: pudebit nos leuia/turpia/dolosa uerba pferre. Hoc est uerissimum & gratissimum thus: quod sacerdoti summo domino iesu Christo offerre debemus. Si peccatores sumus/per confessionem/si iusti/per gratiarum actionem/laudesq; cōtinuas id faciamus. Myrrham præterea quam prudētiam ueluti regi monstrauius offerendam/etiam operationes sensuum designare consentaneum est. Quem admodum enim myrrhæ iditum est a putredine corpora præseruare: ita sensuum exercitationes modeste nos sanos & uegetos cōtinent: carne simul & animo: qbus nihil plus nocet q̄ ocio marcescere. Myrrham igit domino nostro iesu Christo omnium operum nostrorum offeramus. Offeramus inq; de anima rationali aurum intētionis cum synderesi/de lingua thus confessionis & laudis cum pura cōscientia: de sensibus myrrham iustarum operationum cum prudentia. Ita cum magis ad adorandum iter bene fuerimus ingressi. Ita leuatis in cœlum oculis ambulabimus/Ita lucem gratiæ de cœlo ducem habebimus/Ita ad regem adorandum foeliciter perueniemus. Ita domum eius bene ingrediemur/Ita illū cum Maria matre quæ nobis adorātibus faueat inueniemus/Ita bene pcedemus corā illo: & ut oportet illū adorabimus/Ita piis muneribus decenter oblati per aliam uiam cum eisdem magis reuertemur in regionē nostram. Regio nostra regio est foelicitatis æternæ pro qua assequēda iustitiam originalem acceperamus/Discessimus ab illa per culpam/reuertemur per gratiam/Discessimus nascendo/moriendo reuertemur: & eius palatia intrantes inueniemus puerum iesum cum Maria matre eius gloriosum: qui nuper infantulus in præsepio positus a matre/se magis exhibuit adorādum: ut pro auro nostro ab illo regnum: pro thure gloriam: pro myrrha immortalitē accipemus per īfinita secula seculorū. Amē.

DE MATRIS PURIFICATIONE ET FILII PRAESENTATIONE CORDA Q VINTA.

POST Q VAM CONSUMMATI SVNT DIES purgationis Mariæ secundū legem Moyſi: tulerunt illum in Hierusalē: ut ſisterent eum domino ſicut ſcriptum eſt in lege dñi/Lucæ.ii. Saluatore nŕum fratres chariſſimi: qui legem ſoluere non uenerat: ſed implere duas leges a deo traditas: & a Moyſe promulgatas/alte-
 rā in ſua matre: alterā in ſeiſo cōpleuiſſe: ſolēni lætitiā recolit hodie mŕ eccleſia. Et quē per magorum adorationē/ac cœloꝝ obſequia uerū deū/ per circūciſionem aut uerum hoīem oñdit: hac ſolemnitate deum uerū ſimul & hominem eē cōfirmat. Matrē inſuper eius integerrimā: ſempq; puriſſimā purgatiōis legi pro enixo tali infantulo ſatiſſacere gratulatur. non ab re igitur ipſa quam colimus hodie feſtiua ſolēnitas binomia facta eſt. Dicitur nanq; purificatio quoniam ſancta & immaculata Mariæ uirginitas pro ſuæ ſœcunditatis fructu legem purgationis ſiue purificatiōis impleuit. Dicit præſentatio: quoniam puer Ieſus quadageſimū diem agēs noſtræ mortalitatis (qui ſibi inter homines qntus eſt actus) ad legis obſeruantiam/in templo præſentatus eſt. Q uem noſtrū a peccatis purgari iam pudeat: qui oīum peccatorum quaſi putridæ ſentinæ fetore ſordemus. Q uādo Virgo mater ſine macula: ſummi regis ſponſa caſtiſſima: tota pulchra legē purgationis impleuit: Q uis nō ſtudeat deo ſe cōmendare: ſubmittere: offerre: donare: & in templo gratias agere de acceptis beneficiis: Q uando rex regum: quem naſcentem angeli feſtiuis cantibus celebrant/ & annunciant: rudes paſtores agnoſcunt/ nominis in circūciſione accepti ratio loquitur: cœli indicant: magi adorant: ſe adhuc infantulum deo patri in templo præſentat: & pro legis obſeruantia munus cum matre ſacerdotibus offert. Non mirum igitur ſi ſancta mater eccleſia nos ſolemni pompa lumine accenſos cæreos hodie inſtituit circumferre. In lumine nempe filium Ieſum: qui lux eſt uera illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum nobis oſtendit: in careo luminis fomite/ & gerulo matrem. Eſt cæra munus apum ſine maris ſemine filios proferentium: quæ non niſi de puriſſimis floribus cū dulcedine mellis exprimitur. Sic Maria quaſi apis ſoleriſſima de odorifero uirginitatis flore: deq; ſuo ſanguine roſeo: mel diuinitatis & cæarā humanitatis/ utroq; lumine ueritatis fulgido: & feruore charitatis ardente/in una domini Ieſu Chriſti perſona nobis inuexit.

Nos igitur fratres charissimi (qm̄ filiū simul & matrē in cæreorū deuota gestatione coluimus) fidei nunc lumine resplendētes/ & charitatis ardore succensi: matris purgationem: & filii p̄ntatiōem deuote cōtemplari: & pro uiribus imitari debemus. Cuius rei gratia de utroq; simul orationem habiturus: Lucæ euangelistæ & sanctæ matris ecclesiæ auctoritatem p̄fatus sum: ut quos in hac oratione auctores habēā agnoscatis. Dicit euangelista: refert n̄r ecclesia. Postq̄ impleti sunt dies purgatiōis Mariæ secundū legem Moyſi: tulerunt illum in Hierusalem: ut sisterent eū domino sicut scriptum est in lege domini.

limitij qij
E matris purificatione & filii p̄ntatione oratiōem habituri/iuxta euangelicam lectionē/quam dum res diuina ageretur/audiuimus utriusq; rationem imprimis/postea cōmendationem & attestationem inspiciamus. Rationem purgationis nunc attendite. Purificatio de qua in præsētia agimus: est mulieris pro partu determinato tempore a cōmertio hominū & cōtactu rerum domesticarum sequestratio a lege indita/munditiæ & instaurationis gratia: finienda coram deo per sacrificii oblationem: & sacerdotis orationem. Hanc descriptionem assequi possumus leuitica lege: ubi præcepit deus mulierem quæ masculum pareret/septem continuos dies ab uniuerſa familia/& rerum oīum cōtactu (nisi quantum necessitas compelleret) penitus segregari: post quos quasi maiori ex parte purgatā & uiribus instauratam/conuictui & cōmertio familiæ restitui uoluit: quasi uero nondū plene mundā: neq; ad integrum pristinis uiribus restitutam/per triginta tres alios dies pro thori cōmertio/a uiro omnino sepatam manere iussit. Interim uero oblata deo/uel offerenda tangere uetuit: & domi manere p̄cepit. At ubi dies quatragesimus illuxisset domum egredi: & statim ante ostium tabernaculi se p̄ntare mādauit agnum si suppeterent facultates/si minus/turturem aut columbam in holocaustū. i. pro gratiæ actiōe de suscepta foetore: & partus dolore: ac piculo superato super altari penitus cremādum tradere. Turturē item aliū aut columbum pro peccato/cōceptus parturitionis & partus tpe fortasse perpetrato offerre sacerdoti constituit: qui munus accipet: & supplicaret illā pristina munditiæ uiribusq; restitui. Quibus oibus rite pactis: sacerdos illā in pristinū restitutam declararet: domūq; dimitteret. Fœminino aut partui tēpus ad hæc oīa duplo accrescere cōstituit: ut pro septē quatuordecim: pro triginta tribus sexaginta sex dies purgatiōis & instaurationis impleteret. Octuagesimo tādē die purgationis sacrificiū (ut iā diximus) oblatura. Hanc legis cerimonia diligenter examinantibus/erit luce clarius purgationē siue purificationē eē (quēadmodum

(quemadmodū diximus) segregationem mulieris quæ peperit usq; ad determinatum temporis spacium. Marem nanq; enixa per dies septem: foeminam uero per quatuordecim ab omnibus rebus tangendis sepata manebat & a cōmertio familiari: ob maiorem immūdiā: maioremq; debilitatem. Rursus pro minori immundicia: mīnoriq; debilitate enixa masculum per triginta tres dies. Enixa foeminam sexaginta sex abstinebat a thoro & ab earum rerum cōtactu quæ deo uel dicatæ fuerant uel dicandæ. Erat uero hæc segregatio & abstinentia a cōmertio familiæ & hominum. Quando per primos septem: aut quatuordecim dies nullo adhibito conuiuia uelcebantur: & lecto sola cubabat. Post illos admiffa cōiuctui adhuc per triginta tres alios dies/ aut sexaginta sex ab his quæ proxime diximus abstinebat. Erat etiam segregatio a rerum cōtactu/ quando per eos priores dies nihil domesticū tangere poterat: nisi quantum puerperii debilitas compulisset. Post illos communium rerum domesticarum cōtactu sibi permissio: per dies alios. xxxiii. aut. lxvi. iam declaratos: oblata uel offerenda in templo non attingebat: domumq; exire ut Sanctuarii ostio appropinquare prohibita. Hæc fieri lege iubente nemo dubitare poterit: qui leuiticas Moyfi leges audierit diligenter. Instauratio nis & munditiæ gratia hæc obseruari res indicat/ hanc ipsam legem attentius examinanti. Perfici insuper hanc purgationem per sacrificii oblationem satis constat: Quando in fine temporis a lege præfixi agnus aut turtur siue columbus oblatas a puerpera in holocaustū: ignibus altaris imponi iubetur. Sacerdotis adhuc oratiōem completū dare purificationi inde cōstat/ quod puerpera turturem aut columbum tandem pro suo peccato offerente: Sacerdos ubi pro illa orationem cōpleuerat: purificatam declarabat: & remittebat ad suos.

Declaratio cerimoniarum in purificatione a lege statutæ.

Ideo uos huius cerimonie uel obseruantie rationem quærere: & mysteria in ea latētia in lucem adduci expectare. Sed quia nimis in longum trahetur oratio: Si tempora utriusq; purgationis fuerimus prosecuti: Quia etiam masculinæ purificationis solēnia celebramus: uestræ expectationi de illa pro uiribus satisfaciā/ foeminæ purificationis tpa post hñdo. Imprimis igitur qd' ēt primo loco legis huius habet/ septē priore dierū rōnem accipite. Habet septēnarius nūerus in uniuersa machina mūdi/ & p̄sertim in hoīs uita admirabilē quandā rōnem. Septē naq; uagantiū stellarū ordines per septē orbes illi stelliferæ/ & oēs continenti speræ subiecit summi oīum architecti prouidentia: quæ & superioris rapidis motibus obuiarēt: & inferiora oīa magna ex pte dirigerēt.

R Lunam quoq; ex illis septimā numerus septēnarius mouet: cursumq;
eius ipse dispensat/Quod facile hinc ostenditur. Luna octo ac uiginti
diebus totius zodiaci ambitum cōficit. Nam & si per triginta dies ad so-
lem a quo profecta est remeat: solos tamen uiginti octo in tota zodiaci
circuituione consumit: reliquis solem (qui de loco in quo eū reliquit ab-
scesserat) attingit tandem. Huius uero uiginti octo dierum numeri se-
ptēnarius origo est. Nam si ab uno usq; ad septem quantum singuli nu-
meri exprimunt/ tantum antecedentibus addendo pcedas/ inuenies ui-
ginti octo nata de septem/ Hunc etiam numerum qui in quater septe-
nos æqua sorte dirigitur/ ad totam zodiaci latitudinem emetiendam re-
metiendamq; consumit. Nam septem diebus ab extremitate septentrio-
nalis latitudinis puenit. S Qui locus appellatur eclipticus/ septem sequē-
tibus/ a medio ad imum australe delabitur. Septem aliis rursus ad medi-
um obliquata conscendit. Vltimis septem septentrionali redditur sum-
mitati. Ita hisdem quater septenis diebus omnem zodiaci longitudinē/
& latitudinē circum per æqua discurret: similibusq; dispensatiōibus eb-
domadam luminis sui uices sempiterna lege uariādo disponit. Primus
enim septem usq; ad medietatem uelut diuisi orbis excrefcit: & cornuta
tunc uocatur: donec dimidiā se oñdat. Secundo septennario incipiente
ignes colligendo orbem complet. Et tertio incipiente septēnario dicitur
plena: per quod rursus dimidiatur. Et incipiente quarto septennario se-
offert contuentibus ut cornutam: in cuius fine renascitur altero septena-
rio incipiēte. Septem quoq; pmutationibus toto mense distinguit. Cū
nascitur fit cornuta/ Cū fit semiplena & impletur. Rursus cū semiplena re-
ficit/ Cū cornuta reddit: & oīno nō uidetur & nascit rursus. T Sol quoq;
de quo oīa quæ hic uiuunt (deo auctore) uitā mutuātur septimo signo
zodiaci uices suas uariat. Nā ab hyemali ad æstiuum solstitium septimo
uenit signo: & a tropico uerno ad autumnalē septio signo defertur. V Ocea-
nus quoq; incremento ac decemēto suo hunc eundē ordinē tenet. Nā
primo nascentis lunæ die fit copiosior solito. Minuitur paulisp secūdo.
Minorem uidet eū tertius/ q̄ secundus/ Sicq; decrefcendo ad septimum
usq; peruenit. Rursus octauus qui secūdi septennarii initiū affert/ ma-
net septimo par. Et nonus fit similis sexto/ decimus quinto: undecimus
fit quarto par: tertius equiperať duodecimo: & tertius decimus similis
fit secundo: quartus decimus primo. Tertia hebdomada fit per oīa in eo
similis primæ: quarta secūdæ. X Hic deniq; est numerus cōceptui/ formā-
doq; homini a natura accōmodatus: secūdū quē edit: uiuit: alitur: ac p
oēs atātū ḡdus tradit senio: & oīno cōstare usq; ad extremū uitæ digno-
scitur.

scitur. Semine nanq; intra formandi hoīs cellulam locato: tradit. Hippocrates libro qui de natura pueri dī experimēto didicisse/ si septem illic p-
stiterit horas folliculū genitiuū illi eo spacio circūduci ex mēbrana tā te-
nui/ quali oui substātia ab exteriori cute disiūgitur. Straton pipateticus
per septenos dies humani corporis fabricā sic dispēsat/ ut secūda septima
na credat guttas sāguinis in supficie folliculi/ de quo dixit Hippocrates.
Tertia demergi eas introrsum ad ipm cōceptiōis humorē. Q uarta hu-
morē ipsū coagulari ut quadā (uelut iter carnem & sanguinē) liqda ad
huc soliditate utriq; cōueniat: & differat ab utroq;. Q uinta si septimo
mēse partus ad maturitatē accedere debeat. Septia uero (si ad nonū mē-
sem usq; maturitas p-rahatur) figi in ipsa humoris coagulati substātia
humanā effigiē: magnitudie qdem apīs: sed ut in illa breuitate membra
oīa habeat designata & totius corpis lineamenta ab se inuicē discreta/ &
pceptibili rōne consistant/ si hoc tpe sensibus offerantur. Post partū utq;
uicturum sit quod effusū est: an in utero sit p-mortuū & tantūmodo spi-
rans/ non tñ ad integrū uiuēs/ uenerit in lucem septima ab egressu hora
discernit. Vltra. n. hunc horaz numerū quæ p-mortua uomita sūt: spi-
randi uim ferre non pnt. Q uam quisq; foetus ultra si cōtineat intelligi
tur creatus ad uitā: nisi quispiā forte casus (qualis pfectum apprehendere
potest) illi uitam eripiat. Itē post dies ab egressu septem/ reliquias iactat
umbilici. Post septem menses dentes incipiunt mandibulis emergere: &
post bis septem securus iam incedit non timens casum. Post ter septē so-
nus eius in uerba prorumpit. Post quater septem/ non solum stat firmi-
ter sed incedit: nisi sit mancus. Post quinquies septem ubera non quæ-
rit: sed quasi refugit: nisi longus usus inuexerit patientiā. Post annos se-
ptem dentes priores solidioribus cedūt: eodēq; anno pene absoluitur in-
tegritas loquendi. Iuxta hunc numerum septem uocales litteræ a natura
pro idiomate quoq; complendo agnoscuntur inuentæ: Licet latinitas p
diphthongos modo longas: & sine illis breues pronūciando: quinq; pro
septem tenere maluerit/ apud quam tamen si sonos uocaliū non apices
numeraueris/ similiter septem terminationibus sonoris cōstare uidebis.
Post bis septem annos: homo necessitate pubescit: tūcq; moueri incipit
uis generationis in masculis: & purgatio foeminae quasi in omnibus su-
mit exordium. Ideoq; hac ætate puer: quasi ad uirile robur accinctus/ ab-
soluitur legibus a tutela: a qua foeminae pro usu rationis accelerato bien-
nio maturius eisdem legibus liberantur. Post ter septenos: genas lanu-
gine uestit iuuenta: idemq; annus fidem crescendi plurimis facit in lon-
gum. Q uarta annorum hebdomada in latū crescere quasi semper pro-

Y

Z

A

B

hibere solita est. Quinta omne fere uirium (quāta cuiq; futura sunt) complet augmentum: nulloq; modo iam potest quisq; se fortior fieri. Sexta seruat uires ante collectas: nec diminutionem nisi ex accidenti patitur prouenire. A sexta usq; ad septimam fit quidem diminutio: sed occulta & quæ detrimentum suum aperte non prodat. Cum uero septennarius annorum per uitam hominis se multiplicauerit. i. septies septem impleuerit / facit ætatem quæ perfecta proprie & habetur & dicitur: adeo ut ille homo & consilio aptus sit: nec ab uirium exercitio alienus habeatur. Cum uero decas qui & ipse perfectissimus numerus est septennario iungitur / a phycis creditur præfixa fere meta uiuendi. Et hoc tempore humanæ uitæ spacium in plurimis terminari. Quod quisquis excesserit: ab omni exercitio uacuuus: soli sapientiæ & sibi ipsi indulgere permittitur / ætate iam reuerendus. A septima uero usq; ad decimam annorum septimanam pro mensura uirium in singulis perseverantium uariantur officia. Idem numerus totius corporis membra disponit. Septem primo sunt intra hominem quæ nigra mēbra uocātur / lingua / cor / epar / splen / pulmo / renes duo. Septem item alia ad cibum & spiritū in singulis sunt hominibus deputata / Guttur / Stomachus / Vescica / Intestina principalia tria / dissipium / quod uentrem & cætera intestina secernit. Alterum medium: quod a græcis mēssenterion dicitur. Tertium quod ueteres irram uocant: habetq; principium intestinorū omnium: & cibi detrimenta deducit. De spiritu & cibo expertum est q; ultra septem horas sine spiritus attractione non uiuitur. Ultra septem dies sine cibo uita non durat. Septem quoq; sunt speciæ differentia: quæ intima & extima totius humani corporis in longitudine / latitudine / & profunditate complexa sunt. Cutis: caro: pinguedo: neruus: arteria: ossa: medulla. In aperto præterea septem sunt humani corporis partes. Caput: pectus: brachia duo: crura totidem / pudendum / quæ singula si diuidas: septem compagibus stare uidebis. Vt in brachiis habes brachiū ipsum: humerū: cubitum: uolam: & per singulos digitos tres iuncturas. In cruribus uero femur: siue coxa: genu: tibia: pedis uola: & ternæ in singulis digitis coniuncturæ. Rursus quia sensus ministeria natura in capite quasi in arce cōstituit: septem in eo foraminibus sensuum absoluuntur officia: oculorum: aurium: nariumq; binis in singula: & oris uno. Vnde hic numerus qui totius humani corporis & hominis uitæ dispositor est: nascentis hominis puerperio purgando præcepto dei uitæ largitoris per Moysen legis præconem suū accommodatus magna ratione dignoscitur. Habet etiam in moribus hominum hic idem numerus admirabilem rationē. Quando septem sūt

capitalia uicia: quibus uita hominū inficitur: & mores penitus subuertuntur. Licet uero multæ ab Ari. morales uirtutes numeratæ sint: septē tamē si fuerimus affecuti purgabitur per illas animus noster a uiciis purgabit nos eutrapelia (quā latine comitatem dici oportere existimamus) omni superbia. Mansuetudo iracundiam: Fortitudo accidiā eiciet: Amicitia fugabit inuidiam: Propellet liberalitas auaritiam: Gula temperantia: Luxuriā omnem iustitia euacuabit. Anima igitur rationalis quæ semen bonæ cogitationis in mentis utero concepit: masculū solidæ intentionis bene operandi enixa est: per lucem septem uirtutum quas attulimus (quasi per septem soles) septem mortalia peccata: quæ nox teterima palpabiliū tenebrarum sunt: procul abiiciat. Ita octauo die a maiori pollutione purgata collegio sanctorum restituetur. Hæc mystica est ratio: Dierum septem primæ purgatiōis: triginta trium dierum qui purgationi minori restant peragenda rōnem: si possumus inquiramus.

De ratione triginta trium dierum purgationi minori pro partu masculo assignatorum.

Eus maxime fide dignoscitur. Fidei christianæ prima radix ē: **d**eum trinum & unū credere: quod trigenario numero declaratur: is namq; ter continens decem: tres in deo personas notat sibi per omnia cōæquales. Trinarius primus impariū numeroꝝ qui trigenarii basis est essentiam diuinā designare uidetur. Est. n. primum fundamentum unde triginta consurgit: & in quod redit: sicut de & in diuina essentia tres personæ prodeunt: & reuertuntur in illā. Est etiam quælibet dei persona sigillatim denario numero assimilata. Sicut. n. ultra denarium nullus est numerus: sed oēs numerorū moles in ipsum penitus rediguntur: & omnes denarii numeri æqua unitatum distributione gescunt: ex eisdemq; unitatibus surgunt: sic tres diuinæ personæ omnium rerum uisibilium & inuisibilium perfectionē efficiunt: & quasi sui scintillam in semetipsis singulæ & simul omnes continent abundantius & perfectius q̄ ipsæ creaturæ in se ipsis existant. Neq; in efficiendi continē diue ratione una est in deo psona alia copiosior. Sicut nec denarius primus secūdo aut tertio abundantior esse potest. Adhuc quemadmodum nullus denarius numerus extra decem potest intelligi habere aliquā sedem: & tamen duo denarii numeri uere sunt duo. Ita tres diuinæ psonæ denarii numeri perfectioni (per ea quæ attulimus) assimilatæ: sibi inuicem intimæ sunt: & penitus impartibiles: numerum tamen trinariū adimplentes. Redemptor insuper noster fidē trinitatis docēs: inter homines triginta & tres annos mortalis mansit: & trigesimo tertio iam laben

F

te/suo sanguine conscientias hominū lauit/sua morte animas redemit/
penitusq; liberauit. Post septem igitur primos dies quibus per uirtutes
morales purgatur animus capitalibus uiciis/tribus uirtutibus theologi-
cis/fide/spe/& charitate imbuendus est/ut deū trinum agnoscat/amet/
assequi speret. Ita crucis pœna quā saluator nŕ suæ mortalitatis anno tri-
cesimo tertio subire dignatus ē/nos dignos efficiet adire ostiū factuarii
.i. domū fœlicitatis æternæ/ubi multas ab initio deus cōstituit māsiōes.

De ratione munerum oblatorum purgationis lege.

Aec porro uniuerſa confirmat:& quasi sigillum agnitōis om-
hnibus imponit/quæ de purgatiōis tpe/ac dierum numero ha-
Gbita sunt agnus anniculus ad cremandū oblatus. Agnus nem-
pe iste illum ostendit qui tollit peccata mūdi. Erat hic agnus anniculus/
qua ætate integer est/iuuentaq; robustus:quod saluatoris indicat ætatē:
qui uiuacissimo ætatis flore super altari crucis igne charitatis incēsus ho-
locaustum nōstræ purgationis & instaurationis effectus est. Nempe pro
pter nimiam charitatem suam qua dilexit nos deus tradidit in mortem
animam filii sui:qui nos redimeret ab omni iniquitate:& emūdaret si-
Hbi populum acceptabilem sectatorem bonorū operum. Offerebatur etiā
turtur:siue columbus pro peccato. Quid plenius quæſo coniugalē fi-
dem q̄ turtur nobis ostendere potest:qui secunda coniugia omnino re-
cusat. In oblato igitur turture:fœderis nuptialis integritatem matrona
quæ peperat præmonstrabat:ut si quid libidinosè concipiendo:parturi-
endo:pariēdo:uel in puerperio iacens admisisset:aut obmisisset:citra tñ
nuptiarum iniuriam:citra fœderis matrimonialis limites se deliquisse:
& in turturina fide se uelle persistere:per turturem oblatum mōstraret.
IColumbus animal est sine felle:masculus eius auis incubat ouis:& fœ-
tum pari affectu cum fœmīa nutrit. Indicabat igitur columbus oblatus
solertiam adhibendam nato infantulo. Ita si quid pro infante seruando
puerpera minus diligenter egisset:columbi munere promittebat emen-
dationem. Hæc bonæ mentis studia in munere sacerdos intelligens:cul-
pam remittebat:præcatus talem dei auxilio exhiberi erga uirum:erga so-
bolem:qualem munus oblatum præsefererat. Ita peracto purgationis
sacrificio:ad suos illam redire iubebat:admonens ut erga uirum se tur-
turem:erga omnem familiam se columbam solertia plenam exhiberet.

De lege purgationis in spiritu seruanda.

Aec erat o matronæ lex purgandæ puerperæ:a qua (secūdum
hlitteram)& si Christus uos liberauit:in spiritu tñ illam serua-
re præcepit. Seruabitis illam si sanctam dñi Iesu Virginē ma-
trem fueritis

trem fueritis imitata. Illa benedicta super omnes mulieres benedictum uentris sui fructū deo obtulit: & cum illo turturum aut columbarū par tulit in templum. Offerte cū illa domino deo filios uestros. Offerte cū illa turturem pudicitiae sempiternae. Offerte cum illa columbum mansuetudinis: comitatis atq; solertiae. Vos quoq; uiri hac ipsa lege astrictos non ex me: sed euāgelistae testimonio agnoscite. Tulerūt inquit in Hierusalem/ut sisterent eum dño: & ut darent hostiam secundum q̄ scriptū est in lege domini/par turturum aut duos pullos columbarum. Nō dicit tulit mater: sed tulerunt mater simul & pater. Dicit etiam. Vt darent hostiam. Debetis simul cum matribus: Simul inq̄ cum uestris uxoribus turturinam in matrimonio fidem: & columbinam cum eis: ac uniuerſa familia conuersationem habere: semperq; tenere in charitate dei. Sic in spiritu purificationis: & praesentationis legem seruabitis. Quae si feceritis: dauidicas uobis benedictiones promitto. Labores manuum tuarum manducabis: beatus es & bene tibi erit. Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuae. Si te illa fidem integram i matrimonio seruare uidebit: domesticam suppellectilem: per omnes angulos domus bene: nitide decenter seruabit: augebitq; filios in super bene educabit. Si te columbum sine felle: sine minis: sine iracundis uerberibus gesseris: uxor & tota familia tuis semper commodis inuigilabit: filii tui bene morati: bene educati: decenter induti erunt in circuitu mensae tuae: quasi nouellae oliuarum uirgulae ad exornandum & releuandum ueterem truncū. Quod si te non turturem: non columbum: sed cuculum: aut gallum gallinaeum gesseris: mirari non debes non turturem: neq; columbam habere te domi: Dum fuit Atrides una contentus & illa casta fuit: uicio est improba facta uiri. Vt uxor tua turtur foemina maneat: exhibe illi te turturum marem. Vt perpetuo illa tibi & filiis tuis columba sit: tu illi esto columbus. Vide quoniam Maria simul & Ioseph turturum: aut columbarum par offerunt domino: marem inq̄ & foeminam: neutrum sine compari in templo pro munere purgatae puerperae offerendum est. Offerte fratres cum uxoribus uestris turturum par: aut columbarum in spiritu: habete mutuo turturinū cor: atq; columbinū. Quoniam tempus purgationis animae uestrae nunc instat: postea erit tempus punitionis: aut pmii. Haec pro purificationis instituto declarando dicta sufficiant. Nūc Lucam institutae legis obseruantiam enarrantem audiamus.

Declaratio Euāgelii quantum ad historiam purgatiōis attinet.

p Ostq̄ impleti sunt dies purgationis Mariae. Ad quid o Euangelista Mariam purgari oportuit. Quae ortus conclusus: & fons

signatus existens/omnem mundiciā proferens:perpetua puritate scate-
 re non desuit. Purgantur sordida:purificantur immūda. Hic nihil de la-
 be peccati:nihil de corporis sorde/nihil de membroꝝ intercessit debilita-
 te. Cur quæso illa purgatur? Accipe rōnem. Secundum legem Moyfi/Si
 cut quæ sine uiro concēpit/pro legis obseruantia/& suspitionis occasio-
 ne penitus auferenda/iuxta legem nupsit uiro:sicut filius eius non pro
 culpa a se tollenda:aut promerenda sibi grā circūcisus est:sed ut legē im-
 pleret: Sic hæc mater & semp uirgo purissima purgata est/non immū-
 ditia deponenda gratia/sed secūdem legem Moyfi/idest ut legis se ob-
 seruatricem ostenderet. Præuiderat immo decreuerat dei sapientia in le-
 ge gratia quadraginta dies pœnitētiæ dedicari:per quos ieiuniis:elemo-
 sinis:orationibus:& pietatis studiis christianorū animæ purgarentur:&
 se deo per confessionem/& satisfactiōem mundos pñtarent/ac die qua-
 dragesimo:die inq̃ resurrectionis dominicæ agnum imaculatum quasi
 holocaustū offerendo comederent. Ne ergo quis iustus & peccato quis
 immunis ab hac se lege purgatoria exemptum crederet/ne quis crederet
 quadraginta pœnitentiæ dies (quia sine peccato sum) subire nō debeo:
 quia conscientia secura & munda mihi est:per cōfessionem me sacerdo-
 ti præsentare non curo. Voluit ad nostram doctrinā sapientissimus pa-
 ter & deus noster:spōsam suam q̃tumlibet imaculatā/dies quadraginta
 legalis purgatiōis explere:uoluit etiā cū uiro suo mystica mūera offerre.

De præsentatione Iesu declaratio euangelii simul & legis.

Tisterent eū dño sicut scriptum est in lege domini. Quia oē
 masculinum adapiens uuluam sanctū dño uocabitur. Purifica-
 tionem matris uidimus:filiū nunc pñtationem attendamus:ab
 eius diffinitione exordium accipiētes:ut quæ dicenda sunt facilius intel-
 ligantur. Præsentatio est infantis masculi primogeniti oblatio deo:qua
 si rei pro repensione debita illi facta per eius qui præsentatur parētes in
 templo coram sacerdote/cū facultate redimendi oblatum:& certo præ-
 cio p̃soluto habendi eum sibi. Hanc diffinitionē unde accipe nos oportet
 admonet euangelista cū dicit:sicut scriptū est in lege dñi. In excelso
 nanq; Moyfes mandante deo populum sic alloquitur. Mementote diei
 huius qua existis de Aegypto:& de domo seruitutis/Q̃ m̃ in manu for-
 ti eduxit uos deus. Hodie egredimini mense nouarum frugū. Cūq; in-
 troduxerit te in terram Cananei sicut iurauit patribus tuis/& dederit ti-
 bi eam/sepabis omne quod aperit uuluam domino/Primogeniti asini
 mutabis oue. Si non redemeris interficies. Omne primogenitum de fi-
 liis Israel/p̃cio redimes. Cūq; interrogauerit futuro tempore filius tuus/

Quid

Quid est hoc? Respondebis in manu forti eduxit nos dominus de terra Aegypti/& de domo seruitutis. Cū nāq; obduruisset Pharaon: nolletq; dimittere patres nostros/occidit dñs omne primogenitū hominū:& iumentorum in terra Aegypti. Iccirco immolo dño omne masculinū:qd' primo de utero matris egreditur:& oīa primogenita filiorū meorum redimo. Hanc legem eodē libro repetitā inueniemus. Q uanto aut præcio primogenitū hominis redimendū fuerat: declaratum constat numerorum libro: ubi pro oībus duodecim tribuum primogenitis maribus: accēpit dñs leuitas in partem. Cūq; primogenitorum numerus numerum leuitarū tribus: ac septuaginta supra ducentos excederet: iussit deus solui pro singulis siclos qnq;. Ita ab undecī tribubus siclos accēpit Moyses mille trecētos sexaginta quinq; in præcium redemptorum: dataq; est hæc pecunia Aaron & filiis eius: quibus etiā leuitarū eodem iure in obsequium fuerant attributi. Erat uero sclus monetæ genus: uiginti obolos cōtinens ad pondus sanctuarii. Summa igitur legis sanctificandi dño primogenitum masculinū hæc erat. Ad templū infātem masculinū primogenitum adducere: sacerdoti quasi rem deo debitam dare: datum si libebat redimere quinq; siclis: atq; ita redemptum habere sibi. Si uero ad redimendū parentibus uoluntas non eēt: aut non sufficerent facultates: Qui sic erat oblatus & non redemptus: sacerdotibus in ministeriū erat addictus. Eratq; liberum pontifici apud se nutriēdi infantis curam accipere: uel nutriendū parentibus reddere. Cū maturauisset ad templi ministeria remittendū. Hæc porro primogenitorū infantulorum sanctificatio (quantū ego coniectare possum) fieri erat solita instante luce quadragesima a die natiuitatis: quatenus uno contestu legali matris purificationi:& sanctificationi: ac redemptioni filii satisficeret. Ita cū Lucas euāgelista purificationis tempus enarrasset: tempus & ordinē præsentationis filii mox adiungit dicēs. Tulerūt illum .i. puerū Iesum in Hierusalem: ut sisterent eū dño. Sistere firmare est. Non erat fortasse Mariæ: nō erat uiro eius Ioseph: pecunia unde pro sui primogeniti redemptione qnq; persolueret pontifici siclos. Hoc nos credere admonet: q; non agnū sed turturē (tenuitatis euidēs signum) aut columbum pro agno in holocaustū obtulerunt: Proposito igitur si sacerdos sibi educandū habere uellet: dimittēdi apud eū dulcissimum filium. Tulerūt eum. Hoc est quod euangelista dicit. Ut sisterent eum domino: idest ut illū in templo firment educandū. Q m̄ ad illum redimendū deerant facultates. Sicut scriptum est in lege domini. Primogenitum hominis redimi quinq; siclis. Vnde apparet nō redemptum dñi dei esse & in sacerdotis ptāte manere.

R Est autem hæc lex de primogenito redimendo sancita exodi capite ter-
tiodecimo in principio: & circa medium eiusdem capitis a Moyse pmul-
gata: quæ eodem libro capite trigesimo quarto cõfirmatur / & numeroꝝ
capite tertio executioni mandata describitur: ubi ad redimẽdum primo-
genitum masculinũ p̃cium p̃scribitur. Item eodẽ numerorũ libro hæc
ipsa lex executã iam & declarata iteratur. **Q**uod ergo dicit euãgelista /
Sicut scriptum est in lege dñi / addamus quater. Totiẽs. n. lex illa a Moy-
se sancita est seu repetita. Paulo ante dixerat euangelista. Secundũ legem
Moyfi. Nunc uerò dicit. Sicut scriptum est in lege domini. Vt agnosca-
mus Moysen non latorem / aut conditorem / sed promulgatorem fuisse
legis antiquæ. **Q**uia omne masculinum adaperiens uuluam sanctum
dño uocabitur. Sẽsum horum uerborũ quater in lege (locis quos anno-
tauimus) scriptum inuenies. Ne quis hoc loco obsceni uocabuli appo-
Ssitione euangelistam accuset / in re p̃sertim tam seria: tam sincera / mo-
nuisse uos uelim / uuluã non significare / quod uulgo creditur / partẽ in
muliere pro honestate reticẽdam: sed uterũ totum in quo alitur fœtus /
in quo matrix sita est: ipsamue matricem. nempe Moyses ubi matrum /
sororum / nuruum / socruum congressum maribus prohibet: ubi a fratrũ
uxoribus p̃cipit abstinere / nunq̃ uuluam dicit / semper honesto uoca-
Tbulo & lato earum turpitudinem reuelari / detegiue prohibuit. Adapit
igitur uuluam: quod exonerando uentrem per partum effundit. **Q**ua-
re primogenitus per legem habitus non est qui erat post fœminam: aut
post abortiuũ conceptus & natus. Et ut darent hostiam par turturũ aut
Vduos pullos columbarum. Sũt qui dubitant pro peccato matris an filii
turturem offerri / aut columbum statutum sit. **Q**uoniã secundum legẽ
quam loquitur euangelista pro peccato Moyses dixerit offerendũ: & fili-
us in originali peccato nascat: & m̃r nõ sine peccato fortasse eũ cõcepit:
gestauit & peperit. Sed qm̃ legẽ istam matri purgandæ impositã ex legis
ipsius seriæ constare dignoscitur: ego sine p̃iudicio melioris sententiæ
existimo turturem pro peccato matris potiusq̃ filii imolari debuisse.

De mysterio quinq; siclorũ qbus masculu redimebatur primogeniti.
Rande uero mysterium: & admirabile sacramentum est mascu-
glinum hominis primogenitũ redimi quinq; siclis. Daturus erat
pater omnipotẽs pro humani generis salute primogenitũ suũ:
qui per quinq; sui corporis uulnera nostram ruinã susteret: & amissam li-
bertatem instauraret. Itaq; primogenita hominum quinq; siclis redimi
constituit: iuxta numerum quinq; uulnerum: quibus in cruce pendens
eius primogenitus: pro salute hominũ fuerat lacerandus. Cui nũc durũ
uideri

uideri potest suum primogenitum deo offerre/ & redimere quicquid sibi
 .i. quicquid sensibus proprii corporis domitis recuperare animam suam:
 p qua redimenda deus suum primogenitum dedit: & quicquid duris uul-
 neribus affici uoluit: quæ nri grā idē dei filius libēter excepit. Sed nos in
 fœlices/ & mīus q̄ talpæ uidētes/ cū primū filios nros arctioris uitæ disci-
 plinā i aliqua religiosa p̄fessioe suscipe uelle cognoscimus/ illos totis ui-
 ribus retrahere studemus: quos si reuocare nō possumus/ quasi mortuos
 lugemus amarissime. O p̄ditissimū i gratitudis genus. Deus p̄r de se ip̄o
 solo primogenitū suum misit in terrā. Mater quem de suo solo sanguine
 genuit/ & iam p quadragita dies sola lactauit & baiulauit: p̄ntat i tēplo/
 prompta dulcissimum filiolum i manibus relinquere sacerdotum/ scri-
 barum/ & phariseorum/ a quibus plane nouerat durissima eum morte
 necandum. Pater simul & mater p quinque eius uulnera/ te & filios tuos
 recuperare ueriti nō sunt. Immo te p eius mortem durissimam recupa-
 uerunt. Tu filiū tuū deo donare recusas: & bonis uiris/ bonis moribus
 educandum tradere nō uis: Quid quæso efficit hoc: nempe ingratitu-
 do: nempe stultitia: nempe cæcitas tua. Non te pigeret filium tuum in
 principis momentanei tradere famulatum: doles: luges: & plangis illū
 in obsequiū tradere regi regum/ domino deo uniuersæ terræ/ cœloꝝq̄
 moderatori. Dares eum ad perdiscendas leges hominum: quæ certe bo-
 næ sūt/ si bene reguntur: sed fraudum decipula facta est legū cura: das
 tñ filiū ut fraudes adiscat & nugas: das ad mechanicas artes exercēdas/
 ut liberaliter uiuere discat: doles: & dare recusas. Resipisce miser: disc a
 deo patre qui filium suū arbitrio sacerdotū offerri patit̄ educandū. Dis-
 ce a Virgine matre: quæ primogenitum suum durissimis inimicis libe-
 raliter offert. Disce a Ioseph qui filium quem sibi adoptauerat/ & unice
 diligebat: adhuc lactentem/ immo lac suggere quasi incipiētem suis ma-
 nibus libens offert: & oblatum in templo reliquere non suspirat. lacta-
 uit Maria: iactauit & Ioseph cogitatum suum in dño. Cur tu non speras
 bene de filio tuo: qui uiā securitatis/ salutis/ & quietis/ ingressus ē: Resi-
 pisce: & ne esto sollicitus de filio: sed cum illo offer columbinam simpli-
 citatem/ & turturis puritatem hodiernæ festiuitatis in fructus ex emplo
 p quam latamur omnes puerum iesum i templo sacerdotibus p̄setari:
 & par turturæ aut colūbæ simul cū illo offerri: postq̄ cōsumati sūt dies.
 De commendatione & attestatione purificationis & præsentationis.

T ecce homo erat in Hierusalem cui nomen Simeon: & homo
 iste iustus & timoratus expectans consolationem israel: & spūs
 sanctus erat in eo: & responsum acceperat a spū scō/ non uisurū

se mortem nisi uideret Christum domini. Quoniā euangelista scriben-
 te/ & sancta ecclesia hodie referente : matris purificationem & filii præ-
 sentationem agnouimus/ cōsentaneum est ab eisdem horum commen-
 dationem attestationemq; perdiscere. Et quoniam multū īterest quis sit
 ille qui laudat/ testiumq; qualitatem iura maxime examinari uoluerūt:
 nos hęc inspicere in primis condecet. Commendantem ac super aliqua
 re testimonium afferentem opus est in primis esse hominem notum ac
 boni nominis. Incognitorum nempe hominum & p angulos latitantū
 testimonia minus ualida sunt: & hōz commendationes minus pōderis
 habere uidemus. Infamium uero nominum & infaustorum appellatio
 hominibus indita/ eoz attestationi & commēdationi plurimū detrahit.
 Q uādo ex infami & infausto nomine fit nominatus exosus. Fama est
 celeberrimæ memoriæ/ Egidium Caruagliar hispanum cardinalem iura
 Romanæ ecclesiæ in Italia resarcientem: & Italiam ipsam malis homini-
 bus expurgantem : cum discolum aliquem scelestum ue examinaret: de
 nomine primum solitū quærere: quod si infaustū infame ue sentiret/ pu-
 niri iubere solitum qui fuerat examinādus. Ita dū nescio quē interroga-
 ret. Q uod tibi nomē bone uir est? Illo respōdente: speza croce. Et ego
 inqt Cardinalis: te spezaro la ceruice. Sicq; eū recte suffocari iussisse. Al-
 terum respondentem/ se nominari: Brusa boscho/ bene erit : sel boscho
 hora brugera te respondit: illumq; ignibus tradidisse cremandū. Tertio
 se dicenti Beccha bene: bñ bibas inqt: si bene becchasti: & mox flumine
 illū submergi mandasse. Animi relaxandi gratia hęc dixerim: ut tamen
 inde constet: quantum apud bonos/ & graues uiros offensionis habeat
 appellatio nominis infausta. Q uare o parentes este cōmoniti honora-
 ta/ & fausta nomina filiis uestris imponere . Et si contingat/ a sodalibus
 nuncupationē aliquā uicii/ criminis/ flagitii/ uel ridiculi/ aut stulti euen-
 tus illis imponi occurrите: sic nominari/ ne permittite . Fiet certe: fiet inq;
 ut iuxta nominis significatum uitam instituunt. Expertū est pueros tur-
 pi nomine accepto per iocum uitam mutasse cum nomine . Redeamus
 iam ad sapientissimi euangelistæ narrationis seriem . Ecce inquit homo
 erat in Hierusalem . Ecce aduerbium est demōstratiuū. Demōstrat ergo
 nobis quasi cognitā celebrēq; personā: nō in oppido uel in pago: sed in
 Hierusalē regia/ sacerdotaliq; ciuitate. Q uod ergo dicit/ Ecce hō erat in
 Hierusalē: nō ociose dictū est: qñ psonā in ciuitate cognitā manifestat.
 Cui nomē Symeō. Hoc nomē/ Hieronymo attestāte auditus: uel exau-
 dibilis sonat. Vt itelligamus cōmēdatōnē attestationēq; hoīs huius nob
 audiēdā eē attētissime: & eius uerbis penitus ihærēdū . Sic. n. significato
 nominis

nominis satisfiet/Simeon nomen est illi. Et homo iste iustus & timoratus. Iniquorum cōmendationes calūniæ sunt: laudes sunt uituperia: attestations criminatiōes sunt. Qm̄ tam turpe est a turpibus laudari q̄ obturpia. Quare si te laudat: si te cōmendat: si rei tuæ testimonium affert iniquus aliquis/uel infamis/ne lateris: ne confidas. Melius est taliū laude/cōmendatione/testimonioq; carere/q̄ abundare. Si de te obloquitur: Si te uituperat: si aduersum te testimoniū profert: ne tristeris: hoc probra: impropria: maledicta laudes sunt. Virtus a uicio non quærit laudē. Veritas a falsitate testimoniū hñe non uult. Similia similibus gaudent. Bonitatē boni cōprobant. Iustitiā iusti cōmendant. Veritas fulcit ueritatē. Integrā igitur cōmendationem ab hoīe iusto debemus expetere. Ideo dicit euāgelista. Et homo iste Mariæ matris purificationē: & eius filii Iesu Christi pñtationem cōmēdaturus. Iustus erat legali iustitia: quæ integra est oīum uirtutum regula. Iustus erat etiā secundū æqualitatis iustitiam tam distribuendo q̄ cōmutando: non plus neq; minus tribuens in laudando ac cōmēdando q̄ recte sit cōsentaneū rationi. Non cōmendabat igitur plus debito: nō inq̄ adulabatur: non minus debito laudabat: non erat inuidus detractor: aut susurro in populis. Ita quia iustus erat cōmendationi: attestatiōiq; eius fides denegari nō pōt. Sed quia iustitia rigorosa fortasse nimisq; dura uideri posset: ac iccirco fauore in cōmendādo & testificando minus digna: ideo dicit euāgelista. Et timoratus. Nō ita confidens de sua iustitia: ut de sua fragilitate non timeat. Et dū testimonium profert: dum cōmendat sobrie loquitur. Loquacitas nempe nimis usq; attestandi ardor: & immodicum cōmendandi studium perhibēdo plerosq; testimonio fecit inutiles. Non talis est cōmendator & testis quē adducit euāgelista. Sed iustus est ideo a ueritate non discedit. Timoratus insuper est: ideo cum modestia & prouida circūspectione profert testimonium. Timoratus est enim timore domini: qui sapientiæ uiam parat. Sapienter ergo cōmendat & testimonium dicit. Non est timoratus timore seruili qui deiicit animum: & fugere instigat minime fugienda. Timoratus est habitu mentis de multis actibus bene pensandi nascēter: ut pro zelo iustitiæ: non plus audeat q̄ oportet. Sobrie cum maiestate & uenustate cōmendat: attestatur & facit omnia quæ legalis iustitia amplectitur & æqualis expectans consolatiōem israel. Spes uana unde sibi promittunt homines quæ non decet: quæ non expedit: quæ assequi nunq̄ poterunt: & si fuerint affecuti: meliores iccirco non erunt. Spes inq̄ immoderata priuati commodi commendantem & testimonium afferentē sæpe reiecit: & pro gratia odium: pro auxilio impedimētum: pro fauore

A

B

C

detrimentum inuexit. Vt a teste & commendatore nostro ista remoueat euangelista illum ostendit particularem & sibi propriam non expectare mercedem: nihil sui ipsius tantum gratia hac cōmendatione captare. Expectabat per spem certam & immobilem: redemptionem totius populi israel. Quam redemptionem: Nempe liberationem a superstitiosa auaritia: & superbo ambitu sacerdotum/scribarum & phariseorum: quantū ad hanc mortalem attinet uitam. Quātum uero ad futuram gloriam: quæ reuelabitur in nobis. Expectabat redemptionem israel a culpis per gratiam mediatoris: ut per illam assequeretur populus israel gloriam sempiternam.

De ratione spūs sancti quē euangelista scribit fuisse in Simeone.

T spiritus sanctus erat in eo. Adhuc quia testem & cōmendantem ut testificando & cōmendando proficiat bene instructum de ueritate esse debere/nemo dubitat Simeonem plene scientē/quem cōmendat: & quibus de rebus testimonium affert cognoscētem/noster euāgelista declarat: ubi dicit. Et spiritus sanctus erat in eo. Est spiritus sanctus/spiritus scientiæ & pietatis: est totius spiritus ueritatis. Unde dicit ueritas. Paraclitus autem spiritus ueritatis: qui a patre procedit: docebit omnem ueritatem. Simeonem igitur fuisse ueridicum testem/& in causa scientiæ copiose instructum inde constat. Quod spiritus san-

D ctus erat in eo: qui est spiritus plenissime ueritatis. Existimo hic non fore ociosum declarare quomodo in homīe maneat spiritus sanctus. Hac enim in re magister ipse sententiarum creditur defecisse. Distinctione nempe decima septima primi sententiarum uidetur asserere/spiritum sanctum esse illam ipsam charitatem idest habitum amādi deum & proximum: per quem omnes homines deum & proximum amant propter deum: ut in hominibus uniuersis amantibus deum/unus sit & indistinctus penitus spiritus/per quem ament: qui & ipse deus sit/& tertia in summa trinitate persona. Cui sententiæ Euangelistæ uerba uidentur applaudere: dum sonare uidentur spiritum: qui est deus: in Simeone mansisse. Sed ita quæso ne cradamus. Non potest creator deus esse creatura. Habitus autem quo amamus deum: habitus quo ueritatem agnoscimus aut acquisitus est studio: aut diuina largitate creatus in nobis: nobisq; donatus. In nobis non solum habitat spiritus sanctus: sed trinitas tota in ueritate dicente. Pater meus eum diligit qui diligit me: & ad eum ueniamus: & mansiōem apud eum faciemus. Habitat ergo spiritus sanctus in nobis quasi nostrarum uirium fons sine meta: sed non est habitus per quem amamus/melius est q̄ habitus. Virtus est immēsa: & infinita

& infinita potestas: quæ habitum bene amādi tribuit: amorem accēdit: ardentem tenet: & splendescere facit. Erat ergo in Simeone spiritus sanctus luminis fons/ & ueritatis origo: per quæ Simeon uerus ac uerax testis/ & graciosus commendator/ integerrime commendaturus/ & attestaturus matris purificationem: & filii præsentationem accessit.

Spiritus sanctus quomodo fuerit in Simeone.

Responsum accaperat a spiritu sancto non uisurum se mortē nisi uideret Christum domini. Exponit euangelista quomodo in Simeone spiritum sanctum fuisse intelligere debeamus. Nō erat in illo quasi in continente contentum: sicut in urna aquam esse uidemus. Non sicut mensurans & perficiens: & adesse perducens/ sicut numerum in re numerata: figuram in substantia: uel in materia formam eē experimento probamus: nō sicut motor in mobili: non sicut in naui nauarcus: sed sicut lumen in re illuminata: quod a se ipso non discedēs/ & penitus indiuisum permanens/ lucere facit inter se distantia. Sicut etiam magistri uirtutem in discipulo eē sentimus: quæ illū non deserens discipulos complet/ & eruditos facit. Respōsum idest doctrinam certam per reuelationem accaperat Simeon a spiritu sancto non uisurum se mortē idest non esse moriturum. Mors enim proprie uideri nō potest/ quoniā neq; colorem habet: neq; substantiam: immo uero neq; sentitur. Dum nanq; illa aduenit sensus omnis elanguit iam penitus & euauit. Sed uideri dicitur cum imminet/ expectaturq; de proximo. Nouerat igitur Simeon lumine spiritus sancti irradiatus mortem sibi uitam nō erepturā: nisi uideret Christum domini. Christus a chrismate nomē est deriuatū. Quoniā in ueteri lege chrismate delibuti/ Christi nuncupati sunt. Hoc uero liquore ex oleo & aromatibus confici solito/ ungebantur sacerdotes & reges. Christus ergo domini sacerdos dicitur/ uel rex domini. Sed in Simeonis responso utrunq; significat. Quoniam futurus erat rex messias/ summus rex domini dei: nō ut deum: sed dei populum regeret: ad deumq; dirigeret. Futurus erat etiam idem ipse messias summus sacerdos dei: non ut pro deo: sed pro populo ad deum preces funderet: & coram illo offerret sacrificia. Senem igitur Simeonem spiritus sanctus instruxerat: dum ei aperte monstraueat q; non moreretur nisi nato rege messia: quem uideret & agnosceret/ anteq; uitam cum morte mutaret.

De ratione attestandi a Simeone suscepta.

T uenit in spū in templo. Testē oportet non se ipsum ingerere.

Ita Simeon non a seipso: sed spū sancto ducēte uenit in tēplum.

Erat igitur spūs. s. in Simeōe quasi docēs/ & quasi ducēs: neq; tñ

inuitum accessisse in templū crediderimus Simeonem: qui spiritu sancto ducente uenit in illud. Spontaneus nanq; nō coactus fuit hic Simeonis aduentus. Q; n̄ sciens & prudens libenter spiritus sancti secutus est motum. Vt enim a maligno spiritu instigati: & a sodalibus inuitati peruersi homines sponte se in malum præcipitāt. Sic bonorum hominum societates: bonorum angelorum inspirationes: sancti quoq; spiritus impulsus/nunq̄ libertatem tollunt: sed adiuuant: dirigunt & confirmant. Apparet iam q̄ sit idoneus laudator & testis huic celebritati cōmendandæ & attestandæ a Luca euangelista adductus in medium. Est enim in celebri ciuitate pernotus. Ecce homo erat in Hierusalē/nomine Fausto/& ad rem faciente donatus: cui nomen Simeon/bonis moribus decoratus. Homo iste iustus & timoratus: a passiōibus segregatus. Expectabat redemptionem Israel: a bono doctore in causa scientiæ bene instructus. Et spūs sanctus erat in eo quasi docens. Ab eo. n. responsum accæperat Simeon non uisurum se mortem nisi uideret Christum domini/ad cōmendandū & testificandum inductus/non ingestus a se. Et uenit in spū in templum. Non temere sed consulto bonam inspirationem sequens.

De uera paternitate Ioseph erga dñm Iesum Christum.

T cum inducerent parentes eius puerum Iesum ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo: & ipse accæpit eum in ulnas suas & benedixit deum. Locum & seriem commédationis euangelista proponit. Quot sunt qui in angulis coram te/& in cubiculo laudibus in cœlum tollūt omnia quæ dicis aut facis: & in publico uel te absente non sic faciunt? Multa non nunq̄ commendāt graues uiri inter paucos/quæ inter multos approbare pueret. Cum igit̄ laudaris ante omnia respice locum in quo tuæ resonant laudes. Tuæ pudicitiae insidiator o puella o matrona laudum tuarum litteras reffertas/q̄ occultissime ad te scribit: te admonet sine arbitris legere. Si uere laudat/cur testem laudum habere non uult? Veritas non quærit angulos. Adulator cur cōtestem refugit? Cur maxime laudes infarcit sequestratus? Irrideri uel argui timet. Non timeret si uera esset hæc ipsa laudatio. Secura est ueritas. Laudant angeli Christi natiuitatem per aera circumlati. Laudant illam pastores in uia. Laudat Simeon præforibus templi. Audi. Cum inducerent nempe in templum puerum Iesum. Non dictus est infans qui per angelos: per pastores: per cœli fulgorem insolitum nascēs/loquitur gloriam dei. Et nunc per Simeonē lumē ad reuelationem gentiū: & plæbis Israel gloriam natus esse manifestatur. Signanter uero dicitur puer: purus totus: qui sine peccato concæptus/& natus matris puritatem non minuit.

minuit. Integritatem uero confirmauit/utrunq; sacrauit. Parentes eius.
 Hoc loco blaffemi cateruatim insurgūt uociferantes/si de Ioseph semi-
 ne Mariæ filius non est genitus/quid attinebat parentes dicere? Si paren-
 tes sunt Maria & Ioseph simul uterq;/quemlibet sigillatim necesse est eē
 parentem. Aut igitur euangelista parentes dicere non debuit (estq; dicē-
 do procul factus a uero) aut si stetit in ueritate: immo quia stetit: de Io-
 seph semine conceptus est Christus. Quando parens mas nisi qui ge-
 nerat dici nō debet. Sed audiant aspides surdæ (si uelint) audiāt inq; &
 intelligant ueritatem. Cum desponsata esset mater Iesu Maria Ioseph: an-
 teq; conuenirent inuenta est in utero habens de spiritu sancto: Ioseph au-
 tem uir eius cum esset iustus/ & nollet eam traducere: uoluit occulte di-
 mittere eam. Hæc autem eo cogitāte/ ecce angelus domini in somnis ap-
 paruit ei dicens. Ioseph fili Dauit/ noli timere accipere Mariam coniugē
 tuam. Quod enim in ea natum est de spiritu sancto est. Pariet autē fili-
 um & uocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populū suū
 a peccatis eorum. Exurgēs autem Ioseph a somno/ fecit sicut præcepit ei
 angelus domini: & accepit coniugem suam. Sunt hæc non mea uerba:
 sed sancti euangelistæ Mathei: ex quibus constat Ioseph Mariam tradu-
 xisse p̄gnantem; & ab homine penitus incognitam. Quoniam quod in
 ea natum erat: de spiritu sancto erat. Et iuxta prophetæ Esaia uaticiniū
 conciperat/ & uirgo permanferat. Non ergo de Ioseph conciperat: non
 inq; genuerat Ioseph dominum saluatorem. Si modo o Hæretici uerbis
 euangelii cōtra uos clare conscriptis credere uultis. Quemadmodum
 eisdem falso interpretatis inniti uelle uidemini. Audite nunc igitur
 interpretationem ueram & certam/ & uestram dementiam deponite. Le-
 ge matrimonii sic mulier in mariti potestate transfertur/ ut omnia eius
 opera quæ (salua matrimonii honestate) afferunt fructū/ mariti usibus
 cedere iure optimo solebant. Quia igitur sancta filium cōciperat nul-
 la nuptiarum iniuria/ iure optimo fructus uteri eius uiro cessit suo. Cur
 quæso filios ex adulterio natos: matrimonium non facit esse mariti: in-
 promptu nunc ratio est. Quoniam scilicet in eius iniuriam & infamiā
 sunt concepti. Et iure fœderis conjugalis nasci non potest/ quod illo
 uiolato conceptum est. Fuit uero filius Ioseph dominus Iesus Christus.
 Quando filium ex sua uxore sine mariti iniuria conceptum/ non nisi
 in filium accipere debuit. Fuit igitur Ioseph & pater & parens: non geni-
 tura carnis: sed ardore charitatis: obedientiaq; seruire: quibus indu-
 ctus/ fecit sicut ei præceperat angelus/ Mariam in suam coniugem acci-
 piendo. Et quod in ea conceptum de ea fuerat in suum filium ado-

K

L

M

M

X ptando:quem adoptiōis etiam fauore cessante:suum iure matrimonii filium h̄re poterat:& debebat. H̄c nouerat Lucas hoc loco scribens Mariam simul & Ioseph parentes fuisse domino Iesu Christo. Vt facerēt secūdū cōsuetudinē legis:puerperis imposita:pro eo etiam p̄ntando secundum alterius cōsuetudinem legis scripta. Exodi.xiii.ut iā diximus: multotiens in testamento ueteri repetita. Quibus locis quoniam tempus pr̄sentationis non diffinitur:erat cōsuetudine longa sancitū:quæ est optima legum interpretes:Quadragesimo die post natiuitatem primogenitum masculū pr̄sentari in templo coram domino:& pro eius redemptione quinque siclos dari sacerdotibus. Hoc igitur est quod euangelista intelligi uult cum dicit. Vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo:Quasi dicat non decreto legis:sed uetusta consuetudinis obseruātia:die quadragesima a primogeniti natiuitate numerata/solitus erat a parentibus illum in templo pr̄sentari ut eadem die mater & filius legi satisfacerent/illa legi purgationis:iste legi pr̄sentationis & redemptionis si modo parentes eum redimere decreuissent.

De Simeonis deuotione & pietate.

T ipse Simeon eodem spiritu quo uenerat ī templum eductus quid faceret/Accepit eum qui pr̄sentandus a parentibus ferebatur. In ulnas suas. Erat (ut in libello de saluatoris infantia legitur) Simeon annis plenus:senexq; gr̄d̄uus/qui omnem ætatem in legis obseruantia plenus sanctis operibus uixerat. Hic inualecente pontificum sacerdotum & scribarum auaritia/totius etiam populi iniquitate in dies accumulata:cum Herodis ascalonite seuitiam:scelera filii eius Antipatri:ac nepotum flagitia fuisset expertus/cum libertatem suæ gentis euerſam:& iudeos qui per regni speciem direpti idumeorum tyrānidē iam fuerant/per romanam post h̄c auaritiam lacerandos cerneret. Pertesus uitæ/& morum sui temporis iam non labentium sed funditus euerſorum/deum rogauerat & rogabat assidue/ut eius laboriosam uitā/cōfectam senio/& moestitia laceratam finire:ac ad pr̄es suos uiros iustos & pios illum transmittere dignaretur. Habet nēpe hoc imprimis bonū matura senectus:quæ annis robustioribus bñ usa est:ut mortē minime timeat:& sibi post illam melius repromittat. Vnde quæso tantus est ardor senio cōfecto uitā trahere:nisi a diffidētia ante acta uitæ? Criminosi est timere iudicii instātis articulū:ad qd̄ innocens securus & lætus accigitur & festinat. Ita bñ acta iuuenta & senectus bonis meritis plena Simeonem intrepidū mortem expectare/illam accelerari alacriter poscere inuitabant. Hanc Simeonis petitionē:deus exaudiēs de mundi miseria exitum &

tum & felicitatis maturæ promerendæ certissimum indicium: immo
 pignus illi ante mortē uidere & tāge: e repromisit. Dictum est igitur Si-
 meoni siue per angelum uisibiliter apparentem: siue per spiritum interi-
 us edocentem: o Simeon exaudita est oratio tua: laboribus & afflictioni-
 bus tuis finē dabit deus in tempore hoc. De proximo rex messias nascitu-
 rus est: qui patres ad quos properas de tartareo carcere liberabit: & ad re-
 gna in cœlo splendentia secum ducet. Ne graueris expectare pausillum
 tuum & patrum tuorum liberatorem secundum spiritum corporeis tibi
 dabitur oculis inspicere. Multi proculdubio patriarchæ: multi prophetae:
 multi pontifices/multi reges uidere uoluerūt: quod tibi nunc uidendū
 offero/& uidere non potuerūt. Tibi uidere illum dabitur satis cito. Vbi
 hunc Israel redemptorem uideris: assumet te deus ad patres tuos: qui li-
 bentius te ideo excipient: quia non iam per prophetiam/sed per experie-
 tiam illis annunciabis redemptionem/non futuram de proximo/sed in-
 stantem atq; præsentem. Tu quoq; qui tantopere bonorum morum do-
 les euerfionem/& ne ultra illam uideas/mori desideras/eo libentius ex-
 perieris/quod cupis/quo minus a tenebris inferorum te occupandū in-
 spicies/beneficio eius quem te uidere indulget diuina clementia. Hæc
 sanctus euangelista noster breuiter conscripsit dicens. Responsum acce-
 perat Simeon a spiritu sancto non uisurum se mortem nisi uideret Chri-
 stum domini/quasi dicat. Quia Simeon pro iustitia mortem sibi a deo
 supplicauerat/responsum est illi quod libenter accepit/se non moriturū
 nisi uideret Christum domini. Hoc tamen cito futurum eum non latu-
 it: sua ætate exterius/& spiritu sancto interius admonēte. Cum igitur ar-
 dentissima promissum expectatione maturari p̄stolaretur/desiderata af-
 fulsit dies qua dominus Iesus a parentibus ferebatur ad templum. Tūc
 qui Simeoni promiserat deus/promissum tempus impletum esse mon-
 strauit/dicēs illi o Simeon/dies illuxit qua promissa tibi a me plene præ-
 stentur. Natus est rex messias: natus est inq̄ rex Israel: natus est saluator
 tuus: patrumq; tuorum liberator: a cuius natiuitate quoniam quadrage-
 simus hodie dies agitur/scito quoniam pro meæ legis obseruātia/iuxta
 consuetudinem legis/a parentibus hodie in templo præsentabitur. Per-
 ge igitur ad templum ut illum uideas: perge plusq̄ promiserim acceptu-
 rus. Non modo uidere talem ac tantum puerum tibi concedo/sed am-
 plexandum atq; gestādum inter ulnas eū habere te facio. Videbis uenu-
 stissimā puellam uirginei floris specimen p̄ferentem/infantulum inter
 brachia ferre speciosissimum pauperibus q̄dem inuolutū pannis/sed eo
 uenustiores quoniam matrem & filium natura & gratia non fortuna

decorat: non uestes eius auro distinctæ: non gemmæ collo pēdentes: nō
 anuli digitos circumplexi/ spectantium oculos in se conuertent: sed gra-
 uis incessu mater/ faciei maiestate ueneranda: sed hilaris infans/ & suau-
 tatis & serenitatis plena/ utriusq; indoles/ obuiantium ora/ & cogitatus
 occupabit. Videbis cum matre maritū/ uirum grauem & aspectu uene-
 randum/ matrem simul & patrem cum summa modestia tam latos: tā
 hilares: tam faustos/ ut eorum paupertatem nemo aspernari possit. Om-
 nes maiestatem admirari cogantur. Matri Maria nomē est: patri Ioseph:
 filio Iesus: uere Iesus: quia te & omnes iustitiam sitiētes/ saluare uenit &
 satiare. Hos ut aduentare uidebis/ obuius ito ad limina templi. Illic no-
 mina ab eis percunctatus & edoctus filium de manu matris: filium
 inq; regem & saluatorem tuum inter ulnas accipito/ & ad altare usq; de-
 fert: inde matri offerendum tradito. Hic est spiritus quem loquitur euā-
 gelista cum dicit. Et uenit in spiritu edoctus omnia per quæ cognosceret
 saluatorem. Et uenit in spiritu obedientiæ/ pietatis sanctæq; latitiæ. Et
 uenit in spiritu charitatis ardentissimæ/ spei solidæ/ fideiq; constantissi-
 mæ. Mox experimento assecuturus quod spiritu iam fuerat consecutus.
 His rebus a spiritu sancto: & in suo spiritu Simeon instructus/ ad tem-
 plum grandæuus properat/ Mente & oculis qui ingrediantur attentissi-
 me examinat: liminibus instās: aduentare uidet Mariam & Ioseph: aspe-
 tu longe præstantiores q̄ concipere potuisset. Ioseph qui per omnem
 uiam puerum fortasse gestauerat: templi iam liminibus propior: dulcis-
 simæ matri filium restituit: ut pro more cum suo partu puerpera coram
 domino se præsentet: & maritus matrē simul ac filium offerat. Vt primū
 infantis formam Simeon uidere promeruit: admiratus tantam indolis
 elegantiam: quæ tenues pannos: pauperesq; fascias honestabat: & mai-
 estate plenas ostendebat: secum dicit. Nempe hic uere est quem me spiri-
 tus sanctus edocuit. Intrans matrem cum filio & marito ueneratur:
 salutat: & dare nomina supplex rogat. Respondet maritus. Ioseph mihi
 nomen est: uxori Maria: filio Iesus. Seni inter has uoces prægaudio obo-
 riuntur lachrimæ: & cum ueneratione quanta potest maxima: letitiam
 præferens: matrem sic supplex affatur. Comple sancta mater desiderium
 meum: cede diuino cōsilio: ne me fraudes munere patris æterni. Ille me
 misit filium tuum usq; ad altare pro te deferre. Fac quæso me compotē
 uoti mei: decretiq; summi dei executorem fieri ne prohibeas. Sic sancta
 uirgo filium sãcto seni porrigit: & ipse qui ad hoc uenerat accipit eum:
 quem uirgo mater gestauerat ad fores. Eum quem ipse uidere & tange-
 re tanta deuotione affectauerat. In ulnas suas: o quanta qualisq; est ho-

die letitia seni Simeoni: non filium uel nepotem proprium tenet: amplectitur: osculatur: & gestat (quod tamen senibus solet esse dulcissimum) non baculum senectutis suae tenere se gaudet: sed renouatorem iuuentutis: sed saluatorem liberatoremque animae simul & corporis sui: & omnium progenitorum suorum redemptorem: pastorem & ducem: regem regum: & dominum maiestatis: patrem & fratrem creatorem suum. Ita benedixit deum: immortales illi gratias de tanto munere agens: habensque maiores quam animo capere possit. Gratias inquit ago tibi domine deus pater: qui aetate mea filium tuum pro totius plebis Israel salute mittere in carnem dignatus es: & me illum uidere: tangere: tenere: & portare tribuisti. Gratias etiam ago tibi domine deus dulcissime filii: qui infantiam tuam meis oculis non denegasti. Gratias ago quod me senem: & annis inutilem baiulum non es aspernatus habere. Tu me creasti: & ab infantia sustentas assidue: & meis brachiis portari sustines. Quanta me pie Iesu: deus meus: creator meus: redemptor meus: quanta me gloria donas: quod portem te regem regum: cui incuruabitur omne genus: coelestium: terrestrium: & infernorum. Gratias ago tibi deus spiritus sanctus: qui uirgini matri quasi umbram faciens: tibi coaeterni: & consubstantialis dei filii incarnationem operatus es: uiuente adhuc me in fragili carne: & incarnatum illum ut uiderem me senio fractum confortasti & confortasti: qui me accedere ad templum: & illi obuium fieri in spiritu monuisti. Gratias o sancta trinitas unus deus: quia nunc te plene possideo: & totum inter brachia teneo deum meum. Quid unquam pro munere tanto bone deus uniuersus mundus tibi persolvere possit? Quid ego senex: annis onustus & debilis: exaustus angustiis retribuam domino: pro omnibus quae retribuit mihi? Scio quid faciam. Quoniam soluere non possum: libens ultra uires debebo perpetuo: & nondum spontaneus debitor ero: sed debitum deuotus augeri studebo. Mihi namque adherere deo bonum est: Quoniam non frustra me sibi gerulum in sua pietate constituit. Ponam in eo omnem spem meam: qui semper est uerax: qui promissa mihi copiosissime adimpleuit maiori iam ex parte. Pauca quae restant perficiet sine dubio.

S

V

X

Simeonis cantici expositio & primus attestationis & commendationis articulus.

Taque nunc dimittis seruum tuum domine: secundum uerbum tuum in pace. Bona spe plenus & expectationis suae fructum aspiciens praesenti uerbo (more prophetico) utitur pro futuro dicens quasi o domine: hoc solum restat: ut me de praesenti saeculo neque eripias: membris senilibus quiete dones. Et ut ad patres meos ire me iubeas. Secundum

T

uerbum tuum / secundū quod / tu mihi promisti: secundum decretum
beneplaciti tui (quod semper impletur) In pace me ire nunc dñe dimit
tis. Sed in qua pace o Simeon: Secundum uerbū tuum domine. Qua
le uerbum o senex: Dic si mente tenes / Secundum imperiale decretū tu
um: quod in tua natiuitate dulcissime puer / & deus oipotens uoce pra
conia per sanctos angelos tuos edixisti. Qua nocte cateruatim per aera
cantarunt. Gloria in excelsis deo: & in terra pax hominibus bonae uolun
tatis. In hac pace bonae uoluntatis dimitte me. Zelauī haecenus super ini
quitate pacem peccatorum uidens. Vidi namq; Herodianas paces: idu
meos. s. conspirantes in malum ad euertendā libertatē ciuitatis tuae. Vidi
romanam pacem: romanos p̄sides: romanorū militum cohortes: concor
des in malum nostrum: rapinis & cædibus exhaurire populum tuū. Vi
di pōtificum: scribarū: phariseorum: saduceorū: seniorum: & populi pa
cem iniquā: unanimumq; factionē: ad uiolāda praecepta legis tuae: & ce
rimonias contaminandas. Fac me procul a taliū pace. Iunge me homini
bus bonae uoluntatis: patriarchis: prophetis: sanctis iudicibus: piis ponti
ficibus: religiosiis sacerdotibus: & iustis regibus: quos ideo seruas ut ad
regna coelorum in superna Hierusalē cito reducas. Ad illos me nunc di
mittis: ut pacis eorū particeps fiam: & nuncius certus eorum liberationis
instantis accedā ad illos. Habes hic primū attestationis articulū: in quo
Simeon dñm Iesum Christū esse deum omnipotentē: necis uitaeq; dato
rem praedicat. Quando ab illo dimitti possit e uita: a quo se in uita sub
stentatum plene nouit. Habes & primā cōmendationem Iesu: quando
pacis uerae: paruulū Iesum uerū deum bonae uoluntatis hominibus au
dis esse datorem. Habes pueri praesentati quale sit officium: pacē. s. dare
sicut & fecit: docens discipulos pacē ubiq; gentium ante oīa nunciare.
Attestationis & cōmendationis secundus articulus.
Via uiderunt oculi mei salutare tuū. Cur exaudiri debeat iustus
senex & timoratus: cur se exauditum existimet: & dimitti iā p̄di
cet: rationē reddit. Beneficentiā hāc est lex: hāc uis: ista natura:
ut cui semel bñfecerit: semp magis prodesse nitatur: quasi. n. p̄r filium:
artifex opus suū: sic bñficus praestitum munus nouo bñficio augere &
conseruare satagit semp. Est praeterea magnanimi maxime flecti suo mu
nere recensito. Fit. n. (nescio quomodo) ut se illi subicientē magis: ma
gis cupiāt eleuare. Cū uero se quis in eum erigit: uel opponit eidē: ma
gis deprimere & ppellere studeat. Ineptissimi itaq; sunt homines: uereq;
retrogradi: qui ut a bene de se meritis aliquid assequantur: praestita quā
doq; illis obsequia cōmemorare seriose nituntur. Hi pro nouo benefi
cio / quod

cio/quod expectant debere gratias cum maxime debeant: iam p̄soluisse ex parte demonstrant: & quem accendere deberent ad exhibendū suūq; opus augendum/retundunt alieno beneficio indignum aliquando fuisse: uel indigere posse monstrantes: q̄ magnanimus sentit inuitus: qui sp̄taneas habere gratias promptus est: non extortas. Fallunt̄ isti qm̄ liberalitatis magnificentiæ & magnanimitatis non intelligunt rōnem. Et qm̄ ipsi per omnia mercennarii sunt: sui ipsorū gr̄a omnia facientes: idē alios facturos semper existimant. Vnde non tam dare beneficium nouerunt: q̄ mutuare aut uendere. Non sic liberales: nō sic magnifici: non sic magnanimi agunt. Dant oēs beneficium ut dederint: non ut recipiant: & copiosissima illis merces est bene dedisse: fœlices abūdanter: q̄ sua sorte bene utendi occasionem sint assecuti. Magnanimus autem non plus querit q̄ ut magna: & (si possit) incompensabilia fecisse uideatur. Non igitur retributionem hi omnes expectant: sed cumulum meriti augere sunt præsto. Hac ratione in suæ humilitatis: immo sublimitatis cantico: sancta mater domini cum iubilatione dicit Helisabet. Fecit mihi dominus magna qui potens est & sanctū nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum. Quasi dicat: quia in me fecit magna: maiora faciet per suam misericordiā in oēs generationes. Quia magna quæ mihi fecit pro omnium hominum salute fecit. Hac ratioe iustus Simeon animæ suæ de corporis mole: ac molestia temporum liberationem obtinuisse uideri uult. Ingentissimum mihi promittere dudum dignatus es munus domine deus: uidere. s. in carne salutare tuum illud hodie copiosissime præstitisti: Vidi: palpauit: & teneo. Præstes nūc tuæ promissionis reliquū. Dimitte me in pace hoīum bonæ uoluntatis. Ita domine beneficium tuum augebis in me. Quia uiderūt oculi mei salutare tuum: quia salutem eius experior in me ipso. Salutis nūcius ibo ad patres meos: qui illam in sinu Abrææ magna deuotione tam diu expectauerunt. Habemus hic secūdā a Simeone cōmendationem & attestationem. Cōmendat (ut monstrauius) domini iesu liberalitatem magnificentiā: & magnanimitatem in beneficiis dispensandis. Quia pro beneficio beneficiū donet: Cōmendat p̄ntatum. Quia illū dicit salutare dei: cōmendat præsentantes: qui talē filium adducūt in tēplum. Attestantur hæc ueritati secundi articuli in symbolo apostolico positi scilicet iesum Christum uirginis matris filium: filium esse dei p̄ris omnipotentis: & dominum nostrum. Quid. n. est dicere. Viderunt oculi mei salutare tuum. Quid inquam uiderunt oculi tui o Simeon: Christum natū quem in ulnis teneo. Et quomodo est salutare dei dominus

Y

Z

iesus Christus? Quia in ipso tota diuinitas continetur. Quae sua uirtute omnia efficit: saluat & seruat: nulla enim pereunt/sed mutantur in melius uniuersa. Quia suae obedientiae & patientiae merito/saluaturus est infantulus iste genus humanum/ac suo creatori restitutus. Sicut nempe regii ductor exercitus/dux regis appellatur: non quia regem ducat: sed quia ad regem ducit: & regis exercitum pro rege moderetur. ita dixisse uoluit senex sapientissimus simeon dominum iesum Christum salutare dei/non quia deum seruet a malo: sed quia dei auctoritatem per essentiam continens/dei exercitum/animas iustorum/saluti restituit & gloriae sempiternae. Secundum igitur Simeonis testimonium pauculis uerbis apostolorum traditionem confirmat dominum. s. iesum Christum esse dei & hominis filium saluatorem nostrum ut in secundo symboli apostolici articulo praedicatur.

Dominum iesum christum esse omnium hominum redemptorem.

Vod parasti ante faciem omnium populorum. Quia secundus attestacionis & commendacionis articulus a Simeone iam habitus/ q omniū articulorum ad repationem humani generis/basis est & fundamētum/ideo Simeon illud magis explanat/afirmandum Christum omnium hominum esse redemptorem. Dixerat salutare tuum. Potuisset quis credere dominum iesum Christum unum populum tantum saluare uenisse. Sicut Moyses: Sicut iosue: qui salutem gentis hebraeae dei uirtute operati sunt. Non sic res se habet. Salutare tuum: quod hodie me uidere fecisti quod in templo praesentari uoluisti: quod in manibus teneo/non unum tantum populum saluare misisti. Parasti illud ante faciem omnium populorum. Quid sibi uult hoc? Quod ante faciem est omnium populorum praeparatum/populos omnes antecedere necesse est dum incedunt. Non est ergo dominus iesus Christus unius populi ductor aut dux: sed omnium populorum. Quia ante omnium populorum faciem a deo (teste Simeone) paratus est. Rursus salutem ante faciem uel saluatorem ducem parauit nobis per omnipotens: ut illum attentis mentis oculis semper aspiciamus ut uexillum crucis & stigmata domini Iesu Christi: cum Paulo semper in corpore ante portemus: ut tollamus crucem nostram: & crucifixum semper: & ubique sequamur. Ante faciem dicit Simeon salutare paratum. Attende quid dicat. Cur post terga tu reicis illud? Cur diuertis ab eo & illud sequi non uis? Non est culpa ducis si miles pereat: qui ordinem sequi recusat. non est pastori imputandum quod ouem deuiam lupus occidat: & deuoret. Oues pastorem sequuntur: uocem eius audiunt: uestigia seruant. Milites pro sacramento militari duci semper obediunt.

Signum

Signum in quo ducis auctoritas & uoluntas elucet: secuntur: tuentur: nunq̃ deserunt. Audite Simeonem. Salutare suum/parauit deus ante faciem oīum populorum. Vis esse de populo dei? Attende eius salutare: sequere illud: sequere dulcissimum dominum Iesum Christum: qui suā infantiam pro te deo offert in templo: iuuētutem in cruce: exanime corpus in sepulchro: animam in inferis: gloriosusq; ascendit ad patrem. Sequere tu illum per hos gradus. Esto ab infantia domino consecratus: iuuētutis impetus & ardores uirtutum norma quasi/cruce castigata: mortifica in continentiam parsimonia uictus: cogita damnatorum pœnam: resurgentiūq; iustorum fœlicitatem. Sic ante faciem habebis salutare illud: quod parauit deus ante faciem omnium populorum.

Dominum Iesum Christum esse omnium hominum fœlicitatis auctorem & fontem.

Vmen ad reuelationem gentium: & gloriam plæbis tuæ israel.

I Hebreorum gens ab initio unam quasi religiōem professā per Moysen uno cultu: unaq; uiuendi formula: suam seruabat pristinam unitatem. Postea uero q̃ decē tribus cum dimidia: Hieroboam sibi regem præfecerunt: & Roboam filius Salomōis super integra tribu Iuda: dimidiaq; in tribu Benjamin auitum tenuit regnum diuisa gens in duo regna binomia facta est. Maior namq; tribuū numerus israelite dīcti sunt: iudei reliqui sunt appellati. Quare cum dixisset Simeon dominum Iesum Christum lumen omnium populorū: ne tantum hebreis in populos uarios iam diuisis dixisse uideretur salutare dei fuisse præparatum: ne inq̃ duodecim tantum tribus israel sub nomine omnium populorum tam salutare remedio potiture crederetur adiecit. Lumen ad reuelationem gentium. s. ut gētium populis salutare hoc etiam paratū agnosceremus: iuxta Esaiaꝝ uaticinium. Gentium populus qui ambulabat in tenebris idolatriæ: uidit lucem magnam. Ambulantibus in regione umbræ mortis: per suam infidelitatem. Lux fidei nascente dño Iesu Christo orta est eis. Luminis est: colorata omnia suo beneficio reddere uisibilia. Et omnis oculus beneficio proprio fungitur officio: cuius sine lumine facultatem habet: operationem habere non potest. Ideo dicit rex & propheta Dauit: in lumine tuo uidebimus lumen. Has rationes dixit Ioannes euangelista de domino saluatore. Erat lux uera quæ illuminat oēm hominem uenientem in hunc mundum. Salutare igitur paratum ante faciem omnium populorum: Lumen est testimonio Simeonis: ut qui uolunt per eum uideant. Quare cum dicere audiuius. Ad reuelationem gentiū: ne credamus gentes aliquas fuisse manifestandas quæ tunc

usq; cognita non fuissent: sed uniuersas gentes: quæ usq; ad uerbi incarnationem deū non nouerant: per eius doctrinam & uitam fidem accipituras intelligamus: per quam illis dei gloria hic in speculo ostenditur: & in futuro secundum propriam substantiam condonatur. Copiose igitur testificatur: & cōmendat Simeon præsensationis gloriam dū præsens tatum monstrat esse nostræ salutis: beatæ inq; uisionis & fruitionis cām facientem & conseruantē in oibus gētibus: dei notitiam & amorē: sicut lumen uel lux uisionem in oculo efficit: & conseruat, Hoc est quod dixit dominus Iesus christus. Ego sum uia/ueritas & uita. Nemo uenit ad patrem nisi per me: hoc est quod dicit. Sine me nihil potestis facere. Cū ipse dominus Iesus Christus uia sit per spem: ueritas per fidem: uita per charitatem apprehendenda & retinenda.

De sufficientia & efficacia meritorum dñi Iesu christi.

T gloriam plæbis tuæ Israel. Nec lucis/nec luminis culpa est si ambulando quisq; aberret. Vt Simeon demonstraret dominum Iesum christum sufficere quidē ad salutem oīum gentium: nō tamen oēs saluos facere. Quia lucis beneficio bene uti pleriq; recusant/ ut oñderet aliter iustis/aliter iniustis domini Iesu christi lucere fulgorē: ut declararet dominū Iesum christū sufficienter oibus homibus salutis gratiam meruisse: sed efficaciter tantum pro electis illam obtinuisse/adiecit. Et gloriam plæbis tuæ israel. Quem sensum idē ipse Simeon parū infra aperte declarat dicēs. Ecce positus est hic in ruinam: & repationem multorum in israel: & insignū cui contradicetur. Audite quid præsagiat propheta Simeon. Hic quem dixi salutare dei: hic quē dixi lumen eē ad reuelandam gentibus ueritatē: hic quē dixi impetraturū gloriæ premiū plæbi israel. Positus est in ruinā multorū: non sui ipsius culpa: sed eorū malitia/qui bono eius lumine bene uti recusabunt. Tales salutare remedium sibi ipsis facient esse mortiferū. Quod quale sit/saluator exponit dicens. Si non uenissem & eis locutus nō fuissem/peccatū non haberēt. Nunc autē excusationē non habent de peccato suo. Quā me uiderunt: & audierunt: & odio gratis. i. nulla causa sed spōtanea iniquitate me habuerunt. Talibus positus est in ruinā. Aliis autē quibus cedit ad æternā gloriam/positus est in reparationē. Quia beneficio lucis ueritatis quā fides per illum prædicanda monstrabit: spes inconcussa tenebit: charitas operabitur/de uirtute in uirtutem eos ire faciet/& uidere præstabit deū deorum in syon.

Solutio

Solutio difficultatis quæ uidetur esse in dictis Simeonis.

Ed quomodo Simeon sibi ipsi cōsentiāt/qui dixit. Et gloriam
 s plebis tuæ israel: ut pro israelitis efficaciter ostenderet dominū
 Iesum Christum gloriam salutis operatum. Et paulo post. hic
 positus est (inquit) in ruinam & in reparationē multorum in israel. Nō
 enim assequuntur salutem in quorum ruinam positus est Christus. Si
 hoc loco sapientis senis uerba pensabimus/aperte constabit nullam in
 eius attestatōe uel cōmendatōe inueniri dissonantiam. Non enim
 G omnis israelita dei plebs est. Hoc intelligens Paulus dicebat. Quicūq;
 hanc regulam secuti fuerint pax super illos & super israel dei. Non israel
 tantum/sed dei dixit. Cur sic loqueris Paule? Quia teste Ioanne Bapti-
 sta. Potens est deus de lapidibus his. i. de hominibus obstinatis & obdu-
 ratis ut lapis suscitare filios Abraæ. Non. n. qui tantum in aperto circūci-
 sus: & qui uocis professione iudeus: iustus est: sed qui in corde circūcisio-
 nem tenet. Dixit prius Simeon gloriam plebis tuæ israel. i. uere israelita-
 rum: qui spiritus circuncisione plebis domini sunt. Postea dixit. Positus
 est hic in ruinam/& in repationē multorum in israel. Non tuorum adie-
 cit: sed israel tantum dixit. Vt intelligas quoniam apud deū non est per-
 sonarum acceptatio: nam idem deus omnium diues in omnes qui iuo-
 cant illum. Neq; est apud illum distinctio iudei & græci/cuius qui fece-
 rit uoluntatem: ille eius frater & soror & mater est. Non igitur contraria
 loquitur Simeon: sed sibi inuicem cōcinentia/& gētes omnes bona spe
 complentia. Quando eis positum dicit salutare lumen/ad gloriam asse-
 quendam fœlicitatis æternæ. Si dum hic uiuunt numerari in plebe dei
 israelitica studeant per adoptionis gratiam: quam nos assequi p̄stet pius
 Iesus hodie pro nobis præsētatus in templo. Amen.

PRO PALMARVM ET OLIVARVM SOLENNITATE DE
ACCESSV DOMINI IESV AD PATIENDVM TRACTA-
TVS SIVE SERMO Q VI CHORDA SEXTA.

SANNA FILIO DAVIT BENEDICTVS Q VI
uenit in noīe domini. Matthei. xxi. Dñm Iesum Chri-
stum Hierosolimam aduentātem: & in forma serui
uectum asello: ad crucis poenam sponte subeundā ac-
cedentē: Turbæ populorū magni Daut filiū cōfessæ
sunt: ac honore mistico coluerunt: quo illū clemētis-
simum: iustissimū: & fortissimū ac penitus insupabilē oñderunt. Quid
enim oliuarū rami: nisi misericordiæ lenitatē: & fomentū iustitiæ oñde-
re potuerunt: Qm̄ de oliua exprimitur oleū: quod uulneribus & liuo-
ribus leniēdis: atq; curandis accommodatum est: & quasi pabulū fu-
lgoris dum lumen seruat & tenebras fugat. Quid porro: palmarum surculi:
nisi apertā uictoriam præferunt: Quando palmarum foliis uictores co-
ronauit antiquitas: & palmarum fructus ori suauissimus est: maximeq;
inter arborum fructus nutrire putatur: in uno dulcedinem uictoriæ: in
altero eius utilitatem aperte prætedens: quæ & uictoribus ducibus sua-
uissima est: & illis pastum securitatis adducit. Non satis igitur beatis illis
uisum est turbis saluatorem cum gaudio excipere: nisi per oliuarum &
palmarum ramos: cur id agerent demonstrarent. Hoc ipsum uero tur-
barum gaudiū: hunc applausum: hac die sibi fieri constituit dei uirtus
& sapientia Christus: ut monstraret se ad crucis tormenta pro nobis spōte
accedere subeunda. Poterat nempe hierosolimam non redire de Effrena
quo se contulerat: ut usq; ad præfinitum tempus rabiem illic pharisaicā
declinare. Poterat apud Lazarum in Bethania permanere: sed quia ago-
nis consumandi tempus aduentabat: locū certaminis animo plenus in-
superabilis atleta noster adire constituit: & adiuuit. Ne quid uero inuitus
uideretur esse passurus ingenti fauore barbarum in uia excipi uoluit: &
in ciuitatem usq; cum plausu & laudum præconio sociari: ut si uellet p-
hierosolimitas homines atq; iudeos qui ad diem festū de uniuersa pro-
uincia conuenerant se tutum ab iniuria conseruare: factu ostenderet id
esse facillimum. Erat. n. consentaneum quem turbæ ingentes exterrorū
hominum & aboriginarum tanto studio in itinere exceperant: laudaue-
rant: honorauerant a paucorum inuidorum iniuria si iuberet: si permit-
teret: illæ ipsæ turbæ tutarentur. Sancta igitur mater ecclesia postq; illum
a parentibus oblatum in templo solēniter celebrauit: nūc q; sexta ab hac

108
luce die ipsius saluatoris crucem & mortem durissimam per quam se ipsum obtulit hostiā uiuam recolare instituit: eius ad patiendum hierosolimam aduentū hodie magna ratione cōmemorat: & solēni pompa representat/ dum oliuarū & palmarū ramos benedicit: ac populis fidelium circūgestādos ante missarū solēnia deuote distribuit. Quatenus & nos passuro domino Iesu Christo piarum instar turbarū ubi obuiam cū plausu processerimus/ pœnarū dolorum ac mortis eius seriem pio corde audiamus: & mente indefessa teneamus. De hoc igitur saluatoris ad patiendum accessu/ matrem nostram sanctam catholicam ecclesiam imitando orationē habiturus: declarabo imprimis illum fuisse spontaneū: dehinc humilitate conditum/ tandem uero gloria plenum. Non discedam aut inter agendum a Mathei euangelistæ narratione/ Pauliue doctrina/ qui doctor gentium habitus est. Matheus nempe in prima euangelii parte: quā in palmarū seu oliuarū bñdictiōe audiuius: spōtaneū indicat dñi saluatoris ad patiēdū accessum: ubi antecedere discipulos & asinū adducere iussos narrat: humilem illum ipsum accessum fuisse post hęc aperit ubi super asinum dominum Iesum sedisse cōmemorat. Gloriosum insuper ostendit: dum turbas adducit alta uoce clamantes o sanna &c.

Quæ inuoluntaria dici possunt aut ignoranter fieri aut uiolenter.

T plenius cōstet quod primo loco declarare promissimus/ dñm scilicet Iesum Christum sponte ad crucis subeunda supplicia/ ciuitatem in qua passurus erat adiisse: est ope præcium intelligere illud esse spontaneum: quod a uoluntate libera dignoscitur prouenire.

L duo aut sunt quæ singula libertatē impediunt. Quandoquidē si adessent ambo/ minime id agerent hoīes: quod per alterutrius præsentiam ultro fecisse sæpe uidentur. Horum alterum in nobis est: & penitus a nobis: Alterū in nobis est quidem: sed nō a nobis. **M** Quod in nobis & a nobis est: ignorantia dicimus secundum quam aliquid operamur. Vt si me credam inter fruticeta latentem feram sagittam petere/ cum in illis homo se condiderit/ quem sagitta percussus non spōte percussus: hominem enim percutere non putaui/ & nolui: sed feram. Si credam sitienti salubre poculum tradere: & quod trado me penitus nesciēte ueneno mortifero sit infectū/ nolens & nō spōtaneus ueneno hoīem pimo: cui potū dare uolui/ ut sitim in eo extinguerē: non ut illi uitā auferrem. Sunt innumera exempla/ quibus plane constat nos non sponte opari/ quāuis uoluerimus opus fieri/ ignorante animo in quē fieret: uel aliud agere se putante. Dicunt hęc præter intentionē hoīum opa iuolūtaria p ignorantia. Quia quāuis a uoluntate procedant: spōte tamen facta dici nullatenus possunt: nisi uoluntas

nisi uoluntas ipsam ignorātiā sibi ascuerit: aut scientiā illius rei habere neglexerit: quam per legem scire debuerat. Sed de his alias. Hic satis fuerit accepisse quomodo ignorantia opus ab homine uolente peractum/non spontaneum reddere possit. Illud uero quod in nobis esse dixi: sed non a nobis nasci: unde non spontanei aliquid operamur/illata uis: siue uiolentia nūcupatur. Vt si ligatum aliquem hominem sequi nolentem/in carcerem trahas: aut ferri iubeas: & per uerba aut minas ire compellas: uadit ille quidem sed non spontaneus: quoniam te cogente ire cōpellitur. Si item homo de alto præcipitatus super alium cadat: eūq; mutilet uel occidat: nō spōtaneus homicida neq; reus necis habebitur. Hæc autem uis cadēti illata: fit quidē in illo: fit uero ab alio q̄ a se: fitq; se nolente. Itaq; quod est per uiolentiam in uoluntarium: semper a potentiori nascitur: & debiliori imprimatur resistenti. Quod uero est per ignorantiam nolitum: totum ab operante procedit: & in illo manere dignoscitur. Hinc est q̄ minus uolūtaria/magisq; inuoluntaria dicuntur/ quæ agere compellimur/q̄ quæ ignorantes operamur. Quoniā ad uolenta uoluntas operantis minus uidetur accedere q̄ ad ignota: & uoluntas sibi ipsi sæpe efficit ignorantiam quam debet/ & potest habere/recusat acquirere/ut ethicorum libros Ari. declarantes aperte mōstrauimus. Vim autem sibi ipsi nemo facere dicitur: & sibi aliunde uiolentiam aliquem sponte conquirere credi non debet. Non enim esset per uiolentiā operatum quod nolentem uis maior facere compulisset. Vnde carnificē uoluntarium/necare hominē sponte dicimus: q̄ uis lege iubēte: aut potē tiori decernente illum interficiat. Itaq; non omnis impulsus uiolētiā adducit: sed ille tantum qui uolūtatem agentis aperte cohartat: qui inq̄ debilius agens impellendo in uitum operari compellit.

Dominum Iesum ex operibus ostendisse se non ignorauisse ad quid accederet palmarum die.

Vm appropinquaret Iesus Hierosolimam: & uenisset Bethfage ad montem oliueti: mittens duos ex discipulis dixit eis. Ite in castellum quod contra uos est: & inuenietis asinam alligatā & pullum cum ea. Dominum Iesum non ignorauisse quæ in Hierusalem passurus erat plene testantur loci ratio in quo se firmavit/discipulorum missio ad uehenda iumenta ut monstrabo a loci nomine incipiendo/Bethfage iuxta Hieronymum nomen est sirum/non hebreum: Significat autem inter cætera domus oris uallium. Erat Bethfage p̄dium sacerdotum: ubi pontifices ac sacerdotes altari proxime inseruituri/continebant se aliquot dies ab uxoribus/ & curis sæcularibus sequestratos:

quo etiam qui ministerii sui tempus impleuerant: diuertebant: tanto tē
pore illic curis familiaribus uacui quieturi quanto pro adeundo officio
quieuiſſent. Itaq; ministraturi & qui iam ministrarant in templo: Beth-
fage se prædio per uices uel recreabant: uel mundabant: uel mundi du-
rabant ab uxoribus: a prophanis uiciis: ac curis domesticis penitus seque-
strati. Erat hæc uilla (ut colligere ex multis potui) in dorſo montis oli-
ueti: unde ex Bethania Hierusalem euntium oculis primo se ciuitas of-
ferebat: mille ab urbe paſſus diſtans: in primo ore duarum uallium uide-
licet uallis Ioſaphat: & uallis Siloæ poſita. Ita ex natura ſitus ſua lingua
nomen accæperat. Quoniam ab eo montis uertice in quo conſtructa
fuerat/duæ quas diximus ualles deriuabant. Duæ hæ ualles quid ſibi
uelint attendite. Siloe miſſus interpretatur. Erant in ea ualle natatoria
ubi cæcus natus lauari a ſaluatore iuſſus/lumen accipit. Ieſus igitur qui
ſe miſſum nouerat illuminare his q in tenebris & umbra mortis ſedent:
nunc q Hieruſalem uadit ut luto & improprio paſſionis per ſacramen-
ta eccleſiæ/illuminet oculos noſtros/ubi melius q in principio uallis Si-
loæ huius itineris gloriam debuit inchoare. Altera uallis Ioſaphat nun-
cupatur: quod nomen dicit Hieronymus ſignificare domini iudicium:
aut dominus iudicabit. Vadit nunc dominus iudicari: ut iudicet mun-
dum. Vadit uelari oculos: ut uelamen ignorantia de mentibus homi-
num auferat. Vadit ergo de principio uallis Siloæ tanq miſſus ad redi-
mendum & illuminandum. Vadit de capite uallis Ioſaphat: quia iudi-
cari uadit/& quos redemit pro meritis iudicare ueniet ac ſegregare/ſicut
paſtor ſegregat oues ab hædis. Sunt etiam hæ duæ ualles ſinagoga & ec-
cleſia. Vadit igitur de capite uallis Siloæ/ut miſſus ad lauandum homi-
nes a peccato/ſinagogam ſi modo lauari uelit/lauet & illuminet. Si no-
lit/uadit de capite uallis Ioſaphat/ut illam damnet. Insuper ut iudican-
di poteſtatem eccleſiæ tribuat/unde peccata lauentur & corrigantur de
utriuſq; uallis capite/cum plaſu turbarum ad patiendum incedit: ſup-
bam ſinagogam miſſam faciens/eccleſiam uero conſtituens. Vnde re-
tinet iſta iudicandi facultatem: illa obcæcata malitia ſua/omne iudicium
perdit. Ad montem oliueti/in quo per miſericordiæ lenitatem funda-
tur eccleſia. Hinc mittens duos ex diſcipulis ſuis dixit eis: ite in caſtel-
lum quod contra uos eſt. Cur Hieruſalem caſtellum dixerit cum eſſet
ciuitas regia/cauſa fuit ciuium proterua ſeditio/ut ſcilicet mōſtraret ſtu-
dia habitantium ſe plene nouiſſe. Et ſtatim inuenietis aſinam alligatam
& pullum cum ea. Statim dicit inuenietis ad futurorum ſcientiæ certitu-
dinem oſtendendam/Non enim quæ inuenturi ſint tantū: ſed quando
& quomodo

& quomodo: & quo loco declarauit. Statim enim. i. ad primum ingres-
sum ciuitatis: ut narrat Lucas iumenta parata & instrata inuenerūt: quæ
dicens statim/futura denotauit. Qui igitur loci unde mittit/& missio-
nis mystica significatione quid ageret indicauit/ea per quæ significata
complebat: ignorauisse credi nullatenus potest. Per crucis uero patibu-
lum lauat & iudicat. Sciuit ergo & scire monstrauit/se ad passionem
crucis accedere.

Dominum Iesum Christum non coactum accessisse Hierusalem in-
stante passionis tempore.

Soluite & adducite mihi. Si quis uobis aliquid dixerit: dicite quia
dominus his opus habet: & confestim dimittet. Vis uidere nō
arctari dominum Iesum Christum/ut Hierusalem ad crucem
subeundam inuitum se transferat/dominus est: agit ex imperio: dicit &
fiunt quæ decernit. Sola enim uolūtate facit omnia. Soluite & adduci-
te mihi. Quid ita? Nimirum quia dominus his opus habet/ideo con-
festim dimittet eos pro libera oportunitate: non pro coacta necessitate
usus est illis. Non ergo accedit coactus qui iumenta quibus uehatur
solui iubet & adduci & domino quoq; iumentorum ne prohibeat inter-
dicat. Sed quia Lucas & Marcus de solo pullo scripsisse leguntur: studēt
impīi hoc loco euangelistarum dissonantiam increpare. Neq; mirū quia
non uident Marcum & Lucam scribere tantum id iumentū quo uectus
est Christus. Matheum uero quæ sunt adducta uel adduci iussa narrare.
Adducta sunt duo iumenta/asina. f. & pullus eius: ut scribit Matheus. Ad-
uectus est ergo pullus super quo sedit (ut referunt Lucas & Marcus) nō
tamen solus: sicut neq; duo illi euangelistæ solum pullum aduectū po-
steris tradiderunt/Instāt iterum cauillatores redargutiōem de asinis hic
non posse uitari/quoniam Matheus pro implēda prophetia dominum
Iesum christum super asinam sedisse scribit/dum dicit. Hoc autem totū
factum est: ut impleretur quod dictū est per prophetam dicentem. Dici-
te filiæ syon, Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus sedens super asinam:
& pullum filium subiugalis. Si super asinam sedit: non ergo effugiunt
redargutionem: qui super pullum asinæ illum sedisse litteris mandaue-
runt. Sed propheta sibi ipsi respondens: his nimium curiosis cauillato-
ribus satisfaciāt. Audite Zacariam. Exulta satis filia Syon: iubila fi-
lia Hierusalem. Ecce rex tuus ueniet tibi iustus & saluator: ipse paup &
ascendēs super asinā: & super pullū filiū asinæ. Duo iumenta pro christi
paupertate mōstranda noīat hic ppheta asinā & pullum: & cū dixisset illū
ascendere sup asinā: quomodo hoc uelit intelligi mox exponit: & pullū

dicens/ & pro idest accipiendo. Q uem sensum non a me haberi uelim:
sed ab illo qui de sacro dñici pectoris fonte ueritate plenus scripsit euan-
gelium/ Q ui uidit & testimonium perhibuit: & unus hæc ipsa iumen-
ta ad Iesum adducentium fuit: & prophetæ intellectum a spiritu sancto
suscepit. Hunc audite Ioannem dico euangelistam/ Et inuenit Iesus
asellum: & sedit super eum sicut scriptū est. Noli timere filia Syon. Ecce
rex tuus uenit super pullum asinæ. Q uod ergo dixit Zacharias sedens
super asinam & super pullum asinæ tati interpretis auctoritate ita debet
intelligi ut copula/ &/ declarationis nota sit: non sensus adiectio. Euntes
autem discipuli fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Q ui præcepit nem-
pe libere egit. Nemo. n. inuitus præcipere dictus est unq̃: sed parere. Fece-
runt sicut præceperat/ quia inuenerunt sicut dixerat. Dixerat autem sicut
præuiderat: & præuiderat quod fieri ipse decreuerat. Ita de sua uolūtate
sciētia pendebat: quæ ideo erat certissima quia nihil certius scimus: nihil
libentius facimus/ q̃ quod sola uoluntate complemus.

De humili accessu domini Iesu ad patiendum.

T

T adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos ue-
stimenta sua: & eum desuper sedere fecerunt. Humilitatē Iesu

2

in hoc itinere quam secundo loco monstrare promissimus: hæc
tripartita Mathei euāgelistæ sententia apertissime manifestat. Aduxerūt
inqt asinum & pullum. Poterat ne animal humilius/ super quo saluator
ascendens ciuitatem ingrederetur adduci? Vide humilitatis domini am-
plissimum inditium/ cum pullum asinæ tantū ascensurus sit: asinam ad
cumulum humilitatis fecit adduci. Et imposuerunt super eos uestimēta
sua. Noluit dominus hæc ipsa iumenta phaleris ornari: sed suis ac apo-
stolorum uestibus insterni: ut nihil superflui: nihil de mundi apparatu
quæsiuisse uideretur. Et cum asinam & pullum Apostoli instrauissent:
uectus tamen est pullo: ita eum desuper sedere fecerunt asinæ pullum:
quem studio humilitatis dum ciuitatem ingreditur sibi adminiculū in-
gressus elegerat/ & uectorem. Latēt in hac Christi humilitate fratres ma-
gna mysteria. Alta his rudibus asellis sacramenta teguntur. Super asi-
nam sinagogam legis & prophetarum enigmata quasi uestimenta sunt
posita. Sed quia scribarum & phariseorum traditionibus adulterata &
neglecta fuerāt/ per redemptorem uero completa & honestata. Ideo per
Apostolos declaratur & sinagogæ ad dñm Iesum Christū ueniēti hume-
ris iteꝝ imponūtur. Super pullū quoq; asinæ gētilitatē indomitā/ posita
sunt per eosdē apostolos euangelii uestimenta: apostolica. s. tradiōes:
& Apocalypsis altissima uaticinia/ qbus ecclesia tegit: ptegitur & ornat.

V

X

Vtroq;

Vtroq; in super iumento uestibus instrato: super altero dominus sedet. Quia non in sinagogæ figuris & umbris: sed in ecclesiæ euangelica ueritate: & luce fulgentissima quietis beatitudinē esse cōstituit. Vsq; enim ad passionis mysteriū lex Moyſi tenuit primū locū. Inde uero per christi doctrinam quam tenet ecclesia salus æterna fidelibus condonatur.

De imitanda dñi Iesu humilitate Pauli testimonio & doctrina.

Oc ergo fratres sentite in uobis: quod & in Christo Iesu. Sentimus hodie in xpo Iesu humilitatis amplissimū studium. Qui cū per æternam generationē/in forma dei esset non rapinā arbitratus est esse se æqualē deo, Quid sibi uult hoc? Solent arbitri iuribus partiū aliquid arbitrando detrahē: & nō tam pro iustitia q̃ pro concordia/ex arbitrio causas diffinire. Nō fecit sic dominus Iesus Christus: quicū in forma dei esset/ab æterno & pro modo illam hñdi summa esset sitq; sapiētia/& auctoritate præditus/de oibus peccatis hoīum ad arbitrium iudicare: & ad libitū satisfaccere erat potētissimus. Non sic tñ iudicauit: ut eius arbitraria facultas/decretis iustitiæ/aut dignitati clemētiæ detraxisse aliquid uideretur. Sed exinaniuit semetiḡm/non deponēs diuinam substantiā: sed accipiens formā serui. Qualis sit hæc exinanitio dic apertius o Paule. In similitudinem hoīum factus: & habitu inuentus ut homo: non q̃ fuerit homo similitudinarius: & non uerus/sed habitu. i. toto eo quod habet homo secundū animam & corpus homo uerus inuentus est ab his qui expiri uoluerunt utrū homo sit uerus. Hanc exinanitionē/hanc debiti solutionē apertius adhuc itelligamus. Humiliauit semetiḡsū scdm humanū habitū/factus obediēs usq; ad mortē/mortem autē crucis/pro qua subeunda ueniens Hierusalē in suæ testimoniū humilitatis/instratū humilē atq; rudem ascendit asellū. Qui ergo de cœlo ueniens pro hoibus homini deus infederat/satisfacturus pro hominum culpis dū ad subeundam mortem crucis accedit/uerberibus/oneribus/ac laboribus nato iumento mystice infedit/ut omnes intellerent ad quid Dei formam in serui forma gestaret. Et hoc ipsum ut non necessitate inuitabili/se facere declararet/sed charitate incompræhensibili/non necessitatis articulo/sed humilitatis studio hoc parum quod restabat itineris est uectus asello. Et profecto qui totam uiam pedibus ierat/mille si uoluisset passus sine uectore iumento peragere potuisset. Maluit tamen asello portari: ut non necessitate/sed libera uoluntate: & feruida charitate se passurum ostenderet: qui pro humilitatis studio se asino gestari extremo uiæ termino substineret. Hoc ergo/o fratres o sores sentite in uobis quod & in Christo Iesu sentiendum uobis hodie

proponit sancta mater ecclesia. Si sæculi dignitate potimini/nolite ad arbitrium/nolite ad libitum illā exercere/per potentiæ uires de proximo iure rapere ne temptetis/In publici & priuati iuris administratiōe exinanite uos: formā serui accipite. Nemo ab initio nascitur dñs. Sumus oēs natura æque serui dei omnipotentis/inuicem uero pares. Eadem nanq; omnibus nascendi est ratio/& in uita manēdi. Mores oēs adæquat. Cur ergo efferimur? Cur extolimur superbiæ fastu? Cur iræ feruore effermur quia præsumus? Nō ad hæc præfecit nos deus: non lex/nō hoīum fauor. Ad publicas utilitates: ad priuatorū cōmoditates præsidere debemus. Hæc non mea admonitio est fratres/sed Pauli/sed ecclesiæ matris nostræ. Inquiunt ambo. Hoc sentite in uobis quod experimur hoc tpe. In Christo Iesu dño nostro. Qui cū in forma dei esset ante mundi constitutionē:& illam in se haberet natus homo de uirgine. Non rapinam (ut monstrauius) arbitratus est esse se æqualem deo: sed exinaniuit se metipsum formā serui accipiēs. Vos ergo qui in forma dei estis præsidētes omnes alloquitur Paulus/quos iuris dicēdi potestas deo simillimos inter homines facit/cū aliquid statuere cogitatis: exinanite uos. Memenote naturā hoīum quibus præsidetis uobis esse cōem. Et uos o subditi qui aīam rationalē dei formæ atq; substantiæ imaginē accepistis:& hac carnea corporis mole uestitis/ne extollamini: ne proximos opprimere/aut lædere studeatis. Exinanite uos/Cogitate imbecillitatē uestram/legū rigorem/Principum sæueritatem/Vitæ breuitatem/Erumnas a fortuna iminētes/Mortis necessitatē: Ita subditi eritis dominis:& præfectis ur̄is: non tm̄ bonis & modestis sed etiam discolis. Hæc est. n. uoluntas dei:& saluatoris nostri: qui exinaitus ad spōtaneas crucis pœnas & iniuriosa tormenta ideo accedit: ut iniurias damna & discrimina (si quæ uobis accidunt) æquanimiter supportetis: Et ad ea subeunda uos natos esse existimetis. Qñ ille cœlorū conditor deus & dñs omnium creaturaz inter homines uitam duxit:& uilem asellū ascendit: pro alienis culpis iturus ad pœnam. Asellus noster: nostrū est corpus natum ad labores & onera. Fallitur qui se putat in hoc corpe labores & erūnas posse uitare. Homo ad laborē nascitur:& auis ad uolatū. Audite dñm Iesum christum. Qui uult post me uenire: abneget semetipsum & tollat crucē suam & sequat̄ me. Hæc est exinaitio ad quā apostolus & ecclesia nos inuitāt: ad quā suo exemplo Christus nos iubet accedere. Abneget semetipsum inquit: qui uult uenire post me. Si princeps est: abneget principatū: non illo cōfusus agat insolenter. Tollat crucē suam. Memor sit suæ conditionis per quam stimulis cōscientiæ cruciatur intrinsecus. Si subditus est deponat

contumaciā in dñm: ambitum supra æquales. Fastidium inferiorū: Tollerat & ipse crucē suā: abneget semetipsum: quilibet christianus: Nō quærat quæ sua sunt: sed quæ iustitiæ. Aiam suam oēs principes: omnes subditi meminerint asino corpori impositā: ut illud ad onera moderetur: & in laboribus assidue teneat. Hæc sunt enī ad quæ ostendenda dñm Iesum Christum se ipso iubente super asinū apostoli sedere fecerunt.

De gloria accessus Iesus in Hierusalem palmarum die.

Purima autē turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alii autem cædebant ramos de arboribus: & sternebāt in uia: Gloriā huius aduentus: quā tertio loco in mediū afferre promissimus: triplex ab euangelista descriptus turbarum ordo celebravit. Erat turba una stantium in uia. Alia antecedentiū. Tertia subsequentiū. Stantium ut uiderent turba (iuxta Mathei narrationē) bipartito honoris genere iter hoc dñi Iesu christi celebravit: Quando aliqui propria uestimēta ad uia ornatum deponebant. Quod uero dicit euangelista strauerunt: ego non existimo pedibus illa subiecisse calcanda. Cum enim ingēs hoīum turba Iesum sequeretur: & ipse uectaretur asello: quē asina uel sequebatur uel anteibat: iumentorū & hoīum pedibus: hæc uestimēta lacerata fuissent. Et ipse Iesus sapientia: humilitate: frugalitateq; plenissimus: uestimenta turbæ contere: aut aliis conterendi cām dare nolisset. Strauerunt uestimenta sua: ad uiarū margines illa appendentes: & expandentes: profitentes se melioribus auleis & tapetis (si possent) uias fuisse pro Christi gloria ornare promptissimos. Alii de eadem turba quibus uestes ad hæc suppetere non poterant: ramos arborū amputātes sternebant in uia. i. in uiarum margine ornatus grā componebant. Nam si passim uiam ramis arborum insternerent: non honorē dño saluatori exhiberent: sed impedimentū itineri asello præsertim adhuc pullo infidenti: cuius non est ramos apte transcendere. Hæc de sternendis in uia ramis euidentissima ratio efficit ut de sternēdis uestimētis per uia qua saluator ibat Hierosolimā similiter existimemus. Sed quid sibi uolūt hæc duo honoris genera uiarum. s. margines propriis indumentis: & arborū ramis adornare: ut saluator honoratius incedat? His forte (secundū lram) mos erat itineris honestādi: cum etiā hoc tpe ramis arborum in solēnitatibus templa: & pro principum aduentu uias publicas ornari uideamus: & ad fenestras appēdere uestes: ac preciosam suppellectilē: in multis Italiæ opidis mos sit. Ita quemadmodū ex composito facere in ciuitatibus de preciosiori suppellectile mos fuerat: sic de propriis uestimentis: & ramis arborū dñi saluatoris aduentum: turbæ in uia celebrare uoluerunt. Mystice autē in hac uia

C

D

E

758
mortalis uitæ saluatorem tunc nr̃is uestimentis honoramus. Quando
qui habet duas tunicas dat unā non hñti: Honoramus arborum ramis:
Quando de fructibus arborum: & agrorū nostrorum fratribus egenis
subuenimus: illius gratia qui pro nobis descēdit in hoīem: & factus ho-
mo ascendit asellum: ut ueniat ad subeūda supplicia quibus nostrarum
animarum culpas deleat: & a pœna pro illis debita absoluat.

De plausu turbarum Christum comitantium incedentem Hierusa-
lem ad patiendum.

Urbæ aut̃ quæ præcedebant & sequebantur clamabant o sanna
filio Dauit benedictus qui uenit in nomine dñi o sanna in al-
tissimis. Turbæ cum dñō Iesu Christo ambulantes: si uerba euā-
gelii bene pensemus: quæ bipartitæ fuisse inueniantur: quoniam istæ præcede-
bant: illæ sequebātur: uno tamē honoris genere: præconio. scilicet uocis hunc
domini nostri Iesu christi aduentū efficiunt gloriosum: Quia simul al-
tis uocibus: & plenis alacritate canebāt: O sanna filio Dauit: benedictus q̃
F uenit in nomine dñi o sanna in excelsis. O sanna ut Hieronymus expo-
nit: nec simplex est dictio: nec nomen iuxta grammaticos: sed uerbum cō-
positum ex uerbo osi: & interiectione anna. Anna porro apud hebreos:
ut idem Hieronymus affirmat: obsecrantis aut affectu multo desideran-
tis interiectio ē: cuius loco latine utimur hoī interiectione. Vt hoī si possim. i.
utinā possim. Ita anna ex aīo obsecro sonat: quāsi per interiectionē ardentis-
simum animū indicātem. Osi salua significat: estq; impatiuū deprecās:
ut habet usus linguæ latinæ. Qui cum enixe impetrare aliquid suppli-
cat: uerbo utitur impatiuo. Quemadmodū in oratione dñica: & in om-
nibus fere ecclesiæ orationibus ad deū frequentissime cōstat fuisse usur-
patum. O sanna igitur salua obsecro significat: neq; hoc solū. Plus enim
interiectio anna ex linguæ proprietate significat: quā nomen aut uerbum
possit exprimere: Sicuti heu quod non dolorem aut dolētem tm̃: dolo-
reue significat: sed animi impulsus: quo per dolorem ad hunc sonū do-
lentis prorumpit affectus. Ita anna non obsecrationē uel desiderium: nō
obsecrantem obsecrareue significat: sed ardentissimū animi desiderantis
affectum: cuius ardore in hanc qui desiderat prorumpit uocē. Vehemē-
tissimo itaq; salutis cōsequendæ desiderio instigatæ turbæ quæ Iesū præ-
cedebant & sequebātur: o sanna clamabant. i. salua obsecro mente ardē-
tissima. Cui aut̃ hæc dicerēt: ipsæ turbæ declarant: filio Dauit: Non a ple-
beio aliquo: aut a rege nō legitimo: hanc salutis grām petimus: ad filiū
G Dauit hic noster affectus dirigitur obsecrandi: nō illius Dauit qui præua-
ricatus est in Bersabe: qui elatus supra se populum sibi subditum uoluit
numerare:

numerare. Bñdictus qui uenit in nomine domini o sanna in altissimis. Illius Dauit filio dicimus/qui in excelsis habitat cœlis. Illi filio dicimus qui benedictus est oïum bonorum ubertate largissima: qui ē benedictio plena. Alibi ostendimus quoniā bñdicere benefacere est: & benedictum esse est bene accēpisse. **Q**uia ergo dñs Iesus Christus/omnem plenitudinem bonitatis/& ueritatis increatæ accēpit a patre: uere est benedictus secundū æternā generationem. **Q**uia in sup oēm gratiam & gratiarum distributionē accēpit a trinitate/secundum tpaneam natiuitatem/bñdictus est secundū illam/oïum ubertate munerum creatorū. Bñdictus est igitur hic filius cui preces pro salute impetranda porrigimus. A quo benedictus: **Q**ui uenit in nomine domini. Ab illo in cuius nomīe uenit. Non uenit in nomine Dauit regis temporanei. Sed cuius? O sanna in altissimis. Venit a deo prē in altissimis cœloꝝ peculiari quodā & ineffabili modo habitante/& illic omnia saluāte & continente. Est ergo hoc scdm o sanna: non solū deprecantis salute nota: sed quis illam opetur iportās. Habet hebraicus sermo miram breuitatis & significatiōis argutiam: uti ego a callētibus linguā comperi: & Hieronymus sape testatur. Est ergo horum uerboꝝ hic integer sensus: salua obsecro: hoc dico filio Dauit: qui uenit benedictus in noīe domini omnipotentis: saluantis homines in altissimis cœlis. Nemo miretur si turbæ dñm Iesum christum prædicāt saluatorem: quem tot mirabilia pro hoīum salute operatum esse cognouerant. Meminerāt ab eo claudis gressum: paralyticis soliditatem: surdis auditum: mutis loquelā: leprosis mundas carnes & integram cutem: cæcis natis uisum: oppressis a dæmone liberā mentem & sanā: mortuis uitam restitutam: & ideo sperabant pro uniuersis esse factuꝝ propediem quod pro paucorum salute potentissime fecerat impando. Sciebāt prædixisse prophetā. Deus autem rex noster ante sæcula opatus est salutē in medio terræ. Et qm̄ dominus Iesus uniuersam Zachei familiam salute donauerat: mox eum ad uniuersam plæbē saluandam accedere existimabāt. Præsertim cum iret Hierosolimam: quæ in medio terræ habitabilis: a iudeis posita credebatur: & eo tpe iret: quo maxima populorum frequētia: pro paschæ solēnitare ad eam confluxerat. Meminerāt illū iam antea dixisse (ut Ioanne docente pcepimus) postq̄ absoluit adulteram. Ego sum lux mundi: qui sequitur me non ambulat in tenebris: sed habebit lumen uitæ: Si māseritis in fermōe meo uere discipuli mei eritis: & cognoscetis ueritatem: & ueritas liberabit uos. Me oportet opari opa eius qui misit me: donec dies est. Veniet nox ī qua nemo poterit operari. **Q**uādiu sum in mundo lux sum mundi. Venit hominis filius quærere & saluum facere

H

I

M

M

K

O

quod pierat: & multa huiusmodi ppter quæ sanioris mētis hoīes illum
mundi saluatorem agnoscētes: & iccirco Hierusalem ingressurū præce-
dentes & subsequentes clamabāt: O sanna filio Dauit: bñdictus qui ue-
nit in noīe dñi o sanna in altissimis. i. salua obsecro salua obsecro me: nō
iter has mūdi trāseūtes umbras: sed in altissimis cœloꝝ sedibus: ubi nox
effugiet: & senectus non apparebit: ubi non succedit tristitia gaudio: sed
sempitærna est solidaq; foelicitas. Turbæ quæ præcedebant patriarcharū
animas & prophetarū christi passionem antecedentiū præferunt: quæ se
de sinu Abreæ: tartareaq; seruitute eripi desiderabāt: quæ de tenebris &
caligine ad lucem gloriæ duci flagrātissimo desiderio expectabant. Tur-
bæ quæ sequūtur: noui testamēti sunt aīæ piorum quæ accipientes cru-
cem suam secutæ sunt domini Iesu christi doctrinā simul & uitā. Ambæ
hæ turbæ de miseriæ ualle eripi postulantes: & ardentissime supplican-
tes: O sanna decantabant filio Dauit benedictus qui uenit in noīe dñi.
Ost incarnati uerbi mysterium: deū omnipotentem in unitate
personæ homini sociatū Iesus nomen insonuit. Et par est seruū
beneficentissimi: iustissimi: atq; inuictissimi domini nomen co-
lere/ non mirum si nomē Iesus hac prærogatiua donatur: ut illo audito
omne genu flectatur. Quem genuflexionis honorem licet ante Christi
passionem oīs creatura Iesu nomini debuisset impendere: non tñ ante il-
lam omnes impenderunt. Quia hanc ipsam excellētiā plene non no-
uerunt/ Nempe temptator qui dixit dño Iesu christo/ hæc omnia tibi da-
bo si cadens adoraueris me/ nomini eius non tñ flexit genua/ cuius præ-
sumpsit inuadere maiestatem/ & ab illa petere indebite: quod pro iusti-
tia ei tenebat exhibere. Hæc illi temeritatis audacia de ignorantia uenit.
Nihil est enim quod uereatur ignorans/ præsertim si supbia tumeat. Pro-
pter huius ignorantia culpā/ dñs Iesus xp̄s increpās dæmonia/ nō sinebat
loqui: quī affirmarent illum esse christum. Affirmabant. n. quod plene
non nouerant. Ab ignaris uero/ & ab incertis testimoniū accipere noluit
ueritas pura: atq; seipsa perspicua. Affirmabant ut certi fierent (& si pos-
sent) redemptionis nostræ opus impleri prohiberent. Ita prudentissimā
atq; piissimā cautelam saluator noster eorū uersutia opponens nō affir-
mauit quod quærebant: non negauit quod loquebantur: sed increpans
temeritatem incerta pro certis callide proferentem: & sub incertæ signifi-
cationis aucupio/ quod plene non nouerant: malitiose quærentes non
sinebat loqui. Quia & si sciebant illū esse Christum. i. unctum gratiarū
omniū exuberantia (quod illos docebat experientia) non tñ sciebāt illū
esse dei filium/ & dñm uerū/ mūdiq; redemptorem. Herodes ascalonita
Iesum

Iesum occidere statuens/Antipas eius filius illum in passione deridens/
 pharisei: scribæ: & pontifices: illum semper odio persequentes: accusan-
 tes: capi procurantes: & crucifigi extorquētes: Iudas tradens: discipuli re-
 linquentes: Pilatus damnans: milites crucifigentes: latro blaffemans: im-
 pii derisores pendentem in cruce: improperiis uexantes: Miles latus eius
 ferro aperiens: in nomine Iesu tunc genua non flectebant. Quia illius
 uirtutem non nouerant. Post passionem autem: post resurrectionis inq̃
 atq; ascensiois gloriam. Postq̃ qui pependit in cruce sedere cœpit in glo-
 ria dei patris: tunc omne genu illi sine dubio flexum est. Dæmones nūc
 illi obediunt & eius audito nomine intremiscunt. Iudas infœlix & cruci
 fixores illum formidant iudicem seuerissimum. Apostoli & apostolici
 uiri uita functi uenerantur clementissimum dominū. Ita uerum est qđ
 dicit apostolus. Postq̃ Iesus factus est obediēs usq; ad mortem: mortem
 autem crucis omne genu pro uictoriæ triumpho illi certissime flectitur:
 cœlestium: terrestrium: & infernorum. Sed illi spontanei: isti inuiti. Om-
 nes. n. uirtutem eius experti sunt: & agnitam reuerētur domini Iesu chri-
 sti uirtutem: Quam laudant cum iubilo cœlestium genua sed differen-
 ter. Infernorum genua fatētur & tremunt inuita. Pari utraq; genua sub
 iectione curuantur: sed dispari mentis affectu.

De tempore uniuersalis glorificationis Iesu.

Tomnis lingua cōfiteatur: quia dominus Iesus christus in glo-
 e ria est dei patris. Verum quia adhuc sunt perfidi iudei domini
 Iesu gloriæ per angulos detrahentes. Quia sunt Mahumetani:
 & infidelium nationes multæ dominū Iesum christum ut deum glorifi-
 care recusantes. Quia sunt solo nomine Christiani: iudeos & reliquos
 infideles nequitia superantes: dum Iesu nomen impie blaffemant: quō
 uerum est quod Paulus asseruit in nomine Iesu: post crucis tropheū po-
 situm: omne genu flecti. Quando hi omnes huic sanctissimo nomini
 etiam nunc insultant: Quomodo omnis lingua confitetur quia domi-
 nus Iesus christus est in gloria dei patris: cum multæ illum nationes im-
 probare non uereantur: Ignorantia omnium malorum mater: iudeos
 sponte cæcos detinens: & reliquos infideles inuoluens: Christianos aut
 perfidos offuscans: illos nunc facit apostolicæ contradicere sententiæ.
 Sed quando ab eorum corporibus animæ diuidētur: quoniam cessabit
 ignorantia: quam profligabit experientia: tunc linguæ eorū confitebun-
 tur inuita: quia dominus Iesus est in gloria dei patris: & tremantes eius
 seueritatem: flectent genua maiestati iudicis: qui solertiam aduocati: re-
 demptoris munificentiam: patroni clementiā: dum hic uiuerent agno-

scere noluerūt. Post hanc igitur uitam semper est uerum: & in die extre-
mi iudicii omni ex parte uerū erit: quod scripsit apostolus. In noīe Iesu
omne genu flectatur: & omnis lingua confiteatur quia dominus Iesus
Christus in gloria est dei patris. In illa & enim gloria extremi tremēdiq;
iudicii iudicabit omnes linguas. i. omnes rōnales creaturas: qui pro om-
nibus natus crucifixus mortuus & resuscitatus ascendit in cœlum. Tūc
dæmonum & hominum dæmonibus additorum cōscientiæ: usum lin-
guæ supplētes: illum confitebūtur in dextera dei sedere: quem iudicem
& ultorem experientur. Tunc tremētes & pauētes eius nomini genua
flectent formidine pœnæ: cui spe ueniæ dicere noluerunt. O sanna filio
Dauit: benedictus qui uenit in nomine domini. Contra boni angeli: &
iustorum animæ confitebuntur latabundæ dominum Iesum christum
esse in gloria dei patris: quem clementissimum atq; beneficentissimum
dominum experientur. Tunc exultantes illi genua flectent: & iocundis
uocibus. i. meditationibus dicent. O sanna filio Dauit benedictus qui
uenit in nomīe domini: Q ui sponte & humiliter pro nobis accessit ad
crucem. Q uando multo fauore exceptus in Bethfage super asellū Hie-
rosolimam se contulit clamitantibus turbis: O sanna filio Dauit: bene-
dictus qui uenit in nomine domini O sanna. i. in excelsis ubi nunc re-
gnat nos conducat & conseruet per infinita sæcula sæculorum. Amen.

DE PASSIONE DOMINI IESV CHRISTI SERMO.
CORDA SEXTA.

TRISTIS EST ANIMA MEA VS
qꝫ ad mortem / subſtinetē hic & uigilate
mecum. Mathei. xxvi. Hodie fratres cha-
riſſimi creator & monarca mundi omni-
potēs deus diuitiarum theſauros apert
& effundit. Hodie ſuperabundat in ho-
mines diuina clementia. Hodie miſeri-
cordia per gratiā terminos excedit: & iu-
ſtitia copioſiſſime ſatiſſacit. Hodie inū-
dat omnes creaturas diuina beneficētia.

Q uando dei uirtus & ſapientia Chriſtus triſtatur / ut homines reuocet
ad lætitiā ſœlicitatis aternæ. Dat rex regum unicum & obſequentiſſi-
mum filium ſuum ſeruis / & pro ſeruis ingratīs: ut eos filii coheredes ef-
ficiat. Dat pro infirmitate fortitudinem: ut infirmos roboret. Dat pro
ſtultitia ſapientiam: ut ſtulti reſiſcant. Dat lætitiā pro triſtitia: ut mor-
ſtos conſoletur. Dat optimo & pleniffimo iure cū aterna ſœlicitate poſ-
ſeſſum / Vt recuperet infœlicem aliena miſeria perditum / Vt mortui ho-
mines recuperent uitam: dat uitam in morte. Hæc mente reuoluens
mater eccleſia nunc qꝫ crucem recolit ſaluatoris / ad ſolum patrem miſe-
ricordiarum / & deum totius conſolationis / orando cōuertitur. Nos igi-
tur matrem noſtram imitantes / ut cum domino Ieſu Chriſto hic ſubſti-
nere / & ſuæ crucis triſtitiam cōtemplari poſſimus: patrem oremus deuote
dicentes, Reſpice quæſumus domine ſuper hanc familiam tuam: pro
qua dominus noſter Ieſus Chriſtus non dubitauit manibus tradi nocē-
tum & crucis ſubire tormentum. Triſtis &c. Q uoniam domini noſtri
Ieſu Chriſti dum capitur: dum circumducitur: dum examinatur: dū uer-
beribus laceratur: dum crucifigitur: dum pendens in cruce moritur: du-
riſſimos dolores / & triſtitiam nulli ſecūdum audire hoc loco expectatis /
ego utcunqꝫ potero narrare conſtitui. Ita debemus iſtis intendere: ut cor-
dibus noſtris infixæ permaneant. Vult hoc magiſter noſter dominus
Ieſus dicens. Q uia anima mea triſtis eſt uſqꝫ ad mortem: uos qui tri-
ſtitiam & mortem meam nunc celebratis: ſubſtinetē hic & uigilate me-
cum. Sed ad quid bone Ieſu: Nempe ad neceſſitatem / ueritatem / & or-
dinem dolorum / & triſtitiarum filii & matris in hac mea paſſione durif-
ſima piis mentibus contuendum.

NECESSITAS PASSIONIS CHRISTI QUALIS FUERIT.

De necessitate passionis domini nostri Iesu christi asserendam uel declarandā sunt qui dicant peccatum Adā & filiorum eius peccata mortalia infinita esse quoniam contra dei maiestatem infinitam commissa sunt/& illam quasi uiolare lādereue uidentur/& tanta est culpa quantus est inquem illa cōmittitur uel quem lādit. Cum autē satisfacere sit accepta uel ablata rei æquiualens reddere/non infinitum satisfactorem pro peccatis hominum satisfacere potuisse cōfirmant. Nō mirum igitur si necessarium esse asseuerant dominum Iesum Christum manibus tradi nocentiū & crucis subire tormentum cum ipse quia deus est fine careat: quia hō est dolores & incōmoda ferat. Hæc licet auribus uideantur applaudere/minus tñ habent ueritatis q̃ præ se ferant. Et si alius examinētur parum solidæ pietatis notā effugere non posse uidētur.

R Culpa quam dicis infinitam: non caret fine. Omnis nāq; hominis operatio & quæ illi annexa sunt transeunt immo uolant: & quātum uis durare uideantur finē habent: Culpa uero si ratione lāsi infinita censetur: quia infinito deo est odiosa/nonne meritū quasi operis sui fructus eidē placet? Vtq; illa respuitur/istud ab infinito deo nōne acceptatur? Quare non minus est ratioe obiecti infinita bona operatio q̃ mala. Profecto magis proprie infinito naturam sapere uidetur quod infinito cōiungit/q̃ quod ab illo sepat & elongat. Mala porro opatio a deo elōgat: ad quē bona perducit & iungit eidem. Itaq; sicut pro culpa ex obiecto infinita fit debitor ille qui peccat/ita per bonum opus uerisimilius infinitū/satisfacere poterit idem ipse qui debitum contraxit. Quare si patribus nr̃is theologis uetustioribus crediderimus: cū illis dicemus. Alius modus redimendi hominis deo nō defuit. Quis ē. n. qui diuinæ sapiētiae & omnipotentiae necessitatis legē possit imponere? Si nihil quod mundus capere possit est apud deū impossibile/nihil etiam de mundo apud ipsum erit necessariū. Contraria. n. ut circa idem uersantur: ita ubi alterum esse non potest: neutrum unq; locum habere necesse est. Deus igitur qui nil agit necessitate coactus: qui nulla alia lege q̃ sua uoluntate iubente operatur uniuerſa: potuit nedum aliter pro homine satisfactiōem accipere: q̃ per sui filii passionem: sed ab alio q̃ a filio illam exigere potuisset si uoluisset. Addice q; magnificū oportet dare supra debitum supraq; necessitatis articulū: & nō tantū data rei uel cui detur hñda est rō: sed a quo. Deum igitur cuius diuitiæ thesauri: cuiusq; magnitudo nō habet finē qui dat oib; affluenter: qui pōt erogare supra id quod ualemus & intelligimus: non p̃ necessitatē equalentis hoīem redimere decuit: sed p̃ p̃fusam charitatem

charitatē ut seruū redimeret filium suū tradere uoluisse affirmare & non minus pie q̄ firmiter tenere debemus. Sciuit diuina sapiētia aliū modū inuenire. Potuit diuina uirtus exeq̄ inuentū. Adde q̄ satisfactio non tā satisfaciētis uirtute cōficit̄: q̄ eius arbitrio cui fit satis. Videmus quotidie maximas iniurias minimo/ & s̄pe nullo merito/ uel obsego cōdonari. Videmus as alienū/ q̄tūlibet magnū/ sola creditoris remissione dissolui. Quod igit̄ hō pōt suo debitori ex sola liberalitate dimittere. Q̄ d' legis humanæ acq̄ritur bñficio: sine equalentis repensione iniuriam relaxari/ uel debitū solui: hoc deū non posse p̄stare falsum/ stolidū/ ineptumq̄ est (ne impiū dixerim) p̄dicare. Non igitur crediderimus deum p̄rem iure æqualentis (q̄d' pleriq̄ Ari. iter p̄tes dixere talionē) aliaue necessitate cōpulsū/ filii sui aīam hodie tristē facere usq̄ ad mortē: & in mortem tradere/ ut hoīum animas uitæ restituat. Charitas hoc fecit: nō necessitas. Et enim p̄pter nimīā charitatē suā sic deus dilexit mundū. i. hominem qui minor est mūdus/ ut filium suū daret: ut oīs qui credit in illū nō pereat: sed in illo & per illū habeat uitā æternā. Qui aliquē adoptat in filiū: filiorum naturalīū illum efficit cohæredē/ & fratrē. Deus igit̄ qui nos elegit ante mūdi cōstitutionē: ut essemus corā illo sancti & imaculati sibi q̄ per adoptionē filii/ unigenitū suū iussit fieri hoīem: ut dei filius hoīum frater esset. Quare si Adā/ si nullus hominū peccauisset tñ dei filius incarnatus esset/ ad fr̄nitatis cōtuberniū & hoīs p̄fectam adoptionē explendam. Sed q̄a non ad crucē subeundā hoīem induisset/ carnē passibilē nō accēpisset. Quinimo deitatis gloria/ corpus & animā plena ab initio fœlicitate donasset: fuissetq̄ Christus deus & hō/ caro & fr̄ nr̄/ gloriosus/ immortalis/ & ipassibilis/ p̄fecte beatus. At qm̄ oēs homines peccauimus in Adā/ exinaniuit semetipsum dei filius/ factus obediēs: & usq̄ ad mortē tristis. Exinaniuit inq̄/ qm̄ aīa deitatis societate bt̄a/ corpus deo cōiunctū reliquit ingloriū/ passibile atq̄ mortale: ut cū illo substineremus & uigilaremus/ dū pro nobis tristis est usq̄ mortē: nulla æqualētis necessitate/ sed charitatis ardore. Quō autē charitas hoc fecerit: audi Gregorium. Quanto crescūt dona tanto rōnes crescunt donorū. Tria sunt inter oīa donorū maxima. Primū est dare quod es: q̄d' solus deus facere pōt. Vñ illi soli maximeq̄ debemus/ quia ipse fecit nōs: & non ipsi nos. Aliud est naturā a deo tributā p̄ficere/ hoc a parētibus & p̄ceptoribus (deo ip̄imis opante) habemus. Isti nos educāt: illi mores componūt. Deus in utrisq̄ opatur utrunq̄. Quare dixit Ari. q̄ diis/ parētibus & magistris æqualēs reddere nō possumus: & iccirco hos colere honoī p̄cipuo cōsentaneū ē. Est aliud donū p̄fectius q̄ ip̄i maḡi tribuāt uel parētes: a seruitute libari

S

T

V

X

teterrima: a morte redimī: donari fœlicitate ppetua. Si quis captus a pir-
ratis/fame/frigore/sorde macerandus/perpetuo remigum labori adicia-
tur:& hunc non pater:non consanguineus:sed extraneus redimat:nec
tantum restituat libertati sed excolat & in pristinum statum reducat:nō
ne si nolit redemptus ingratus haberi: plusquam patrem uel quasi pa-
trem colet huiusmodi redemptorem? Deus omnium hominum pater
est:homo per culpam naufragus:mundi turbines & procellas nauigās:
incidit in diabolū pirratam crudelissimū: a quo plusq̃ ferreis peccato-
rum nexibus alligatus:ad remigandū uiciorum dura discrimina deputa-
tus erat:hic si creata quauis uirtute euasisset:iure gratitudinis creaturam
Y tam beneficam patri deo præponere uel saltem æquare potuisset. O ho-
mo ut deo semper esses debitor:semper obediēs:patris dei beneficio:du-
rissimæ seruitutis iugum euasisti:ut nulli te submitteres nisi deo:ut om-
ni optimo iure soli deo subesses:ut illum super omnia coleres:ut in illo
solo spem collocares: ut nunq̃ cōtra illum calcitrare:per se ipsum:per
T proprium filium (qui est ipse deus creator tuus) te redemit:& de duris-
Z simo carcere liberauit. Vt tristitiæ a te & doloris ac laboris iugum excute-
ret filium suum ad mortem tritari iussit. Nulla ergo logica uel metha-
phisica necessitas:quæ.s.opponitur impossibili necessitatem includentis
dei filium pro nobis tristem:& usq; ad mortem tristem fecit.Moralis ne-
cessitas quæ opponitur in congruenti:qua.s.dicitur id esse necessarium:
quod est congruū & expediens:dominum Iesum Christū ad huius diei
perduxit angustias. Necesse.n.idest consentaneū & expediens fuerat ho-
minem a peccato ad grām:a pœna inferna ad cœlestem gloriam releua-
ri. Necesse item.i.expediens & consentaneum fuerat:deū non pmittere
hominem pro hoc beneficio alteri q̃ suæ maiestati obnoxiiū fieri. Q uare
ut deus noster nobis esset omnia:nobis uoluit esse redemptor:ut inq̃
nos uere liberi.i.nulli creaturæ sed creatori soli seruire optimo iure debe-
remus:deus nos sua morte redemit.Hoc est quod loquitur Paulus.Nō
X sumus ancillæ filii sed liberæ:qua libertate Christus nos liberauit.

Pœnarum tantas acerbitates qua ratione pro nobis susce-
perit dominus deus noster.

Onne sola uoluntate relaxandi debitum (ut non nunq̃ credi-
tores faciunt) potuit deus hominem absolvere:uel saltem alio
opere leuiori debitum soluere:& non tam amaram mortē pro
nra libertate subire? Q uod si fecisset:nōne illi soli ut parēti & redēpto-
ri deberemus.Potuisset quidē si uoluisset/& homo illi soli debitor sumi
cultus utraq; rōne fuisset.Q uare igit̃ mori uoluit? frustra ē labore pœ-
nisq;

nisi conquirere: quod pace & ocio consequi possis. Sunt qui dicant Christum fuisse crucem passum/ut scripturas impleat: quæ ratio Christi uerbis constare uidetur Petro dicentis. Quomodo ergo implebuntur scripturæ? Filius quidem hominis uadit: sicut scriptum est de illo. Et iterum. Ecce ascendimus Hierosolimam: & consumabuntur omnia quæ scripta sunt in prophetis de filio hominis. Sed hæc ratio non plene satisfacit. Illa enim quæ de Christi passione scripta sunt/ideo scripta sunt: quia Christus illa passurus erat: & non ideo Christus ea patitur quia scribantur. Prophetæ namque diuino spiritu hæc scribentes/deo legem non imposuerant: sed a deo legem impositam prædixerunt. Quare prophetarum uaticinia Christum cruci affigi non fecerunt: sed quia hæc patienda ab illo fuerant: prophetæ ea cecinere. Dicere igitur Christum pati poenas/quia scriptæ fuerant/non est causam futuri euentus afferre: sed effectum futurum ostendere. Nos autem cum quærimus unde tristis esse uoluit usque ad mortem. Sicut charitas deum effecit hominis redemptorem/ita iustitia redimentem uoluit acerrime contristari: & per ea uexari: quæ culpæ remedium afferre constaret. Mulieris leuitas & ambitio/peccato dedit initium. Mariæ grauitas & humilitas uiam redemptionis aperuit. Delicto consensit primus Adam ne sociam contristaret. Secundus Adam contristatus est: ut sponsam suam ecclesiam æterna iocunditate faceret. Nos ad peccatum delectatione maxime trahimur. Peccata nostra diluentem maxime decuit contristari: Ipse enim Ioannem dicere docuit. Quantum se delectauit in delictis suis/tantum data ei tormentum & luctum. Et pro delicti qualitate statui uoluit plagarum modos. Peccauit primus Adam per inobedientiam. Secundus factus est obediens usque ad mortem. Primus per aspectum concupiti pomi subuersus est: Secundus inter obprobria uelatus est oculos. Primus ad mulierem amantem/& porrigentem cibum brachia extendit. Secundus ab inuidis est ligatus ad poenas. Primus per esum est peruariatus. Secundus exuriuit & sitiuit in poenis. In ligno uirenti/& pomis decoro uictus est primus. In ligno arido & horrido uicit secundus. Primus erubuit nuditatem & ideo se abscondit. Secundus publice nudatus uoluit omnibus in alto monstrari. Primus agnita sua nuditate uocem dei timuit. Secundus nudatus & cruci confixus præm alloquitur alta uoce. Primus coram iustitia se excusat iniuste. Secundus coram iniustis accusatus tacet: & iniuste punitus/iuste excusat iniustos. Primus uolens æquari deo se ipso factus est minor. Secundus non rapinam arbitratus est/esse se æqualem deo/ dum se ipsum exinaniuit formam serui accipiens/coelestium/terrestrium/& infernorum/potestate donatus est. Medicorum institutio est contrariis cura.

A

B

re contraria. Itaq; delectatio per tristitiam: superbia per humilitatem: rapina omnis scientiæ per exinanitionem beatitudinis a nostrarum animarum medico superatur. Attendite fratres nostri medici: nostræq; medicinæ Christi sententiam. Tristis est anima mea usq; ad mortem: sustinete hic & uigilate mecum/ quia pro nobis Christus tristis est. Magister optimus fratres charissimi/ mortis & tristitiæ suæ causas palā aperit. Ab aliis ne quæso quæramus. Cur tristis es bone Iesu? Cur es usq; ad mortē tristis? Cur moreris pro me redemptor meus? Nempe ut hic mecum uigiles & sustineas pro me/ quod ego pro te fero. O homo quisquis es & qualiscunq; es/ Si quid mali pateris & te iustū existimas/ hic sustine. Intuere Christum innocentissimum: qui tristatur pro peccatoribus. Si peccator es intuere regem tuum: qui pro culpis tuis redimendis/ tristis ē supra modum. Noli frangi in aduersis: hic sustine/ hic uigila cū deo tuo: qui tristis est hodie usq; ad mortem/ ut illi subiectus sis & obnoxius: qui pro tua iniustitia tā acerba obprobria/ uerbera/ & uulnera durissima/ & mortem amarissimam/ tui gratia patitur: ut pro tui delicti mēsurā/ sit in illo plagarum modus: ut tu exemplum habeas patiendi a quo animo si iustus es: si autem es iniustus/ discas pati disciplinam. Disciplina enī pacis nræ sup eū: cuius liuore sanati sumus/ ut longe añ propheta p̄dixerat.

De ueritate passionis Christi.

DOMInum nostrum Iesum christum in passiōe sua doluisse tristatumq; fuisse uerissime (ut secundo loco promissum est) ostēsurus/ quid dolor sit: quidue tristitia/ & unde proueniant declarabo. Sic enim tristem eius animam & amarissime tristē usq; ad mortem fuisse apte uidere licebit. Sic eius doloribus compatientes: ad uigilandum cum illo & sustinēdum erimus promptiores. Inter dolorem & tristitiam hoc interest: q; dolor sensum: tristitia mentem solet afficere. Dolorē qui poena/ cruciatus/ siue tormentum dicitur: bruta agnoscunt: reformidāt: sustinent inuita. Tristitia non nisi homines & angeli affici p̄nt. Doloris causæ sunt obiectū: siue res de sua natura sensui discōueniens: sensus discōuenientiā refugiens/ horꝝ approximatō mutua: & quasi īpressio in sensu recepta quæ horꝝ approximatōe cōsurgit: hæc declaremus exēplo.

Cauterio

Cauterio uel ferro si sanādū est animal: cādēs ferrū carni sanādā horridū est: & discōueniens secundū naturā rōnem. Nō est. n. ferrū cōseruās: augens: uel faciēs carnē sed macerans. Et ignis carni adactus illā non cōseruat: sed consumit. Obiectū igitur hoc: carni (iuxta suā cōplexionē) non cōuenit: licet infirmā remediū afferat. Animalis sanādi oculus: oīsq; sensus exterior huiusmodi instrumentū formidat: & horret. Approximat minister ferrum sanandā carni: ligatur inter hāc arctaturue animal: ne possit aufugere. Vritur: dolet: ingemit: mugit: uociferat. Doloris itaq; causā sic se habent. Terribilem uisu speciem oculus refugit. Inconcinna uox auribus molesta est. Fetidus odor naribus detestabilis. Amarus uel insipidus cibus palatum infestat. Aspera: pungentia: lacerātia tactui disconueniunt. Singuli sensus hāc refugiūt singula. Iccirco si deforme offertur oculis/ Si impletur horrifona uoce uel spiritu auris/ Os si completur amaro/ Duris si tactus afficitur: dolet animal. Hic porro dolor realis dicitur: a rebus nanq; extrinsecis quā sensum exteriorem uexāt sumit initium. Est alius dolor imaginatus/ eisdem a fontibus scatens/ sed non eodem modo se habentibus: quia tantum per imaginationem huiusmodi rerum displicentium approximatō/ & impressio concipiuntur interius: exterius uero nō sentiuntur. Exemplo & hoc declaremus. Dormiens qui se prācipitari somniat: igni uel alteri pōnāe damnari/ sēpe uisus est non dolere tantum: sed flere amarissime: uariisq; modis & motibus agitari. Quare ita? Nempe quia uirtuti imaginatiuā dormientis occurrunt similitudines rerum disconuenientium/ dudum in memoria reseruata/ quā dum per illas species prāferuntur somnians applicari ea sibi existimans/ imaginatam habet impressionem. Vnde fit ut ex re non uera idest non existente extra animam/ homo uere agitetur & doleat: & adeo uere. ut doloris nimietatem non ferens excitetur a somno/ & anxietur uigilans: nil patiens nisi quod somno pati sibi uisus est. Sic dolent uigilantes dum existimant uidere inimicum procul uenientem: qui uere inimicus non est. Sic ouis pauore & mōerore conficitur/ Si arietem ad se uenientem uideat lupina pelle uestitum.

De primo dolore Christi ante passionem uero licet imaginario.

Vorsum hāc? Ut hanc catholicā ueritatē plenius intelligamus.

Hodie Christus añ passionē uere doluit: imaginatione pariētē dolorē. Passionē autem secundū rē inchoari a Iudā osculo existimo. Fuit nanq; Christus uerus homo: habuit ergo ueros quinq; sensus in corpe exterius. habuit & imaginatiuā uirtutē interius. Quā ergo sūt humanis sēlibus cōtraria: illosue lādētia: ēt xpi sensus lādēi poterāt.

H **Q**uandocunq; uero sensitiua hoīs parti per imaginationē approximā
 tur: & imprimunt aduersa eū dolere necesse ē: in cuius imaginatiua uirtute
 fit iste cōcursus. Hic uerissime Mathei: Marciq; testimonio cōstat: oratu
 rū in orto dominū Iesum/cepisse tederē: pauere: & mœstum esse. **Q**uia
 scilicet studiosissimæ suæ uirtuti estimatiua mens seriatim ondebatur pas
 sionis angustias/ut Lucas aperte eo loco demōstrat/quo dicit. Et factus
 est in agonia sudor eius ut guttæ sanguinis cadentis in terram. Agonia
 quippe ab agēdo est dicta/uel ab agone certaminis loco: qui usq; hodie
 Romæ nomē seruat. Vt igitur qui in agone certaturi erāt meditabantur
 certaminum uarietates/instrumenta ad certandum accōmodata conqui
 rebant: examinabantq;. Ita rex sapientissimus/cū diabolo & iudaica per
 fidia certaturus/anteq; intraret agonē/prudētissime examinauit singula
 sui certaminis instrumenta: & per imaginationem expertus est illa/quæ
 sanctissimum corpus p̄xime fœdatura/& laniatura prænouerat/hæc autē
 imaginata/erant suis sensibus ne dum infesta: sed horrida. Discutiamus
 singula. **I** Os proditorium ori ueritatis: seruales funes manibus liberatri
 cibus: uoces horrifonæ/benignis auribus: attractus tumultuosi pacis &
 uenustatis pedibus q̄ maxime discordabant. Annæ superba & maligna
 interrogatio/modestiae fonti/uilis percussio atq; seruilis/horrori erant
 regi pacifico. Imperatoris uultum in quem angeli respicere desiderant/
 per derisionem uelari: conspui: cædi: erat omni fœditate indignius. Ca
 put totius gloriæ nostræ decus amplissimū spinis coronari. Corpus pudi
 cissimum & purissimū: corpus creata omni maiestate sublimius: ad ob
 probria uestiri coccinea & purpurea ueste/nudari in publico: flagellis cæ
 di: plusq; dici possit erat indignum. Iustitiam totiens accusari: & ad tur
 pissimam mortem a perditissimis impeti: dānari: adiudicari: addici erat
 detestabilissimum. Hominem tot pœnis/obprobriis/uerberibus/uigili
 is confectum & lacerum/cruce onerari/erat accerbissimum. Præter om
 nem morem: præter omnem humanitatem: immo per omnem feritatē
 manus quæ cruci etiam pro ratione supplicii funibus alligandæ fuerāt
 clauis configi. Pedes qui sola colligatione: grossiusculiq; fortasse ligni
 submissione reliquum corporis in cruce sustentare debuerant: uno cla
 uo simul configi: omnem doloris modū superabat. **Q**uis imaginet se
 talia pati sine dolore? **Q**uis cogitet proprium corpus per omnes sensus
 affligi: p̄ omnes partes laniari flagellis: manus pedesq; in quibus ob ner
 uorum copiam magis uiget sensus: lacerari clauis: & in tantis angustis
 aceto & felle potari: ideq; omnes pœnas quas enarraui recrudescere ima
 ginetur: & non doleat.

De ratione sudoris domini Iesu dū in agonia positus oraret in orto.

HAEC Fuit agonia fratres in qua factus est pro nobis domini Iesus dum tertio ad patrem orauit in orto. Ne miremur igitur si factus est tūc sudor eius ut guttæ sanguinis cadentis in terram. Si quis uero dixerit hanc agoniam seu pœnarum imaginationem: nō potuisse uehementem afferre dolorem: quoniam tunc carnē nulla ex parte lædebant: sed imaginatione sola uersabantur in mente: & non eē prudentis nō

ueris malis multum affligi. Meminerit iste sape imaginatiōem ueros & magnos effectus efficere. Meminerit multa prius non uera: imaginatiōem sape uera fecisse. Meminerit hāc redemptoris imaginationē fuisse uerissimam: atq; certissimam. Non enim imaginabatur Iesus in agonia constitutus iam pœnas sentire: sed imminere de proximo. Quod erat uerissimum: sibiq; a deo certissimum: ut eas non minus uideret mente: q̃ postea sensibus expertus est. Videmus media hyeme qui admouentur eculeo seminudos solo eius aspectu: solaue propinquitate nondum alligatos sudare: præsertim faciem & frontem. Vnde quæso illis est sudor? Non nisi ex pœna interius mente concepta: Quæ quanto est atrocior: tanto intus dolorem acerbiorē: extra sudorem copiosiorē adducit. Nimius nanq; pavor stringit corpus: & quasi de compressa spongia humorem ad exteriora deducit. Spirituū in super agitatione: ad corpis supiora humorem trahit: dum spiritus eo loci sua leuitate feruntur. Vnde faciem maxime sudare compelluntur hi quibus acerbæ imminēt pœnæ. Dominus itaq; Iesus sua agonia uere fuit dolore affectus iterius. Quia pœnas ut proxime futuræ erant: sibi imminere cognouit: & diu mente reuoluit. Vñ præangustia adeo profuse sudauit: q̃ sudor ad terram usq; profluxit. Sed quomodo tinctus est sudor colore sanguineo? Christus nascens ex uirgine assumpsit omnes humanas passiones: harum in pœnis imminētibus pavor est una. In hac igitur agonia (teste Marco) pauerē inceptit. At in pauore sanguis recurrit ad cor: unde pallent qui pauēt. In sui igitur pauoris motu: cor sanguinem retraxerat: quod mox feruore charitatis confortatum sanguinem remissit ad cutem. Pavor itaq; corpus strinxit. Vnde compressione spirituū sudorem corpus emisit. Confortatio uero mox subsecuta sanguinem usq; ad sanguinis cutem uigo-

K

L

M

rosissime remeare fecit. Ita sudor aliquid intercutanei sanguinis sibi cō-
miscuit: unde tinctus est: & quasi sanguinis colorē accēpit. Quare non
dixit euangelista Christum sudasse sanguinem: sed sudorem eius factū
ut guttæ sanguinis narrat.

De dolore Iesu in passione iam positi.

I pœnæ proxime imminentes dño Iesu (ut oñdinus) tantū do-
loris attulerunt/ut in agonia passionē antecedēte/præ angustia
quasi guttas sanguinis pfuse sudauerit/quid putamus afflictio-
nis & doloris eidem intulisse iam admotas? Certe ubi sola dolorum pœ-
narumue cogitatio uerū dolorem & prægrandē parit: dolores ipsi & cru-
ciatus membris adacti/plus longe acerbitalis habebunt. Quis magister
intuens se a discipulo proditum: & uenūdatum pauca pecunia: non cru-
cietur acerrime? Quis dñs se per osculū serui p̄ditoris foetidi ac detesta-
bilis inimicis alligādū dari/sine imenso dolore uidere possit? Quis p̄ce-
ptor uidēs discipulos dissipari mœstos: amicos aufugerē pauídos: se ip̄m
inter inimicos deferi armatos: ab inuidis & stolidis turbis capi: ligari: tra-
hi sentiens non doleat supra modum? Quis innocēs se ad iudicē trahi
non legitimū: non affectu iustitiæ de causa cognoscentē: nullo iure: nul-
lo ordine examinantem: sine magno ac acerbissimo dolore ferre possit?
Quis causa nondū cognita/iam punitus in faciem manu seruili cæsus
dolorē non sentiat? & hætenus minima. Adice Caiphæ quasi iudicis a
iure dati iniquitatem: assessorū: scribarū. s. & phariseorū impietate: accu-
satorū calūnias: testium falsitatem: peruersum cōciliū: iudiciū sceleratū:
ministrorum crudelitatem: noctem insomne: clamorē inconditū: derisio-
nes indignas: sputa fœda: colaphos impetuosos. Adiunge pro eadē cau-
sa coram prætore alienigena/superbo/auaro/ambizioso/meticuloso/to-
tiens repetitum iudiciū: horrifonas uoces ad crucē petentium: remissio-
nem ad Herodē iudicē nouū: & per insolentē regē remissionem ad Pila-
tum metu sæuientē. Adde despectū indignū: uerbera pro morte redimē-
da frustra illata: coronā spineā in derisum impositam capiti. Adde mor-
tis sententiā: crucis gestationē: nudatiōem: manuū p̄forationē: pedū la-
cerationē: potū fellis amarissimū. Inter tot pœnarū iniurias fuisset saltem
aliquis consolator. Adde blasphemias & uerba spurcissima: ferinā rabiem
præferentia. Quis urgentissimū dolorē talibus & tantis in malis nō
sentiat? Verū est dñe Iesu quod p̄pheta tuus longe ante prædixerat. Nō
est sanitas in carne mea. Periit fuga a me: & non est qui ad ferendū auxi-
lium requirat aīam meam. Proximi mei aduersum me steterunt: & uim
faciebāt qui quærebant aīam meam. Quasiui qui simul cōtristaret &
non fuit:

non fuit: qui consolaretur: & non inueni. Verus ergo fuit dolor tuus: a Iudæ osculo usq; ad tuam mortem domine Iesu. Quando præ dolore nimio moribundus: iāq; antea hominum auxilio destitutus patri spiritum commendasti: & exhausto omni uigore tuo nimietate pœnarum dixisti. Consumatum est.

De tristitia & causis eius in genere.

Vnc de tristitia domini Iesu dicere restat: sed de ea prius in genere disseramus: unde nascatur & in qua hominis parte sedem habeat declarando. Sic enim saluatorem nostrum q̄ maxime contristatum fuisse uerissimeq; dixisse intelligemus. Tristis est anima mea usq; ad mortem. Tristitiam efficiunt tria hæc. Voluntas id esse nolens unde tristatur. Causa uoluntate potentior id efficiens: quod uoluntas (si posset fieri) prohiberet. Ratio percipiens id esse quod nolebat. Si ex tribus his unum quodlibet detractum fuerit: tristitia procul abibit. Mutata propositum & quod nolebas fieri iam uolito: nō tristaberis: Si audieris consumatum id esse unde tristatus fuisses: si in proposito perstitisses. Nolente nempe te Socratē perire ueneno: ideo tristaris quia cicutæ portione illum extinctum intelligis. At qui uoluerunt illum sic obire mortem ea audita lætati sunt. Qui neq; uoluerunt neq; noluerunt Socratē mori: eius audito ueneno neq; tristitia neq; lætitia affecti sunt. Quare in re satis constat a uoluntate tristitiam lætitiæ uel p̄dire potissime. Quāuis autem uoluntas in proposito nolēdi permaneat: Si quod noluit nō eueniat: non tristabitur qui nolebat. Non enim tristatur pater qui mortem filii non uult: Si filius euadat egritudinem: sed gaudet q̄ filius superuiuit: quia illum superstitem uoluit. Si item uoluntas in nolēdo perstat: & causa potentior nolitum efficiat: ratio uero effectum non percipiat: nulla sequetur tristitia. Non enim tristamur penitus incognitis. Nūc qm̄ nolle est prima causa tristitiæ: & Christus oblatuſ ē quia ipse uoluit: erit opere præcium intelligere quomodo in passione tristis esse potuerit. Nolle sicut & uelle aliquid: pluribus modis potest euenire: & enim aliquid omnino uolumus. i. nulla admixta nolitione/ut sanitatem uel fœlicitatem. E contra aliquid omnino nolumus. i. nulla admixta uolitione ut morbū uel miseriam. Volumus item aliquid non omnino: sed cū admixta nolitione: ut uult quis in tēpestare seminaufragus merces eicere: ne demergatur nauis: ipse ne pereat. Vult inq̄ perire merces: quia se perire non uult. At si se nauem & merces saluare posset sine iactura: nollet merces in mare demergi. Refugit item aliquis rem gratam accipere desiderio gratioris: quam timet amittere: uel assequi spat. Vt idropicus

potum refugit/fitim eligit: quia mauult diutius fitire cum uita q̄ non fi-
 tire cum morte. Si uitam spernat: potū eliget. Nolle hydropicum accipe-
 re potum pēdet ex uolita uita. Q̄ uā omnino uolumus. i. nulla nolitio-
 ne cōmixta/ Si eueniant: si adsint: semper lātitiā pariunt: Si absint tri-
 stitiā adducunt. Q̄ uā omnino nolumus. i. nulla uolitione cōmixta:
 Si occurrāt tristitiā: Si absint lātitiā adducūt. Q̄ uā uolumus aliqua no-
 litione cōmixta: tristitiā pariūt quando contingunt. Q̄ uā item refu-
 gimus: quia aliud magis placet: q̄uis non eueniant: tristitiā tamen uiam
 parent. Hæc exemplis manifestemus. Scire oēs uolumus omnino. Igno-
 rantiam e contra penitus recusamus. Nemo est qui didicisse aliquid nō
 latetur. Contra nemo est quē sua ignorantia detecta uel cogitata nō con-
 tristet. Sanari cauterio: ferro: uel pharmaco uolumus: q̄a nolumus egri-
 tudinem: sine mœstitia nec pharmacum: nec ferrum: nec cauterium ex-
 periemur: q̄tumlibet ad illa excipienda sit animus confirmatus. Potum
 non uult hydropicus ut sanetur & uiuat: substat fitim & non bibit cū
 aliqua tristitia. Prima igitur (ut ita dixerim) uolitio: Si eueniat quod est
 uolitum semper habet lātitiā sociatā: tristitiā nunq̄. Contra prima no-
 litio pro nolito contingenti semper parit tristitiā sine lātitiā. Tertio loco
 adducta uolitio cām dat tristitiā: cui lātitiā sociari potest. Facit idē quar-
 to loco recēsitā nolitio. Est ergo aliquid uolitū pro cuius euentu trista-
 ri nō possumus. Est item aliquid uolitum cuius tristamur aduentu: qm̄
 est nolito sociatū: cuius est uia parere tristitiā. Volūtas cuius hæ sūt opa-
 tiōes: qm̄ in regno aīæ regina est impans uiribus: & carnis affectus quasi
 sub iugo seruitutis: rōne cōtinens: ad oēs animi ac corporis partes debet
 intendere: & pro oībus uigilare. Q̄ uia frustra uigilat familia: cuius p̄
 est negligens. Frustra stationes custodit miles: cuius impator est somno-
 lentus. Frustra ciues stant pro muris: quorum princeps sopore: & in cu-
 ria obrutus est. Vnde uerissime dixit propheta. Nisi dñs ædificauerit do-
 mum: in uanum laborauerunt qui ædificant eā. Nisi dñs custodierit ci-
 uitatem: frustra uigilat qui custodit eā. Propterea Paulus apostolus quī
 bus præerat sapientibus: & insipientibus debitorem se profitebatur: fle-
 bat cum flētibus: gaudentibus cōgaudebat. Sic igitur bene se habeat bñ
 instituta hominis uoluntas necesse est: ut suæ animæ partibus assistat: &
 simul cum illis opetur. Absit propterea stoicorū stulta indolentia: quam
 omnis confutat experientia. Vt. n. sensus disconuenientis approximatio-
 ne indolens esse non potest: Ita bene institutā uoluntatem sensitiuæ ani-
 mæ compati necesse est: nisi quis extra se rapiatur in extasim: uel adeo sit
 infania furiosus: ut uoluntas a sensibus sit penitus aliena. Q̄ uorū alte-
 rum ual-

rum ualde contemplatiuis: alterū solis desperatis: rabiaue confectis: potest euenire: illis gratia beneficio: istis mentis uicio. At qui extra se ipsos non sunt: quo magis bonitate uel sapientia præstant: uerius uoluntatem sensibus/ & eorum affectibus assistentem cōpatiētem: sensuq; doloris tristem habere necesse est. Et si cōtendas iuisse apostolos gaudentes a cōspectu concilii/ qm̄ digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Beatus nempe Andreas securus & gaudens ibat ad crucem: & populum orabat ne impediret passionem eius. Sed & multi martyres inter tormenta securi deridere tortores. Memento quæ iam diximus/ & non eris ambiguus. Q̄ n̄ euenit aliquid uoluitum pendens ex nolito potest simul cū tristitia mens affici lætitia. Tristatur. n. pro nolito antecedente: gaudet pro cōsequente uolito. Mercator tempestate iactatus prōptus abiicit merces: lætus q̄ earum damno sit saluus: & tñ est mœstus q̄ in tanti discriminis articulum adductus est. Apostoli & martyres alacres in pœnis: corpus dedere cruciatibus/ læti de conseruata innocentia: tristes de persequentium crudelitate atq; perfidia: & in ppria pœna nō sine angustia: sed sine formidine durant. Hinc est q̄ dñs Iesus filias Hierusalem illius pœnas nō flere: sed pro sibi ipsis imminetibus malis hortatur ad lachrimas. Certe quanto quis sublimiori loco constituitur: tanto ei facultas est amplior. Diximus uoluntatem in regno animæ esse reginā: decet igitur illā plusq̄ cæteras animæ uires uarietas facultatum. Certum est præterea partes animalium/ quadam inter se ligatura armonica potiri: & amicitia naturali esse societas: qua præter rōnis imperium/ membrum membro gaudenti congaudet: dolenti cōdolet: periclitanti est auxilio/ & defensionī libēter assistit. Profecto si quis pedem doleat/ compatitur nō solum tibia/crus/ & femur: sed manus & caput: & nimio dolore pedū reliquas partes corporis confici/ podagra testimonio est/ offert se nescio quō nullo tñ rationis imperio/ manus pro capite defensando: & ambulans in tenebris/ manus ante mittit ad iter explorandum ut caput saluet/ & reliqua corporis membra consistant. Non minus rex debet saluti populi consulere: q̄ populus cordi salutem regis habere. Volūtas igitur suis sensibus præsidēs: & animæ sensitiuæ uirtutibus imperans: qm̄ secūdam naturam est illis amore sociata. Vt natura est. i. naturalis pars ratiōis in homine/ quo uniuersæ hominis partes illi sunt magis obsequētes/ hæc magis de eis habet rationem. Quare ut illis cōnexa est: si sensus doleat/ non caret uolūtas angustia. Inter hæc tñ uoluntas qm̄ libera est/ & domina nostræ uiriū: non ad sensum solum aspiciens/ quem habet pedissequū/ se uertit ad intellectum: quem habet fratrem/ conregem & cōsiliariū: & nonnunq̄ ob

R

id quo sensus uere dolet: quia percipit disconueniens. Intellectus sublimiora penetrans: uidet id esse cōueniens: & consulit uoluntati prosequi oportere: quod sensus conatur efugere. Voluntas uero quasi rex sapiēs: maius bonū minori p̄ponens: iubet sensum pati: & ut minus doleat cōpatitur illi. Vult nihilominus hęc ipsa uoluntas & passionem sensus: & suam compassionem: unde sciens ac prudens uadit ad pœnas. Ideo læta quia per tristitiam minorem maiorem euadit. Non est igitur læta de dolore sensus: non de sua cōpassione uel tristitia: sed de perfectione cōquisita uel conseruata: deq; euasione maioris tristitiæ gloriatur. Igitur martyres & sancti apostoli: ac ipse dominus Iesus christus uolūtatis suæ naturali motu de sensuum cōnexionē nascente: tristes erant in pœnis: qui imperio uolūtatis lætabantur non de pœna quam intellectus consuluerat excipiendam: sed de conseruata iustitia.

De dñi Iesu christi tristitia a cœna ultima usq; ad finē orōnis in horto.

Vnc ad rem de qua agebamus ad tristitiā dico quam dominus in passione substinuit declarandam uertatur oratio. Dñs Iesus hodie uere tristatus est pro doloribus suis imaginatiōe causatis:

T ante passionem. i. accena ultima usq; ad finē orationis in horto. Longe uero acerbius in passione pro doloribus sensatis tristatus est. Hanc ueritatem latis copiose comprobata illius ipsius testimonio tenere possumus: immo debemus. Quia deus omnipotens est: & homo sanctus & iustus: pœnasq; per omnes sensus expertus: in causa scientiæ attestat suā tristitiā: dicens. Tristis est anima mea usq; ad mortē: sed o uiri: sustinete hic & uigilate mecū. Reuoluite mente quæ supra narrauimus, Cui cogitationes occurrūt dolorū & malorū iminentiū: Sicut esse non pōt sine pauore & dolore: ita mœrore ac tristitia nō est uacuis. Dñs Iesus passionē noluit. Passionē dico: angustias: læsiōes uerber: uulnerū acerbitates: impropia post crucē: que oīa ab osculo Iudæ usq; ad mortis articulū supportauit. Sed qd ais: Dico iterū. Dñs Iesus passionem noluit. Erras in fide. Errarem nisi sic cōfirmarem. Dico tertio. Dñs Iesus passionē noluit. Et ne me putes a fide catholica deuiū: declaro sententiā. Fuerunt in christo duæ uoluntates. Vna rationalis & creata: quæ erat aīa intellectiua potentia. Alia uero ratio per essentiam increata: quæ dicitur & est deus. Hęc quoniā increata: aterna: infinita est: incōpræhensibilē: ipassibilēq; esse negare nō possumus. Secundū hanc dñs Iesus tristatus nō est: neq; tritari potuit unq̄. Quia rōne nemo patitur. Huic nil resistere potest: nil euenire quod nolit. Et si quæ sonant auctoritates dñm Iesum mortē uoluisse sine tristitia scdm hanc illas itelligamus. At si de uoluntate quā

Christum

Christum habuisse primo loco diximus sermo sit quæ. s. creata est potentia animæ intellectiua. Quoniā hæc naturæ lege sensibus primo motu copulata est. Vnde sine uicio mors & uulnera sunt (teste philosopho) tristitia forti. Sic inq̃ accipiendo Christi uolūtatem creatā ut natura est. i. ut lege naturæ est amoris (nescio cuius) uinculo sensibus copulata/mori recusauit: & hac ratione Christus usq; ad mortem tristatus est. Tristis inq̃ fuit a fine cœnæ quousq; durauit in uita mortali. Quousq; inq̃ uoce magna clamans expirauit. Hac certe ratione non solum mortem noluit: sed pœnas omnes euadere uoluisset: & ter orauit ne calicem passionis ebiberet. Sunt qui existiment hanc oronem non rationis & uoluntatis motu: sed sensus formidine factam/quod ego non satis intelligo. Non enim fuit inter Christi sensus & uoluntatem pugna uel discordia/Quoniam hæc uel a peccato fiūt: uel peccata sunt. Christus aut̃ quoniā sine peccato fuit/& natura iustus: non habuit legem in membris repugnantem legi mentis suæ: sed per naturæ rectam lineā sensus eius ad sensibilia se ferebāt: & uoluntas pro naturæ ordine recto moderabatur eosdem: illisq; sese eodem naturæ ordine accōmodabat. Neq; tñ negauerimus nolendi mortem principium a sensibus dñi nostri Iesu Christi processisse: sed fuisse solis in sensibus uel contra uoluntatem uel nullo modo in uoluntate ne cōcedamus. Fuit certe Christus dñs ut deus: sic & homo consumatissimus. Quare sicut cæteris in hoibus: in eo locū & operationem habuit humana uoluntas: quam quoniā patiēte sensu: simul pati est necessarium: Christus per uoluntatem humanam orādo uoluit mortem euadere secundū naturalem motū uoluntatis compatiētis sensitiuæ uirtuti: cui tanta mala horrore erant non immerito. Hinc est q̃ in oratione non dixit dominus Iesus christus non ut existimo uel sentio: sed non ut uolo. Voluit igitur calicē passionis transferri: sed primo uolūtatis motu quo nemo peccat: & hic motus nolitionis sufficit ad tristitiā: Quoniam mors & uulnera tristitia forti: qui tamē substinet illa spontaneus & ea pro uirtute libere uult. Est & alia ratio siue modus ueram ostendens propositiōem totiēs repetitam. Christus mortē noluit. Substinetet quæso & animo mecum uigilate: & ad tristitiæ domini Iesu ueritatem plene cognoscendā quæ dicam audire ne pigeat. Diximus paulo ante: aliquid esse uolitum cōmixta nolitiōe: & id seminaufragi abiiciētis merces exemplo palam fecimus. Instar naufragium patientis uoluit dominus Iesus mortem ppriam: quia noluit perire genus humanum: at si de perditionis huius periculum abfuisset Christus mortē noluisset. Quod autem est uolitum ex nolito: nolitum cēseri debet: quia si abesset nolitū

Z

XII

quod eius emendandi gratia eligit naufragus sine dubio reprobaret. Ita per omnia si absit periculum humanæ perditionis nec mori uolet dominus Iesus nec poenam pati. Constat igitur uoluntatem Christi secundum libertatem mortem noluisse: Si aliter fieri potuisset. At quia non potuit: quia deus id fore decreuerat: semper orando conclusit. Non mea uoluntas naturalis motus / & sensui compatientis: non mea uoluntas libera admixta cum nolito hominum naufragio: Sed tua fiat: quæ potèntior: rectior: & sanctior est: & naufragum hominem ne demergatur & pereat saluare constituit: & in portum æternæ felicitatis adducere.

Soluuntur difficultates quæ Christum pati noluisse confirmare uidentur.

- I autem quæras & instes nonne uoluntas Christi creata plene perfectæq; obtempabat increatæ uoluntati. i. deo: Sicut de sensibus affirmasti? Obtempabat quidem. At uoluntas increata uoluit Christum pati sine omni nolitione cõmixta: ergo & uoluntas christi creata idem uelle debuit / & si noluit peccauit. Hic ego dicere possem uoluntatem increatam passionem Christi uoluisse nolitione cõmixta. Voluit enim pati Christum: quia noluit perire genus humanum. Sic nempe deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in illum non pereat: sed habeat uitam æternam. Quasi dicat apostolus quia credentes perire noluit: uoluit filium mori. Sed statim urgebis & dices. Ergo & uoluntas increata tristata est / quia euenit uolitum ex nolito pendens. Respondeo quæ dicta sunt de causanda tristitia / uoluntatem increatam coartare non posse. Quoniam pati illa non potest. Hæc insuper (ut sic dicam) nolitio antecedens est: non consequens uel efficax / de quibus hic dicere non est locus: nisi quod antecedens nolitio tristitiam non adducit. Sed aliter planius ac apertius respondemus. Humanæ uoluntatis amplitudo deliberandiq; facultas / quæ de omni intelligibili secundum omnem rationem intelligendi decernit ut uult / facit illam existimari multiplicem / & diuisam / modoq; superiorem / modo inferiorem portionem uocari: quæ tamen uoluntatis partes non sunt. Quoniam illa simplex est: & penitus indiuisibilis. Sed sunt uarietates operationum / & modorum secundum quos uoluntas opatur. Nam quando fertur in deum portio superior nuncupatur: & quidem proprie. Adhuc quando fertur ad creaturas ut ordinatas ad deum: uel ut cognitæ in creatoris essentia / dicitur portio superior: sed minus proprie. Quando uero fertur ad creaturas / ut adinuicem ordinatas / & ut lumine naturali cognitæ / portio inferior nuncupatur. Igitur diuisio uoluntatis in superiorem portionem / & inferiorem / non est diuisio secundum substantiam: sed secundum operationem in uolente receptam.
- Hæc

Hæc duo officia (ut ita dixerim) sunt quidē in omni creata uoluntate: sed maxime in uoluntate animæ Christi præfluxerunt/Cuius intellectus uerbum dei .i. diuinam essentiam in filii supposito semper aspexit: & in illo quæ nouit uelle deum/uoluit humana Christi uoluntas & amauit. Hæc porro non minus in pprio genere rationis creatæ uigore dignosce re potuit/& uelle dominus Iesus Christus. Igitur si loquimur de passione uolita uel accepta secundū portionem superiorē .i. ut ostensam in uerbo/uel ut ordinatam ad diuinam uoluntatem: Christus eam simpliciter & semper sine omni nolitione admixta uoluisse credendus est. Ideoq; secundum portionē superiorem de passione tristis nō fuit: neq; esse potuit. At si passionem intueatur dominus Iesus secundum portionem inferiorem .i. ut cognitam in proprio genere/& in ordine ad creaturas tantū. Quia illam uidebat disconuenientem suæ uitæ creatæ: suis sensibus aspramam: suæq; humanitati acerbissimam. Insuper quia cogitabat illam ex nolito sibi tollerandam. s. ex peccatis hominum: quæ ut mala sunt fieri noluiisset. Quia sciebat non necessitate omnino ineuitabili redemptionem peccatorum per ipsius passionē fieri/motu naturali uolūtatis eam noluit. Etiam motu libero noluit eandem: non simpliciter sed sub cōditione .i. si peccata hominum non fuissent: uel si pro homine redimendo aliter satisfieri decreuisset. Nunc quoniā ex conditione locum non habēte nihil effici potest: & adductæ conditiones erant penitus impossibiles. Peccata enim iam præterierant sine numero multa nimis: & quod factū est nequit infectum fieri: Deus etiam qui stabilis manēs dat cuncta moueri: decretam satisfaciendi formulam ut nō decretam habere nolebat: ne dixerim non poterat: uoluntas Christi creata per suas condiōes agitari quidem potuit: sed non conuelli: nō mutari. Itaq; increatæ uolūtati cui se ab initio composuerat semp adhæsit. Sicq; nullatenus in domino Iesu christo increata: & creata uoluntas fuere discordes. Quare orans in horto semper dixit. Pater si possibile est: uel si fieri pōt. s. q; nullus hominum peccauerit unq;: uel q; pro redimēdis hominibus ego non moriar: transfer calicē hunc: hanc pœnæ acerbitatē: & durissimā mortem a me: ab hoīe quē ego gero mortalē. Sed quia ille cōditiones sunt ipossibiles: neq; .n. quæ facta sunt infecta fieri queunt: Non qd' ego homo p meam humanitatē uolo: sed quod tu deus uis: id fiat. Et ego pī crucis passionē non respuo: uel ppter illam sum tristis: ut a te decretam: sed ut meæ humanitati incommodam: duram & supra modum acerbam. Scio pater q; tu calicem hunc amarissimū me portare non iussisses: neq; uoluisses: nisi homo peccasset: & per tuā misericordiā illū a pœna liberare: per tuā uero iustitiā pro eius culpa satisfieri constituisses: per summā uero bonitatem

tuam non a pura creatura satisfactionem accipere constituisses: ne illi ho-
mo ut tibi uideretur obnoxius. Tristis est igitur anima mea usq; ad mor-
tem: Vt uoluisti pater deus: Substinate hic: & uigilate mecum filioli: ni-
hil mihi in mundo est reliquū: nisi labor & dolor: omni iocūditati meae
E mortalitatis finis imponitur. De cætero omnia mihi dura: dira: tristiaq;
futura sunt. Usq; ad mortem: usq; quo moriar. Sed & moriens nihil cō-
solationis habiturus sum. Verum erit mox illud propheticum. Quasi
ui qui simul contristaretur & non fuit. Consolantem me quasiui & nō
inueni. Fuerunt igitur hæc domini saluatoris uerba: quæ pro nostri ser-
monis exordio sumpsimus: quasi p̄sagium imminentis angustiae. Vbi
dominus discipulis apit q̄ sit uerus dolor suorum sensuū: q̄ sit uera tristi-
tia suae animae: quæ usq; ad mortē eius sine intermissiōe duratura sunt.

De dolore sanctæ matris domini instantæ passionis tempore ab ima-
ginatione nascente.

SANCTAM Mariam matrē dñi ante fi-
lii sui passionē: p̄ duras imaginatiōes ho-
die doluisse: ex his quæ dicta sunt negari
nō potest. Quod enim alicuius sensibus
approximatū discōuenit: hoc fortiter ima-
ginatum dolorē parit: præsertim si de pro-
ximo sit: & cogitetur eē futurum. Poenæ
ad mouendæ corpori filii: sensibus matris
nonne disconueniunt? Maledicta: obpro-
bria: blaffemix cōtra filiū: matris auribus
non concordant. Hæc uero fortiter fuerūt imaginata a sancta Virgine
& de proximo futura filio unico certissime cognita/ Quare ipsam do-
lore & amaritudine uere repleuerunt. Quæ etenim mater unicum fili-
um suppliciis diris/ & iniustis mox afficiendum/ laniandum/ per singu-
la membra excarnificandū: necandumq; sciens: & diem tantorum ma-
lorum adesse cognoscens/ atq; reputans/ possit ad aliā imaginatiōē fle-
tere? Vos o matres cogitate: si quæ ur̄um filiū languentem/ prima luce
ferro secandū uel curandum cauterio nouerit/ nonne præ angustia no-
ctem ducit insomnem? Et tamen hæc sine iniuria cum pietate ad salu-
tem filio imminet. O matres Maria unicum filium speciosum forma
præ filiis hominum: obsequentissimum/ & sapientissimum/ quo æter-
no patri optime complacuit/ nouit q̄ primum coenauerit secum: & a cœ-
na surre

na surrexerit: a discipulo tradendum inimicis: ligandum more latronis. Ad accusatorum tribunal/in eorūq; collegio adducendū & accusandū: q; in iusto iudici iuste responderet/alapis in facie contundendū. Per inuidos & iniquos calumniatores/per falsos & subornatos testes/pro conuicto habendū: Per iniquos & inimicos iudices condēnandum/Per ipsos cōdemnatores coram extraneis iudicibus ad diuersa & aduersa subsellia multoties circumducendum/& accusandū. Multotiēs morti turpissimæ & crudelissimæ adiudicari petendum. Contumeliis/obprobriis sputis/uerberibus ante sententiā excrucianandum: spinis coronandū/crucifixum sitibundum: pœnis exhaustū/aceto myrrato/seu cum felle mixto potandum/lacerū & plusq; dici possit doloribus plenum/sine ulla consolatione moriturū. Sciuit hæc oīa Virgo mater amantissima/mox in filiū unicum de monte inuidiæ rabidæ: auaritiæq; rapacis præcipitari. Tantorum insuper malorū numeros & modos filio suo instare ante cœnam: in cœna: & post cœnam: sancta mater mente reuoluit. Taliū imaginatio ne: tam dira: tam certa: piæ matres quomodo putabimus talem matrem non doluisse uehemēter? Ego in ea id Hieremiæ completum existimo. Viderunt me desolatam: tota die mœrore confectam.

De ratione doloris matris domini in cœna legali & ultima filii sui.
 Erfuasum hic habeamus sanctam Mariam matrem domini in ultima cœna pro legis obseruantia cum filio suo cœnauisse. Nē p hoc exodi scriptura confirmat: ubi agnus per familias manducari iubetur paschata: Si uero minor sit animarum numerus: ut ad esum agni sufficere non possit: uicinus ad cœnam uocari mandatur. Virgo mater familias: quem ad esum agni sumere debuit potius q; filium: agnum sine macula: agnum mundi peccata tollentem. Et quoniam ad esum agni: numerus animarum: mater scilicet & filius temperatissimi ambo erat exigui: additi sunt Apostoli continua familiaritate uicini. Sollicita igitur hæc iustissima mater de legalis agni apparatu: forte discipulos commonuit interrogare: ubi eius filius: eorūq; magister & dominus libentius pascha perageret. At Iesus pientissimus filius inopem matrem studio parandæ cœnæ leuare uolens: discipulos ad amicum qui pararet cœnam destinauit: non ut matrem ab hac cœna excluderet in qua secundum legem primam discumbere oportebat: sed ut onere parandæ cœnæ illam releuaret. Sciebat enim q; Maria circa unum tunc maxime necessarium: neq; minus anxium: erat occupata. In hac cœna uidit Maria agnū pelle nudatū: assum: lacerum: deuoratum: figuram mente uoluebat: & in filio figurato quid ea sibi uellet examinabat. Vidit

H

filium discipulorū pedes lauantē. Quomodo sine dolore Iudā lauari uidisse credemus turpissimum & molestissimū inimicū? Audiuit Iesum suam mortē/suā per discipulum proditiōē:& discipulorū fugam p̄dicantem: quæ licet matri iam dudū certissime nota essent: tñ audita & uisa dolorem attulerūt. Vidit filium abeuntem/non rediturū amplius in ciuitatem: nisi ligatum/& inimicis armis circūseptum quasi latronē ducēdum ad iudiciū. Si a te o mater filium separari uideas/quem mox ad p̄nā rapiendū intelligas: quis te torquebit dolor/si illum audias suas p̄nās p̄dicantem/seq̄ illis p̄parantem/& offerentem uideris/quo ille hæc ageret animosius/tu acrius dolore torqueberis.

De ratione dolorum matris domini in cruce pendentis.

Idit hæc mater filium in cruce pendentē: teste Ioanne. Audiuit eum crucifixores excusantē: latronē consolantē: sese m̄rem alloquentē: suas illi p̄nās oñdentem: uicariū pro se dantem. Audiuit siti laborantē. Vidit sitibundo fel cū aceto porrigi in potū. Audiuit suam cōsumationē p̄sagientem:& inter p̄nās uoce magna clamantem. Vidit caput p̄ debilitate inclinantē. Agnouit cruciatibus exhausto mortē imminētē. Morientis desolationē/& mortui exanimationē aspexit. Putas ne hæc satis doloris attulisse Mariæ? Si nō credis eā doluisse plusq̄ ego dicere possim/tuq̄ cogitare sufficias/m̄nos affectus nescis: humanitatē penitus ignoras. Verū fuit in ea illud Hieremiæ. O uos oēs qui trāsitis p̄ uia: attendite & uidete si est dolor similis sicut dolor meus, Sanctam dñi m̄rem in suo dolore uel tristitia nō esse lamentatā.

Ed procul absint qui dicunt & p̄dicant Mariam uirginē matrem/ī morte filii/unguibus genas/& digitis lacerasse capillos: planxisse collis manibus: pugnis castissima pectora cōtundisse: uoces querulas ad crucifixores/& ad angelum Gabrielē: ad filium uero & ad patrem uoces m̄roris: m̄stitiæ: desolationis plenas edidisse. Absint qui dicunt illam filium a passione uoluisse retrahere: iudeos ne filiū suum crucifigerent supplicem orauisse: pro filii morte redimēda uel potius uita seruanda se dare uoluisse: semianimem circūisse ciuitatem: synopi occupatam:& semi extinctam m̄stitia per uias/uicos/& uiarum compita cecidisse. Faciunt hæc matres dolore & m̄stitia superatæ. Faciunt quæ sui oblitæ & humanæ conditionis ignaræ/non quod ratio suadet/sed ad quod impellit passio se conuertunt. Fuit quidem Maria dolore tristitiaq̄ repleta: sed non uicta. Quare in sui filii passione de nullo est lamentata: nil dixit: nil egit inconditum. Hæc tum rationibus: tum euangelii auctoritate monstrantur aperte. Excellens dolor rationem

tionem solet obnubilare: sicut & magna gaudia mentē rapiūt. Maria in
 sui filii generatione sūme delectata est: sed castissime. Fuit. n. gratia plena
 & spiritu sancto obūbrata: ne trāsitus sui purissimi sanguinis ad loca ge-
 nerationis aliquid subripet rationi. Sic in parturitione & partu & post
 partū: nulla eā attigit sensus delectatio incondita. Ergo & in filii morte
 summe tristata est: sed a tristitia non superata: imo per gratiæ plenitudi-
 nem: in pudore uirgineo: & uenustate uiduali pseuerauit: nil dicens: nil
 faciens quod mentis mutationē oñderit. Debuit sapientissimæ mris do-
 lor: & tristitia filii sapiētissimi afflictionibus non esse dissimilis. Sed dñs
 Iesus sicut ouis ad occisionē ductus est: & quasi agnus corā tondēte non
 apuit os suū: nunq̃ refugit: nūq̃ syncopim passus: sed fortissime oēs pœ-
 nas & mortē tulit: Cur igitur de mře eius hæc eadē non affirmabimus?
 Inconditæ tristiū uoces: plantus: quærimoniæ nascuntur: uel ex ignorā-
 tia dum quod accidit fore non existimauerunt. Vel ex iniquitate: dum
 plus quæ sua sunt: q̃ quæ dei & proximi quærunt. Vel ex pusillanimita-
 te: dum suo incōmodo subueniri posse diffidunt. Vel ex ipacientia: dū
 nimis sunt delicati. Nihil horū fuit in sancta Virgine. Ab instanti. n. cō-
 ceptionis filii mater dñi quid futurū esset suo partui plene intellexit. Et
 quod tādū: tam certe præuiderat: eam decuit æquo animo tollerare: ut
 anima eius magnificaret dominū: & in deo salutari suo spiritus eius fir-
 missime perduraret. Nō fuit sancta Maria per iniquitatē a diuina uolū-
 tate seiuncta: quæ dixit. Ecce ancilla domini: fiat mihi secūdum uerbū
 tuū. Quod uerbū non fuit de sola incarnatione: sed etiā de perfecta re-
 demptione. Ergo secūdū uerbū æterni patris uoluit Maria passionem
 communis filii: Sicut locutus fuerat pater deus ad patres nostros Abra-
 am: & semini eius in sæcula. Non fuit in ea aliqua pusillanimitatis dif-
 fidentia. Dixerat enim fecit mihi magna qui potens est. Et quæ filium
 per diuinitatem in illo manentē cognouit: & confidit cito resurgere: nō
 debuit ob breue mortis spatiū diffidentia inditia demonstrare. Sciuit. n.
 quia pater fecit potentiā in brachio suo idest in filio suo in quo disper-
 sit superbos iudeos: mente idest uoluntate cordis sui: eorū. s. animæ ra-
 tionalis: malitia obcæcata. Non fuit in sancta Virgine ob delitias impa-
 tientia. Portauerat. n. iugum ab adolescentia sua. Aufugerat cū infantu-
 lo Iesu: noctuq; peragrauerat solitudines Aegypti. Vixerat de labore ma-
 num suarum. Doctrina & operibus filii didicerat incōmoda æquani-
 miter tollerare. Sciebat beatos esse q̃ persecutionem patiuntur propter
 iustitiā: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et iam ipsa cantauerat:
 esurientes bonis esse replendos: & inanes diuites relinquendos.

XII

N De manibus igitur iudeorū si filium uel unico uerbo liberare potuisset: liberasset ne? An ignoras q̄ si filium suū liberare aggressa fuisset/peccasset in deum? Diuinæ nanq; uoluntati agnate repugnasset/& contra propriam/proximorumq; salutem egisset. Quare nihil ad filii sui liberationem passionis tempore aggressa fuisse uel aggredi uoluisse credēda est: nihilq; egisse uel dixisse quod passiōem prohibere potuerit. Si igitur uoluit/ut & filius: qui oblatus est quoniam uoluit/stultum est dicere planxisse quæ uoluit. Dolemus/tristamur pro his sæpe quæ uolumus: ut tristatur mercator merces in tempestate proiciens. Ut mulier pariens dolet & languet: sed non plangimus: non lamentamur quæ ipsi facimus: uel alios facere uolumus. Amaro quidem corde hæc agimus: sed non querula uoce nisi simus insani. Gemit mulier in partu: non plangit/Vociferatur autem quoniam dolore uincitur: at si per uenustatem dolorē uincat:mugitum quoq; retinebit. Scio locum ab auctoritate negatiue sumptum nil ostendere. Sed ubi historia rem & personas loquitur: quæ reticentur habentur exclusa. Aliter enim non constaret plures a paucioribus frequenter prelio profligatos. Nam quia historia multos superatos refert:& a paucis illos uictos scribit. Si hic locus argumentationi nō sit a negatione sumendus: si non positum: ut exclusum non habeatur/dicere q̄s poterit multo plures fuisse uictores q̄ scribat historia? Quorsum hæc? Accipe. Vbi de mulieribus Christum ad passionem sequentibus Lucas loquitur/nullam de sancta dei matre uirgine facit mētionē. Dicit enim euangelista. Sequebatur autem eum multa turba uirorum & mulierum: quæ plangebant & lamentabantur eum. Si inter has mulieres fuisset mater domini illam non obmisisset euangelista. Nunquā enim legimus in euangelio matrem domini promiscue nuncupatā. Et Ioannes cuius uerba suo loco declarabimus dicit. Stabat iuxta crucem Iesu mater eius: & soror matris eius. Si alio q̄ ad crucem loco per omnē passionem Christi Mariam se contulisse: Si alibi q̄ illic: Si aliter q̄ stātem euangelistæ sciuisent/aliquis eorum uspiam id scripsisset. Sed meminerat Maria officii sui esse ab initio conseruare omnia uerba hæc idest uitæ Christi: mortis mysteria corde tenere securo: non rapi ad uoces inconditas:& motus non sane matronæ. Et si contendas uirginem afflictam his mulieribus intermixtam ab euangelista describi cum multis: id stare nō posse ex his Christi ad mulieres uerbis ostendo. Dixit nanq; conuersus ad illas. Filie Hierusalem nolite flere super me: sed super uos ipsas flete: & sup filios uōs. Quid quæso dicit aliud: nisi q̄a nō sū filius alicuius uestrū: ne flete super me: sed super uos ipsas flete: & super filios uestros.

Si mater

Si mater eius mulieribus quas alloquitur intermixta fuisset: non erat cō
sentaneum phibere illas flere super se ipsum/ & hortari ad lachrimas su-
per liberos proprios. Declarat hoc magis dū flendi rōnem adducit. Q m̄
ecce uenient dies: in quibus dicitur: beatæ steriles quæ non genuerūt &
ubera quæ non lactauerūt. Hoc mater domini nec de se dicere nec alius
de illa pōt affirmare: cuius uenter est beatus: cuius fructus uentris est bñ
dictus: cuius ubera sunt gloriosa. Q uare uirgo mœstissima iter has plā
gentes fœminas non fuit. Si ueritatis labia non prædixere mendacium/
Dicit & Ioannes. Stabat iuxta crucē Iesu mater eius: & soror matris eius.
Si alicubi propter poenas filii matrem mœstissimā dolore syncopim pas-
sam/ uel collapsam fuisse credēdū est: maxime ad crucifixi filii nudi/ lace-
ri/ sanguine proprio madētis aspectū id obuēnisse credendū est. At euan-
gelista dicit stabat: non dicit labebatur. Si alicubi illi plāgendū fuit/ illic
maxime stetit, Si alicubi lamentandū/ nusq̄ melius. Dicit. n. euangelista.
Cum uidisset Iesus m̄rem. Q ui uidit audire potuit: & melius audire q̄
uidere. Sanguis. n. de uniuerso corpore profluens uisum potuit hebetā-
re potiusq̄ auditū. Crescit enim debilibus & laborātibus auditus: nescio
quomodo uisu præ debilitate diminuto. Et tamen uidit matrem/ q̄ illa
stetit. Non dixit euangelista cum audisset: quia illam præ modestia tacē-
tem audire non poterat.

De qualitate doloris & tristitiæ sanctæ Mariæ imminēte passiōe filii/
& dum esset in cruce.

Ed quia tacuit afflictā mater/ & non est lamentata quia nō ape-
ruit os: quia minus modeste tristitiam non prætulit/ ideo non
fuit minus dolore confecta: Sicut neq̄ ignis quo magis tegitur
minus æstuat. Amor absconditus non minus urget amantem. Q ui in
dolore clamant: clamorem quasi pro remedio habēt. Q ui tacent: qua-
si sine remedio affligūtur. Itaq̄ sancta mater domini: quoniā tristitiam
in se continuit: & ratione firmavit dolorem: non minus tristata est: qn̄
immo super oēs fœminas fuit dolore confecta: sed non fœmineo more
a tristitia supata. Vis scire qualis fuerit huiusce uirginis m̄ris tristitia: añ
filii passiōe ex imaginatione. Q ualis ex aspectu mysticæ cœnæ: qualis
in ipsa passiōe/ qualis post passiōe. Pone tibi añ oculos matrem unici fi-
lii/ pro salute patriæ: ac parētū pugnatūri/ per uulnera/ per mortē utrosq̄
liberaturi. Pone hanc matrem patriæ: suorum: ac sui charitate uelle hæc
fieri: & iam dudum hæc scientem existima: & nihilominus dum pro-
xime futura sunt filio: sibi singula recenseri intrepide pensa. Hæc in-
quam mater huiusmodi filio tanto imminente discrimine: nonne

SI singula filii pericula: & uniuersas pœnas mente reuoluet. Nonne dolebit: nonne tristabitur hoc cogitatu? Videat hæc mater filium iam cōtra hostem prodire uolentē. Videat armari: intueatur decertantē: audiat armorum strepitū: fragorem ictuū: uoces minaces ferientiu: uideat illum iam inter angustias: inter manus hostium: inter extremas pœnas uulneratum: laceratū: deficientem: nōne erit dolentissima atq; tristissima? Erit certe. At si desperet: si uoces det querulas: si filiū quē iam pati uoluit: pati reluctetur: nōne erit leuis & stulta: nōne ciuitatis amittet grām: cuius salutem lamētatur: odit: nititur impedire? Non hoc de matre dñi affirmauerimus: quæ fuit grā plena. i. deo omniq; creaturæ optimo iure gratissima. Non de sapientissima Virgine atq; fortissima: quæ cōsilio & proposito sapiētissimo nō est mutata. Laudent hanc fortē mulierem opera eius: Laudet te uirgo piissima amarissimus dolor tuus: tua inenarrabilis tristitia te collaudet: qua materno affectu dulcissimo filio tuo cōpassa es. Laudet te fortitudo: prudentia: uenustas tua: quibus freta uirtutibus nil o Regina angelorum te indignum in tanta mœstitia protulisti.

T Præuiderat hæc Simeon spiritu sancto plenus & annis/qñ dixit. Tuam ipsius aīam pertransibit gladius. Gladius passionis ipsius Christi filii dulcissimi & amantissimi/perfecte transiuit ad aīam uirginis: sed sicut aīam filii pertrāsuiuit passionis dolor: non uicit ut ad lamenta: uel ad fugā pœnarum illū duceret: ita neq; sapientissimæ mris animā supauit. Hic porro/gladius de quo loqitur Simeon (si sequētia examinemus) magis firmat quæ de sanctæ Virginis dolore ac tristitia diximus. Sequitur. n. Vt reuelentur ex multis cordibus cogitatiōes. Ad reuelandū secreta cordium non tam ualuit Christi passio q̃ sapiētia uerbi. Gladius ergo Iesu Christi: qui Mariæ aīam pertransierat Simeone loquente: qui prophetarū more futuræ pro præterito posuit/& enim de præterito pphetari potest/ille est quē uidit Ioannes in Apocalypsi/ex utraq; parte bis acutū: quem rex iustus accinctus est femur: de quo dicitur uiuus est sermo dei/& efficax/penetrabilior omni gladio ancipiti. Hic gladius sapiētiæ dei quæ attingit a fine usq; ad finē ptransiuit animam Virginis: eā sapientia perlustrādo: ut fortiter & suauiter oīa disponderet: & cogitationes ex multis cordibus

V

2
X a matre Virgine reuelarētur. Quatenus ipsa plena sapientia intelligeret cor/& secretū diuini cōsiliī diffinientis filiū suum in mortem dari pro redemptione humani generis. Intelligeret cor & secretū angelorū uolentiū per regem suū de diabolo triumphari: hoīem qui ab illis paulo minoratus fuerat/repari/coeli ciuitatem quæ fuerat minorata obstinate superbientium malorū angelorū exilio/reuersis post liminio hoibus supplemē-

tum habere: Intelligeret secreta dæmonum nolētium gratiæ participare: neq; regi æterno se nisi inuitos humiliare. Et iccirco quærētium illi resistere: & iustum pdere annitentium. Intelligeret secretā iudeorum inuidiam/ & inexplebilē auaritiā: per quæ Iesum uirum iustū & deum crucifigi petebant. Intelligeret secreta sanctorū in limbo existētium: & ab umbra mortis ad uiā pacis reduci expectantiū. Intelligeret saluandorū utilitatem: quæ in cuiusq; iusti corde uersatur. Et hæc intelligens a Christi filii sui passione originem ducere: esset qdem dū ille pateretur tristis usq; ad mortem: sed cōsilio suo substinens/ per patientiā fortissimā: uigilans: per sapientiā solertissimā: notas nullas daret animi malis supati. Et uos fratres charissimi substinate hic & nō tam mecū q̄ cum m̄re domini nostri Iesu christi uigilate. Vt qm̄ necessitatem patiēdi: & passionis domini nostri Iesu christi ueritatem audistis: quo ordine passus est intueamini. Quem ut ad integrū psequi & retinere possimus: per acta digeremus: & cuiusq; actus seriē ex uno euangelistarum describemus imprimis: nisi forte pro integro ueritatis tenore ex pluribus euangelistarū locis actus ipse constiterit. Compellemur. n. locos ipsos ex pluribus euangelistis sumere: & ad integrū historiam texere. Quod ante me Augustinus & Ioānes Gerson facere aggressi sunt: & nō inutiliter ueritatis euangelicæ studio sis seriose scriptum reliquerunt. Post hæc ueritatis seriē (ut præfati sumus) enarratam declarabimus. Attendite hic: substinate: & uigilate. Dū passionis domini nostri Iesu Christi seriē distribuō: distributam enarro: & enarratam declaro.

Tertia pars principalis.

Distributio passionis domini nostri Iesu Christi.

ORDInem dolorum: tristitiarumq; dñi saluatoris: & matris eius (quod tertio loco promissimus) declaraturus: ut piis mētibus substinere seriosius: & uigilātius ea conseruare possimus: apparatus eorum imprimis: deinceps executionē describere institui. Quæ si quis forte usitatoribus noibus uelit accipere: antecedentia primum: instantia secūdū poterit appellare. Apparatus siue antecedētia scribūt euangelistæ & præsertim Ioannes ab eo loco ubi dicit. Ante diē festū paschæ: usq; Aue rabi. Vbi narratur Iesum a Iuda per osculum tradi. Instantiam

siue executionem scribunt euangelistæ ab eo loco ubi referunt Iesum Iudæ dixisse. Osculo filium hoīs tradis: usq; dum narrat q; Iesus inclinato capite emisit spūm. Lateris uulnus: & quæ secuntur depositionem. s. f. ueneris unctiōe: conditurā: sepulturam: & custodiam: subsequētia fuisse passionem agnoscamus. Non. n. dolorem: pœnam: cruciatumue aliquē afferre potuerunt domino saluatori: cuius corpus exanime sentire non potuit læsionem.

Y

Apparatus siue anteceditium Christi passionem distributio. Apparatum quem diximus: siue anteceditia christi passionē: saluator noster quō ordinari uoluerit: nunc audite. Mos est præceptoris procul a discipulis abeuntis: cōmonere illos: ut instituta traditæ doctrinæ diligētī memoria teneant: & cum facto opus est: opere compleant. Amicus ab amico discessurus: aliquo insigni munere amicitiam contestatur. Paterfamilias moriturus: testamēto cauet hæredibus. Dux pugnā initurus: diuersa belli instrumēta examinat: & experitur: ut uincat. Relinquebat dñs Iesus dum iret ad pœnas discipulos suos. Igitur ante passionē humilitatis præceptum: quasi uirtutū omnium basim: & propugnaculū: suæq; uitæ breuiarium: siue summariū: prius ope: deinde uerbo illos in mentē semp habere mādauit. Sepabatur a mre charissima filius amantissimus: ab apostolis sūma charitate dilectis: princeps & amicus optimus. Donauit illos mūere p̄ciosissimo: & amoris sui certissimo: atq; firmissimo testimonio. Ibat ad mortem p̄familias diligentissimus: & iccirco testamentum accuratissime edidit. Neq; n. tm̄ patremfamilias decedere decuit intestatū. Post quæ certamen passionis ingressurus dux noster examinat: & sedula mētē reuoluit passionis instrumēta: dolorūq; cruditates sibi subeundas. Ita mente firmatus pugnā ingreditur: per uarios cruciatus ab hostibus oppugnatur. Quoꝝ ordo pro rerum/locoꝝ/ & oppugnantīū uarietate constabit/ Si prius quæ passionem antecessisse perstrinximus/ utcunq; deus præstare dignabitur explicuerimus: & hæc ipsa ne excidant singula singulis nominibus nūcupauerimus. Instructio nem primū/ Alterum donationē/ Testamentū tertium/ Quartū examē appellantes. Quæ singula quoniam oportunitate/ utilitate/ & efficacia condienda sunt/ q̄ copiose hæc oīa Christi admonitio contineat/ a loāne euangelista sumite ubi dicit.

Jo. 13. 1. a

Nte diem festū paschæ/ sciens Iesus q̄a uenit hora eius ut trāseat ex hoc mundo ad p̄rem: cū dilexisset suos qui erant in mundo: in finē dilexit eos. Et cœna facta cū diabolus iam misisset in cor ut traderet eum Iudas Simonis scariothis: sciēs quia oīa dedit ei pater in manus/

manus: & quia a deo exiuit: & ad deum uadit: surgit a cœna: & ponit uestimenta sua: & cum accēpisset lintheū prēcixit se. Deinde misit aquam in peluim: & capit lauare pedes discipulorum: & extergere lintheo: quo erat pręinctus. Venit ergo ad Simonem Petrū: & dicit ei Petrus. Dñe tu mihi lauas pedes: Respondens Iesus: dixit ei. Q uod ego facio tu nescis modo: scies autē postea. Dicit ei Petrus. Non lauabis mihi pedes in æternum. Rñdit ei Iesus. Si non lauero te: nō habebis partem mecū. Dicit ei Simon Petrus. Domine nō trā pedes: sed manus & caput. Dicit ei Iesus. Q ui lotus est nō indiget nisi ut pedes lauet: & est mūdus totus. Et uos mundi estis: sed non oēs. Sciebat. n. quisnam eēt qui traderet eum. Propterea dixit: non estis mūdi omnes. Postq̄ ergo lauit pedes eorū: accēpit uestimenta sua: & cū recubisset iterū dixit eis. Scitis qđ fecerim uobis? Vos uocatis me magr̄ & dñe: & bñdicitis. Sū etenī. Si ergo ego laui pedes uos dominus & magister: & uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplū. n. dedi uobis: ut quēadmodum ego feci uobis: ita & uos faciat. Amē amen dico uobis: nō est seruus maior dño suo: neq; apostolus maior est eo qui misit illū. Si hac scitis beati eritis si feceritis.

Utr non ita in die: sicut ante diē festum paschæ hac fecit dominus? Audi ab euangelista. Sciens Iesus quia uenit hora eius. Cuius eius: Eius passionis: eius mortis: eius transitus: uel transcensus. Pascha qppe iuxta Hieronymū utrūq; sonare uidet̄. Sed qualis transitus: uel transcensus? Audi. Ut transeat ex hoc mūdo. Est ne hic paruus transitus: uel trāscensus? Si transitorius esses Pyrrheneū: aut caucasum: si mare Ionium: aut Egeū: aut Oceanum transfretares: magnū transitū nō immerito facturus dicereris: tibiq; uidereris. Discipulis: & amicis nō ab re consuleres. Trāsitorius erat Iesus de hoc mūdo: oēs montes: oīa maria continente. Sed ad quē transit? Ad prēm luminum: patrē misericordiarum: & deū totius consolationis. Non incōdite igitur ante hunc trāscensum monitis discipulos illuminat: munere demulcet amicos: testamentiq; sapiētissima serie familiā consolatur. Hac porro oīa ante diem festū paschæ facta sūt: ne in die paschæ cū transeundū: & transcēdendū erat spaciū tam immensum: fierent minus cōmode. Non. n. bñ monet qui iam trāsit. Nō cōmode donat: qui trāsuolat. Non apte testatur: qui iam moritur. Ut disceremus non differre ad diem mortis: quæ uiuētes: scientes: & prudentes facere nos conuenit. Sciens dñs Iesus oīa quæ uentura erant super eū in die paschæ: & sciēs qm̄ per mala eo die ingruētia: ex hoc mūdo ad patrē trāsitorius erat ante diē paschæ: cum dilexisset per oēm uitam suos discipulos: suos amicos: suos familiares: q̄ erant

1113

B tunc/& postea futuri erant in hoc inferiori mundo/homines.s.quos ad
redimendum uenerat. In fine uitæ mortalis dilexit eos magis q̃ antea di
lexisset. Nō quidem per affectionis augmentum:sed per inditium/&
effectum aptius monstratum. Nam si probatio dilectionis exhibitio est
operis:ubi maiora beneficia exhibentur:amoris probatiōes accrescunt.

C dilexit igitur magis.i.maiora amoris indicia protulit. Et cœna legali fa
cta.i.māducata/a cibo per legem uetito lapsus hominis in primo Adam
sumpsit exordiū:a legali cibo Adæ secundi repatio hominum inchoat.
Cum iam ante diabolus:qui primus subuertit Euam: qui præcipitauit
Adā:misisset per suggestionem cum machinis auaritiæ & ingritudinis
omnium nephādissimi criminis in cor:in uoluntatē(Mittitur enim in
uoluntatem qcquid se facturū quisq; proponit)ut traderet eum pdito
rie Iudas Simonis scariothis. Vide q̃ bene hic nomina rebus de quibus
agitur conueniant.Iudas(si Hieronymo credimus)glorificans sonat.
Eua se glorificans suasu diaboli superbientis/primū Adam perdidit.Iu
das ditari uolens/diuitiisq; gloriosus euadere:secundū Adam occisori
bus prodidit.Simon ponens tristitiam/uel mœroris auditor(eodē Hie
ronymo interprete)sonat.Prima mulier præuaticata/primum Adā de
dit in manus hostis antiqui:unde tristitiā inter homines plātauit. Q ua
re non imerito mœrorē audiuit:qñ maledictū accepit. In tristitia paries
filios.Et Simon tradens secundū Adam tristitiā posuit in illo:& in eius
matre qualē iam uidimus:qualem & ipsi nos modo sentimus. Auditor
quoq; mœroris & furoris fuit quādo per accidiam/& mœstam despera
tiōem/a se ipso fune suffocatus interiit.Scarioth etiā(ipso Hieronymo
dicente)merces sonat/uel mercedem accepit.Eua præcipitans uirū suū/
pro omni scientia/erubescentiā & cōfusiōē condignam mercedē accē
pit.Et Iudas uendens magistrum suū:proq; eius sanguine triginta argē
teos mercedis nomine accipiens:uere scarioth mercedem accepit quam
oportuit/pro cōcupita gloria:iudeorum.s.derisionē & ignominiā infā
miæ sempiternā. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Non mi
rum si bñ docuit qui fuit sciens. Signū nempe scientis est posse docere.
Non mirum si liberalis filius & magnificus lōge donauit:qñ oīa dedit
ei pater:& deus ac dñs omnium in manus:in libera potestate distribuē
di.Et sciens quia a deo exiuit/per æternam generationē:a deo exiuit tē
poraliter missus in carnem. Et sciens quia ad deū uadit per mortalitatis
depositionē.Moriēdo nanq; sciuit se imortalem fieri. Ad deū uadit:eius
iussa complēdo.Non mirū igitur si sciens mortē per quam ad deū uadit
sibi iminere de proximo/priusq; ad illum igrediatur conficit testamētū.

Surgit a

Surgit a cœna. Primus Adam comedendo ceciderat: secundus cōtra sur-
 git manducans: ut qui in illo per esum cibi uetiti ceciderant: in isto per
 esum panis angelorū assurgant. Primus Adam a luce matutina (quæ de
 us est) oculos auertit: seq; ad ambigua & obscura mulieris uota/ quasi ad
 uespertinum crepusculū transtulit: unde quasi per cœnam cecidit. Secū-
 dus igitur Adā oportune surgit a cœna. Ille a primo cibo cecidit: iste ab
 ultio surgit. Per primū cibū illius paradisi uoluptatis amœnos fructus/
 in cibum nobis datos amisimus. Per ultimum istius comedere/ & bibere
 possumus/ sup eius mensa in regno p̄ris. Non quidē cibos dentibus mā-
 dandos/ deglutendos gutture/ aut uentre digerendos: sed semper in ore
 mansuros: mira q; suauitate animā simul & corpus sine defectu refertu-
 ros. Semper. n. laus dñi erit in ore iustorū/ dum omni tpe dñm b̄ndicēt.
 Et ponit uestimēta sua: non quidē omnia: sed superiora siue exteriora:
 quæ magistri speciē præferebāt: quasi ministri p̄sonam/ habitu ipso pro-
 fessus est. Et primus Adam qñ peccauit non oīno nudatus est: quia solā
 iustitiam originālē & quæ illum gratū deo faciebāt amisit. Naturalibus
 bonis atq; gratuitis: non ē priuatus: licet aliquāto debilitatus sit: & filius
 dei pro nobis filius hominis factus/ interiorem hoīem quem assumpsit:
 deitatis contubernio beatū fecit: exteriorem beatitudinē non penitus de-
 fraudauit. Quem. n. semp passionibus exposuit: peccatis semper imu-
 nem cōseruauit. Itaq; qui nascens se impassibilitate spoliauit: quæ defē-
 dit exterius: impeccabilitatem uero retinuit quæ tuetur interius. Vltimo
 cœnans exteriorem uestē deposuit: retinuit interiōrē. Et cū accepisset lin-
 theum. Primus Adam qui iustitiā originalem amiserat/ qua mens recte
 ferebatur in deum: quid aliud accipe potuit aut decuit q̄ brutalem apeti-
 tum: quē fuerat stulte secutus? Tunica igitur pellicea de brutorū anima-
 lium pellibus cōfecta: talem Adam primū monstrauit exterius: qualem
 se ipse fecerat interius. Has porro pelles aīalium mansuetorū dorsis de-
 tractas ego crediderim: quæ timida sunt: & multis incōmodis disposita.
 Et primus Adam timore correptus abscondit se: audita uoce dñi dei: &
 suæ nuditatis in cōmoda professus est. Contra secundus Adam lintheū
 accēpit. Mos erat Romanis aliquo publico munere fungi petētibus: ad
 obtinenda populi suffragia candidatos incedere: ut candida ueste nito-
 rem uitæ præ se ferrent. Dñs itaq; Iesus redemptoris & repatoris mox of-
 ficio deo iubente & patriarcharū cœtu postulante functurus: lintheum
 accēpit: quasi candidatus incedens: ut uitæ puritatē & integritatē osten-
 deret præcinxit se. Qui enim sua uoluntate homo factus fuerat: q̄ cor-
 pus suum ex purissimo uirginis matris sanguine formauerat: cuius caro

F

G

H

I

F nulla libidine fuerat coagulata: cuius animā nulla peccati labes cōtami-
K nauerat: qui grām accumulatiſſimā: nullius merito fuerat aſſecutus ipſe
lintheo ſe prācinxit. Deinde mittit aquam in peluim. Aqua cōtritio eſt:
peluis uolūtas continens aquam. Contritio. n. uera nō eſt niſi fuerit ſpō
te ſuſcepta. Et quia hāc contritionis gratia non uolentis neq; currentis:
ſed dei miſerantis eſt. Dominus Ieſus Chriſtus deus uerus mittit aquam
in peluim: mittit in corda noſtra cōtritiois gratiam: ut aquis baptiſma-
tis mundemur a culpis.

C De uirtute & ratione baptiſmi & cōtritiois eorūq; contubernio.

O Onne baptiſmus ianua eſt prima ſalutis: Vt quid igitur ad ba-
n ptiſmū prāuiam cōtritioem adduxi: Nōne infantuli qui ba-
H ptizantur/a peccato uere lauantur: An quia cōtritioē habere
per aetate nequeunt: a peccato plene non liberantur: Nōne poſt baptiſ-
ma peccantibus: poenitentia ſacramēto peccata relaxantur: neq; tñ reba-
ptizantur. Vt quid igitur cōtritioē baptiſmi ſociam & prāuiā eſſe con-
firmo: Eſt certe baptiſmus prima ſalutis ianua: ſed hāc ipſa ianua ſeras
habet: & quaſi ueſtes: & cardines quibus ſubſtentatur: firmatur: & clau-
ditur. Cardines ſunt intentio baptizantis & baptizati: ut. ſ. ille dare uelit:
& iſte accipere quod Chriſtus baptiſmi ablutione promiſit. Veſtes ſunt
aquæ ſubſtātia: uel æquiualens illi: ſi uſq; gentium in igne aliaue ſubſtā-
tia a primordio naſcentis eccleſiæ baptizatur. Vel ſi quis in proprio ſan-
guine per martyriū emundetur. Clauis cōtritio eſt qua apitur anima: ut
aqua gratiæ ad illam abluendā ualeat pertrāſire: Nam ſi adultus aliquis
fuerit baptizandus: adſint licet ueſtes ſubſtantiæ uñ baptizetur: ſint car-
dines: ut baptizare ille uelit: & iſte baptizari: ſi eū qui baptizatur pro pec-
catis cōmiſſis amaritudo cōtritiois non teneat: nō aſſequitur gratiam:
Sicut neq; qui obicem ponit uolūtatis auerſæ obtinet illam. Licet uterq;
L obtineat ius ad illā. Quā de re iam alio loco diximus copioſe. Quoni-
am uero infantuli nondū actu aliquid peccauerūt/contritio illis non eſt
neceſſaria. Opus eſt tñ a peccato origiāli uelle purgari: & Sathanæ operi-
bus nolle cōſentire. Quæ qm̄ profiteri nequeūt qui eos pñtant (quos
patrinos dicimus) pro eis uoce promittūt. Interrogato nempe inter ba-
ptizandum infante an uelit baptizari. i. a peccato purgari/rñdent patrini
p eo: uolo. Interrogato abrenuntias Sathanæ: rñdent abrenūtio. Et om-
nibus pompis eius: rñdent idem. Et omnibus operibus eius: Tertio di-
M cunt abrenuntio. Hāc porro abrenunciatio: hoc uelle baptizari qd eſt
aliud q̄ cōfeſſio poenitudinis: quod in iniquitatibus qui baptizatur con-
N ceptus ſit: & in peccatis eū peperit mater ſua. Et in ſacramēto poenitētiæ
peccata

peccata post baptismū perpetrata uere remittuntur: nō tñ sine baptisma
te: quod qā p̄cesserat/p̄nitētiā efficit fructuosā: quæ sine baptismo
steriles attulisset aristas. Itaq; p̄nitētia/& baptismus/sic se habent.

De admonitionis domini Iesu utilitate in humilitate fundata & ipsius
humilitatis pr̄stantia

Edeamus uñ discessimus/& admonitionis quā fecit in ultia cœ
na dñs Iesus p̄prias oportunitates inspiciamus. Supbia inane. s.
desideriū sciēdi oīa per qđ deo hoīes æquarētur/Euam omniū
hoīum m̄rem p̄suasit adhærere serpēti: deiq; se subtrahere uoluntati. Mē
igit' n̄ra sctā ecclesia catholica m̄ inq̄ credētiū: m̄ oīum hoīum uerā uī
tā uiuentiū/cōtra supbiā ante oīa fuerat muniēda: ne uineā eius deuaſta
ret aper de silua/ne singularis ferus draco ille magnus depasceret eam.
Itaq; apostolorū collegium qui sunt ecclesiæ prima structura/humilitate
oportebat cōmuniri. Vis nūc humilitatis/& Christi admonitionis intel
ligere utilitatē: Vide qđ utilitatis afferāt pr̄ dura & grādia fundamenta
magnis ædificiis. Vide qđ intersit domū in harena/in luto/uel area non
solida:& in lapide firmo construere. Quid porro firmitus/qđ solidius/
qđ immobilis humilitate? Hæc mundū uincit:& spernit: diabolu fu
gat: carnē penitus ignorat. Dum. n. uere humilis nihil sibi arrogat:& oīa
quæ mūdi sunt/aliena iudicat/nihil habet cōmune cū mūdo. Diabolus
supbiæ maritus/p̄r/& alūnus/quē uidet humilē nō aggreditur: quasi ni
hil secū cōe tenentē. Qui insup humilitatis studio mūdo iā renūciauit:
carnē propriā indignā suo existimat obsequio. Ita semp sibi satis est: seq;
cōtentus. Non mirū igitur si oīum uirtutū fundamentū & p̄sidium cen
setur humilitas. Quæ uiciis nullis cedit: nequitiis mundi: diaboli:&
carnis penitus nescit. Nempe ea uirtus quæ pluribus resistit uiciis: uia sa
lutis ambulanti bus maxime oportuna debet haberi.

De humilitatis exēplo per dñm Iesum tradito.

AD Persuadendū plus semper op̄a ualu
isse q̄ uerba nemo dubitat. Q uis ad lu
ctum prouocaturus astātes: uestes lætitiæ
sumpsit: Q uis in ueste lugubri risit: aut
uultus serenitatē prætulit: Q uis eructās
crapula parsimoniam p̄suasit astantibus:
Q uis iter scorta castos auditores effecit:
Marcus antonius uerbis nō satis fidēs: cū
necem Iulii Cæsaris accurata & mœsta ora
tione lamētatus eēt: interiōrē illius tunicā

sanguine conspersam: multisq; cōfossam gladiis pro rostris ostendit. Ita auditores quos lōga orōne nōdum in suam sententiā traxerat/ mox per oculos accendit: raptisq; prae animi feruore ignitis torribus: concionem in occisores cōcitauit. Dominus itaq; Iesus Christus humilitatē suis discipulis persuasurus: se ipsum illis exhibuit in humilitatis exemplū: lauādo discipulorū pedes. Alicuius loturus pedes genuflectere consuevit & demittere caput. Qui lotos pedes abstergit suis genibus illos imponit. Ergo ille cui paulo ante decantatū fuerat: o sanna filio Dauit. i. salua obsecro fili Dauit: qui missus es a deo deoꝝ dño cū auctoritate summæ potestatis: ille cui iudeoꝝ turbæ in lætitiæ & uictoriæ signum ramos de arboribus: cui honoris grā pueri hebreorum uestimēta strauerunt in uia. Ille qui uocatus a discipulis dñs & magister paulo post dixit: bñfacitis: Sum etenim dñs iure creationis: cōseruationis: & redēptionis: Sum magister iure eruditionis: & disciplinæ salutaris: opere & uerbo traditæ solertissime. Ille inq; talis ac tantus dei filius deus uerus: cui omne genu flectitur: cœlestiū: terrestrium: & infernoꝝ: Genuflectit nunc coram discipulis: & ad eorum lauādos pedes caput inclināt: caput inq; gloria & honore coronatum. Manus demittit: manus cœlum & terrā continentes. Lotos pedes abstergendos genibus suis imponit. Genibus quoꝝ superioribus sedes est cœlum: quorū inferioribus terrarum orbis scabellū est: quæ maioris humilitatis signa: immo expimenta certissima dari potuerūt. Hæc uero profundæ humilitatis exempla tam magna tā multa: ideo in aquæ natura facta sunt: ut quēadmodū ab initio spūs domini ferebatur super aquas/ ut mūdi informis machina/ pondus/ numerum/ & mensurā per illum acciperet. Ita in fine tēporum mores hominis (qui minor est mūdus) informes: & nulla rationis norma moderati/ sed pondere numero & uirtutis mēsurā carentes/ p sanctā humilitatē mrem morū/ & p aquas baptismatis ad lineam uitæ: uiamq; salutis æternæ reducerentur.

De figura & prophetia baptismi præfagiente & de imitando humilitatis exemplo a domino dato.

Igurauerūt hanc aquam aquæ diluuii: quibus deleta est omnis caro: & hæc aqua baptismatis/ hæc pedū lotio/ ueterē hominē extinxit: creauit nouum: hæc est aqua quā propheta cecinerat. Effundam sup uos aquam mundā & emundabimini ab omnibus iniquitatibus uestris. Vnde dñs dixit. Qui lotus est nō indiget nisi ut pedes lauet/ & est mundus totus. Per hanc aquā ab omnibus iniquitatibus abluentem: Ideoq; sicut in figura iudei anteq̃ cibum sumerēt lauabant oīa quæ nouerant in corpore contaminata/ præter pedes: quos cubitū eūtes pro mo

pro more lauabant/ut penitus mundi q̄scerent. Et iccirco in conuiuio
 mos erat illis apponere idrias aquæ plenas/secundū purificationē iudeo
 rum/teste Ioanne. Ita dominus Iesus Christus in quo figuræ cessabant:
 & nuda s̄ueritas oñdebat munditiam plenā interioris hoīs: per aquam
 de more paratam in sua ultima cœna: in hac pedum lotionē declarauit:
 docuitq; apertissime: quod suū prophetam iusserat prædicare: aquam ui
 disse egredientē de templo ab oriente a latere dextro: qua omnes salui fa
 cti sunt: ad quos illa peruenit. Itaq; Petrū hac lauari recusantem increpās
 dominus dixit. Si non lauero te nō habebis partem mecū. Q uod facio
 modo edictū de baptismo: quo saluabūtur homines: tu mō nescis: scies
 autem postea. Cum præconia uoce mundo promulgabitur: q; qui credi
 derit & baptizatus fuerit saluus erit. Si igit̃ uere Christi discipuli sumus.
 Non tantū pedes. i. affectus: quibus gestamur quasi pedibus: sed & ma
 nus. i. opa quæ manibus cōplentur. Et caput. i. intentionē: caput operū
 nostrorū. Hac aqua dudū p̄figurata & prælagita: hodie uero oñsa & ex
 hibita lauemus oēs. Huius rei gratia heri religiosorū patres filiorū: & di
 scipulorū suorū lauerunt pedes: ut exemplū humilitatis illis exhiberēt:
 hos ut imitemini p̄res m̄resq; familias: moneo: hortor: oro: & obsecro.
 Ita eritis in domibus ur̄is quasi Xps iter apostolos: ur̄a familia erit quasi
 apostolorū collegiū Christo: uobis subdita & subiecta: nō erit in illa abi
 tio p̄sidetiæ quā ab apostolis remouit saluator nr̄: quēadmodū sequētia
 dclarabūt: si s̄bstiueritis & hic mecū uigilaueritis dū illa paucis absoluo.

Admonitio facta a dño Iesu de studio humilitatis amplectendo.

Otis & absterlis discipulorū pedibus: Iudaq; p̄ditore ab hoc ob
 sequio: ab hoc honore nō excluso: Vt disceremus p̄ditis ēt ho
 minibus dū occulti sunt honorē & obsequiū nō denegare: ma
 gister oīs sapiētiae lintheū deponit: & discipulos suis locis ad discubendū
 p̄missos: post oēs suo loco ipse recubēs sic alloq̄tur. Scitis qd fecerim uo
 bis? Vos uocatis me magr̄ & dñe & bñfacitis. Sum etenī. Si ergo ego la
 ui pedes ur̄os dñs & magister: & uos debetis alter alterius lauare pedes.
 Hūilitatē quā facto docuerat nunc uerbis suadet. Miramini fortasse cur
 media cœna uos laueri pedes: & p̄ter morē interrupim ordinē comeden
 di? Scitis qd fecerī uobis. i. ad ur̄am utilitatē. Scitis ne quare iterruperim
 cœnā ur̄am? Scitis cur ego semicœnatus surrexerī? lintheo me p̄cinxerī?
 aquā parauerī? Sigillatī a cœna ad pedū lotionē uos uocauerī? Sigulorū
 pedes lauerī? & ad discubendū redire uos iusserī? post oēs ego ad discubē
 dū redierim? Illis tacentibus: & silentio se ignaros p̄fitentibus apit cām.
 Vos uocatis me magr̄ & dñe & bñfacitis: q̄a ueritatē agnitam nō tacetis.

R

P

Non approbo inanis gloriæ studio/& uento elationis hæc honoris nomina: mihi per uos tradi. Approbo quia benefacitis: approbo studiū uestrum: agnitæ. s. ueritatis professionem. Sum etenim. Sum ille qui uere sum/in quo nō est/est & non: in quo non est fuit & erit: in quo semper est sum. Sum inq̃ magister nō cuiuslibet mechanicæ artis: nō quarūlibet liberaliū facultatum: illæ sunt seruales: istæ ambitiosæ. Sum magister sanans/& sanare docēs corporis morbos/animiq; lāguores: sum magister resuscitans mortuos: resuscitatosq; in uita cōseruans. Sum magister qui uiam dei per quē fiūt omnia hæc/in ueritate doceo simul & exerceo. Bñ facitis ergo me appellare/& uenerari magistrū. Magistrum inq̃ artis saluberrimæ/pulcherrimæ/honoratissimæ/ac maxime necessariæ. Sum dñs qui occidere possum/& uiuificare: pcutere/& sanare: de cuius manu nō est qui possit eruere. Sum dominus qui habeo clauēs mortis & inferni: qui postq̃ occiderō: possum animā & corpus mittere in gehēnam. Sum inq̃ dominus a neq̃ seruis metuēdissimus: colendissimus a fidelibus: Sū dominus uirtutum: Sum rex gloriæ: sum dominus in uita æterna centū pro uno retribuēs: sum dominus qui erigit elisos: qui dirigit iustos: qui custodit pupillum: & uiduam: qui regnō in sæcula sæculorum: qui solē oriri facio super bonos & malos: pluo super peccatores & super iustos. Si igitur ego dominus: & magister talis: ac tantus laui pedes uestros: ad exemplum humilitatis & bñficentiæ: uos debetis alter alterius lauare pedes. Immo longe magis debetis. Si non ignari mali miseris succurrere discunt. Quia ego pro uestra medicina: pro salute uestra: pro acquirenda uobis parte mecum in regno patris mei non habui rōnem cœnæ meæ: meæ cōmoditatis: & uos alterutrius salutem propriæ cōmoditati añponere nōne debetis: Si maior est refectio mētis q̃ uentris: ut corporis refectiōem pro anima refocillanda ego uos interrompere iussi: & uos pro uobis inuicem cur idem facere nō debetis: Si horum gratia ego dominus & magister lintheo humanitatis præcinxi me deum: Si hāc ipsā humanitatem diuinitati sociatam & unitā in ratione personæ: factamq; cū dei filio per quē facta sunt oīa uere unum lintheo præcinxi: de magistri & domini forma: formā ministri suscipiēs. Si hunc ipsum hoīem uerū: & deū omnipotentē corā uobis genuflexi: caput & manus ad pedes usq; uestros lauandos inclinaui: genibus eius uestros pedes abstergēdos sup imposui. Exemplū: immo uero exempla multa & amplissima dedi uobis ad humilitatem fructuosam & oposam: ad humilitatē proximis utilem: uobis necessariā: imitandam & amplexandam. Vt quēadmodum ego feci pro uobis: ita & uos pro uobis inuicem faciatis.

Admoni-

Admonitionis factæ ratio & utilitas. Men amen. Hæc dictio in sacris litteris ueritatē tribus modis significare dignoscitur. Significat. n. alicubi ueritatē in noīe cōceptam: ut ī Aποchalipſi/hæc dicit ſanctus amē. i. ſanctus qui ueritas eſt. Aliquādo ſignificat deſideriū futuræ ueritatis: eſtq; quaſi aduerbiū ſimul cōfirmādi & optādi: ut cū oratinoe ad deū peracta dicit populus Amē. i. firmiter utinam ita ſit. Alibi uero uim obtinet cōfirmādi ueritatem iam extātem ut hic. Amen amē. i. uere uere. Et īgeminatur affirmatio ut ueritas & certitudo affirmati magis apiatur. Nō eſt ſeruus maior dño ſuo. Bello ſubacti/qui iure belli occidi poterāt/qñ ſeruabātur in uictorum uſus uictoriæue triūphos ſerui dicti ſūt. Quis nūc hominum nō eſt ſeruus dñi Ieſu oīum ſeruatoris. Ipſe. n. per ſuam mortē: morte & infernis doloribus debellatis: expugnatoq; principe tenebræ: qui captiuum tādiu humanū genus detinuerat: ſaluauit nos: noſq; ſeruauit ad triumphum gloriæ ſuæ. Qñ de diabolo mūdoq; triumphabit in die iudicii: quādo in curru maiestatis dei omnipotētis uectabitur ſup rotis iuſticiæ & miſericordiæ: comitatus multitudīe innumerabilis exercitus ſāctoꝝ angelorū. Nō eſt ſeruus maior dño ſuo/Vos autē mihi ſerui eſtis. qā uos ſeruauī. Nō igitur eſtis maiores me: ſed tāto minores: q̄to minor eſt honore/uel dignitatis gradu ſeruus dño ſuo. Neq; apoſtolus. i. nūtiſ maior honorabilior digniorue eo qui miſit illū. Sicut neq; fonte dignior ē riuus quoniā eſſe & permanere hic accipit: ille ſuggerit ſemp: & uos mihi eſtis apoſtoli. Ego. n. mitto uos ſicut oues iter lupos: qui quaſi ouis coram tōdente ſileo flagellatus: & dedi uobis exēplum humilitatis & bñficiæ: uos ergo humiles eſſe debetis: atq; bñfici: nō habētes rationē boni an mali ſint: qbus cōſultis. Quia ego dñs ueſter: quia uos ſaluos facio. Ego magiſter qui ad docēdum uos mitto: laui ēt pedes ueſtros. Et licet Iudam futurū mihi p̄ditorem iam ab initio nouerim: proditiōeq; nuperrime ab eo factam itellegerim: laui tñ eius pedes: illi corā genuflexi: ut & uos ita faciatis: ut oretis pro perſequētibus & calūniātibus uos: ut bñfaciatis his q oderūt uos gratis. Si hæc ſcitis. Si hæc quæ feci lauās pedes uōs in humilitatis ac bñficiæ exēplum ſatis intelligitis me feciſſe/Beati eſtis in hac uita/Quia ſi beatus eſt qui habet quicqd uult/& uos per humilitatis & bñficiæ studiū quicqd uolueritis aſſequemini. Voletis. n. ea oīa quæ euenient/qā per illa humilitas & bñficiæ ueſtra probare augebitur/roborabitur aut laboris mercedem aſſequetur. Beati eſtis futuri in uita æterna: quādo templū premii pro ſingulis ueſtris bonis operibus accipietis. Quādo mecum ſedebitis ſuper tronos iudicātes

T

V

X

Y

Z

duodecim tribus Israel. **Q**uando audietis a me. Venite benedicti patris mei percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi. **Q**uoniam sedebitis mecum in mensa patris mei/regis regum/deique deorum/& saturabimini aeterna foelicitate.

De coenantiis cum domino Iesu ultima coena & munus ab eo accipientibus.

MVNERis rationem/quo in eadem coena conuiuium donati sunt Lucas euangelista nos doceat. Hic enim eius serie praeter ceteris euangelistis mea sententia scribit copiosius/ipsi audite. Et cum facta esset hora discubuit/& duodecim Apostoli cum eo:& ait illis. Desiderio desideravi manducare hoc pascha uobiscum antequam patiar. Dico enim uobis/quia ex hoc non manducabo illud/donec impleatur in regno dei. Et accepto

calice gratias egit/& dixit. Accipite/& diuidite inter uos. Dico enim uobis quia non bibam de generatione uitae donec regnum dei ueniat.

Os igitur huius narrationis seriem declarando euangelista ordinem non deseremus: sed quibus primo loco/deinde quid datum sit ostendemus. Memini dixisse me/matrem domini ultimam coenam coenauisse cum filio: cur igitur illam Lucas hoc loco non nominauit: sicut apostolos ex composito certo numero designauit: Certe si locus ab auctoritate negatiue sumptus ualet in historia: quando conuiuiarum numerus designatur ab euangelista scribente duodecim apostolos coenauisse cum Christo: matrem domini quae eo numero non clauditur: inusitatum: temerariumque uidetur asserere: illo in conuiuium coenauisse. Sed nemo Christianus dominum Iesum resuscitatum a mortuis apparuisse matri dubitat: & ante omnes illi se uiuum & gloriosum ostendisse. Hoc tamen nemo legit in euangelio. **Q**uid ita? **Q**uoniam in quasi notorium hoc/& indubitabile quasi superfluum scribere euangelista obmiserunt. Fuit euangelista Lucae propositum scribere: qui discipuli cum Christo coenauerint illam coenam: quia cum designasset dominus alios septuaginta duos: illosque misisset in omnem ciuitatem & locum quo erat ipse uenturus: ut constaret quot: quiue discipuli illi coenae interfuerint: tradidit duodecim apostolos coenauisse cum Christo. Ita locus sumptus ab auctoritate negatiue uim suam retinet. **Q**uando nullos alios discipulos nisi duodecim

per euā-

per euangelistas cum Christo cœnauisse describit. Sed cur non oēs discipulos ad ultimam cœnā uocauit magister amantissimus? Ante oīa existimo non oēs illum comitabātur assidue. Designati. n. fuerant septuaginta illi duo alii discipuli ad oēm ciuitatē & locū quo erat ipse uenturus. i. de uariis ciuitatibus ac locis euocati: ad illasq; remissi: singuli ad suas. Hoc enim puto inter apostolos aliosq; septuaginta duos interfuisse discipulos: q; duodecim Christo fuerūt comites & cōmensales assidui. Reliqui rem suam suis indomibus actitabant. Nusq; n. legimus ultra illos duodecim aliquos discipulos assidue Christum fuisse comitatos. In deserto nempe quo loco bis dñs de paucis panibus & piscibus nō multis: ingentē numerū hoīum faciauit: nō plures q̄ duodecim cophinos fragmentorū constat a discipulis eē collectos. quia. s. colligentes totidem fuerant. Māducabatur legis edicto agnus per domos & familias. Quare fuit cōsentaneū septuaginta duos agnū legalē māducare cū suis. Et profecto quēadmodū ad esum agni qñ non sufficiebat animarū in una familia conuiuētium numerus: uicinus uocabatur ex lege: ita ubi agnus numero animarū sufficere non poterat/ dispartiri animas & agnos multiplicari oportebat. Septuaginta duo additi/ Christo & apostolis octuaginta quinq; numerū adimplebant. Tot conuiuiis ne uncia quidē carniū agnī dari potuisset. Sed redeamus ad Lucæ narrationē unde discessimus. Cū facta eēt hora, Cū adesset tēpus manducandi ultimā cœnā. Discubuit & duodecim apostoli cū eo: & ait illis. Desiderio desiderauī hoc pascha māducare uobiscū anteq̄ patiar. Desiderio pio: desiderio magno: desiderauī cū rōne magna. Quia magnū desiderīū magnus amor facit/ nemo desiderat magno desiderio cū illis cibū sumere: quos aut negligit/ aut tepide colit: & q̄to conuiuīū est honoratius: illi cū magis charis desideratius interfumus. Hoc pascha. Erat hæc cœna legis instituto oīum cœnarū celeberrima: erat Christi nouo & excellentissimo ope super oīa conuiuia in perpetuū celebranda. Quā sacramēta ecclesiæ a saluatore nostro in illa erant instituēda/ per quæ si tunc nō apiebatur salutis ianua/ adminicula saltim parabantur/ unde apertā adire/ ingrediq; possemus. Filius autē qui amoris studio cum discipulis hoc pascha desiderio magno māducare desiderauit/ cur matrem longe magis amatā in eadē cœna desiderare/ & secū habere non debuit? Matrē præsertim a qua plus habuit q̄ filius a parentibus habere possit. Habent illi a prē (si multis medicis credimus) uniuersam carnem/ neruorum/ ossiū/ intestinorumq; substantiā/ a matre fomentum & nutrimentum dū maturātur in aluo. Non est caro Iesu de semine uiri formata. Non enim ex sanguinibus: neq; ex uoluptate carnis: neq;

A

B

C

D

A ex uoluntate uiri: sed ex purissimo Virginis mris sanguine conceptus est
 Christus. Aliaz matrū sanguis cōtaminatus filios in utero uegetat: quos
 extra uterū positos pascit lac de ipuro sanguine cretū. Purus Virginis san-
 guis in Xpi corpus formatus est i Virginis utero ubi aluit: auxitq; forma-
 tum. Lac de puro sanguine eiusdē Virginis manās ad ubera gloriosa alu-
 it/uegetauit de utero natū. Q uis neget talē filiū/taliter conceptū/tali la-
 cte talis mris educatū illā amauisse plusq; apostolos. Plusq; filius unq; ma-
 trem amare potuerit? Dulcissime Iesu ultimā tuā mortalitatis coenā: coe-
 nam legis ueteris terminū extremū: coenā legis nouae initiū & fundamē-
 tum desiderio magno manducare desideras cū discipulis tuis. Cur qua-
 so? Q m illos multū amaui. Amauisti ne minus Virginē matrē tuam?
 Amaui lōge magis. Cur bone Iesu desiderio magno desiderasti hoc pa-
 scha cū tuis discipulis māducare anteq; patiaris? Vt i hac ultia coena illos
 admoneā humiles eē. Nōne mr tua per suā humilitatē te cōcepit? Nēpe
 quia pr tuus deus oīpotens/respexit humilitatem ancillae suae/mris tuae/
 beatā illā dicunt oēs generationes. Cur tu humilitatē docēs: exemplum
 humilitatis amplissimū tecū nō assumes? Magister humilitatis filius: hu-
 militatem ad extremū suos discipulos edoctrurus/cur matrē humilitatis
 magistrā optimam non habeat secū? Cur o bone Iesu magno desiderio
 hoc pascha cū discipulis māducare desideras? Vt recedēs ab eis postq; il-
 los plene instruxero: donē munere pulcherrimo ac pstantissimo. Vis ne
 igitur mrem tuam: matrē plus te amantē q; se/matrē cuius solius lacte pa-
 stus es per infantiā: de cuius labore manuū es per oēm pueritiam educa-
 tus: mrem quae te semp secuta est: quae in te solo spes suas oēs collocauit/
 ab hoc munere excludere? Volo pignus amoris idubitabile: hoc in meo
 discessu amicis dare. Q uis illo dignior est mre tua? Volo cibum dare in
 solitū: inauditum: reficiētē aīam non carnē. Cui hic cibus erit suauior
 q; aīa matris tuae? Quae porro anima ad illū accipiendū: retinendū & se
 in eum transformandū est aptior q; anima matris tuae? Volo donare me
 ipsum. Cui te melius q; mri donabis? Q uis dignior mūere tāto? Q uis
 illud gratius accipiet: melius cōseruabit? Tu dñe Iesu qui legem tulisti
 ab initio: ut parētes suos colerēt liberi: qui per tuā infantiā matri subdi-
 tus eras: qui per oēm uitā illā honorasti: plusq; matrē unq; filius observa-
 uerit: credo certe: & ni firmiter credere errare grauiter me putarē: credo
 inq; te qui paschalē coenā cū duodeci apostolis magno desiderio deside-
 ras māducare: qā magno illos amore psequeris: maiori desiderio illā coe-
 nauisse cū matre: quae plusq; apostoli te amaui: & tu illā super apostolos
 amare & colere studuisti. Adā sociā cōtristari nolēs comedit ipudēs qd'
 illa por

illa porrexit. Christus sciens & prudēs tristis effectus usq; ad mortem/ut ad pœnas pergat alacrior/cū apostolis cœnare desiderat. Quatenus intercœnandum ecclesiæ sacramenta conficiat: & moriens inter pœnarum angustias illis efficaciam largiatur.

De sermone domini munus antecedente.

Ico enim uobis quia ex hoc nō māducabo illud donec impleat^r in regno dei. Dico. n. idest certe. Quis pōt dicere: certius q̄ dñs Iesus qui est ueritas & certitudo certissima/uobis discipulis/uobis credētibus. Lux. n. erat dñs Iesus: quæ lucet in peccatorum tenebris: & tenebræ eam non comprehenderunt: quia fidei lumen nō acceperūt. Quia ex hoc. i. post hoc/ex. n. & de sacris in lris sæpe ordinē sonant sibi succedentiū rerum/Sicut ex quo facta est uox. i. postq̄. Ex nihil uel ex nihilo deus fecit oīa. Prius nihil erat creatū: & postea a deo creata sunt oīa. Ex hoc post hoc tempus: post cœnā in qua pascha manducabimus: non manducabo illud donec impleatur in regno dei. Nūquid postq̄ pascha fuerit impletū: in regno dei illud māducabit dñs Iesus? Minime. Quoniā cū uenerit quod pfectū est: euacuabitur qd' ex parte fuerat. Itaq; dñs Iesus qui per suā passiōem imortalis efficitur/& gloriosus: cibo post illā non erit indiguus. Quare hoc pascha pacto: aliud minime māducabit. Neq; uero aduerbiū donec semp id sonat ut fiat post aliqd: qd' antea nō fiebat. Dicit. n. Dauid. Sede a dextris meis: donec ponā inimicos tuos scabellum pedū tuorum: ubi inimicis positus sub pedibus saluatoris sedere nec incipit nec cessat rex pacificus: ad dexterā patris: qui in principio erat apud deū: & erit semp quoniā est deus. Item donec trāseat cœlū & terra: sursum est dñs: non hoc sibi uult: ut postq̄ cœlum & terra trāsierint: desinat dñs uel incipiat esse sursum qui magnus est & sup oēs deos: supraq; cœlos oēs. Quod ergo dixit donec cōpleat^r in regno meo: ē potius reditio causæ: q̄ reiterationis indicium. Vt sit sensus: quia pascha quod māduco impletur: & finē habet in regno dei: in ecclesia militāte: quam per sacramentorū cōfectionem exordior. Ideo ex hoc. i. post hoc: illud. s. pascha mosaycum: non manducabo: quia obseruātia huius figuræ tollit^r e medio: & illi succedet eucharistiæ sacramentū. Vel quia in regno dei. i. ecclesia triūphante: ad quam per meam passiōē uenient hoīes: completur omne pascha. i. oīs transitus & permutatio. Nulla. n. est apud patrem luminū transmutatio. Et ut aptius sensum huius scripturæ referā: qā imminet pascha aliud in regno dei: Sacramentorū. s. noua traditio in mundo inferiori: gloriæq; cœlestis plena possessio in mūdo supiori. Ideo nō comedā post hæc illud pascha mosaycū: quod uobiscum nūc māduco.

De uino in potum dato discipulis ante muneris exhibitionē.

ET ACCEPTO calice grās egit: & dixit. Accipite & diuidite inter uos. Dico. n. uobis quia non bibam de generatione uitis: donec regnū dei ueniat. **Q**uoniam in saluatorem primo uinū non bñdixisse: sed tantum accepto calice grās egisse: discipulisq; dispartiendū inter se tradidisse legimus. Cū uero iam panem sua bñdictione uertisset in carnem: uinum bñdixisse: & in sui sanguinis substantiam cōmutasse: bis a dño in cœna

discipulos fuisse potatos aduertamus oportet: uino. s. ante cōsecrationē panis: deinde sanguine in calice consecrato. Accepto ergo calice. Vas erat quo bibere solebant in mensa conuiuā. Est porro rationi cōsentaneum hoc uas (cuiuslibet figuræ fuisse credatur) fuisse grādiusculū: ut de illo tot homines bibere possent. Gratias egit deo: q̄ suū desiderium de legali cœna cū matre & apostolis sumenda compleisset. Potuerunt (ni fallor) hęc fuisse uerba dñi Iesu calicem tenētis in manu. Gratias tibi ago optime pater: q̄ desiderii mei compotē me fecisti. Manducaui pascha cū matre: cum discipulis meis: quod pro amoris magnitudine: pro tēporis longa expectatione: pro imminente magnæ necessitatis articulo: desiderio magno complere desiderauī. Laui pedes apostolorū: ut plene illos munda rem: mundatosq; relinquerem. Mūdātī sunt. Grās ago tibi: a quo bona cuncta procedunt. Vertit post hęc sermonem ad apostolos. **Q**uoniam igitur comestus est legalis agnus: & loti sunt pedes uestri ut humilitatē disceretis & beneficentiā: en ego dominus uniuersæ terræ: & oīs ueritatis edocēdæ magister: qui ministrū me gessi: lauans pedes uōs genuflexus coram uobis: nunc sedens inter uos / & in loco magistri / iterū quasi minister uobis potum porrigo. Accipite & diuidite inter uos / unusq;q; habeat partē suam. Diuidite inter uos inq;: ne quis uestre sit talis muneris expers: sicut neq; quispiam a pedum lotionē exclusus est. Dico enim uobis q̄ non bibam de generatione uitis. i. uinū in uitæ generatum: donec regnū dei ueniat. Hęc ut prius intelligenda sunt. **Q**uasi dicat hoc ultimo quo bibo uos omnes bibite mecum: post hunc enim potum traditum discipulis: dominus Iesus non bibisse legitur.

An dominus Iesus suæ matris lauerit pedes sicut apostolorum pedes in ultima cœna.

q Via intelligere mihi uideor ambigi hoc loco inter uos an Christus matris suæ lauerit pedes/ & an illi porrexerit potum sicut discipulis/afferam quid de his rōni cōsentaneū uideat: ferre inde sentētiā urūm fuerit. Obmitto pudorem Virginis nō decuisse nudos pedes lauandos corā tot uiris offerre: qui si erant discipuli domini Iesu: homines tamen erant: nōdum in gratia confirmati: nōdum pedes. i. affectus purgatos habētes/ quos purgare restabat. Erat Virgo gratia plena: erat obumbrata spū sancto: cuius uirtute oēs eius affectus temperati fuerant. Q uod igitur in ea lauaretur habere non poterat: non poterat etiā partem nō habere cū filio: quæ gratiam apud dñm patrem assecuta fuerat/ unde unigeniti sui mater/ cœlorum regina/ & angelorū domina constitueretur. Dispar longe/ ualdeq; dissimilis est ratio lauandorū pedum/ & calicis epotādi. Vinum. n. de quo (ut ego existimo) filius bibit/ & apostolis bibendū porrexit in signum charitatis datū est. Loti uero sunt pedes ad mundiciæ designandum supplementū. Q uare matri quā charissimam habuit cur nō porrexerit potum nulla mihi constat ratio. Q uid nunc de his magis appareat rationi consentaneum/ uos iudicate: & deinceps substinate hic & uigilate mecum: attendentes quid de munere quo dominus Iesus donauit apostolos Lucas referat.

De gratiis duabus actis a dño Iesu dū fregit panē quem in se cōuertit. T accepto pane gratias egit/ & fregit/ & dedit eis dicens. Hoc est corpus meū quod pro uobis datur. Hoc facite in meam cōmemorationem. Similiter & calicē postq; cœnauit dicens. Hic calix nouū testamentū est in meo sanguine: qui pro uobis effundetur. Si usq; alias opus fuit substinere & uigilare: hic maxime uigilādū/ attētissimeq; substinēdū existimo: ut inauditi muneris quo Christus donauit apostolos rationem & excellētiā agnoscamus. Q m̄ in est accipiendis muneribus erubescētia quædam quam sermo dantis augere solet: qui uerbis munus extollunt/ muneris suo detrahunt gratiā. Q uare dominus Iesus sub modici panis & uini speciebus: corpus & sanguinē suū apostolis donans: quo potest paucioribus & maxime ad rem facientibus uerbis utitur: offerēdo/ donādoq; se ipsum. Dic Lucas. Accepto pane gratias egit. Gratia bonum siue munus est/ quod præstatur præter debitum: lege aut longa cōsuetudine cōprobatum. Nam si ex lege iā non ex gratia. Et qm̄ in gratia huius muneris ratio tota solidatur/ quas egerit gratias hoc sacramentum conficiendo (ut possumus) examinemus. Prima in hoc muneris gratia fuit panem frangere. Sed quomodo frangere? Non tantum in partes distribuere: sed saluis panis accidentibus eius substantiam tollere/

L

M

N

O immitere meliorem. Fregit ergo Iesus panē: qñ panis substātiā substu-
 lit: & suppleuit carnē pro ea: nō qualēcunq; carnem/sed suam. Est certe
 hāc gratia grādis. Non. n. habet lex: non consuetudo naturā creatā sine
 dispositiōe prāuia/unam substantiā auferri: & aliā mox immitte. Acces-
 sit huic altera gratia: accidentia manere: transire substātiā siue subiectū
 quod etiam creata natura nunq̃ fecit aut facere poterit. Secundum nem-
 pe vires suas/natura dū agit: accidentia imprimis remouet amica substā-
 tiā: cuius formā e medio tollere uult: & simul inuehit inimica: illa expel-
 lens: ne aduentantē formā nouā substantiā impediāt: ingerens ista: ut
 P illi sint auxilio quam adducit. Inde fit ut priora accidentia manere non
 possint uirtute creata/Si prior substātia per naturam penitus auferatur.
 Natura uero creatrix quoniam infiniti uigoris est: quoniam nihil illi
 resistere potest: quoniam tempore metiri nō ualet: in momento/in ictu
 oculi: nullis dispositionibus prāuiis: nullo accidente priori aliquatenus
 immutato/ipsorū accidentium substantiā/siue (ut sic dixerim) formam
 substantiāle aufert qñ uult: & materiē quā de nihilo esse iusserat: si uult
 ad nihilum redigit: saluis accidētibus quā substantia ex forma constans
 ac materia in se ferebat. Vis horū rationem exemplo colligere. En accipe
 Si ciuitas oppugnetur: nōne princeps obsidionis prius admouet mōenī-
 bus & propugnaculis machinas. Moenia deinde machinis sternit: fugat
 hostes: militesq; suos immittit. Post hāc dominātem ab imperio deicit.
 Ipse tandē ingreditur: & suā efficit ciuitatē. Quid ita? Quia finitā uir-
 tutis est & resistantē inimicum eicere non potest: nisi proprios immittat
 amicos. Hi ingredi nequeūt: nisi hostis tenētis ciuitatem defensores pel-
 lat: hos nequit profligare saluis mōenibus. Vt igitur ciuitatem obtineat:
 machinis aggreditur æquare solo mōenia: suos immitere qui eiciant ad-
 uersantes. At si tanti forēt huic principi bellatores: ut saluis mōenibus &
 M inimici defensoribus in urbe manentibus inimicū a principatu deturba-
 re: seq; principem posset constituere: nunq̃ eiciendis hostibus tēpus tere-
 ret. Itaq; primā causā uirtus/primā materiā quā est omnis substātiā/
 Q omniumq; accidentium domicilium primū/nullius adminiculo attin-
 gens & uersans/cuiuslibet substantiā accidētia saluare & seruare potest/
 materia simul & forma/siue substantia penitus inde sublata.
 Siue creatus sit mundus siue æternus a prima tamen causā primā ma-
 teriam sine adminiculo uersari fatendum est.

Ed dices/rationi nō consonat primā cām ad materiā nudā
 suas vires extendere. Si uis rñdeā. Da quæso. Quid multi phī-
 losophi neq; spernendi profitentur/mūdum. s. esse creatū & in
 principio

principio/rudem primū materiā apparuisse ex nihilo. Quis hāc quæso digessit inspecies: nisi prima causa? Primam igitur cām quam a principio creatricē naturam dixi: ad materiā nudā suas vires extēdere: negare nō poteris: si cū multis philosophis mundū statuas nō eē sempiternū. Iā audire uideor quosdā plusq̄ oporteat sapientes qui dicant nō eē cōfessū inter philosophos mundū esse tēporaneum. Quinimo a multis & sane præclaris statui sempiternū. Ab aliis itē asseri quantitatem coæuam esse materiæ: q̄ si iuxta illos mūdus asseratur æternus: non erit cur uigor primæ causæ materiā nudam adeat imutandā. Et adhuc si mundus temporaneus asseratur: nunq̄ prima causa materiā nudam inueniet: quā alioz opinionione q̄titas semper uestit. Ante oīa dicere possem non plus eē cōfessum mundi uetustā æternitatem q̄ nouitatē essendi: & saltē multis accedentibus philosophis nō tam uetustū mundū asserentibus est rationi cōsentaneum: naturā creatricem quæ mundū fabricauit: primā ad materiā suas vires extēdere potuisse: immo extendisse aliquñ dandū erit. Meminerint tñ priores mundi extendētes ætatē: creati posse etiā aliquid qd̄ æternū sit: nisi Platonis sentētiā penitus aspernentur: & hanc ipsam mundi structuram meminerint materia: forma: agenteq̄ cōsurgere: quæ si uera sunt: agens quod æternitatis fundamentū est: & ab æterno secundū platonicos fabricauit æternū: æternā materiā: nudam omni forma mundana: infinita dudū æternitate uersauit. Meminerint alteri materiā a dimensionibus nunq̄ sepantes q̄titatē: nō habere agendi uirtutē. Itaq̄ deus qui materiā q̄tam (ut asserūt) uersat qñ uult: nulla uirtute extra ipm̄ posita: nullis dispositionū machinis necessario adhibitis illā cōmutabit. Neq̄ nos paulo ante plus aliqd̄ sumpsimus: nisi quod deus nullarū in dispositionū uiribus ab ope peragendo poterit impediri. Nullarūue itē dispositionū adminiculo ad agendū erit idiguus. Ita nihil obstabit quominus unam substantiā destruat: cuius accidentia saluet.

Tres aliæ græ quas fecit dñs Iesus frangēdo panem & in se cōuertēdo. Aec porro accidentia a sua substantia panis. s. natura destituta qñ panem fregit dñs: aliā substantiam circūtegere/ & occultare minime potuissent/ quæ illa nō substineret & ferret in se. Egit propterea dñs alias grās. Velant/ contegunt Christi corpus: Continent carnē eius & sanguinem: Contegunt totum Christū: neq̄ tamen in eius carne uel sanguine/ neq̄ in hominis substantia cōseruantur: nec illis adhærēt: nec sustentantur in illis. Hic si quæras quid phibet illa accidentia. i. albedinem/ figurā/ saporē hostiæ/ siue panis/ inesse corpori saluatoris: Colorem/ odorem/ liquorē uini cōsecrati inesse eius sanguini? Respondeo

T

R

S

XXX

imprimis gloriam saluatoris id prohibere. Corpus nāq; eius incorruptibile: sanguis omni fece purgatus/ & oīno inalterabilis/ accidentia corruptibilia capere non debet. Hæc præterea accidentia humano corpori uel sanguini non conueniūt. Fluunt. n. a mixtura elementorū longe inde remotissima unde coalescit corpus humanū. Quare ne fiat iniuria corpori nobilissimo: & sanguini super oīa mixta perfectissimo. Ne fiat iniuria gloriæ huius corporis sup oīa corpora hoīum natura & gratia elegantissimi: facit per gratiā Christus panis & uini accidentia suo corpori non inherere. Cur cū substantia corporis & sanguinis sui dñs Iesus nō faciat permanere substantiā panis: aut aliā immittat substantiā quæ accidetia illa sustentet: qm̄ qui sciuit: potuit: & effecit unā personā deū simul & hominem eē/ potuit eidem addere panē: aliamue substantiā si uoluisset. Respondēdo. Potuisset certe si uoluisset: at noluit: qm̄ expediēs nō fuit. Oportebat deum fieri hoīem magna rōne/ quā (ut deus dedit) tractātes de annunciatione & uerbi incarnatione narrauimus. Non sic oportuit deum fieri panē aliamue substantiā: quod factū esset/ si panis substantia diuinæ personæ instar humanitatis fuisset unita. Licuisset. n. dicere panis est deus: sicut uere licet dicere homo est deus. Quod quoniā non est opportunum sine rōne & penitus absurdū existimare deū id efficere. Adhuc quoniam creata natura nunq̄ per plura facit quod paucioribus pōt absolute: ne casso labore se ipsam exerceat. Natura increata quæ longe est sapientior: cur plura ibi faciet: ubi pauciora sufficiunt? Potuit deus si uoluit accidentia panis & uini seruare: & permanentiā illis cōcedere sine subiecto. Non ergo debuit uel panis substantiā in hac fractiōis grā cōseruare: uel eius loco aliā immittere: nō. n. qui sapiat gratiā facit: aut iniuriosam: aut superuacuā. Si adhuc quærere pergas. Sed quomodo potuit quod naturæ lege non cōstat? Rñdeo meminisse oportet quod ab initio dixi dñm Iesum hæc fecisse per grām. Quoniā qđ usus non habuit: quod creatæ naturæ ratio oīno nesciuit: increata peregit. Si præterea ingras: quā nā ratione id facere potuit: es certe importunus. Nōne paulo ante monstrauimus diuinā uirtutē omnia creata ut libet se sola: sine ullis machinis: sine repugnantia in dispositionū antecedētiū: sine adminiculo subsequētium posse uersare? Tritū est. Nō minor est uirtus q̄ quærere parta tueri. Illa igitur uirtus quæ oīa creata cōficere sufficit: se sola cur nō sufficiat eadem cōseruare? At nunq̄ accidentia sine subiecto creauit. Fateor. Creauit tñ illa creando subiecta: qñ subiectū iussit esse cū illis. At quia potuit: ut iam cōstat: subiectū absq; illis efficere: cur quæso non possit remouendo subiectū accidentia cōseruare? Quia iam nō erunt accidentia: nō. n. accedent

accedent alteri: nec alteri accident: nec penitus inhærebunt. Ne quæso ic
 circo diffidas: habebunt inhærentiā in aptitudine. i. rationem qua uale-
 ant & debeant inhærere: & sustentabuntur primæ causæ uolūtate sola.
 Itaq; rōnem accedentium/uel accidētium non amittent. Quoniā iuxta
 Aristotelis logicā & methaphisicam non in actu sed in aptitudine natu-
 rali/rei cuiusq; ratio siue diffinitio conseruatur. Neq; erunt penitus sine
 sustentante: quibus illi non inhæreant: sustentabit illa uoluntas omni-
 potētis: cui tñ non inhærebunt. Quoniā tam debile & infirmū: tam so-
 lido tamq; uiuaci p̄pinquius nequit accedere. Vis exemplo doceam ali-
 quid sustentari neq; inhærere tñ: uel tangere sustentantē: Quia quæ-
 so potestate legatus in prouincia dicit populis iura: Nempe principis le-
 gantis. At neq; princeps: neq; principis uires illum tangunt. Sustentat
 igitur auctoritas principis per solam uoluntatem omnem uigorem: ri-
 goremq; legati. Calefit aqua a sole: & ab eodem calida conseruatur: nū-
 quid solis substantia tangit aquam? Sola uirtus solis hoc facit sole peni-
 tus immutato. Ita sola uoluntas dei illa accidentia sine subiecto conser-
 uat: quæ deum uel eius uoluntatem nullatenus tangunt. Magnes su-
 spendit ferrū: & quod natura propria fertur ad centrum: naturæ poten-
 tioris ui in sublimi stare compellitur: neq; tamen tangitur magnes a fer-
 ro. Si mihi non credis: crede experimento uulgatissimo per quod asserit
 archa qua Mahumetti ossa cōcludi dicuntur sine repagulis sine sustinē-
 tibus stare sublimis: & per æqualia spacia astructura in qua est locata di-
 stare. Quoniā archa ipsa ex ferro: parietes uero quibus continetur ma-
 gnetæ sunt fabricati. Cur nunc nō cōfiteamur non eē incredibile (quo-
 niam a rerū natura non est alienum) sustentari aliquid/neq; tamen in-
 hærere sustentanti? Hic si obiicias: color nempe figura panis & uini cō-
 secrati/quantitatibus suis super extensa nonne in ea cœna manebant: &
 nunc in altari manere uidentur? Manebant certe & manent. Quomo-
 do igitur dicemus accidentia in hoc munere nō fuisse/& modo non esse
 sustentata? Neq; hoc te moueat uelim. Qui hæret mobili si illud mo-
 ueatur/nunq̄ ipse erit immotus. Qui in arena ædificat quis a profūdo
 siue ab alto opus incipiat/sine fundamento tñ creditur ædificare. Qm̄
 id non est stabile in quo primordia iacta sunt. Quātitates igitur huius
 muneris spoliata subiecto: subiectū esse non poterāt neq; possunt. Itaq;
 colores/figuræ/reliquaq; panis fracti & uini in sanguinem uersi accide-
 tia/licet quantitatibus essent tunc/& mō in eucharistiæ sacramēto super
 extensa sunt nō tñ sustentabant in illis: neq; modo sustentātur in alia
 quauis creata natura: sed ab increata natura tunc conseruebantur: & in

V

X

Y

V eucharistia sacramento modo conseruantur per gratiam: quam domi-
 nus Iesus fecit dum fregit panē: dumq; uinum secundo benedixit.
 Alia gratia a Christo facta dum panem consecrauit & uinum.
 Z Onfueuerunt corpora suis locis circūclusa manere: & iccirco lo-
 cata maiora nequeunt esse q̄ locus. Vbi enim aliquid continet/
 & undiq; clauditur: a claudente capi totum necesse est. Modica
 panis fragmenta tā exigui Christi corpus cōtinere quomodo potuerūt/
 Natura hoc nō capit: neq; ratio intelligere sufficit. Fateor plane si ad na-
 turam creatā aspicias/corpus suo loco circūscribi: penitusq; cōcludi: & ic-
 circo locū nunq̄ minorem: semp̄ aut̄ æqualem aut̄ maiorem cōuenit eē
 A locato. Itaq; Christi corpus corporeo mō locatū in pane fracto: sanguis
 in uino bñdicto esse nō potuit. Si uero spiritualia aspicias/uidebis nō so-
 lum naturā creatā uirtute: sed ciuili etiā disciplinā maiora minoribus im-
 mitti: esseq; penitus ī mīore repositum maius atq; locatum. Videbis itē
 rem unam multis in locis eodē tempore penitus inueniri. Videbis uno
 loco illam deficere: augeri in alio. Videbis hanc ipsam rem totā ne dū in
 toto loco: sed in qualibet pte loci integram permanē. Per grās igit̄ quas
 egit dñs Iesus dum fregit panē & in suū corpus cōuertit: dum uinū uer-
 tit in sanguinē/quod spiritui deus tribuerat ab initio ut deus nūc corpo-
 ri suo cōdonat/quod in accidētibus panis: & in uini accidētibus sangui-
 nem suū quasi in loco reposuit: nō tñ solito modo locandi corpora duo
 quā diximus in illis cōtinentibus se habere uoluit. Sed quō nōnulla pe-
 B ne spiritualia/& spiritui ualde propinqua locū habere dicūtur. Nonne si
 princeps legatum mittat sua p̄ditum iurisdicēdi impandiq; facultate: erit
 facultas principis tota in legato qui mittitur? Erit certe. Neq; tñ missus a
 principe penitus secundū has facultates æqualis est illi qui misit. Ita qui
 potestate minor est: maiore se ipso recipit potestatē. Fac nūc (quod saepe
 cōtingit immo expedit fieri) plures legatos ab eodē p̄cipe per uaria lo-
 ca ad regēdos populos/moderādasq; prouincias destinari: nōne una p̄-
 Y cipis auctoritas erit in singulis: nōne erit in uariis locis integra & sibi ip̄i
 penitus æqualis: nōne hæc ip̄a auctoritas hic distribuet p̄mia bonis: illic
 p̄nas sumet de male meritis? Fac nūc unam ciuitatē aut prouinciā op-
 pugnari bello: aliam pace frui: nōne impiosior erit principis auctoritas
 inter pacatos q̄ inter bello uexatos? Fac prouinciā ab hoste bello expugna-
 ri. Nōne expugnatus princeps in ea p̄det auctoritatē: quam alibi retine-
 bit? Nōne tota principis auctoritas est in toto p̄cipe: nō plus in pede q̄
 in capite? Nōne est in qualibet eius parte? Dic tu mihi: quā pars princi-
 pis sit minus impiosa. Scio iura per linguā principem dicere: tñ iuris di-
 cendi

cendi auctoritas in lingua non est sola. Scio illum ius scribere manu. Ius tamen scriptum nō a manu sola sumit efficaciam. Est adhuc facultas principis in principe tota: neq; minus tota singulis in legatis: Si totā singulis dedit. At si unum magistratu se abdicare iubeat: non desinet esse in illo iurisdictio: & durabit in aliis quibus abrogata nō est: Quid ita? Quoniam princeps suis in legatis non modo corporeo se reponit: non se illorum dimensionibus circūscribit: sed per præstitā auctoritatem præsentiam exhibet: dū illis assistere uult & assistit: ut quæcunq; legati faciunt principis uoluntate sint facta: ac si corpore illic princeps circūscriptus haberet ubi uoluntate constituit sese exhibere præsentē. Lucerna qua noctis fugamus tenebras una domus parte sita perdurat: & domū illuminat uniuersam: una (ut ita dixerim) illuminatio nōne totam domū capit? At certe longe minus est corpus flammæ Pyramidis: lumē exhibētis in igne: q̄ domus tota. Minus est insuper parte domus: & tñ partes domus singulæ ac simul oēs unā illuminationē ab uno lumine capiunt. Neq; n. hactenus inuentus est docens quæ pars luminis cui loco in domo perluceat. Lumen igitur quod est corpus: se totum æque diffundit uariis domus partibus: consimili figura ab illo æque distantibus: neq; minus pro modo propinquitatis uniuersæ domui q̄ partibus lucē sufficit impartiri. Male actum erit cū stellis: cum luna: cū sole: si locis & spaciis quibus lucent arctari uoluerimus lucem tantā/peius si diuiserimus in illis lucē quam habent integram & penitus indiuisibilē. Pessime si eorum lucē deficere statuerimus: quoniā lucere alicubi desināt. Non deserūt coelū sydera: neq; a sua sphaera discedunt/quia lucē suam terris exhibeant: nō minus ē fulgoris in illis: quia nunc minus & uni hemisperio fulgeant. Nō extingūtur: quia alicui terræ angulo lucere desistunt. Quid ita? Quia non per loci corporei circūscriptionē lucem exhibēt: ut ubi lucent/illic ea corpore circūscribi necesse sit: sed uigore cœlesti: qui spiritui propinquus est: dum aliis lucēt: in se manent nec a loco discedūt. Splendorem nāq; distribuūt nō diuidunt: dant totam lucē: & nihil eius amittūt. Has grās Iesus fecit qñ panem fregit/uinūq; benedixit. Dedit. n. tunc suo corpori suoq; sanguini uirtutē sese exhibendi potestātē panis uiniq; speciebus & in illis efficere quæ credit sancta mater ecclesia & nos nō multo post enarrare studebimus si mō ad ea intelligenda substinueritis & mecum uigilaueritis.

Confirmatio & declaratio eorum quæ proxime dicta sunt.

Ed iam perspicio quid uos moueat. Princeps qui legatos mittit adest quidē illis per auctoritatē & uoluntatē. Secundum uero corporis uitæq; substantiā nō est præsens legatis emissis. Sic ne

res se habet & i hoc munere? Minime/sed cū uolūtate & auctoritate cor-
 pus aminam suam deū & hominem secundum substantiam spēbus pa-
 nis & uini facit adesse Iesus. Cur quæso princeps corpus sicut auctoritatē
 in legatis non circūmittit? Quia nequit/credo respōdebitur. Quia ho-
 mo est/& nil supra hominē pōt/manet unico loco per corpus:adest plu-
 ribus per auctoritatē & quasi præsētia uoluntatis. Non oīno tenebatur
 istis angustiis dñs Iesus in ultima coena & nunc tenetur minus. Quid
 ita? Nonne uerus homo tunc erat? Nunquid aliquid nunc habet plus q̄
 tunc? Erat tunc homo ut nos: sed secundū animam plene beatus: quod
 nos modo nō sumus. Et quoniā anima beata corpus (nisi aliunde impe-
 diatur) habet gloriosum: quī uolente deo patre/ipsōq; filio dei redem-
 ptore nostro dño Iesu christo disponente suæ animæ beatitudo añ pas-
 sionē corpus non compleret/ne suæ passiōis & nostræ redēptionis opus
 impediretur. Potuit tñ munera gloriosi corporis pro locorū/temporum
 rerumq; oportunitate i corpus emittere. Quēadmodū fecit aliquādo.
 Igitur qui nascens claustra uirginitatis integra seruauit in matre: quoniā
 tunc munere subtilitatis & agilitatis usus est pro gloria matris: qui super
 aquas siccis pedibus ambulauit. Quoniā agilitate seu leuitate corporis
 fūctus pro discipulis naufragio liberandis: qui sine cibo per quadragin-
 ta dies & totidem noctes māsit in monte: ut contēplationis & orationis
 studiū cōprobaret. Qui etiam in mōte resplenduit/qm̄ claritatem in
 corpore suo futurā perpetuo ostendere uoluit/potuit per eadē subtilita-
 tis & agilitatis munera/corpus suū præsens exhibere panis accidentibus
 qm̄ panem fregit/& sanguinē accidentibus uini quādo calicē benedixit.
 Egit igitur Iesus copori suo quādo fregit panē has gratias/agilitatem &
 subtilitatem illi concessit ad tempus. Hic est ille idē Iesus/aduertite uiri:
 sustinete quæso & uigilate mecū: hic est inq̄ qui post resurrectionē suā/
 ad discipulos suos ingressus est per ostia clausa: cuius corpus si pro suæ
 mensura quātitatis locū occupauisset/ligni naturā tam dēsam parietum
 structurā tam solidā sine eorū apertura/aut sine scissura/nunq̄ penetrare
 potuisset. Quia igitur gratia per gloriam plenā & permanentem in cor-
 pore resuscitato/non est coarctatus ostii densitate uel soliditate parietū/
 eadem ante passionē ex parte & ad tempus eidē corpori cōcessa non est a
 panis & a uini accidētibus circūclusus: & nūc in quottidiana eucharistiæ
 oblatione coarctari minus potest. Qm̄ corpus illud sanctissimū/gloria
 iam dudū plenum/imortale/lucidū/agile & subtile pdurat. Subtile inq̄
 non q̄ partes eius tendant in acutū lineæ uel puncti: uel q̄ propriā figu-
 ram aut ordinē amittant organicum: sed q̄ salua armonia cōcentuq; mē-
 brorū/

brorum/nequit a corpore quous solido retineri. Itaque fratres quibus iam est per
 suasum Christi corpus esse gloriosum & nostra corpora (si gloriam assequantur)
 posse transire per solida: neque a solidis coartari. Animo si uigilaueritis: & ra-
 tionis aciem integram sustinueritis: clare percipietis domini Iesu corpus
 accidentibus panis & uini non fuisse in ultima cena conclusum: neque in
 eucharistiae sacramento hoc tempore manere restrictum. Quod enim so-
 lida substantia non occupat: non prohibet: non tardat/uel concludit in-
 uitum/tenuia accidentia si noluerit nunquam coartabunt.

Confitemur unam siderum lucem lucere multis in locis: unam princi-
 pis auctoritatem multis adesse legatis. Cur igitur ambigamus ui-
 gorem diuinitatis omni luce infinito (ut ita dixerim) spiritua-
 liorem: omni principe impiosorem se posse pluribus locis secundum sub-
 stantiam exhibere praesentem: qui se omni loco exhibeat necesse est: sequi uere
 exhibet ubique totum & integrum: ut non sit locus plene deo non plenus. Hanc
 inquam diuina natura: quae ubique est tota: & usque deesse non potest: quae Chri-
 sti humanitatem animam. scilicet rationalem: carnem & sanguinem Christi sibi as-
 sociauit: & inseparabiliter iunxit in unitate personae: quando uoluerit cur illa
 secum non exhibebit praesentia accidentibus panis & uini: quibus totus
 est praesens deus. Hac igitur ratione frangens panem dominus Iesus Christus in
 ultima cena se totum singulis fragmentis immisit/ & nunc singulis hostiis/
 singulisque calicibus consecratis per omnem terrae orbem exhibet se praesentem/
 dum deus qui ubique est totus/corpus & sanguinem Christi sibi inseparabiliter
 per gratiam sociatum: illis speciebus ineffabili modo facit adesse. Si dicas hac
 ipsa ratione haec caro: hic sanguis & totus Christus secundum hominem erunt
 ubique praesentia: neque plus sub accidentibus illis in ultima domini cena: uel modo in
 eucharistia: quam aliis locis continebitur. Deus. n. aequae ubique est: cui Christi hu-
 manitas creditur associata. Rnde tu prius. Deus quia ubique aequaliter est: nun-
 quid ubique aequaliter operatur. Minime. Costat. n. uariis in locis & temporibus
 fieri diuersa/ & aduersa sine numero: & tamen idem deus ubique est: & quaecumque
 fiunt in omnibus operatur. Quid ita? Quoniam haec diuina uirtus &
 auctoritas extra se operatur ut libet: nulla naturae necessitate sed libera uo-
 luntate. Itaque hic agit hoc ut uult: & alibi aliud: quod etiam uult. Exhibe-
 bit igitur si uolet aliquid sibi associatum hic praesens: quod alibi non ex-
 hibebit: quia exhibere non libebit. Exhibebit hic aliquid praesens uno modo
 quia sic uolet: & alio modo exhibebit alibi: quia aliter uolet. Itaque huma-
 nitatem Christi quam sibi deus sociauit ad unitatem personae: uniuitque per-
 petuo: in superiori coelo locauit in gloria: ubi tanto melior est angelis effe-
 ctus: quanto excellentius praeter illis nomen hereditauit. Eo loci Christus

localiter residet: & spaciū ambiētis lineis circūscribit: nec unq̄ inde disce-
dit: nusq̄ sic est p̄ uniuersum orbē: nisi gr̄a speciali localiter uelit q̄nq̄ de
scendere: qđ rarissime factū credunt: q̄ recte sapiūt. Hāc ipsam humani-
tatē quottidie deus p̄ntem exhibet: retinetq̄ sacramentaliter ī eucharistiā
sacramēto. i. secundū corpus illis accidētibus facit eē p̄ntem: nō tñ circū-
scriptā: uel circūangustatam. Sumis igit̄ non cām totā pro tota cā. Etenī
sola diuinitas & societas eius cū carne Christi: cā non est tota p̄ quā Chri-
stus cōtinetur in hostia: sed uolūtas dei: un̄ descēdit oīs gratia. Quare si-
gnificantissime dixit euangelista gr̄as egisse dñm saluatorem: fecit. n. per
diuinā uolūtatem oīpotentē mirabilia tunc multa: sed nō penitus īpossi-
bilia: fecit mirabilia: sed nō incredibilia. Mirabile nempe est: sed nō incre-
dibile Christi corpus tam magnū paruis admodum accidentibus cōtine-
ri: nec minorari. Quoniā & ciuili instituto gr̄adis impatoris auctorita-
tē maximā: priuatus homo longe minor impio totā accipit nec minuit:
& lux solis tā gr̄adis: tota tugurio cōtinetur exiguo: neq̄ tñ angustat̄ ab
illo. Mirabile est Christi corpus & sanguinē tot locis esse p̄ntem: quot lo-
cis per orbē Christianū sacramentū eucharistiā quottidie cōficit̄: conser-
uatur & sumitur: & qđ oēm mirabilitatem supat: nunq̄ cōlū dimittere
& tot in altaribus: tot in repositoriis pmanere. Sed neq̄ sunt hęc incredi-
bilia: uel penitus impossibilia. Qm̄ uolūtas hoīum facit hęc ipsa quot-
tidie: & natura hęc eadē habet semp. Qñ & una principis auctoritas est
apud uarios eius ministros uaria per loca dispersos: neq̄ desinit princeps
suis lineis eē circūscriptus: quia īcipiat̄ eius auctoritas eē eo loci: & in eo
hoīe in quo nunq̄ fuerat. Et una lux syderis uarias ptes orbis illuminat.
Vna quoq̄ lucerna uarias domus ptes illustrat: & tñ cōelum non deserit
sydus: neq̄ lucerna candelabrū suū. Mirabile est Christi corpus in hoc lo-
co nunc eē incipere: & in alio nūc eē desinere: & nō mutari Christū secūdū
locū: neq̄ acquirere uel pdere aliquid secundū quoduis mutatiōis genus.
Sed neq̄ istud incredibile ē: p̄stat hoc ip̄m ciuilis institutio: p̄stat natura.
Nō. n. mutat̄ princeps: nō acquiritur aliqd̄ eius pristinā auctoritati q̄a no
uos legatos emittat: nihilq̄ illi subtrahit̄ si quosdā reuocat: & ab offō iu-
bet se abdicare. Nihil insup̄ stellā acqrūt p noctē dū uident̄: nihil p diē
demit̄ dū uideri desinūt: nihil soli addit̄ si pluribus oculis aut locis luce-
at: nihil demit̄ si paucioribus. Nō dabis plus lucernā q̄ p eā plures uide-
ant: q̄ q̄ paucis uel nullis oculis lumen pbeat. Non auget̄ lucerna quā
plures p fenestras lumē spgit: aut ad maiora spacia diffūdit. Nō minuit̄
si ad minora & p minora ferat̄. Mirabile ē sed nō incredibile Christi cor-
pus eē totū in toto pane: neq̄ minus totū singulis ī ptibus. Ciuilis usus
habet

habet hoc. Natura luminis idē pręstat. Principis auctoritas tota est ī prin-
cipe: tota in toto regno: & in qualibet regni pte nō minus tota. Lumē so-
lis est in sole uniuerso & p uniuersum terrę orbē lucet totū: neq; locis
pōt eē diuisū. Mirabile est/ sed nō īcredibile. Corpus Christi cū bonū sit/
& salutiferū aliis prodesse: aliis obesse sumentibus illud. Qui digne su-
mūt/uitā sumūt: qui sumunt idigne mortē accipiūt. Exhibet idē princi-
pis auctoritas: quę ad laudē pmiūq; bonorū: ad malefactorū uero uindi-
ctā poenā & suppliciū cōstituta est. Exhibet idē ē lux solis quę sanis ocu-
lis est lāta: debilibus tristis: strīgit: soluit: generat & corrūpit. Nō est igit̃
cur ea quę de rōne muneris huius dicta sunt credere recusemus: Si sub-
stinenter/ uigilanterq; cogitabimus/ deū (qui cuncta pōt) posse uni dare
de nouo: quod alteri donauit ab initio. Ratio igit̃ muneris sic se habet: N
ut dñs Iesus frangēs panem/ & uinum bñdicens: utriusq; substantiā pe-
nitus abstulerit: utriusq; accidētia penitus seruauerit. Hęc ea rōne facta
credamus: quia prima cā materiā primam pōt sola (si uult) attingere: &
illā nullis dispositionibus interueniētibus cōmutare: & ut ita dicā ad ni-
hilū reducere. Hęc ipsa accidētia pmanē fecerit sine subiecto. Hoc nos
credere faciet creatoris oīpotētia: quę nō minor est ad conseruandū sola
quę seruari uult: q̃ creaturę cuiuslibet adminiculo cōmunita. Corpus
& sanguinem suū illis sub accidētibus cōstituerit sacramētaliter nō loca-
liter. i. nō claudi: nō āgustari illis accidētibus: neq; alterari p illa: sed sub
illis fecerit cōtineri: erit hoc facile creditu si hēbimus psuasum dei oīpo-
tentiā qđ uni naturę creatę iāq; cōpletę cōcessit/ posse alteri cōdonare si
uelit. Licet. n. quę unā naturā cōstituūt alteri donare nō possit/ pristino
eēndi tenore seruato. Vt nō potest eē canis aīam hñs hoīs: neq; equus ha-
bēs mēbra leonis: qm̃ hęc naturā faciūt/ tñ quę naturis iā cōstitutis ad-
ueniūt: pōt deus dare qbuslibet. Hoc si cogitabimus (qđ & uere physi-
ci & mathematici nō negarēt) uidebimus apte quō Xpi corpus & sāguis
cōtinent̃ sub spēbus panis & uini: nō tñ claudīt illis: nec cōtaminat̃ si il-
la putrescāt: qā nō tangit̃ illis: sed illis adest: ut det grām hoīb: ipsum
Iesum pie sub illis accidētibus: sumētibus & uenerātibus: & cū eodē sub-
stinētib; patienter aduersa/ & uigilantibus ne prosperis obruantur.

De ratione accipiendi eucharistię sacramentum.

a Ccipite & comedite. Nō satis est fide sumere hoc sacramētū: co-
medēdū ēt est & mādendū ut sapiat magis. Mandit̃ aut̃ nō den-
tibus corporis: sed spūs. Spe mādēdus ē hic cibus. Spēi offm̃ quę dētes
habet supius & īferius: supius expectationē assequēdi boni: inferius stu-
diū euadendi mali. Accipiamus igit̃ & manducemus hoc sacramentum

spesantes per illud sociari dño Iesu Christo. Et quia nūc sumus aduenæ
ac hospites tpanei in hac ualle mortalitatis iter agētes: obsessum ignoran
tia: periculisq; sine numero plenū: per huius sacramēti uirtutē speremus
carnis & mundi supare pericula & a nobis effugare dāmonia: ita puenie
mus ad futurā ciuitatē quam inq̄rimus fieriq; merebimur in ea ciues sã
ctorum & domestici dei: ædificati supra fundamētū apostolorū & pphe
tarum: ipsum dñm Iesum Christū: qui se nobis dedit in cibū: Speremus
inq̄ per hunc ipsum cibū fieri cohæredes filii dei: ditati ab eodē thesauris
nō deficientibus quos neq; erugo: neq; tinea unq̄ poterit demoliri: quos
fures non effodiēt neq; furabuntur. Erūt hi thesauri animi trāq̄llitas so
lida: sanitas corporis integra: oīum desideriorū complementū: sciētia nō
ambigua: errori non permixta: pax timore carens & securā: amor stabilis
incōcussus: sine tedio: sine piculo: sine zelotipia amatū possidens: imor
talitas: impassibilitas. Hi sunt supiores spei dentes: per quos dñi Iesu cor
pus manducandū & mādendū debemus accipere. Dentes īferiores sunt
cogitatio mali quod euadimus si digne sumpserimus: in quod labimur
si sumamus indigne. Euadimus animi corporisq; dolores: qbus hic mū
dus inferior ē uere plenus. Quid. n. est uita hoīs super terrā nisi militia
nisi labor: uigilia: lucta aduersus carnē & sanguinē: aduersus mundi re
ctores tenebræ harum: Quæ mala dñi Iesu suffragiis euademus si illū
digne manducauerimus. Euadimus et pœnas īfernas: uermes. s. qui nō
morientur. Ignes qui nunq̄ extinguuntur: Sitim p̄cordia exurentē: famē
in æternum rodentē uiscera. Euadimus tenebras ppetuas. Quæ omnia
mala eos manēt qui hunc cibū hunc potū indigne manducant & bibūt.
Qui. n. indigne māducat & bibit iudiciū. i. dānationē: quæ dei iudicio re
probos manet: sibi māducat & bibit. Accipite igitur per itelligētiā fidei:
& comedite per spem: sperātes hoc cibo miseriā euadere: & foelicitatē as
sequi sempiternā. Accipite p̄pterea & comedite pie: munde: sancte & in
nocenter. Comestū porro per spem digerat charitas: hæc. n. sola transfert
amantē in rem amatam: & ambos inuicē iungit: iunctosq; cōseruat. Au
di ip̄m panē quem māducas. Qui manducat meā carnem: & bibit meū
sanguinē: in me manet & ego in eo. Manet Christus in nobis sicut caput
in mēbris dī pmanere: nos in illo sicut sub capite mēbra: quæ per caput
seruantur in uita. Nullū est mēbrum in hoīe qđ capiti nō obsequatur: &
eius seruādi grā nō faciat: nō ferat oīa. Vt maneat ī nobis dñs Iesus: sitq;
nobis caput: ut uiuamus per illū sicut mēbra per caput illū colamus: &
eius grā oīa faciamus. Ne discedat a nobis: illū totis uiribus retineamus.
Ne nos deserat: oīa æquanimiter toleremus. Caput hoc nostrum quod
natura

a natura per progenitores accepimus: uitam temporaneam ingerit mēbris: & hanc ipsam malis plenam: quæ (ut sit longissima) finitur tandē: & interea morbis & incōmodis uexat innumeris. **Q**uā si cōtingat sine egritudine ad ultimam deuenire caniciē: nōne morbus ē ipsa senectus? Vita quā suggerit nobis Iesus Christus æterna ē. Audi ipsum illū de se loquentem. **Q**ui manducat meā carnē & bibit meum sanguinē: hēt uitā æternā. **Q**uis nolit huius capitis eē membrū: qd' uitā tribuit nō casurā. Sed dices. Morimur tñ: & ipse mortuus est q' comestus uitā æternā dare p̄misit. Ne turberis: mortuus ē: sed resurrexit. Mortuus est: ut te resuscitaret. Audi illū. Et ego resuscitabo eum ī nouissimo die. Ego qui fui mortuus: & ecce sum uiuus q'a resurrexi: illū qui manet in me: illū in quo ego maneo: resuscitabo in nouissimo die. **Q**uia licet mors ad tēpus illi uitā auferat: nō tñ auferet in ppetuū. Cū desinet fieri nox. Cū aduenerit dies nouissimus: ille. s. dies q' mane hēbit nō uesperā: ille quo nullus erit nouior: qui iō nouissimus erit: q'a post oēs nouos: & nullus post illū adueniet: tunc illū resuscitabo: ita nō moriet' in æternū: sed in tpe & ad tēpus tñ. Dum nox eē poterit moriet'. Viuet aut non ad tēpus: sed ad lucis ppetuæ æternitatē: **Q**uā in nouissimo die occasum nesciente resurget nō occasurus. Si quis nobis pmitteret talia: & psuasum hēremus eū posse p̄stare: oīa eius grā faceremus: coleremus: amaremus: adoraremus eundē. Audi nūc: uigila: substine si libere loquar. Aut fidem Christi ore nō corde pfiteris: aut es penitus insanus & furiosus: si Christū dñm qui tot & talia bona cōferre pōt: qualia ipse de se loquitur: fides oñdit: spes porrigit: non amplecteris in hoc munere & illum per charitatē non amas sup omnia: illi q̄tum potes non appropinquas: illū q̄tum uales ad te nō trahis: non transformaris in illum. Nemo mihi psuadebit unq̄ uere se credere dñm Iesum eē deum: esse redemptorem suū: eē cibum aīæ suæ: qui semper in illo sit mansurus: ut ei det uitā æternam/ nisi illū amet sup oīa. Et certe si probatio dilectionis exhibitio est opis: nisi semp studeat ei in oībus/ & p oīa fieri obsequiosus: nūq̄ ab eius uolūtate se ceder' sēp iuigilet.

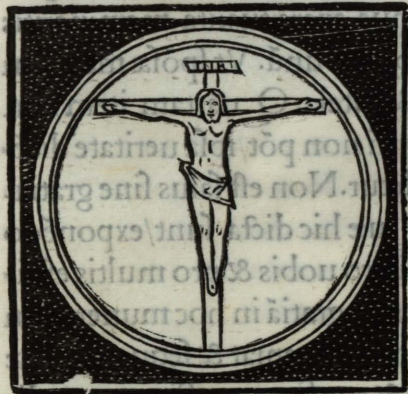
De multimoda ratione accipiendi eucharistiam.

Xcellentissimā nunc muneris huius dignitatē ut intelligere ualeamus/ aliis ecclesiæ sacramentis ut possumus cōferamus. Habent alia ecclesiæ sacramēta unum signum/ & unam rem. Hoc duo signa & duas in se cōtinet res. In aliis sacramētis/ qd' res est: signū eē non pōt. In isto qd' uere res ē: alterius rei uere signū ē. Hæc quō se hēant audite/ & quæ ī hoc sacramēto signa sint/ quæ itē res attendite. Accidētia panis & uini uisibilia primū signū sūt, Corpus & sāguis christi. i. christus

deus & homo illis accidentibus occultatus/& inuisibiliter cōtentus/nec
 coarctatus/prima res ē/& tñ signi rōnē tenere pōt. Corporis. f. mystici rō
 secundū quā Christus caput cū fidelibus mēbris/non organice sed offi-
 ciose illis incorporatus/cōiunctus/& cōcinēs/unā ecclesiā cōstituit/& cō-
 seruat. Alia res est grā g̃tum faciēs/quā præstat hoc sacramētū dū cōse-
 cratur:cōseruatur/& sumit. Accidentia panis & uini ita signū sunt/ut semp
 signa pmaneat/nunq̃ res sacramenti euadere possint. Grā gratū faciens
 contra/ita res est/ut signi naturā cape nequeat. Corpus & sāguis Christi:
 uel Christus hō ac deus ita res est/ut signū eē nō desinat. Vnitas ecclesiæ
 militātis in hoc sacramēto locū hñs rei/in signi ēt rōnem sine iniuria trā-
 sire pōt/dū ecclesiā triūphantē nobis oñdit. **Q**uod aliud sacramētū da-
 bis tot talesq; in se rōnes & tali mō connectens? **Q**ui sumit hoc munus
 (ut par est)hæc quatuor secū habet. **Q**ui aliter sumit duo prima asseq-
 tur:tertium si habet/habet ad pœnam:quartūue penitus nō attingit:sed
 labitur ī cōtrarium. Hoc ē q̃ usu dī qñq; sumi sacramētū & nō rē:qñq;
 rem/& nō sacramētū:qñq; simul utrunq;. Sacramētū tñ est qđ signi
 accipit rōnem. i. qđ sensu uel intellectu cōprehendit aliquid plus cōtinere
 q̃ pferat. Res sacramēti tñ est quæ sensui subesse non pōt:uel quæ aliud
 nequit oñdere q̃ seipsam. Sacramētū & res est qđ & aliud oñdere/& ab
 alio pōt eē monstratū. Dum igit̃ theologi dicunt aliquē sacramētū nō
 rem sumere:aliquē rem/nō sacramētū:aliquē utrūq;/capitur sacramē-
 tum tñ:non pro signo tñ:sed pro signo & re:quæ signi nō refugit rō-
 nē. Res ecōtra pro eo qđ nequit signū fieri sed est ultio significatū. Nūc
 aptius qđ ea distinctione dicat̃ aduertite. **Q**ui hoc sacramēto abutitur:
 sic sacramētū & nō rem sumere dī:ut tñ aliquid qđ est sacramētū & res
 sumere nō neget̃. Si. n. sumeret solū signū. i. accidentia sola:nō abuteret̃
 corpore & sanguine saluatoris:quæ nō attingeret. Sumit igit̃ qbus abu-
 titur. Sumit inq̃ uerū corpus:& uerū sanguinē dñi Iesu:quæ duo in hoc
 sacramēto rei sibi uendicāt locū. Sed quia a fine suo res noīa sortiunt̃:&
 grā deo nos g̃tos reddēs finis est comestiōis huius:dicēte dño. **Q**ui mā-
 ducat meā carnē:& bibit meū sāguinē hēt uitā aternā. i. finis māducādi
 est hñe uitā aternā:quæ p grām acquirit̃. Et ipsa grā aīæ uita ē:iccirco qui
 grām cū sacramēto nō accipit:rē sacramēti negat̃ accipe:nō qā nullā rē
 capiat sacramēti:Capit. n. rem nobilissimā & oīum p̃ciosissimā carnē &
 sanguinē Iesu Christi:sed non capit grām ultimū effectū muneris:quo
 Christus donauit apostolos. **Q**ui uero nō accipit uisibilia accidentia q-
 bus uelat̃ Christus in hostia:nō accipit carnē eius & sanguinē uelatū ab
 illis. Non igitur accipit sacramētum:qm̃ neq; suscipit aliquod signum.
 At si pic

At si pie credat/capereq; desideret/& nō habeat largitorem/uel mala ualitudine stomachi retinere posse diffidat assequit' grām quā manet sacramentū hoc accipiētes. Deus. n. qui scrutator est cordium/bonā uoluntatem non minus q̄ opus acceptat/si opus nequeat exhiberi. Ita hic accipit rem ultimā & finem assequitur: quē quærebat/sacramentū tñ non assequitur: quia gratia cum sit res & non signum/sacramentum esse nō potest.

Declarantur supradicta & concluditur eucharistiæ excellentia super omnia sacramenta.

DVO Illa signa/duas res quas diximus hoc munere contineri si mihi non credis crede magistro ueritatis: immo crede ueritati quæ falli non pōt: & fallere nescit. Existimo de accidentibus an sint i hoc munere neminē ambigere qui sensu non careat. Corpus uerū Christi & uerū sanguinem uerū (ea ratione qua diximus) esse sub illis accidentibus dicit ipse Iesus panis uiuus. Hoc est corpus meū. Hoc quod

his accidentibus fracti panis continetur. Hoc quod uobis do: hoc quod uos accipere iubeo est corpus meum/sed quale corpus phantasticum ne? uel aliquid aliud repræsentans corpus aut uim corporis habēs? nihil est horum: corpus est: quod pro uobis tradetur: Non tradetur autē corpus phantasticum: aut aereum: uel aliquid supplēs uicem corporis: aut uim corporis continens aut repræsentans illud: tradetur uero corpus natum ex Virgine: tradetur corpus qđ flagellabitur: conspuetur: spinis coronabitur: crucifigetur: morietur: sepelietur: resurget. Hoc ē corpus meū: qđ do uobis: corpus inq̄ quod pro uobis tradetur per Iudam p̄ditorē scribes phariseorūq; malitiæ: quod per pharisaicam hypochrisim plenā inuidia atq; supbia: quod per pontificū & sacerdotū ambitionē & avaritiā tradetur Pilato: quod per impiā & secordē pusillanimitatē Pilati itelligētis innocentia eius: nec illud liberare pro offō audētis tradet Herodi: ut illud liberet. Vt fructū iustitiæ (si liberet) o Pilate alius tibi p̄cipiat: si dā ne? tu tibi inocēs uidearis: sis tñ reus q̄ iustū uirū liberaſ nō es ausus: qđ ab Herode uana curiositate latāter exceptū: supba negligētia uilipensū: & inderisum purpura uestitū: tradetur itex Pilato: qđ a Pilato tradet tādem crucifixoribus. Est igitur uerum corpus habens carnem & sanguinem: neruos & ossa. Hic sanguis est: nō imaginarius sed qui per flagella & uulnera de uiuo corpore effundetur ab inimicis. Esse in hoc munere

tertiam rem quæ sit etiã signũ testatur eadem ueritas per Lucam dicens. Hoc facite in meam cõmemoratiõem. In cõmemorationẽ amoris quo ecclesiã dilexi spõsam meã/in cõmemorationẽ societatis & unitatis qua illi perpetuo me cõiunxi. Vt sicut cibus cū comedẽte fit unũ/ita me unũ esse cum ecclesia memineritis: ea unitate: qua uir & uxor unum sunt. Et sicut uir caput est uxoris. Sicut uir & uxor unã domũ faciũt/sic me & ecclesiam fideleũ unam familiã esse memineritis/& ipsam ecclesiã mēbro- rum uicem/me capitis locũ tenere sciatis. Sicut pastor & oues unus grex sunt. Sicut dux & militũ multitudo sũt unus exercitus: ita memineritis me cū ouibus meis cum meis comilitonibus eẽ unũ. Vt spõsã meã sim caput: ouili custodia: exercitui præfidiũ/& tutela. Quartam item rem hoc munere contineri uidelicet grã negari non põt/ipsa ueritate dicẽte/quod pro uobis. i. pro uestra salute tradetur. Non est salus sine gratia. Corpus ergo hoc acquireret uobis gratiã. Quæ hic dicta sunt/exponẽdo pro uobis/Matheus explanat ubi dicit/quĩ pro uobis & pro multis effũdetur in remissionẽ peccatorũ. Iam clara res est gratiã in hoc munere conferri. Non. n. remittitur peccatum nisi gratia præueniat & sequatur. Præuenit grã disponens: subsequitur pficiens & confirmans. Sic ergo traditur pro uobis o fideles/corpus dñi Iesu. Sic pro uobis eius sanguis effunditur/ut uobis fiat remissio peccatorũ: & uobis gratia cõdonetur. Habet igitur hoc munus duo cõia cū reliquis muneribus quibus Christus donauit ecclesiã/cõmunia inq̃ cum reliquis ecclesiæ sacramētis. Primum & ultimũ signũ sensibile quod semper est signum nunq̃ res. Et gratiã gratum facientẽ quæ semper est res/& signi naturam non recipit/cũ nil pro certo de illa experiamur q̃ diu hic uiuimus: Habet tertiũ præferre. s. Christi & ecclesiæ unitatẽ cõmune cū matrimonio. Secũdũ uero. s. continere Christum deum & hoĩem habet peculiare: singulare: atq; excellentissimũ. Hæc si uigilantius obseruauerimus uidebimus singulas huius muneris partes excellentissimas esse: q̃uis tres earum uideantur aliis sanctorũ partibus assimilari. Omnia ecclesiæ sacramēta habet quidem uisibilẽ spẽm: naturam siue subiectum priorem non amittentẽ. Hic species. i. accidentia: propria substantia pereunte: dei sola uoluntate pseuerant. In aliis sacramentis sola uisibilis species sacramentũ nõ est: sed illa cum uerbis: signi cõplent rationẽ. Aqua. n. non est baptismi species sola: neq; sola uerba baptizantis baptismi species sunt: sed uerba simul & aqua species sũt baptismi. Sic de reliquis sacramētis res se habet: hic solæ species primo loco rōnem sacramēti tenere noscuntur. Licet præterea alia sacramēta gratiam afferant: nullum tñ eorum talem ac tantã afferre sufficit: quantam

istud. Notum est matrimoniū referre unitatē Christi & ecclesiā: sed non tam plene: non tā efficaciter q̄ hoc munus. Licet. n. maritus caput sit mulieris sicut Christus ecclesiā: tñ Christus ipse hoc munere cōtentus se ipsum suamq; unitatē plenius repræsentat: q̄ alia quælibet creatura. Est igitur hoc munus præ omnibus sacramētis excellentissimū: quando nullū aliud in se tot cōtinet bona: nullius signa in creata uirtute sola cōsistūt: nullum tantū potest asferre gratiæ quantū istud. Et profecto baptis-
Fmus licet primam asferat gratiā: quæ certe est amplissima: non tñ æque sublimem locum acquirit in cœlo. Fateor igitur baptisma esse magis necessarium: sed non magis meritorium.

De excellentia eucharistiæ secundum suas causas & modum essendi & primo secundum efficientem causam.

Ed quoniam quicquid humanis uerbis dici potest minus est dignitate tanti muneris: quæso ne pigeat adhuc substinere hic & uigilare mecū: dū alia uia excellentiæ eius aliquā scintillam annitor oñdere. Res oēs dignitatē habentes: illam aut ab agente: aut a fine: aut a forma: aut a partibus: aut ab essendi modo suscipiūt. Cōficiuntur alia sacramēta uerbis humanis uirtute tñ diuina suffultis: suo nempe nomine homo cōficit oīa sacramenta: potestate tamen fretus quam accipit ab ecclesia. Qui baptizat dicit. Ego te baptizo in nomīe p̄ris & f. & f. s. Qui ordinat manū imponit: & uerba depromit significantia illū efficere: quod instrumēta suscipienti oblata demonstrant: & dū manus iniungit ad sacerdotiū supplicans dicit. Consacrentur manus istæ: per istā sanctam unctiōē & nostram bñdictiōē. Qui absoluit dicit. Ego te absoluo a peccatis mihi cōfessis in nomine p̄ris & f. & s. f. Qui cōtrahūt matrimonium dicūt. Accipio te in meam: & ego te in meū. Qui oleo inungit extremo dicit. Per istam sanctā unctiōem p̄carat tibi deus quicquid oculis peccauisti: aut sub eisdem uerbis aliū sensum nominat quē inungit. Sex inq̄ ecclesiæ sacramēta per hoīes dantur: & uerbis humanis: Eucharistiam sacerdos qñ conficit non suis sermonibus: sed Christi uerbis innititur: nō inq̄ ut prima p̄sona: non ut agens loquitur: sed quasi minister sermonis credit & sperat uerbis Christi quæ ipse enunciat: hoc effici sacramentū. Neq; mirum si homines suo sermone: suaq; p̄sona: sex quæ diximus sacramēta conficiant. Continent oīa puram creaturam: & nihil increatum illis inest. In hoc uero sacramēto adducitur deus non ubi nō fuerat: qui totus ubiq; est: sed nouo essendi modo. Nō. n. erat sub panis uiniue speciebus sacramētaliter qñ uerba Christi prolata non fuerāt. Accedit Christi uerbum: & ipse uenit Christus uerbum. Verbū. n. quod sua
G
J
M
N
H

I uoluntate caro factum est: sua auctoritate & uolūtate: suis uerbis: suam carnem adducere debuit ad hoc munus: quod est ipse qui donat. Hic ē aries hārens cornibus iter uepres: qui pro Isaac filio Abrae se obtulit holocaustū. Hāsit. n. dñs Iesus inter uepres: hāsit cornibus: qñ gloriæ suæ maiestātē abscondit in homine: quādo fœlicitatis uim: qua eius anima semp abundauit religari uoluit: ne perueniret ad corpus: & sensibus corporis compatiēdo quasi uepribus detineri. Est inq̄ aries oblatus in holocaustum: cuius odore obedientiæ delectatus est deus: redēptus est Isaac: & consolatus ac exaltatus Abraam.

Onstat omnium sacramentorū finē ultimum eē fœlicitatē æternam: ad quā baptis̄mus perducit/ quia apit ianuam/ per quā ad deum ingredi ualeamus. Hanc ipsam ianuā itēq̄ obseratā/ iterū aperit pœnitentia. Alia sacramēta ne claudatur ianua quā dixi ad miniculum præstant. Munus uero hoc/ hoc sacramētum ipsius fœlicitatis fontis nos iungit & sociat. Facit fœlicitatē uenire ad nos: nosq̄ in illa manere: & illā tenet in nobis. Quid est quæso nostræ fœlicitatis fons/ fomes/ fūndamentum/ & culmen? Dñs Iesus Christus qui deus est: hic est uere lapis angularis: qui sicut deū in Christo homini sociatū continet/ sic Christū deum hoibus adiūgit: q̄ in hoc munere se nobis donat in cibū: manetq̄ per hoc munus in nobis. Audi quid dicat/ donum hoc quod se ipsū donat. Qui māducat meā carnem & bibit meū sanguinē in me manet & ego in eo. Manemus igitur in fonte fœlicitatis per hoc munus: ad quod per alia sacramēta appropinquamus. Per hoc manet in nobis tota fœlicitas: per alia idonei simus ad illā participandam. Si formam nunc pensitemus/ quod os/ quæ lingua exprimere/ quis itellectus cape sufficit formā huius sacramēti in quo est formæ dator? Dicam paucis quod possum. Omne bonū habet hæc forma. Bonū habet quod totus mūdus cape nō potest: de quo ille solus aliquid intelligit: qui se nihil penitus pro rei dignitate intellexisse cognoscit. Hic est colūna ignis antecedens p noctem & fumus per diem dei populū dirigēs: cuius rationē & receptaculū uniuersus populus/ & ipse Moyses ignorauit. Si partes attēdimus/ quid iter corporeas creaturas hoīe præstantius? Quid iter spūalia primo ente pōt esse sublimius? Hæ huius sacramēti/ huius muneris ptes sunt. Hō cuius gratia creata sunt oīa: & deus qui cuncta creauit partis hic habēt rōnem. Quod est plusq̄ uniuersum/ hic uenit quasi in ptem/ & sic est pars ut toto nō sit minus. O excellens manus quod totius boni cōtinet bonitatē. O munus ineffabile: in quo pars nequit eē minus toto. Deus est quicqd est: est igitur & corpus/ & sanguis/ & anima christi: est Christus homo totus: est

tus: est gr̃a: est panis uinūq; accidētia. Sed longe plus est & melius omni-
bus istis. Quid dixi est longe plus: Plus illis est infinito: & melius est de-
us illa quæ diximus q̃ ipsa in se permaneant: & tamen illa cum deo sum-
pta: partes sunt in hoc munere: Quia singula suam naturā: suamq; sub-
stantiā retinent: nec ab infinito diuinæ perfectionis pelago absorbent̃.
Hic est uere rubus quem uiderat Moyſes ardere neq; comburi. Ardet
nanq; caro: sanguis: anima Christi: ardet Christus totus charitate: ardet
maiestate: ardet deitatis potentia: neq; comburuntur in illo hæc: sed in-
tegra manent. Sunt alia ecclesiæ sacramenta dum fiunt: & ubi fieri desie-
runt: ultra non durant: licet effectus eorum permaneat. Hoc uero pdu-
rat effectum. Habent alia unde mensurentur: hoc immensum est: pror-
susq; omnem mensurā excedit. Est uere hic panis: hydria illa farinæ quæ
non deficiet: est lechitus olei mulieris sereptanæ: quæ pavit Heliam: est
uere oleum uasis: quod mulier pro debito infundēs: quotquot uasa af-
ferunt̃ replet: uasīq; deficientibus stat se ipso: unde pro filio uiduæ pa-
terno creditori debitum soluitur: & filius a seruitute de liquoris huius
precio liberatur. Hoc enim est corpus quod pro uobis tradetur o filioli
matris ecclesiæ. Hic est sanguis qui pro uobis fundetur in remissionem
peccatorum uestrorum: in precium uestre libertatis. Et de munere do-
mini nostri Iesu Christi a suis recessuri hætenus dictum sit.

Præfatio ad lectores de ratione scribendi dñi testamentū excusatoria.

DE TESTAMĒTO dñi nostri Iesu Christi no-
uo sane: noua ratione & inusitata de hære-
ditate conscripto dicere non auderem nisi
ipsum Iesum dicere audirē. Hic calix no-
uum testamentum est in meo sanguine:
Cuius seriem testamēti Ioannes euangeli-
sta litteris mandaturus: in testatore mētis
constantiam testatur: legata deinde cōscri-
bit. Hæredes instituit. Tandemq; fidei cō-
missario executionem dispositorum scri-

bit cōmendatam. Quæ singula si minus sufficienter fuero prosecutus:
scio bonum mihi eē: & uobis utile plusq; dici possit: q̃ pro rerum ampli-
tudine: pro testatoris maiestate: proq; notarii dignitate: plene hæc expli-
care nō possim. Nemo igitur mihi quæso calumniam imponat: q̃ mul-
ta obmiserim: & enarrando testamentum domini: lacerauerim potius
euangelii historiam q̃ texuerim. Fateor plane in hac ipsa Ioannis narra-

JHXXO

tionem: plura esse mysteria quā uerba. Fateor omnia quæ ille scripsit de testamento domini: me ferre non potuisse: sed & quæ ferēda suscepi: meam confiteor superauisse uirtutem. Tuli quātum & quouſque potui: robustiores humeri plura & melius ferant/ usque dum expedit. Satisfecit/ qui fecit quod potuit/ & ausum fuisse magna/ culpabile non est. Si non penitus inutiliter audeas. Multi autē me interpretes euangelioꝝ sensus propriis uerbis elocuti sunt. Multi eosdem sensus de sacris lris remote multū accēperunt. Ego si paucis obmissis sensum de ipso fonte euangelii deque propinquo ueritatē/ & doctrinā salutarem sumere monstrauī/ cur non recte fecisse uidebor? Si plene singula dñi Iesu uerba/ dū suum cōdidit testamentū/ ut Ioannes scripsit/ persecutus nō sum/ cur incusabor quod reliquerim aliis locū suum? Non est apud infelices/ quæ de singulis floribus fauos non aggerat. Satis ē: ex quibus potest: & quātum potest illā ad mellificandū in aluariis congregare. In ciuile est oīa poma unius arboris: uno stomacho: unaque ingestione cōsumere. Bonū est ergo relinquere cæteris scriptoribus locū suū: ut qui uelint de intactis euangelii uerbis fauos cōgerant in ecclesia. Solent pfecto ætatis nræ tabelliones: quos notarios dicimus: testamentorū particulas dare poscentibus. Solent et multa testantiū uerba breui pagella cōcludere. An quia oīa dicere nō sufficio: nulla dicā? An quia totā euangelii seriē non capio: quod sparsim mihi dñs monstrare dignat' occultabo? Si mihi sola sint fragmenta panis: ideo esuriē meā non releuabo? Ideo paruulis famæ piclitantibus negabo micas: quā panem integrū dare non possum? Lamentat' dñs quoniā dum paruuli quærent panē: nō erat qui frangeret eis. Si laceratam tunicā hēam: non induā illam? & nudus potius quā pannosus incedam? Nimis delicati est: non nisi de integro pane cibum sumere. Superbum est nimis: ac stolidum algere potius in nuditate: se abscondere quā pannosum icedere. Sed tñ hæc ipa frustra: quæ de Ioannis euangelio pro testamēto dñi a me sūpta sunt: ita spero esse consuta: ut non male cohereant. quod uero nō satis artificiose consuerim: quod futura nimis appareat: quod nō oīa dicendi stilo æqualia sint: ueniam ab illis spero: quorum gratia laboraui. Non. n. diuitibus: aut delicatis opari cōstitui: operor pauperibus: quibus existimo satis fore. Si operis mei ptes omnes sibi inuicem bene respondeant: & inhæreant firmiter. Si nihil dixi: quod a tanto testatore decretū non ostendam: si quæ de Ioannis euangelio sumpsi fideliter: & ut ab auctore scripta sūt: in medium attuli: spero lectores non improbos uoluntatem accepturos bonam: & imperfectum meum: non tam mihi quā operis difficultati ascripturos. Nunc Ioannem ipsum audiamus: & deinceps quæ dixerit declaremus.

Ego scio

Go scio quos elegerim. Sed ut impleatur scriptura: qui mandu-
 cat mecum panem/leuabit cōtra me calcaneū suum. Amodo di-
 co uobis/priusq̃ fiat/ut cū factum fuerit credatis quia ego sum:
 Cum hæc dixisset Iesus turbatus est spiritu/& p̃testatus est:& dixit. Amē
 amen dico uobis: quia unus ex uobis tradet me. Aspiciebāt ergo ad inui-
 cem se discipuli/& sciscitantes de quo diceret: erat recūbens unus ex disci-
 pulis eius in sinu Iesu/quem diligebat Iesus. Innuīt ergo huic Simon Pe-
 trus & dixit ei. Quis est de quo dicit? Itaq; cum recubisset ille supra pe-
 ctus Iesu dixit ei. Dñe quis est? Respōdit Iesus/ille est cui intēctū panem
 porrexero. Et cū intinxisset panē dedit Iudæ Simonis scariothis. Et post
 bucellam itrauit in eū Sathanas:& dixit ei Iesus. Quod facis: fac citius.
 Hoc autē nemo sciuit discūbentiū/ad qd dixerit ei. Quidam. n. putabāt
 quia loculos habebat Iudas/q̃ dixisset ei Iesus. Eme quæ opus sūt nobis
 ad idem festū/aut egenis ut aliqd daret. Cum ergo accepisset ille bucellā
 exiuit cōtinuo. Erat autē nox: Cū ergo exisset dixit Iesus. Nunc clarifica-
 tus est filius hominis/& deus clarificatus est in eo. Si deus clarificatus ē
 in eo:& deus clarificabit eum ī semet ipso/& cōtinuo clarificabit. Filioli
 adhuc modicū tēpus uobiscū sum: quæritis me/& sicut dixi iudeis/quo
 ego uado uos non potestis uenire:& uobis dico modo. Dicit ei Simon
 Petrus. Dñe quo uadis? Rñdit Iesus. Quo ego uado nō potes me sequi
 modo: sequeris autē postea. Dicit ei Petrus. Quare non possum te sequi
 modo? Aīam meā pro te ponā. Rñdit ei Iesus. Animā tuam pro me po-
 nes? Amen amen dico tibi: Nō cātabit hodie gallus donec ter me neges.
 Entis cōstantiam dñi Iesu testamētū suum cōdituri multis eius
 dictis & opibus Ioanne referēte cōprobatam: nunc plenius itel-
 ligite. Quid quæso sibi uult? Ego scio quos elegerim: nisi ego
 scio quos testamēto meo legatarios: quos hæredes scribere decreuerī. Et
 quia ab initio duodecim Apostolos elegerat quos hæredes instituturus
 erat. Iudas autē Scariothis unus apostolorū in hæreditate ptem assequi nō
 debebat/ne ignoranter frustraue cohæres scriptus uideri posset: unde ar-
 gueretur mētis incōstantia: mox adiecit. Sed ut impleatur scriptura: qui
 manducat mecū panem: leuabit cōtra me calcaneū suum. Quasi dicat.
 Non per ignorantīā unum ex uobis hæredem instituo: qui partē hære-
 ditatis nullā assequetur: sciēs hoc prudensq; facio: ut quæ decreuit deus:
 & per pphetas suos inotescere uoluit: uera & inconcussa pmaneant: illū
 inter apostolos numerauī. Decreuit. n. deus unū ex meis hæredibus: &
 mecū panē manducantibus: per ingratitudinē hæreditate priuari: sua ip-
 sius ingrata pfidia: qua non uerebitur insurgere cōtra me. Prudens ergo

& sciens ad condendū testamentū accedo: qm̄ scio quos mihi legatarios
 & hæredes elegerim. Scio quis eorū sit ab hæreditate casurus. Scio etiam
 quare casurus. **Q**uia per ingratitudinē: qua leuabit contra me calcaneū
 suum: hæreditatē non assequetur: ut impleatur scripturæ prophetarum.
S Nemo hic existimet pphetas: aut prophetarū uaticinia ludæ imposuisse
 necessitatē leuandi calcaneū contra dñm saluatorē. Sed quia sic futurū
 erat: ideo p prophetas deū hoc uoluisse prædici: ut dño lesu eligēti ludā
 in apostolū ignorātia aut frustratoria electio ascribi nō posset: **Q**uādo
 ut se conformaret legibus diuinæ sapiētiae illū elegit quē deus psciuerat
 pditorē. **T** Sed quid sibi uult quod dicit lesus. Leuabit cōtra me calcaneū
 suum: nisi recedet hinc: ibitq; ad iudeos ut me uendat: reuertetur ab eis
 accepta mercede pro meo sanguine: quē illi in potū tribui salutarē: Eun
 do igit' & redeūdo calcaneū leuabit: qñ ambulātes primo terrā calcaneū
 imponūt: & illum ultimo leuant. Etiā quia dū ludas lesum salutat ut eū
 osculo tradat: cōsentaneum est alterū genu honoris simulandi gratia in
 curuauisse: quod nos reuerētiā exhibere dicimus. Oportuit ergo eū cal
 caneum a terra leuare salutādo magistrū. Itaq; purbane proditoris iniqui
 tatem & pditionis modum apuit lesus: dū dixit. Leuabit contra me cal
 caneū suū: propter qd' adiecit. Amodo dico uobis ut cum factum fuerit
 credatis. Modeste uobis & quasi enigmatische dico: qd' sua culpa unus ue
 strum sit ab hæreditate casurus. Vt cū factum fuerit: cū ceciderit: credatis
 illum sua culpa nō mea uoluntate cecidisse. Credatis me nouisse qd' ille
 sceleris eēt aggressurus. **V** Amē amē dico uobis qui accipit Si quē misero:
 me accipit. **Q**ui autē accipit me: accipit eū qui me misit. Emissurus dñs
 lesus paulo post ludā proditorē & in malū suum abire uolenti potestātē
 facturū abeūdi: illum si posset pro officio magistrī retinere conatur: ne
 calcaneū leuet. Itaq; admonitioni quā facturū erat: duplicē affirmatio
 nem prapōnit: deinde quis fructus: quæ gloria maneat discipulos suos
 obediētes: oñdit: ut rebellis discipulus: & auarus: agnoscat q̄tum sua ne
 quitia amissurus sit: dicit ergo. Amen amē. i. uere & pculdubio dico uo
 bis: quē ego misero: si quis accipit: illi credendo: illū ue adiuuādo: uel fo
 uendo: Accipit me. Hæc oīa mihi præstat. Neq; mihi tātum ut homini
 præstat: sed deo. Accipit. n. eum qui me misit: qui totus est mecū: & ego
 sum illud idē quod ipse est. **Q**uare non pōt me accipe nisi & illum acci
 piat. O infelix ludas cur nō te retrahit ambitio: Cur non auaritia tua te
 cū magistro tuo facit pmanere: Si honores ambis/expecta donec mittat
 te magister tuus. Si te miserit/quasi magister ab oībus excipieris/Si lucrā
 sectaris dabūtur tibi thesauri populorū/qñ ad pedes Apostolorū ponent'
 omnia

omnia credentium bona/in cōmunem utilitatem distribuenda. Sed q̄a
obstinatus es/& avaritia cæcus: nec tam clemētis magistri/tam sobria tui
criminis manifestatione deterreris/quia admonitione & pollicitis nō fle
cteris/nec mutaris/iccirco qui scrutator est cordium magister tuus tuam
obstinationē intelligens/cū hęc dixisset Iesus turbatus est spū/pietatis. s.
& māsuetudinis studio tibi cōpatiens:& uultus hilaritatē quam admo
nendo prætulerat ad cōmiserationē uertens. Ne quæso existimetis dñm
Iesum Christū: agnū uere sine macula; filiū innocentissimū: in quo deo
patri optime cōplacuit: qui peccatū non fecit: in cuius ore nō est inuen
tum mendaciū/per irā aliamue animi passionē fuisse turbatū. Etenī tur
batio animi uel spūs peccatū sonare cū sit solita/sitq; stoica īstitutiōe san
citur in bonū uirū animi turbationē nō cadere: q̄s audeat dicere dñm
Iesum Christū per iram fuisse turbatū? Non nunq̄ insup in sacris litteris
turbatio dici solet motus rōnis efficax ad obediēdum supioris imperio/
Sicut in affatu angeli scribit Lucas/Mariā fuisse turbatā in sermōe eius:
non q̄dem iræ impetu: sed reuerētia quadā (ut differuimus de annūcia
tione tractātes: exponētesq; illud Lucæ/turbata ē in sermōe eius) Turba
tus ē igit̄ Iesus. i. motus ad obediēdū dei prīs decreto/turbatus est. i. mu
tatus secundū exteriora signa: ad efficacius declarandā proditiōē & pro
ditorem. Hanc interpretationem non a me sed a Ioanne eodē loco sese
declarante accipite. Vt. n. dixit/turbatus ē spū: mox addidit. Et p̄testatus
est & dixit. Amen amen dico uobis/q̄a unus ex uobis tradet me. Q̄uasi
dicat turbatio Christi apra fuit p̄testatio/ac manifestatio p̄ditionis/&
proditoris. Vt cū dicit/Et p̄testatus. &/non copulatiue sed declaratiue sit
positum. Amen amē. Vere & certe. Q̄ui uere & certe loquit̄ spū. i. rōne
non per iracundiā cōturbatus eē credēdus est. Ira enim impedit animū/
ne possit cernere uerū/& si cernit ambigue cernit. Nō est ergo pturbatus
ratione Iesus: qui uere & certe loq̄tur/Dico uobis nunc particulatim: q̄d
prius in genere dixerā. Vnus ex uobis apostolis meis/ex uobis cōmensa
libus meis/tradet p̄ditiōē/tradet p̄ avaritiam: tradet per īgratitudinem
me dñm & magistrū suum/tradet me impiis & sceleratis: qui quærūt ani
mam meā: ut pdant eam. Aspiciebant ergo se inuicē discipuli hæsītantes
de quo diceret. Q̄ualis hęc hæsītatio fuerit aperit Matheus/Singuli. n.
de se īplis dubitātes/nō q̄ se reos intelligerent: sed ne suspecti haberent/
metuētes iuxta Matheum. Cōtristati ualde ceperunt dicere. Nunq̄d ego
sum dñe? Nemo de facto alterius ē ausus interrogare palā: sed de se q̄sq;
quærīt & dubitat. Decebat. n. apostolorū modestia nihil sinistrū credere
uel quærere de pximo. Satis erat suā singulos īnocētiā excusare: alterius

X

Y

Z

culpam palā aperiri petere nō debuerunt. Erat ergo recumbens unus ex
 discipulis eius in sinu Iesu. i. iuxta sinū ex latere: ut ad aurē inclinaret se:
 & Iesum secreto alloq̄ posset cōmode: Q̄ uē diligebat Iesus: supple prae
 ceteris. Omnes. n. diligebat magister optimus. Q̄ uare nisi prerogatiuā
 amoris adicias: non capies sensum. Ita quia Ioannes familiaris cū dño
 Iesu cōuersabatur: nō immerito existimatus est magis amatus: neq; uero
 incōgrue familiaris cōuersabantur Iesus & Ioannes: quoniā uterq; uir
 A go: & ut existimo erant ferme æquales ætate. Hoc porro de se scripsit Io
 annes non ad iactantiam: sed cām reddere uolens: cur potius ipse dñm
 secreto iterrogauerit q̄ qlibet alius discipulus. Ita ne temeritatis dānaret
 a posteris: arctioris cōsuetudinis cām adduxit, Scribens igitur nunc de se
 ipso psequit̄ dicens. Innuuit ergo huic Simon Petrus: ut illū audiret sub
 missa uoce dicere aliquid uolentē. Et dixit ei p̄benti aurem. Q̄ uis est de
 quo dicit: Interroga quæso magistrū. Nā qui prius in genere de sua pro
 ditione quasi pphetis uerbis locutus est: & postea in sp̄e per unū ex cō
 mensalibus se prodi manifestauit/cōsentaneum est agnoscere p̄ditore.
 Q̄ uare igitur quis est de quo dicit. Ita psuasus Ioānes a Petro quærere
 de quo diceret: ut innocentes pauore facinoris uel suspicionis releuaret.
 B Cum recubisset ille supra pectus Iesu. Sunt qui dicant/q̄ etiam pictum
 non uno tātū in loco aspicitur/Ioannē reclinaſſe caput in sinu Iesu & ob
 dormiuisse. Q̄ uod si ex euangelio constaret/negari non posset sine pe
 riculo salutis æternæ. Sed qm̄ nullus euangelistarū habet hoc/ego neq;
 existimo Ioannē obdormiuisse/neq; reclinare solitū fuisse caput in sinu
 Iesu quietis aut somni gratia. Fuiſſet hoc ubilibet nimis molle. Tam tē
 perato præterea in cōuiuio magistri totius modestiæ: & in quo festinan
 ter ueſcendū fuerat: non decebat sobriū soporari amicū. Neq; erat uenu
 stis tanti magistri obdormituri discipuli caput gremio excipe. Neq; ti
 morati discipuli dormire uolentis: in magistri gremio inter cōuiuas ca
 put reclinare. Sobrie intelligēda sunt: & pro modestia scriptoris accipiē
 da quæ iam diximus de se scripsisse Ioannem. Cum recubisset ille supra
 pectus Iesu. Non q̄ omnino caput sup pectus imposuerit: siue reclinaue
 rit ut pingitur: aut intercœnandū obdormierit: sed caput reclinans uer
 Y sus Iesum (recūbebat. n. ea in cœna proximus illi) os suum illius auri ap
 proximauerit. Existimo nanq; inter m̄rem Virginē & Ioannē uirginem:
 S Virginis filium & totius itegritatis exemplar in illa cœna medium recu
 buisse: ut uirginitatis fructus (quo iam frui per sacramenta ecclesiæ inci
 piebat genus humanū) de medio uirginitatis surgeret. Ita inq̄ reclinans
 Ioannes caput: & os suū auri Iesu p̄ximās. Cum recubisset. i. reclinaſſet
 se supra

se supra pectus Iesu/Certe supra est quod non tangit: non tangens ergo pectus/sed illi appropinquans tantisper: ut ad aurem loqueretur. Dixit. Domine quis est ille unus ex nobis qui tradet te: Certe qui dormit non interrogat de tam seriis: neq; qui sibi de tam seriis responderi expectat: somno se componit: neq; soporato de tam seriis respōdetur. Respondit Iesus/Ille est cui intinctum panem porrexero: Et cum intinxisset panem dedit Iudæ Simōis Scariothis. Existimo hoc loci fore opere precium/ambiguitatē quandā tollere de medio: & euangelistarū concordare scripturas: ut intelligamus illos nō dicere contraria/sed sibi cōcinere. Intelligamus ēt qualis fuerit hic panis intinctus Iudæ porrectus. Matheus & Marcus ante munus Christi. i. ante donū corporis & sanguinis pprii scribunt Iesum manifestasse proditiōē. Lucas & Ioannes post donum. Sed duo primi per anticipationem intelligendi sunt. Vt. s. persuasum habeamus illos scripsisse prius quod rei executione gestū est posterius. Lucas uero & Ioannes rei seriem ut gesta est narrasse credantur. Neq; ideo priores poterunt falsitatis accusari: qui nō ordinē sed rem tradere student. Lucas uero & Ioānes qui posterius scripserūt: uidētes rei ordinē defuisse: illū addiderunt. Voluit. n. spūs. s. per hos quatuor non penitus eadē dici: ne singuli ociosi & penitus supflui uiderentur. Voluit singulis aliquid deesse: qd' supplerent alii: ut singuli homines se fuisse recognoscerent: & neminē integram penitus ueritatē attingere: aut narrare sufficisse cognoscerēt. Et pfecto testes penitus eadē dicētes nō imerito suspecti: & subornati haberi solēt. Vt igitur euangelistarū testimoniū: oī prorsus a suspitione distaret: nō penitus idē dicūt. Dicunt tñ sibi concinētia: Si absq; liuore: si sanis sensibus quæ scripserunt hauriantur. Sed redeamus unū discessimus. Apte tandē mōstrat Iesus Iudā Simonis Scariothis: illum eē unū: quē prædixerat se proditorie traditurū dum dicit Ioanni. Cui intinctum panem dedero: & mox intinctum panem porrigit Iudæ. Nō fuit hic panis ille: quē Iesus benedixit: sub quo suū corpus tradidit: fuit ille panis purus: non intinctus aliquo liquore: panis fuit figuratus in azimis: cum quibus paschalis agnus edi iussus est. Pascha enim nostræ est Christus: uerus agnus qui aufert peccata mundi: quando manducat in azimis sinceritatis/ & ueritatis. Iam prius Iudas panem illū comederat: iam prius biberat illū potū. Sed quia indigne hæc sumpserat: iudiciū sibi māducauerat & biberat. Nō igitur sine cā mox post bucellam: de manu saluatoris assumptam: intrauit in eum Sathanas: ut exequeret sententiā dānationis: quā impurus ille & ingratus conuiuia: p suā neqtiā iusto iudicio iuste subierat. Hēt p cæteris criminibus ingrātudo hoc pessimū: ut

XXXV

a bono bene donatum uertat in perniciem accipiētis. Sathanas (Hiero-
nymo teste) transgressorem prauaricatorem: seu contrariū sonat. Nōne
intrauit ludam studiū transgrediendi omnes æquitates? Q uādo per in-
gratitudinem (pessimū iniustitiæ genus) magistrum suū & quidē bñfi-
centissimum inuidis uendidit phariseis? Nonne fuit idem Iudas/præua-
ricator salutatiōis & osculi? Q ñ pacis & bñficētiæ indicia ad homicidiū
& perniciem magistri amātissimi mitissimiq; puertit? Fuit etiam sibi cō-
trarius. Q uando lucri sui occasionem ingētem: tam parua mercede (cū
E esset pecuniæ studiosus) sibi subtraxit. Vere igitur intrauit in eū Satha-
nas/firmū. s. propositū transgrediendi limites honestatis: prauaricādiq;
amoris & honoris indicia: & se suis cōmoditatibus per cæcam auaritiam
opponendi. Q uotiens hoc facit auarus: qui ut lucretur non multā pe-
cuniā sanitatem pdit/& uitam. Sed de his alibi. Et dixit ei Iesus. Q uod
F facis fac citius. Videretur fortasse dixisse Iesus. Q uod facis. Q uod me
prodis & uendis/fac citius: Cito me uende & trade manibus impiorum.
Ne quæso sic exponas: ne sic itelligas: nephas est de domino Iesu sic sen-
tire. Maluisset Iesus ludam resipiscere & pœnitere/Voluisset præterea Ie-
sum pœnas ludæ accelerari non est consentaneum: quem optauit nō na-
sci/ne tam acerbe puniretur. Sciuit præterea Iesus horam & momentum
quo erat capiendus/& alligandus/sciuit illud neq; accelerari posse/neq;
deferri. Non igitur hortatus est ludam accelerare: quod accelerari non
posse certissime nouerat. Adde q; Iesum ludæ præcipere q; proditionem
maturaret/nil aliud erat q̃ Christum propriam mortem accelerare. Hoc
autem non boni nec cōstantis uiri: sed aut pusillanimis est (imminetia
G mala per mortem fugere cupiētis) aut desperati/cui iam propria uita sit
odiosa: quæ de domino Iesu suspicari insanum est: atq; blaffemum. Cer-
te ipse Iesus cum esset in horto/ter orauit patrem/ne calicem passionis bi-
bere cogeretur: non q; mori penitus recusaret: sed ne quis unq̃ crederet
illum quasi pusillanimum succumbere malis: aut quasi desperatum abii-
cere uitam. Ita qui a patre orauit uitam/a Iuda non postulauit mortis ce-
leritatē. Q uid igitur sibi uoluit sermo Christi/ Q uod facis fac citius?
Audi: uidens Iesus ludam animo fluctuantē: seq; manifestari timētem:
& iccirco discedendi occasionē captantē: & si nulla daretur iam omnino
fine licentia abiturū: seq; per hunc ipsum recessum proditorem manife-
staturū/ne se detegeret: & ne discipuli illū discedere phiberēt/quasi emit-
H tens eū dixit. Q uod facis fac citius. Sed qd citius fieri uoluit? Segrega-
tionem pditi hominis & penitus desperati/a puris & innocētibus: ut se-
quentia manifestāt. Fuit ergo sensus uerborum dñi Iesu. O Iuda quem
humilitas/

humilitas/& humanitas mea/dum ego dñs & magister laui pedes tuos/
quem munificentia mea qua me met tibi donauit: exhibēs tibi meū cor
pus in cibum & sanguinē in potū: ad salutē animæ tuæ (si modo uelis)
Cui insuper ego per tale munus me adiunxi/& inhæsi quātum licuit:
quem generalis admonitio mea: qua a cōmensalibus meis p̄dendū me
(iuxta p̄pheticum uaticiniū) declarauit: quē specialis castigatio q̄ p unū
tantū hæc proditio fieret: quē indicium intincti panis non absterruerunt a
tanto facinore: a tā scelesto p̄posito non retraxerūt: quoniā impcēnitens
& incorrigibilis es/& iccirco tali cōuiuio te reddis indignū: qm̄ horū di
scipulorū consuetudinē aspernaris: refugis: horres: quoniā ad sceleratos
ire festinas/& iccirco recedere uis: ut reprobis separeris a bonis. Q uod
facis: iamq; te moues ut discedas: fac citius. Tu lupus agnos desere: fuge
me pastorem: has meas oues: hos agnos: hunc gregem iam purga. Om
nes boni uiri sunt: tu sceleratus/purga ergo per tuū discessum collegiū
meū. Ita quod facis: fac citius: non meā proditionem: nō tuā desperatio
nem: sed gregis huius purgationem. Lupus exi citius ab ouili meo: exi
inq; citius: ne te diutius morantē discipuli mei proditorē agnoscant. Ma
tura citius discessum tuū: ne Ioannes (q̄uis monitus filere quod nouit)
te apiat proditorē. Ita per hæc uerba quod facis: fac citius. Dominus Ie
sus Iudæ occasionē præbere uoluit: præbuitq; tuto discedendi. Et qui iā
docuerat malum pro malo non eē reddendū: sed malum in bono uinci
oportere: factō cōprobauit quod docuerat: quādo Iudam abire uolētē:
ut illum proderet: emisit tuto. Horum gratia dixisse dominū Iesum: qđ
facis fac citius: sequentia declarabūt. Hoc autē nemo sciuit discumben
tium ad quid diceret. Q uidam enim putabant: quia oculos habebat
Iudas: qđ dixisset Iesus: eme quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut ut
egenis aliquid daret. Plana res est dominum Iesum Iudæ his uerbis oc
casionem dedisse tuto recedendi. Cum ergo accepisset ille bucellam: par
uum bolū: qualem bucella idest paruua bucca sumere solet. Non enim
modestissimis Saluatoris manibus aliquid immoderatum dari potuiss
set. Exiuit continuo. Vt exeundi per uerba magistri assecutus est occa
sionem. Erat autē nox. Non uacat hoc mysterio. Etenim qui male agit:
odit lucem. Nox erat. Tenebræ ignoratiæ crassæ Iudam exceperant. Ob
cæcauerat enim illum obstinata avaritia: qua pactam pecuniam perge
bat promereri. Et quia nemo nisi ignorans peccat: quemadmodum ex
ponentes Aristot. ethicorum libros plane monstrauius: non mirum si
Iudam abeuntem nox exceperit ignorantia. Cum ergo exisset dixit Ie
sus. Nunc clarificatus est filius hominis: & deus clarificatus est in eo: &

1773

deus clarificabit eum in semet ipso: & continuo clarificabit eum. Aperit
nunc magister optimus: quid iudā citius facere uoluerit: dum post eius
discessum dicit. Nūc q̄ abiit iudas clarificatus est filius hominis: & deus
clarificatus est in eo. Cum sagena missa in mari/ & aggregatis omnifariā
K piscibus/ boni mittuntur in uasa/ mali excluduntur pisces/ purgatur nauis
& retia/ & emissa uicioꝝ sentina: foetoreq; proditorio ab apostolico cœ-
tu purgatus est/ & clarificatus totus ordo discumbentiū/ clarificatus im-
primis Christus caput: quando in membrum tā putridū desuit influere.
Clarificatū est sanctum illud collegiū matris Christi/ & undecim aposto-
lorū: in quo deus per grām residebat. Clarificatus est igit̄ dñs Iesus iudæ
discessu: quia suoꝝ cōmēsaliū cœtus omni fece criminū liberatus est.
Si dñs Iesus se ipsum in se solo: uel in deo non in suo collegio clarificatū
per iudæ discessum uoluisset intelligi: nunq̄ addidisset. Et si deus clarifi-
catus est in eo: deus clarificabit eum in semetipso: & continuo clarifica-
bit. Etenim quē iam sic clarificatum dixerat: frustra clarificandū addidisset.
Sed qm̄ per iudæ discessum/ se & deū in sui collegii purgatione clari-
ficatum ostenderat/ denuo se in se ipso clarificandū dicit. q̄ aut̄ dicit con-
tinuo/ non statim ac sine intermedio est intelligendū/ quod ipsemet de-
L clarat addendo. O filioli adhuc modicum tempus/ uiator passibilis sicut
uos: atq; mortalis/ uobiscū sum: queritis me sequi. Et sicut dixi iudeis:
quo ego nunc uado: uos nō potestis uenire. Et uobis dico modo. Nunc
igitur me nō sequimini/ quia uado nunc ad mortē spontaneus: uado ad
mortē ignominii/ obprobriis/ uerberibus/ uulneribusq; durissimam: cuius
formidine me oēs deferetis. Sicut dixi uobis: dū ueniremus Hierusa-
lem. Hunc esse litteræ atq; sermonis sensum nemo dubitabit: qui sequē-
tem Petri interrogationem: & Christi rñsionem attente plegerit. Q̄ ua-
renti nanq; Petro/ Dñe quo uadis/ rñdit Iesus. Q̄ uo ego uado nō potes
me sequi modo. Q̄ uia nō es tantæ fortitudinis: ut sponte laniari p̄ tor-
menta: & occidi sustineas. Sequeris aut̄ postea: qm̄ spūs consilii & forti-
tudinis te in amore patris/ meiq; firmauerit. Dixit ei Petrus. Q̄ uare nō
possum te sequi modo: aīam meam pro te ponam/ etiam modo/ in om-
ni pœnarū mortisq; periculo. Respondit Iesus. Animā tuam pro me po-
nes: Interrogat quasi negans/ ut sequētia manifestant: quasi dicat id mō
non facies: & ut scias me hoc certū habere. Amen amen. i. uere & certe di-
M co tibi. Non cantabit hodie gallus donec ter me neges eē tibi magistrū:
tibi notum: tibiq; amicum. Scribūt omnes euangelistæ concorditer tri-
nam a Christo Petri negationem præsagitam: & nihilominus si attente
quæ de hac re illi scripserūt legere uoluerimus/ plusquam tertio negasse
Petrum

Petrum se aliquid cōmertii habere cū Christo inueniemus: nisi (qd' ab-
 sit) ipsorū euangelistarū quempiā a uero recessisse fuerimus opinati. Scri-
 bit Matheus negauisse Petrū hoc ordine. Cum eēt Petrus in atrio: quod
 erat ante p̄torium domus Cayphæ: ubi Iesus colaphis cædebatur: ac per
 derisum de cædente pphetare iuebatur/ ancilla dicit Petro. Et tu cū Iesu
 galileo eras. Ille rñdit. Nescio qd' dicis. Et mox inde discedit/ ut de atrio
 exeat. Eo iam in limine cōstituto ut exiret/ alia ancilla ad astātes uersa di-
 cit de Petro/ Et hic erat cū Iesu nazareno. Rñdit Petrus. Non noui homi-
 nem. Egressus deinde atriū/ & in uestibulo cōstitutus/ audit a multis sa-
 tellitibus illic stātibus. Vere & tu ex illis es/ nā & loquella tua manifestū
 te facit. Et his rñdens detestatur & iurat: se hominē non nouisse: Marcus
 quasi narrat hęc eadē. Ita iuxta hos duos euangelistas (Matheum inq̄ &
 Marcū) negauit Petrus bis ad uocem ancillæ: dū eēt in atrio: & ad mul-
 torum uerba satellitum: atriū uero iam egressus negauit tertio. Lucas ea-
 dem sentire uidet: nisi q̄ secundam negationē ad uerba maris: & tertiā nō
 ad multorū marium: sed unius tantum questionē scribit impletam: non
 declarans an atrium sit internegandum egressus. Horum uero apparēs
 dissonantia facile tollitur: Quoniā locorū ueritatē non habet ipsa nar-
 ratio: & non distat a uero cum secunda ancilla aliquē etiam marem con-
 tra Petrum eē locutum. Ita Lucas marem: Matheus & Marcus ancillā in
 secunda negatione uere introducunt cōtra Petrum uerba facientes. Nō
 pugnat etiam: quod a multis Petro imponebat cōmuni nomine acrius
 ab uno imputari. Ita Lucas in tertia negatione acrius urgentem referēs:
 unum scribit: Matheus & Marcus qui cōmuni nomine instabant Petro
 cōmemorantes: de multis narrāt sine repugnantia. Ioānes autem Petrū
 primo negantem dicit: dum ingreditur domum Annæ: introductus ab
 ipso qui scripsit. Quam negationem alii euangelistæ non scripserunt:
 quia neq; narrarūt quæ Christus passus apud Annam fuerit: sed in eius
 domo gesta penitus reticuerunt. Itaq; ex euangelio constat Petrum qua-
 ter negauisse se eē Christi discipulum. Ter iuxta Matheum: Marcū & Lu-
 cam quibus Ioannes in duabus postremis negationibus est contestis: Et
 aliam adducit negatiōem in domo Annæ factam a Petro: quam tres illi
 penitus non scripserūt. Erit ne igitur dominus Iesus Christus in suo ser-
 mone non uerax? Qui dixit Petro/ ter me negabis? Minime. Quoniā
 qui quater aliquid facit: facit etiam ter. Qui igitur quater negat: ter ue-
 re dicitur negaturus: anteq̄ id faciat. Non dixit dominus Iesus ter tantū:
 sed ter: non excludens maiorem numerum. Quare non erit mendax: si
 pro sua modestia minus prædixit: q̄ futurū nouerat: prædixit tñ qd' uere

N

O

P futurū erat. Dixit aut ter: quia triū testimoniū est pfectū/Licet. n. duo suf-
ficient: tres tñ plenius pbare uident. Et pfecto tres sunt qui testimoniū
dant in coelo: pater/uerbū/& spūs sanctus. Tres itē qui testimoniū dant
in terra de dño Iesu Christo/spūs/aqua & sanguis. Tres itē naturæ erant
in Christo/corpulēta substantia/rōnalis aīa/& natura diuina. Erat Chri-
stus deus: erat hō: erat dei/hoīumq; mediator. Erat pterea Petro cōpatri-
ota: amicus & dñs & magister. Erat Petrus ei sociatus iure patriæ: nā gali-
leus: iure officii: nam apostolus/iur disciplinæ/nā discipulus. Quæ tria
negauisse Petrū intelliges: Si diligentius euāgelistas inspexeris. Negauit
adhuc tribus in locis/in atrio/in ostio atrii/& extra ostiū. Quare nō in-
condite dñs Iesus illū dixit ter negaturū: non tā numeri negationū: q̄ lo-
corum & negatorū rōnem hñs. Et de negatione Petri hætenus dictum
sit/ut referendo passionis seriē/de illa nil ultra dicere habeamus. Si quis
uero scire desideret: cur dei puidencia potius Petrū/q̄ alios discipulos in
crimē negatiōis apte caderē pmiserit: legat quæ Thomas in cathena aurea
(opus pfecto plusq̄ aureū) hac de re referat. Ad Ioannē euangelistā nrā
reuertatur oratio: qui qm̄ monstrauit dñm Iesum sciuisse: & prædixisse
pditionem contra se machinatā: proditorē: pditionisq; modū aperuisse
Iudæ discessu in sui collegii expiatiōe se clarificatū declarauisse: p sui no-
minis gloriosissimū præconiū de pximo in se ipso clarificandū pdicauis-
se: iam minimum uitæ mortalis sibi restare confirmauisse: apostolos illū
relicturos: Petrum negaturum ostendisse: de constantia mentis dñi Iesu
testari uolentis: aperte pleneq; in testamēti exordio fidem fecit.

De dispositione legatorum & testamēto domini in genere & de fide
in specie ut de primo legato.

On turbetur cor uestrū: neq; formidet. Verba quæ ego loquor
uobis: a me ipso nō loquor. Pr̄ aut in me manēs ipse facit opa.

Nō creditis q̄a ego in pr̄e: & pr̄ in me est? Alioqn pp opera ipsa
credite. Amē amen dico uobis. Qui credit in me: opa quæ ego facio: &
ipse faciet: & maiora horū faciet. Quia ad pr̄em uado: & quodcunq; pe-
tieritis pr̄em in noīe meo: hoc faciam: ut glorificetur pr̄ in filio. Si qd pe-
tieritis pr̄em in noīe meo: hoc faciā. Ordinabat testamētū suum dñs
Iesus ut disponeret de thesauris quos fures non effodiunt nec furantur:
quos neq; erugo neq; tinea demolit: quos ī supna Hierusalē post mor-
tē possidebūt: qui pro tpe peregrinationis per fidē & spem cū patientiæ
longanimitatē illos inuenire: & illis se dignos facere studuerint. Sed q̄a
studio ueritatis pia fide tenēdæ aduersat diffidētia: mētisq; turbulētia: q̄
uult tenere per fidē ueritatē sincerā: in altissimo diuinæ sapientiæ abyssō
recondi

reconditam/humanaq; rōne inaccessibilem abiiciat necesse est omnem
 humana imbecillitatis turbationē inconditā: oēm q; pauorem. Mox enī
 si formidine diffidētiæ uacillauerit: caligabit errorum tenebris: labet &
 ibit in præceps instar eorū qui super trabe in alto & p̄cipiti cōstituta stare
 diffidunt. Itaq; dñs Iesus amicos/quibus fidē legat/ante oīa turbatiōem
 mentis formidolosam abiicere iubet dicens. Non turbetur cor uestrum
 neq; formidet: quasi dicat/quia uos me relicturos & Petrum ter negatu-
 rum dixerim nō iccirco turbet cor uestrū diffidentia imbecillitatis uiriū
 uestrarum: neq; formidet poenam pro hac culpa subire/imbecillitati ue-
 stræ subueniā: culpamq; remittam. Sed ut hoc faciam habete bonā fidē:
 quæ unde incipere: ubi terminari oporteat: quid illa præstet/paucis quæ
 de euangelio Iōānis in mediū attuli saluator absoluit. Dum. n. dicit: nō
 turbetur cor uestrū neq; formidet: remouere docet diffidentia fidei certi-
 tudini potissimū aduersantē. Vbi dicit creditis in deū fidei iacit solidissi-
 mum fundamētum. Vbi dicit/& in me credite: culmen fidei quousq; se
 erigat manifestat. Vbi dicit: uerba quæ ego loquor &c. ostendit quomo-
 do fidei structura de suo fundamēto cōsurgere oporteat. Vbi uero dicit:
 amen amen &c. huius structuræ cōmoditates adducit in mediū ut nemi-
 nem pigeat integram fidem suo ordine sumere. Dicit ergo/Creditis in
 deum & in me credite/quasi dicat. Nascatur fides &c. fides de mediato-
 re ex fide præsumpta de creatore. Et p̄fecto qui uere credit in deum: qui
 sine formidine illum credit oīpotentem: quē humana rationes non tur-
 bant: qui eius omnipotentiam non circumscribit: uel mensura finita nō
 metitur: ille facillime credet in dominū Iesum Christum: & omnia quæ
 ille credi ex euāgelio uoluit: pro ueris habet & firmiter tenet. Verba quæ
 ego loquor uobis a me ipso non loquor. Docet logici a primo subiecto
 scientiæ uim ueritatemq; cōsurgere. Quare nō incondite dñs Iesus fi-
 dem quæ lumen est animæ p̄fectissimū/a primo suo fundamēto q̄ deus
 est: omnē credendi rōnem docet sumere. Hac rōne sancti apostoli dum
 fidei formā in symbolo traderent: & quæ in summa credere deberemus
 seriatim enarrarent: quidnā de deo credere debeamus imprimis oñdunt
 dicentes. Credo in unū deum p̄m oīpotētem. Deinde qd de dño Iesu
 Christo credendum sit statuunt adiicientes. Et in Iesum Christum filiū
 eius. Hinc dicit dominus Iesus Christus. Verba quæ ego loquor uobis a
 me ipso non loquor. Veritas quæ mente cōcipitur uerbū est: dūq; illam
 per uoces loquimur: uerbum. i. ueritatem loquimur mente conceptam:
 uerba ueritates fidei: quæ ego quasi homo loquor lingua & usu huma-
 no uobis instruendis & ad uestrā utilitatē: non loquor a me ipso hoīe.

- Et unde loqueris bone Iesu? Pater autem in me manēs ipse facit opera.
- Q** Non quia loquamur: non quia aliquid cogitemus: iccirco illud est ueg: sed quia res sic se habet: habet autem deo faciente. **Q** uoniā ad omnem effectum plus operatur prima causa/ q̄ alia simul oēs. Deus ergo primo fecit quā fide tenemus. Anima Christi facta cognouit: cognita manifestauit. Prima itaq; ratio cur manifestata per fidem reuelatā uera sunt: nō est ab homine reuelante: sed a deo faciente. O christiane si quis te interroget: quare uel quomodo uerū est/ q̄ deus hoīem induit: q̄ in Virgine carnem sumpsit: q̄ est de Virgine natus: Si refugis ad creatas causas/ nō es christiāus: deq; primo legato Christi magistri tui nihil penitus habes. Dicit Christus. Pater in me manēs ipse facit opera. **Q** uis ergo ea operatus est/ quā tu in symbolo credis? Non cœlog̃ motus: non stellarū influxus: nō intelligētia aliqua mouens orbis: non ipsum cœlū. Pater conditorq; cœlorū facit hęc omnia. Dñm Iesum Christū a mortuis surrexisse cur credere debes? **Q** uia theologus aut philosophus: q̄ episcopus aut papa hoc dicit? Minime. **Q** uare credē debes? **Q** uia deus hoc fecit/ cui nihil est impossibile. q̄ dñs Christus ieiunauit/ orauit: ambulauit: quare credes? **Q** uia homini hęc possibilia sūt: uel quia aliq; homo uidit hęc fieri ea tibi retulit sic se habuisse? Minime. Si horū gratia credis: ueritatē quidem credis: sed nō es christianus: non habes fidē Christi. Fides dicit.
- R** Pater in me manens ipse facit opera. Crede quia pater fecit. Tu dices credo quia uidi: uel quia alium uidisse noui. Nō est hoc legatū Christi. Crede quia pater fecit/ & Christi fidē habebis. Verba fidei quā loquit̃ p humanitatem dñs Iesus/ a se ipso homine phibet accipi quare tu ab alio homine ne quāso accipias: falleris. Audi ab homine: crede per deum. Docuit Christus/ quod sit fidei fundamētum: docuit quo auctore credi oporteat fidei ueritatē/ qñ more optimi philosophi/ ueritates fidei ad primū fundamētum reducere docuit/ unde fluxerūt. Vt uia compositiua a fundamēto ad illas surgat ingenium. Et uia resolutiua oēs reducat ad fūdamētum.
- S** Nō creditis quia ego in patre: & p̃r in me est. Pater q̄ facit opera/ non est intelligendus ille solus: qui prima creditur in trinitate p̃sona: sed natura diuina: quā una est in patre & filio & spū sancto. Omnia enī quā credit fides/ operatum eē deum in Christo dño: & per Christum dominū tota simul trinitas operata est. Pater igitur manens in Christo qui fecit opera deus est/ quia oīa creauit/ estq; rerum omnium pater primus. Vnde quia Christus est deus/ ipse est fidei fundamētū primū: quia deus est. **Q** uia uero homo est plene intelligēs fidei magnalia in dei sapientia relucētia: & nobis humano modo loquitur quā ineffabiliter in eo & p

eum nostri gratia deus fecit/primus magister est fidei edocēda. Vt igitur illum credamus fidei quā legat eē auctorem & doctore dicit. Non creditis quia ego: uerbum & filius secunda in trinitate psona: sum in patre. i. in deo sicut suppositū est in natura/Sicut Socrates in homine continetur. Nec tñ per omnia sic: immo longe dissimiliter: & pater. i. idem totū qđ in omnibus omnia operatur: in me est/Sicut natura tota est in suo supposito: Sicut humanitas tota & integra in Titio cōseruatur: non tñ per omnia sic: sed dissimillime assimilata. Ego in prē. Ego secundū hominē homo: nonne creditis qđ per unitatem hypostaticā sim in prē? Sim in deo factus cum illo uere unū. Non creditis quia ego/ut suppositum secundū diuinā naturā sim in patre qui est prima psona per circū inessioem/qñ eadem numero & (ut ita dicam) singularissima diuinitas quā est in patre: est in me: & per omnia similiter pater hac rōne in me est/sicut ego sū in illo/licet ego ab illo pcedam & ille procedat a nullo. Alioquin ppter opera ipse credite. Sententia philosophorū est: substantiam rei sua operatione dignosci. Qui facit opera stulti/stultus est. Neq. n. distat stultus a sapiente/nisi qđ opera ab operibus. Fac stultum operari sapiēter/iā nō erit stultus. Qui facit opera plusq. hominis/est plusq. homo. Qui facit opera plusq. creaturā/plusq. ē creatura. Fecit Iesus quod creatura neq. fecit: neq. facere credi potuit. Quis credat hoīem siccis pedibus maria per ambulare: uentis: turbinibus: marisq. pcellis impare: mortuos suscitare iubendo? Resuscitauit Eliseus mortuū: sed orando: magnoq. nixu supplicando. Resuscitauit Iesus mortuos impando: quod solus deus facere potest. Christus ergo qui hāc fecit: uere deus est: ideoq. nō mirum si dicat: alioquin ppter opera ipsa credite. Si nō creditis quia ego sim in patre: & in me sit pater: ppter uerba mea: credite propter opa mea. Quia opera substantiam manifestant. Discant hic christiani nō aniles fabulas: neq. deliramēta sectari: nō leuiter nimis de se præsumentiu dictis: aut nimis callide confingentium præstigiis credere. Christus iubet credi operibus: iste credit faciebus. Christus tamen iubet credi operibus: ille credit uestibus. Iubet Christus credi operibus: iste credit somniis. Christus iubet credi operibus: ille credit suspiriis: alius lachrimis: alius latratibus. pudet dicere: neq. auderem: nisi audere me faceret Christus dicens. Propter opera ipsa credite: nō per famā: uel potius rumorem insanum: non propter ea quā dixerunt: & illi ipsi nō fecerunt: qui per illa credi in se uolunt. Cauere iussit Christus a pseudo prophetis: quos ipse describit: qui ueniunt in uestimētis ouium: nihil ego addo: ipse dicit: intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorū cognoscetis eos. Ita qui lupos a

T

V

X

A

fructibus cognoscendos admonet: se iubet ab opibus estimari: ut fidem suam cuius deum fundamentum & terminum esse monstrauit: cuius se doctorem & architectum ostēdit: non leuibus coniecturis: sed operibus solidis nouerimus stabilitam.

De fructu fidei & utilitatibus consequentibus illam.

A Men amen dico uobis qui credit in me: opera quæ ego facio & ipse faciet: & maiora horum faciet. Descripsit dominus unde uires fidesumat: nūc describit quos afferat fructus. Donauit sanitates: ille donabit. Restitui ad uitam mortuos: & ille restituet. Fecerunt hæc discipuli domini: fecerūt multi martyres: multi cōfessores: faciunt quotidie sanctorum orationes. Sed dices/ergo & credētes in Christum: si faciunt opera quæ fecit Christus: sunt deus: ipsi sunt in deo: & deus est in illis: sicut de se dixit Iesus: & ab operibus uoluit eē probatum. Rñdebit statim ipse Iesus. **Q**uia ad p̄rem uado: & quodcūq; petieritis patrem in nomine meo hoc faciam: Vt glorificetur pater in filio: si quid petieritis me in nomine meo hoc faciā. Opera quæ faciunt credētes in Christū: non uirtute propria: nō nomine proprio facturos oñdit: sed uirtute dei: & Christo ipso intercedēte ut mediatore: operāte ut deo. Ideo credentes facient quæ ego facio: & adhuc maiora: quia quasi mediator ad p̄rem uado: exoraturus pro credētibus i me gratiā. Ita quodcūq; uos in me credētes petieritis deū patrē omnipotentē facere in nomine meo: mea auctoritate: mea intercessione: mea grā: hoc faciā: Faciam uero ut pater deus glorificetur in filio. Glorificabitur. n. deus uos exaudiens: qñ potestas uirtutis eius ope declarabitur. Glorificabitur autem in filio: quādo filii interuētū gratiam intelligēt se cōsecutos hoīes: pro quibus in filii nomine petieritis. Non ergo credētes faciēt uirtutes & miracula: sicut Christus fecit: fecit ille uirtute ppria: & imperando noīe proprio: faciunt fideles supplicando in noīe sanctæ trinitatis: uel in nomine Iesu nazareni. Dixit nepe Petrus argentum & aurū non est mihi: quod autē habeo: hoc tibi do. In nomine Iesu Christi surge & ambula. Et Ioannes euangelista ad Drusianam: quæ efferebatur mortua suscitādā dixit. Dñs Iesus Christus excitet te Drusiana. Si opa consideremus: aut causam nulla est differentia inter miracula a christo facta: & a sãctis eius impetrata. Deus. n. est: qui p Christum: & Christi fideles opera facit. Si modū faciendi magna est differentia. Fecit ipse Iesus miracula uirtute ppria: fecit imperans & nō ipetrans. Faciunt fideles uirtute diuina: in nomine dei omnipotentis: in nomine dñi nostri Iesu Christi: non nomine proprio: faciunt impetrantes non imperantes. Ita opera quæ fideles faciūt: indicant Christum esse deum: quando

quando uirtute Christi faciunt illa. Rem sic se hñe indicat Christus Iesus magister optimus/hunc sermonem in hæc uerba repetendo concludēs. Si quid petieritis in nomine meo hoc faciam. Habemus in hoc primo legato arborē uitæ: fidē. s. radices habentē deum omnipotentem: ramos creatorem & redēptorem: credere deum in Christo manentem/& Christum manentem in deo: fructus opera uirtutum desideriorum complementum: ac petitorum impetrationem.

De obedientia.

I diligitis me mandata mea seruare: qui habet mandata mea/seruet ea/ille ē qui diligit me. Qui autē diligit me: diligitur a pñe meo: & ego diligam eum: & manifestabo ei me ipsum. Legauit fidem: legat nunc obedientiā ad possidenda bona monstrata per fidem maxime necessariā. Parum. n. eēt ueritatē per fidem conspiciere: nisi ueritatem agnitam per fidem coleremus per obedientiam. Sed qñ hæc ipsa obedientia amore cōtemperatur/ut grata sit. Ideo magister sapiētissimus obedientiam legans & docens/unde illa condiatur ante mittit dicēs. Si diligitis me mandata mea seruare. Nolo uos timore seruili: uel mercenario amore: & sola spe retributionis: nolo uestri tantū gratia cōmodi: nolo tantum fuga mali/seruetis mandata mea: uolo illa seruētis/Si pro quia diligitis me mādata mea seruare/quasi dicat ppter me: non propter uos. Sed nunquid per timorē obedire licet? Nunqd & spe retributionis seruare licet mandata dei? Certe Dauit fideles iūitat seruire dño in timore: & exultare illi cū tremore. Et idem cantat inclinauisse cor suū ad faciendas iustificatiōes ppter retributionē. Licet timore etiam seruili obedire: sed non licet obediēdo illo in timore pñstere. Procedendū est donec melius aliquid inueniemus: cuius grā inseruiamus alacriter. Timor solertes facere potest: alacres nō pōt. Trahit timor & quasi uiolēter adducit. Nul lum aut uiolentum potest eē perpetuū. Perpetuam uero esse obedientiā necessariū est. Qui etenim pseuerauerit in obedientia diuinæ legis usq; in finem/hic saluus erit. Vt sine uiolētia obediamus/amandus est imperator. Obtemperandum est etiā spe retributionis: sed ulterius adhuc oportet incedere: ut melius nos aliquid obediētes faciat q̃ utilitas nr̃a: q̃ delectatio/aliaue cōmoditas expetita. Amor carnis non potest eē perpetuus. Qñ occasiones amoris sunt momētaneæ. Forma/iuuenta uolant. Delectatio uero parit fastidiū: adiicit morbos. Ita qñ horū gratia amamus: cum absunt hæc/amare desinimus. Qui amat utilitatis gratia perpetuo non amabit: nisi semper adsit utilitas. Et quoniā in hac uita obedientiæ utilitates habere plene nō possumus/non erit plena/non perpetua obe-

dientia/nisi sit in amore fundata: non quidē in amore cōcupiscētiā: sed
amicitiā: non cōmodi sed iustitiā. Itaq; si mandata dei seruare uultis: Si
Christi uerba quæ fide tenetis: ope cōplere quæritis o christiani: o Chri-
sti discipuli Christū diligite: amate amore pio: iusto: ppter suā bonitatē:
iustitiam ac misericordiā. Deinde ppter spem retributionis. **Q**ui habet
E madata mea & seruat ea: ille est q̄ diligit me. Docet Aristoteles: nōnulla
sibi inuicem causas essendi porrigere. Deambulare efficit in opilato ape-
ritionem & sanitatē. Sanitas est etiam deambulatiōis cā. Sic se hñt fides:
obedientia: & charitas. Fides uia parat ad obedientiā. Non. n. obedimus
illi cui non credimus. Rursus obedientia pducit ad fidē perfectā. **Q**ui
enim est duræ ceruicis: & captiuare recusat intellectū in obsequiū fidei:
nunq̄ credēdis firmiter adhærebit. **Q**ui caret ambobus: dominū lesū
Christū amare non pōt. Amor ergo qui nutrit obedientiam: & fidē illu-
strat: a fide & obedientia p̄dire solitus est. Itaq; dñs lesus postq̄ obediē-
tiam de amore amicitiae: & affectione iustitiæ primo nasci oportere mō-
strauit: accōmodate nunc dicit: dilectionem dei ex fide: & obediētia sur-
gere. **F** **Q**ui aut diligit me: diliget a p̄re meo. Fructus obediētiæ est amari
a deo. **Q**uanti uero hoc sit: dicant hi qui principibus inserviunt: dicant
qui potentibus assidēt. Nihil est qd̄ magis cupiant: nil cuius grā se exer-
ceant operosius: q̄ ut grām principū assequantur: q̄ ut ab illis amari: & il-
lis chari eē credantur: nec immerito. nihil. n. melius a principibus obti-
netur q̄ gratum eē. **Q**ui illud habet: habet oīa. **Q**ui illo caret: oībus ca-
ret: posthabetur: anxiatur: uexatur: irridetur. **Q**uot sunt qui pro amore
principis: uel assequēdo: uel retinendo: maris discrimina temptant: ter-
ræ pericula expiuntur: ignes: ferrū: mortes non refugiu nt. Deus noster
o Christi discipuli: o Christiāi: ille ē q̄ fecit nos: nos sumus populus eius
(si sapimus) ab illo amari: illi chari eē añ oīa studere debemus. Vt ame-
mur ab illo: amemus lesū: & illi per oīa obediamus. Nō mea snia est:
sed dñi lesu: q̄ cū dixisset: q̄ seruat mādata mea diligit me: mox adiecit.
Qui diligit me: diliget a p̄re meo. Impossibile ē a deo amari: & in bonū
oīa amatis non p̄sperari. **Q**uare? **Q**uia p̄batio dilectiōis exhibitio est
opis. Si amabit nos deus: ope p̄babit amorē. Vt amemus lesū obedia-
mus ei. Nō. n. amare possumus: & esse rebelles cōtumaces uel inobediē-
tes. Audi iteꝛ illū. **Q**ui habet mādata mea & seruat ea ille est qui diligit
me. Si filios/ si familiares habeas obsequētes die noctuq; eorum utilitati
bus inuigilas: si quid deliquerint excusas: & substines: indulges sponte:
& ad p̄merendam indulgentiā illos inuitas. Sapientissimus igit̄ & idul-
gentissimus p̄ceptor/ p̄r & dñs noster Iesus Christus hæc omnia plene
intelligens

intelligens: legat magna ratioe obedientia apostolis: oibusq; Christi nomine censitis: ut bonis augeantur a deo: Si quid deliquerint ab eodem condonetur: quod facile facit obedientibus: quoniam illos amat. Amplectamur igitur hoc legatum: quod nos dei amicos constituet. Et ego diligam eum. Sicut ciuibus est optimum amari a principe: ita cam habenti iudicio discutiendam: necessarium est fidum habere aduocatū: & amicū iudicem. Nihil enim durius q̄ inimici iudicis adire tribunal. Nihil periculosius q̄ aduocatum h̄re non satis amicū. Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae: in die extremi iudicii: congregabuntur ante eum omnes gentes ab illo iudicandae. Si meminerimus horum fratres charissimi: uidebimus quantum sit fructus obedientiae: per quam nobis dominus Iesus promittit amorem suum. Ego diligam eum. Quem eum? Eum qui diligit me: & per dilectionem seruat mandata mea. Addamus quod dominus Iesus noster est semper aduocatus: quousque ad iudicandum sedeat: ante iudiciū non cessat intercedere pro nobis. Aduocatum habemus apud patrem: dominum Iesum Christum. Vide o peccator quod sis inexcusabilis: dei iustitia per aduocatū tuum cam tuam iudicari constituit: Es igitur omnium stultissimus si aduocatum per omnem uitam tuam: cam tuam agentem: & eundem in nouissimo iudicii magni die: futurum iudicem uitae tuae: non studes amicū h̄re. Id ut assequaris legatum obedientiae tibi est necessarium. Audite o Christi professionē habentes: audite magistrum uestrum. Si diligitis me mandata mea seruate: hoc agētem diligo: & manifestabo ei me ipsum. Solent principes illis archana credere: quos habent praeter ceteris idoneos: paratos: & promptos exequi quae sunt consilio diffinita. Ut nunc alium fructum obedientiae agnoscamus: dicit dominus Iesus. Et manifestabo ei me ipsum. Est hic obedientiae fructus: si priori non maior: saltem non minus iucundus & honorificus. Quid enim aulicis a principe honorabilius praestari potest: quidue iucundius: quam consiliorum esse participes: intra secretum admitti cubiculum: lecto cubantem: uel adhuc in prima interiori tunica stantē uidere: & alloqui illū dum induitur? O christiane si fueris obediēs regi tuo domino Iesu Christo: Si hoc legatū obedientiae eius bene conseruaueris: audi quid tibi promittat Iesus ille princeps: in cuius nomine omne genu flectitur: coelestium: terrestrium: & infernorum. Manifestabo ei me ipsum. Qui seipsum manifestat: nihil habet amplius quod abscondat. Ut enim nemo habet maiorem charitatem quam animā suā pro amicis tradere. Ita nemo habet charius quod manifestare quam se ipsum. Suscipiamus igitur legatū obedientiae: quod fides ostendit: charitas moderatur: & fertile muneribus facit amplissimis. Ita nempe cum legatorum opulētia nobis accedet hereditas uniuersa quam iam attēdamus.

G

De pace hereditario iure & donationis titulo a domino Iesu hominibus relicta & donata.

Acem relinquo uobis: pacē meam do uobis: non quō mundus dat ego do uobis. Non turbetur cor uestrū neq; formidet. Audistis quia ego dixi uobis: uado & uenio ad uos. Si diligeretis me gauderetis utiq; quia uado ad prēm: quia pater maior me est. Dudū cū Michaelē plū magnū in cōlo contra deū creatorē suū fecerat draco: quo prēlio inter angelos reprobos ipsūq; creatorē pace soluta a bonorū angelorum amicitia pfidi & apostate fuerāt sepati. Neq; multo post inter deū & homines: inter angelos itē & eosdē hoīes diffidiū seminauerat idē draco. Quā Euam per esum pomi phibiti dei similitudinem quærere p̄sua sit. Expugnatus draco priori cōflictu: in abyssum tenebrarū & luctus p̄iectus est: cui carceri dānati sunt oēs angeli: qui pro dracone cōtra deū creatorem suū susceperant bellum. Posteriori deinde certamine/ cū dracone simul supatus homo: eiectus est de paradiso deliciarū/ laboribus & erumnis expositus/ & quoniā cum in honore eēt nō intellexit/ ut bene ageret: quoniā plus sapere uoluit q̄ oporteret compatus est iumentis insipientibus: & similis factus est illis: qui omnibus animātibus a deo p̄latus erat.

H Quoniā uero draco spūm superbiæ nunq̄ deposuit: quoniā inq̄ uictori se semp opponere: nunq̄ nisi inuitus & coactus obtemperare constituit: pacis bñficio nunq̄ potietur. Cōtra homo qm̄ se deliquisse cognouit: & uictorem deū malis suis pacis remedio providere postulauit: pacē inuenit/ quam deus ut firmiorē redderet: p̄prium filiū obsidem dedit hominibus: & primū oīum hominū atq; dignissimū obsidē accepit. Ita dū dati sunt obsides: dū deus uenit ad hoīes/ dum homo cū deo iunctus/ de Virgine natus est: cōlestis exercitus turmæ magna per cōelos uoce sonuerūt. I Gloriā deo in excelsis cōlorū restitutā: & in terris pacem redditā hominibus bonæ uoluntatis. Saluator itaq; noster dñs Iesus præconii huius publicādi grā se obsidem nascēdo pro hoībus utrinq; dederat: qui se ad firmandā pacem nouerat natū. & ut beneficiis pacis frueret̄ genus humanum: nunc se nouerat crucifigendū: nihil melius habens: quod suis pro hereditate relinqueret: nihil magis quærens morte tā dura q̄ pacis bñficia hominibus confirmari: & manere perpetua: pacis hereditatē magna ratione apostolis: suisq; discipulis/ omnibus. s. christianis: de quorū numero sumus/ oēs testamento reliquit. Substinate igit̄ & uigilate mecū/ K Audite Iesum magistrū nostrum quæ diximus ordinātē. Pacē relinquo uobis: pacem meā do uobis. Si iure testamētariæ institutionis/ fieri filiis & nepotibus solitæ/ o infideles/ o pfidi iudei & obstinati præ cordis duritia: pacē

ritia: pacem meā dicit Iesus assequi non potestis. Do illā uobis. Accipite iure donatiōis. O mahumetani stolidi: quos per uoluptatū illecebras sceleratus ille Mahumetes detinet fascinosos: Si pro ur̄a stultitia atq; immundicia pacē Christi hāreditariā nō potestis habere: habete donatā. Pacem enim reliquit dñs Iesus iustis hāredibus: qui se loco filiorū & nepotum: fratrum aut sororū illi quasi iure sanguinis adiunxerūt: qñ eius sanguine se redemptos intelligūt. Et ipsi suū sanguinem pro illo dare (quod fecerunt martyres) pręsto sunt. Pacē donauit oībus hominibus. Non. n. est distinctio iudei & gr̄ci. Nam idē dñs omnium oībus hominibus uult pacis bñficia promereri: Si uelint oēs accipere. Electis qui uere per adoptionem sunt filii: pacē reliquit iure testamenti: quia illā efficaciter accipere uolunt: & accipiūt. Reprobis pacē donat: ut si uelint accipe pacis beneficij pfruantur. Si nolint multa turbatorū affectuū febre frenetici: eorum furia imputetur: non medico: qui sanare est pręsto: Si mō resanari se patiantur. Sed quā pacem relinquis iure hāreditario: aut donas bone Iesu testator prudentissime? Meā: illam quam sancti angeli mūdo me nascente uoce pręconia nuntiarūt: quæ. s. datur hominibus bonæ uoluntatis. Non quō mundus dat ego do uobis. Mundus dat pacē per bella: obfisiones: depopulationes: clades: ruinas & mortes. Datur nanq; uictis & subactis accipiētibus cōditiones oblatas. Ego aut nullo uestro incōmodo: nulla iactura: nullo periculo/ nulla molestia do pacē uobis: non uos obsideo: sed de obsidione uos libero: nihil libertatis subtraho: sed addo libertatē: nullas clades affero: sed remoueo multas: ruinas uestras angelorumq; refarcio: ciuitati triumphantis ecclesiæ ciues uos sufficio: a moribus & iferni doloribus uos eripio: meo sumptu/ meo labore: nulla uestra ope aut opera pro uobis bellū gero: meo sanguine tantū/ meaq; morte uinco. Non igitur quō mundus dat pacem/ ego do uobis. Libentius debetis accipere quod tā secure pręstatur. Dat pacem mundus occidendo: ego do pacē moriendo. Dat pacem mundus per impetū & furorem: ego per māsuetudinē. Sicut illam do: uos accipite. Non turbetur cor uestrum. Ego. n. passionū turbine carens p̄lior & uinco pro uobis/ ut pacē habeatis. Vos igitur illā sine turbatione suscipite: hāreditaria uel donata pace efferatur cor uestrū: ne torpeat: neq; formidet quia illam dem moriendo. Audistis quia ego dixi uobis: uado in p̄liū ut pro uobis occidam: & gloriosus uincam: & uenio ad uos uictor: ut mea uictoriæ fructus sit pax: uestra quidē dum uobis p̄derit: mea dum per me datur: Si diligere uis me gauderetis utiq; quia uado ad p̄rem: quia p̄ maior me est. Ostendit hic dñs Iesus beneficium pacis: quo iure pro hāreditate relinquat &

L

M

N

O

P

donet: melius q̄ mundus donare sufficiat. Dudum uenerat Christus ho
mo ad matrē in infantilibus mēbris. Venit ad minorem: & ideo minor
effectus est. Venit ad matrem pauperē: multisq; incōmodis laborātem:
laboresq; manuū suarum manducantē: & ideo paup̄ egenusq; natus ē.
Q Adhuc in membris infantilibus exptus est fugæ nocturnæ labores: lon
ge uia: desertiq; anxietates & pericula: Linguā quam nō nouerat Ioseph
nutritor: quā ignorabat Maria mater: quā ipse pro humano usu nec dū
sciuerat: primū audiuit. **Q**uid sit inter alienigenas uitam ducere: ab in
fantia cōpit experiri. Reuersus in patriā: uixit subditus illis. Ioseph inq̄
eius nutritori & uirgini matri: duodecimum agens annū inter paruulos
sinagogæ receptus audit primū: deinde in medio doctorū interrogat: &
de lege patria disputans docēdo laborat. Vir effectus corā loāne pro no
bis se humilians baptizatur ab eo. Deserta solitudinis adit: ubi a diabolo
temptatur: & quasi minor adorare inuitatur: a quo ipse erat adorandus.
R Hic iam crescere incipit: fugat aduersarium: qui q̄uis prostratus aufugi
at: non tñ definit esse molestus: quinimo quos pōt instigat: & urget per
sequi Christū: neq; quiescit donec illū cruci adiudicari procurat: sperans
mortis superare doloribus: quē astu: blandiciis: atq; promissis supare ne
quiuerat. Sed falleris infelix. Falleris inq̄ pfide draco/ qui per hoīs assūp
tionem se ipso factus est minor. **Q**uā uenit ad paruulā matrē/ & humi
lē. Per hoīs depositionē accrescere: & regna quæ falso p̄mittebas & dare
non poteras/ assequeretur. Vadit enim ad patrem: ad deum summum:
uadit ad patrem a quo tu miser expulsus es: uadit ad patrem qui maior
est se in forma serui humiliato. Ipse autem maior/ & melior est omni
S homine natura & grā: maior est etiā ut homo omni angelo: si nō natura
saltem grā. O Sathanas qui uadit ad p̄m amantissimū magnū sup oīa
non deprime/ Illū hoīem quē tuis genibus p̄cumbere/ & te adorare uo
lebas: mox adorabis tremēs: & p̄stratus ope tuo/ cades uñ stare posse cre
didisti. Inde punieris/ unde repulsæ tuæ speraueras ultionē. Mors illū nō
T tradet ditioni tuæ: q̄a nihil in eo morte dignū inuētū est: unde tu illum
subigas. Expugnaberis hac ipsa morte quā p̄curasti. Hoc est qd' dicit do
minus Iesus. Nunc q̄ pacis/ cuius sum perpetuus obses/ cōditiones īple
tæ sunt: quæ grā me pepit mater passibilē: & mortalē: restat solū ut per
passionē crucis mortem exptus passibilitatē exuam: & ad p̄m uadā. Va
do igitur ad patrē. Et q̄a pater maior me est mea humanitate: illā magni
ficabit: & exaltabit sup oēs cōelos. Ideo si diligeretis me/ utiq; i. certe con
tinue æqualiter ob meā exaltationē gauderetis. Sed nōne iam dixit dñs.
V Si diligitis me mandata mea seruare. Et qui habet mādata mea & seruat
ea: ille est

ea: ille est qui diligit me. Nōne apostoli sui magistri praecepta seruabāt? Cur ergo nunc quasi increpans eorū tristitiā dicit: Si eum diligerent gauisuros? Quasi quia nō diligāt/ideo non gaudeant? Diligebant sed nō solide: tepide: debilititer: nutanter diligebant. Quia etiam in eum nutanter & ambigue credebant. Erant de proximo a fide casuri: amorēq; eius maxima ex parte deposituri. Verum ergo dixit.

De spiritualibus bonis tm̄ quare dñs Iesus condāt testamentum.

Enit. n. princeps mūdi huius & in me non habet qcq̃: sed ut cognoscat mūdus qā diligo p̄rem: & sicut mandatū dedit mihi p̄r sic facio. Paulus cū dixisset: nō ē nobis colluctatio aduersus carnē & sāguinē: sed aduersus principes & ptātes mundi rectores/addidit tenebrarū harū: ne eorū quæ tenebrarū. i. culpa nō sunt dāmones: principes eē dixisse uideret. Huiusmodi inq̃ principes quibus nihil penitus sui iuris in dño Iesu Christo habuerint: uel unq̃ h̄re potuerūt: & iccirco hic locus de illis nō absurde exponi & itelligi queat: rectius tm̄ mea sn̄ia de fortuna itelligetur & declarabit. Nā cum iuxta uulgi sn̄iam fortuna in sua ditio-
ne cōtineat uniuersa de qbus hoīes iure legatario aut hāreditario per testamēta disponūt/dñs Iesus rudibus adhuc apostolis de fortuitis bonis nil agi testō mirātibus: cām afferre uolēs cur de illis suo testamēto nihil oīno decernat: ad se huiusmodi bona nihil penitus attinere demonstrat. Hoc ut itelligamus aduertēdū est fortunā (hoīum opinione) in illis ius h̄re qbus dedit diuitias uel honores: & ad illos accedē fortuna dñi: qbus munera sua distribuit. Cōtra qui neq; lucra sectant: neq; ambiunt sēculi dignitates: extra fortunæ sortē cōstituti sūt: nihilq; h̄nt cōe cū illa: neq; ad illos fortuna ingredi pōt: quibus conet accedere. Hoc est qd' dicit dñs Iesus discipulos adhuc rudes cōmonefaciens & ab eorū usu loquēdi nō discedēs. Princeps mūdi huius. i. fortuna: uenit ad me: nō ego ad illā accessi: sed exclusi penitus illā: qā uulpes foueas habēt: & uolucres cœli nidus. Filius autē hoīs nō hēt ubi caput reclinet: & iō in me non hēt qcq̃ iurisditiōis: qā nihil suū pōt ī me uel a me req̄rere: quasi dicat qā fortunæ bona nō possideo: mirari desinite si meo testō fortunæ bona uobis non distribuo uel relinquo. Sed ut cognoscat mūdus. i. hō qui minor ē mundus: qā diligo p̄rem efficaciter: Sicut mādatū dedit mihi p̄r: qñ me obsidē dedit & accepit pro pace cū hoībus integranda: sic facio. Mādauit mihi p̄r: ut uia dei in ueritate docerē. Legaui fidē: illā demonstratē. Mādauit ut p illā docerē incedere. Legaui obediētā: quæ pedes moueat ad obseruantiam credendorū. Mandauit ut ad ppria hoīs bona & potiora hominē instaurarem: ut uniuersum terrarum orbem in integrū restituerē.

Dimisi illis hereditaria pacē: per quā omnia reformantur & solidantur.

De ratione conseruandi pacem a domino Iesu Christo testamenti iure relictam & donatam.

TEXTVS. *Iesuus 20. a. 2011*

Go sum uitis uera & p̄r meus agricola est. Oēm palmitē in me nō ferentē fructū tollet eū: & oēm qui fert fructū purgabit eū: ut fructū plus afferat. Iā uos mundi estis p̄pter sermonē quē locutus sum uobis. Manete in me & ego in uobis. Sicut palmes nō pōt ferre fructū nisi manserit in uite: sic & uos nisi in me māseritis. Ego sum uitis uos palmites. Qui manet in me & ego ī eo: hic fert fructū multum: quia sine me nihil potestis facere. Pacis hereditatē quā maḡ noster dñs Iesus cōseruare nos docuit: ut plenius intelligamus: quā ille dixit sigillatim declarare studebo. Sustinete & uigilāter attendite qd sibi uelit. Ego sum uitis &c. Pacē inter se h̄re uolentes ante oīa oportet unū fieri: multa aut unū fieri nequeūt: nisi unū aliqd singulis insit: per quod illa omnia unius sapiāt rōnem. Ligna cōcisa q̄diu dispersa sūt: multa uere dicunt: Vt sint unū: uno illa fune ligamus. Ita multa ligna unū fascē dicimus: obligamē unum quo singula cōtinent. Vt nosceremus qua unitate pax Christi stabilienda foret: nullū exemplū accōmodatius iueniri poterat: q̄ p̄ceptoris nostri dñi Iesu se uitē: & discipulos suos esse palmites afferentis. H̄nt palmites tantā cū uite inter seq̄ societātē & unitatem: ut sine uite esse nō possint: & ab ea decisi omnes arescāt: ab inuicem autem diuidi nequeant: nisi prius a uite separētur. Itaq̄ fratres si ciuilem pacem habere uultis: habete persuasum: non nisi salua ciuitate uos posse consistere: habete persuasum: Si odiis: diffidiis: simulatibus ab inuicem fuerimus sepati/singulos breui spacio perituros/aridosq̄ futuros:: nihilq̄ fore uobis reliquū nisi comburi. Nulla est inter arbores planta feracior bona uite: nulla suauior: nulla cui agricola magis inuigilet: nullaq̄ citilior censeatur/q̄diu uiRET. Cōtra ubi exaruit: nulla uilior: nulla minus utilis est: relinquitur igni: neq̄ illi sufficit qdem: nisi ad debilem & momentaneam flāmam/Carbones non habet: mox transit in cineres. Qui igitur pacē Christi h̄re desiderant: Christum suam uitē esse recognoscāt: seq̄ talis uitis palmites esse meminerint. Hac ratione dixit dñs Iesus/ego sum uitis uera: ut pacem eius habere uolentes/in illo fiant unum. Est enim uera uitis uineæ domini sabaoth/ia qua pacis fructum palmites ferunt.

Ater meus agricola est. Vnitatē ipsam qua pacē cōstare monstrauimus/unū qui p̄sīdeat/& cūcta moderet h̄re cōuenit: sicut p̄ est agricola uiti atq̄ palmitibus. Nihil p̄fecto magis nocet: nihil magis turbat publicam pacem: q̄ si plures reipub. moderatores æque primi aut

mi aut sunt/aut eē nituntur. Sed nōne optimatū status probatus est: Et popularis in rep. administrāda auctoritas/nonne multas respub. auxit: Vterq; remp. regendi modus uere bonus est/Si unius retineat rōnem. i. si optimates/Si populus unū sibi finē instituāt/publicā utilitatē/publicā pacē. Q d si uno aīo & uoluntate cōcordi oēs efficiāt:erunt uere unū re:multi numero:unū pposito:multi executione. At si optimates:si populus priuatū aliqd publicæ utilitati añponant:uel si hanc ipsam publicā pacē nō una mēte hīe studeant:si odio alterius:ut. s. quis negligat/deprimat:damnū ferat/cōmodū non reportet/sniām de rep. dicat:dictā ue ab alio tueatur:nihil pōt pntiosius inueniri. Tyrānide peior est talis reip. gerendæ institutio:& ad tyrānidē trāsire cogentur/ut ad minus malū/aut penitus desolabit tādē. Si brutos Publicolas/Scipiones/Roma ppetuo habuisset:nō totiens misisset in sua uiscera ferrū. Vt ad Cabrōes/Marios:Cynnas:Sillas:Pōpeios:Cæsaresq; uentū est:senatus filuit:cecidit tandē Roma:quæ certe nunc nulla/& nusq; foret:nisi uitis Christus illic uineā suā plantare dignatus eēt. Est optimatū & populariū in repu. administranda ratio nō inutilis:& in utraq; licet multi sint:unū tñ ipsi instituūt:uel ad tēpus:uel ad cās emergētes rerū moderatorē. Nřæ reip. Christianæ (qui status uere optimatū fuit ab initio) quis est moderator & rector:Pr̄ meus agricola est dicit Iesus. Deus oīpotens pater oīum creatione:conseruatiōe:augumēto. Pater inq; dñi Iesu:secundū æternā generationē:ipse est huius reip. caput:huiusq; uineæ agricola.

De nutrientibus:augentibus & conseruantibus pacem. TEXTVS.

Mnem palmitem in me non ferentē fructū tollet eum:& oēm qui fert fructū purgabit eū:ut fructū plus afferat. Iam uos mundi estis ppter sermonē quē locutus sum uobis. Manete in me & ego in uobis. Sicut palmēs nō pōt ferre fructum a semetipso nisi manserit in uite. Sic nec uos nisi in me māseritis. Ego sum uitis:uos palmites. Qui manet in me & ego in eo:hic fert fructum multum:quia sine me nihil potestis facere.

De primo nutrimento pacis.

Aboret inquit apostolus unusquisq; opando manibus suis qd bonū est:ut hēat unde tribuat necessitatē patienti. Sic inter apes abiiciuntur inutiles:sic in familia bonus pr̄ singulis opus distribuit:neminē sinit frustra iacere:neminē sinit ocio cōtabescere:oēs iubet domui utilitatis aliqd afferre:& nisi afferāt castigat.nisi resipiscāt abiicit. Quid ita? Quia pacis domesticæ uacillaret negociū:ubi aliquis se reliquis exhiberet onerosum. Exhiberet autē si aliorum labores deuoraret

Y

B

Z

penitus inutilis. Magna ciuitas/ingēs domus est: Prouincia est ciuitas uasta. Regnū lata puincia. Christianus orbis unū regnū dei. Christiana religio uinea est dñi Sabaoth: nos oēs huius uineæ palmites oportet eē feraces. Nisi nos tales exhibuerimus: deus pater oēm palmitē non ferentem fructū tollet: amputabit: rescindet. Quē publicæ paci oportere p̄sidētē dari supra monstrauius/duo maxime decēt/castigare reprobos/confovere bonos. Cadet unitas uoluntatū/& studiū in una p̄fessione firmatū Si uicia trāseant impunita. Oderūt nanq; peccare mali formidīe p̄cænæ. Aufer ultionē a principe: mox perit principatus: mox perit publica pax: boni illū nō colunt/quia eos nō defendit: mali illū spernunt/quia nō castigat. Rursus quia inutiles hoīes ocioq; marcētes sunt pacis publicæ turbatores. Omnia enim mala docuit ociositas/corripīdī sunt a principe/antequā de inutilibus fiāt noxii/q; si iam noxii euaserint:tollēdī & abradēdī sunt/ne onerent: immo ne oneratā iam eorum sceleribus remp. ad terram trahant:teneantq; prostratam. Sicut palmites inutiles nō amputati/uitem primo arefaciunt: deinde nimio pondere lacerant & p̄sterunt. **B** Meminerimus fr̄es principē nr̄æ reip. christianæ nr̄æq; pacis moderatorē/deū esse oīpotentē cui nulla creatura resistere pōt. Sp̄ni ergo nō debet propter impotentīā. Flecti nō potest donis: q̄a nullis eget. Minas nō timet: q̄a solidus & securus est. Odia nescit: quia optimus. Amoris affectus non habet: quia iustus & perpetuo constans immutabilis p̄seuerat. Oēm palmitem nō ferentem fructum tollet qñ uolet & qūo uolet. Et oēm qui fert fructum purgabit eū: ut fructū plus afferat. Purgat dū alleuiat & cōfouetur. Sic pacis publicæ moderator & caput fructuosos ciues: Sic p̄familias utiles in domo fouet beneficiis: laudibus excitat: p̄miis & honoribus attollit. Igit̄ ut pax maneat & roboretur: ut ciuitas crescat gloria/domus opibus augeat̄/O christiani nostræ domus/nostræ ciuitatis pacem moderatur p̄ deus. Simus fructuosi/ut nos foueat. Benignus. n. & misericors est: reddēs centuplū bñmeritis nr̄is: Si fructū attulerimus trigēsīmū: purgabit nos ut ampliorē feramus. Sexagēsīmū si hunc attulerimus adhuc purgabit nos ut centēsīmus de nobis fructus assurgat. Quid est cōducibilius amputari an purgari/talis tātiq; uinitoris manu? Certe horrendū est in manū incidere dei oīpotētis ut amputet. Hēt. n. ptātem aīam simul & corpus mittere in gehēnā: hūc time te ne āputet uos a uite Christo. Desiderabilissīmū ē deū h̄re purgatorē: alleuiatorē bñficū/uinitorē. Nouit. n. quæ abiici oporteat: scit quæ adiici cōueniat. Vtriusq; modos & cās nouit ad numerū. Studeamus totis uiribus per illū nō amputari/sed purgari:nō puniri:sed pr̄mīum obtinere.

De secundo

De secundo nutrimento pacis.

Am uos mundi estis ppter sermonē quem locutus sum uobis.
 i Manete in me & ego in uobis. Pax ut solida sit: munda sit/ Ca-
 reat oī flagitio necesse est: quæq; resp. quæq; familia ut pax in il-
 la pmaneat. Vidisti ne aliquñ sceleratos aliquos inuicē fœderatos: habent
 uitæ malū ppositum: qđ est unum atq; idē in singulis: hñt p̄sidē cui pa-
 reant in malū suū. Oposi sunt: neq; tñ diu permanet eorū conuentus/nō
 durat pax iniquorū. Non. n. sunt mūdi/ sed impuri. Lingua putrida se ip-
 sis fracescunt/ frāguntur: nō durāt in falce. Mercatoriæ societates si frau-
 dē sapiant/ durare nequeūt. Bona fide opus est societati durare debenti.
 Morbida facta pecus totū corrūpit ouile. Cariosus arboris ramus truncū
 maculat. Non pñt impuri durare cū puris. Quid ita? Quia cōtraria si-
 mul diu esse non pñt. Violenter. n. ducuntur in unū: nullū autē uiolen-
 tum pōt esse ppetuū. Nequeūt impura per se sola cōsistere: sicut neq; fra-
 cta per se manent. O christiani quibus testamēto pax relinqtur: Si mun-
 di estis ppter sermonē dñi Iesu: habebitis pacē cū illo: illi adunabimini:
 immo aduniti cōseruabimini. Manebitis in illo sicut palmes in uite. Ma-
 nebit in uobis sicut uitis uigor in singulis palmitibus & simul in omni-
 bus manet. Non ego hoc dico: dicit ipse Iesus magister. Iam uos mundi
 estis: ppter sermonem quē locutus sum uobis. Sit hæc interrogatiua lo-
 cutio. Manete in me & ego in uobis. Quasi dicat quia iam mundi estis:
 manete in me/ & ego in uobis. Non sine causa hoc dixit. Nā si palmites
 impuros/ & infructuosos tollit uinitor pater: Si feraces/ purgat nō tollit:
 qui mundi sunt non amputantur: manent igitur in uite: & uitis in illis.
 Adhuc non estis mundi. Pacem Christi nondū habetis. Nisi purgari stu-
 dueritis: amputabit uos pater deus.

Declaratio studii & operis paci incumbentium.

Icut palmes non potest ferre fructum a semetipso nisi manserit
 s in uite sic nec uos nisi in me manseritis. Dixerat paulo ante pal-
 mitem non ferentem fructum tollet. Id modo declarat. nō suf-
 ficit ad retinendam pacem esse operosum: sed in illa pace quam habere
 uolumus/ & secundum illam operari necesse est: in qua repu. uersamur:
 in qua familia uiuimus: illius utilitati inuigilare debemus. Dic quæso
 si quem haberes in domo filium familias qui oposus esset: & lucro aut
 aliis cōmodis augendis die noctuq; studeret ardētissime: lucra porro sua
 in aliam familiam trāsportaret: tu illum de opibus & labore familiæ ale-
 res: ille aut minimum aut nullum adminiculum domui præstaret: ta-
 lem ne apud te diutius habere studeret? Minime/ quinimmo expelleres/

aut familiā murmurantē sentires: pacemq; domesticā mox turbatā inspi-
ceres. **Q**uilibet ciuis suæ ciuitatis cōmodis prius insudat/dehinc aliarū
si pōt. Si alterius ciuitatis utilitatibus cōsuleres cum detrimēto tuorum
ciuiū/quāto esses oposior/minus esses (ut existimo) substinēdus a tuis:
plus.n. illis noceres quo plus te exerceres. Sumus ī pace Christi: uiuimus
in christiana repu. in illa & secundū illā oposi & utiles eē debemus Chri-
sto dicente. **Q**uia sicut palmes non pōt ferre fructū nisi māserit in uitæ:
sic & uos nisi in me māseritis. **Q**uid ita: audi illū/qa ego sum uitis uos
palmites. **Q**ui manet in me & ego in eo/hic fert fructū multū/qa sine
me nihil potestis facere. Plana iā res est. Dicā tñ adhuc qd hic obstrusum
odorē. Multi palmites manēt in uitæ in qbus non mānet uitis. Manent
in q/quia adhuc amputati non sunt. Sed quoniā exaruerunt: neq; a uitæ
humorē accipiunt: ideo uitis nō manet in illis. Manēt multi in Christo:
quia prīs uinitoris misericordia nōdū illos uoluit amputare. Aridi tamē
sunt: & Christū noīe tenent: ope nō tenēt. Nō est Christus in illis: q uo-
ce nō corde se christianos eē pfitent. Vt fructū afferamus maneamus in
illo: q̄tum possumus illi adhærētes: & obsequentes. Maneat ille in nobis
corde toto exceptus/& retētus. Ita fructum afferemus in illo. Ita pax eius
ab eo pro hæreditate ab initio nobis relicta/nostra erit.

De charitate secūda hæreditatis pte in ordine sed potissima intētionē.
Sicut dilexit me pater & ego dilexi uos. Manete in dilectiōe mea.
Si præcepta mea seruaueritis: manebitis in dilectione mea/sicut
& ego pcepta prīs mei seruauī & maneo in eius dilectiōe. Hoc
est præceptū meum ut diligatis inuicē sicut dilexi uos. Maiorem hac dile-
ctionē nemo habet ut animā suā ponat quis pro amicis suis. Principē &
reip. moderatorē oportet ante oīa professionē quam tuetur/& leges qui-
bus hæc ipsa pfessio continetur/amare & colere. Sic pr deus diligit Chri-
stum legem uiuā oīum christianorū: & leges scriptas ab euangelistis Chri-
sti secretariis fouet & amplectitur. Oportet etiā leges amare prīcipem &
populum: ut. f. leges ipsæ principem deceant/dehinc expediant populis.
Ideo sicut Christus diligit a prē: sic diligit & nos. Sic christiana professio
deum decet/quando eius præcepta iustissima sunt: & utilitate delecta-
tione & honestate condita/per quæ simul omnia reficit Christianos. hoc
est quod dixit Iesus: Sicut dilexit me pater agricola: sicut legem meā ha-
bet charam/sic ego dilexi uos/sic meā legem uestris usibus accōmodaui.
G Discant hic legum latores: discant patresfamilias ita ad suas utilitates &
commoda cuncta disponere: ita se amare dum aliis leges imponunt: ut
leges ipsas illi amare & colere possint qui crediderunt. Discant inquam
tales cō-

tales cōdere leges: ut subditi in eaz̄ amore & obseruantia ualeant pdura
 re. Dicit. n. magr̄ optimus: Manete in dilectione mea. Ego sum uiua lex
 ur̄a. Pr̄ meus dilexit me: dilexit & uos: ideoq; me uobis dedit i legē. Ego
 qa diligo eū: diligo & uos: Sic ille me dilexit: lō lex uobis eē nō renui: &
 ut mea decreta itelligeretis hō uobiscū & inter uos ueni. Manete igitur in
 dilectione mea: quia lex sum uobis uiua. Manete in dilectione legis quā
 uobis in pr̄ceptis relinquo. Si p̄cepta mea seruaueritis manebitis in di-
 lectione mea. Si princeps posset se ubiq; exhibere p̄ntem: lege scripta (ut
 existimo) non uteret. Sed qm̄ angustia corporis uno illum loco conclu-
 dit: & moriēdi necessitas illū durare nō finit: legibus agere cōpellitur. Ita
 dñs Iesus qm̄ se etate uiridi & uiuaci iuuēta nouerat moriturū: terrasq;
 secūdm̄ molem corporis relicturū: instituta reliquit se uiuam legē: suā
 inq; uoluntatem & auctoritatem cōtinentia. Non igitur incondite ut in
 eius dilectione maneamus admonet nos dicens. Si p̄cepta mea serua-
 ueritis: manebitis in dilectione mea. Nullum est certe maius amoris in-
 diciū: q̄ obediētia: q̄ amata rei obsequi. Q ui carnis amore insaniunt
 nil libētius agunt: q̄ quod amica mandauerit. Q ui pecuniā amore sūt
 capti: nulli rei tam ardēter inuigilāt: nihil tanto studio p̄secuntur: q̄ lu-
 crum. Q ui honores ardēt (bone deus) q̄ studiose potētibus obtempe-
 rant: ambitioi q̄ se submittūt. Amor facit hēc oīa. Q uid ita? Q m̄ amā-
 tis & amati uoluntas est una. Volūtatis aut̄ expimentū opatio est. Vis sci-
 re si uelim aliqd: fac possim assequi. Vis scire si aliqd nolim: fac possim
 effugere. Vbi opus est facto uerba nō sufficiūt. Ardet & urit amor: ope-
 rosusq; est plusq; dici queat. Itaq; si diligitis Christum: opere mōstrate. Iu-
 gum eius suaue est: & eius omne pondus leue: & facile portatu. Nunq̄
 erit impossibilitas: si aderit uolūtas: hoc est quod ille dicit. Si p̄cepta mea
 seruaueritis manebitis in dilectiōe mea. Q uod & exēplo cōfirmat: sicut
 & ego pr̄is mei p̄cepta seruauī: & maneo in eius dilectione. Q uasi di-
 cat nihil p̄cipio: qđ ipse nō fecerim. Ope priusq; sermone meoz̄ p̄ceptorū
 ueritatē oñdi. Q uia patris mei p̄cepta seruauī: ideo in eius dilectione
 p̄maneo. Si uos p̄cepta mea seruaueritis: itidē i mea dilectiōe manebitis.

De forma charitatis.

Oc est p̄ceptū meū ut diligatis inuicē: Sicut dilexi uos. Q m̄
 dixerat dñs Iesus mandata mea seruare: ne crederent hoies dura
 aliqua illum dedisse mandata: & absteriti legatum obediētia:
 suamq; pacem pro hēreditate accipere recusarent. Summatim quid sibi
 uelit tota lex eius paucissimis uerbis exponit dicēs. Hoc est p̄ceptū meū
 maximū: hoc est qđ tota mea lege cōstituo: ut diligatis iuicē. Et p̄fecto

ad conseruandā pacem & unitatē in re domestica: in ciuitate/ in prouin-
cia/ in regno: hoc maxime necessariū est: & sine ipso factū est nihil. Q m̄
sicut pax eē non pōt sine multoꝝ quasi collegio in unum colligatoꝝ/ in
unam quasi p̄fessionē/ in unum uitā institutū/ ad unum finem. Ita hęc
unio sine mutua dilectione stare nō pōt. Est. n. amor neruus uinculi: &
nexus uigor: quo colligata in unā pacem cōtinent̄ unita: tātaq; est dile-
ctionis auctoritas: tātus uigor ut sine illa neq; legata/ neq; auctoritatem
K Christi assequi possimus. Mirant̄ multi q; dñs Iesus i ultima cœna de di-
lectione mutuo cōseruāda totiens rōnem habuerit: deponēt admiratio-
nem si qd̄ nunc dicit/ diligēter inspexerint. Dilectio legis est summa hu-
militas/ fides/ obedientia sine dilectione nō satis utilia sunt. Pax aut̄ sine
dilectione eē nullo mō potest: neq; intelligi qdem/ Q ui se mutuo non
diligūt: simul diu stare nō pnt. Impossibile p̄fecto est multos idē uelle/
& se nolle ad inuicē. Impossibile est itē multos se odisse/ & simul in pace
psistere. Vt igitur in pace quā amplexus es/ perman eas: ames oportet oēs
hoīes illius pacis tibi fœderē sociatos. Amplexus es domesticā pacē: ames
oportet familiā p̄sidentem: familiā utilitates: singulos de familia: & illi
te. Aut paganā/ hoc ē uiuis in oppido/ in ciuitate/ uel in pago: ames opor-
tet: & colas loci p̄sidē: iura loci: icolas eius: & illi te: aliter pacē nō hēbis.
Christianus effectus es: imo ab ineunte prima infantia esse cœpisti: ames
oportet deū ante oīa/ Christum sup oīa: iura christianā p̄fessionis impri-
mis uenereris: ames & oēs christiāos/ Si hoc facis: uerus es hāeres Christi:
Si non facis: christianū te eē mentiris. Impossibile est. n. christianū eē: &
L odisse christianū. Christianus est qui fidē Christi tenet re: non uerbis tan-
tū. Verba nanq; rei ueritatē nō faciunt: sed a rebus uerba accipiūt uerita-
tē. Si uere christianus es: re si tenes mandata Christi/ audi Christū. Hoc ē
p̄ceptum meū ut diligatis inuicē. Nō ego: nō theologus aliq;: non ep̄s:
non Papa hoc p̄cipit/ Christus ipse iubet. Vt sis christianus christianos
ama. Infelix tu qui credis te christianū: qui fureres si de Christo male sē-
tire dicereris/ cur nō te pudet corā oībus oñdere malignitatē tuam: odio
hñdo christianos? Dicit Christus/ oues meæ uocē meam audiūt. Q ua-
le aut̄ sit hoc audire/ ipse declarat/ & secunt̄ me per obiam. Q uā est uox
tua dñe Iesu Christe? Vt diligatis inuicē. I tu nunc serua rancorē/ p̄seque
re: lacera: lania: dānifica si potes: si nō potes/ infamia denigra christianū:
quia illū habeas inimicū. Nisi resipiueris: non hēbis partē in hāreditate
Christi: quinimo iam ab illa es penitus exclusus. Hāreditas Christi pax
est hominibus bonæ uoluntatis. Tu qui odio habes p̄ximum: qui pacē
cū illo h̄re recusas: qui ferrū pro ueste induis: qui gladiū pro ornamēto

femur accingis/ut occidas/ubi habes bonā uolūtātē? Resipisce miser: tecum ipse recogita dñm deū tuum: dñm Iesum Christū: tuā p̄fessionem christianā. Ne quāso tam apte tam ipudēter mentiaris deo tuo: p̄fessionī tuæ: animæ tuæ. Da tibi ipsi pacē: restitue tibi h̄ereditatē p̄ris & fratris tui: obtempa dño deo tuo: redēptori tuo: audi quid per oēm legē suam te facere uelit. Hoc est p̄ceptū meū ut diligatis inuicē. Dimitte igit̄ odiū & similitatē: dilectionē ex aīo suscipe. Sed qualē dilectionem: libidinofam ne: per quā. s. incōtinens diligit: ut se ipsum infamet & p̄ximū? Dilectionē auaram quā qui lucra sequūtur diligunt: bladiuntur ut decipiant? Dilectionē superbā: per quam ambiciosi te colūt: ut honoribus per te potiantur? Nō has dilectiōes uult dñs Iesus Christus. Quas uult? Audi illum. Sicut dilexi uos. Dilexi uos aut̄ non carnis: nō pecuniæ: nō sublimitatis studio. Dilexi uos amore pio: iusto: sincero. Vis scire qualis sit amor tuus? uide qđ optes amato. Si munda: si pia: si iusta optas: talis est amor. Si turpia turpis. Ipse suo sanguine tingitur: suo fructu dignoscit̄. Quē fructū affert nobis amor Christi? Legis christianæ obseruatiā: fœlicitatem aternā. Hæc iustissima: piissima sunt: & oī decore ornatissima. Sanctus est ergo amor: quo nos amat dñs Iesus. Quoniam eius amoris fructus nos efficit sanctos. Diligite inuicem dicit dominus Iesus sicut dilexi uos. Sicut dilectio mea iusta fuit: sicut caruit oī labe peccati: sic dilectio qua inuicem uos diligitis meæ pacis h̄ereditario iure assequēdæ gratia pura sit: & incontaminata.

M

Quā excellenter dilexit suos dominus Iesus.

Aiorem hac dilectionem nemo habet: ut aīam suā ponat quis pro amicis suis. Plus mouēt expimenta q̄ uerba. Ita semper dñs Iesus: cū prius fecisset quæ facienda docuerat: ubi amandos nos inuicem monuit: oñdit id se fecisse qđ suadet: neq; fecisse mediocriter: sed excellenter: sed ardentissime. Diximus iā sæpe amorem ope cōprobari. Amor. n. est studium bñfaciēdi amato. Qui maiora & chariora munera seu bñficia dat: magis diligere comprobatur. Qui dat se ipsum dat maxima & charissima sibi: ergo qui dat se ipsū maximā charitatē habet: & ostendit habere. Quorsum hæc? Vt intelligamus q̄tum nos amauit dñs Iesus. Amauit: se teste: se p̄bante: nos oēs amore maximo. Qm̄ nobis & pro nobis oīum maxima: oīumq; sibi charissima donauit. Donauit se ipsum nobis & pro nobis iam toties: & nunc donabit modo quo se ultra donare nō poterit. Donauit p̄ciosissimam diuinitatis gloriā omnibus hoībus: qñ uerbū caro factum in uētre uirginis: deus uenit ad homines factus hō. Donauit se nobis ducē & p̄ceptorē: qñ pacis uerissimā

N

O

rationem oñdit: & ad uerā fœlicitatis uiam per iustitiā: pietatēq; mōstra
uit: per hanc ipsam uia primus incessit/ut p illius uestigia alacrius inceda
mus. Donauit se nobis sacramentaliter in cibū & potū: ut quotiens uolu
mus illū nobiscum habeamus. Donaturus est de pximo nrī grā ppprium
corpus cruciatibus: spūm tristitiis: uitam morti: corpus exanime sepultu
ræ: aīam inferis/ut illos spoliet: & uictor p nobis reuertat ad nos. Est ne
hoc exiguū amoris indicatiū: Nōne satis: nonne ad itegrū & ad unguē exe
cutus est & sup abundatissime cōpleuit qđ te facere iussit: Sed quāso ad
uertere ne pigeat q̄ modeste p̄cipiat dñs Iesus. Cū ille amauisset nos q̄tū
oñdimus: q̄tum p̄res/uxores/aut filios non amamus: imo q̄tū nos ipsos
amare recusaremus. Quis. n. pro se ipso mori eligat: non tñ arctare nos
uoluit: ut nos inuicē tm amaremus/q̄tum ille amauit nos: non. n. dixit.
Hoc est p̄ceptum meū ut diligatis inuicē q̄tum dilexi uos/sed sicut dile
xi uos. Similitudinē impat: non æqualitatē. Si iussisset dñs Iesus te mori
pro alio/qa ipse Christus mortuus est pro te: & nō obedisses/posses obii
cere/tu pro nobis moreris: quia potes cito resuscitat/ & cito resurges/ego
me resuscitare ad libitū nequeo. Vbi mortuus fuero/usq; ad iudicii ma
gni diem: mortis umbra me possidebit. Ne inq; sic te excusares: non dixit
mando ut diligatis inuicē q̄tum dilexi uos: sed sicut dilexi uos. Assimila
ri uoluit amorem tuū amorī suo: ut hēat cōsimiles rōnes: cōsimiles oc
casionēs: nō æquales uires: nō pares effectus. Hoc recusare nemo potest.
Amare nēpe sine fraude: sine uicio possumus: si uolumus. Hoc est præ
ceptū meū ut diligatis iuicē sicut dilexi uos. Sit dilectio urā similis meæ/
qm̄ æqualis eē non pōt: tātō amore p̄secutus sum uos/ut me darē p uo
bis in morte/qa maiorē hac mea dilectionē nemo hrē pōt: ut animā suā
ponat pro amicis suis: habete minore: ponite fortunas: ponite opas: po
nite industriā & ingeniū: subuenite uobis inuicē/ ditiores tenuioribus
alimēta date: auxiliū debilibus p̄state fortiores: dirigite incautos cōsilio
urō: qui prudētia p̄pollētis. Hæc faciētes pacē hēbitis in repu. christiana
hic militāte: pacē hēbitis ī eadē triūphāte/ Substinebitis & uigilabitis hic
cū dño Iesu p cōpassionē: in futuro aut sœculo per æternam fœlicitatem.

De patientia amplectenda ad cōseruationem pacis.

I mundus uos odit: scitote qa me priorē uobis odio habuit. Si
de mūdo fuissetis: mūdus qđ suū erat diligeret. Quia uero de
mundo nō estis: sed ego elegi uos de mundo: p̄pterea odit uos
mundus. Memētote sermonis mei quē ego dixi uobis. Nō est seruus ma
ior dño suo. Si me p̄secuti sunt & uos persequētur: Si sermonē meū ser
uauerūt & urū seruabunt. Duo uenti: duo turbines: torrentesue duo
rapidissimi

rapidissimi: pacis structurā euellere: & eradicare sunt soliti. Insolens supbia: dū pax prospera est: dū nihil sentitur aduersi: aīos elatione sollicitos tenet: Et ubi (quasi uentus uela) turgidos aīos fecit: mox rapit ad rixas: contumelias: iniurias: Deinde adducit uulnera: cædes: priuatorūq; ruinas. Tandē uero publica sternit. Cōtra hunc uentū: contra hunc torrētē & turbinem fundat' pax in amore charitatis. Charitas. n. nō inflatur: nō emulatur: non agit perperā. Contra uero dū aduersa cōtingūt: ira & accidia impatientiā adducūt: alter turbo est subuertēs pacē: hāc desperationem cōuehit: quā subuersā pacē eradicat & a fundamētis tollit: per hāc malis uincitur animus: per hāc priuata & publica primo negligunt: deinde hñtur odio: uñ desperant & penitus pereunt nullo releuante. Hāc aduersus mala opus est patiētia. Ipsa. n. opus pfectum habet. i. in sua pfectione conseruat. Certe non errauit ille qui dixit. Maxima morū semper est patiētia uirtus. Nā si nō minor est uirtus q̄ quærere parta tueri. Patiētia quā oēs tuetur uirtutes: nulli illarū erit inferior. Erit ēt oībus ut maneant necessaria. Huius rei grā sapiētissimus architectus dñs Iesus Christus: pacis suā pulcherrimā sane & amoenissimā domum cōmunire constituens: post dilectiōis iacta fundamēta: ad fundamēta patientiæ ponēda conuertit' dicēs. Si uos qbus testamēto relinquo meam pacē mūdus odit: & per odium (ut infra docebitur) uos infestat: Scitote qā me priorem uobis anteq̄ uos odiret uel priorē uobis. i. prætatiorem & dñm uestrum odio habuit. Ideo ne turbemini: ne uos incepti pœniteat: legatū obedientiæ mandatūq; de charitate seruāda ne abiicite. Quia mundus nullā habeat charitatē/ non iccirco eā deserite: plenus est odio mūdus: & quia duo contraria simul in eodē eē non pñt/ qñ alterū accreuit ad summum mirari nō debetis si odit uos mūdus. Vultis uidere mundū ad cumulum odio plenū eē? Odit sūmā ueritatē & bonitatē. Odit. n. me qui sum uia ueritas & uita/ odit me priorē uobis. i. potiorē omni genere uirtutū. Quia ergo plenus est odio impio/ amorē piū hñe non pōt. Nolite illi similes fieri. Non. n. estis de mūdo tam perduto: qm̄ de illo uos elegi. Itaq; si uos odit/ ne miremini. Quia me priorē uobis odio habuit. Si de mundo fuissetis: mundus qđ suū erat suo pdito amore diligeret. Quia uero de mūdo non estis ppterea odit uos mūdus. Videte quāso q̄ sapiēter hic se sapiētia gerat. Crimen læsæ maiestatis est sentire cū principis inimico: sentiri cū reip. hostibus/ uel cū illis eē amicitia fœderatū. Ius quoq; amoris priuati hoc habet: ut amicos nostrorū amicos amemus: & inimicos eorū odio hēamus. Amicorū. n. est una uoluntas: una utilitatis & cōmoditatis rō. Iam dñs Iesus se ut principē & legē uiuam amandū oñdit

R

S

T

X

& se amare dixit quos pacis hæredes instituit: quosue pace donauit. Mū-
 dus odio habet Christū: ergo cum Christo sentiētes odio habeat necesse
 est. Consentaneū est igitur non turbari si odit uos mundus. Q m̄ prius
 odio habuit dñm deū nr̄m: principem nr̄m: nostram uitam legē. Im-
 mo si tristabimur q̄ mundus odio habeat nos: si eius odiū subterfugere
 tentabimus: ueri amici christi non erimus: Si pacē cū mundo uel amici-
 tiam fecerimus: erimus p̄ditores & læsæ maiestatis crimine tenebimur.
 V Quoniā cū inimico principis nostri pacis & amicitiaē foedus hēbimus:
 & nostræ reip. hostē (qđ extremæ infamiae cumulus est) diligemus. Sed
 q̄s hic mūdus est qui dñm Iesū Christū odio habuit: & adhuc habet? Nō
 uastus ille oīa claudens orbis. Ille. n. amicus immo subditus est dño Iesu
 Christo/factus est per ipsum & per ip̄m conseruat & durat. Non sublu-
 naris globus: nō elemēta/non ex eis mixta nascētia mūdus sunt/q̄ odit
 dñm Iesum Christū. Hæc oīa illi obediunt. Ventī & mare obsequuntur
 ei idē: non fortuita bona: neq̄ fortuna (quā stolidum uulgus oīum uti-
 litatum præsidem facit) sunt mundus osor. Quoniā nihil habent hæc
 cōmune cū dño Iesu: neq̄ illis est dñs Iesus molestus in aliquo. Iubet red-
 di Cæsari quæ sunt Cæsaris: & quæ sūt dei deo. Ipse etiā quottidiano pa-
 ne contētus: neq̄ peram: neq̄ zonā: neq̄ pecuniam ad uiaticū deferens:
 nō habet domū: non diuersoriū: neq̄ tuguriū proprium ubi caput reclī-
 net. Mundus qui odit Christū diabolus est & angeli eius. Mali quoq̄ ho-
 mines ministri eius/pacē hoīum bonæ uoluntatis turbare studētes mū-
 di hic nomine accipiēdi sunt. Si ergo mūdus. i. si mali angeli & mali ho-
 mines qui mūdus sunt: reprobatus uos odit: scitote quia me priorē uo-
 bis odio habuit. Cur nō potius dixit dñs Iesus. Si iudei: si scribæ: si phari-
 sei: si samaritæ: si aliæ quælibet gentes uos oderūt: scitote quia me priorē
 odio habuerunt. Nouerat dñs Iesus apostolos suos cæterosq̄ discipulos
 ubiq̄ gentiū disp̄gēdos: neq̄ a sola iudeorū gente passuros iniuriā: sed
 ab omnibus populis cruciādos: itaq̄ continens primū pro primo cōten-
 to posuit. Scitote quia me priorem uobis odio habuit. Si de mūdo fuif-
 setis: mūdus qđ suū erat diligeret. Apte dignoscitur dñm Iesum hic mū-
 di noīe nō speras/sed habitātes illas (rōnis inq̄) capaces creaturas intelli-
 gere: non qđem oēs/sed in peccato manētes. Apostoli reliqui q̄ discipu-
 li/erant tunc de numero speram sublunarē habitantium. Et qui nūc sūt
 uere christiani eodē orbe claudunt: qui tñ nō sūt (teste Christo) de mū-
 do quē loquitur. Quare mundus hic pro spera prima/uel pro oībus in
 ea contētis non accipit: sed pro illis qui in uirtutū odio perseverant. Exi-
 stimo saluatore nr̄m duos mundos intellectuales/siue duas speras spi-
 rituales

rituales hoc loco præsumere: unam amoris & gratiæ: hic mundus est bonorum angelorum & hominum bonæ uoluntatis. Alteram e contrario odii & miseriæ: hic mundus est reproborum angelorum & hominum perditorum. Absit uero ut per hæc quis credat: duo esse prima principia: quemadmodum stulti Manichei opinati sunt. Princeps namque mundi miseriæ non est uere princeps. Quia in & sui mundi nullum est principium: nisi æquoce: nam & ipsa miseria æquoce entis habet rationem. Sed de his alibi: satis sit hic intellexisse quod mundi nomine saluator dicere uoluit. Si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat diligeret. Videte quod apposite ad iam dicta loquatur magister sapientissimus. Supra habitum est principem subditos amare: & subditos principem: ac se inuicem diligere oportere: ut duret principatus. Consentaneum est igitur si apostoli: si discipuli domini essent de mundo malignantiū. id est. partes factionis potius quam reipublice. a principe illius & a subditis illos diligere. Quia uero de mundo non estis: quia ego uos de mundo elegi propterea odit uos mundus. Consentaneum est istud. Quia in sicut unitas professionis parit amorem & nutrit: ita disparitas odium pariat & nutriet necesse est: de contrariis. id est. contrarios oportet fructus insurgere. Sed nonne apostoli & discipuli omnes: nonne omnes qui in mundo sunt christiani quantumlibet iusti in peccato nati sunt: & in iniquitatibus matres eorum conceperunt illos: Nonne illi ipsi apostoli proxime deserturi erant dominum Iesum Christum: & Petrus abnegationis & blasphemie crimine nonne tenendus erat: Erant ergo de mundo & nos de mundo sumus: de mundo dixerim peccati: odii: atque miseriæ. Respondet dominus Iesus. Quia elegi uos de mundo. Si de mundo non fuissent: nequaquam de illo eligi potuissent. Igitur ante electionem de odii mundo fuerat. Electione extra mundum odii positi sunt: in mundoque gratiæ constituti. Ita sua culpa de mundo erant perditio: & nos eodem de mundo fuimus. Gratia uero & illi & nos de mundo odii non sumus. Hoc est quod dicebat Apostolus. Gratia dei sum id quod sum. In mundo quippe amoris & gratiæ esse nemo potest sine gratia. Mementote sermonis mei quem ego dixi uobis. O Christiani quæso ne mente excidat: quod Christus memoria tenendum iubet. Iubet meminisse sermonis quem dixit. Hoc si fecerimus bene succedent omnia. Sed quis hic sermo. De mundo non estis quia elegi uos de mundo: Si meminimus nos non esse de mundo odii uel de factione perditorum: Si meminimus illam esse nobis inimicam: pudebit: pigebit nos: horrebimus sentire cum illa. Pudebit pigebit nos peccare. Peccatum horrebimus: si meminimus illud esse de factione nostræ reipublice. inimica. Si meminimus electionis beneficium nos ereptos de numero & societate infelicitum: & perditorum in odii miseria: Si meminimus per gratiam factos de numero & societate felicitum:

Y

Z

A

adduci non poterimus ad peccandū. O christiani quotiens de aliquo crimine temptamini: quotiēs inq̄ supbia inflat: aut auaritia exiccat: aut luxuria adurit: aut gula cōtorquet: aut rapit ira: aut uexat inuidia: aut accidia uos mordet: memētote quāso sermonis quē dixit dñs Iesus: memētote inq̄ quia non estis de mūdo illarum miseriae. Mementote uobis illas esse inimicas: uos uelle miseros efficere. Mementote q̄a Christus elegit uos: eripuitq̄ de calamitatibus illis: ut ad foelicitatē pduceret ppetuo possidendā. Si quis pannosus/ & mendicus per coenū porcos sequi solitus assumatur in regiā: & regis aulicis annumeret: uestiatur: nutriat ut aulicus: quis illū ferat resonantē uocē uñ porcorū cōgregatio fieri solita est: Quis ferat indutū ostro coenum cōmiscere porcinū: faciem foetoribus squalidam: manusq̄ scabrosas rubigine bruta: corpore toto: incessu & gestu pferre porcinos mores: Mementote sermonis mei. Mementote bñficii mei dicit dñs Iesus Christus. Vos eratis de mūdo porcino nō tm̄ porcorū custodes: sed a custode porcorū diabolo per uitiorum lutabra cōuoluti: laceri: nudi: famelici. Elegi uos ut edatis sup mēsam meā. Memētote sermonis mei: quē ego dixi uobis. Mementote quia nō estis de mūdo tam bruto meo bñficio. Nā mea electione de illo uos eripui: qđ si feceritis (Quia nō est seruus maior domino. Vos estis mihi serui: ego uobis dñs) intelligetis cōsentaneū eē: q̄ si me psecuti sunt: & uos persequetur: qm̄ si persecuti sunt maiore: persequentur ergo minores. Quare de eorū persecutiōe ne turbemini. Si sermonē meū seruauerunt: & uestrum seruabunt. Sed non seruauerūt meū: quare uestrum minime seruabunt. Quoniā qui principis spernit uiuam uocē/nuncii quoq̄ sermones nulli faciet. Cum multa hanc sn̄iam cōprobandia & declarātia psecutus eēt dominus Iesus: cur omnia dixerit manifestat: ubi Ioannes hāc scribit.

De perseverantia patientiæ retinenda in aduersis.
Aec locutus sum uobis ut non scandalizem: absq̄ sinagogis facient uos. Sed uenit hora ut oīs qui interficit uos: arbitretur obsequium se p̄stare deo. Et hāc faciet uobis quia nō nouerūt patrē neq̄ me. Sed hāc locutus sum uobis ut cū uenerit hora eorū reminiscamini quia ego dixi uobis. Hāc aut uobis ab initio nō dixi: quia uobiscū eram. Patientiā quam cōplectendā/a bonis uiris haftenus mōstrauit dominus Iesus: nunc ab eisdem docet eē retinendā. Mos erat (qui ēt nūc uiget) non trahi pro crimine iniudiciū/nisi sufficiētibus iudiciis/per multos & probos uiros affirmatis: iudiciū prae ostensis: ne hoīes innoxii calūniā infamiā & iacturam capturae sentirent/si passim & pro libidine iudicia cōtra illos incepta fuissent. Neminem insup̄ quis multis cōtra eum delatis

delatis coram iudice iudiciis/iam captum condemnari licebat/nisi auditum/& purgare indicia cōmonitū. Q uod si non satis legitime fecisset: punire illum fas non erat/nisi condemnatū/iudicis sententia/pœnæ modum & mensurā statuente. Sinagoga iuxta Hieronymum doctrinā uel institutionē sonat/Ita loca in quibus iudei legem & instituta maiorū disciebant. Sinagogæ nomē accēpunt. Q uid est nūc dicere/Absq; sinagogis/nisi absq; doctrina legis:præter oēm legē & instituta maiorum faciēt uos trahi in iudiciū? nullis prius habitis iudiciis ad capturā faciēt uos in auditos cōdemnari? Nullaq; snia cōtra uos lata:nulla pœna in uos decreta facient uos/a carnificibus laniari & cruciatibus enecari? Sed ne scādali zemini. Occasio peccandi ex puerso ope data uel accepta scandalū est. Ita qui dat occasionē delinquēdi scandalizat:qui accipit scādalizat. Paulus nempe scribēs ad Corinthios/ubi declarauit an de cibus imolatis idolis liceat manducare/concludit/qua ppter si esca scandalizat frēm meū/non manducabo carnes in æternū:ne frēm meū scandalizem. Et secundū ea quæ Paulus illic pgit oñdere:doctus qui manducat idolis imolatū:sciēs non esse phibitū:scandalizat frēm.i.dat peccandi occasionē:infirma cōscientiæ fratris indocti:credentis idolis imolatū sine culpa nō manducari. Indoctus uero qui accipit occasionē manducādi:cū erronea cōscientia scandalizat. Non aut idē est cām & occasionē dare peccato:quia grauius peccat dans cām q̄ occasionem. Causam dare est p̄bere materiā:ut gladiū occidere per iniuriā cogitanti:aliudue instrumentū sine quo peccatū fieri nequiret. Aut præbere formā oñdendo modum ad facinus: Aut se efficiētem exhibere:fauore p̄stito. Aut finem se cōstituere:ut mercedem præmiumue pro scelere polliceri. Aut bonū assequendū uel malū fugiendum oñdere ut sceleri detur locus. Occasionē peccato dare:nō est peccati uoluntarie coopari per aliquod causæ genus:sed solū præter intentionem adminiculū exhibere peccaturo. Vt si quis peccat non ut alius idem faciat:& tñ suo exēplo alius ad peccatum accēditur. Siquis item fabricat gladiū ad iustā defēsiōē: Q uo sicarius ad neces & uulnera postmodū abutatur. Redeamus uñ discessimus. Sed uenit hora ut oīs qui interficit uos:arbitret̄ obsequiū se præstare deo. Et hæc facient uobis:q̄a nō nouerunt p̄rem:neq; me. Sed quia per ignoratiā uobis erunt infesti:quia.s.arbitrabuntur obsequiū se præstare deo:uos interficendo:nō ppterea scādalizemini. Q uis.n.stulto irascit̄ aut puero? Peccabūt per ignorantia:nō ergo illis assimilemini. Q uis.n.stulto ignaro aut nescio uelit acquiescere:aut illū imitari? q̄ uero per ignorantia peccent. Inde cōstat. Q uia non nouerūt p̄rem neq; me: Q ui legis & institutorū ciuiliū prima prin-

B

C

D

E cipia penitus ignorat: non mirū si leges ipsas: & instituta non nouit. Dei
 notitia oīs diuini & humani iuris primū fundamentū est: & adeo neces-
 sarium: ut etiā qui deū uix adorauerūt: dixerint opinionē de diis: utilem
 & necessariā ad remp. cōstituendā & decorandā. Itaq; si mundus: si perfi-
 di hoīes: qui neq; deū auctorē: neq; me doctorem legis nouerūt: sine le-
 ge: sine institutione maiorē uos oppriment: estote patientes: supportatā
 hñtes eorū ignorantia: gaudentes de ur̄a sciētia & doctrina ppter quā ta-
 lia sustinebitis. Certe sicut nobilior est aīa q̄ corpus: Ita p̄na aīa duri-
 or est corporis cruciatu. Quā porro maior est aīa p̄na q̄ ignorantia?
 Illi qui uos absq; sinagogis affligent in corpore: per cecā ignorantia tor-
 quebunt in mente: Cōpatimini igitur eis: suorūq; malorum uos pigeat.
 Cogitate q̄tumlibet uos crucient in carne: illos p̄ius spiritu eē uexatos.
 Vestram cōditionē ita meliorē intelligetis esse: q̄ suā. Vnde nō scandali-
 zabimini: sed æquanimiter supportādo in patientia ur̄a possidebitis ani-
 mas uestras ur̄iq; compotes tormēta supabitis. Est aliqua ignorātia non
 F puniēda: quā. s. sine nostra culpa: sine nr̄o ope: sine nostra uolūtate sub-
 stinemus. Vt si inuestigādo & insectari me credēdo feram uepribus fron-
 dibusue mea sn̄ia latitantē: & natura loci latibulū feræ credere me facit:
 experior nihilominus: an aliud q̄ fera sit qd̄ sentitur: nihil humanum di-
 scerner̄ queo. Iaculor & hoīem occido: excusabit me ignorātia/ nisi forte
 puniar/ quia uenari mihi nō licuit. At si locus hoīem idicare potuerat/ si
 facies/ si uox indicauerat/ & indiciis credere nolui: uel idicia aduertere re-
 cusando/ pro fera hoīem pcussi/ nō ero liber a p̄na. Si quis item clausis
 oculis ne lumen uideat/ cum & qñ opus erat uidere quo tenderet: & in
 foueā ceciderit/ aut se p̄ciptauerit: erit ne sine culpa/ qd̄ damnum sibi ipsi
 intulerit? Si clausis ēt oculis quis ferat ensem euāinatū/ & feriat obuiū/
 nōne punietur: & tñ non uidit quē uulnerauit. Cōtra si cæcus cadit i fo-
 ueam: aut in illam aliū impingit: uel uulneret telo: qd̄ non aīo nocendi
 ferebat/ excusabit: & uenia ac misericordia dignus habebitur. Ita non ui-
 dere uoluntarie quæ uidisse oportuit: culpam non tollit. Quæ de re ple-
 nius libros ethicorū Ari. exponētes copiosius dixi. Hic tantillum attule-
 G rim ut iudaicā ignorātiā inexcusabilē agnoscamus. Sed si hæc illos nō
 excusat/ cur dñs Iesus Christus ad eorum excusationē illā affert corā apo-
 stolis? Affert non in excusationē erroris & criminis/ sed in patiētiæ argu-
 mentū/ ut. s. apostoli discāt æquanimiter tollerare ppter deū uere discāt:
 quod illi ppter deū se falso opinātur facere. Vt gr̄as deo agāt: q̄ illos de
 mūdo elegit: neq; tenebris tam stolidæ/ tam malignæ/ tam piculosæ/ tā
 infelices & miseræ ignorātiæ cū mundo inuolutos reliq̄t. Vt meminerūt
 secum.

secum bene agi. **Q**uoniam si damnum patiatur in corpore/lucrum in anima iam sunt assecuti. Hanc esse Christi sententiam/ab illo ipso discere ne pigeat. Sed hæc locutus sum uobis: ut cum uenerit hora eorum reminiscamini quia ego dixi uobis. quod facient uos absque synagogis cruciari & mori: quia non nouerunt preme neque me/nō ut illos excussem: sed ut uos armem ad patientiam: reminiscētes quia ego dixi uobis quæ passuri estis. Et cum hora eorum torquendi uos uenerit: sitis patientes. **Q**uia prudentes & premeditados uos reddidi. Et quia ego dixi uobis: ipsi uos persequentur/pœnas per ignorantiam affectatā/maiores uŕis cruciatibus luunt/reminiscamini cōditionem uestram & persequentium uos. Ita non solum patientes eritis/sed eligētes magis affligi corpore/quam mente spontaneā cōquirere cecitatē. Hæc autē uobis ab initio nō dixi. Nō. n. oportebat/**Q**uia adhuc erā uobiscū/& uos docere in ambiguis/aduiuare in laboribus/cōfortare in tribulationibus poterā.

Epilogus legatorum iure hæreditatis relictorum.

Nunc autē uenit hora & iam uenit/ut dispagamini unusquisque in propria/pro uita seruāda. Nō ideo turbetur cor uestrum/neque formidet/Et me solum relinquatis euntem sponte:& pro uobis ad mortem oŕum acerbissimā. Hæc locutus sum uobis: ut in me pacē hēatis/quā uobis pro hæreditate testō reliqui: non uobis tñ sed oŕibus hoibus bonæ uolūtatis: quibus angelorum preconio me nascēte promissa ē: hanc autē habeatis in me & a me solo: nō aliunde/**Q**uia in mundo perſurā habebitis: nō pacem: uexationes: tribulationes: pœnas: mortes a mūdo expectate affligēte uos:& pacem quā uobis relinquo turbare conāte. Sed in his malis tollerādīs cōfidite: simul fidē & pacem & spem habete in me. Cur in te cōfidamus: qui nunc moreris bone Iesu? Ego uici mundū: nequitiæ fraudis & odii: Vici draconē magnū: qui me in deserto aggredi nō est ueritus. Vici coniuratos malignos spūs: quorum multos uos ipsi mea uirtute a corporibus obsessis effugauistis. Ego per legiones in porcos misi:& ad maris profunda compuli aufugere: Vici scribarū sacerdotumque auaritiā: inuidiā: supbiāque eorum cōtudi. Ita ut non apte amplius contra me insurgere audeant: sed clam & perditione occidere me querāt. Et quia me per lucem capere timent: aggrediuntur in tenebris: Vici mundum in ferioŕem pœnarum:& malorum oŕum domiciliū. Restat de illo triumphem: triūphabo per mortē: quando glorioŕe resurgam. Resurgere uero non possem nisi premerer. Sed ad breue maneo mortuus. **Q**uia mors mihi nō dominabitur. Ego iam uici mundum. Mors ergo mea quoniā uictoris est:& mors nouo mō uincētis in morte dolenda non est: quia per illam ego non uincor. Iam uici mundum: Vinci nō possum. Neque enim

H

.IIV.IX.

tantum particulariter uici: nō uici unum aut plures belli duces: qui aliorum adminiculo & fauore bellum instaurent: nō restant inimici alicubi integri: qui pro uictis suscipiant bellum. Ego uici mundum totum: omnem malitiam: omne odium quod erat in mūdo uici. Victoriæ fructus pax est. Cōfidite igitur & in me habete pacem: quam optimo iure uictor uobis testamento relinquo instructam fide: charitate firmatam: obedientia septam: & patientia communitam.

De institutione testamenti executoris.

TEXTVS.

Aec locutus est Iesus & subleuatis oculis in cōelū dixit. Pater uenit hora: clarifica filiū tuū: ut filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei p̄tatem oīs carnis: ut omne qđ dedisti ei: det ei uitā æternā: Hæc est autem uita æterna: ut cognoscant te uerū deum & quem misisti Iesum Christū. Ego te clarificaui super terram: opus cōsumauī quod dedisti mihi ut faciam. Manifestaui nomen tuū hoībus quos dedisti mihi. Tui erant: & tu eos mihi dedisti. Et oīa uerba quæ mihi dedisti: dedi eis: & ipsi acceperunt & cognouerūt quia a te exiui. Et crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis rogo q̄a tui sunt: & oīa mea tua sunt: & tua mea sūt. Et ego iam in mundo nō sum: & hi in mundo sunt: & ego ad te uenio. Pater serua eos in noīe tuo quos dedisti mihi ut sint unum sicut & nos. Cum essem cū eis ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi ego custodiui: & nemo ex his periit: nisi filius p̄ditionis ut scriptura impleatur. Non rogo ut tollas eos de mūdo sed ut serues eos a malo. Sāctifica eos in ueritate. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti ī mundū: ita ego mitto eos in mūdū: & pro eis ego sanctifico me ipsum: ut & ipsi sanctificati sint in ueritate. Nō pro eis aut rogo t̄m / sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorū in me / ut oēs unum sint / sicut tu pater ī me / & ego in te ut & ipsi in nobis unum sint / ut sint consummati in unum. P̄ quos dedisti mihi uolo ut ubi ego sum & ipsi sint mecū ut uideāt claritatem meam quā dedisti mihi quia dilexisti me añ cōstitutionem mundi. Pater iuste mundus te non cognouit. Ego autē te cognoui / & hi cognouerunt quia tu me misisti: & notum feci eis nomen tuum / & notum faciam: Ut dilectio qua me dilexisti in eis sit & ego in ipsis.

De institutione fide commissarii tutoris curatoris & executoris testamenti domini nostri Iesu Christi declaratio.

Uperest ut testamētarium executorē: fide cōmissarium meū: tutorē & curatorē uestrum uobis instituā / Instituo p̄m meū omnipotentem deum / qui uobis testamenti mei iura conseruet. Substinet igitur hic & uigilate mecum: Audite Iesum / subleuatis oculis in cōelum pro uobis

pro uobis p̄rem alloquētem. Pater/ quia sicut p̄fatus sum/ abeūte hinc Iuda proditore/ clarificatus sum purgatione collegii mei: q̄n̄ impurus ille ab his puris abscessit/ Spuma. n. abiecta est nostræ cocturæ/ remāsitq; purum collegiū innocētiæ. Venit hora ut me in me ipso clarifices/ sicut p̄fatus sum: quādo impurus ille discessit. Venit inq; hora qua discipuli mei deserturi sunt me: & ego ab illis destitutus capiar. Ergo p̄r clarifica filiū tuum. s. in semetipso: quē paulo añ in suo collegio clarificasti/ ut filius tuus clarificet te. s. in temetipso. Iam. n. clarificasti eum iter hoīes & ipse te. Sed quō clarificauit? Audite illum. Sicut dedisti ei potestātē omnis carnis. i. omnis hominis saluandi: quēadmodum ipse met statim exponit. Vt. s. omne qd̄ dedisti ei per grām restaurandū: det eis uitā æternā. i. dare sufficiat & p̄sto sit. Hæc est aut uita æterna. Dispositiue in hac fragili carne. Vt cognoscāt hic per fidē te solū esse deū uerū/ Et me quē misisti: cognoscāt eē Iesum. i. saluatoreū solū & uerū Christum eē inūctū oleo iustitiæ & clemētiæ. Hæc est uita æterna/ Q̄n̄ incorruptibile hoc induerit incorruptionē: & mortale hoc iduerit imortalitatē in p̄ria. Vt hi quos dedisti mihi efficaciter saluandos/ intuētes te solū/ sine itermedio: nō in speculo: neq; i enigmate: sed apta facie cognoscāt solū uerū deū. Cognoscant et solū & sine enigmate: Iesum saluatorem deū Christū in humana natura grā perfusum: quē misisti æterna a te generatiōe deū uerū: & quē misisti tēporanea natiuitate hoīem: ex Virgine sola conceptū. Ego te clarificaui super terram in te ipso: in uia & in statu carnis corruptibilis: p̄dicans & docēs qd̄ per fidē de te rectā credi oporteat. Clarificaui inq; quādo opus fidei qd̄ dedisti mihi ut facerē cōsumauī: p̄dicando: docēdoq; ueram de te fidē: quale id opus sit ipse declarat. Manifestaui nomen tuū hoībus: quos dedisti mihi. Tui erant & ideo dare potuisti: tui erāt electio ne: & ideo illos mihi dedisti p̄destinationis grā apostolos & nuncios: & omnia uerba fidei: oīa p̄cepta ad fœlicitatē acquirēdā oportuna: quæ dedisti mihi ut docerem: dedi eis: illos docui: & ipsi acceperūt per itelligētiā: acceperunt per obedientiā illis adhærendo. Et ideo per fidē uerā uere cognouerunt quia a te exiui charitate succensus: ut introducerem fr̄es meos hoīes ad tuam ciuitatē & regiā nostram. Et crediderunt quia eadē charitate tu me misisti: in formam serui emittēs filium ut reuoces famulos: illū tradens ut redimas seruos. Propter hæc omnia pater: p̄pter tuam inq; clemētiā qua illos tuos fecisti: p̄pter tuam liberalitatem qua illos mihi dedisti: propter tuam ueritatem: quam me docere mandasti: propter meam humilitatem & promptam obedientiam: qua omnia peregi quæ mihi mādaueras: p̄pter horū disciplinabilitatem: & bonā mentem

qua mihi adhæserunt: & institutis tuis per me crediderunt. Vñ clarifica-
tus sum in eis. Pro eis rogo quia tui sunt: & oīa mea tua sunt: & tua mea
sunt. Et ego iam in mundo nō sum. Viator cum illis diutius pmāsurus.
Et hi discipuli mei in mūdo sunt/ uiatores in poenis duraturi/ nūc q̄ ego
iā ad te uenio relinquēs illos mea uisibili præsētia destitutos/ pro eis ro
go te pater. Et quid rogas tantis cōtestationibus optime fili: Pater añ oīa
serua eos in nomine tuo cognoscēdo per fidē. Serua eos in nomine tuo
colendo per obedientiā mandatorū tuorū. Serua autem eos in utroq; le
gato/ Vt sint unū secundū unam fidem/ sint unum secundū unū obedi
endi ppositum/ sint unū in uno uinculo pacis: sicut nos/ Sicut tu & ego
sumus unū natura/ & operando nō diuersi. Sit eorum fides pura: certa/
simplex/ sicut unitas nostræ essentiæ simplex est & inuariabilis/ Sint unū
operādo cōcorditer in pace hoīum bonæ uolūtatis/ sicut in nobis ē una
potestas. Non sint in illis scissuræ hæresum: nō sint laceramēta scismatū:
hæreticus error fidem eorū nō cōtaminet: scismatum cōtumacia non di
strahat obedientiā: superbia aut avaritia nō dirimat pacem. Imitent̄ uni
tatem nrām fide: obediētia: & cōcordia quanta similitudine pnt. Identi
tate nostræ unitati se æquari non psumant: hoc est ad quod te executorē
rogo pro eis. Hoc mi p̄ facere debes/ quia cum essem cum eis ego serua
bam eos in nomine tuo pure cognoscēdo per fidem: & colendo per obe
dientiam. Et quos dedisti mihi discipulos & socios/ ego custodiui a frau
de serpentū: ab ipetu leonum: custodiui ab oībus insidiis & uiolētis ini
micoꝝ. Et mea bona custodia nemo ex his periit nisi filius pditionis Iu
das: qui nō mea negligentia: sed sua perdita nequitia perire constituit: &
filium pditionis se ipse cōfecit: ut scriptura ipteatur: non q̄ Iudas ad cō
plendum scripturæ uaticinia perire cōstituatur: sed ut effectus a diuina tua
sapiētia certo ordine distributi & manifestati seruent ordinem suum. Vt
antecedēti effectui manifestationis correspōdeat subordinatus effectus
perditionis: Iuda ipso scripturā implente: dum aliud agit & scripturæ de
se pnunciantis nullam penitus habet rationem. Q uod & sæpe contin
git: unū. s. agentes: aliud cōplere penitus inscios. Non rogo ut tollas eos
de mūdo pro nūc: sed ut serues eos a malo: ab odio tuo: serues eos a ma
lo qđ mundus habet: cōtinuū. s. bellū in se: & cōtra te: habeant hi tui &
mei hoīes pacē tecum: habeāt ad inuicem secū: sanctifica eos in ueritate.
Q uid rogē nūc uide: Cū malū effugaueris culpæ bonū uirtutis exhibe
to: sanctifica: cōfirma eos ī ueritate. In qua ueritate: Sermo tuus ueritas
est: Firma ergo eos in uirtute sermōis tui. Sermones hoīum & angelorū ue
ri sunt: quia participant ueritatē. Veritas aut̄ tota non sunt. Tuus autem
sermo

sermo o pater deus: ueritas est tota. Sed de quo sermone meo nunc itelli
gi uis o fili: Quis est hic sermo de quo nunc loqueris? De illo loquor
quē primū tu mecū formans hoīem ptulisti dicens. Faciamus hoīem ad
imaginē & similitudinē nrām. Serua in his discipulis meis ueritatē tuā
imaginis interius: in itellctu inq̃ & uolūtate. Serua ueritatē tuā similitu
dinis exterius: in sensitiua & uegetatiua uirtute. Imago semp̃ imaginato
cōcordat: & simile affimilato. Sed & multæ unius imagines: multæ uni
us similitudines/ a se inuicē nō dissentiūt: nō litigant: pacē hñt: hoc ideo
peto: qm̃ sicut tu me misisti in mūdo ita ego mitto eos. Q̃ uo missus es
in mundū bone Iesu: Missus sum cātantibus angelis pacē: missus sum il
luminare his qui in tenebris & umbra mortis sedēt: ad dirigēdos pedes
eorū in uiā pacis. Ita p̃r ego mitto eos/ ut pacē secū ferant/ quocunq; ierūt:
secū hēant semp̃: annunciēt oībus: dent hñe uolentibus. Vis pater dicā q̃
efficaciter uelim hoc meū testm̃ hñe locum: & te fidei cōmissariū meū cu
ram hñe de hāredibus meis: loquor pater humano usu: quasi ignorare
possis: sed ignosce: facio ut intelligant homines q̃tum amē hāredes me
os. Pro eis sanctifico: cōfirmo me ipsum: ad patiēdum qualia mox uide
bis. Vt ipsi hāredes mei sint sanctificati in ueritate tui sermonis: quo iusi
sti illos hñe tuam imaginē: tuāq; similitudinem. Non pro eis tm̃ rogo/
qui sunt hic mecū: sunt. n. tantū undecim: pusillus numerus sunt. Rogo
te fide cōmissariū & executorem pro oībus qui credituri sunt per uerbū
eorū in me. De quorū numero si Christū ex corde confitemini uos estis.
Cōsiderate nunc uiri fratres q̃tum debemus dño Iesu Christo: qui de no
bis post tam remotorū temporū spacia futuris ī suo testō habuit rōnem:
qñ ad tam prāclara legata: ad tam foelicem hāreditatē nobis seruandā/
fide cōmissariū & executorem tantū/ ac talem dedit deū p̃rem omnipotē
tem: qui nobis ante fuerat dñs & iudex: est nunc Christi bñficio tutor &
curator. Speremus igitur bñ & dño Iesu de tāto erga nos amore mōstra
to: in doctrina tam solida: munere tā largo: testō tā fauorabili: & nrā in
digentiā abundantissime subuenturo grās agamus q̃ maxias possumus.
Et ad grati animi signū substineamus hic: & uigilemus cū eo: qui testō
confecto egreditur ad prālium: unde non reuertetur nisi uictor occisus/
uincens dum torquetur: uictoriam finiens dum moritur.

O

P

Distributio passionis domini Iesu secundum eius executionem.

Vnc fr̃es q̃ Christum pro nobis se durissimis pœnis exhibentē:
n & in cruce morientem uidere restat: Si usq; alias una mecum ui
gilastis & substinuistis ad necessitatem: ueritatem: & anteceden
tia tot pœnarum agnoscenda: substinetis hic quāso & uigilate mecum

dum saluatorē non usq; ad mortem tantum: sed in morte durissima corpore per oīa mēbra lacerū & dolentē: mente tristitia: oīum angustia fatigatū refero. Erit hęc pœnarū enarratio distributa per actus de sacro sancto euangelistarū codice ad unū corpus adductos: & quæ de unoquoq; euangelio sumpserit/auctoris noīe recensito palā faciet. Declarabit post hęc dño cōcedente singulorum actuū singulos locos/& eorū concentū dissonanti hominū ruinæ occurrere & remediū afferre monstrabit. Patriarcharum post hęc gesta/quæ p̄res nostri figuras dicunt/Prophetarum item uaticinia singulis actibus concinentia/suis locis adducet/non omnia quidem/sed quæ ad rem maxime facere uidebūtur. Quis enim oīa audeat polliceri: Ab oratione uero (ut iam diximus) sumet: quam Ioannes euāgelista iam enarrare incipiat. Et reliqui tres Matheus inq; Marcus & Lucas simul cum illo ubi opus fuerit prosequantur.

Narratio orationis.

Ioannes.

HAEC Cum dixisset Iesus/cū discipulis suis egressus est transtorrentē cedron. Lucas in montem oliuarū/Matheus & Marcus. In uillam quæ dī Gethsemani. Ioannes. Vbi erat hortus in quē introiuit ipse & discipuli eius. Matheus. Et dixit discipulis suis. Sedete hic dōec uadā illuc & orē. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedei cœpit cōtristari & mœstus eē. Tunc ait illis. Tristis est aīa mea usq; ad mortē: substatinete hic & uigilate mecū. Lucas. Et ipse auulsus est ab eis q̄tum iactus est lapidis. Matheus. Et procidit in faciem suā orans & dicens. Pater mi si possibile est trāseat a me calix iste. Verūtāmē nō sicut ego uolo/sed sicut tu. Et uenit ad discipulos suos & inuenit eos dormientes: & dixit Petro. Sic: non potuisti una hora uigilare mecū? Vigilate & orate ut non intretis in tēptationem. Spiritus q̄dem promptus est: caro aut infirma. Iterum secūdo abiit & orauit dicens. Pater mi si nō potest hic calix transire nisi bibam illum: fiat uolūtas tua. Et uenit iterum & inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorū grauati. Et relictis illis iterum orauit tertio eundem sermonem dicens. Lucas. Apparuit autē ei angelus de cœlo cōfortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus ē sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Et cū surrexisset ab oratione & uenisset ad discipulos suos inuenit eos dormiētes præ tristitia: & ait illis. Quid dormitis? surgite & orate ne intretis in temptationē. Matheus.

Dormite

Dormite iam & requiescite. Ecce appropinquabit hora/ & filius hoīs tradetur in manus peccatorum. Ecce appropinquabit qui me tradet.

Distributio orationis & partium declaratio.

Rationis seriem ad itegrum recensitam/nūc (ut promissimus)

in partes distributam sigillatim declaremus. Cōtinet orationis

narratio accessum/sequestrationem/supplicationem: & admo-

nitioem supplicationi cōmixtam. Accessus qua transit: & quo peruenit

manifestat. Sequestratio primo ab octo apostolis/Dehinc a tribus quos

secum sumpterat/oraturum dominum indicat separatum/Supplicatio

triplicata agoniam/sudorem & confortationem continet. Admonitio

bis facta narratur post primam supplicationem semel. Iterum post terti-

am. Admonet primo uigilare & orare. Secundo uero uigilare: orare: sur-

gere & ire. Quæ sigillatim nūc inspiciamus. Hæc cum dixisset Iesus con-

mendans patri p̄sentes futurosq; sui nominis p̄fessores. Egressus est do-

rum in qua cœnauerat/unde discedit. Egressus est ciuitatem cum disci-

pulis suis undecim apostolis qui cum illo cœnauerant. Matrem remanē-

tem apud hospitem ut intelligamus/dicit iohannes dominum egressum

cum discipulis suis. Nō illū secutus est hospes: quātūlibet amicus fuerit:

forte ne magistri matrem mœstam relinquere uideretur. Transtorrentē

cedron. Cedron tristis mœror iterpretatur. Qui mox usq; ad mortem

tristis futurus erat: doloris ac tristitiæ nimietate de torrēte fluentissimo

uitæ mortalis transiturus: transire non incondite uoluit/torrentem ce-

dron: ut per torrentis naturam: fluxū nostræ mortalitatis rapidissimum

& p cedrō nomen suarum tristitiarū inundantiam declararet: Hic por-

ro torrens uallem Iosaphat inter appendices montis syon: & montis oli-

ueti positam præterlabitur/in quam iudicaturus adducet omnes gētes/

Scribit Lucas. In montem oliuarum. Vt sup quo monte sedens laturus

est de genere humāo sententiam/pro omnium hominum salute oraret

ad patrem: & illic caperetur & ligaretur pro fratribus in forma serui: ubi

ingratos fratres traditurus est tortoribus in forma regis: In uillam Geth-

semani. Referunt Matheus & Marcus. Gethsemani apud nos uallis pin-

guedinis sonat. Passio Christi quæ adipe spūalium charismatum p ecclē-

siæ sacramenta faciat nos: ubi melius quam in uilla pinguedinis debuit

aut potuit ichoari? Vbi erat hortus i quem itroiuit ipse & discipuli eius.

Refert Ioānes. Primus parens noster in paradiso deliciarum positus: se/

suamq; pgeniem præcipitauit: quādo suasu draconis a deo creatore suo

auerfus est. Reparator noster nræ reperitiōis initiū/in horto uallis pin-

guedinis uoluit p orationem exordiri: ut sicut i paradiso deliciarum ille

ceciderat: se deo subtrahens falsa suggestiōe mulieris a serpēte seducta. Ita iste torrēte cedrō supato ī horto uillæ pīguedinis/iuris itēgra ratione seruata/se deo p omnia exhibens obsequentem/serpēre elideret:nosq
V p gratiarū abūdātiā ī itēgrū restitueret. Sed quomodo hortus iste potuit situs eē ī uilla pīguedinis: ut sonat rō nominis Gethsemani: de quo Ma theus & Marcus fidē faciūt cū Lucas dicat. Et egressus ibat secūdū cōsue tudinē in mōtē oliuarū. Nonne quæ ī appēdicibus/immo quæ in colli bus ualliū itra fauces tam posita sūt: ī ualle constituta dicūtur? Dicere so lemus opidum aut turrē in ualle positam/cuius faucibus continetur:cū tam in dorso/in appendicibus/uel in cacumine maneat conspicua. Itaq; ī horto: in montis oliueti costa/& in uilla Gethsemani uallis appēdice: uere & sine pugnantia scribitur orauisse dominus Iesus: qā hortus ī uil la Gethsemani/Villa in costa montis oliueti uel in dorso posita erat.

De loco orationis.

Am cōstitutus ī horto dñs Iesus dixit discipulis suis iuxta Ma
X I theū. Sedete hic/ī priō horti itroitu expectātes me/Dōec uadā illuc magis introrsus:& locū secretiorem nactus orē. Dixit uero hæc octo apostolis ut sequētia manifestāt/Andræ.s.fri Simonis Petri/Philippo/Bartholomeo/Thome/Matheo/Iacobo alphei/Tadeo/& Si moni Cananeo. Tres reliquos seq se iussit. Et pfecto q est oraturus/locū quærit quo pōt secretiorē:& ab hominū frequētia seperatiorem:nisi sit hypochrita:& ab hominibus uideri cupiat auidus laudis. Et assumpto secū sūpto Petro cū duobus filiis zebedei iōanne.s.& iacobo zebedei fi liis quos Marcus nominat/cū illis aliquātulū ab aliis elōgatus ē/& eūdo cœpit cōtristari & mœstus eē. Spero iā nemo mirat/qā passionē dñi nrī iesu christi/sumes dixi ab eius ī horto orōne pīcipiū: qm ī ipō orōnis ar ticulo scribit Matheus illū cœpisse tristari/& præ se ferre mœstitiā. ita iter eundum se firmans dominus iesus conuersus ad tres illos discipulos se qui iussos/dixit illis. Tristis ē anima mea usq; ad mortem substinet hic .i. expectate & uigilate mecum. Vigilabo ego orans ad prēm ne a uobis me iubeat separari. Vigilate ergo mecum expectantes reditū ad uos me um. Neq; n. longe discedo. Vigilantem me & orantem uidere poteritis. Meo igitur exemplo uigilate mecum: abero uobis tantum carne: mente ac spū ero uobiscū: neq; uos ūq; deseram. Vigilate mecū. Audite nūc uiri fratres: audite sorores magistrū uestrū: regem uestrum: uestrum redem ptorem/admonentem/ī uitantē/& pīcipiētem uos una secum uigilare. Audite ī q illum dicentem. Tristis est anima mea usq; admortem. substi nete hic & uigilate mecū. Si mecū p salute urā uigilaueritis. Si lachrimis

cōscientias purgaueritis: Si poenitentiae amaritudine ablueritis a delictis
vris aīas uestras: quas ego nūc meo sanguine loturus sum/et ī gloria una
mecū uigilare uos faciā. Vigilate ergo hic charissimi cū iesu afflictō pro
nobis: ut nos uigilātes ab iferni doloribus liberet. Vigilemus cū illo a so
pore culpae: ut cū illo gaudeamus in splēdore gloriā suā. Et ipse auulsus
ē ab eis q̄tū iactus ē lapidis. Lapis ille q̄ positus ē in caput anguli/ut face
ret de utraq; structura sinagoga. s. & ecclesia tēplū unū deo oīpotēti. La
pis excisus de monte sine manibus: q̄ nullo auctus additāmēto excreuit
in molē tā ingentē/ut statuā multi generis. i. multa regna figurantē ua
staret: recte nō plus ab apostolis uoluit elōgari/q̄ manus uno iactu lapi
dē iacere possit: ut disceremus nram fidē/nōstrā spem: nram charitatē:
quae tria/tres illi apostoli repntāt/Petrus/Iacobus & loānes a Christo ali
q̄tulū separi potuisse elongari multū: & lōge pmanere non posse.

ORATIO

PROCIDIT in faciem suam. Quae nam ē
hāc facies? Per faciē maxime res singulae
dignoscunt. Nihil autem nos deū magis
cognoscere facit/q̄ uidere coelū tā magnū/
tam pulchrum/tam uariū/in tanta motus
uelocitate suā pulchritudinē uarietateq;
eodem semp tenore seruātem/quare fa
ciem dei coelum q̄ dixit/nostro loquendi
usu methaforico & trāslaticio/nō errauit.
Et q̄a dominus iesus uerus est deus/& ue
rus homo. Ideo genibus procidens/secundū corpus: & oculos ad coelū
erigens/ in faciem suam procidisse a Matheo nō inepte describitur. Vel
quia facies hoīs ad coelū cōtuēdū erecta ē: hō q̄ in coelū aspicit: in faciem
suam aspicere dī: qm̄ aspicit illud ad quod aspiciendum natura faciem
illi dedit. Vt ille in faciem dicat p̄cidere: qui in naturale faciei obiectū
p̄cidendo oculos dirigit. Procidit ergo iesus in faciem suam ad coelum
lumina tollens/orans & dicens iuxta Matheū. Pater mi si possibile ē trā
seat a me calix iste. Verūtāmē nō sicut ego uolo: sed sicut tu. Et iuxta Lu
cam. Pater si uis/transfer calicem hunc a me. Verūtāmē nō mea uolūtas
sed tua fiat. De huius orationis ratione quoniā abūde iam diximus in
prima parte sermonis nil ultra hic dicendum existimo.

ADMONITIO.

Tuenit ad discipulos suos/tres illos quos reliquerat ī medio spa
cio. Et inuenit eos dormientes. Fides enim spes: & caritas si absit

Z

A

B

110

Christus/Si saluator ad iactum lapidis.i. Si uel ad modicū grā discedat:
 mox dormiunt. Dormiunt inquam si saluatorem/si gratiam expectant:
 & non desperant: Si ab illa peccati consuetudine non se elongāt: sed ifra
 iactum lapidis.i. post breue spaciū se conuertant. Et dixit Petro. Nō qui-
 dem sigillatim quia plurali numero unū nō alloquit: sed conuersus ad
 illum ut seniore[m] & fidentiore[m]. Non potuistis una hora uigilare me-
 cū. Fides spei & charitati p̄ua est: nisi illa custodiat excubias: aliā uigila-
 re nō possūt: Iccirco ad Petrum conuertitur dominus: & quia dixerat se-
 cum Christo mori paratū/rephenditur somnolentie/quasi a somno su-
 peratus intelligere debeat se tormentis sua uirtute non posse resistere. Vi-
 gilate & orate: ut nō intretis in tēptationē licet prima culpa sit fidei non
 uigilare in gratia saluatoris: ip̄a tamen sola hanc uigiliam ferre non pōt.
 Ideo tribus pr̄cipit dom̄us ut uigilent: nec ut uigilent tantū: sed etiam
 ut orent.i. mentem ferant in deum: quia per uigiliā minus est a torpore
 ocioq; discedere: nisi p̄ orōnis studiū nitatur animus bonis opibus abū-
 dare. Et p̄fecto cū animus hominis nequeat uel ad momentum cessare
 ab ope (quod omnes expimur) cuius cogitatio bona nō fuerit/mala sit
 necesse est. Tēptatio de qua hic dñs loq̄t: mala cogitatio est. Itaq; q̄ ma-
 le cogitat/temptationē ingressus est: quādo primo cōepit male cogitare.
 Ut nō male cogitemus orandū est semp. Sed quō semp orabo: si semper
 bene cogitabis. Oō. n. ē directio mētis ī deū. Deus omnis bonitas: nulla
 malitia ē/Q̄ uoties mētē ī bonū diriges orabis uere. Spūs qdē p̄mptus
 ē/caro aut̄ ifirma. Ne patiamini p̄mptū ab ifirmo supari: q̄ si p̄ sua ifir-
 mitate sensus obtorpeāt: & somno uitiorū mēbra lassēt/spūs p̄mptitu-
 die' carnis ifirmitatē supate. Nemo iam dicat uīcor a carne. Nō. n. uicit:
 sed carni cedit. Nō ē ifirmi uicere fortem: neq; inertis uicere p̄mptū. Au-
 di Iesū magistrū ueritatis. Spūs qdē prōptus ē. caro aut̄ ifirma. Si succū-
 bat sp̄s es certe īexcusabilis: qm̄ nō suo sed tuo uitio cecidisti. Ille star po-
 tuit & uoluit/p̄mptus. n. ē p̄liari & uicere studet. Infirma caro illi resiste-
 re nō potuisset: nisi tu illū p̄ icuriā aut neq̄tiā ī fugam posuisses. Igitur si
 uigilaueris: & spūm p̄mptū ī acie cōtinueris: nō uiceris a carne/Spūs qdē.
 i. certe p̄mptus ē: caro aut̄ ifirma. Vtrobique adiecit dñs Iesus certitudi-
 nis notā: ut certo certius cōstet/si uoluerimus uiuere secūdū spūm & ui-
 gilare: facta carnis supabimus & mortificabimus/imo p̄itus extiguēus

Iteratio orationis.

Terū. i. secundo abiit ab illis tribus ad priorē orōnis locū: & ora-
 uit dicens. P̄ mi si non pōt transire hic calix nisi bibam illum:
 fiat uolūtas tua. Et uenit iterum: & inuenit eos dormiētes. Erāt
 enim

enim oculi eorū grauari somno. Tristitia quando nimis aīum deprimat: somnum parit: sanguinē. n. degrauat & hebetat spūs. unde fumare acrius compellūtur quæ sunt in stomacho hoīs oppressi tristitia digerēda. Porro ascēdentes fumi sua crassitudine sensus alligāt. Quinetiā torpor spiritū præ tristitia hebetatoꝝ/ organa sensuū fumis ascēdentibus resistere prohibet. Vñ a somno supantur profunde tristes tam debilitate uirtutis animalis quæ resistere debuisset/ q̄ crassitudīe fumositatum quas torpor adauget. Licet hoc uidere in aqua feruēti: quā si debiliter moueas crasse fumabit: si eandē fortiter agites/ & cōtinue minus fumū minues/ q̄ si dicas tristitiā demere somnos: fateor si qui tristatur mœrori nō succubat: sed inuestiget & mēte reuoluat unde tristitiā possit effugere: aut ultionē paret: si neutrum faciet cōtorpebit: & in soporē p̄fundum resoluet animam tristē. Discipuli igitur dñi Iesu Christi quia euasione uia meditari non poterant/ qm̄ illum moriturū spōtanee & irreuocabiliter nouerāt: & ultionē de tanta iniuria minime tūc sperabāt: non mirū si grauari erāt oculos sopore: somnoq; submersi. Redeamus un̄ discessimus. Et relictis illis iteq; orauit. Dñs Iesus magister piētissimus fragilitati discipuloꝝ aliquid cōdonare uoluit: ut discerent qui regūt populos/ domos & monasteria: subditoꝝ infirmitatem aliquā supportare: & nō semp rigiditate disciplinæ subigere. Melius. n. domatur animal per itermixtā disciplinā indulgētiā/ q̄ per cōtinuam saueritatē. Ita pientissimus Iesus discipuloꝝ tristitiæ/ quā sine peccato mortali eē nouerat/ aliqd remittēs, illos hoc secundo reditu noluit excitare. Excitauit aut̄ primo ut cōmoneret: excitauit tertio/ ut post cōmonitionē & remissionē acciperēt disciplinā. Et orauit tertio eundē sermonē dicens. Orauit dñs Iesus nō ut obtineret: quod postulauerat (id. n. obtineri nō posse certissime nouerat) sed ut ueri hominis affectū & uolūtatem oñderet: ut nos doceret q̄tūlibet in certis magnisue periculis cōstitutos diuinū auxiliū implorare: eiusq; nos semp arbitrio remittēdo: qui certissime & longe melius q̄ nos nouit quid nobis expediat. Orauit ne crederēt hoīes mortem ultro expetēdā fore: sed mortis & uitæ cām deo remitterent/ in cuius manu est omniū salus & interitus. Neq; uero importunus fuit petēs orando qd̄ p̄rem nō præstaturum nouerat. Qm̄ eum sic sibi uelle supplicari sciebat. Nō. n. fastidio habet unq; deus iustoꝝ p̄ces/ q̄uis illos nō semp exaudiat: sicut boni p̄res bonorum filioꝝ p̄ces nō spernunt: q̄uis postulata nō tribuant: quæ nō nisi ad illoꝝ utilitatem subtrahūt. Desperatis etiā morbis adhibētur medicamenta: non ut sanēt: sed ut releuēt. Neq; fallax aut mēdax fuit dñs Iesus petens orōne sua euadere mortē: cuius gratia nasci uoluerat: & ad quam

G

M

H

I

K

L

M

se se spontaneum offerebat. Volebat. n. secundum humanā uoluntatem impetrare quod postulauit orando: si diuinā fuisset placitū uoluntati. Sed quia placitū nō fuerat/iactauit in dño cogitatum suū: petens tandē ut non qđ humano sensu poscebat id fieret: sed diuinā de se uoluntatis decretū potius impleret. Neq; stulta aut inepta fuit hęc eius ořo: qā nouerit ab initio fieri nō posse quod postulauit. Et orando id fieri uoluerit quod fieri nō posse longe añ prauiderit. Non. n. id fieri postulauit omnino: sed si deo při cōcedere placuisset. Ita qui sub cōditione poposcit: cōditioni se certe submisit. Orauit autē tertio nō ut pseuerando obtineret qđ primo nequerat impetrare: sed ut disceremus pseuerāter orare. Attēdentes enim magistrū nr̄um orare tertio p̄rem/eius rei gratia quā prima oratione & ante illā/immo ab initio se nouerat nō consecutus. Nos quorū imbecillitatē latet diuinā uolūtatis decretū: ab oratione cur deficiamus cām hr̄e non possumus. Has oēs difficultates/quibus sigillatim est 'satisfactū/uno noīe euadere possumus. Euademus autē si diligentius p̄scrutātes compertū habuerimus dñm Iesum Christū fuisse in sua ořone exauditus/etenim qui petit sub cōditiōe/si iuxta cōditiōis exigentiā eueniat/impetrauit qđ poscebat. Orauit Christus transferri passionis calicē: si pater uellet: non autē orauit p̄rem uelle illum transferre: nō inq̄ poposcit Christus orādo deū mutare decretū: sed iuxta decretum fieri p̄ris oīpotētis: quod & factū est. Quia. n. decreuerat calicē nō transferri/translatus nō est. Quare dñs Iesus qui diuinā uoluntati se orando submiserat: obtinuit qđ orando poposcit. Qñ id oraui fieri quod deus facere constituit. Et ut hoc loci dicā quod pie sentiendum existimo. Dñs noster Iesus Christus nos orare docuit certa rōne: quā si fuerimus imitati/nunq̄ erit uacua oratio nr̄a. Oremus ut ille: oremus inq̄ dei decretū ante oīa nō infringi petētes: dehinc postulātes quod optamus: nostrā uoluntati æternæ sapientiæ decretum ordinem præferentes: & moderatorem hr̄e uolētes. Ita semper exauditos nos intelligemus: quando id euenisse constabit: quod deo placuit: & nostræ orationis initium fieri postulauit.

CONCORDIA EVANGELISTARVM.

T factus in agonia hac tertia ořone iuxta Lucā testimoniū prolixius orabat. Et factus ē sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Et cū surrexisset ab oratiōe: & uenisset ad discipulos suos tres illos prænominatos/inuenit eos dormiētes præ tristitia. Et ait illis/Surgite & orate ne intretis in temptationē. Hęc iam declarauimus pro tenuitate nr̄a ueritatem passionis oñdentes/ideo satis erit subtulisse dissonantiā quam euangelistæ inter se hoc loco hr̄e uidētur. Scribit Ma

bit Matheus. Orauit ter eundē sermonē dicens. Tunc uenit ad discipulos: & dixit illis: dormite iam & requiescite: ecce appropinquabit hora & filius hoīs tradetur in manus peccatorū. Surgite eamus. Ecce appropinquabit qui me tradet. Marcus eadē fere scribit: **Q**uibus Lucas dissentire uidet. Scribit. n. ille Iesum dixisse. Surgite: orate ne intretis in temptationem. Non uidet cōsentaneū indulgere ut dormiant: monere ut surgant: sinere ut quiescant: impare q̄ orent. Sed pculdubio quæ Matheus & Marcus scribunt hoc loco Iesum dixisse discipulis per ironiā dicta fuisse intelligēda sunt: ut sequētia manifestāt. Cum. n. dixisset Iesus. Dormite iam & requiescite: iuxta illos statim adiecit. Ecce appropinquabit hora & filius hoīs tradetur in manus peccatorū. Non facit ad somnum: nō cōgruit quieti horā pditionis instare. **Q**uare nō ut dormirent: sed ut attēte uigilarēt illos per ironiam increpādo admonet. Vt. s. eos puderet somni & tepiditatis in tanto præsertim discrimine rerū. hoc ambos euangelistas Matheū inq̄ & Marcum sibi uoluisse indicat sermonis ipsa conclusio. Surgite eamus: ecce appropinquat qui me tradet. **Q**uod & Lucas scribit: neq̄ dissentit qd̄ Lucas refert orate: Matheus & Marcus scribunt eamus: **Q**uā & eundo orare poterant: & ipsum ire ab oratiōe non distrahit. Oīo nanq̄ est directio mentis in deū: & qui deo obedit in illum dirigit mentem. Id uero faciebant apostoli cūtes obediēter. Ita nulla erit dissonantia: si nō sonum: sed sensum uerborū hic accipere uoluerimus.

Figura orationis domini Iesu in horto constituti.

Igurauit hanc orationem Abraam patriarcha: qñ nocte confurgens ut ad imolandū filium pgeret: secum duos iuuenes cū illo duxit: portans ipse in manibus ignē & gladiū. Sic dñs Iesus iturus ad imolandū semetipsum/duxit secū Ioānem: quem nō multo post se nouerat matri Virgini pro filio relicturū. Duxit Petrum & Iacobū: ut ille duxerat duos iuuenes. Portauit uero dñs Iesus suis in manibus ignē charitatis: & iustitiæ gladiū: per quā suam humanitatē diuinæ sapientiæ decreto subiecit ad mortem.

De oratione domini in horto prophetia Dauit.

Prophetiæ uaticinio decantatā multipliciter hāc oronem legimus: sed sup oēs Dauit illā non tam mihi prædicere uir/q̄ pscribere qñ dicit. Verba mea auribus percipe dñe. Iam dixi uerbum non tam uocē q̄ mentis intentionē significare. Verba mea/meas cogitationes/meū desiderium/auribus captu sapientiæ tuæ. Percipe dñe intellige clamorē/qd̄ ego cogitauī/hoc ore loquor: & præ animi feruore quasi clamans loquor. Tu deus intellige/examina tuo prudētissimo consilio/

IIIJO

itē de uoci orōnis meæ rex meus. Rege ergo: & deus meus. Perfice ergo:
 Qm̄ ad te orabo dñe: mane exaudies uocem meam. Dico nunc iam in
 uespertino crepusculo fiat uolūtas tua: si meam fieri nō placet. Tu autē
 R me uis pati mane. Patiar: Mane ergo uocē meam exaudies. Mane astabo
 tibi. Quia nudus in cruce eleuatus a terra astabo tibi uictima pacifico-
 rum. Astabo tibi corā tribunali iustitiæ tuæ: solus omni præsidio destitu-
 tus: & uidebo expimento ut homo: qđ iam ab æterno uidi nō decreto
 ut deus: quod iādudū uidi in uerbo ut hō: id nūc experiar: Quoniam
 nō deus uolens iniquitatem hominū impunitam: tu es: Illā. n. in me pu-
 nies: & tuæ iustitiæ pro iniquitatibus hoīum mea morte satisfacies: neq;
 habitabit iuxta te malignus. Zelus uliōis aduersus hoīes: quia mane il-
 lum depones: & hoc ideo facies quia iniqui nō pmanebunt ante oculos
 tuos. Qñ qui emendari uoluerint: per me grām assequantur: & iniqui-
 tatum remissionē: Mane astabo tibi & uidebo expimento: qđ odisti om-
 nes qui operātur iniquitatē: Quoniam pro iniquitatibus illoꝝ talia pa-
 tiar te iubente. Mane uidebo qđ pdes oēs qui loquūtur mendacium. Per-
 tinaciter. Qui. s. permanēt in infidelitatis errore: & me suum redēptorē
 agnoscere nolūt. Virum sanguinū & dolosum: iudā pditorē & mei san-
 guinis uenditorem mane uidebo qđ abominabitur dñs ppter impieta-
 tem & desperationē: Ego autē nudus: crucifixus nō hñs cōsolatorem: in
 multitudine misericordiæ pro peccatis hoīum satisfaciā: & pro illis dicā
 pater in manus tuas cōmendo spūm meū. Ita introibo in domum tuam
 in requiē æternæ fœlicitatis: Adorabo ad templū sanctū tuū: gloriæ tuæ
 cœlestis: in timore tuo filiali ad obediēdū parato. Interea dñe: deduc me
 in iustitia. Qñ capiar: qñ abducar: qñ circumducar: qñ iterrogabor. De-
 duc me in iustitia tua ppter inimicos meos: dirige in cōspectu tuo uiam
 meam. Passionē meā quæ uia est saluationis: uia est per quā ad te redeo:
 dirige in cōspectu tuo uiam meā: in beneplacito decreti tui. Non ergo si-
 cut ego uolo ut hō: sed sicut tu deus. Qm̄ non est in ore eorum qui me
 capi uidebunt qui me capient: qui me captum detinebunt: qui examina-
 bunt: qui iudicabūt/ nō est inq̄ in ore eorū ueritas. Quia cor eorū uanū
 est plenū uana inuidia: uana supbia. Qm̄ sepulchrum patens est guttur
 eorū. Non. n. loquūtur iusta/ nō uera/ nō pia sed falsa/ turpia/ fœda/ qua-
 lia sepulchris cōtinentur/ linguis suis dolose agebant: agent linguis suis
 dolose cōtra me/ iudica illos deus/ secundū tuū arbitrium. Decidant a co-
 gitatiōibus suis puerlis: cogitant memoriā meam delere. Fidē quā docui
 conuellere: uoluntatem tuā frustrare. Secundum multitudinē impietatū
 eorū expelle eos/ qm̄ irritauerunt te dñe/ ad iustam ultionē in pñti uita p
 romanos

Romanos faciendam: & in futurum per angelos malos quibus additi sunt. Et latetur oēs qui sperant in te: in aeternū exultabūt & habitabis in eis. Et gloriabuntur in te ppter id qđ tibi mane astans uidebo. Oēs qui diligunt nomē tuū/qm̄ tu benedices iusto. s. mihi iustificāti peccatores. Dñe scuto bonæ uoluntatis tuæ coronasti nos/Nō mea uolūtas sed tua fiat/quia illa est scutū nr̄um in tribulationibus: est corona nostra in prosperitatibus. Pone uoluntatē tuā super meam & illa me corona. Gratias ago quoniā me coronasti/& non quod ego uolo: sed quod tu me uelle fecisti/in qua conclusione sermonis uerum est quod scribit Lucas. Apparuit angelus domini cōfortans eum. Fuit hic angelus bona ispiratio: fuit patiendi electio quam Christus pro corona habuit.

S

CAPTVRA.

ORATIONIS serie recensita ut nobis dñs donare dignatus est/eodē tenore seruato capturam nūc referamus. Substinetes uos hic & uigilate mecum/dū quatuor euāgelistæ Iesum capi referunt. Incipe Ioannes. Sciebat autē iudas locum/quia Iesus illuc frequēter cōuenerat cū discipulis suis. Cū ergo accepisset cohortem/& a pōtificibus & phariseis ministros. Matheus. Dedit eis signū dicens. Q uēcunq; osculatus fuero ipse est tenete eum. Marcus. & ducite caute. Et adhuc loquēte Iesu. Ecce iudas uēit & cū eo turba multa/cū gladiis & fustibus & armis missi a pīcipibus sacerdotū & senioribus populi. Et confestim accedēs ad Iesum: dixit aue rabbi: Et osculatus est eum: dixitq; illi Iesus. Amice ad quid uenisti? Lucas. Iuda osculo filium hoīs tradis? Ioannes. Iesus itaq; sciēs oīa quæ uentura erant sup eū processit & dixit eis. Q uē quæritis? Rñderūt ei. Iesum nazarenū. Dixit eis Iesus: ego sum. Vt ergo dixit eis ego sū: abierunt retrorsum/& ceciderunt in terrā. Iterum ergo interrogauit eos: quē quæritis? Illi autē dixerunt. Iesum nazarenū. Rñdit iesus. Dixi uobis quia ego sum. Si ergo me quæritis finite hos abire. Lucas. Vidētes autē qui circa ipsum erant qđ futurū erat: dixerūt: Dñe si percutimus in gladio: Ioānes. Simon ergo Petrus hñs gladiū eduxit eū: & percussit pōtificis seruū: & amputauit auriculā eius dexteram. Erat autē nomē seruo Malchus. Et dixit Iesus Petro. Mitte gladium tuū in uaginā. Matheus. Oēs enim qui acceperint gladium gladio pibunt. An putas quia nō possum rogare patrem meū: & ipse exhibebit mihi modo plusq̄ duodecim legiones ange

lorū? Q uō ergo implebuntur scripturæ? Q uia sic oportet fieri. Ioannes. Calicem quē dedit mihi pater non uis ut bibam illū? Lucas. Sinite usq; huc: & cū tetigisset auriculā eius sanauit eum. Matheus. In illa hora dixit Iesus turbis. Tanq̃ ad latronem existis cum gladiis & fustibus cōprehendere me? Q uotidie apud uos sedebam docens in templo & non me tenuistis. Sed hæc est hora uestra & potestas tenebræ. Tunc discipuli oēs relicto eo fugerunt. Ioannes. Cohors autem & tribuni & ministri iudeorum apprehenderunt eum & ligauerunt eum.

Capturæ distributio.

2 **A**pturā dñi saluatoris nudis euangelistæ uerbis: q̃ integerrime potui: descripsi: Nunc particulatim distributā declarabo. Continet in primis formidolosam & impiā discipuli pditionē: Fortē & impiam pntationē seu exhibitionē magistri. Defensionis phibitionē securam & bñficam. Alligationē & abductionē uoluntariam. Ipsa uero proditio formidolosa mōstratur proditoris munitione multimoda: Et quibus pditur admonitione sollicita. Impia est proditi salutatiōe & osculo. Præsentatio fortitudinē oñdit proditorem admonendo: proditionē & modum detegendo/occurrēdo proditoris præsidio: se capturis indicādo: illos repellendo & prosternēdo. Pietatem sapit discipulos conseruando. Defensiois prohibitio præfert securitatē: arma deponere defensores dū præcipit: dei decreto nō resisti dū iubet: auxiliū si uelit copiosum affuturum dū pdicat/Præfert bñficientiā dū uulneratū sanat. Alligatio & abductio uolūtaria declaratur: dū Iesus alligatores admonet & excusat.

Capturæ declaratio.

T

Am singula declaremus. Iudas ergo cū accepisset cohortem. Cohors in romana militia a cohortādo dicta est: quia milites se inuicem hortabant: qui sub uno uexillo pcedebant in prælium. Maximus numerus militū in una cohorte fuerunt pedites mille & cētū quinq; Equites centum quadraginta duo. Minimū quingēti quinquaginta qnq; pedites. Equites quinquaginta sex/Romanis seruebat Hierusalem qui ad custodiā ciuitatis ne rebellarent iudei militibus eam muerant. Hæc unam cohortē. i. quingentos quinquaginta quinq; pedites: equites quinquaginta sex (ut minimū numerū afferamus) a præside armari poposcerāt pōtiffices: & sibi in adiutoriū dari ad capiendū Iesum. Tum ne pro captura Iesu ipsi oēm in se inuidiam populi cōcitarēt: tum nequis defendere illum auderet uidens turmam tantā Romanorū militum eius fauere capturæ: tum quia sicut ipsis non licebat (quod & infra cōfitentur) interficere quenq; ita reos mortis capere fas nō erat: cum ne

accusari

accusari possent de excitato tumultu: si quis per noctē defendere Iesum
 fuisset aggressus. Cū accepisset ergo iudas cohortē/Romanorū militum
 a pōtificibus & scribis: quā illi sibi dari poposcerāt a Pilato: Et a pōtifi-
 bus & phariseis ministros. Attēdite metū p̄ditoris & p̄ditionē ementiū
 inuidiosam rabiē. Nō satis tutū arbitrabant̄ p̄ solos Romanos capi Chri-
 stum: Nā si per illos capetur: nō ad eos primū: sed ad Pilatū duci dubita-
 bant: illūq; dimitti timebāt: nullis contra eū querelis expositis: quare suā
 rabiem saltē cōtumeliis: obprobriis & uerberibus: Si morte nō possēt ex-
 plere uolentes: cohorti Romanā addūt pontifices & pharisei ministros
 singuli suos: qui Iesum ad se primū duci p̄curēt. His uero Romanis mi-
 litibus: qā forte Iesū nō nouerant: his pontificū satellitibus: qā tēpus in-
 uestigando quis eēt Iesus terrere nolebāt: iuxta Marcū: Traditor dederat
 signū quo certe & cito cōplerēt negociū. Q uēcunq; osculatus fuero ipse
 est: quē pontifices & scribæ ac pharisei capi uolūt. Ipse est quē cape debe-
 tis. Cur nō dicis: ipse est magī meus quē illi emerūt triginta argenteis: quē
 ego hoc p̄cio uēdidi. Sicut uaticinatus est Zacharias. Si bonū est oculis
 meis afferte mercedē mercedē meā: & si nō quiescite. Et appenderūt mer-
 cedē meā triginta argēteos: & dixit dñs ad me. Proiice illud ad statuariū:
 decorū p̄cium: quo apræciatus sum ab eis: & tuli triginta argēteos: & p̄-
 ieci illos in domo dñi ad statuariū. Tenete eū fortiter qā potētissimus ē:
 & uētis ac mari impat: illū dæmones reformidāt: Et ducite caute. Sapien-
 tissimus est. Cū eū uellēt præcipitare nazareni ciues: manus eorū etiā in p̄-
 rupto montis cōstitutus euasit. Nihilq; fieri minus posse opinātib;: trā-
 siens per mediū illoꝝ ibat: illis tenere eū non ualētibus. Cū eum uellent
 hierosolomitæ in tēplo lapidare: Ita abscondit se: ut nulla rōne inueniri
 potuerit: & illæsus exiuit de templo. Caute ducite: ne de uestris manibus
 elabatur. Matheus. Adhuc loquēte Iesū cum discipulis suis omnibus un-
 decim. Illos enī simul surgere & ire monuerat. Ecce iudas uenit & cū eo
 turba multa. Vere turba: nam in mente turbati erant imprimis Romani
 milites uano terrore: quo ad arma capiēda illos excitauerant pontifices
 & scribæ: quasi per uim grandeq; certamen capturi essent hominem per
 noctem quem luce cape non possent. Turbati ministri pontificū minis:
 & p̄missis dominorum cum gladiis & fustibus. i. armis astatis: quando
 in fustibus mucrones habebant. Cum armis ad iustum præliū. Hæc fe-
 rebat cohors Romanorum militum. Et fustibus. Hos gestabāt calones
 & agasones illi uiles pōtificū phariseorūq; ministri. Qui qm̄ arma tra-
 ctare nesciebāt: & fortasse uetiti erant: pro armis fustes acceperant: Vt qua-
 cunq; rōne possent: inocentē opprimerēt. Missi a principibus sacerdotū.

X

Y

Z

A

B

C

Ordinauerat ab initio deus per Moysen unū sacerdotū principē: quem pontificē dixerat. Etenī multitudo principantiū mala: sed auaritia simul & ambitio plures fecerat inter iudeos sacerdotū principes. Cū. n. eorū nemo bñ p̄esse sciret: & simul oēs bñ subesse nollēt/ inflati supbia summū sacerdotiū qđ munus ex lege ppetuū fieri oportebat/ ad annuū reducerāt magistratū/ Vt singuli pro sua ambitione p̄essent. Ita q̄ iā sūmi sacerdotis offō functi erāt: sacerdotū p̄icipes/ ac pōtiffices dicti sunt. Hæc uero nomina in plurali sacris in lris apud Moysen nō iuenies/ q̄a neq̄ usus erat principū sacerdotum/ apud ueteres legis obseruatores. Quibus satis fuerat unū h̄re principē sacerdotū. Cū & ille bñ p̄esse: & ceteri bñ obtemperā studerēt. Et senioribus populi. Regebāt populū a principio duces cū pōtiffice: dehinc reges. Sed qm̄ & regiam maiestātē iā amiserāt: & sacerdotiū auctoritatē post habuerāt iudei: per plures de populo hoīes: res iudeorū regebant/ quasi exēplo Moysi. Qui septuaginta uiros prudētes ad regimen populi secū asciuerat. Hi sūt quos nūc euāgelista dicit seniores/ nō quidē ius dñi attingētes/ qđ totū ad alienigenas dudū transferat/ sed tm̄ ciuicas utilitates curā hñtes. Hi itaq̄ ciuilis utilitatis curatores/ seniores populi dicebant. Qui & ipsi a pontificibus & scribis & phariseis uocati fuerant ad capiendū Iesum. Tria ergo p̄sidentiū genera secundū tres p̄æsidentia gradus quibus tunc Hierusalem aut regebat/ aut occupabat/ capi decreuere Iesum. Ita p̄æsles pro Romanis imperās cohortem armatā. Pontifices uero p̄æsidentes sacerdotibus/ & seniores populi moderatores/ cum iuda fustuarios suos misere ministros.

Prophetia Dauit de captura domini Iesu. Ræuidit ista Dauit qñ dixit. Quare fremuerunt gētes. Romanorū gentiles cohortes/ & populi seniores/ eorūq̄ ministri meditati sunt inania. Quare. s. exitum habitura non sunt ab illis p̄æmeditatū. Quare astiterūt reges terrā/ p̄æsles. s. romanus: & populi seniores qui regebant Hierusalē/ & principes. s. sacerdotū quare cōuenerūt in unum cū illis regibus. Immo ipsi principes quare cōuenerūt. i. cōuenire fecerunt in unū ipsos reges/ p̄æsidem & seniores/ Aduersus dominum & aduersus Christū eius filium mittēdo qui eū capent cum iuda p̄ditore. Quare inq̄ principes cōuenerūt in unum ad emendū pecunia iustū: ut illum pdant. Quare conuenerunt in unū dicētes. Dirumpamus uinacula eorū dñi. s. dei & Christi eius: ne subiiciamur legibus s̄ctis quas p̄ædicat Christus eius/ & proiiciamus a nobis iugum obedientiæ ipsoꝝ dñi & dei Christi eius. Qui habitat in cœlis irridebit eos: & dominus Iesus subsannabit eos. Derisit & subsannauit quando surrexit a mortuis.

Figura

bp ba oim M. **Figura studii capiendi dominum Iesum.**

Tudiū opprimēdi Iesum nocte/armata militū multitudie/figu-
ratū est Architofole dicēte impio Absoloni q pri Dauit piissimo
regi subeē nolebat. Eligā mihi duodeci milia uiroz: & cōsurgēs
psequar Dauit hac nocte/& irruēs sup eū (quippe q lapsus est:& solutis
manibus) pcutiā eū: Cūq; fugerit oīs populus q cū eo est pcutiā regē de-
solatum: reducāq; uniuersum populū quo unus hō reuerti solet. Vnum
enī uirū tu quāris & oīs populus erit ī pace. Per hāc uerba ad lram psua-
serunt pōtiffices & pharisei Pilato sibi cōcedi cohortē unā armatoz mili-
tum/ut Iesum egressum ciuitatē caperēt nocte: sperātes discipulos aufu-
gere:& Iesū destitutū oī p̄sidio opprimerē hoc aut iō fieri debere cōfirma-
bāt. **Q**uia expediret Pilato: unius captura oēm populū cōtinere pacatū.

PRODITIO.

Tcōfestim accedēs ad Iesum inimica mens multis pessimisq; co-
gitatiōibus turbata festinare cōpellit ad scelus affectatū. Dixit/
Aue rabbi. Honorātis ē uerbū: sed mentiris o Iuda. Auere. i. sal-
uū eē nō uis/quē ad necē inimicis uēdi disti:& pdis ī necē. Verā facis Da-
uit pphetiā. **Q**m mihi pacifice loquebant: & iracūdia terrā dolos cogi-
tabant/& osculatus ē eū. Didicerat hoc a loab: qn Amasā dixit. Salue mi-
fr. Et tenuit manu dextera mētū Amasā quasi osculās eū. Porro Amasā
nō obseruabat gladiū quē hēbat loab: q pculsit eū in latere:& effudit in
testina eius ī terrā. Et mortuus ē Amasā. Sic iuda ad lram quīs manu suā
Christū nō occiderit: tñ per salutationē & osculum morti eius uia dedit.

ADMONITIO.

Ixitq; illi Iesus. Amice ad qd uenisti? Lucas. Osculo filium hoīs
tradis? O amice iuda q tradis filiū hoīs osculo ad qd turpitudis
infamiae miseriaq; uenisti? Vt pro triginta argēteis magrū tuū
uenderes. Ad quid uenisti ppter tuā īexplebilem auaritiā/ut partē regni
coeloz: ius apostolatus: unam ex duodecim sedibus iudicantiū in nouis-
simo iudicii magni die/pro triginta argēteis dares? Esau pro edulio lētis:
dedit primogeniturā dignitatē (fame cogēte tñ) tu ut inexplēbile auari-
tiā facies/pro pauculis nūmis uēdis imo abiicis uniuersū ius hāreditatis.
Iuda amice/quia q̄tum ad me attinet tibi amicus sum: teq; ditare uellēs:
cogita ad qd uenisti me sequi: nepe ut hēs thesaurū ī coelis: ubi neq; eru-
go neq; tinea demolit. Cur illū pro triginta cōmutas argenteis? Venisti
ne ut illos triginta argēteos pro hac pditione tibi habeas? Cogita infelix
q tibi nō manebūt qā illos despatus abiicies/& laqueo te suspēdes. Ami-
ce ego tibi cōpatior plusq; mihi: te amo: te appello amicū/ut ppetuē leni-

tatis & indulgētiæ meæ te mēoria subeat: ne desperes. Memēto ad qd uenisti in hūc mundū: nō uenisti ut hic thesaurizes. Nudus illū īgressus es: & nudus egredieris. Venisti porro ad me: ut assequaris misericordiā: ne despēs q̄tūlibet me odio habeas. Ego te amo q̄tūlibet me uilipendas: dū tam parua pecunia p̄dis/ego te carū habeo. Ad qd uenisti infelix in tantā dementiā: ut de discipulo p̄ditor mihi fieres? Nolo cogites amice ad quid per tuā auaritiā nunc ueneris: sed cogita ad quid per meā clemētiā iā uenisti. Amicus adhuc tibi sum: Ne quāso despēs. Si tu aduersum me inimico & auaro aīo uenisti: ego pro te me offero clemēter & liberāliter turbā te sequēti. Et ut me scias tibi amicum esse: qd tu de me uis: & ego uolo: qd tu spondidisti ne dubita: libens impleo: tū cogita ad qd uenisti. O christiane q̄tumlibet peccaueris: q̄tumlibet Iuda deterior fueris: dū uēdidit ille Christū triginta argēteis: adhuc mortālē. Tu Iesū gloriosum & in dextera p̄ris residentē multoties uendis (ut sic dixerim) quatrino. Multoties mentiris/piuras: blasphemās: longe minori p̄cio q̄ triginta argenteis. Sapenumero pro una libidinis explenda uoragine/deū uilipēdis: & lenonē faceres si posses/ne dicā iā fecisti: nō semel pro honore assequēdo diuina oīa minus nihilo habuisti: & ipsum Iesum derisisti: nō uēdidisti/sed abiecisti: expulisti/abiurasti. Licet hæc oīa & peiora feceris: illē tū te habet amicū. Tu cogita qd Christus amicus tuus te admonet cogitare ad qd uenisti. Venisti ne ad fidē Christi: abrenūciasti ne diabolo: mūdo & pōpis & opibus eius: ut scelera ppetrāres enumerata? Minime. Resipisce ergo. Iesus hodie ut assequaris id ad qd p baptismā uenisti: oīa cōdonat hactenus errata: oīa relaxat. Audi qā & iudā dicit amicū. Vide qā se tradit ī mortē ut ius seruet amicitia: tuisq; utilitatib; cōsulat.

Præsentatio siue exhibitio.

Sciens aut Iesus omnia quæ uentura erant sup eum. Oīa inq̄ mala quæ pōtīfices & pharisei cōtra illū fuerāt machinati: oīa peccata nostra parentū filiorūq; nostrorū sciens uētura sup eū. Quia pro illis se nouerat puniendum: ut quæ non rapuerat solueret/Processit animi plenus & intrepidus/processit pro nobis: pro iuda: pro illis ipsis q eum capere uolebant: & dixit eis qui illum armati cape uenerant. Quæ queritis? Non ignorantis est ista interrogatio: sed uolētis confortare discipulos: ut illi se non quæri intelligerent: ut scirent se nihil tunc mali eē passuros. Quæsiuit inq̄ ut furentes mitigaret: ne. s. unum capere iussi in omnes ruerent: & pro uno undecim alios alligarēt. Quæsiuit ut meminissent qd iussi fuerāt: ut furorem eorū sisteret: & uera iussa cōplerent: ut eorū confessione reduceret in mentē non plus esse qui: q̄ eēt iniunctum.

Respon-

Responderunt ei Iesū nazarenū. Dixit eis: Ego sum. Vt ergo dixit eis ego sum abierūt retrorsum: inuiti & diuina maiestate reiecti: q̄ si Caii Marii facies oculorū uigor: & flāmeus fulgor ab illis egredi uisus a minturnio in subobscura quasi fouea latitāte: Spiculatorē arcere potuit: a quo quæ rebat̄ ad necē atq; cōpellere ut euaginatū iam ad pcutiendū gladiū abiceret: cōuersus in fugam. cur nō credamus maiestātē faciei præ filiis hominū speciose: & uigorē oculorū qui solo flagello de tēplo eiecerat nundinantes: qui mēlas nūmulariorū cathedras uēdentiū colūbas euerterat: repellere potuisse cū uoluit: & pstrare illos trepidos inuales nocturnos: Et ceciderūt in terrā. Sicut nō spōte retrocesserāt: ita sternunt̄ inuiti. **C**eciderūt. n. deo illis subtrahēte standi uigorē. Voluit aut̄ Iesus uerbo solo illos repellere: & pstrare: ne discipuli formidarēt: neue diffiderēt: ne magistrū suū uolēter capi putarēt: & ut qđ p̄miserat: illos. s. abituros absq; iniuriā: nullāq; uim passuros sine difficultate p̄stari. Iterū ergo. Post hāc cū surrexissent eodē p̄mittēte q̄ illos cadere iusserat: & eodē uolēte p̄pius accessissent/Interrogauit eos Iesus. **Q**uē quæritis? Iā liquet nō ignorātis fuisse īterrogationē: neq; discēre uolētis. Prius. n. audierat ab eis quē quærerent. Interrogat secūdo ut eorū uoce illos fateri cōpellat: qđ ipse decernere cōstituerat/qñ dixit. Si ergo me quæritis sinite hos abire. Si/nō cōditionis nota ē hoc loci/sed cālis & pro qā debet intelligi/quasi dicat. Ergo qā me quæritis/me estote cōtēti. Scio q̄ me quæritis cape. Scire uos uolo/inuitū me capi nō posse: Repuli uos & p̄strauī uno uerbo: Non nisi me uolente surrexistis: nō nisi me uolēte aduersus me uenistis. **Q**uia ergo me cape uultis: uolo & ego. Sinite hos abire. Sic est consentaneū quia me quæritis/nō hos. Sic ego p̄misi in testō alloquēs p̄m/ & illū fidecōmissariū faciens meæ ultimæ uolūtatis: qñ dixi. Ex his quos dedisti mihi nemo periiit nisi filius p̄ditionis/ego seruauī eos/seruari uolo. Illis dixi q̄ modo non me sequent̄. Non me mō sequantur. Sinite ergo hos abire.

Prohibitio defensionis.

VIDENTES aut̄ qui circa ip̄m erāt undecim discipuli qđ futurū erat ut turba armatorū Iesum aggrediretur/Dixerunt. Dñe si percutimus in gladio/hos tuos aggressores ferres ne molestes: qā iā dixisti/Sinite hos abire uis abeamus te deserētes: uis sine resistētia capi te patiamur: **Q**uia nil illis adhæc rñ dit Iesus/īdignū uidebat̄ discipulis maḡm

non defendere. Simon ergo Petrus hñs gladiū eduxit eū: & pcussit pōti
ficus seruū: & amputauit auriculā eius dexterā. Erat aut nomē seruo Mal
chus. Et dixit Iesus Petro. Mitte gladiū tuū in uaginā. Oīs. n. qui accepit
gladiū gladio pibit. Rident infideles hanc Christi sniam p̄sertim Mahu
metani quos Mahumetes iubet armis defendere legē. Dicūt multos acce
pisse gladiū/ fuisseq; homicidas pessimos: & tñ non gladio enecatos. Sūt
pyratæ: sunt sicarii q̄ multi: qui tñ sine sanguine: sine ui moriunt̄. Non
aduertūt q̄ hoc nobis obiiciūt/ quottidianū usum loquēdi/ id factum ab
oibus asserrere qđ a maiori pte alicuius collegii factū est. Q uottidie di
cimus uniuersū cōsiliū. i. uniuersos cōsiliarios decreuisse aliqd: de quoz
tñ numero aliq oppositū uoluerunt. Dicimus oēs nauigātes tēpestatē ia
ctari: & tñ pleriq; sine tēpestatē nauigio uecti sunt. Dicimus itē oēs pegri
nantes difficultates uarias expiri: & quidā tñ p̄eigrationē foeliciter pe
ragunt. Nec iccirco falsa censetur de huiusmodi rebus generalis assertio.
Q m̄ generale id existimat: qđ maiori ex pte cōtingit. Ita cū accipientiū
ad nocendū gladium pars maxima gladio intereat. Nō hñt unde uerba
Christi calumnient̄ improbi hoīes/ nisi prius suas resp. mēdaciū redargu
ant: & se ipsos suumq; usitatū loquendi modum penitus abiiciant. Oīs
qui accepit gladiū &c. Non est facti rñsio sed iuris. i. non intēdit affirma
re in uniuersum qđ subuniuersitatis nota pnūciat: sed quid lex uniuer
saliter statuatur/ intendit interrogātibus discipulis rñdere: ut iste sit litteræ
sensus. Petre nimis festinanter agis: debueras expectare quid ego rñderē
uobis interrogantibus/ an liceret gladio pcutere. Cōuerte ergo gladium
tuū in uaginam. Ne percutias. Est enim lege phibitum/ eo loci ubi dicit̄
a Moyse: Si nō ad uerbū/ ad sensum saltē. Omnis. n. qui acceperit gladiū
ad percutiendū: & percusserit iniuriose: peribit gladio. i. si percusserit per
cutietur. q̄ si forte temporis angustia expectandū nō existimasti: & iccir
co gladium eduxisti: & pcussisti: falleris. Nō. n. temporis p̄mor angustia:
neq; opprimor multitudine aggressorū. An putas quia non possum ro
gare patrem meum: & exhibebit mihi in defensionē modo sine tempo
ris dilatazione plusq; duodecim legiones angelorū? Vos estis tñ undecī
homines: ego uobis annumeratus duodenarium compleo hominū nu
merū: pro nobis singulis: singulas possum hñe angeloz legiones. Q uid
nunc ageret una cohors militū q̄uis armatoz: quasi ad iustum p̄liū: qđ
hac incōdita turba ministroz munitoz fustibus? Q uid inq; agerēt si
mul hi oēs: cōtra duodecim legiōes angeloz saltem tria milia sexcentos
singula continēte? Legio nanq; tria milia armatorū hominum Romuli
instituto habuisse credit̄ a Plutarcho. Sunt qui dicant sex milia sexcētos
sexaginta

sexaginta sex armatos homines legione contineri. Sunt qui dicant decē milia pedites. Equites septingentos triginta: legione concludi. Sed nunquid iam Christus orauerat: & nil obtinuerat? Nunquid sciebat patrem nihil auxilii quo minus capetur eē daturum? **Q**uomodo dixit possum orare & exhibebit? Non asseruit Christus patrem exhibiturum simpliciter: sed exhibiturū si oraret. Multa sub conditione sunt uera quæ sine illa remanent falsa. Si es alibi: certe hic non es. Sed quia alibi non es: ideo es hic. Si orauero/ dabit. Sed nō dabit quia non orabo: nō orabo autem/ quia pati cōstitui. Neq; enim dixit Iesus orabo & dabit: quinimmo de se nihil asseruit: sed tm̄ de Petri opinione locutus est. An putas possum rogare p̄rem/ & ipse exhibebit mihi plusq̄ duodecim legiones angelorū? Hoc putare debuit Petrus: qui Christū defendēdū existimauit: & armata manu illum defendere orsus est. Loquitur ergo dñs Iesus pro defensoris opinione/ non pro suimet sententia: qui sciens & prudens se offerebat in holocaustum. Hunc porro esse uerborū sensum sequentia manifestant. **Q**uō ergo implebūtur scripturæ cōtinētes quia sic ut hi facere uolunt: ut facient statim oportet fieri: quasi dicat quīs secundū tuā opinionem possum rogare & obtinere in meā defensionē duodecim legiōes angelorum/ tm̄ neq; ego id facio: neq; tu me defendere debes. Si. n. defēsus fuero. **Q**uō ergo implebuntur scripturæ sanctorū p̄phetarū dicētium/ **Q**uia sic oportet fieri sicut hi faciūt? Sic oportet fieri ut indefensus capiar? Scriptura dicit oblatuſ est quia ipse uoluit. Scriptura dicit tanq̄ ouis ad occisionē ductus est. Figura oñdit quia Isaac nō repugnauit imolari. Nō ergo sum defendendus: qm̄ scripturæ cōditor: & figurarum fabricator deus ab æterno/ decreuit me mori spōtaneū: & penitus indefensū/ Hoc porro decretū quod figuris & prophetarū uaticiniis scribi iussit idē deus: non est prima ratio meæ capturæ: meæq; passiōis & mortis: sed uoluntas æterna. Calicem quē dedit mihi p̄r: non uis ut bibam illum? Nō scriptura sed patris uolūtas in causa est cur patiar. Dedit ab æterno pater mihi p̄ceptū ut sponte moriar crucifixus/ calicem hunc passionis nō uis ut bibā? Erras: sicut uult p̄r de me fieri/ ego uolo/ tu quoq; uelle debes. **Q**uare Petre me defendere desine. Vos mei inuasores finite usq; huc ad me uenire mutilatū. Et cū ille accessisset & eius tetigisset auriculā forte non penitus amputatam uel auriculam. i. locum auriculæ unde fuerat amputata sanauit eum/ aut amputatam reponendo in locum pristinum: aut nouā sine mora superinducendo. In illa hora auriculæ restitutæ: admirantibus militum cohorte: & ministris iudeorū tā subitam sanitatis restōnem meī p̄sertim ad sanandum p̄difficilis. Dixit Iesus turbis

IIIY. 10

Tanq̃ ad latronē existis cum gladiis & fustibus comprehendere me. Er-
ratis miseri: Non sum. n. latro: neq; maleficus. Sanare ueni uulnera ani-
marū uestrarū. Sano & corpora ut nunc uidetis: uidereq; sæpe potuistis.
Q̃ m̃ quotidie apud uos sedebam docens in tēplo: docens inq̃ quō ani-
mas sanari cōueniat: & sanans multos etiā sabbatis. Et non me tenuistis:
in eo loco ubi multi uobis potuissent eē auxilio: ubi me sine armis cape
potuissetis: scitote me non capi uestris armis: neq; ad me capiendū opus
fuisse militibus armatis: sed ideo me capitis: quia hæc ē hora ur̃a. **R** Q̃ uo
hora uestra: & ptās tenebrarum. Potestas non quā tenebræ habeant a se:
non quam tenebræ dent: sed quā tenebræ acceperūt. Acceperunt autem
a primo datore. Ptātem tenebræ hic dici potestātē peccatorū notū est: q̃
iō tenebræ sunt uere qm̃ obscurissimis errorū abissis inuoluuntur.

Dominum lesū uirtute alicuius cōstellationis captū non esse.

Leriq; ex hoc loco conant̃ ōndere astrologiā quam profitentur
p̃ aliqd̃ esse: quia dñs lesus dixerit. Hæc est hora uestra: quasi uir-
tute horæ: & alicuius ut ipsi dicūt constellationis. i. stellæ posu-
tu: aspectuue mutuo: & lineæ cœlestium certa figura captus sit. Q̃ uod
tantū abest a uero: q̃tum qui talia sentiūt: sunt minus dño lesu Christo.
Sed anteq̃ ōndamus hæc dñi lesu uerba: illis in nullo penitus suffragari:
agemus cū illis pinguiori minerua: non lacerādo penitus astrologiam:
qd̃ loānes Picus facere nixus est. Demus (si libet) uim stellis quibus no-
stra opa moderentur: & certo ordine per singula momēta suo motu cō-
ficiant: quæ nobis eueniunt: & nos uidemns efficere. Demus hāc ipsam
uim nō tam positu stellæ: aut configuratione (ut uerbis eorū utamur)
cōstare: q̃ innotescere nobis. Q̃ uorū sensus qm̃ ad rerum s̃bam nō per-
tingit: accidētibus motu inq̃: & certa imaginata lineæ norma nobis uti
liceat ad p̃noscenda futura. Q̃ uis iste fuerit: qui has cōfigurationes: hos
motus: has intersecandi rōnes agnouerit: Vide q̃ fallaci argumentatiōe
cōcludant. Dñs lesus Christus captus est ex horæ rōne. i. motu & cōfigu-
ratione stellæ: ergo nostra astrologia uera est. Esto sit uerū qd̃ sumitur:
nihil habet cū annexo. Stat. n. uos eē ignaros: ut certe estis ignorātissimi
uerarū cōfigurationū: & uestrā astrologiā esse nullam: quia ueras cōfigu-
rationes nō inuenit. Et tñ cōfigurationes ueras eē & uera inditia huma-
norum operū cōtinere. Demus qd̃ ponitis Christū horæ uirtute captū.
Vos huius horæ pondus: numerū: & mensuram habebitis: Nōne sunt
plures stellæ: & infinito fere plures uobis incognitæ q̃ notæ: Nonne ad
quālibet cōfigurationē aliqd̃ hñt uirtutis ad efficiendū uel indicandū in-
cognita sydera: sicut & notæ: Certe quo plures sunt: plus pōderis habeāt

neceſſe eſt. Boni uiri quā rōnem poſitiōis in ueſtra cōſtellatione aſſignare poteritis illarū tam multarū: & ueſtra ſententia tam multipliciū ſtellarū de quibus nihil penitus agnouiftis: Fateamini quaſo ueſtrā ignorantia: nedū uos inepte defenditis: eliminētis penitus aſtronomiā: quæ uere ſcientia eſt: ſed hōi neſcita. An uos uere ſcire cōfigurationū uires ideo deſcribabitis: quia ſolæ ſtellæ uobis cognitæ: nris in opibus aliquid agant: reliquæ ocietur: Magna nepe ocia cœli. Quis hac de re uos reddidit certiores: Experiētia: Et hæc ipſa clamat cōtra uos: uos accuſat & explodit: quā contra ſeria ur̄a pedibus incedit. Quis ueſtrū unq̄ unam ueritatē p̄ſagiuuit: qui mille falſitates ſimul cū illa: uel ſaltē eodē anno non dixerit: Erramus aliquādo: & nihilominus ueritatem p̄nunciamus. Sed & alii artiſices nō ſemp incedunt ad lineā: nec tñ ars eorū minus eſt uera. Artiſices qui modo artis rōnem hñt: frequētius artis ratione regunt: & ſine errore opus pagunt. Aliqñ tñ uel rei difficultate: uel alicuius caſus acceſſu ab artis rōne/ſcientes atq; prudentes declinare coguntur. Vos aliqñ in ueritatem caditis uel impingitis/falſitatē frequētiffime cōplectimini. Quis ferat artiſicē: uel artiſicē illum dicat q̄ neſcius plus exorbitat/q̄ uadat ad artis lineā: Quis ergo uos ferat: Immo quō uos ipſos ferre poteſtis: qui ſemper per inſcitiā deliratis: & ſi qñ ad orbitam reducimini: id caſus nō ratio facit: nam qd̄ certa rōne factum eſt nō uariatur: nō nutat: manet. Definite igitur expiētiā in auxilium aduocare: quæ uobis ita aduerſat: ut nihil magis ueſtrā detegat ignorātiā. De his hæcenus. Neq; n. locū hic ſibi uendicat hæc diſputatio. Et Ioānes Picus uir noſtra ætate ſciētia rerū incompatibilis/præclaro uolumine aſtologos cōfutauit: nimis fortāſſe mordaciter: ſed nō parū efficaciter. Redeamus un̄ diſceſſimus: & qd̄ aſtologis dederamus quia tenere id nequeunt/iā relaxant. Non dixit dñs Ieſus: hæc eſt hora ur̄a: quaſi uirtute horæ capi potuerit. Quia illa hora. i. illa ſtellarū cōfiguratio illum capi faceret. Hac in re mihi credi nolum: ſed dño Ieſu magro ueritatis: qui cū dixiſſet. Hæc eſt hora ueſtra/ſtatim addidit: & ptās tenebrarum. Stellæ certe/uel ſtellarū cōfiguratio: tenebræ non ſunt: qñ ille corpora ſunt fulgētiffima: & earū cōfiguratio radiis p̄fulgentibus cōficitur: neq; hæc cōfiguratio eſt tenebræ erroris/uel nequitie/quia animata non eſt: neq; rōnalis ſubſtātia. Si. n. ſtellæ ēt ab initio intelligētiam haberēt/quāſi formā ſibi cōiunctam: earū tñ cōfigurationē ab earum ſubſtātia & forma diſtare ut accidens externū certiffimū eſt. q̄ ergo capiatur hac hora: nō facit ptās ſyderis: qm̄ illud facit poteſtas tenebræ. Non ptās quā aſſerit Manicheus ponens duo prima principia/Vnū bonum/Alterū malū/Vnū faciens lucē/Alterū tenebras.

S

T

XIX

Sed quā affirmant catholici christiani ponētes ab uno esse omnia/secundum quos/a seipsis tenebræ non hñt ptātem/sed a luce/lucisue datore. Hæc est ergo hora ur̃a. & pro. i. ptās tenebrarū: ptās ignorantium scribarum & phariseorū quos malitia obtenebrauit: & ad cæcitātē usq; rationis adduxit: ut rectū uidere non ualeant. Quia nolunt: & nolle penitus decreuerūt. Hæc porro ptās/ut. s. puerſam impleant sentētiā/in quā cōi cōciliabulo ierunt de Iesu capiēdo & occidēdo/illis data est a deo bono bona ratione: ipsi aut̃ mala intentione sibi sumptērūt per tenebras: quas captant qui malefaciūt. Quod ergo a tenebris erroris & impietatis mādātum est uobis hac hora: quæ per eorū peruersam electionē uel potius iuſſionem/& per uestram inconsultam acceptionē uestra est: facite. Tunc discipuli illi undecim relicto eo omniū magistro & amico optimo: quorundam uero secundum carnem consanguineo: omnes fugerūt implentes illud Iob. Noti mei quasi alieni recesserunt a me: dereliquerunt me propinqui mei. Cohors ergo & tribuni & ministri iudeorū comprehenderūt Iesum. Vbi cōpletum est qđ deplorat Hieremias. Christus dñs captus est in peccatis nr̃is: cui diximus in umbra tua uiuemus ī gemitibus. Et ligauerunt eum manus: pedes liberos relinquentes ut ambulare posset. Consentaneum est quoniam Iudas dixerat tenete eum & ducite caute: quod post cōligatas manus longiorē funem ligaturæ superadderent: ut illum retinere ualerent: Si temptaret aufugere: traherentq; si pergere recusaret. Ita præuidens fore Dauit deplorata in uasorum Christi perfidia: & capturæ in dignitate: dixit. Funes extenderunt in laqueum: iuxta iter scandalum posuerunt mihi: idest ruinæ occasionem si aufugerem: aut si q̃ uellent tardius incederem. Sed fallimini insipiētes corde. Qui dixit & facta sunt: qui mandauit & creata sunt: cui uenti & mare obediunt: non proditoris astutia: sed sua clementia a uobis capitur: nō uestra ui/sed sua uoluntate ligatur: nō uestris funibus/sed sua uirtute tenetur: non trahitur uestro impetu: sed sua patientia uadit. Quia tanq̃ ouis duci uult ad imolandum. Et iccirco admonet nos dicens. Subſtinete hic & uigilate mecum: qui licet pro uobis capi & ligari sponte subſtineam: & interligandum ligatores admoneam: & excusem. Tristis tamen est anima mea usq; ad mortem in huius capturæ & abductionis articulo. Iā uero inuidiosa & iniqua examina instāt. Quibus nedum usq; ad mortem tristis erit: sed morte acerbissima condemnabitur & punietur.

Examinum distributio.

Examinatum

EXAMInatum referūt euangelistæ dñm Iesum Christū p quatuor iudices Annā/ Caypham/ Pilatum & Herodem. Ac p Pilatum iteq. Hi oēs sigillatim interrogāt: singulis rñdet Iesus. Pro iusta responsiōe iustus apud singulos supplicium iniustū subit. Est igitur pro iudicum numero examen quadripartitum: quīs examinatio ipsa quinquies facta sit/ singulas partes suis locis euangelistæ nobis referēt/ Primū exa-

men ab Anna socero Cayphæ factum Ioānes referat. Ducunt eū ad Annam primū. Erat aut Anna socer Cayphæ: qui erat pontifex anni illius. Erat aut Cayphas: qui dederat cōsiliū iudeis: quia expedit unū hoīem mori pro populo. Pōtifex ergo iterrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina eius. Rñdit ei Iesus. Ego palam locutus sum mūdo. Ego semper docui in synagoga: & in templo quo oēs iudei conueniunt: & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui me audierunt quid locutus sum eis. Ecce hi sciunt qd dixerim eis. Hæc cum dixisset unus assistens ministrorum/ dedit alapam Iesu dicens. Sic respondes pontifici? Respondit Iesus. Si male locutus sum testimonium perhibe de malo: si autem bene quid me cædis.

Examen quod ab euangelista nup recensitum est/ Annæ iudicis interrogationes: rñsiones Christi: temeritatē satellitis: & eius satellitis castigationē continet. Iam hæc ipsa declaremus. Erat fortasse domus Annæ in prio ciuitatis igressu: qui (qm pōtificis socer erat) qui Iesum capi curauerant illuc eum duci pro cautela mādauerant: ne si inopine duceret per ciuitatem prima noctis hora: de eorū manibus eriperetur a populo. Itaq; ducūt eū ad Annam primū. Erat aut Anna socer Cayphæ. A malo socero ad peiorem ducitur generū: ut iudaicum genus semper in peius lapsum reparet: Si modo illi grām non abiceret repare uolentis. Anna grā interpretatur. Qui gratis & nulla sua culpa sed sua uoluntate captus est/ primū ad Annam duci uoluit: ut suam bonā uolētis capi: iubentiū aut pessimam grām/ & ingratitudinē demōstraret. Ductus est ergo prius donator/ imperator: & distributor bonarū gratiarū ad malam grām: qui oēs malas gratias erat paratus facere bonas. Erat autem Cayphas qui iam antea resuscitato a Iesu Lazaro dederat cōsiliū bonum quidem pro fidelibus redimendis: malū aut pro se ipso: reliquisq; infidelibus: qui spem non hñt in dño Iesu Christo: neq; in potentia uir-

XII

tutis eius. **Z** **Q**ui gloriantur in potentia sua: qui magis quærunt cōmoda
 q̄ recta. Sed cū peccatum cōsilio careat/hic malignantiū conuentus quō
 consiliū a suo principe accipe/aut ille dare potuit? Consiliū.n.est discursus
 rationis quærentis mediū ad bonum aliqd peragendū. Pōtiffices/scri
 bæ/pharisei/& populi seniores:iustum quærebant opprimere. **Q**uō er
 go hac in re Cayphas dare cōsiliū potuit: quæ erat oīum perditissima?
 Bonum uidebatur pessimis illis: se in suis cōseruare sceleribus. Ita uisa ē
 Cayphæ sententia h̄re rōnem cōsiliū. Non uerā tñ habuit sed præsumptā
 a malis consultoribus: qui malum pro bono sumunt & statuūt. Adhuc
 qm̄ passio dñi saluatoris bonum erat electorū: quoniā illis aditū parabat
 ad fœlicitatē æternam. Bonū fuit qd̄ in cōsilio Cayphas de Christi mor
 te sanciuīt: & adeo bonū ut (euangelista testāte) spū sancto afflatus Cay
 phas eam sniam dixerit. Sed q̄a iniquus & plenus iuidia erat/quid spūs
 sancti instinctus sibi uellet nō itellexit. Neq; mirum qm̄ non spū sancto
 docente: sed pro sua iniquitate se loqui putauit. Sicut.n.diūina iustitia p
 malos hoīes: immo per pessimos iustam peccatorū uindictā exequit̄ quā
 illi pro sua nequitia & crudelitate libenter exercent. Ita nōnunq̄ diūina
 sapientia per ignaros & impietate cacos: sancta loquitur & pia: quæ illi
 pro sua stultitia & impietate cæca a semetipsis se existimāt affirmare. Sic
 Cayphas per ambitionē: pontificiā retinens dignitatē: & iccirco uolens
 suas & collegarū temporaneas utilitates i tuto cōstituere: quia uitā & do
 ctrinam dñi Iesu illis derogare existimabat: expedire putauit illū de me
 dio tolli: ideoq; unum Iesum mori pro populo oportere monstrauit: ne
 tota gens pereat sacerdotum. **Q**uando uita & doctrina Iesu superbiam
 & auaritiā detegens pharisaicā: ab illis populū alienare: omneq; ius
 dignitatis per Romanos ab illis auferre posse monstrauit. Pontifex ergo
 ad annum magistratum redactum erat inter iudeos summum sacerdo
 tium: non tamen omnes sacerdotes illud assequi poterant: sed præstatio
 res opibus & industria: uel potius astu: pecunia & audacia præpotentes.
 Erat propterea certus numerus eorū ad hoc designatus: qui oēs ideo pō
 tiffices dicebantur: quoniam summum sacerdotium aut gesserāt: aut ge
 sturi expectabantur aliquando. Ita Anna dictus est pontifex. Vel fortasse
 pro uno iam duo fuerant constituti sacerdotum principes: ut uidet̄ atte
 stari euangelium. Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris: procu
 rante Pontio Pilato iudeam. Tetrarcha autem Iudææ & Traconitidis re
 gionis Phylippo. Et fratre eius Lisania Abiliniæ tetrarcha: sub principi
 bus sacerdotum Anna & Caypha: Anna inq̄ & Caypha sacerdotū princi
 patum gerentibus simul.

De interroga

De interrogatione facta ab Anna domino saluatori.

Ontifex ergo Anna: qui uel solus iam fuerat: siue futurus erat
 p sacerdotū princeps: uel qui simul cū Caypha eo munere funge-
 batur interrogauit Iesum/ quasi iudex de crimine quærens/ cu-
 ius gr̃a reum punire cōstituit. De discipulis suis. Interrogat cur rudes ho-
 mines ad discendū penitus inhabiles piscatores & telonarios doceat: obi-
 cians nō esse sani magistri tales ascire discipulos. De discipulis suis. Item
 interrogat quot sint: & qualis uitæ. Nouerat. n. inter eos esse iudā Scario-
 this infamem & scelestū: ut si inter discipulos illū nominaret crimineret
 talem esse magr̃m. Et de doctrina. Tres erant inter iudeos eo tpe doctore
 hominū sectæ. Essæi siue essenī/ Pharisei & Saducei. Primi pietati & reli-
 gioni præ cæteris opam dedisse manifestū est legēti historiā Iosephi: hos
 ille libertatis scribit fuisse acerrimos defensores: mortisq; cōtemptores in-
 trepidos. Pharisei aīam imortalem prædicabāt/ ut essæi/ & de legis peritiā
 gloriari posse sup oēs omni studio nitebantur: tpi inseruientes. Saducei
 animā post corpus non remanere putabant: duri, pr̃sus & implacabiles:
 sibi ipsis male: peius aliis adhærētes: ut idem Iosephus refert. Colebāt se-
 niores/ sacerdotes/ & scribæ phariseos/ Essæos ut nimis supstitiosos/ Sadu-
 ceos ut nimis dueros euitantes. Interrogat ergo Anna de doctrina: quam
 .i. hæc trium sectarum docēdo profiteatur Iesus. Vt si Essenum dixerit/
 illi reddat Phariseos & Saduceos infestos/ & populi odiū quasi in nimis
 superstitiosum in illū acuat. Romanis uero/ ut nimiū acrem libertatis af-
 fertorem suspectū reddat. Si se Saduceū dixerit/ Phariseos/ & Essenos irri-
 tet in eum/ ac populo aīarū salutis studio reddat execrabilem/ quasi ani-
 mas mortuorū non curantē. Si phariseum: se rñderit tēpori indulgentē
 & non rerū uere rationi inniti criminetur. Interrogat de doctrina ubi di-
 dicerit: quis illi præceptor fuerit: Sciebat. n. illū ab hoīe non didicisse. Ita
 si doctorem adduxisset: mēdaciū eum sperabat arguere. Interrogat de do-
 ctina: cur præter maiorū morem & instituta doceat. Q ui doctrinā non
 est professus: qui ad docendum est approbatus a nemine.

Responsio domini Iesu Annæ interrogationibus reddita.

On se res habebit uti machinatus es o Anna. Non. n. tm̃ rudes
 n hoīes ætate dueros: & addiscēdi studio pr̃sus alienos: docuit dñs
 Iesus: qui non illis solis per angulos & latibula aliquid suadere
 annixus est unq̃. Audi quid rñdeat q̃tum ad discipulos attinet. Ego pa-
 lam locutus sum mundo. Nō priuatis locis: non in scolis sectæ alicuius.
 Palam locutus sum mundo. i. oībus hominibus in mundo existētibus.
 Q ui tm̃ me audire uoluerūt. Q ui ideo mundi noīe censentur: quoniā

pars optima mundi inferioris est homo: habentq; tantam ptes hominis
 ad partes mundi proportionē positu: qualitate: ministerio: ut dicat ho-
 mo a philosophis minor mundus. Mūdo igit locutus sum. i. oibus ho-
 minibus. Vt cōtinens pro optimo cōtento sumatur non tm̄ rudibus pi-
 scatoribus: & teloneo deditis: nō tm̄ peruersis (qualis est iudas) locutus
 est dñs: qui mundo locutū se dicit: hoc ut plenius ipse declaret: Illum au-
 sculta de doctrina rñdētem: qui de discipulis satisfecit. Ego semp docui
 in sinagoga & in templo quo oēs iudei cōueniunt. Loca in quibus do-
 cui indicant me non eē magistrū priuatū: sed publicum praeceptorē: Do-
 cui in sinagoga: docui in templo: qbus locis non soli essei: nō soli phari-
 sei: saduceiue cōueniunt: sed oēs iudei. Non ergo sum sectae alicui addi-
 ctus. Non. n. loquor hoīum opiniones: sed uiam dei in ueritate doceo.
 Ideo in occulto locutus sum nihil. Pleriq; in publico ut haeretici uel ma-
 larum artiū assertores: nigromātes: malefici: archimista in publico bñ lo-
 euntur: ut recta sentire uideant. At per angulos & latibula zizaniā se-
 minant: euomūt uirus. Ita nō sufficit bene loqui in publico: si qd loqua-
 ris in occulto qd publicum eē formides: hoc est quod dicit dñs Iesus. In
 occulto locutus sum nihil: cōtrarium his quae publice docui. Si qd fami-
 liariter extra tēplum: extra sinagogam in priuato locutus sum. Non fuit
 alienū a publice praedicatis. In occulto locutus sum nihil. Non habui pri-
 uatum locū ad docendū. Cum loqui uolui docēdi grā: nō scolas adiui se-
 ctae alicuius sed publica loca & quidē ad docendū celeberrima in quibus
 docui. Quare illa me approbatū doctorem cōprobant. Si esseor: sniam
 defendere: uel phariseorū doctrinam asserere uoluissē: aut in docendo
 imitari cōstituissem Saduceos: ab illis erat cōsentaneū discerem: & facul-
 tatē docēdi acciperē: ut approbantiū auctoritate: mea dicta cōstarēt: Sed
 quae docēdo locutus sum: se ipsa approbant: nō hoīum auctoritate nitū-
 tur: sed rei ueritate certissima fidē faciunt. Quid me interrogas de mea
 doctrina: cui dudū nō credere cōstituisti? Interroga eos qui me audierūt
 phariseos quibus credis: & quorū initeris sectae. Tu quoq; qui pro pon-
 tificis offō frequentas templū: & in sinagoga sedes inter primos: me au-
 dire saepe potuisti: scio audiuiisti: non. n. me psequeris incognitū: Interro-
 ga te ipsum. Ecce ipsi sciūt qd dixerim ego. Ipsi inq pharisei: ipsi scribae:
 ipsi sacerdotes sciunt: tuq; cum illis scis quid dixerim: ego dum docui.
 Frustra de doctore quæritur & de docēdi facultate ratio inaniter hētur:
 qñ de ueritate deq; soliditate doctrinae certissime cōstat. Has oēs interro-
 gationes praesagiuit ppheta qui dixit. Me etenim de die in diē quærunt:
 iterrogantes ubi: quō: & a quo didicerim: cur discipulos cōgregauerim.
 Et scire

Et scire uias meas uolunt: an sint essenæ/phariseæ/uel saduceæ. Quasi
gēs quæ has sectas amplectit: iudicium rectū fecerit de mea doctrina. Et
dei sui iustitias in lege cōtentas/custodierit. Cum in ueritate uani sint fi-
lii hominum & mendaces has sectas profitentes. Quando pro suis tra-
ditionibus defensandis mandata dei transgredi non uerentur. In stateris
uerba ponderantes: ut decipiant se inuicem de uanitate suæ professionis
in idipsum uanius redeunt & permanentes.

De temeritate ministri Iesum alapa percutientis.

HAEC autem cū dixisset Iesus. Falsas calū-
nias & captiosas interrogationes simplici/
plana & uerissima rñsione confutans atq;
conuincens: Vnus ministrorū iniquitatis:
& inuidiæ Annæ pontificis dñm suum de
ppositis quæstionibus cōfutatū: & iccirco
nequeuntem rōne cōuincere dñm Iesum
Christū: Dedit alapam Iesu: ut dolore: ter-
rore: aut saltem idignatione per irā: ac ulci-
scendi desiderīū a rōne deiiceret sapientiā:

& aliqd pœna dignum corā pontifice dicere aut facere istigaret: ait ergo.
Sic rñdes pontifici? Vult pontificiæ maiestatis memoria dñi Iesu frange-
re pmpitudinē: ne in rñsione persistat. Sed nō pualuisti serue neq;. Nō
enim extorsisti tua crudelitate: tuorumue iactatione uerborū qd speraui-
sti. Qui spōte pro iustitia daturus est caput spinis: dorsum flagellis: ma-
nus pedesq; clauis: corpus totū cruci: uitam deniq; morti: una alapa non
absterritus est. Retundet intrepidus & imutatus pteruiam tuā. Hāc per-
cussione proteruā psciuit: prauidit anteq; te concipet mī tua: ipse eā pro-
phetam suū præcinere iussit. Percutient maxillā iudicis. Vis scire q̄ nihil
egeris serue neq;. Audi qd tibi rñdeat rex iustitiæ. Si male locutus sum te
stimonium phibe de malo. Minister quisq; es non erat tribunal uiolare
pōtificis ius dicētis: industriæ pōtificiæ quasi insufficientē præuenire:
& corā iudice iudicēte agis iniuriose. Dolore qdē me hac tua pcussione
afficis solū: iniuria iudicē: quem tu pontificē dicis supra modum lædis:
quasi ille nesciat se iudicē gerere: quasi reū non sufficiat castigare: punis
nondū decernēte pontifice: agis hic plusq; iudicē: multam ignominiam
subire cōpellis pontificē tuā importunitate. Audi qd tibi respondeā. Cū
sit lege sancitū: & more maiorū optime cōprobatum: reū cōuentū: & co-
ram iudice cōstitutū non uiolari: nō attingi: nisi decreto iudicis: te (si pō-
tificiæ maiestatis studiosus es) quid de me decerneret pōtifex: expectare

oportebat. Et qm̄ mecum pontifex agit ex offō: non ad accusationē al-
 rius debuisti ne dū te gerere/non iudicē/nō executorē: sed neq; accusa-
 torem. Resipisce igit̄ & depone p̄teruiam: depone adulādi & falsæ sedu-
 litatis studiū. Si uere nunc eē uis obsequio pontifici gere te testē: aliā hic
 p̄sonam gerere te nō conuenit. Ita si male locutus sum in sinagoga & in
 tēplo dū docui: dū r̄ndi nunc iudici pro tribunali sedēti: testimoniū per-
 hibe de malo qđ docui/de malo qđ r̄ndi. Hoc. n. quærit pōtifex: hoc iu-
 re facere potest. Neq; tñ affectate te ip̄m/temereq; ingerere debes/sed ro-
 gatus: ut fides dictis tuis ualeat adhiberi. Si aut̄ bene locutus sum. i. quia
 bene locutus sum/& nunc corā pontifice & ubiq; & iccirco cōtra me te-
 stis esse nō potes/Quid/qua ratione/quo more/qua iustitia me cedis?
 & contra pontificis honorem te agis executorem?

Prophetia de temeritate ministri percussoris & de eius castigatione.
 Anc in iuriam p̄sagiuit p̄pheta qui dixit. Posui faciē meā tanq̄
 petrā durissimā: & scio qm̄ nō cōfundar. Iuxta est qui iustificat
 me: Quis cōtradictet mihi? Stemus simul: qs̄ ē aduersarius me-
 us: accedat ad me. Ecce dñs deus auxiliator meus. Quis est qui cōdem-
 net me? Si p̄pheta hoc primū dñi Iesu Christi examen uidisset in carne:
 nescio quō (et corā positus) melius enarrare Christi pcussione: & r̄nsio-
 nem datā percussori proteruo potuisset. Vider̄ itaq; mihi Ioannes illam
 siccis & pauculis uerbis scribere uoluisset: qm̄ Esaia seriosius illam me-
 minerat depixisse magis q̄ p̄sagisse. Posui faciem meā o minister impor-
 tunissime/tanq̄ petrā durissimam: cōtra pcussione tuā. Vñ tu pcutiens
 læderis plus in mēte q̄ ego doleam pcussus in facie. Doleo certe meā per-
 cussione: sed magis doleo tuā iniquitatē. Corroborauī fortitudine mē-
 tem meā: ut tantifaciam pcussione tuā: q̄tum si percussisses durissimā pe-
 tram. Non qđ faciem lapideam. i. insensibilē uel phantasticā habeā: ha-
 beo uere carneā. Neq; mirari debes si hac rōne. Posui faciē meā tanq̄ pe-
 tram durissimā. Sum. n. petra totus. Sum lapis angularis q̄ facio utraq;
 unum/pior̄ mentes in unam bonā uoluntatē adducēs: siue p̄spera illis
 adueniant/siue aduersa cōtingāt. Et reprobis sum lapis offēsiōis/& pe-
 tra scandali. Et scio quoniā dñi tui questione: tuaue neq̄ssima pcussioe:
 tua uentosa redargutione nō cōfundar. Vis scire rōnem? Iuxta est qui iu-
 stificat me. Bona cōsciētia mea bonor̄ oīum testimonium: dei sapientia
 quā nullū latet secretū: ista me iustificāt. Pōtifex dñs tuus iuxta quē ego
 sum: qui me iterrogat: ipse me iustificat: ipse de iustitia mecū agit. Quis
 hoc loco cōtradictet mihi? Quis dicta mea refellere p̄sumet/pontifice
 id nō faciente: grauius deliquisti/dū pontificiæ auctoritati p̄sertim in pu-
 blico

blico iudicanti te præponis: ante puniens quàm pontifex poenam decernat: quasi ille non sufficiat corripere me. Stemus simul. Oportebat te stare simul & conquiescere. Omnes præter te stant: conquiescunt/Meas defensiones utcumque accipiant/audiunt. Silentium eorum te redarguit: conclamat. Stemus simul. Conticesce igitur: & sinamus pontificem ex officio agere: habemus ambo præsentem iudicem. Stemus simul eius decreto parentes: non te moueas ad puniendum uel interrogandum nisi iussus. Quis est aduersarius meus? Es ne tu mihi datus accusator: an testis adductus aduersum me? Nullus hic mihi aduersarius est assignatus. Pontifex tantum agit ex officio/ & non aduersarii alicuius delatione. Quis est aduersarius meus? Pontifex mihi solus est aduersarius nõ tu. Cur quod alieni est operis/ tui criminis facis? Quis est aduersarius meus? Tu ne minister improbe & importune/ Domini Iesu Christi uis fieri in hoc Annæ examine aduersarius? Audi quid ille pro honore maiorum dicat/ Accedat ad me accusandum: accedat ad me conuincendum: accedat ad me damnari poscendum. Sunt hæc aduersarii partes/ reo præsertim coram iudice constituto. Nullibi licet priuato homini sibi ius dicere: exequiue pro libidine. Minime coram iudice reo iam adducto/ arbitrium de eo licet accusatori supplicium sumere. Tu qui non es accusator: quomodo me interrogare aut percutere potuisti? Accedat efrons impudentia tua ad me accusandum/ Deinde si iussus fueris accedes ad puniendum: sed hoc non extorquebis. Ecce dominus deus auxiliator meus/ eius auxilio pontifici satisfeci/ me non condemnauit. Quis est qui condemnet me in hoc examine? Certe nullus. Deus enim mihi est auxilio. Pater æternus cui ut obediam ista patior: diuinitas meæ humanitati sociata mihi astat: ut intrepidus tua uerba feram: & duriora longissime adhuc patiar/ priusquàm Pilatus me condemnet. Non potest pontifex dominus tuus me condemnare: sed & in hoc tanto hominum cœtu/ Quis est qui me condemnet? nullus profecto quia dominus deus est auxiliator meus. Ita Anna suis interrogationibus satisfactione/ & ministri improbi redargutione confutatus: & animo prosternatus/ Iesum quem solui iusserat: ut pro more liber & solutus respondere uideretur (causam in integrum restituens) ligari iterum constituit. Et misit eum ligatum ad Caypham.

Secundum examen Caypha præidente. Matheus.

AT ILLI tenentes Iesum duxerunt eum ligatum ad Caypham principem sacerdotum ubi scribae & pharisei conuenerant. Princeps autem sacerdotum & omne conciliū quærebant falsum testimoniū contra Iesum: ut eum morti traderet. Et non inuenerunt cum multi falsi testes accessissent. Nouissime autem uenerunt duo falsi testes: & dixerunt. Hic dixit: Possum destruere templū dei: & post triduum reedificare illud. Et surgens

princeps sacerdotum ait illi. Nil respondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur? Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi. Adiuro te per deū uiuū: ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Marcus. Dicit illi Iesus: Ego sum: & uidebitis filiū hoīs a dextris uirtutis dei: & uenientem cum nubibus cœli. Summus autem sacerdos scidit uestimenta sua & ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam? Quid uobis uidetur? Qui omnes condempnauerunt eū. Et cœperunt quidam cōspuere eū: & uelare faciē eius: & colaphis eū cedere. Matheus. Alii autem palmas in faciē eius dederunt dicētes. Prophetiza nobis Christe: quā est quæ te percussit. Hic Lucas aptius. Et uiri qui tenebāt eū illudebāt ei cadētes eum: & uelauerunt eū: & percutiebant faciē eius: & interrogauerunt eum dicētes. Prophetiza: Quis est qui te percussit? Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

Dispositio Distributio & declaratio secundi examinis Caypha præsidente.

Continet Continet secundū examē: falsorū testiū cōquisitionē: Pōtificis interrogationē: Christi rñsionē: & cōfirmationē: Rñsioīs detestationē: Rñdentis dānationē & uexationē. Quæ sigillatim suis locis declarare studebimus. Vos una mecū substietate & uigilate: attēdētes saluatoris nrī tristitiā quāta sit. Sed anq̃ secūdi examinis huius seriē de euangelistarū fōte collectā declaremus: nō erit (existimo) ociosū oñdere hoc loci euangelistas sibi inuicē cōsentire: quīs in frōte Lucas duobus prioribus Matheo & Marco dissentire uideat: quā priores illi dñm Iesum Christum nocte a Caypha ī cōcilio examinātū referūt. Lucas uero id mane scōm ur̃ asseret. Et idē Lucas illusiōes ac obprobria snīa p̃pōit sacerdotū: quæ Matheus & Marcus a satellitibus pōtificū: post snīam latā dñm Iesū Christū passū referūt. At diligētius Lucæ ppositū & historiā examinantes: liquido intelligāt illū p anticipationē scripsisse derisū & uerberatū apud Caypham dñm Iesum Christū. Apparet et nocturnū examen ideo ad mane illū retulisse: quoniā tūnc cōprobatum est: quod per noctem deliberatū fuerat.

Bis nanq̃

M

Bis namq; pro captura domini Iesu/pontifices/scribas & phariseos constat ex euangeliiis iniisse consiliū. Primo dum armatos milites Iudæ proditori dedere auxilio. In quo consilio captum Iesum exceperunt: examinauerunt: reum mortis declarauerunt: & usq; mane asseruādum suis satellitibus tradiderūt/ teste Matheo qui præfatus proditoris tēpus dicit. Tunc. s. qñ iudæ proditori dederunt armatos milites/ cōgregati sunt principes sacerdotū & seniores populi in atrium principis sacerdotū qui dicebatur Cayphas/ & cōsiliū fecerūt ut Iesum dolo tenerent & occiderēt. Et mox narrata captura prosequitur pñtationē. At illi tenētes Iesum duxerunt eum ad Caypham pñtificē ubi scribæ & pharisei cōuenerant. Deinde narrato examine atq; sententia addit. Tunc cōspuerūt in faciē eius/ multi de cōsilio/ cuius rei infra assignabimus rōnem. Et colaphis eū caderunt/ Alii aut. s. quibus datus est custodiēdus/ palmas in faciē dederūt. Hos (ut interpretatur) fuisse ministros scribit Marcus apte. Et ministri alapis eū cædebant/ hos ipsos fuisse custodes adhibitos habemus a Luca. Et uiri qui tenebant illū illudebant ei cædētes: & uelauerunt eū: & percutiebant faciē eius/ & interrogauerunt eum dicētes. Quis est qui te percussit? Et alia multa blaffemantes dicebant in eum. Hæc omnia gesta fuisse opus est intelligi post sententiam decretamq; custodiā/ quā per anticipationem ante sententiam a Luca referantur. Postea iterum mane alterum iniere cōsiliū/ de quo suo loco dicemus. Satis hic sit intellexisse Lucam cōsiliū nocturni gesta ad matutinū referre/ narratiōe præpostera: non tñ ratione carente. Quoniam priori consilio nocte habita conclusio/ in secundo comprobata est: & executioni mandari curata.

Testium conquisitionis declaratio.
Vnc examinis seriē particulatim explicemus. Matheus. At illi tenentes Iesum: duxerūt eū ligatū ad Caypham principē sacerdotū: ubi scribæ & seniores cōuenerant. Cayphas (teste Hieronymo) sagax uel iuestigator interpretat. Qui oē studiū ad captādos occasiones opprimēdi iustū & sanctū adhibuerāt/ nusq; melius q̃ apud sagacē & callidū iuestigatorē hæc iuenire potuerūt. Merito igr apud Cayphā cōuenerūt. Princeps sacerdotum & omne cōsiliū quærebāt falsum testimonium cōtra Iesum. Hac potissimum rōne (ut existimo) q̃ Anna ubi Iesum ad Caypham remisit/ ipse protinus per methodū ad cōciliū accessit: ut Cayphā generū & oēs de cōcilio redderet cautiōres ad quos sic illū eē locutū est rōni cōsentaneū. Si hoiem hūc o cōsultores examinare uoluimus: nihil agemus. Me examinantē cōfutaui & experto credite. Si Pilato illum tradiderimus puniendum/ præferim mortē (quod nobis est

N

R

O

P

Q

I oportunitum immo necessariū. **Q**uoniam inutilis est nobis & contrarius operibus nostris: dū nobis peccata legis impropat: causas & crimina p̄cuncta bitur. Nō. n. mos ē Romanis sine magna cā hoīem morte multare. Has porro causas si quas forte attulerimus/Pilatus uolet agnoscere: & nobis q̄runtlibet pr̄stantibus in ciuitate uiris fidē non adhibebit. **Q**uoniam accusatoris p̄sonam gerimus/cui lege romana de reo dicēti non creditur. Testes itaq; a nobis adhibēdi sunt: per quos iudici de rei criminibus fidem faciamus. Sed quos testes idoneos habere poterimus: nisi qd attestatiōe cōprobandū sit statuamus. Hęc porro quę statuenda sunt: tu gener mihi & pontifex Caypha/pro tui noīs ratione: & uos oēs cōsultores sagaciter inuestigate. Ego illa nō multa debere esse existimo: ne cā trahatur in longū. Sint uero talia quę pr̄sidem moueant: & mature ad occidendū accendant. **R** Visum est oibus de tribus potissime accusare Iesum. Subuertere illū populū ne Romanis seruiat. Ita quasi publicę pacis turbatorem debere necari obtineant. Prohibere illū tributa dari Cæsari: ut pecunia re tenta (quę neruus est belli) ad rebellandū uires suggerat retinētibus: & exigere expectantes eneruet. Hęc porro facinora illum aggredi/non publice alicuius utilitatis gr̄a: non libertatis amore: sed tyrranidis affectate detestabili flamma succensum qua dicere nō ueretur/& in populo spargere se Christum regē eē. Ita quasi læsę maiestatis reus duriori morte adiudicandum sperant. Criminum hanc machinationē fuisse Lucas ostendit. **Q**uoniam constituto coram Pilato Iesu dicit. Cępunt illū accusare dicentes. Hūc inuenimus subuertentē gentē nostram: & phibentē tributa dari Cæsari: & dicentem se Christū regē esse. Ita fabricatis criminibus falsis: non mirū si iuxta Matheum. Princeps sacerdotū & omne conciliū quęrebant falsū testimoniū cōtra Iesum: ut eum morti traderēt. **Q**uia de falsis fictisq; criminibus testes ueros habere: neq; poterāt: neq; sperabāt. Sperabāt aut falsos inuenire. Etenim quod quisq; desiderat: id facile sperat. Nequius insuper erat crimina cōfingere: q̄ super confictis testes subornare. **Q**ui ergo pro sua iniquitate & impudentissimo mentiendi studio ausi fuerant tam atrocia crimina de iusto confingere: eadem impudentia ueriti non sunt testes falsos undecunq; conquirere: Sed consiliū iniquorum iuxta prophetam dissipatum est. Et nō inuenerunt qui probarent crimina. Inuenerunt certe pro sua fallitate multos falsos testes. Cum multi accessissent ab illis subornati: nec tamen obiecta probarent: huius rōnem Marcus assignat. Multi aut testimoniū falsum dicebant aduersus eū: & conueniētia testimonia nō erant. Pro temporis angustia: testes quos inducebant instruere non potuerunt: ut concinentia dicerent.

Ita de

Ita de loco: de tempore: de psonis: de substantia uerbor: & actuum inter
 testes: tāta erat uarietas: ut sibi inuicē attestatiōes oppugnātes: penitusq;
 contrariæ uiderentur. Certe quia peccatū non pōt integrum hīc cōsiliū:
 existimauerūt consultores iniq; tam facile fore testes ad se inuicē proban
 do esse cōcordes: quam ipsi cōfingēdo crimina inter se cōuenerant. Ha
 bet nanq; hoc pessimum uoluntas iniusta: ut sibi pro uoto oīa rēdere iō
 promittat: quia desiderat. Quæ si suæ iniquitati discrimina iminētia &
 affatim insurgentia attēderet (quod euenire nō pōt) malo pposito oīa
 consentire nunq; speraret. Itaq; rerum natura iubēte: testes in ea re non
 potuerūt esse concordēs: quæ a se ipsa penitus fuerat aliena. Neq; mirū.
 Videmus. n. ubi attestanda sunt uera: ueros testes uix eē concordēs. Cur
 ergo mirabimur nocturnos testes: impremeditados somno fortasse cra
 pulaq; sepultos incōsulte adductos ppter Annæ monita ad falsa crimi
 na cōprobanda sibi ipsis nō fuisse concordēs: Ita quia testimonia eorum
 quos quisq; de cōsilio raptim & ex tempore duxerat interrogādos: non
 erant cōueniētia. Nouissime/non sine cā hoc dicitur. Oēs. n. testes noui
 erant qñ de falso antiquū testimonium esse nō potest. Nouissimi erant/
 qm̄ & crimina nouiter conficta probabāt. Nouissime post omnes: Sicut
 enim dies priores antiquiores sunt: & qui plures uixit dies: uetustior nū
 cupatur. Ita semper quæ ultima uenit dies est nouior: & post quā nulla
 uenit nouissima est. Testes ergo post quos nulli adduci sperabantur/no
 uissime uenisse uere dicunt. Venerunt duo falsi testes: & dixerunt. Hic
 dixit possum destruere templū dei & post triduū reādicare illud. Hoc
 testimonio tria simul probare nitebantur. s. Christū iudeam gētem a Ro
 manorū dñatu auertere/Tributa dāri Cæsari phibere/Et asserere se Chri
 stum regem esse. Nam cum sibi tantam potestatem attribueret: ut tēplū
 tanto sumptu constructum & repatum/uixq; annis multis completum
 triduo se refecturum asseueraret/si a fundamentis esset euersum/merito
 credi potuit q; longe minus difficilia persuadere nō uereretur. In hoc au
 tem quoniā duo testes consentire uidebantur/& in ore duorū aut trium
 testium si non dissentiant ex lege/stare dignoscitur omne uerbum. Prin
 ceps sacerdotum resumens animos: quoniam duos testes inuenerat cō
 cordantes: & de summa criminum uno testimonio fidem facientes/sur
 gens aduersus Iesum. Erat iudiciariæ & imprimis pontificiæ maiestatis
 de crimine interrogantis sedere/Vt animi tranquillitatem habitu corpo
 ris demonstraret. Sed perturbatus liuore animus officii rationē hīc non
 potuit. Ita qui testiū dissonātia cōsternatus se cōticuerat/audiēs cōsonos
 testes/tā grāde testimoniū afferētes/imo feruefactus corpus cōtinere nō

T

V

X

Y

XXV

potuit: surgens ergo totus feruidus ait. Nihil respondes ad ea quæ isti ad uersum te testificatur? Si priorum attestationibus non respondisti: quoniam testimonium dicta non conueniebant: Ad ea quæ isti concorditer testificantur aduersum te: tu nihil respondes? Taciturnitate tua reus esse conuinceris. Quoniam niam qui tacet consentire uidetur: præsertim coram iudice testibus dicentibus contra illum. Iesus autem tacebat. Quid ita? quoniam superfluum erat testes redarguere: quos omnes de consilio falsos & subornatos nouerat testimonium ferre. Iesus autem tacebat. Tanti namque existimauit pontificiam maiestatem: & publici consilii auctoritatem: Vt quia sine eorum infamia respondere non poterat: maluerit taciturnitate sua fame parcere impiorum iudicium: quam per eorum infamiam excusare se ipsum. Iesus autem tacebat. Sciebat enim ubi non est auditus: non debere illic fundi sermonem. Iesus autem tacebat. Quia cordium scrutator bene sciebat pontificis & consultorum conscientiam illum excusare plenissime. Non ergo tacebat quia se conuictum fateretur: sed quia iudices in corde nouerat obstinatos. Sciebat de illis dixisse Dauid: noluit intelligere ut bene ageret. Iniquitatem namque meditatus est in cubili suo: astitit omni uia non bonæ: malitiam autem non odiuit.

Interrogationis declaratio.

Tideo princeps sacerdotum quem tacente Iesu propria conscientia accusabat: urgebat: conuincebat: urebat: ait illi tacenti: & de puritate conscientie securo. Adiuro te per deum uiuum: ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Quia Iesus testibus non respondebat: & pontificem tam de criminibus confectis quam de testibus subornatis conscientia adurebat: cogitauit Cayphas (qui sagax interpretatur) ex ore Iesu aliquid per suam rabie dignum morte extorquere: quod constaret iuramento dicentis: ne non serio dixisse uideretur: neue testibus indigeret ad illud quod sub iuramento reum de se suo ore dixisse constaret. Callidus hic igitur & ueterator iudex: Interrogatione imprimis captiosam excogitauit: ad quam utcumque responderet Iesus: morte puniendus cesseret possit. Dixit namque intra se: hic si negauerit se dei filium mentitum constabit aperte: & impudentissime esse locutum in templo: dum dixit se lucem mundi: dum dixit se uiam ueritatem & uitam: dum neminem dixit adire preem: nisi per se: dum ad se neminem dixit accedere: nisi per qui in coelis est traxerit illum. Hac enim nulla potest ratio consistere: nisi ipse sit filius dei. Si igitur se negauerit dei filium: ut falsum predicatorum: & seductorem pessimum: per his quæ docet in templo tam impudenter asseruit: & blasphemauit: morte multandum optimo iure conuincam. Si autem asseruerit (quod iam negare non potest) se dei filium: lege nostra blasphemus erit: & lapidibus obruendus. Namque cum dicat Moyses audi Israel: dominus deus tuus: deus unus est: filium hunc non potest.

Sicut. n.

Sicut. n. filius hoīs non nisi hō pōt existimari: qm̄ perfecta non nisi uni uoce. i. non nisi eiusdem naturæ genita pducunt/ Cum sit deus pfectus super oīa: omniumq; perfectio: nō nisi deum generaret. At qm̄ generās/ nō est ille qui gignitur: deus generans/ deum alium gigneret necesse est/ & non tātum unus est erit deus. Quare si se filium dei dixerit: pessimæ blasphemiae reus erit: qui deo tribuet pluralitatem: illi ex lege non debitā: immo neq; possibilē tribui per naturā. Sed huic questionī fortasse non respondebit. q̄ & calumniis nostris criminosisissimis: & testibus tam multis: hisq; duobus extremis tam cōcordibus/ nil respondit. Erit igitur ope præcium iuramēto illum cohartare ut respōdeat. Si. n. sub iuramento interrogauero: non est cur taciturnitate dissimulet ueritatē: Etenim qui iuramento ad respondendū arctat' & tacet/ uel nihil habet quod respondeat: uel negligit iuramentū. Tali aut iuramento illum astringam: ut iā negligere nō possit. Scio quia si per cœlum aut terram: Si per templum aut altare: si per Moysen aut legem: illum ad iurandū compellere uoluerō: cauillabitur iuramēti formam eē non ualidam: cauillabitur (in q̄) p ea non esse iurandū: ut iam antea docuit. Illum igitur iurare compellam per deum uiuum: ut iuris ordine seriose me interrogasse: illū respōdisse notum sit & indubitabile. Auctoritate ergo pontificia: adiuro. i. ad iurandum astringo te per deum uiuū: non per Iouem: aliosue gentium deos homines mortuos: sed per deū uiuū: uitæ fontem. Viuū in q̄ per antonomaniam: primū oīum uiuentium: uiuū semper: & nunq̄ moriturū: uiuū a se ipso: & oībus uitā largientē: ut dicas nobis ueritatē: dicas nobis una responsiōe: questionī quā tibi propono satisfacies: si tu es Christus. i. unctus in sacerdotē: unctusue in regem: nō qualēcunq; Non. n. quæro an sis sacerdos passibilis & mortalis: qui sicut pro populo: ita pro te ipso offerre hēas dona & sacrificia pro peccatis: sed an sis sacerdos impassibilis: filius dei: deus. Non quæro an sis rex pro tuis utilitatibus populo præsidens: bella aduersus hostes: plus pro te ipso q̄ pro populo gerens: Quæro & uolo dicas nobis an sis rex: filius dei: rex pacificus: cui nulla sūt bella suscipienda: qui pacem dones imperturbabilem. Dic ergo nobis adiuratus per deū uiuum: Si tu es sacerdos uel rex filius dei. Non humanitus assumptus officio: sed diuina natura nobis assignatus a deo.

Responsionis Christi declaratio. Marcus.

Esus aut dixit illi ego sum: & Christus sacerdos: & Christus rex: sed nō tpaneus: sū filio dei uiui: deus uerus. Neq; tñ duo dii asserunt a me sed unus deus: & pēitus unus i dei rōne: quæ neq; ptibilis: neq; uariabilis ē: neq; ulla rōe nūerabilis. Nō sic. n. me gēuit pr

æternus sicut phantastica opinione tu concipis: homo si hoïem generat: ideo generat ut naturā hominis quā in se ipso ultra præfixum tēpus cōtinere nō pōt: in alio faciat pmanere. Neq; tñ suam essendi rōnem genito cōcedit: quia illā cōcedere alteri & sibi retinere non pōt. Exigua est enī & per angusta: uni tantū præstare uigorem pōt. Pater aut qui me genuit deum: nulla indigētia hoc fecit. Neq; n. timuit deitatem in se ppetuo cōtinere non posse: quā sciuit in se nō posse finiri. Genuit me nō ex indigētia (ut suppetias hñet in me. Genuit aut liberalitate & animi magnitudine amplissima: quā nemo plene sufficit intelligere. Genuit me ut eēt cui suā pfectionē gignendo penitus cōdonasset. Hic porro quia eius pfecta natura creatis nō cohartatur angustis: pōt eam totā dare: & tñ nihil eius amittere. Pōt totā dare perpetuo: immo æterno & incōprehēbili æuo: & tñ illam totā retinere in æternū. Neq; n. qñ dat illā a se sepat ullo mō: sed aliquo modo cōcedit totā: totamq; retinet in rōne gignētis: & illam totā ego teneo in geniti rōne. Ita nō sumus duo dī pñ & filius: sed unus deus. Genuit. n. deus pñ: me deū filiū: cui suā dedit deitatem: neq; illā amisit. Et quia aliā deitatē nō dedit: ego per geniturā deus alius effectus nō sum: sed sum idē deus. Sicut. n. rex pater qui filio regnū tradit: regnare nō definit: habet filiū regē: & ipse rex est. Nec tñ duo regna duobus regnantibus facta sunt: neq; duo reges sed duo regnātes apposite loquendo eē dicuntur: ita pñ qui me genuit: suam deitatē mihi totā tribuens: & sibi totā retinens: non me fecit aliū deum. Nō ergo loquor aliqd contra legem. Vere. n. dixit Moyses israeli: quia deus eius: imo deus oīum unus est deus. Neq; tñ credi phibuit q; deus hic unus: unum filiū hēat: qui sit idē deus. Ego sū ille dei filius cū pñ deus: & qā id mō nō credis tu: neq; uos oēs cōsultores creditis ueritatē meā rñsiōis: expimēto sētīr uos faciā

Responsionis comprobatio declaratur.

Modo uidebitis filiū hoīs sedentem a dextris uirtutis dei: & uenientē cum nubibus cœli. Incredulos illos cōsultores oñdit inuitos expturos qd' facere recusabant: A modo: post hoc & non multo post: uidebitis audietis & intelligetis: & si uolueritis uidere etiam oculis: uidebitis filiū hoīs. Ita sum dei filius deus uerus: ut tñ etiā sim homo uerus & filius hoīs. Sunt in me duæ naturæ: per duas generationes. Genitura æterna deus sum de solo pñ. Genitura tēporanea de sola mñe sum hoīs filius: in his duabus naturis sum penitus una persona. Q m ut psona sim tñ a patre habeo. Mater naturā dedit quæ licet illa sit una: & unū me hoïem faciat: nō tñ facit eē personam. Vt sim persona ex deo tantū est. Vt sim unus hō ex sola matre & sine pñ procedit. Ita uidebitis

D

filium hoīs. i. me hominē unius tantū hominis filium sedentē a dextris
 uirtutis dei. Deus cū corpus nullatenus esse possit/dextrū & sinistrū nisi
 methaphorice hēre non pōt. Dextrū eius aternitatis est/qua uirtus infini
 ta cōplectitur quicqd creati non potuit: sempq; eē oportuit. Sinistra dei
 tpis est ratio: qua oīum creatarū rerum pfectionem sine tempore ample
 ctitur. Dē illa dextera quia potētiora & non cassura/nō mutabilia conti
 net. Dē hāc sinistra quia fluxa & mutabilia moderat̃. Vidistis haftenus
 filium hoīs: me hominē in sinistra passibilē/corruptibilē atq; mortālē.
 Videtis in sinistra mortis/uīa nequitia/mihi proxime imminētis. Amo
 do ab hora qua mortuus fuero/in sinistra nō ero. Nunc ambulo uiator/
 amodo sedebō cōprehēsor. Videbitis me sedentē a dextris aternitatis &
 immortalitatis/uirtutis dei/oīpotentiā dico cuius uirtute resurgā. Vi
 debitis per omnipotentiā dei uirtuosissimā me cōprehensorē sedentem
 in aternitate gloriā: & uenientē a sinistra de inferni p̃fundo: ad sinistrā
 mundi huius sublunaris cū nubibus cōeli. Quia qñ resurgam erit ingē
 tissimus terrāmotus p uaporū dilationem & exalationē unde nubes cōe
 li generantur. Cū nubibus cōeli. Veniam cū quibus ascendam qñ nubes
 me suscipiet ab oculis discipulorū meorū. Dextera item dei: uirtus est iu
 stitiāe robustissima. Sinistra lenis est misericordia. Modo me uidetis in le
 ua paratū oībus misereri. Misereor & uestri pro qbus orabo p̃rem anteq̃
 patiar & ut misericordiam assequamini: libēter per uos & pro uobis mo
 riar. Moriar inq; ut qui uelint de sinistra p̃ris mei (quā nunc regnat mise
 ricordia) & mori me iubet/per meā mortē misericordiā assequant̃/amo
 do transibo ad p̃ris dextrā/ad iustitiā/cui cum per meā mortem: pro pec
 catis hoīum satisfecero: ueniam ad iudiciū uiuos & mortuos. Ita amo
 do: in fine mundi: in die extremi iudicii magni. Videbitis me sedentem
 a dextris/iudicē ad iustitiā distribuendam secundū opa quā quisq; secū
 afferet ad iudiciū. Veniā aut̃ in nubibus cōeli/qñ ante diē iudicii sol ob
 scurabitur: & luna nō dabit lumen suū: eritq; cōeli facies quasi nubibus
 obscurata. Veniam & sedens in nube lucida sicut ascendere uisus fuero.
 Veniā comitatus sanctis agminibus angelorū: qui cōeli supioris. i. intelle
 ctualis naturā quasi nubes sunt. Qñ primus intellectus & increatus ac
 tus est purus & immobilis: se ipsum intelligēs sine defectu: & per se ipsum
 oīa comprehendens. Intellectus uero creati non sunt tales. Mutabiles. n.
 & perfectibiles sunt/aliquid hñt non penitus purum. Non. n. primum
 intellectū/quantus est/capiunt: neq; se ipsos pfecte intelligunt: sicut itel
 liguntur a primo. Igitur quasi nubes ad solē/ita creati intellectus ad crea
 torem. Videbitis ergo me uenientē ad iudiciū in nubibus cōeli: dū anteq̃

E

F

G

H

ueniam obscurabitur sol & luna. Videbitis uenientē in nube coeli lucida super qua iudicans sedebo. Videbitis ueniētem cū spiritibus angelicis q̄ coeli superioris quasi nubes sunt. Tunc fatebimini/qđ experimentis tātis ac talibus publice conuicti/dissimulare nō poteritis/me filium dei eē/& filium hominis: unam personam duas integre naturas habentem. Ita responsione finita & confirmata ueritas conticet.

Responsionis detestatio declaratur.

I D hęc autē summus sacerdos Cayphas scidit uestimēta sua. Erat lege sancitum blaffemos lapidibus obrui: hoc ut lapidantes agilius facerent: exteriores tunicas exuere solebant. Cayphas ut factō oñderet Iesum lapidari debere: quasi ad se exuendū (ut lapidantes faciunt) uestes aperuit. Erat etiā uetusta consuetudine inter iudeos obseruatum: ut grandi dolore inopinate pculsi/lacerarent uestes. Sic Iacob uisa tunica Ioseph/scidit uestimenta sua. Sic & Ruben frē nō inuento. Cayphas ergo audita (ut uideri uoluit) blaffemia ut grandi se dolore pro diuina offensa affectū ostenderet: scidit uestimenta sua/ut se zelatorē legis oñderet: & quid statuendū decerneret factō p̄baret: uestimenta sua aut apuit aut lacerauit dicens/blaffemauit. Ne miremini si uestes superiores apui: aut lacerauit: horror blaffemiæ fuit in causa. **Q**uid adhuc desideramus testes ad illum conuincendū/audistis & uos omnes blaffemiam ex ore eius: sua ipsius confessione de crimine pessimo cōstat: factō hic opus est: nō testibus: rebus/non decretis. Nolo tamen de reo mea tm̄ sentētia sumi suppliciū. Conuenimus ut oēs de huius criminibus agnoscamus/ Cōmuniter ergo de eius confessione sententiam proferamus.

Respondentis damnatio.

K Vid uobis uidetur de eius respōsis? **Q**uid uobis ur̄ de mea sententia? In signo aptarum uestiū/uel laceratarum cōtra illum lata? **Q**ui oēs consultores audito pontifice: & eius ad puniendū dolore p̄specto/condēnauerunt eum (qui pro ueritate adiuratus uerissime responderat) eē reum mortis. Non poterant statuere ut moreretur/Mox. n. illum dānassent/discerpissent: aut pro sua rabie lapidibus obruissent. Ita hęc sn̄ia non fuit cōdemnatoria. Non. n. poterāt ad necē damnare. Fuit tm̄ declaratoria opinionis eorū. Non dixerunt mori iubemus: nō dixerunt lapidari illum adiudicamus: uel morte alterius generis necari decernimus: cum qui de morte iudicāt/statuant etiā iudicādo de mortis genere. Sed dixerūt esse reum mortis nr̄a sententia opinamur. Est certe aliud dicere/hic mori meretur pro crimīe: aliud hic pro crimine moriatur. Se dicat princeps aliquem morte dignū: non ideo statim occiditur.

Si uero

Si uero dicat hūc mori iubeo: modū ēt statuit moriēdi. Statim ille carni
fici traditur (ut decretū est) enecandus. Sed qm̄ hic malignantiū conuē
tus/hoc secundū non poterat decernere: primum quod prohibitus non
fuerat adimpleuit: & post latam sententiam quid sentirent continentē.
Quia suam rabiem facto explere nō poterant signo satiabant.

Vexatio declaratur.

CAE Perunt quidā expuere in eū. Voluif
sent lapidibus illū occidere: sed quoniam
phibiti erant: neq; lapides in eū iacere au
debant: sputis illum pro lapidibus appete
bāt. Erat uetusto more inter iudeos obser
uatum: ut qui de lapidando hoīe ferebant
sententiā: illa prolata/statim sputis impete
rent lapidādū/ut pro lapidibus sputo utē
tes/signū quasi inceptæ executionis osten
derent. Ne quid igitur eorum sentētiæ de

L

esse uideretur/uetusto illam signo comprobauerunt/re si potuissent im
pleturi/quod uerbis & signo se sentire monstraauerant.

Prophetia de huiusmodi examine.

Xaminis huius seriem longe añ prauidit rex Dauit scribens. Di
xit. i. deliberauit/iniustus scribarū phariseorūq; conuētus cū pō
tifice aduersus Iesum/Vt delinquat per auaritiā inuidiā & igr
titudinē occidendo dñm Iesum. In semetipso. Dixit hoc uniuerfus mali
gnantium cōuentus: singuli sibi & ad se inuicem simul oēs: dum in Iesū
crimina fingunt in semetipso. Dixit hoc pōtifex Cayphas dū captiosam
interrogationem fabricat. Non est timor dei añ oculos eius conuentus:
eiusq; pōtificis: sed timor diabolicus. Timent ne ueniant Romani & tol
lant locū eorū. Non timent amittere regnū cœlorū. Qm̄ dolose egit hic
malignātium cœtus: dei timore uacuis: qñ per dolos crimina cōquirūt
in cōspectu eius/dñi Christi/qñ illis est in cōcilio pñtatus/Vt inueniatur
iniquitas/falsæ criminationis eius cōciliabuli ad odium accēdendum in
præsīde cōtra Christū. Nanq; per crimina quæ cōfingunt: uolunt Pilatū
instigare: urgere: accendere in odiū Christi: ut illū mori iubeat/Hæc sen
sisse prophetā sequentibus ipse manifestat qñ dicit/uerba oris eius iniqui
tas & dolus. Verba nāq; huius malignantiū conuentus in fingendo cri
mina Christo obiecta/quid aliud fuerunt q̄ iniquitas in obiiciendo: do
lus in quærendo testes? Noluit hic malignantiū cōuentus intelligere q
Christi taciturnitas & modestia: dignitatis eorū & officii ratiōem hēbat:

Noluit inq̃ intelligere ut bñ ageret/ut se emendaret. Sed potius hoc pessimorū collegium cōsultorū: iniquitatē meditatus est in cubili suo: in atrio quo conuenerunt quasi fere in cubili suo. Ipse quoq; Cayphas in cubili suo: in atrio domus suæ: cubile suæ feritatis/Meditatus est iniquitatem. Quā iniquitatem? Iniquā interrogationē. Licet. n. de re bona ac pia interrogauerit: interrogauit tñ per iniquitatē. Qm̃ nō interrogauit ut crederet/ sed ut mortis occasionē quocunq; respōdēti iusto captaret/ Astitit omni uiæ nō bonæ: tam uniuersum cōcilium q̃ p̃siciens illi. Qñ audito sermone Annæ: discussis oibus malignitatis suæ studiis: & uis uniuersis ad opprimendū iustū plustratis: in tria illa pessima mēdacia: quasi tres uias ad occidendū dñm saluatorē pedibus oēs ierunt: Astitit Cayphas oī uiæ nō bonæ: qñ machinata interrogatione bicipiti: ut cunq; rñdentem morte dignū diceret iustū & sanctū. Malitiā autē non odiuit cōcilium istud: Malitiā aut non odiuit Cayphas in concilio primus: sed quisq; illā amplexus est. Et hoc ideo: quoniā noluit intelligere ut bñ ageret. Dilexerunt ergo malitiā super benignitatē: iniquitatē magis q̃ loqui æquitatē. Et tu o Caypha lingua dolosa dilexisti oīa uerba præcipationis: quemadmodū alio psalmo idē Dauit cōtestatus est: ideoq; ignorantia bñ agēdi: recte cōsulendi: pie interrogandi fuit tibi & tuis cōsiliariis uoluntaria huic affectatæ malitiæ: & ignoratiæ uoluntariæ conueniūt eiisdē Dauit supiori psalmo p̃uisa. Neq; n. cōstat an psalmos habeamus quo ordine editi sunt: Surgentes testes iniqui: qui cōquisiti fuerant: surgentes impetu maligno: surgētes audacia pleni: & impudentia proterua armati: quæ ignorabā: quia illa nō cōmisseram (& qd' falsum est sciri nō pōt) Licet enim scirē oīa ut deus: scirē ēt oīa ut homo uidēs oēm ueritatē in uerbo: illa tñ ignorabā quæ sciri nō poterant. Falsa. n. in deo neq; sunt: neq; esse p̃nt: neq; in uerbo lucere. Neq; uero solū quæ ego ignorabam: sed quæ ipsimet testes ignorabāt: iterrogabant me. Falsa. n. neq; ipsi scire poterāt. Et quoniā testiū interest cām afferre sciētia: quales testes adducti fuerit: propheta acutissime præuidit: qñ tales oñdit qui dicerent quæ sciri non poterāt: qñ ipse interrogatus qui reus habebat ea penitus ignorauit. Retribuebāt mihi mala pro bonis. Ego. n. illos uia ueritatis docui. Illi p̃ falsos testes me circūueniunt. Sterilitatē animæ meæ retribuebāt mihi. Ego p̃posui illis uerissima: scituq; dignissima: qbus impleri possent & fœcundari aīæ eorum: ipsi mihi p̃posuerunt falsa: & penitus impossibilia: quæ aīum nō explerēt: & si in illū spargerentur: sterilē redderent. Retribuerūt ergo aīæ meæ sterilitatē falsorum criminū: pro ubertate sanctissimæ doctrinæ. Aduersum me lætati sunt & cōuenerūt: Lætabūdi pro mea captura: pro

ra: pro criminibus fabricatis & testibus inuentis. Latabundus Cayphas
 pro duobus nouissimis testibus satis cōcordibus se continere nō potuit:
 surgens quippe me iterrogauit/Cum tñ pro officio sedere debuisset. Cō-
 gregata sunt super me flagella/Linguae pfidæ me plus affligentes q̃ uer-
 bera: linguae scelestæ: quæ flagellant: & multa rabie uerberant suos prolo-
 cutores. Et ignoraui non q̃ ueritas aliqua me latuerit: non q̃ malitiā eo-
 rum nesciuerim: sed ignoraui uera esse: que pro ueris linguae fallaces in
 me dixerunt/falsa. s. crimina/falsas attestaciones quæ sunt flagella duris-
 sima. Dissipati sunt cōsultores & consilii caput & testes adducti. Dissipati
 sunt mea taciturnitate: remorsu suæ conscientiæ/Dissipati sunt mea rñ-
 sione/neq; cōpūcti. Infestauit & anxit illos cōscientiæ stimulus: qui non
 extinguitur: sed cōpungere nō potuit: ut a malo proposito dimoueret.
 Callum. n. obdlexerant: iō puncturā non sentiebant. Sed lædi se nō itel-
 ligeant. Itaq; quoniā non sunt cōpūcti: quīs me uere dei filium dixe-
 rim: intelligere uel credere noluerūt ueritatem. Sed tēptauerunt me: Va-
 fra questione subsannauerūt me subsannatione/pro uera rñsione me de-
 riserunt magno derisu licet simulato. Nō. n. ex corde riserunt: quia dissi-
 patos se cognouerūt. Risum in mei uilipēdium simulauerūt. Hoc enim
 subsannare est. Vis scire hūc nō fuisse risum mētis lætæ: aut lepidæ sc̃m.
 Frenduerunt sup me dentibus suis. Pro mea rñsione ira adeo succēsi sūt:
 ut risus fictus (qui uere subsannatio est) durare nō potuerit. Rabies sta-
 tim post risum apparuit: quasi rabidæ feræ: apriq; frendentes: qñ retibus
 inuoluūtur. Frenduerūt dentibus suis sup me: quasi discerpere dentibus
 meam carnē affectantes. Aperuerūt super me os suū: ad pñunciandū cō-
 tra me crudelē pro sua affectiōe sentētiā. Solent qui de hoīs morte suā
 opinionē dicere sunt rogati/crudelitatis affectū (si quem hñt) miti uer-
 bo/uoce modica palliare: modestis labiis/de morte hoīs uerbum facere/
 Marcus tullius cū Cathilinæ cōiurationis capita morte multasset/reuer-
 sus in senatum nō plus dixisse scribitur q̃ uixerunt. Nō sic isti. Sed qd fe-
 cerunt? Audi psalmum. Dilatauerūt super me os suū: magno sono uocis
 & horrisono labioꝝ iactu dixerunt/Reus est mortis. Et qm Romanorū
 timore suam rabiē mea nece explere nō audebant. Dilatauerunt sup me
 os suum: ad me cōspuendū foetido sputo/quasi serpentes. Q uia denti-
 bus me lacerare nō poterāt/uenenatis sputis cōtaminare affectabant. Di-
 xerunt euge euge/se inuicem adhortantes. Iam testibus nō egemus: qm
 uiderunt oculi nostri criminū probationem amplissimā/uiderunt oculi
 nostri blaffemiā apertissimā. Visā. n. cōmuni noīe dicuntur utcūq; sen-
 ta. Ita quæ audierāt pro maiori certitudīe significāda ad uisum trāstulit.

L

M

M

Euge euge dicunt oēs: bene se res habet: habemus quod quærimus. Audistis oēs blasphemiam. Dicit Cayphas. Euge quid uobis uidetur agendum contra iustum? Illi rident. Euge pontifex. Reus est mortis. Ita non sine causa multiplicauit propheta adhortationis & alacritatis notam. Sed spiritu sancto plenus: prælagiuit alacrem pontificis ad consultores uocem: & consultorum ad pontificem: non minus impietate redundantem responsionem.

I Concentus ex dissonis.

Idete quæ concinne sibi rideant lapsus & repatio nostra. Audit Eua a serpente nequaquam moriemini: sed eritis sicut dii scientes bonum & malum: falsa suggestio decepta/captaque promissione fallaci: semitam aperit nostræ miseriam.

M Auris ergo in Eua: prima est mortis ianua: & in omni muliere procis aurem accommodante: idem puta. Auris redemptoris cruciatur falsis criminibus: fallacibus attestacionibus: captiosis interrogacionibus. Dicit diabolus serpens: eritis sicut dii: dum Euam temptat. Serpens Cayphas interrogationem retorquens ad malum finem: dicit. Dic si tu es filius dei. Illa se credidit deo similem. id est æque scientem fieri posse. Satis enim per imaginem se similem nouerat. Christus redemptor noster quod seductor falso promiserat: exhibet uere: filius dei sum: non per imaginem creatam tantum: sed per naturam secundum quam sedet a dextris uirtutis dei.

Figura secundi examinis & eius declaratio.

N Vius secundi examinis acta: falsa crimina uersute conficta: falsos testes impie conquisitos: attestaciones machinatas: damnationem contra conscientiam: mortem durissimam (de qua postea dicendum est) figurata legimus in Naboth. Ille uineam regie domui contiguam ad hortum conficiendum impio regi (quis bona uerba habenti) tradere noluit. Christus uineam domini sabaoth ecclesiam iustorum iuxta synagogam (pontificum regiam) positam tradere noluit ut fieret hortus synagoge: quis illi bonis uerbis intentionem pessimam occultaret: dum zelum legis præferentes suam auaritiam ambitionem & inuidiam palliabant. Noluit palmites feraces optimi uini (lætitiæ & exultationis de iustis opibus exprimendi conuelli ad plantanda olera non diu duratura: nugas. scilicet & traditiones pontificias. Vineam namque in hortum uoluisse conuertere: nil est aliud quam solida legis præcepta (quæ tenet ecclesia) & synagoga suis traditionibus suffocauerat in traditiones futes & questuarias commutare. Achab rex quia obtinere non potuit quod petierat: mœrore conficitur: lecto decubat: uertit faciem ad parietem: uisitatur a foramina a qua bene sperare iubetur. Pontifices scribæ & pharisei cum senioribus regentes populum: quia Iesum cape in sermone non possunt: quia a tuenda uinea domini sabaoth illum auertere nequeunt: uineam de manu eius extorquere non sufficiunt

sufficiunt: moerent: marcentq; mundano timore: ne Romani ueniāt & locum eorū tollāt. Lecto malarum cōsultationū & cōspirationum decubant: a luce ueritatis ad tenebras affectatæ ignoratiæ oculos uertunt: obmisso rōnis apice: rectoq; sinderesis lumine (qui uere uir est) mulierē. i. sensualitatē/foeminam brutalem appetitū: affectionē cōmodi recipiunt. Illa recreantur: bñ sperant recto rationis lumīe obmisso/per iniustitiam uineā conuellere: & hortū de ea facile fieri posse ab impio affectu cōmodi prædocetur. Iubet Hiezabel contra Naboth inter suos ciues de blasse mia in regem & in deū crimina cōfingi/testes falsos ad probandū adduci. fiunt oīa/hic iam locus expositiōe nō indiget: res ipsa se loquit. Q m in Christum pōtīfices/scribas & phariseos/notū est ex euāgelio crimina cōfixisse: testes falsos adduxisse: reū mortis datorem uitæ esse dixisse: donec damnet. uexari constituisse pacis principem: ne usq; ad mortē tristis esse desineret. cōdemnationē q̄tum licuit euomitā/Q m implere nō audent/Iesum asseruādum per noctē/& usq; mane uexādū suis satellitibus tradunt illi ipsi pōtīfices scribæ & pharisei: & domos proprias repetentes lucem expectant.

Vexationis declaratio.

Atellites pōtīficū a principio huius examinis ignē in atrio exteriori accēderant: & Petrū cū illis se calefacientē iā negare cōpulerant. Nunc magrū sibi creditū custodiendum/quō habeāt ab euangelistis accipiamus. Marcus. Et uelare faciē eius: & colaphis eū cedere cōeperūt: & dicere ei pphetiza. Et ministri alapis eū cædebāt. Matheus quasi eadem scribit. Verba eius audiamus. Tūc expuerunt in faciē eius: & colaphis eum cæderunt. Alii aut palmas in faciē eius dederūt dicētes. Prophetiza nobis Christe/Q uis est qui te pcussit? Solam supficiem sermonis attēdentibus uident quæ narrauimus a cōsultoribus gesta. Vt illi ipsi qui sententiā dixerāt: & sputo illam (quasi signo executiōis) confirmauerant/ēt derisu: uerberibusq; Iesum uexauerint. Sed nō est cōsentaneum grāduos/& dignitate præstantes/suis hæc manibus attemptasse. q̄tumlibet. n. ire impetu arderēt/supbia tñ tumidi: nō putauerūt sua dignum existimatiōe sic ppriis manibus/quē uilem homuntiū haberi uolebant. Ministros eorū hæc gefisse: uiles. f. & importunos hoīes: dū illum custodiebant (ut se inuigilia cōtinerent) magis est rationi consentaneū. Habet hoc Marcus in fine sermonis dū dicit. Et ministri alapis eum cædebant/quasi actus narratos sepans. Sputa refert ad pōtīfices/uerbera & derisiones interuerberandū ad ministros. Facit idem Matheus in fine dicens. Alii aut palmas in faciem eius dederūt dicētes: pphetiza nobis &c.

Quasi dicat. Alii sunt puffersores & derisores: alii fuere conspuentes. hæc sic se habere Lucas apte cõfirmat. audiamus eum. Et uiri qui tenebāt eū: illudebant ei cādentes/ & uelauerūt eū: & pcutiebant faciem eius: & iterogauerunt eū dicētes: prophetiza qs est qui te pcessit: & alia multa blasphemantes dicebāt in eū/ Viri ergo qui eum custodiēdū acceperant usq; mane: hæc obprobria/pœnas & uerbera intulere Iesu. Quæ oīa q̃uis añ sententiam Lucas narret: tñ post sniam consultorū iniquorū gesta sunt ut iā diximus. Nunc eius uerba rem quam agimus magis aperiētia: examine mus. Et uiri qui custodiebant eū. Viros dicit per ironiā ministros ipuros pōtificios: ac pharisaicos: qui se rem grandem & uiro dignam agere existimabant: hominem uinctum obseruare: hominem imprimis qui iniuriā non ppulsare: neq; de illa conqueri iam antea constituerat.

Concentus ex dissonis.

Eua tu similitudinē dei per scientiā desiderasti. Serpens per scientiæ appetitū te deceptit. Sapiētia pro te: pro nobis ludibrio habetur a stultis: illuditur ab impuris. Sed q̃o illudebant? Audiamus euangelistā.

P Velauerunt faciē eius in quē desiderant angeli prospicere: eius qui forma speciosus est præ filiis hoīum: Velauerūt: opuerunt oculos: facies nāq; hoc loco pro sui parte nobilissima sumit: totum pro parte nominādo. Vidisti o Eua ligni fructū: & q̃ eēt pulcher oculis: aspectuq; delectabilis corruisti: nos in te lapsi sumus. Qui autē te: qui nos releuat: uelatur oculos: ne saltē uidere liceat unde lædit. Vtinam & tu oculos uelauisses rōnis pallio: ut nō te decepisset pomi pulchritudo. Stetisse mus oēs. Velari regē nostrū: repatorem: redēptorem nrū nō oportuisset.

Q Sed quia oculos nō uelasti: nō auertisti ne uiderēt uanitatē: duriora restant uelato dño Iesu Christo subeūda: Qm̃ pcutiebant eū. Velatam quippe faciē pcutiebant. Hoc apte dicit Marcus. Et ministri eū cādebāt alapis: q̃ iā cōperāt eū colaphis cādere. Colaphus est pcessio in capite oībus digitis manus in acutū quasi conū ad pcutiendum collectis & astrictis. Percutiebant ergo eū duris colaphis caput: & alapis faciē cādebant. Attestatur hoc idē Matheus dicēs. Et colaphis eum cāderunt: alii autē palmas in faciem eius dederūt. Non est iste derisus: pœna est atq; tormētū. In nulla nanq; hoīs pte sensus magis uigent q̃ in facie: Vt primū iētus in faciem dirigi conspicitur: mēbra singula & manus imprimis illā seruare conantur: neq; timēt brachia uulnus excipe: ut caput & facies illæsa permaneant. Iesus ligatus est manus: ne saltē pallio faciem tueat. Extēdisti o Eua ad ligni pulchritudinē manus: Christus pro te ad turpes derisōes & faciei pcessiones ligatus est manus. Cū tu corruisses: serpens discessit:

tibi reli-

tibi relicta es: damnatus illuditur Christus: ceditur caput & faciem: neque tamen hic malorum finis. Iubetur de percussoris nomine per derisum uaticinari. Et interrogauerunt eum percussores. Quis est qui te percussit: prophetiza. Si nos non nosti/si nomina nostra non tenes/quia inter nos es minime conuersatus/& ideo non potes humano sensu exprimere percussorem: age dum: propheta. n. esse crederis/prophetiza ergo:& spiritu prophetiae responde interrogantibus nobis/Quis est qui te percussit: Tacebat Iesus: illi acius infestabant. Risus in furorem uertitur. Alia blasphemantes multa dicebant in eum. Blasphemia uituperatio est ex iracundia prodiens. Non licebat ulterius scelestos illos crudelesque ministros deservire. Quod manibus non poterant lingua complebant. Alia multa mala dicebant blasphemantes/per blasphemiam illi impræcantes.

Prophetia de poenis post secundum examen domino Iesu in flictis.

Niustas poenas hoc secundo examine quas pro iusta ratione tulit dominus Iesus/Longe autem prouiderat Dauid quoniam dixit in psalmis. Dixit insipiens in corde suo non est deus/Insipiens ministrorum catherua Iesum custodiens: audiuit illum ridentem Cayphæ & consultoribus iniquitatis dominis suis. Ego sum dei filius & deus. Maluerunt credere dominis malitia cæcis/quam iusto Iesu fonti ueritatis. Dixit ergo illa ministrorum catherua: domini nostri hunc reum mortis iudicauerunt/Quia se dixit deum: non est ergo deus quia dānari tulit. Corrupti sunt hi miseri & abominabiles facti sunt in studiis suis. Ex studio & affectione nascitur iudicium. Student uicis dominorum suorum: afficiuntur illis & ideo corrupti sunt: quia putridam & pestiferam doctrinam biberunt: quæ illos corripit. Abominabiles etiam facti sunt. Abominabile est quod iam nulli usus ex putredine cedere potest:& nauseam mouet aspicientibus. Adeo sunt deprauati in studiis suis: suæ pestilentis disciplinæ: ut abominabiles sint facti & penitus respuendi: non est inter eos qui faciat bonum non est usque ad unum. Omnes declinauerunt simul. Malum preceptum de Iesu custodiendo acceperunt. peius executur: ita declinant: ruunt de malo in peius: iussi sunt custodire: derident: uexant: blasphemant. Inutiles facti sunt dominis suis. Vellent Iesum custodiri & infestari sed non nimis dure ne præter ius: præterque consuetudinem fecisse uideri possent. Ne usurpatæ iurisdictiones puniendo & custodiendo redarguantur a præside. Non est qui faciat bonum non est usque ad unum. Omnes male faciunt: ne dum contra publicam iustitiam sed contra præceptum quod a suis dominis acceperunt. Sepulchrum patens est guttur eorum. Patentia sepulchra euomunt putredinem:& saniem non ferendam sensibus. Guttura horum euomunt foetidum sputum: intollerabile derisum:&

S

blasphemiam foetidam/linguis suis dolose agebant/prophetari iubentes de qua re prophetandū non esse sciebant. Venenum aspidum sub labiis eorum. Quia blaffemi sunt pessimi. Et profecto plus inficit blaffemia animam/ q̄ uenenū serpentinum corpus contraminare sufficiat. Vis scire hunc esse prophetæ sensum? Audi de illis loquitur. Quorum os maledictione & amaritudine plenū est. Qui maledicta & blaffemias cumu- labant cōtra Iesum iustum/Veloces pedes eorū ad effundendum sangui- nem. Currerent si possent ad lapidandū quem tātis lacerant cōtumeliis. Contritio & infelicitas in uis eorū. Per duas uias incedunt. Opere cōte- runt colaphis & alapis pcutiendo: uerbis blaffemias & maledicta infeli- cia cumulando contra iustum. Ita in uis quibus cōtra Iesum incedūt cō- tritio & infelicitas est. Viā pacis non cognouerūt. Erat Iesus uia pacis: pa- cem semper annūcians: pacem donans. Non cognouerūt hanc uiam: iō illam neglexerunt. Nō est timor dei ante oculos eorum. Initiū nanq; sa- pientiae est timor dñi. Contra uero initium stultitiae & ignorantiae est ti- mor mundi. Timent isti dominis suis: ne dominus Iesus Christus eos cadere faciat a fastu dignitatis: ne per eum ueniant Romani/ & auferant eorum locum. Ideo illum oderūt: & crudelissime per totam noctem ue- xare non cessant.

2

Figura harum pœnarum.

Igurauerunt hunc Christi crudelem derisum: alapas atq; blaffe- mias/iniuriæ dictæ Micheæ prophetæ/quando pro ueritate ad-
T Achab regem israel locutus est/ contra sententiā falsorum ppheta-
tarum. Odiosus erat Micheas regi Achab: quia non placentia uel concu-
pita/ sed uera prophetaret. Odiosus dominus Iesus pontificibus quia ui-
am dei non hominum traditiones in ueritate docebat. Pro uera rñsione
Micheas a Sedechia falso ppheta in maxilla percutitur alapa: irridetur:
V carceri traditur/ post regis reditum puniendus. Iesus quia ueritatem con-
fessus est/ quando se dixit dei filium/ est passus hac eadē. Bone Iesu quā-
ta est hic tibi doloris ratio? Custodiæ traditum caput adorandū colapho-
rum & alaparum incus efficitur. Hominem etiā de plebe media pro de-
lictō custodiæ publicæ traditum/ mos est sibi dimittere: consolatores illi
adhibere: uictui necessaria ei nedū ad sufficientiam/ sed ad delicias mini-
strare. Iesus regiae stirpis flos: de uirga non contaminata: non incuruata
consurgens/ Iesus innocentissimus pro bonis opibus: pro sancta doctri-
na: pro ueritate defensa traditur custodiæ: & noctē totam iter colaphos/
alapas/derisus/minas/ & blaffemias ducit in somnē. Ne miremur igit si
dicat/ Tristis est aīa mea usq; ad mortem/ Substinet hic o charissimi filii
pro quibus

pro quibus hæc patior. Substinet hic in atrio Cayphæ/figite animos. Quæ sit poena mea mente reuoluite. Sed duriora me manent/uigilate mecum/pludia sunt quæ hætenus ptuli. Caput hætenus meum uexatum est tamen. Non dum exui iussus sum. Substinet. Deinceps non colaphis impetatur aut alapis. Tertio examinabor a Pilato/a quo longe seriosius: immo iniuriosius ager mecum & acerbius. Durissime toto corpe uirgis lacerabor: spinis coronabor: & cruci adiudicabor/Substinet hic & uigilate mecum.

Examinis tertii distributio & enarratio.

X

EXAMinatum a Pilato prima uice dominum Iesum hoc ordine constat. Adducitur in prætorium ad iudicem. Cauillationibus agunt: falsa crimina pferunt. De criminibus iterrogatur Iesus. Innocens inuenitur. Alteri iudici remittitur. hæc ab euangelistis audiamus. Matheus. Mane autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum/& seniores populi aduersus Iesum: ut eum morti traderent/& uinctum adduxerunt eum. Ioannes. a Cay

pha in prætorium. Matheus. Et tradiderunt eum pontio Pilato præfidi. Ioannes. Et ipsi non introierunt prætorium: ut non contaminarentur: sed ut manducaret pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras & dixit. Quæ accusationem affertis aduersum hominem hunc? Responderunt ei. Si non esset hic malefactor: non tibi tradidissemus eum. Dixit ergo eis Pilatus. Accipite eum uos & secundum legem uestram iudicate eum. Dixerunt ergo iudei/Nobis non licet interficere quenquam. Lucas. Tunc autem ceperunt eum accusare dicentes. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram: & prohibentem tributa dari Cæsari/& dicentem se Christum regem esse. Ioannes. Iterum ergo introiuit prætorium Pilatus: & uocauit Iesum & dixit ei. Tu es rex iudeorum? Respondit Iesus. A temetipso hoc dicis: an alii hoc tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus. Nunquid ego iudeus sum? Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus. Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum: ministri mei utique decertarent ut non traderer iudeis/nunc autem regnum meum non est hic. Dicit ei itaque Pilatus. Ergo rex es tu? Respondit Iesus. Tu dicis: quia rex ego sum. Ego in hoc natus sum: & ad hoc ueni in mundum: ut testimonium phibeam ueritati. Omnis enim qui est ex ueritate audit meam uocem. Dicit ei Pilatus. Quid est ueritas? Matheus. Sedente autem illo pro tribunali misit ad eum uxor eius

dicens. Nihil tibi & iusto illi. Multa. n. passa sum hodie per uisum ppter
eum: Ioannes. Ite: exiit foras Pilatus & dixit eis. Ecce adduco eū uobis
foras ut cognoscatis quia nullā inuenio in eo cām. Lucas. At illi inuale-
scebant dicētes. Cōmouit populū per uniuersam iudeam docens: incipi-
ens a galilea usq; huc. Pilatus autē audiens Galileam: interrogauit si gali-
leus esset. Et ut cognouit q de potestate Herodis esset: remisit illum ad
Herodem qui & hierosolimis erat illis diebus.

Adductio in prætorium declaratur.

X Ane autē factō post eam noctē qua asseruari iussus fuerat Iesus:
m in consiliū inierunt oēs principes sacerdotū aduersus Iesum. Forte
nocturno cōsilio non oēs interfuerant: ideo mane cōuenerunt
iterum oēs: ut omnium consensu iustus opprimeretur. Vt eū morti tra-
derent iudicādū a Pilato: hñte ius necis & uitæ. Et uinctū adduxerūt eū.
Ioannes. a Caypha in ptoriū. Matheus. Et tradiderunt eū pontio Pilato
præsidi puniendum morte. Ioannes. Et ipsi non introierūt prætorium:
Z ut non cōtaminarentur sed manducarent pascha. O impuri & hypochri-
te locus non inficit animam: sed intentio: Locus prætorii iuris est locus:
Locus est bonus sed ut malus sit. Cur locum fugitis & iudicem irritatis?
Cur locū ubi rei puniuntur ingredi non uultis timore cōtagionis? & iu-
stum opprimere: innocētē punire: beneficū occidere festinatis? Si con-
taminari nō uultis: cur sanguinē iusti super uos: & sup filios uros cade-
re impræcamini? Certe si ex corde mundiciā fuissetis amplexi: etiam ino-
centis hominis mortem: in paschate non tam ardentē inhiaretis: puri &
incontaminati uideri uultis: esse non uultis: sed neq; uideri potestis. Fal-
lit uos rabies insana. Locus non cōtaminat animam: sed mala mens: sed
studium iniquitatis. Bene uerum ostēditis quod Iesus de uobis locutus
est. Decimāt Anetum & Mentam: & deglutunt Camelum. Exiit ergo
A Pilatus ad eos foras: & dixit. Q uam accusationē affertis aduersus homi-
nem hunc? Petiistis a me cohortē militum armari ad capiendum hunc
hominem: quem ego mitissimum uideo: intrepide astantem: facie sere-
num: penitus iterritum. Existimo sine strepitu: sine ui: sine armis uenisse
ad me: si eū ciuili more cōuenissetis. Nunc autē scire uelim cur tāto ap-
paratu captum de nullo crimine aliquis accuset. Non possum condem-
nare uel absoluerē nisi causa cognita. Hæc ab accusatione dependent.
Q uam ergo accusationem affertis aduersus hominem hunc?

Cauillationes exponuntur.

B r Espōderūt ei. Si non eēt hic malefactor tibi eum nō tradidisse-
mus. Conficta crimina qm probare non pnt: nullius criminis
particulatim

particulatim primo congressu accusare proponunt. Cauillantes igitur a
 dignitatis pontificiæ splendore/a scribarum doctrina:& a pharisaica san-
 ctimonia/extrinscus apparentibus/suæ iniquitati uiam facere conantur:
 ideo non respondent de modo capiendi:neq; de causa capturæ:sed diuer-
 tunt. Sumus hic pontifices templi:& sacrificiorum præfides:scribæ legis
 scientiam professi/pharisei uitæ arctioris ritu ab aliis sepati:nobis adsunt
 seniores populi:tales & tanti totq; numero uiri:non sine causa o Pilate
 cohortem armatam ad hūc capiendum postulauimus:non sine causa in
 die paschæ ad te eum perduximus. Si non esset hic malefactor/satis fue-
 rat capi/hoc tempore/puduisset nos tātos motus tali tempore excitasse.
 Tenuissemus eū:& nō tam solemni die duxissemus eum ad prætorium:
 quod pro diei ratione nō ingredimur. Non te uexassemus exire ad nos/
 ad quos quoniam uenire dignatus es/Q uando nō alia ratione/pro tua
 humanitate:& præsidis reuerētia:quo tuo officio iter nos fungeris. Nō
 tradidissemus eū tibi tali tempore puniendū. Versuti cauillatores:si ma-
 lefactor est:cur eius malefacta illū accusando non dicitis? Cur per nomi-
 num umbras & sancta nomina iustū opprimere conamini? Non est Ro-
 mani præsidis nominum sonis inuolui. Et in lege uestra scriptum est:ne
 accipias in iudicio personam pauperis:neq; reueraris uultum potentis.
 Iuste iudica p̄ximo tuo. Si tales estis quales uos habitus/uultus/opinio
 & nomina p̄ferunt. Accipite eum uos & secundū legem uestrā iudicate
 eum. Impii iniquiq; pontifices:scribæ sapientes ut malefaciatis:pharisei
 hypocritæ:quid est cur ad præsidis uocē non erubescitis? non confundi
 mini:non aufugitis? Q uid sanctius præses respōdere potuisset. Vos ca-
 uillamini per dignitatum subterfugia & nomina uana. Ille uos ad legem
 uestram remittit. Accipite eum uos & secundum legem uestram iudica-
 te eū. Est lege uestra sancitum:Innocentem & iustum nō interficies. Agi-
 te secundum legem uestrā:sic pascha manducabitis incontaminati. Sed
 iam iniquitate maridi ad aliū cauillū cōfugiunt. Nobis nō licet iterficere
 quenq;. Si de legis rōne loquimini:mentimini plane. Dicit dñs ad Moy-
 sen:Maleficū non patieris uiuere sup terrā. Dicit idē dñs:oculū pro ocu-
 lo:dentē pro dente:aiam pro anima dandā ex lege in criminis ultiōem.
 Lege ergo licet iterficere:quod uos negare non erubescitis corā præside.
 Si de temporū conditione sermonē hētis:estis impudētissimi:quis uos
 phibuit iterficere quēq;? Romani? Romanus p̄ses id uos facere p̄mittit.
 Audite eū. Accipite. Q uid? Accipite a me ptātem puniēdi eū. Licet iam
 uobis interficere:sed non pro arbitrio:ex legis formula uobis Pilatus p̄-
 mittit occidere. Audite eum. Vos secundum legem uestrā iudicate eum.

Non dixit secundū impietatem: nō secundū inuidiam: nō secundū rabiē.
E Si hac uoluisset: satis fuisset dixisse pro arbitrio iudicate. Sed quia dixit:
 Secundū legē uestram iudicatē. Spatis præsidiē fallere qui legem flectere
 non speratis. Ideo mauultis accusatores eē q̄ iudices: Pilatus maluit a se
 abdicare iudicis auctoritatē: q̄ nequitia ur̄a urgente iustū opprimere.

Criminum prolationis declaratio.

F Ta qm̄ cauillis nihil pficiūt. Lucas. Caperūt illum accusare di-
 centes. Hūc inuenimus subuertētē gentē nr̄am. Et phibentē tri-
 buta dari Cæsari. Et dicentē se Christū regē eē. Habemus optie
 præsides humanitati tuæ gr̄as: q̄ iuxta legē nos cōtra hunc agere
 pro officii nostri dignitate pmittas. Quo nobiscū agis humanius: te li-
 bentius iudicē habemus. Romani p̄cipes nobis uitæ ac necis ius abstu-
 lerūt: obedire decreuimus: & q̄tumlibet pmittas nos aliter facere: ab ince-
 pto obtemperandi pposito nō desistemus. Esto igit̄ iudex ut es pro offō:
 tibi a Romano impatore tributo: nos pro nr̄a reip. pace atq; q̄ete accusa-
 tores erimus: ut cœpimus eē. Et qm̄ nr̄a in uniuersum assertiōi credere
 noluisti: pticulatim de tribus hūc reū accusamus. Primū iuenimus. Inue-
 niuntur quæ sita diligēter. Bñ nobiscū agit qd̄ ius nobis a Romanis dr̄:
 & a regno idumeor̄ ur̄o bñficio liberati sumus. Perlustramus oīa ciuiū
 studia diligēter: & nequis rex p̄ntiū statū cōturbet: oī qua possumus idu-
 stria iuigilamus. Ita cū de publicæ pacis turbatoribus iuestigaremus: iue-
 nimus hūc Iesum quē tibi p̄ntamus puniēdū: subuertentē a statu p̄ntiū
 rex gentē nr̄am. Iudeor̄ gentē Romanis fidelissimā a fide Romanis iu-
 rata hūc subuertētē iuenimus. Et ne nimis generalē cām accusando ager̄
 uideamur: secūdo capite scito qd̄ iuenimus hūc phibētē tributa dari Cæ-
 sari. Et pro tertio accusatiōis capite (cui duo priora uiā instruūt) pro nr̄a
 erga Romanos fide hūc accusare cōpellimur: dicentem se Christū regē eē.
 Ne credas optime p̄ses: hūc quē tibi p̄ntauimus p̄rnaz legū aut publicæ
 utilitatis amore agere quæ diximus: Ambitio dñatus: tyrānidisq; ardor
 infans illū istigant. Dicit se Christū regē eē. Ideo nō Cæsari sed sibi ipsi
 suadet tributa p̄stari. Dicit se Christū regē eē. Iō subuertit populū ab ob-
 sequio Romanor̄: ut in suā transferat tyrānidē. Hæc sunt accusatiōis ca-
 pita quæ aduersus hūc afferimus. Quæ iccirco a p̄cipio subtracuimus:
 ne qd̄ noui tumultus a nr̄o populo machinari existimares: & pro huius
 insania tu anxius fieres: uexarētur inoxii. Spabamus perditū hoīem resi-
 piscere: At qm̄ mansuetudine nostra furor eius inualuit: ne res tandem
 nostras iste subuertat: & Romanū impatorem cōtra te: contraq; nos irri-
 tet: pro tua sapientia iustissime præsides de reo tam criminoso iam iudica.

Cauillationū

Cauillationum & accusationum iniquarum prophetia.

Auillationes & iniquas cogitationes quas retuli p̄sagiuu Dauit qñ dixit. Quid gloriaris in malitia q potēs es in iniquitate. O cœtus pontificū scribæ & phariseorū/qui es potens iniquitate. Acccepisti potentiā ad cōseruandam æquitatē: exerceas ad iniquitatē. Quid gloriaris in malitia tuæ ptātis: quæ cū bona eēt tu fecisti malā iniquitate tuā? Quid gloriādo & iactādo dicis. Sumus pōtiffices scribæ & pharisei/uiri iſignes & probati sumus. Si nō eēt hic malefactor/nō tibi tradidissemus eū. Cur sic te iactas? Quid tota die iniuſtitiā cogitauit līgua tua? Quid iniquas iniuſtaſq; cogitationes quas es p̄meditatus: Līgua tua loq̄tur: hic dī līgua cogitauit. i. cogitata locuta ē. Sicut nouacula acuta fecisti dolū. Ecce qd cogitauit. Dolum acutū penetrās sicut penetrat acuta nouacula. Dilexisti malitiā sup benignitatē. Multa bōa opa de Christo uidisti. Multa ab illo bñficia suscepisti: Cur illa nō es amplexus? Cur illa deprauaſti: & male iſp̄tādo dixiſti illū eē dæmoniacū: q dæmones effugabat? Cur illū malefactorē dicis: q tot ſanitates tuis ciuib; cōdonauit? Iniquitatē magis q loq̄ æqtatē. Cur dilexisti magis iniquitatē aī tui: q loqui æqtatē bñficiorū acceptorū? Dilexisti oīa uerba p̄cipitationis lingua dolosa: Cur inq̄ hoc feciſti? Cur uerba p̄cipitationis iſconſulte & incredibiliter p̄cipitādo honorē tuū protuliſti? O lingua dolosa: uerba p̄cipitationis. ſ. p̄cipitares iudicii decus: iudicis maiestatē: iuſti inſcientiā. Cur dilexisti tā ipudenter mentiēdo: Dū falſa & iſcredibilia crimina corā iudice accuſando p̄ponere nō erubuiſti? Satis fuerat dolos cogitaſſe cauillādo. P̄cipitare te nō debueras tā ueſane accuſando. Sed quid feciſti? Audi p̄phetā. Propterea deus deſtruet te in finē: euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo &c.

Quæ plane ad litteram locūtur iudeorum ſupplicia a Romanis illata.

Figura de cauillis & accusatione iudeorum contra Ieſum.

Igurauerunt iſtos accuſatores Hiezoelite homines: qui ut morē gererēt impie Hiezabeli: in iudiciū traxere Naboth: Illi plus colentes impiam reginam q̄ dei iuſtitiam: iuſtum in iudicium pro falſis criminibus adducere: & damnari poſcere non ſunt ueriti. Pontiffices: ſcribæ & phariſei: Reginæ ſuperbiæ: & inuidiæ famulantes: cōtra Ieſum quid aliud faciunt.

Quarti ſecundum ordinem examinis declaratio quod ſecū dum eſt a iudice Pilato factum.

Terū ergo introiuit in p̄toriū Pilatus: & uocauit Ieſū & dixit ei. Tu es rex iudeorū? Cōſtabat Pilato hæc oīa crimina eē meras nugæ: & nequitias ipudētiffimas. Nouerat Chriſtū nil niſi mores

componentia prædicasse. Videbat qui illū consulebant: qui eius monita sequebantur / leges patrias custodire. Meminerat illū dixisse palā: non ueni soluere legē sed adimplere. Audiuerat quia populū admōuerat scribarū & phariseorū seruare præcepta. Hæc porro oīa uidebat nō esse subuerten-
F tis populū gesta. Tñ ut aliquid egisse uideretur / de tertio accusationis ca-
 pite quod reliqua cōprehēdebat: & in qđ duo priora tendere uidebantur /
 Iesum interrogat. Discāt hic iudices absentibus accusatoribus reos iterro-
 gare. Itē Pilatus intrat prætoriū / sepatus ab accusatoribus. Discāt reum
G non terrere minis / non uoce horrifona / nō toruo aspectu. Vocat Pilatus
 Iesum / nō trahi iubet: aut præconio citat: uocat māluete. Discant aperta
 mendacia pro criminibus nō recipe: discāt non grandē telā iudicii de ni-
 hilo cōtexere. De tribus accusant Iesum pontifices: & de uno tm̄ Pilatus
 examinat. Reicit quæ scit falsa notorie. Hoc de tertio pro offō examiat:
 & ut aliqd perditis pro eorū dignitate ipendat: ut iudices discant pro suo
 offō: etiā pditos hoīes qñq; non penitus aspernari. Sapiētibus & isipien-
H tibus debēt ēt modestis & discolis. Et dixit ei. Tu es rex iudeorū? Accusa-
 tores tui tria tibi crimina obiiciunt (ut audire potuisti) obmitto duo: ut
 ad rei summā maturius accedamus. Accusāt te qđ dicis te regē: nō quæro
 quid dicas: quæro qđ facias: quis sis: pro quo te geras. Es ne tu rex iudeo-
 rum? O Pilate magnā questionē pposuisti. Quid sit regē eē existimo te
 persuasum hñe. Quid aut sit eē regem iudeorū fortasse non itelligis. Iu-
 deus laudans aut cōfites interpretat. Esse ergo regē iudeorū est esse regē
 laudantiū aut confitentiū: aut utrunq; simul. Iudei quibus tu præfides:
 nō laudant adulant: nō confitētur ueritatem sed illā celāt: fallaciā & fal-
 sitatem amplexi sūt. In magna uocis equocatione. O Pilate uersaris: & (pa-
 ce tua dixerī) nescis qđ interrogas. Q uæris de iudeis: quos iudeos existi-
 mas: sunt iudei uoce: nominis aut rōne iudei nō sunt: & tñ de uera noīs
 significatione iterrogare te credis. Nō ergo mireris si sapientiæ magr equo-
 uocam ppositionē & icerti noīs questionem: ad aliqd certum redigi stu-
 dens: non rñdet: sed pro iterrogatiōe tua aliam pponit interrogatiōem.
I Ambigue nanq; pponēti necesse est pro rñsione iterrogationē proponi:
 ut ad certū aliquid interrogatio redigat. Q uærit ergo Iesus. A temetipso
 hoc dicis? Q ueris an sim rex iudeorum: quæris ne tuo sensu loquens?
 Q uæris ut uerba tuis auribus sonāt: an regnem uel regnare studeā iter
 accusatores meos? An alii hoc tibi dixerūt de me? An alii qui sciunt quid
 sibi uelit hæc dignitas eē regem iudeorū: qui messiam expectāt: qui de re-
 ge messia pro ueritate pfessa: calūniā mihi statuunt: hoc qđ ego sim rex
 messias: rex laudantiū & cōfitentiū: tibi dixerūt de me? Vtcunq; quæras

rñdere tibi paratus sum: si mō de quo quæras prius declaraueris. Rñdit
 Pilatus. Nunquid ego iudeus sum: ut sciam huius noīs uerum signifi-
 catum: Vt libet rñde. Gens tua & pōtīfices tui tradiderunt te mihi. Scire
 ueli/ Quid fecisti: cur capi & ī iudiciū duci debueris/ Quid fecisti/ mi-
 hi dicito/ ut sciā qd tibi facere debeā. Nolo Pilate existimes recusare me
 tuis oībus īterrogationibus rñdere: nūc q̄ digeste sunt/ seriatim rñdebo.
 Si quæris de regno huius sublunaris regiōis/ & eius partis quæ iudea dī.
 Si quæris inq̄ de principe huius angustæ patriæ. Si quæris de rege præsi-
 dente his hoībus duræ ceruicis. Regnū meū non est de hoc mūdo. Non
 sum rex taliū gētium. Vis scire me uerū dicere: res ipsa se cōprobat. Si ex
 hoc mūdo eēt regnum meū/ si uel natura rex essem: uel regnū iuassem/
 hac ī angusta regiōe/ uel natiuo studio: uel factiōis affectu fautores habe-
 rē: nemo tale regnū p̄fiter̄ inermis. Ministri mei affectu natiuo: uel p̄tiū
 studio: armati. s. milites: aut saltem plebs īcondita: uel satellites mihi mi-
 nistrātes. Vtiq̄ omni qua possent rōne/ decertarēt ut nō traderer iudeis.
 Non dixit ut nō traderer tibi aut Romanis: quia se iudeis tradēdum tan-
 dem nouerat: & a fine traditionē uoluit noīare. Nūc aut ut tibi uno no-
 mine rñdeam. Regnū meum nō est hic. Nō est in ista sublunari tam an-
 gusta regione. Regnū meū non est hic. Non sum caput horū qui sua du-
 ritie caput totiēs hīc respuerunt: qui tot de suo sanguine reges absorbue-
 runt: qui exteros reges ferre nescierūt: qui Romanū regnum q̄tumlibet
 mite sunt recusaturi. Regnū meū non est hic q̄tum ad nominis sup̄ficiē/
 de qua fortasse interrogare uoluisti. Dixit ergo Pilatus. Ergo rex es tu? Si
 tu nō es rex in hac noīs signifiatiōe quā sup̄ficialē dicis: & me de illa ī-
 terrogare existimas: Es ne ergo rex tu? In nominis uero significatum: Es
 ne tu rex laudantiū & cōfiteētium re nō umbra. Tu dicis q̄ rex sum ego.
 Ego in hoc natus sum: & ad hoc ueni in mūdū/ ut testimoniū phibeam
 ueritati. Oīs qui est ex ueritate audit uocē meā. O Pilate q̄ esses fœlix: si
 huius rñsionis uerba pcipe studuisses. Qui uere laudare & confiteri uo-
 lunt: añ oīa ueritati studere necesse est. Laus. n. si nō est uera: adulatio ē.
 Confessio si nō est uera/ mendacium/ uel (ut ita dixerim) mētitiō ē. Est
 certe mētiri. Qui futurus est rex laudantiū & cōfiteētium uerax sit ne-
 cesse est. Ego natiuitatis meæ ratione uerax sum. Aeterna nanq̄ natiuita-
 te qua sum dei filius/ in hoc natus sum ut testimoniū phibeam ueritati.
 Q̄ n̄ meæ rōne natiuitatis/ imago sum & speculū primæ ueritatis: & in
 me relucet oēs ideæ. Quicqd uere est/ in me natiuitatis æternæ ratiōe
 resplendet. Pro rōne itaq̄ generatiōis æternæ. Ego ad hoc natus sum ut
 testimoniū phibeā ueritati. Perhibere testimoniū ueritati: est ueritatem

K

L

M

N

O

T

P

comprobare: roborare: declarare: pro æternæ genituræ merito: oēs ueritates increatæ & creatæ cōprobantur in uerbo. Sicut. n. mensura cōprobat mēsuratum. Sicut inq̃ p̃fectissimum cuiusq; generis: mēsurat omnia quæ sunt suæ rationis: ita uerbū prima & icreatæ ueritas: oēs ueritates cōprobat mēsurando. Et sicut p̃ticipantia aliquā naturā: in illa roborātur: illaq; p̃ficiuntur. Sic qm̃ omnis creatæ ueritas: scintillā quandā sapit increatæ ueritatis & inde p̃ficitur. Oēs etiā ueritates increatæ per dei sapientiā quæ filius est/ uere sunt. Vtreq; ueritates creatæ. s. & icreatæ oēs & singulæ in dei filio roborant: & per illū declarantur. Principia nanq; cōclusionum sensum distincte itelligibilē reddere solent. Prima igitur sapiētia omniū ueritatū est declaratiua quia oibus est essendi p̃cipium & finis. Quare p̃ æternæ generatiōis rōne/ melius nihil potuisset dicere dñs Iesus x̃ps q̃ ego ad hoc natus sū ut testimoniū phibeā ueritati. Pro tēporaneæ generatiōis modulo qd̃ dicat nūc audiamus/ Et ad hoc ueni in mūdum hūc sublunarem. Ad hoc ueni in mūdū. Veni in hoīem factus hō: qui minor est mūdus/ Vt testimoniū phibeam ueritati. Pro æternæ genituræ uigore erat de me ueritas munitissima: eritq; p̃petuo. Sed q̃a hō cū in honore eēt non itellexit: unde compatus est iumētis in sapiētibus: & similis factus est illis: ueritatem icreatā natā sine tpe nasci secundū tempus oportuit: ut tpaneō hoīs errori/ sinē iponeret. Et ille ad lumen rectitudinis iustitiæ/ relictis cōmodorū nugis: per ueritatem quā sensu conciperet repari posset/ & si uellet reparetur. Ego ad hoc ueni in mūdū sublunare: ut qui in superiori mūdo ueritatem contineo/ in inferiori illam reparem: ut hō qui minor est mūdus/ illā me docente capescat. Mea æterna natiuitas ueritatē solidam facit. Mea natiuitas tpaneā hoibus bonæ uoluntatis soliditatē ueritatis oñdit: ad illam cōsequēdam uia inſtruit: se ducē exhibet ad illā puenire uolentibus. Ergo secundū utranq; meā natiuitatē/ natus sum ut testimoniū phibeā ueritati. Itaq; oīs qui est ex ueritate: audit uocem meā. Ex ueritate sunt angeli boni in grā cōfirmati/ audiunt uocē meam: ordinē a me decretū æterna sapientia: quē mentibus eorū indidi/ Audiūt: obseruant: in nullo trāsgrediunt. Audire nanq; obedire est. Angeli uero mali qui in ueritate nō steterunt: hāc meam uocē: hunc ordinē diuinæ sapientiæ nō seruauerunt: & si possent rūperent/ Rumpe. n. conātur illum q̃tū in eis est: quem si seruāt: inuiti seruāt nō per obedientiam spōtaneā: sed per uiolentiā qua arctātur ut serui. Hoīes bonæ uolūtatis audiunt sensibus meā uocē. i. doctrinam meā: meas p̃dicationes: mea monita: p̃cepta mea pro uiribus seruant/ meā uocem/ bonas ispiratiōes/ audiūt: sequūtur: obtemperāt illis. Peruersi uero hoīes: qui sicut maligni spiritus

spiritus nō steterunt in ueritate: sed falsitatē amplexi sunt: quorū cor insipiens obscuratū est: non audiūt meam uocē: spernūt meam doctrinam. Sed quā uocem sponte non audiūt qñq; expiuntur inuiti: expientur in sempiternū post generale iudiciū. Quia uiuentes nō bonas inspirationes suscipe uoluerūt. Quod dixi: mox in te ipso comprobabit. Collige nunc Pilate rñsionē si potes. Videbis Christum regē esse iudeorū. i. laudatium & confitentiū/ rex est angelorū: qui in ueritate pdurant: qui nō cessant laudare deū canentes. Sctūs. f. s. dñs deus sabaoth. Rex est hominū bonæ uoluntatis. Regi maxime debet obediētia. Oēs qui sunt ex ueritate: dñm Iesum audiunt: illi obediunt. Rex est ergo laudantiū & cōfitemium: qui sunt ex ueritate: qui i ueritate fundati quasi in solida petra/ cōcuti non possunt. Habes o Pilate quid Iesus fecerit. Testimonium phibuit ueritati. Pulcherrima sunt quæ de regno tuo dixisti bone Iesu: sed illa Pilatus nō capit: pulsat ut intelligat: sed non bene pulsat: ideo ei non aperietur. Pulsantem tamen audiamus.

De ueritate interrogāti Pilato cur ueritas non responderit. *M. m. m. m.*
 Icit illi Pilatus. Quid est ueritas? Rem scitu pulcherrimam Pilatus iterrogat: cuius rōnem si audiret: & intelligeret a tanto *o. d. s. m. b. u. s. i. l. l. i. u. s. o. m. m. o. s. e. r.* tam *o. d. s. m. b. u. s. i. l. l. i. u. s. o. m. m. o. s. e. r.* magro: illū nunq; morte dānaret. Ita ne audiat uxor: illi ipedimento fit. Nanq; illo iuxta Matheū pro tribunali sedēte/ misit ad eum uxor eius nunciū dicens/ nuncii ministerio. Nihil tibi & iusto illi. Multa enim hodie passa sum per uisum ppter eū. Magnū ni fallor hic latitat sacramentū. Pilatus qui præsidis fungit offō: quid sit ueritas a ueritate requirit. Ab ea inq; ueritate quæ uenit illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedēt: ab ea quæ uiam dei in ueritate docet. Cur ergo non discit? cur nō docet illū magr optimus/ docēdiq; studio flagratissimus? Duo potissimū fuisse in cā comperio. Sedet. n. in tribunali/ & uxoris nūcium audit. Pilatus præsides apex est mentis humanæ: portio. f. supior rōnis: quæ præsidet in toto aīæ regno: & illud pro offō moderari tenetur/ hoc inq; rōnis culmē suapte natura fertur in primas sincerasq; ueritates: ut ex illis quasi ex fontibus riuulos trahat ueritatū inferiorū/ & ad diem cōtingentiū: iuxtaq; illas regni sui officinas/ sensus. f. & artes. i. studia hominum moderet. Ergo Pilatum p̄sidem a Iesu fonte sapiētiae percunctari: quid est ueritas: nihil est aliud q̄ sinderesim ferri in primas ueritates & de illis inq̄rere. Sed pcunctari nō est satis. Sedet Pilatus qui debuisset asurgere: & totis neruis ad discendū incūbere. q̄ si forte debilitate peccati originalis uel actualis sinderesis recta stare & omni studio intenta ad illa esse nō pōt/ saltem in tribunali ne sedeat/ si discere uult discipuli psonam

X
V

Y

debet iduere/**Q**ui sedet in tribunali/magistri iam locū tenet. Tribunal sedes est fastus atq; tumultus. Si sedere uult (sedēdo. n. & quiescēdo fit animus prudens) sedere debuisset in terra humilis: sedere debuisset solitarius: curis tumultuantis mundi uacuus. q; si pro offō uitā actiuam deferere nō pōt hic rōnis præsēs/si illi in tribunali pro statu reip. aut domestico cōseruādo sedendū est: & illic pōt aliquñ ad ueritatē aspicere/& dicere dño Iesu cum Pilato. **Q**uid est ueritas/uxoris nūcios ne recipiat/omnino necesse est/si secus fecerit exhibit statim foras:& sapientiæ rñsionem pro ueritatis rōne dignoscēda obtinere non poterit. Vxor hęc est appetitus cōcupiscibilis: siue affectio cōmodi: affectioni iustitiæ quasi inseparabiliter sociatus. Ita q; uitā actiuā agere uolūt:& ueritatē a Christo pdiscere/quid illa sit itērogent illū/& affectionē iustitiæ (quæ tribunalis ē basis) semp studeant imitari: affectioni cōmodi nullatenus inhærere/Secus si egerit/**Q**uid illi suadeat hęc uxor audiamus. Nil tibi & iusto illi/sequere cōmoda nō iusta. **Q**uid ita? Multa passa sum in somnis hodie ppter eum. Mulier. i. semp uana cōmodi affectio/quid aliud seqtur q; ueri umbras & somnias nugas? In suis nempe somnias affectuū motibus: affectio cōmodi molestat:& multa patitur a zelo iustitiæ illā affectata prosequi prohibente. Ita Pilatus ad uxoris nuncium se conuertēs: studium ueritatis egressus. **Q**uare non fuit culpa Iesu: si quid esset ueritas interrogatus non respondit. Pro sua sapientia respondere non debuit audiēti nuncium mulieris loquentem ad aurem.

Concentus ex dissonis.

X

a Dam ob uxoris suæ leuitatem in ueritate non stetit. Pilatus suæ uxoris somniis quid sit ueritas nō itelligit. Eua secuta est mēdaciū. Vxor Pilati secuta est somniū/utraq; certe diabolū secuta est. Expulerat diabolus Adam ab initio de paradiso delitiæ/uxoris Eua ministerio. Nunc qm̄ maiori ex parte prophetias: de restituēdo in pristinum hoīem per Messiam uidit ipletas/cēpit addubitare ne pauca restantia in Christo finē accipent. Restabat aut̄ illū uerberari: morte damnari: in cruce hęc oīa cōsumari:& per gloriosam mortui crucifixi resurrectionem tartara spoliari: quæ impedire cōstituēs princeps tenebræ & luctus sperauit/quēadmodū ab initio per uxore fregerat Adam. Nunc quoq; p uxorem Pilatū frangere. Eam igit̄ somniis aggreditur: horribiles dormienti ingerit uisiōes/si Pilatus Christū mori decernat: fortunæ iacturas/morbos/& oīum illi horribilissimū irā Cæsaris per somniū ciet. Euigilat illa curis anxia: terrore plena: neq; pōt per somnum uisa a mente reicere. Obdormit iterum fessa terroribus: peiora prioribus uidet. Sic tota nocte

Y

iactata

iaetata nesciens quorsum hæc tenderent: ne leuitatis arguatur subticet/
 ubi uirū audit die festo p̄ter morē intrasse pratorium: p̄tiffices ius dice-
 re solitos/ scribas & phariseos iam reorū defensores/ nunc accusatores fa-
 ctos itelligit: & populum cōcitatum pro uno Iesu: quē fama p̄clamante
 bonū uirum: grādiumq; opeꝝ patratorē audiuerat/ percunctata fortasse
 hoīs lineamenta/ en inquit qđ sibi uolunt somnia mea. Concordat Iesu
 effigies simulachro per somniū oñso. Hic est uere pro cuius dānatione
 familiam meā: uirum meū: me ipsam pati tanta uisa sum. Eus tu/ perge
 ad præsidentem/ dic meo noīe: ne iusto illi aliqd molestiæ inferri decernat/
 Et qm̄ p̄ tribunali iam sedet: cito curre festinus/ rem paucis absolue: dic
 inq; meo noīe/ Charissime uir & unica spes salutis meæ/ miserere mei: mi-
 serere tui. Multa horribilia oīq; plena tristitia: enim: certe nō uano som-
 no uel insomnio: sed certe per uisum: per uerā uisionē passa sum hodie:
 nocte p̄xima quæ pars fuit hodiernæ diei p̄pter eū: quem examīas quasi
 reum: oppressum iniuste. Nil tibi: si me: si te amas: & iusto illi iferas incō-
 modum. Oē qđ illi intuleris: in te redundabit. Nil ages illi quod nō pa-
 tiaris. Sed non obtinebis pessime draco qđ per mulierem extorquere stu-
 des. Restituet homo in itegrū per grām saluatoris. Tuus carcer franget̄:
 apietur: euacuabitur: Captiuos reddes inuitus. Non est tibi lucta cū Adā
 primo qui se mulieri penitus adiciat. Nō est tibi lucta cū Pilato qui mu-
 lieris monita secutus exiuit foras. Luctaris cū rege iustitiæ: accincto sup
 foemur suū gladio bicipiti acutissimo quo tua discindet retia: teq; confo-
 diet. Et quoniam potētissimus est cōtra aternæ suæ sapientiæ decreta ni-
 hil aget omnino Pilatus quem tu foras emittis ut illum excuset & libe-
 ret. Satiū tibi fuerat in ueritate persistere in qua te creauerat ut plene ab
 eo disceres & teneres quid est ueritas.

Præfatio in tractatū de ueritate extra cām habitū sed non sine causa.

QUID Est ueritas si discere uolebas o Pi-
 late foras egredi nō debebas & deserta ueri-
 tatis origine ad erroris fontē & fomitē tur-
 bam inuidia auaritia & ambitu plenam te
 cōuertere: substinere hic & uigilare ubi te-
 cum loquitur ueritas satius fuerat. Nos er-
 go fratres q cū illa hætenus uigilaui-
 mus & substinuimus pseueremus & dū meti-
 culosus & uxori addictus Pilatus foras egre-
 ditur: discamus a ueritate extra cām si pos-

A sumus quid ē ueritas: ne dum Pilatus aliud agit nos frustra uigilemus. Tantus est fulgor ueritatis: tantus uigor: tanta maiestas: ut creata omnia illam ex toto cape non possint. Neq; si plures mundos quis eē cōstituat: totam in illis locare poterit ueritatē. Res est quæ non habet principium: quæ finē hēre nō pōt: oībus lucet: illuminat uniuersa. Sol illi compatus tenuis est scintilla fulgoris. Et pfecto sicut oīs oculus per solē uidet: nullus tñ solem itegrū perfert: sed illū fere oīs oculus sub umbra & per umbram intuet. Ita cū oīs creatæ mentis ratio per ueritatē discernat uniuersa: ipsam totā penetrare: suscipe continere nō pōt. Desinet hoc admirari qui uiderit finitū uigorem solis a finito oculo cōtineri non posse. Sunt qdē creatæ mentes: & pferim bñ istitutæ: ueritatis amore flagrantissimæ. Sed qm debiles sunt: ista ē robustissima. **Q** m uascula sunt paruula. Illa pelagus est infinitū: nec totam cape: neq; eius uigorē integrū ferre sufficiūt. Volēti igit ad ueritatē accedere: ante oīa opus est pprias uires agnoscere: & secundū illas opi insistere. Docuit natura sub umbra: atq; p umbram solē nos intueri. **Q** ui secus faciūt excācantur. Lucē solis nō penitus puram hac rōne natura oculis imisit animantiū: sed illā aeris obscuritate & umbra terræ contempauit: nedū uidere quis uult: uisum amittat. Ita si ueritatis rōnem intelligere uoluerimus: umbra illi admiscēda erit: ne labor irritus & pnitiosus euadat. Et nihilominus pticulas aliquas ueritatis pro uiribus attigisse sufficiat. Totum qui attēptauerit: onus ferre nō poterit. Scrutator nempe tātæ maiestatis opprimeat a gloria. Sed qua hanc rem umbra cōtempabimus: falsitatis. Accipiemus inq̃ falsitatis rōnem: & qñ itellexerimus qd sit falsitas: tum demū qd sit ueritas aliqua ex parte itelligemus. Falsitatem insup rem nimiū tenebrosam: nō statim aggredi præsūmamus. Merget nos in pfundā ignorantia: Si illam solam & nudā fuerimus amplexati. Miscebimus ergo hæc duo extrema ueritatem. s. & falsitatē: & quæ nascuntur ex his uerū & falsum accipientes: pedetentim ad ueritatis limina adeunda uiā apiemus. Et ut ueritas ipsa pstitit quid illa sit: & quomodo se habeat tandem ostendemus.

Q uid sit uerum.

Erum quid sit nunc & qd falsum accipiamus. Illud est uerū qd tale se dignoscendū exhibet quale est. Dicimus illud eē uerum: quod/colore/pōdere/uirtute/aurū præfert. Si colorem hēat pōdus uero non hēat/Si utrunq; hēat colorem & pōdus. Igni aut non resistat: ferro nō cædat/nō extendat amplissime/non est aurū uerū/falsum est ergo. Si qua mulier colore fucata: falsis redimita capillis: altis aucta sandaliis/pulchritudinē præferat/sit tñ ficto rubore pallor: sub mentito capillo:

capillo caluicies: super addito sandalio/breuis statura corpusculi: nō est hęc uere pulchra: falso pulcherrimā dicēt oēs qui hęc ab ea simulata dignouerint. Si quis horrida ueste: pallida facie: humili uoce: miti incessu: bonum uirū pferat: & mundi se contemptorē oñdat: ferueat tñ ambitu glorię. Gulę & tactus delectatiōes ardeat: & latēter exerceat: studeat auaritię: Vt hęc sua studia nutriat: erit ne uir bonus? Erit uere malus: falso bonus. Tria sunt animatorū genera. Vegetantia tñ. Vegetantia simul & sentiētia. Vtrunq; & his melius mentē. i. intellectum & uolūtātē hñtia. Illa uegetātia uera sunt: ut ex primo exēplo dignoscitur: quę talia se sensibus & rationi per sensus offerunt: qualia sunt in re. Hinc est q archimi starum misturas: falsa metalla dicimus: hñt unde oculis satisfacciant: nō hñt unde satisfacciant operi. Quanto porro minus sunt palliata: hoc est qto minus fallere pñt: minus sunt falsa. Quanto inq plus de natura ueri metalli quam pręferunt: retinent: minus falsa esse probantur. Quanto itē de eius natura minus hñe se mōstrant: minus itē falsa existimant. Qñ aut multum pręferūt: uel penitus uerū metallum oñdunt: suntq; ab eius natura alienissima: tñ falsissima eē probātur. Habet ergo uegetabilium regē natura ueritatē per cōcinnitatē: & ut ita dixerim correspōdētiā pprietatū intus inhærentium ad substantiam cui cōueniūt: & aborū ad exterā apparentiā. Qñ igitur plene cōcordant naturę uegetabilii pprietates intimę: & apparentia externa: uerum est plene uegetabile in quo illa cōueniunt. Vbi ex aliqua parte dissentiunt: illic ueri ratio nō plene cōstat. Dicimus argentū omnino defecatū: purū & uerum argētum. Si aliqd æris: cupriue admisceas: nō est purū: non est uerū argentū. Tantum de ueritate argenti pdidit: qtum de ipuritate æris aut cupri acquisiuit: tantūdemq; falsitatis illi est sup inductū. De rerum quoq; sensibiliū ueritate idē per omnia statuendū est. Nisi q; uegetabiliū ueritas est ex cōcinnitate pprietatum ad solā uegetandi uirtutē pro specie quā pręferūt. Sensibilia aut hñt ueritatē ex armonia pprietatum exterioris apparētię: ad uegetandi sentiēdiq; rōnem: pro natura quā oñdunt. Si equū habeas languentē uel alicunde debilitatū: & artificio defectum contegas ut illū uendas: falsum equū uendere uis. Oñdit. n. qđ non est secundū uegetandi seq; mouendi rōnem. Sed & qui uēdit est equo longe falsior atq; fallacior. Licet. n. equus falsus sit: ille tñ non fallit: ut infra mōstrabitur: fallit aut uenditor: qui cū sciat non talē esse qualē sua arte cōfinxit: aliter se credere simulat: & integrū uir ille prędicat. Cōstet igitur hic nobis in sentientibus rebus duas posse falsitates inueniri: iuxta duas ueritates constātes in illis: Cōcinnitatem. s. & cōcordiā pprietatū ad naturā: & ad appa

rentiā uegetandi & sentiendi: ut præferūt pro suæ ratione naturæ. Rerū
E uero mentem hñtium multiplex est falsitas: multiplex & ueritatis ratio. Mentem hñt angeli & hoies. Deus magis est mens: q̄ habens mentē. Est enim deus qcquid habet excepto eo qđ relatiue dī. Vnde ueri: unde falsi sint angeli primo dicamus. Illi ueri sunt angeli quorū natura ītimis uiribus cōcinit: & tales se exhibent agnoscēdos: qualis est cōcentus siue cōcordia naturæ cū uiribus & uirium inter se. Natura angelorū ītellectu cōstat & uolūtate. Vires hñt igitur ut uelint & ītelligāt. Intellectus pro sua ui est errorē fugere: dubiis nō acq̄scere: sectari ueritatē: certis adherere. Voluntatis est mala respuere: odisse iniusta: capescere bona: iustis acq̄scere. Angeli ergo quos bonos dicimus: ueri angeli: ueræq; intelligentiæ sunt. Regulas nanq; æternæ sapientiæ ītellectu cōperūt ab initio: & uolūtate illis adhæserūt: atq; per grām in hoc studio cōfirmati: se tales semper exhibēt agnoscendos: quales natura sunt: & qualiter intimis uiribus operant. Cōtra mali angeli quos dæmones aut diabolos Christiano uocabulo appellamus: falsi sunt oēs. **F** Q̄ n̄ ītellectū a primæ sapiētiae lumīne auerterunt: & se ipsos potius contemplati sunt: Vñ iustitiam cōmoditatibus post hñtes: sibi prius bene eē uoluerunt: q̄ deo creatori suo: non amantes illū quia optimus est: & oīum quæ sunt integra bonitas in illo cōcluditur. Sed se ipsos magis q̄ illū amantes/creatorē ac creaturam uniuersam pro propriis cōmodis dimensi sunt. Et nihilominus se malefacere his tam pueris ītellectus & uoluntatis studiis: nulla ratione fateri uolunt: sed ut bene fecisse uideant/ cū obstinate in malo pposito durent: se bonos & bñficos omni qua pñt machinatione cōfingūt. Itaq; nihil melius dicere poterat de lucifero sermonē faciens qui dixit. Ille neq; fuit ab initio: & in ueritate nō stetit. Et certe oēs luciferi sequaces neq; fuerūt ab initio. **G** Q̄ n̄ ut primū creati sunt: uolūtatem suā nequitia: ītellectū errore repleuerūt. Vnde in ueritate nō steterunt: in illa creati. Non. n. nō stetitisse dicerent: nisi inde discederēt. Falsi ergo sunt: quia bonā naturā deprauauerunt: uires naturæ alibi q̄ oportuit affixerūt: alios q̄ sint: aliterq; ex intimis opentur/ se præferre conantur. Sed nunqd sancti angeli multa cōfingunt/ dū se humana effigie contegūt: loquuntur: inambulāt: comedunt quasi hoies/ & tñ uere hoies non sunt: Nunqd mortes & exercituū deuastrationes/ in sacris lris (quæ mala sunt) per angelos legimus eē confectas: Falsi ergo sunt & boni angeli/ dum se tales offerunt apparentiæ/ quales non sunt. Dum insup cū boni sint: malum opantur/ & opera non bona bonæ naturæ: bonis uiribus & in bono cōfirmatis nō pñt falsis cōcordare. Maligni quoq; spūs licet natura & proposito nō sint ueri/ uera tamen

uera tñ quandoq; responsa dedisse (apud non paucos regē gestarum scri-
 ptōres: & miracula bona fecisse ut promittunt) legimus. Veri ergo & isti
 aliqñ dici potuerūt. Qñ ut praeferunt faciunt: uel ut oñdunt aliquādo
 futurū/fieri cōtingit. Si a fine (quod philosophi in humanis opibus fie-
 ri debere cōstituerūt) rem pēsita uerimus: apparebit certo certius/bonos
 angelos nunq̃ a ueritate discedere. Non. n. qui alienā figurā accipit sem-
 per fallit: uel falsus est: neq; oē figmentū secū retinet falsitatē. Sape pro-
 pheta in sacris lris uarias oñdere psonas: & non ueris enigmatibus/ueri-
 tatem locuti sunt: neq; tñ falsi dici potuerunt: qñ per sermonum rerūq;
 figmēta ueritatē oñderunt. Ita sancti angeli humanā effigiē induentes/
 ueri rōnem non deserūt/qñ ut ueritatē ostendāt id faciunt. Illud figmē-
 tum falsum factorē reddit: quod qualis sit nunq̃ oñdit: immo ne agno-
 scatur/qualis sit factor ab eo figmentū fabricatur. Sed qñ figmentū pro-
 re manifestāda cōtextitur: & qui finxit quid egerit/& quis egerit manife-
 stat: falsus dici nō debet: qm̃ in fine uerus: ueraxq; suo figmēto maxime
 cōprobat. Sic dñs Iesus ueritatis origo/finxit se longius ire: neq; in hoc
 falsus inuentus est. Finxit etiā se peregrinum: neq; mētītus est: qñ ī pere-
 grini specie quis eēt & suam rōnem manifestauit. Qñ longioris itine-
 ris comento charitatē discipulorū expertus: sui amoris apuit ueritatē. Et
 ut me intelligas si dñs Iesus peregrini formam nō deposuisset: ut neq; il-
 lum resuscitatū: neq; refocillatorē aīarum in panis fractione cognouis-
 sent/uerē falsus: & (qd' abhorret calamus) mētīs dici potuisset. Sed rei
 exitus apuit ueritatem. Sic sancti angeli si se usq; homines oñderūt/qui
 essent: quibus se ostenderāt suo tpe indicauerunt. Abraam cum tres ui-
 disset sua opinione uiros: ab illis audiuit angelos esse: & quo pergerēt in-
 tellexit. Manue cum procerum iuuenem colloquentem uxori de Sanso-
 ne filio generando mortalem existimaret: in cibi oblatione angelū tādē
 recognouit. Vterq; Thobias existimantes: Raphaelē hominem uiatorē:
 reuertente filio: p̃r simul & filius dei angelū agnouerunt. Sed & Maria
 mater dñi in humana effigie Gabrielē audiens: spūm illum excellentissi-
 mum eē intellexit. Non ergo falsi dici pñt his effectibus sancti angeli: p
 quos non nisi angelos in fine se esse demōstrant. Mortes & exercituū ua-
 stationes quæ per angelos sacris in lris cōtigisse narrant: possem dicere p
 malos executas. Quoq; n. ē in iferno se ipsos & hoīum aīas cruciare (ut
 eorum ministerio cōmutatiua dei iustitia nō sit uacua) Etiā eorū debet
 esse hoīes eadem iustitia decernēte in hoc mūdo necare: & mala quæ ho-
 minibus ifligunt efficere: nō est absurdū asserere. Si tñ ptinaciter ifistas:
 bonos angelos ista cōficere: ne sim cōtētiosus: dicā ista: mala nō eē cum

H

iusta sint/Iusta aut negari non pnt: quæ dei imperio uel ad uindictâ ini-
 quitatis: uel ad uirtutis exercitiū fieri decernunt. Sūt quidē ista molesta
 tollerantibus: sed mala non sunt: nisi patiētes sua culpa hæc mala sibi fa-
 ciant per impatientiā. Quæ ut bona essent a deo illis euenerunt. Adde
 q̃ si mala molestaue sunt tollerātibus: bona tñ sunt ad uniuersi rationē
 mensurata. Et sicut non malefacit qui brachiū ferienti inimico/ut caput
 saluet opponit. Ita bonus angelus quēpiam percutiēs/ut decus uniuersi
 maneat: & dei decretum locū habeat: malefecisse dici nō pōt. Leges nem-
 pe humanæ quæ ad temporaneam pacē cōditæ sunt: pœnam mortis ma-
 le meritis statuerunt: nec iccirco bone esse desierūt/Legum præfides tor-
 queri iubent & interfici. Præfidū executores torquent: interficiunt: neq̃
 tñ male fecisse dicunt. Qm̃ per rei pœnam illi soli acerbam reip. pacem
 seruant. Ita per oīa de sanctorū angelorū ministerio dixerim. Vnde nobis
 constet semp illos ueros eē & falsos esse nō posse. Quia a prima ueritate
 stabiliti sunt: & penitus in ueritate cōfirmati. Contra maligni spiritus: si
 hominis effigiem induūt: semper hoīes aut boni angeli (qd̃ non sunt)
 haberi uolūt. Ita apparendo semp falsi sunt: dū nō se in fine quales sint:
 uel cuius rei gratia aduenerint: manifestant: cōfingunt: prædicant uenif-
 se ad bonum pagendum: uenerūt ad bonum subuertendū. Et si qd̃ bo-
 ni operati sunt: malum inde exitum expetierunt. Itaq̃ ex fine quē inten-
 derunt & contexerunt falsi sunt. Mentiti sunt etiam uera prædicētes: qñ
 ideo uerum prædixerunt: ut in errorem falsitatemq̃ deducerent uel de-
 tinerent iam deceptos quos subuere conant: aut ut opprimerent iam
 submersos. Homines inter angelos & mundi sublunaris creaturas qua-
 si medii cōstituti/habēt cum terræ nascētibus uegetare: sentire cū animā
 tibus: cum angelis mentē: cum bonis angelis motū ad iustitiam: cū ma-
 lis ad cōmoda sprete iustitia se cōuertunt. Iuxta hæc oīa non īmerito ue-
 ri & falsi dici pnt. De uegetatiua & sensitiua hominū ratiōe: iā per exem-
 pla dictum sit satis. Secundū mētem modis innumeris: uiri ac mulieres
 a uero discedūt: falso se contaminant. Iste timidus mentitur audaciam.
 Ille insanus mentitur prudentiam. Ille idiota mentitur doctrinā. Et (qd̃
 est stultissimū falsitatis genus) membranis ac bullis doctrinā sibi adesse
 credi confidit. Quid ita? A multis approbatū est esse doctorem qui ne-
 sciuit: aut noluit esse discipulus. Sed non a multis ueris: falsi sunt qui ap-
 probauerunt: mentitiq̃ sunt approbando. Non quia doctorem asserāt:
 doctum efficiunt. Res est doctrina quæ decretis uel assertiōibus dari nō
 potest. Venditur quotidie doctoris nomen a nugatoribus: & auri plus
 quam ueritatis studiosis uenditoribus. Emunt stolidi: emunt inquam
 auro

auro inanem uocis sonum: & chirographum plenum somniis mēdaci-
 bus: proq; signata cæra: uel plumbo/dant argentū aurūq; signatum. Do-
 ctoris inq; nomen emūt stulti: falsi uendunt. Doctrina nō emitur: neq;
 pecunia compari: uigiliis/usu/solerti acquiritur studio. Redeamus uñ
 discessimus/quo plura habet quis doctrinæ testimonia: quo magis idu-
 mentis apparatusq; librorū doctrinam præfert: si nō uere habeat: magis
 est falsus: plus a uero discedit: quo pluribus uestigiis suam cōtegit igno-
 rātiā. Alius hispida ueste: pallida facie: uoce cōposita: incessu miti: bo-
 num se uirū ostendit: & tñ intrinsecus lūpus est rapax/hic pessimus est/
 oīumq; falsissimus. Vt. n. qui per archimiam mentit̃ aurum: & fictos au-
 reos nūmos de non auro conflat/grauius lædit remp. q̃ argentū/aliaue
 metalla arte cōtaminat & falsificat. Ita qm̃ uoluntas est in hoīe optimū:
 qm̃ secundū illam solā boni maliue hoīes dicendi sunt/qui mētiuntur
 bonū uirū. i. bonā in omnibus uoluntatem/pessimi sunt: eoq; pnciosio-
 res quo studiosius & cautiū illud faciunt. Sed nunquid occulta peccata
 mea: aut aliōz quæ noui/nō occultabo: & pro uiribus bonā opinionē
 de me: deq; proximo seruabo: facies si sapiēs/nec iō falsus eris: q; errores
 tuos nō detegas. Falsus est qui apparenti studet bonitati/existentē odit.
 Non est falsum argentū qđ aliquid æris habet admixtū. Sed quod æs cū
 sit impurū: purū apparet argentū. Ita si qs bonitati studeat: & ut uere bo-
 nus sit totis uiribus annitat̃: humana tñ fragilitate ex oī pte bonus sem-
 per eē non pōt/bonitatem præferendo/falsus dici non debet/habet enī
 bonā uoluntatē quæ bonū efficit uirū. At si quis cum sit sepulchrū/mor-
 tuorū ossibus plenū: fex criminum & sentina flagitiorū: soli apparentiæ
 & hoīum opinioni studēs/per ea quæ diximus bonus uideri nititur: ue-
 re falsus & oīum pditissimus: similis uere diabolo: qui malo semper stu-
 dens: bono se inniti & bonum simulat suadere. Qui in ueritate nō ste-
 tit: quæ non in opinione hominū: non in oñsione: sed in rei natura con-
 sistit. Vt per ea quæ diximus plene liquet. Ita si secūdū mētem bonos an-
 gelos homines fuerint imitati: sicut illi in ueritate confirmati sunt: quia
 ueritati ab initio adhæserūt: Ita hoīes in uia. i. dum in fragili corpore ui-
 uunt: ueritatem retinentes: illi penitus adhæreant: in uia extremo idest
 in mortis articulo confirmabuntur in illa. Si malos angelos & pessimos
 dæmones secuti fuerint: erunt falsi post hanc uitam in perpetuum. Sed
 quantis falsitatibus falsitas hominis uiam struat: quæ lingua dicere: uel
 quis intellectus capere sufficiat? Falsis attestationibus: falsis testamētis:
 falsis cuiuslibet generis publicis & priuatis litteris: quis causam dat? fal-
 sus & fallax hominū animus: scelestus commodi appetitus: amor sui:

M

N

Mechanicarū itē artiū falsa pōdera: mēsuras falsas quis machinatus est? Falsus & fallax hoīs aīus lucra captans/plus cōmoda quārēs q̄ iusta. Falsas monetas/falsa aromata/deniq; oīum quæ manu fiunt falsitates/i pānis/in cæreis/in lignis/in terræ nascentibus mixturas/ut rem aliā pro alia uendat/ Q uis machinatus est? Falsus hoīs animus/auerſus a iusto: conuerſus ad cōmoda. Q uotus est/qui artis suæ regulas seruet? Q ui talia uēdat qualia præfert? Corrupti sunt oēs falsitatis studio: & amore cōcupiscētiæ. Vt falsi eē desineremus: uenit Iesus in mundū ut testimonium phiberet ueritati. Audiamus eū. Ego ad hoc natus sum & ad hoc ueni in mundū ut testimoniū phibeā ueritati. Est alia ueri rō in cognoscēte reposita: qñ. s. ita cognoscit: Sicut res in se uera est. i. pro sui natura & pprietate se exhibet cognoscibilē. Hæc ueritatis rō a duabus quasi radicibus in unū stipitē pulcherrimæ plātæ cōsurgit. Prima radix est (quā diximus) ueri nō in re cognoscēda persistēs: ut. s. illa se talē exhibeat cognoscendā qualis est/secūdū naturā intimas & exteras pprietates. Alia ē ut itellectus illā apprehēdere sufficiat: & in apphēdēdo nō erret. Sæpe. n. cōtingit rē se oñdere sicuti est: & itellectū illā nō apprehēdere ut oñdit. Q uid ita? Q m̄ noster itellectus nihil intelligit dū in hac fragili carne uersamur: nisi sensuū adminiculo suffulciat. Sensus aut̄ sæpe fallunt: non qdē exteriores si res se pñtet sicuti est. Illi. n. aliter apprehēdere nequūt/q̄ se offerant ipsa sensata. Si uero offerant̄ res sensibus aliter q̄ sint: adhuc exterior sensus minime decipit: sed interior. Hæc exēplis apiamus. Si remum extra aquā: aut aliam rē longā offeras oculis: sentiet illā qualis ē. Si recta est rectā iudicabit sensus iterior: curuā itē iudicabit/si curua fuerit. Si uero in aqua præsertim mota & fluctu tumēti eandē rem oñdas ut ps merſa sit: parsq; supnatet extensa (quasi remi ad remigandū mouentes marinas aquas) apparebit fracta/cōtorta. Si penitus hæc submergat̄/& aqua sit clara (ut uidere sinat quæ merſa sunt) apparet longe grossior q̄ sit. Si aqua moueat̄ apparent illa quæ merſa sunt nutantia & uacillātia: cū tñ maneant. Hoc loco oculus nō fallitur. Q m̄ quod ad oculū puenit: uel ad quod oculus tēdit/fractum est. Aqua. n. per quā uidet infrangitur: & illā efficit in se ipsa fracti figurā quā oculus intuetur. Ita qm̄ crassior est aqua/crassiorē figurā rei uidēdæ cōponit: Q uoniā mouetur aqua: figura rei uisæ quæ in illa est uere mouetur: fluctuat atq; nutat. Nō igit̄ errat oculus: qui talem suscipit uisionē: qualem rei uisæ speciē efficit in se medium per quod uidet. Errat aut̄ sensus interior qui existimat fracturam/grossitiē: motū eē in ligno q̄ est in aqua. Intellectus porro q̄ sensus iterioris adminiculo itelligit: nisi caute aduertat: & separe didicerit: aberrabit.

Hinc

Hinc est q̄ nauigantibus pueris & mulieribus/urbes terræq; recedūt. Vident inq̄ illis terræ raptissimæ moueri: quia nauis a uēto aut a flumīe rapitur uelocissime. Maturi aut̄ hoīes errorē apprehēdentes p̄ imaginationē falsā nō decipiūt/ aduertūt moueri nauē: terrā solide p̄manere. Si cui colerica febre laborāti uinū offeras q̄tūlibet dulce gustuiq; delectabile/ illud iudicabit amarū & ē uere amarū qd̄ p̄cipit gustō: quē colericus hūor (qui amarus est) p̄ saliuā ita cōtaminat/ ut uerā amaritudinē pro dulcore gustus inhauriat. Ita ille nō fallit/ sed iterior sensus: qui amaritudinē iudicat eē in uino: quæ est in saliuā per quā uinū uenit ad gustū. Quasi si puerū sic se hñtem de sapore uini iterroges: semp affirmabit uinū amarum: neq; illi aliter p̄suadere poteris. Si uinū sic affectū moneas uinū eē dulce: sed saliuā p̄ colerā tollere saporē uerū: facile credet amaritudinem nō eē in uino: sed in se ipso. Existimo nūc satis apparere sensum exteriorē/ circa p̄pria sensata nō decipi: & nihilominus circa eadē interiorē sēsū errare qñq; cōponēdo. s. quæ simul nō sunt/ aut sepando quæ iūcta pducant. Hēt post hāc it̄lectus: aut adhærere imaginatis: aut dissentire. Ad hārēs affirmatiue enūciat. Dicit. n. hoc ē tale: puta remus est fractus/ terra recedit: uinū est amarū: ne a p̄positis digrediamur exēplis. Resiliens oīō nē efficit negatiuā/ Dicit. n. hoc nō ē tale/ puta remus nō ē fractus: terrā nō abeūt: nō mouent̄: uinū amarū nō est. Igit̄ si cōtingat it̄lectū adhæreri falsæ imaginationi erit falsus. Nō. n. ex n̄ō affirmādi aut negādi mō: sed ex eo q̄ res ē uel nō ē/ oīō dī uera uel falsa. Ita si it̄lectus affirmauerit/ hoc ē cū illo/ puta fracturā eē simul cū remo: quæ cū remo nō est/ sed cū aqua: erit p̄pō falsa. Si negauerit. i. si dixerit/ remus nō ē fractus. s. fractura nō ē in remo: sed in aq̄ p̄ exēpla quæ diximus erit p̄pō uera. Iā satis cōstat ueritatē: quā it̄lectus assequit̄: a gemina radice cōsurgere: & primā eē/ rem se recte oīdēre: imaginationēq; nō fallere/ secūdā eē it̄lectū rē illā ut se hēt accipe/ imaginationisq; uicio nō decipi. Hæc cū sic se hēant/ facile ē uidere nos hoīes ī hac fragili carne purā rerū ueritatē naturæ bñficio asseq nō posse. Q̄ n̄ n̄ri it̄lectus suo solo naturali uigore freti nihil it̄elligūt/ nisi p̄ sensus qui sola accidētia oīdēre pñt: s̄bam rerū attingere nequeunt. Q̄ d̄. n. uides color est. Q̄ uod audis: sonus. Q̄ d̄ odoras: odor. Q̄ d̄ gustas: sapor. Q̄ d̄ tāgis sup̄ficies. Accidētia sūt hæc: nō s̄ba. Q̄ uis ur̄um aliquo sēsū dixerit se s̄bam p̄cepisse? Q̄ uis inq̄ ur̄um s̄bæ rōnē sēsū exptus ē? Autumamus illā potius q̄ it̄elligamus. Si s̄bam rei in it̄lectu assequeremur: accidētia nos fallere nō possēt. Cur auḡ existimamus cui p̄ archimiā auri accidētia sunt sup̄ iducta? Q̄ uia s̄bæ auri rōnē nō hēmus: & substantiam rei alienis sp̄ibus palliatam non agnoscimus.

Hanc si cognosceremus/archimista nos non falleret. Si duas nuces: duo item oua/magnitudine/figura/colore non distantia manibus teneam: & nunc unum tibi ostendam: nunc alium/cur non discernes quod prius ostenderim? Si illa successiue palpanda tradidero: & palpata simul iuxero: quod prius palpaueris/cur dicere non poteris? Quia similitudo accidentium substantiae contegit uarietatem. Si substantiam illorum agnosceres: non te fugeret respondendi ratio. Illa. n. longe melius quam accidentia uarietatem indicaret. Nemo iam Socratem condemnet/quod dixerit se nihil scire. Corpus nempe quod est corruptibile/aggrauat animam: ut per solos sensus accedens ad intelligendum: ad rei substantiam dignoscendam non plene pueniat. Professus est Socrates se nihil scire. i. nullam ueritatem certe: plene/ & immediate/per ueras propriasque causas & sciendi principia intelligere/a qua sententia non dissentit Ari. qui rerum scientias super omnes tradidit. Confitetur & ipse rerum ultimas differentias esse nobis ignotas. Vltimae autem differentiae primae & certissimae sunt causae sciendi/ quia solidum rei cuiuslibet pondus/ numerum & mensuram ostendunt. Quorsum haec? Vt intelligamus quantum ueritatis sit in nobis/ dum sumus in corpore. Nulla est ueritas quam plene sciamus. Immo neque nos ipsos esse scimus plene. Id. n. si plene sciremus: pondus numerum & mensuram illius plene teneremus. Quotus est qui suas uires bene ponderauerit? Audemus omnes nobis imparia: ideoque succubimus. Quis numerum armoniam atque concentum corporis & animae (quibus homo uiget) intelligit? Quis organicae partium sui corporis melodiam nouit? Non tantis morbis laboraremus/ quia illam qualis est a natura instituta conseruare studeremus. Sed quia illam non nouimus/ ideo non multi existimamus. Ideo per crapulas/per intemperantiam gustus/ & tactus/somni & uigiliae: motus & quietis: nos ipsos uexare non formidamus. Quis mensuram suae uitae (quousque inquam inter homines futurus sit) scire unquam potuit? hoc si nobis constaret: receptui caneremus in tempore. Non nos decipet inanis multorum annorum opinio. Non inopinati & penitus improvidi occideremus. Stolide Pilate quaeris quid sit ueritas: quam cape omnino non potes. Melius quaesisses: quis sum? quod mihi pondus in uiribus? quem numerum armonicum uirium teneo? Quam mensuram habeo uitae? Veritatem Socrates uere nescire professus est. Aristoteles plene sciri non posse aperte monstrauit. Tu quaeris: quid est ueritas? Est quod tu: quod omnes simul homines hic omnino capere non possunt. Videmus. n. nunc per speculum in enigmate imaginum sensatarum. Tunc autem quando carnea erimus mole alleuiati: uidebimus faciem ad faciem rei uisae. i. ad eius substantiam pro acumine intellectus statim sine medio phantasiae penetrabimus.

De sciē

De scientia angelorum.

Ed nunqd angeli & aīa beatā plene uidēt totam ueritatem/ut
 s Pauli uerba sonare uidētur. Diximus (dum quid est ueritas ex-
 planare sumus aggressi) ueritatē ī rebus oriri ex cōcētū naturā
 & pprietatum ad inuicē & utrisq; simul ad apparētiā. Dū se res talē &
 taliter exhibet agnoscendam: qualē habet naturam itus & extra. Omnia
 quā hoc sub lunari mundo claudunt speris elementorū circūuoluta: ip-
 sisq; elementis cōpaginata/certo certius est rotari cōtinue: alterari. s. auge-
 ri: minui: per hāc circūferri: tandēq; deficere. Ipsa insuper elementa licet
 secundum se tota pmaneat: secundum ptes tñ deficere. Partem. s. terrā
 aquam fieri: aquā partem in aerem uerti: & aerē in ignē cōmutari: rur-
 sus ignē trāsire in aera: aera in aquā: aquam in terrā/nemo uere philoso-
 phus negauit unq. Hāc cū sic se hēant/nequeunt sublunaria: nequeunt
 inq; elementa/elementisq; constantia se talia aliqñ offerre noscēda: qualia
 sunt semp. Talia nanq; sunt hodie/talia se mōstrant/qualia cras nō erūt.
 Talia rursus cras erunt & se sine fuco monstrabūt: qualia heri ac pridie:
 & uasta tps profunditate antea nō fuerunt. Intellectus itaq; angelorū &
 aīarum absolutarū a corpore/ueritatē de illis integre pmanētem/per illa
 assequi non pnt. Quia illa nō permanēt. Si quam affecunt illa est mo-
 mētanea: ut quod hodie certo sciuit (Quid hodie dixi) qd hoc momē-
 to certē sciuit: post istū oculi scire desinet/cum res scita mutata sit. Hoc ē
 q; ad pticularia descēdētibus Plato silentiū iposuit. Nimirū qā dū cogita-
 mus/ut loquamur: dū loqmur cogitata: illa ptranseūt: neq; manet eadē
 sanitas mane & uespere. Quare si de reꝝ pticulariū ueritate loquamur:
 neq; angeli: neq; aīa corporis mole solutā: uerū aliqd' permanēs per illa
 de illis affecuntur: qā res ipsā id oñdere de se minime sufficiūt. Rursus si
 coelos: & sidera/angeli/aīaq; cōsiderēt/nihil illis uelocius loco mutatur.
 Hōꝝ licet sba maneat: & nouā itrisecus q̄litates nō accedāt: neq; illis fiat
 at q̄tatis accessus: hñt tñ ad noua loca respectus nouos: ut nunq; uno lo-
 co pdurātia itelligi uere possint: neq; se nūc: ut prius locata oñdere suffi-
 ciūt. Quare neq; de istis ueꝝ hñt penitus plenū: qd oīno pmaneat: sitq;
 haustū ab illis. Si rursus āgeli āgelos & aīas: illā āgelos & se ipas itelligāt:
 sūt utriq; ex aliq; sui pte mutabiles. Foelices nāq; sps licet ī imutabilē deū
 itellektu sp & uolūtate uno mō ferant (qm̄ & ille imutabilis ē) qā tñ ipi
 mutabiles sūt & nūc unā creaturā: nūc aliā contēplant: se ipos totos nūq;
 simul aspiciūt. Ita neq; oī mō ueꝝ de se ipis: & de se iuicē p se ipsos tenēt.
 Sed nunqd beatorū spūum mētes saltē de suo creatore: ueritatē itegram
 affecūtur? Ille certe imutabilis est: stābilisq; manens dat cuncta moueri.

X

Y

Z

Ille ueracissimus est: nō se ostēdit aliter q̄ sit: illi mole corporis nō grauā-
 tur: sensu nō egent: aut fantasmate formati sunt ut intelligant: totis uiri-
 bus intelligere annitūtur. Hi igitur saltem de suo creatore plenā assequē-
 tur ueritatem. Creator oīum deus: infinitū est oīs pfectiōis pelagus. Spi-
 ritus beati uascula sunt tantæ uastitati compata minutissima. Q uemad-
 modū ueges q̄uis ingētissima: oceani aquas cape nō sufficit: neq; de illo
 q̄tumlibet plena aliqd ausisse dignoscitur: sed integer maneret oceanus:
 q̄uis igentē numerum magnæ uegetum ide cōpleres: & semp plus est:
 & quasi ifinito plus aquæ i magno oceano: q̄ uegetes numerosissima ca-
 pere possint. Ita per oīa q̄uis angeli & aīæ iustorū de creatoris natura ali-
 quid itelligāt: quo plus itelllexerint: plus restare itelligēt: qd̄ possit itelli-
 gi. Q uo plus de illo itelllexerint: propriā tenuitatē magis agnoscēt. Si il-
 los interroges an de suo creatore totam itelllexerint ueritatē: latibūdi rñ
 debunt iuxta prophetā: nō est qui scire possit uias eius: neq; qui requirat
 semitas eius: Sed qui scit uniuersa nouit illā. Arenam nanq; maris & plu-
 uiæ guttas: dies sæculi qs dinumerauit: Et hæc tñ creata: & mūdi spacio
 cōcluduntur. Dñm regem creatorē cœli: fabricatoremq; terrarū: si cœlū
 cœliq; cœlorum nō capiūt: maria: terræ: & quæ in illis sunt oīa uix guttā
 uigoris eius cōtinēt: quomodo nri itellctus angustis cōtineri poterit?
 Maximū qd̄ de creatore scimus: minimum est hōr: quæ de eo itelligere
 nō sufficimus. Et hoc nobis est optimū talem eē deum: ut de illo plenā
 ueritatē assequi nequeamus. Bonū est nobis tantæ utcūq; possumus ad-
 hære magnitudini: ac in illa & p illam eē fœlices. Habemus q̄tum sat
 est. Itelligimus q̄tum cape sufficiūt: Amamus q̄tum possumus. Intel-
 ligere semp & amare desideramus: quia multū de tanta ueritate & boni-
 tate super eē certū est: ad quā bonum est nobis peruenire nō posse. Hæc
 si uera sunt: apparet sanctos angelos hñe quidem de creatore suo ueram
 notitiā. i. ueritatem nō errori permixtam: nō tñ hñe integram ueritatē &
 adæquatam rei cognitā: adæquatā tñ uiribus cognoscentiū: ut. s. tātum
 A itelligāt q̄tum capere sufficiūt: sed nō q̄tum ille se pōt oñdere. Hoc so-
 li deo (nolo dicere datū est) sed cōuenit ex natura / & a se habet ut se totū
 intelligat: & alia oīa a se ipso / in se ipso / & per se ipsum itelligat. Ita qm̄ im-
 mutabilis est: omniū mutabilitatē immutabiliter nouit. Q uia nō p res
 mutabiles / sed per suā naturam pmanētē in æternū illa discernit. Sācti
 insup angeli & aīæ beatæ si quam notitiā certā / & immutabilē de rebus
 mutabilibus assequātur: nō ab ipsis rebus: quæ id præstare nō pñt: sed a
 B deo creatore suo / illis p se ipm̄ hæc oñdente / acquirere dignoscūtur. Ne-
 mo me hoc loco existimet oēm sciētiam prsus euertere. Dico de particu

laribus creaturis quēuis creatū intellectū nil perpetuū. i. pmanens & solidum scire posse. Scientiā porro quā de uniuersalibus hñe se credunt homines: an sit penitus uera ipsi uiderint qui se scire cōfidunt. Constat Aristoteli in uniuersalibus multas latere æquiucatiōes. Constat æquiucacē certe sciri nō posse: nisi æquiucatio. i. ambiguitas tollatur a medio. Cōstat hāc nō tolli: nisi ambigua generū per differētiās spērū seriatim habitas manifestētur. Quotus est qui specierū specialissimarū nouerit differētiās? Sed & in ipsis spēbus ambiguitates claudi q̄s uere philosophus nesciat? Non oēs equi: nō oēs canes uno mō se hñt: distāt hoīes ad inuicem: nec tm̄ morū/opinionū/artium uarietate: sed intelligēdi sentiēdi & uegetādi uirtute. Vt difficillimū & penitus sit ipossibile hęc aīo cōplecti. Ista sagaciter examinās Ari. cū de uera sciēdi ratiōe artē tradere aggressus est: nō dixit scimus: sed scire opinamur unūquodq; simpliciter & nō sophistico mō qđ est sine accidens/cū cās arbitramur cognoscere. Nō dixit cū causas cognoscimus: sed cognoscere arbitramur. Vidit nempe literatissimus hō/& sciēdi studio exercitatissimus (quod alibi professus ē) causas pprias rerum & imēdiatas latere nos: causas cōes atq; remotas posse decipere. Ita ubi errorē cōiectauit incidere posse: nō nisi opinionem & quasi arbitramētū haberi cōstituit: ne si plus auderet: mendacii manifesti argueretur aliqñ. Cur quāso nullam hēmus scientiā prāter duas mathematicas/arismetricam inq̄ & geometriā: cuius professores unā uiam teneant? nisi quia nulla certa est: oēs incertæ. Res q̄dem hñt in se suā ueritatem: sed illam hoīum itellectus creati cape ab eis nō plene sufficiunt. A prima ueritate melius hanc affecunt: Qui dicūt æternas spēs: & mundum eē creatū: nescio quid loquant: nisi species dicāt rōnes æternæ sapientia: secundū quas creaturæ ab initio sunt formatæ: hæ porro in deo solo cōsistūt. Ita si uoluerimus de spēbus assequi ueritatē pmanentē & sempiternā/horū testimonio a deo solo illā hñe poterimus: in quo solo sunt spēs æternæ/solidæ & pmanentes. Si uero quis mundū dixerit increatum: & spēs mundo statuat coæternas/existimo se ipm nō itelligat. Plato mūdum æternū intelligere potuit: increatū nō potuit. Discordat nanq; rerum unū non eē principiū: & res ordinē seruare inuiolabilē. Ita qm̄ infinita iuxta hos serie sæculorū/determinata rōne moti sūt cœli/& reꝝ causæ cōmunes fœdera seruant: mūdi ordinē saluare nō pñt: qui illū increatum dicūt. Hūc porro ordinē ab uno incipe: per unū moderari: in unū tēdere necesse est: & hunc eē oīum primū/qui negat insanit. Ita mundus nō erit penitus increatus: quia cœpit ab uno per unū durat: in unū pgit. Has igitur spēs reꝝ æternas si mūdus sit æternus & creatus ut platoniciis

C

D

uisum est (si quid sunt) ubi manere cōstituant non hēbunt: nisi illas in creatoris sapiētissima arte reponāt: per quam spēm hnt uniuersa. Quid enim aliud eē pōt spēs hominis. i. tēperies pōderis numeri/ & mensuræ qbus hoies sumus/ q̄ exemplar: & q̄si linea gnomica/ ad quā dei sapiētia hoiem formare cōstituit & formauit. Quæ in creatore formata nō est: sed est penitus increata. Quod. n. factū est in uniuerso mūdo/ in omni creatura: in ipso principio oīum conditore: uita erat: quæ facit: uita erat: qua uiuūt oīa & opantur: & hæc uita erat lux hoīum: immo & lux angelorū: lux oīum mentis oculos hntium. Sicut. n. per lucē corporeā uident oēs corporis oculi (ut diximus a principio) Ita per icorporeā lucē per ueritatē primam lumē uerū in quo splendēt oēs species: uident oēs mētes solidā ueritatem: quā ueritatē res ipsæ nō solidā in se ipsis tenent: sed fluxam atq; mutabilē. Existimo ubi sit origo ueritatis: satis eē mōstratū. Et quid uere & cōsumate ueritas sit: iā apte uideri posse. Si declarauero qd̄ ultio dixi: creata. s. oīa in se ipsis fluxam: in prima cā solidā hre ueritatē. Et pfecto quonā modo res in alio melius sit q̄ in se ipsa: non satis apparet itelligibile. Monstremus igit̄ exēplis hanc sniam uerā eē. Imago cæræ ipressa: nonne solidius est in bulla iprimēte q̄ in cæræ. Hic fluxa est: qm̄ cæræ res est quæ cedit & diu manere nō pōt: liquefcit calido: frigido siccat: tandemq; confrangitur. Illic pdurat: qm̄ bulla ferrea est: ideoq; resistit: & sicut una bulla ferro aliaue solida sba formata: multas efficit imagines: & cū sit una sibiq; nō dissimilis: singulas tñ a se inuicē differentes: & in aliquo deficiētes format. Ita ab una spē rei quā in se retinet infinita dei sapiētia: multæ res quasi multæ in cæræ figuræ pcedunt: quæ pro materiæ instabilitate: in se ipsis stabiles nō sunt: in deo aut mutabiles eē nō pnt. Addam adhuc aliud exemplū: uñ ueritatis originē & naturam: spero pro his quæ diximus: apte licebit intueri. Edo nunc librū: quē ut multis impartiar/ impressoribus nouis & ætate mea natis describendorū librorū artificibus/ imprimendū tradā. Librū hūc meū/ omni quo possū studio examino: lras singulas sigillatim ipse discutio: comis & piodis distiguo snias: nihil obmitto qd̄ ad libri & sentētiarū eius ueros sensus accipiēdos attineat. Impressor librū a me accipit exactissime castigatū: & in nullo penitus deficiētē. Componit ille iuxta libri tenorē lraꝝ characteres in syllabas: digerit syllabas in dictiōes: dictiōes extēdit in snias. Hæc oīa per lras & columnas pro libri forma disponit & paginā perficit. Imprimat illā cartis. Sic ex primo exēplari meo uno tm̄/ multos ille libros format. Formata lra & ab artifice cartis impressa/ suū essendi modū habēt a lraꝝ bullis/ quas imp̄ssor cōpaginauit. Quæ rectitudo & cōcinnitas pfectius

E

perfectius & solidius cōtinetur in bullis q̄ in cartis. Nunq̄. n. ita bene per
oīa imprimitur cartis: ut in singulis paginis nō sit aliqua menda: aliqua
lra non bene impressa. Et tñ bullæ ad imprimendū in ordine positæ lras
plenas cōtinēt singulæ suā. Veritas igitur impressæ paginæ quæ nascitur
ex bullis: pfectius in bullis q̄ in carta cōtinetur. Adhuc bullæ ipsæ ab im-
pressore in paginā conformata: nō ita solidæ continent ueritatē: sicut li-
bri pagina: secundū cuius exemplar iuicem sunt coaptata. Nunq̄. n. aut
rarissimæ ita exactæ ab impressoribus rediguntur in ordinē: sicut illas bñ
castigatū exemplar cōtinet & demōstrat. Vtinā hic a ueritate deficerem.
Tot. n. tāq; mēdosos libros nō haberemus impressos. Veritas igit̄ quā
hñt bullæ ad imprimēdum cōpaginata: pfectius in exemplari continet̄
q̄ in bullis. Falsitatē si quam hñt characteres impressi ab imprimētibus ha-
bent figuris: illæ a cōponentiū imprimentiūq; negligētia falsæ sunt. Ab
exemplari (si emendatū sit) nihil hñt falsi. Exemplar ipsam ueritatē hēt
a mente dictante snias: quas scripto digessit in librū. Adhuc pfectior est
libri ueritas in mente auctoris: quam in libro quē scripsit. Vacillat enim
aliqñ manus. Calamus quoq; interdū deficit ab intentione scribētis: ut
nonnunq̄ melius certiusq; mente cōcipiat: q̄ lris tradere possit. Hæc exē-
plari libri ueritas: uitā non habet nec hrē pōt: sic & oēs aliæ ab illa deriua-
tæ. In auctore qui sua meditata: & inuenta primo conscripsit: uiget uiua
sententia oīum ueritatum quas redegit in librū. Quod igitur in exēpla-
ri: quod in bullis ad imprimendū dispositis: quod in cartis ipressis factū
est: non est uiuum: & est diminutū: In auctore primo uiuū est integrū:
& menda nō læsum. Ita eorū ueritas perfectius est in mēte scriptoris: q̄ in
lris quolibet scriptis. Satis iā liquet ueritatē rei factæ p artē: in mēte artifi-
cis plenius q̄ re ipsa cōtineri: si mō artifex rōnē artis: sit penitus affecutus.
Deus creator oīum rex: quasi artifex sapiētissimus: libriq; cōscriptor sciē-
tissimus: hūc mūdū q̄si libꝝ edidit. Est certe hic mūdus liber scriptus in-
tus & foris. Intus scriptæ sūt itelligētiæ: angeli & hoīum aīæ. Foris scripta
ē uniuerſa natura corporea. Illæ scriptoris sapiētiā manifeste loquūtur:
qñ & ipsæ sapiunt: deumq; certa rōne dignoscūt: & colūt. Quare ange-
li & hoies ad imaginē dei esse formati: & eius imaginē continere dicun-
tur. Sicut ea quæ intus scribunt̄ in libro: imaginationes scriptoris loqu-
untur: neq; tñ plene imagines sunt: Deficiunt. n. a natura uigoreq; scrip-
toris. Mente carentia libro quē adduximus ex Apocalypsi Ioānis scripta
sunt foris: qñ dei scribentis sapiētiā non agnoscunt nō attingunt: non
oñdunt ab intimis: se tñ ad extra motorem moderatorēq; testant̄. Veri-
tas igitur oīum creaturarū in illis ipsis creaturis diminuta est. Qñ nō ita

plene cōtinetur ab illis sicut a creatore. Itaq; si quæras quid est integra ue-
G ritas/creatū aliqd id esse rñdere non potero. Q m aliunde creata oīa ueri-
rōnem accipiūt: sicut liber a mēte. Neq; creatū aliqd dare potero penitus
uerum. Non. n. in eo tā integra est ueritas eius/sicut est in mēte creantis.
H Q uid est igitur ueritas? Est ratio increata æternæ sapiētiae/īmutabiliter:
sine defectu cōtinens oīa: per quam deus intelligit & uult se ipsum: secū-
dum quā oēm creaturā constituit & cōseruat. Cuius imitatiōe creaturæ
sunt ueræ. A cuius defectiōe sunt falsæ: quam nulla creatura totā capere
pōt: quæ in nullo & nusq̃ est tota: nisi in se ipsa: quæ singulis creaturis ē:
est distributa per ptes: penitus permanēs indiuisa: secūdū se ipsam ubiq;
tota. Sicut. n. imaginationes: & cogitata mea a me nō discedunt: & tamē
sunt in exemplari: Sicut exempla a primo exēplari sumpta nō deserunt
a sapientū cogitatibus: qui libros ediderunt: & tñ hæc ipsa cogitata quæ
tam multis repiuntur in libris a primo exēplari sumptis: unā primi exē-
plaris ueritatē nō diuidunt. Ita æternæ sapiētiae ratio: oīa cōtinēs: oīa mē-
surans: oīa perficiens: sine sui diminutione se distribuit in creaturas: & a
se ipsa nullatenus sepatur: neq; in creaturis diuiditur: licet illæ ab inuicē
diuisæ permaneant. Et de ueritatis rōne dicta hæc sint. Q uæ si rōni pas-
sionis Christi nō erunt accomodata: nemo quæso ide me calumniatur.
Rogatus ut īterroganti Pilato quid est ueritas rñderem: silere nō debui:
neq; paucioribus uerbis rñdere potui. Veniā euagatiōis a benignis lecto-
ribus & ueritatis amicis spo me īpetratuz. Sæuiore meminissee cōueniet
q̃ iā antea extra cām dicturū me ista pfatus sū: dū Pilatus foras egredit̃.
Secunda Pilati de Iesu sententia liberatoria.
Vnc quid ille regressus in prætōrium finito examine: ad Iesu iu-
stificationē dicat: audiamus. Ecce adduco eū uobis foras ut co-
gnoscatis quia nullā inuenio in eo cām. O Iudei examinaui ho-
I minem quē in prætōrium examinandū adduxistis: ut de criminibus læ-
sæ maiestatis cōuictum damnare ad mortē. Ego cum oēm industriā ad-
hibuerim examinādo: nullā in eo cām inuenio: ppter quā morti debeat
adiudicari. Et profectō si prætōrium meū fuissetis īgressi: in illo causam
nullam uestre accusatiōis: uro examine uerā inuenissetis. Sed quia præ-
tōrium nō estis īgressi: ne forte a me parum exacte examinatum illum
fuisse putetis. Adduco eum uobis. i. per uos examinandum foras præto-
K rium. Q uia id ingredi non uultis: dispenso uobis: facultatem dans exa-
minandi reum. Dispenso etiam de loco. Rei examinantur in prætorio:
præsede pro tribunali sedente: adduco eum foras: examinari a uobis per-
mitto extra prætoriū: ut cognoscatis uestro examie: ut cognoscatis expe-
rientia

rientia teste: non tantum mea relatione: quia nullam causam unde puniendus sit inuenio diligenter inquirens: in eo: in eius uita: in eius moribus: in eius operibus.

Lucas.

Iterata accusatio Iesu a pontificibus corā Pilato.

T illi inualescebant dicētes: cōmouit populum per uniuersam iudeam incipiens a Galilea usq; huc. At illi furore feruidi: & nihilominus astuta malitia pleni quia sciebant præsidiē uerū dicere: & sui ipsorum examine cōuinci non dubitabāt: examinare respuētes: ne cogantur liberare: quē opprimere student: inualescebāt p̄sistētes in accusatoris offō: & ne iudices fierent: uno noīe accusatiōes tres illas simul inculcabant: dicētes: Cōmouit populū per uniuersam iudeā. Verum est q̄ nunc dicitis: si mō id recte itelligi uultis. Cōmouit certe populū ad errorum pōnitentiā: cōmouit populum ab impietate ad pietatē: a crudelitāte & odio ad mutuā charitatē. Commouit autē sancta doctrina: sanctis operibus: miraculis innumeris. Cōmouit uero a Galilea: qđ nomē trāsmigrationē sonat: usq; huc. Cōmouit ut trāsmigrare faciat ab erroribus impietatū: ad uiam pacis. Sed non cōmouit ut falso itelligi uultis: non cōmouit per seditiōes: per rebelliones: & auariciā retinendi census Cæsari debitos: nō cōmouit ut se regem faciat per arrogātiā & ambitionem: cōmouit per deuotionē. Pilatus igitur qui hanc iudeorū astutiam & impudentē proteruiā accusandi studio inualescēdi urbanitate qua illos de accusatoribus iudices eē inuitauerat: retundere nō potuit: per astutiā & ipse se uolens ab eorū importunitate liberare: & uxoris nuncio satisfaccere: seq; a periculis & malis per somnium uxori imminere monstratis eximere Iesum alteri iudici remittere machinatus est.

Tertia Pilati de Iesu sententia remissoria.

AVDIENS itaq; Galileā: interrogauit si galileus esset. Et ut cognouit q̄ de Herodis potestate esset: remisit eum ad Herodem qui & ipse Hierosolimis erat illis diebus. Volui uos iudices cōstituere: renuistis. Gesi me iudicem: nō acquieuistis iustæ sententiæ. Fortasse non ab re dicto meo stare noluitis. Tuli. n. sententiā contra reum meæ iurisdictioni nō subditū. Melius erit suum adire iudicē: qui uobis satisfacciat. Hic quē accusatis galileus est: & nunc Herodes illi prouinciæ p̄siciens est in Hierusalem: ne de me: de uobis cōqueri possit: remitto Herodi de suo hoīe

iudicium. Ita se existimauit exoneratum iri/hoc de iudicio. Lucas.

Distributio quinti examinis/qui pro numero iudicum tertius uenit.

Erodes autē uiso Iesu gauisus est ualde. Erat. n. ex multo tpe cupiēs uidere eum: eo q̄ audisset multa de eo: & sperabat aliqd signum uidere ab eo fieri. Interrogabat autē eum multis sermonibus. At ipse nihil illi rñdebat. Stabant autē principes sacerdotū constāter accusantes. Spreuit autē illum Herodes/cum exercitu suo: & illudit indutum ueste alba: & remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die. Nā antea inimici erant ad inuicē. Continet hoc examē/Iudicis lētitiā curiosā: Interrogationes eius extra cām. Taciturnitatē Christi: Pontificū accusationes: Iesum a iudice cōtemptū & derisum. Tādemq; ad Pilatū remissiōe cōcludit. Sigillatim nūc singula declaremus.

T Substinate igit' hic ad ista intelligendū & uigilate mecū dū illa declaro.

V Erodes autē nō q̄ occidit pueros: qui inq̄ magos ī Bethleem misit. Hic. n. filius fuit Antipatri idumei pcuratoris regni iudeo-

rum pōtifice Hyrcano. Ille nanq; primus Herodes regnauit in iudea: mortuusq; narrat' in euangelio anteq̄ Christus duodecimū ætatis annum ageret: Reliquit ex se filiū Archelaum & eū post necatū Antipatrum/regē testamento designauit. Reliquit etiā Antipam/quē tetrarchā instituit Galileæ: & his post mortē pr̄is firmatus in tetrarchia ab Octauiano Herodes noiatus ē. Herodes igitur prioris Herodis filius uiso Iesu gauisus est ualde: sed nō sane. Gauisus est fastu & iactantia sui principatus: q̄ remitteret ad eū pr̄ses Romanus reos suæ iurisdictionis: & illos non auderet punire uel absoluere: pr̄sertim q̄ remitteret talē reum: ad quem capiendum una cohors Romanorū militū illustriū sane & bellacifsimorū arma sumpserat: Cuius retinēdi gr̄a: pr̄cipes sacerdotum scribæ & pharisei: suos ministros per totā noctem uigilare fecerāt: & ipsi ex magna parte uigilauerāt. Quē illi ipsi summi sacerdotes: scribæ: pharisei: & populi seniores: tanti & tales uiri corā Pilato accusauerāt: & ad accusandum coram se ipso uenerant. Existimans ergo pro sua uirtute & potestate Herodes se tali reo: talibusq; accusatoribus iudicē datū: & a tāto uiro romano pr̄side se habitū idoneū ad iudicandū quasi plus iurisdictionis haberet: aut plus industriæ inter tales actores & talem reū adiudicandū haberet q̄ Romanus pr̄ses. Gauisus est ualde: stolide existimans se tantū fieri merito uel industria. Cum tñ iudex factus esset Pilati cautela. Gauisus est etiam per ambitionē curiosā. Quia satisfactū erat suo curioso desiderio: Erat. n. cupiēs ex multo tēpore uidere Iesum: eo q̄ audiuerat multa de illo: quæ nō credebat: & an uera essent: nō ut se emēdaret:

sed ut

sed ut inani curiositati satisficeret: scire ab eo desiderabat. Spabat aliqd
 signum uidere fieri: nō discere uolēs: ut bonus fieret: sed nouitate opis
 oblectari. Interrogabat aut eum multis sermonibus. Existimo q ad cām
 non faciebant: ideo ipse Iesus nil illi rñdebat. Fortasse interrogauit quō
 in cana Galileæ uocatus ad nuptias aquā uertisset in uinū. Q uō super
 mare Galileæ siccis pedibus ambulasset. Cur legionē dāmonū misisset
 in porcos. Q uid de porcis illis actū eēt. An bis de modico pane tm̄ nu-
 merum hoīum faciasset. Q uō ductus ad mōtis superciliū ut daretur in
 præceptis. Nusq̄ præter oīum opinionē comparens: per medium præcipi-
 tare eum uolentiū trāsisset illæsus. Q uō nuperrime cū illū lapidare uel-
 lent iudei: abscondisset se: & securus de templo exiuiisset. Tāta hominum
 multitudo delusa. Aliquid horū pro sua temporanea salute doceri for-
 te postulabat. Aut saltē uidere illū simile aliquid faciētem quærebat. Nō
 mirū si talibus sermōibus Iesus nō rñdebat. Nihil. n. responsione dignū
 ab illo quærebat: qui uentosa curiositati: & momentaneis: aut uolanti-
 bus utilitatibus studēs: interrogabat. Princeps aut sacerdotum & scribæ:
 qm̄ tempus inutiliter elabi uidebant: & uerebātur ne forte Christus: aut
 rñdendo: aut opando: se Herodi gratificaret: stabāt. Infoelices qui ama-
 bant primos accubitus in cœnis: & primas cathedras in sinagogis: & uo-
 cari ab oībus hoībus rabbi: Q ui pro offō sedere iter primos sunt soliti:
 per inuidiā & iracundiæ rabiem: sui ipsorum obliti/stabāt quasi mediæ
 sortis hoīes: accusatores facti: corā nepote idumæi Antipatri/paulo ante
 pcuratoris Hyrcani iudeorū pontificis. Habet certe inter cætera mala in-
 uidia hoc pessimū: ut sibi ipsi inuidus ardentē & libēs detrahat/mō in-
 uiso speret eē damnosus. Stabant accusantes eū cōstanter. i. perseverāter
 & impudēter. Non. n. cessabant uociferari/ne Iesus Herodi posset rñde-
 re: uel ne rñdens audiret: pseuerāter illi impudētissimeq; clamabant/ac-
 cusationes cōtexētes somnias. Ita Herodes hos incessanter clamare ac-
 cusando pspiciens/ & Iesum semper tacentē contuēs/quasi pusillanimē/
 & horrifonis uocibus præ timore stupidum existimauit/q cū posset eua-
 dere fauore iudicis/uti oblata occasione nesciret. Spreuit ergo eū cū exer-
 citu suo. i. cū multitudo qua stipatus erat: tanta quæ ad exercitum suf-
 ficeret. Vel cū exercitu suo. i. cū exercitus sui principibus/ illic astantibus.
 Venerat. n. in Hierusalem ad diē festū. Et quia non satis erat Pilato paca-
 tus: & magnā populi affluentiam sciebat frequētare festiuitatem: duxe-
 rat secum armatorū ingentem manum: quā circa se stare iussit cum uidit
 ad se tantam multitudinē uenire iudeorū & sibi non amicorū. Præsertim
 uero cū uidit pontifices regnare solitos: & phariseos quos sanctitatis opi

Y

Z

A

B

C

niōe nouerat in populo oīa posse. Ergo cum exercitu suo/quem uel pro
sui tutela: uel ad iudicii festum armauerat/qm̄ & Pilatū cohortē militū
armasse cognouerat/Spreuit eū & illudit non impie fatigando: sicut fece
rāt ministri pōtificū: sed urbane iocando/Indutum ueste alba: qua inter
Romanos utebantur ad publica officia designari postulantes. Q uasi &
dñs Iesus per suffragia populi: pro innocētia quam alba præferunt uesti
menta regnum quæreret. Rem ea ætate sane ridiculā. Q ñ nō suffragiis
populi iudeorū: sed impiis Romanorū magistratus condonabātur. Et re
misit illum ad Pilatū. Et facti sūt amici Herodes & Pilatus: Nam antea
fuerant inimici. Venit dñs Iesus Christus nunciare pacē hominibus bo
næ uolūtatis. Vis scire q̄ efficaciter hoc adimpleuerit: Per eius dolores &
pœnas: per eius derisus & īproperia/Herodes & Pilatus amici facti sunt.
Gratificatus est Herodi Pilatus: mittēdo illi suæ iurisdictionis reū. Grati
ficatus est Pilato Herodes illū remittēdo ad Pilatum. Vñ hic quasi iuris
dictionem suam cedens beniuolentiam promeruit. Ille quasi non attin
gens alienam recōciliationem est assecutus.

Prophetia de sententiis remissoriis & accusatorum iniquitate.

Ræuiderat ista ppheta qui dixit in psalmis. Saluum me fac dñe
qm̄ defecit sanctus. Saluū inq̄ fac me in sancto pposito patien
tiæ: fac me pro tuo decreto ptingere ad mortem crucis. Sed qua
re id postulas bone Iesu? Q uoniam defecit sanctus/Iudex. s. & minister
iustitiæ: Pilatus cognoscens innocētiā meā cū de ea monitus ab uxore
fuiſſet: defecit a proposito cōtra me iudicādi. Defecit Herodes tetrarcha
sanctus & ipse pro offō quod gerit/uolens officio liberatoris in me fun
gi. Q m̄ diminutæ sūt ueritates a filiis hoīum. Interrogauit me Pilatus:
quid est ueritas. Secutus est nugas & fallaces astutias/ut p spēm deferēdi
honorem Herodi me liberaret. Herodes insup qui de faciētibus ad cau
sam/ut dānaret uel absolueret quærare debuisset curioso studio tempo
ranæ oblectatiōis inutilia quæsiuit. Ita quoniā diminutæ sunt ueritates
a Pilato studente tergiuersatiōibus: & ab Herode studēte curiositatibus
atq; a iudeis studētibus falsis criminibus saluū me fac in tuo decreto. Va
na locuti sunt unusquisq; ad pximū suū: labia dolosa in corde & corde
locuti sunt. Vnusquisq; horū trium: & imprimis Pilatus iudex locutus ē
uana ad pximum suū Herodē: pximum gubernādi offō/dum ille Gali
leam: iste Hierosolimā prouinciam: ambo iudeā gubernarent. Locutus
est inq̄ Pilatus Herodi uana. Q ñ per spēm honoris remittit ad eū me
iudicandū. Cum in ueritate nō pro honore præstando/sed pro onere de
ponendo id faciat. Herodes quoq; locutus est ad Pilatū uana. Q uādo
Iesum

Iesum remisit Pilato / quasi iam habenti iurisdictionem in reo: pro loco
 capturæ / p iure ciuitatis: quæ omnibus iudeis quasi metropolis erat. Cū
 in ueritate actores reumq; cōtemneret: & iudex esse non dignaretur. Lo-
 cuti sunt uana iudei Pilato & Herodi uanas accusationes & ueritate pe-
 nitus uacuas. Ita unusquisq; istorum ad proximū suum / locuti sunt ua-
 na. Omnes asserentes aliud: aliud intendentes longe diuersum. Disper-
 dat dominus uniuersa labia dolosa / iudeorum imprimis accusantium.
 Disperdat inq; ut deponant dolum & nequitiam pōtiffices scribæ & pha-
 risei: & per pōnitentiam loquātur ueritatem. Disperdat dolosa labia Pi-
 lati per astutias Iesum non pro ueritate liberare conantis. Vt postquā ini-
 que iudicauerit: per uanum timorem deponat illum: & accipiat solidū:
 deponat seruilem / & accipiat filialem: Et linguam magniloquam: He-
 rodis se magnificantis: & spernentis salutis auctorem: linguam inani-
 ter & curiose interrogantis / disperdat etiam dominus. Qui dixerunt lin-
 guam nostram magnificabimus. Dixit hoc Pilatus magnificans se de
 astuto consilio: quo eximi sperauit ab onere iudicandi. Linguam no-
 stram magnificabimus quādo Romanus præsides eum remittet Herodi:
 ut agnoscat modestiā nostram. Linguā nostram magnificabimus: Q n̄
 uerba magnifica / restituēdo illi hoīem suū accumulabimus. Dixerūt iu-
 dei linguam nrām magnificabimus / impudenter confingendo magna
 crimina: quæ magna uoce expōemus. Dixit Herodes. Linguā nostram
 magnificabimus. Quādo se magnificatum existimauit a Pilato mittē-
 te / a iudeis adducentibus: & iudicari ab illo poscentibus. Linguā nostrā
 magnificabimus: dixit Herodes & eius exercitus: Q n̄ magnū aliquod
 signū / quod uiderimus loquemur aliqñ his qui uidere non potuerūt: la-
 bia nostra a nobis sunt. Dixit Pilatus: Præsidis fungor offō: potestatem
 habeo crucifigere te: & ptātem habeo dimittere te: Mihi nemo præsidet
 in ciuitate. Dicūt iudei sumus pōtiffices: supiorem in nostro offō nō hñ-
 tes: Sumus scribæ: scia legis præcellētes. Sumus pharisei hoīum opiniōe
 præstātissimi. Sumus populi seniores qui corā quocūq; iudice loq possu-
 mus ex offō. Dixit Herodes. Sum Herodes tetrarcha. Tm̄ mihi tribui-
 tur / ut præsides Romanus / de meæ iurisdictionis hoībus / iudicare non au-
 deat. Pōtiffices scribæ & pharisei iudicium meū extra iurisdictionē meā /
 in eorum metropoli subire cogūtur. Dicunt ergo hi hoīes. Labia nostra
 a nobis sunt. Non loqm̄ur iussis: sed nostra uoluntate. Labia nostra a no-
 bis sunt: Verum dicitis si ad quid addideritis. Sunt ad loquendū uersuta
 Pilato: iniqua iudeis: stolidi Herodi. Vere ad hæc sunt a uobis: a deo
 sunt: ut loquamini simplicia: pia: solida. Quis noster dominus est.

Nemo tacendi uel loquendi nobis legem imponere potest. Q uis noster dominus est? Est ne hæc iudeorum caterua: dominus meus dicit Pilatus: ut propterea indebite condemnem illum pro cuius pœna tot mala passurus sum/quot per somnium uidit uxor mea? Mihi nocere posset hominis huius interitus: cuius salus prodesse potest. Remittam igitur illū alio iudici pro mea libertate. Q uis noster dominus est id facere prohibens? Dicunt pōtiffices scribæ & pharisei. Est ne hic nazarenus dominus noster: ut substinere debeamus tam apertas redargutiōes ab eo? Vera fit hic figura Ioseph? Nunquid rex noster eris: aut subiiciemur ditiōi tuæ? Q uis noster dominus est? Hic ne Iesus Fabri & Mariæ filius natus in præsepio? Somniator est. Venite occidamus eum: & uideamus quid illi prosint somnia sua. Herodes quoq; quia quod desiderabat assequi non potuerat a domino Iesu Christo: illum spernens: iudeos fastidio habēs: Pilato par referre uolens: dicit. Q uis noster dominus est? Est ne hic Iesus ille quem pater meus Herodes primus huius nominis in iudeorum terra tenens principatum: & rex Hierusalem timuit ne illi regnū auferret? En qualem timuit? Q uis noster dominus habitus est opinione paterna? Q uis noster dominus est? Hi ne improbi pontiffices: scribæ & pharisei? En q̄ importunæ aures nostras obtundunt. Misellum illum suis uerbis stupidum effecerunt: ut loqui non possit: & si loquatur audiri nequeat. Sunt impedimento ne assequar quod affecto. Videre scilicet signum aliquod ab eo fieri. Cur pro tam improbis & importunis hominibus iudicandi onus subibo? Sunt ne ipsi mihi domini? Q uis noster dominus est? qui superiorem hac in regione non habeo? Cum Romanus præses hodie professus sit me libere dñari: a quo si talis existimor: qualis ille obsequio protestatur. Q uis noster dominus est: ut prohibeat uices non repēdi? Remittam ad illum reum & accusatores. Nolo istis morem gerere. Illi nolo debere. Hunc Iesum nolo uideri timuisse. Si eū occidero metuuisse uidebor ne me tetrarchia mēdicus spoliaret. Si dimittam nolo uideri fecisse ad gratiam. Cum alia quædam ad rem hanc faciētia profundius intuenti propheta dixisset concludit aperte. In circuitu impii ambulant. Impii inq̄ pontiffices: scribæ: & pharisei ambulabant: in circuitu a Pilato ad Herodem: ab Herode ad Pilatum. Herodes tamen & Pilatus ambulantes in suarum circuitu iniquitatum: interuentu tamen domini Iesu ad mutuam redeunt gratiam. Iudei in suæ perfidiæ stmulis circumuoluti: finem sub Herode nullum inuenire potuerunt.

Lucas.

Condemnationis

Condemnationis primæ contra Iesum a Pilato diffinitæ narratio & distributio.

PILatus aut cōuocatis principibus sacerdotum & magistratibus & plebe: dixit ad illos. Obtulistis mihi hūc hoīem q̄si auertentē populū. Et ecce ego corā uobis iterogans/nullam cām inuenio in homine isto: ex his in quibus eum accusatis. Emendatum ergo illum dimittam: qui de crimine ad accusatorum instantiam sententiā laturi sunt: Ante omnia ad illam audiendam partes uocant. Illis adstātibus merita

causæ recensent: ne de incertis & indiscussis iudicare uideant. Iudicāt tandem qñ de actis in cā cōclusionē elicientes sniam pferūt. Tria hæc/si bñ pspicias: Pilatū egisse Luca narrāte cōperies: Vbi. n. dicit: cōuocatis nāq; magistratibus & plebe: nōne apertissime oēs accusatores ad sententiā audiendam citatos referre uidet: qm̄ hæc tria hominum genera Iesum accusare iam inotuit: Vbi uero dicit. Obtulistis mihi hoīem hunc. Ipsum reū coram tribunali ad sniam audiendā nonne luce clarius monstrat adductum. Insup dum dicit quasi auertentē gentē nrām &c. causæ merita plane pstrinxisse iudicē nōne cōstat: Emendatū ergo dimittā. Sentētia ē condēnatoria partim: & partim absolutoria. Condemnat ut his qui adduxerunt quasi reū Iesum ad iudicium in aliquo morē gerat: eorūq; furorē iusti castigatione cōtemperet. Absoluit quia dānatiōis causam nō inuenit. Vide qūo exactis Pilatus sententiā inferat. Ergo quia tanti actales uiri: obtulistis hunc hoīem: in iudicio: quasi auertētem populū: Ne leuiter oīno ac iniuste capere: adducere: & accusare uideamini: emendabo eum uerberibus: ut pœna iusti iniustitiam & leuitatē uestram contegat. Quia uero nullam causam in eo inuenio: ergo dimittam eū emendatum. Bone Iesu: quia Annæ respondisti: de discipulis & de doctrina quærenti: es alapa a seruo percussus in faciem. Quia Caiphæ respondisti sub iuramento: esses ne filius dei interroganti: palmis & pugnis contusus es: uelatus: delusus: perq; noctem totam dure uexatus. Quia Pilato satisfecisti pro criminibus obiectis: tractus es ad tribunal Herodis. Quia friuolis & futilibus Herodis interrogationibus nihil respōdisti: deluderis & remitteris ad Pilatum. Si respondendo satisfacis: non relaxaris. Si substinendo taces: iterum iudicio susteris. Quis tandem finis erit his angustiis: Substinate & uigilate mecum.

Matheus.

& ii

314
Vnc milites præsidis suscipientes Iesum in prætorio cōgregauerunt ad eū uniuerſam cohortē. Et exuentes eū/clamidem coccineā circūdederunt ei. Et plectentes coronā de spinis posuerunt super caput eius: & arundinem in dextera eius: Et genuflexo añ eū illudebant eū dicentes. Aue rex iudeorū/Et expuentes in eum acceperunt arundinē & pcutiebant caput eius. Ioannes. Exiuit iterū foras Pilatus & dicit eis. Ecce adduco eum uobis foras: Vt cognoscatis quia nullam in eo inuenio cām. Exiuit ergo Iesus portans spineam coronā: & purpureū uestimentum. Et dixit eis: Ecce homo. Continet huic sententiæ executio: flagella in corpore: puncturas & percussiones in capite: derisus in habitu: sputa in facie. **Q**uorum declarationem attendite.

Executionis distributæ declaratio.

Ta fatigatus tandē fessis carnificibus: cōminutisq; flagellis: cessant uerbera: q̄a neq; locus erat in corpore: qui iteger illa posset excipere. Soluit/induiturq; a carnificibus Iesus: & dū lacere carni panni nō nimis delicati incōdite/& duriter applicant: nouus dolor accedit. Neq; tñ hic malorū finis: Caput hætenus intactū excruciat. Matheū (si hæc scire uolumus) audiamus. Tūc cum uirgis laniassent carnifices saluatorē/& iduissent ueste alba/illa. s. qua ab Herode p derisum idutus fuerat: Milites p̄sidis suscipientes Iesum in p̄torio: ubi fuerat uerberibus laceratus. Cōgregauerūt ad eū irridendū uexādūq; uniuerſam cohortē: quæ ad illū capiendū in armis steterat: Vt uideāt pro quali cā pōtifex scribæ & pharisei tot arma mouissent. Deridētes igit iudeorū timorē & stultitiā: p obprobria quæ iferūt saluatori: tāto apparatu p tales uiros capi iussō. Exuētes eū/Albā uestē ab Herode traditā: quasi cādidato & magistratū affectanti: Clamidē coccineā circūdederūt ei: & plectētes coronam de spinis posuerūt sup caput eius & arundinē in dextera eius. Alludūt milites Romani Herodis derisōi. Ille quasi cādidatū & magistratū more romano deposcētē Iesum: albis uestimētis iduerat. Isti per derisū regalibus ornāt: & iuxta regis iſtitutionē oīa faciūt. Dant uestē regiā. Audi Matheum. Clamidē coccineā circumdederūt ei. Coccus est quō tingit lana in roseum ruborē uiuacissimū: quem nos rosatum dicimus/qui redactus in clamidem principatus habitū præferebat. Dant coronā. Et plectentes coronam de spinis posuerunt sup caput eius. Dant sceptrum/& arundinem in dextera eius. Talem dant coronam: tale sceptrū: quale existimāt esse regnū. Sed dum quid agant nō intelligunt: magnū indicāt sacramētū. **Q**ui oēs peccatorū spinas cōfringere uenit: spinas in capite portat: ut peccata mundi in suo corpore se ferre demōstret. Arundo in sceptrū redacta

data timorē pōt incutere: sed non frangere: sed non multū nocere: neq;
 duriter uexare pcussos. Frangitur. n. arundo si durius feriat. Iugū Christi
 suaue est & leue/ qm̄ & ipse Iesus nō uulnerat: neq; frangit. Dat pro mul-
 tis aīam suā/ moritur p iustitia: ut peccatores iustificet. Sed quos uiator
 rexit arundine: quos nunc aduocatus & patronus per lenitatē moderat'
 & tollerat. In fine mūdi iudex reget in uirga ferrea: & tanq̄ uas figuli cō-
 fringet ingratos: pro qbus hic leniter regēdis: arundinē ipse sumpsit ī de-
 xtera. Pro qbus quasi arūdo cōfractus est uerberibus/ ligatus ad palū: &
 quasi arūdo uētis agitata: delusionibus leuissimorū hoīum infestatus ē.
 Et genuflexo añ eū illudebāt ei dicētes. Aue rex iudeorū. Mos ē creatos re-
 ges & regalibus insignibus decoratos salutari a subditis/ & corā obediē-
 tiā pfiteri. Ne qd igit' deesset qd' ad regni derisam imaginē faceret/ Fle-
 ctunt milites genua añ Iesum obediētiae p derisū pstitit. Et illudētes ei di-
 cunt. Aue rex iudeorū/ Rex spinis coronate/ Rex arūdine decorate. Si ue-
 re rex eēt iudeorū: de qbus loqmini o milites: certe nō mentiremini. Spi-
 nae sunt illi oēs: pūgunt & lacerant/ Ciuilibus odiis deuastāt terrā suam.
 Arundines sunt uēto agitatae supbia: cōtortae inuidia: fractae ira: uacuae
 charitate. Nō satis fuerat spinis & arundine deluisse in Christo imaginē
 regiā. Expuentes in eū pro maiori uilipēdio/ accēperūt arundinē: quam
 pro sceptro dederant. Et pcutiebant caput eius. Flagella corpus uexaue-
 rant: & lacerauerant. Corona spinea caput excruciat: & derisui tradit af-
 flictum. O bone Iesu quanta est tibi animi constantia? In tot cruciatibus
 taces: dolorē contines. **Q**uis hāc te iubet silentio prāterire? Obediētiae
 studium quo deo patri uis eē morigerus. Zelus iustitiae: cui pro peccatis
 hominū satisfas. Charitas ad fratres: quos per tā duos cruciatus eripis
 a pēnis. **Q**uis nrūm igit' tecū non sustineat & uigilet. **Q**n̄ pro nobis
 tam acerba tu sustines? Vere nūc uidemus oēs q tristis est usq; ad mor-
 tem aīa tua. Fac nos domine tanti amoris: tanti laboris non imemores:
 non ingratos. Exiuit iterum foras Pilatus & dixit eis. Ecce adduco eum
 uobis foras: ut cognoscatis quia nullam inuenio in eo causam. Exiuit er-
 go Iesus portans spineam coronam & purpureum uestimentum. Et di-
 xit eis. Ecce homo in quo executa est castigationis sententia. Melius di-
 xisses o Pilate. Ecce homo iniuste captus: inique accusatus: ignominiose
 circūductus: indigne delusus: crudeliter uerberatus: & spinis coronatus.
 Ecce homo. Dic o Pilate quem dānare iuste non potui. **Q**uem nō casti-
 gare: sed cogente iustitia debui liberare. Ecce hō/ in quo prima tua diffi-
 nitua snia a te ipso frustrabit' o Pilate. Nō. n. dimittes quē dimittēdū p
 sua inocētia dclarauiſti. Cōtētiōe nāq; improba & horrisōa iudeorū sniam

tuā a qua nemo prouocauit: quæ te iubente & adhuc pro tribunali sedē te executioni mādari iussa/est reuocabilis. Infontem opprimes & quem iniustis laniaſti uerberibus/tandem morte mulctabis. Ita una die de hominis uita innocētissima absolutoriā prius: deinde ad durissimū genus mortis cōdēnatoriā sententiam ptulisse: æterna infamia laborabis. Subſtinete uos hic & uigilate mecū: eoq; mentis studio audire ne pigeat secūdam Pilati contra Iesum sniam/quo primam uigilantissime percepistis.

Secunda Pilati contra Iesum sententia.

IVDEOrum gentis efrontem efferatamq; superbiā: Pilati inconstantiam. Amborum tergiuersationes intermixtas. Amborū etiā iniquitatē/huius in damnādo ad crucē Iesum: Illorum inextorquēda damnatione. Euangelistæ nunc nobis referāt. Ioannes incipiet: Reliqui (ut cuiq; locus fuerit) prosequuntur. Ioānes. Cum ergo uidissent eū pōtiffices & ministri: clamabāt dicētes. Crucifige crucifige eū. Dicit eis Pilatus. Accipite eū

uos & crucifigite. Ego. n. nō inuenio in eo cām. Rñderunt ei iudei. Nos legē hēmus & secūdū legē nrām debet mori. Q uia filiū dei se fecit. Cū ergo audisset Pilatus hūc sermonē magis timuit. Et igressus ē p̄toriū iterum & dixit ad Iesum. Vñ es tu? Iesus aut̄ rñsum non dedit. Dicit ergo ei Pilatus. Mihi non loqueris? Nescis quia ptātem habeo crucifigere te: & potestātē habeo dimittere te? Rñdit Iesus. Non haberes potestātē aduersum me ullā: nisi tibi datū eēt desup. Propterea qui me tradidit tibi: maius peccatum habet. Et exinde quærebat Pilatus dimittere eū. Matheus. Per diē aut̄ solēne consueuerat præsēs populo dimittere unū uinctū quē uoluissent. Habebat aut̄ unū uinctū isignem qui dicebat̄ Barrabas: qui iuxta Ioānem erat latro: iuxta Matheū & Lucam in seditione fecerat homicidiū. Congregatis ergo illis dixit Pilatus. Q uē uultis dimittā uobis: Barrabam: an Iesum qui dī Christus? Sciebat. n. q̄ p inuidiā tradidissent eū: Principes aut̄ sacerdotū & seniores psuasērūt populis ut peterent Barrabam: Iesum uero pderent. Rñdens aut̄ præsēs dixit: Q uē uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerunt Barrabam. Dixit illis Pilatus. Q uid igitur faciā de Iesu qui dicit̄ Christus? Dicūt oēs crucifigatur. Ait illis p̄sēs. Q uid. n. mali fecit? At illi magis clamabant crucifigatur. Ioannes. Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris. Oīs. n. qui se regē facit contra dicit Cæsari. Pilatus aut̄ cum audisset hos sermōes adduxit foras Iesum/

Et sedit

Et sedit pro tribunali in loco qui dicitur Licostratos. Hebraice aut Gab batha. Erat aut pasceus pasce hora quasi sexta. Et dixit iudeis. Ecce rex uester. Illi aut clamabant. Tolle tolle crucifige eum. Ait illis Pilatus. Regem uestrum crucifigā. Responderunt pontifices. Non habemus regē nisi Cæsarem. Matheus. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret: sed magis tumultus fieret/accepta aqua lauit manus coram populo dicens. Innocēs ego sum a sanguine iusti huius/uos uideritis. Et rñdens uniuer sus populus dixit. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Lucas. Tunc Pilatus adiudicauit fieri petitionē eorum. Matheus. Tunc dimisit eis Barrabam: Iesum uero flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Sigilla tim nunc singula examinemus.

Crudelis iudeorū proteruitas declaratio.

Vm ergo uidissent eum pōtīfices & ministri clamabāt dicētes/

Crucifige crucifige eū. Nō satis est nobis hūc laceratū eē uerberi bus/Volumus ēt uita priuari. Dixit illis Pilatus. Q m illi estis i-

placabiles: neq castigatio tā dura hoīs innocētis uos ad clementiā flecte re potest. Accipite eum uos adiudicandum: & crucifigite & cruci adiudi cate. Ego. n. in eo non inuenio cām/Vnde illum ne dum cruci/sed neq

mitiori morti adiudicare possim. Rñderunt ei iudei. Nos legē habemus a Cæsare/ne iudicemus ad mortē. Tuū est ex officio hoc facere. Secundū

uero legem nrām/quā tu inter nos iudicans seruare teneris. Debet mori quia filiū dei se fecit. Apparet hic crimina de quibus eū accusauerāt fuisse conficta. Q ñ non perseuerant in eisde accusatores. Nihil. n. haftenus

corā Pilato uel Herode q se filium dei dixerit accusando/dixerunt. Pila tus aut auditis his sermonibus magis timuit. Nuncii ab uxore iam missi

uerba aīum pulsant. Vñ nunc audiēs Iesum asseri filiū dei/magis timet/ si illū damnauerit quas uxor per somnū uiderat poenas dare. Insup quia

audit iudeos lege agere: & ne Romanos uiolēt/nolle iudicare: se uero da tū a romanis iudicem offō iuxta legē fungi debere: magis timuit: Si illū

liberaret: ne rebellionī aliquā prāstaret occasiōē: & de iustitia denegata corā romano impatore reus fieret. Itaq pauore anxius reuertit in ptoriū

cogniturus si possit/an filius dei sit hic reus/qui tā obstinatae morti adiu dicari deposcit. Et ingressus est ptoriū iteq: & dixit Iesu: unde es tu? Au diuerat eū esse galileū: sed locū certū non audiuerat. Iesus aut rñsum non

dedit ei. Iam enim abunde huic interrogationi responderat: qñ dixerat regnum suū non eē de hoc mundo. Q uando dixerat se ad hoc natū: &

ad hoc in mundū uenisse: ut testimonium perhiberet ueritati: quādo di xerat oēm qui est ex ueritate eius uocē audire. Hæc si Pilatus intelligere

uoluiſſet: aperte uidiſſet unde eſſet Ieſus. Sed quia cæcus erat & ſurdus
 animo (Vbi uero nō eſt auditus: ſermo fundi nō debet: præſertim cū ſe-
 mel ſatis dictū ſit) ideo nō rñdit Ieſus. Expertus ē et erat Ieſus Pilati puſil-
 lanimitatē: qui non pro iuſtitia ſed pro aſſentatiōe: ut morem geſſiſſe iu-
 deis & aliqd illis ipartitus uideretur/ eū tam acerbè flagellis cædi iuſſerat.
 Sciebat certiffime q̃ timore uano illū eēt cruci adiudicaturus. Iō Ieſus rñ
 ſum non dedit ei. Dixit ergo Pilatus. Mihi nō loqueris? Neſcis quia po-
 teſtatē habeo ſolus in prouincia crucifigere te ſi uolo aſſentiri accuſatori
 bus tuis: Et ptātem habeo dimittere te/ uiuū liberū/ & impunitum cōtra
 accuſatorū uoluntatē? Cur igitur taces? quaſi ignorās poteſtatē meā? aut
 quaſi negligens illā? Non me in hoc negligis: neq; meæ poteſtati detra-
 his: ſed tuā ſalutem piclitaris. Satiuſ eſt te rñdere ſaluti tuæ ſtudentem: q̃
 tacere negligentē. Rñdit Ieſus. Nō hñs in me ptātē ullā niſi tibi datū eēt
 deſup: p̃pterea maius peccatum habet qui me tradidit tibi. Ambigi non
 poteſt oēm poteſtatē a dño deo eſſe: & hoc ſenſu ueritatē non eē menti-
 tam/ Q̃ n̄ dixit non hñe Pilatū in ſe ptātem niſi datam deſup. i. a deo ſu-
 per oīa p̃ſidente. Sed quæ addidit dñs Ieſus ex hoc ſenſu ſequi non pñt.
 Non. n. quia deus dedit Pilato iudicandi poteſtatē: ut dator uniuerſalis
 uel ſpecialis. Ideo minus peccat Pilatus iudicando q̃ iudei ad iudiciū ad-
 ducendo: & dānari petendo: hñt & ipſi a deo adducendi & trahendi po-
 teſtatē/ qñ ea nō facerēt: niſi deus ea fieri: & p̃ illos fieri uoluiſſet: iōq; mi-
 nus nō peccāt: q̃a habēt a deo opis poteſtatē. Q̃ m̄ non iō peccāt ut deo
 obediāt: ſed ut ſuæ impietati ſatiſſaciant. Deus ē poteſtatē opis diſtri-
 buit nō ad abuſum: ſed ad publicā utilitatem: ſecundū rectā rōnis regu-
 lam exercendā. Licet igitur ille ſenſus uerus ſit: nō tñ ſatis accōmodatus
 eſſe uidet. Q̃ n̄ illi ſequentia nō concordant. Exiſtimo igitur ſaluatorē
 n̄rū per ſuam ineffabilē ſapientiā hoc dicere uoluiſſe. O Pilate tu qdē
 habes in me ptātem necis & uitæ: ſed nō es ſup̃mus iudex: habes ab alio
 ſuperiori te: ptās tua eſt deſup: non ſolū a præſidēte in uniuerſa republi-
 ca mundi: non ſolū pro offō ſubditus es deo/ es ſub impatore Romano-
 rum hic præſes miſſus. Ita poteſtas quā ſuper me hñs/ data eſt tibi a Cæſa-
 re monarcha reip. cui ſeruis. Neq; ab illo ſolo hanc habes. Hñs etiā ami-
 cog; Cæſaris fauore: & ſenatus interuētū: quos uereriſ: apud quos times
 accuſari a iudeis: ſi te qualē uolūt iudicē nō exhibueris. Scio in me nō ſpō-
 taneum geris iudicis officiū: ſed a qbus accepisti iudiciariā poteſtatē for-
 midans iudicem te gerere cōpelleris. Itaq; quia nō affectate: neq; ſponte
 ſed quaſi inuitus ex offō mecū agis/ & peccas timore/ minus peccas q̃ qui
 ſponte per inuidiā peccant. Iudeog; conuentus: qui me tradidit tibi/ tu ſi

posses nō iudicares iniuste: & oīa facis ne iudices. Contra illi oīa faciunt ut te per iniustā snīam opprimere me cōpellant. Cognoscant hic iudicū subornatores: & iustorū iudiciorum pueriores: dum hęc agūt/grauius se peccare q̄ iudices. Non mea hoc sed sapiētissimi Iesu uoce sancitum est. Maius peccatum habet qui me tradidit tibi inique iudicandum q̄ tu qui tātum pro officio iniuste iudicare compelleris/aut aliunde q̄ propria uoluntate es adductus ut iudices.

Pilati inconstantia siue leuitas & pusillanimitas.

Texinde ex modesta rñsione dñi Iesu quæ alio sensu supba redderetur & inepta/**Q**uærebat occasionē: per quā dimittere eū/ & se cōseruare quasi functū offō posset. Recurrit ergo ad ius cōsuetudinis: ut saltē per illud sine iniuria iudeorum Iesum liberaret. Instabat pascha & azimorū solēnitas: qua nullā præstantiorē habebant. Et quæ hęc erat solēnitas & gaudiū ac grarum actio pro liberatione hebreorum de seruitute regis Aegypti. Ipsi quoq; liberabāt unū q̄tumlibet reū ēt dānatum & reseruatum ut moreret: hoc est quod dicit Matheus. Per diem aut solēnem/diem paschæ oīum solēnissimū: consueuerat præses populo dimittere liberū a pœna unum uinctū carceratum & cōpeditum & morti damnatū quem uoluissent. Pro quacūq; culpa: pro quouis scelere mori meritis esset. Hęc existimauit uiam ad liberandū Iesum: quā nō sua: sed populi electione uideret ingressus. Cum multos haberet morte dānatos in carcere & cōpedibus uinctos: oīumq; scelestissimū & odiosum maxime parti populi: Barrabam simul cōstituit cū Iesu optione populi pponere liberandū: sperans cū infamia criminū: cum turpitudine uitæ: cū morum detestatione: tum odio factiōis/Barrabam a populo post haberi: & Iesum eligi liberandū/Saltē ab ea factione: de qua in seditiōe Barrabas hoīem occiderat: hoc est quod dicit euāgelista. Habebat autē tunc uinctum insignē/sceleribus & infamia uitæ detestabilis: qui dicebat Barrabas. i. filius magistri: quasi oīum scelerū disciplinam tenēs: filius magistri diaboli: oīum flagitiorū magistri sagacissimi. Hic porro Barrabas iuxta Marcū & Lucam in seditione fecerat homicidiū. Secundū Ioannem. Erat aut Barrabas latro. Vide qualia crimina: Vere hic adimpletū est de dño Iesu illud ppheticū: & cum iniquis deputatus est. Potuisti Pilate: dū nescis: adimplere pphetiam: nō potuisti iudeorū peruertere nequitiam. Forte pro romana modestia non absurde sperauisti a iudeis Iesum eligi: & Barrabæ præferri. Ita de se ipso argumētū sumens/cōgregatis illis principibus sacerdotū scribis & phariseis/cū populis: quos pro fauore secum duxerant. Dixit Pilatus. **Q**uē uultis dimittā uobis/Barrabam an Iesum

X

Y

Z

A

B

X qui dicitur Christus? Artificiosa præsudis oratio: Barrabam prætulit: ut odio nois: & uitæ infamia: illo exploso Iesus acceptaret. Iesum uero pponens secundo loco addidit: qui dicitur Christus: quasi dicat Barrabas qualis sit oēs norunt: nihil de illo dico amplius: nisi Barrabas. Iesus autem dicitur Christus: non maleficus: non Barrabas qui cōuictus est seditiosus homicida & latro. Q uē uultis uobis dimittā? Penitus ne & suo ipso noie infamem: An hoīem genere moribus & multorū uoce religiosum? Falleris Pilate. Opinioni nanq; tuæ nō suffragabitur artificiosa pponēdi rō. Errasti: similia se inuicem eligūt. Applaudit iniquus iniquo. Iudei iniquitate pleni: malunt Barrabā sui simile uiuere: q̄ Iesum. Hic illis impropat peccata legis: Barrabas ad peccādum se ducē: aut saltē signiferū exhibebit: Q uare principes sacerdotū & seniores psuaserūt populis ut peterent Barrabam Iesum uero pderēt. Mare sine uento nemini nocet: utq; libet sese exhibet remigabile: Vento pcinctū remis attingi nō pōt. Velis agendū est pro uētorū arbitrio: q; si magis desæuierit: uela discindūt. Temonē loco dimouet fluctus. Ita pro impetu tēpestatis: uiq; uentorū: mare extollitur: conuoluit: rapit: atq; submergit. Plebs quoq; sibi dimissa placabilis ē ad prosequendū: iustū & æquū facile persuasibilis: hanc primores pro auctoritate suis affectibus quasi uentis inquietāt: rapiuntq; spē cōsiliū quocūq; uolunt: & sæpe in furias pncipemq; sui trahūt. Pontifices itaq; addubitantes ne populi Iesum dimitti postularēt: quorū pro die festo maxima erat in ciuitate frequētia: & magna ex pte ad prætorium (spectādæ nouitatis grā) uenerant: psuasionibus inter turbas cœperūt agere. Hos terrent: illis promittūt: blādiuntur istis: interminant alios: pro cuiusq; natura plebē alloquūtur. Ita psuaserūt ut peterent Barrabam: Iesum uero pderēt. At illi. s. pōtifices scribæ & pharisei ac populi seniores: dixerūt Barrabā. Postulamus populi noie & nrō dimitti. Dixit illis Pilatus. De tanta crudelitāte & ipudentia idignabūdu. Q uid igitur faciam de iesu qui dicitur Christus? Q ñ illi præfertis Barrabā: qui nō dicitur sed est plane latro: homicida: seditiosus. A principio accusauistis Iesum seditiois: neq; tñ crimen pbare potuistis: nunc autē de latrocinio homicidio & seditioe cōuictū petitis liberari? Si Barrabam scelestū plane hoīem absoluero: quō Iesum crucifigere potero? Q uid igitur uestra opiniōe faciā de iesu qui dicitur Christus? Erit certe absoluendus: Q uando Barrabas: qui non dicitur Christus: sed latro homicida seditiosus atq; scelestus per uos absoluit. Confundimini & erubescite pro tanta incōstantia & apta nequitia. Dicunt oēs crucifigat. Oēs dicunt: ut singuli minus cōfusi uiderent. Oēs: & populum hoc dicere fecerūt: suam neqtiā cōtegere ut cunq; uolētes. Ait illis p̄ses.

Q uid

Quid. n. mali fecit? Oēs dicitis incondita plebs: neq; uestrū q̄spiā quid
 dicat/aut qua rōne dicere debeat intelligit/uel dicti causam pōt afferre.
Quid. n. mali fecit? Ego pro delicti mensura poenam statuā. At illi ma-
 gis clamabant crucifigat. Cām afferre nequeunt. Ita qđ ratione obtinere
 diffidunt: clamoribus impetuosus: furore plenis extorquere conant. Est
 hoc apud tribunalia cōe malum: ut cui minus iustitia suffragat: ipetuo-
 sius uoce tumultuans iudiciū subuertere aut turbare conet. Et sæpe quo
 magis diffidentia tegere existimat/eo magis apiat. Ioannes. Si hūc dimit-
 tis non es amicus Cæsaris. Extra cām est quod nunc dicitis o insani: imo
 penitus contra cām. Nescitis oportere/iudicem eē affectione penitus ua-
 cuū: ut non amore: odio: spe: aut timore diiudicet. **Q**uid habet ad cām
 Cæsaris amicitia. Crimina adducite cōtra reū: fauore nequitiae uestrae de
 principis grā captare desinite. Omnis. n. qui se regē facit contradicit Cæ-
 sari. hoc est aliqd/Lædere maiestatem est certe poena dignissimū. Sed quid
 ad cām? Vñ pbatū est dñm iesū Christū se gessisse regē/aut i Cæsaris p̄iū
 diciū fuisse aliqd aggressū: tertio corā Pilato: Id pponētes: & corā Hero-
 de cōstāter accusantes: pbare nō potuistis. Adducitis rōnē igentis crimi-
 nis: sed criminolum nō pbatis quē petitis crucifigi. Pilatus aut cū audis-
 set hos sermones: adduxit foras Iesum. **Q**uos uerbis mollire nequerat:
 sperauit rebus sub oculis positis mitigare. Plus. n. mouēt uisa q̄ audita.
 Adduxit ergo iesum flagellis durissime cæsum: facie liuidū: spinis coro-
 natū: & sedit pro tribunali: quasi mox iudicaturus: si reqrerent. Sedit aut
 in loco qđ Licostrates: hebraice aut gabbatha. Licostrates sublimitatē
 uel pcliuū. Gabbatha collis altus: uel pcliuū sublime significare Hiero-
 nymus attestat. Eiusdē uero loci noīa eē ābo nobis cōstet. Sedit Pilatus
 i loco situ sublimi: posituq; decliuo: ut uideret ab oībus. Ita nō sine ma-
 gna rōne: euāgelista retulit binomiū locū in quo Pilatus ad iudicādū se-
 dit. Et dixit iudeis. Ecce rex ur̄: Videte qualis illi corona sit: qualis en glo-
 ria regni. Ecce rex ur̄: bñ a me p sui regni decore: hītus dignitatis suae/&
 expectatiōi uestrae satisfactū existimo. Illi aut clamabāt. Tolle tolle crucifi-
 ge eū. Tolle illū ab oculis nr̄is: da poenis: da cruci: da morti. Ait illis Pila-
 tus. Regē uestrum crucifigā? **Q**uātulibet illum oderitis: infame uobis
 fuerit: regem uestrū (et noīe solo regem) fuisse crucifixū. Rñderunt pō-
 tifices. Non hēmus regē nisi Cæsare. Iam diximus. Si hūc dimittis: nō es
 amicus Cæsaris. Si illi esses amicus: nō stunderes tantis artibus hunc illi re-
 bellem in uita seruare. Si quid tumultus & rebellionis suboriri cōtingat
 per hoīem istū non erimus imunes: qui seditiōis radicē quærimus extir-
 pare. Tu ap̄ Cæsare excusari nō poteris: qđ nob̄ renitētibus hūc libaueris.

E

F

G

H

I

M

Ultimus conatus Pilati pro liberando Iesu: & ultima contra Iesum sententia. Matheus.

VIDens autē Pilatus quia nihil pficeret: sed magis tumultus fieret accepta aqua lauit manus corā populo dicens. Innocens ego sum a sanguine iusti huius/uos uideritis. Et rñdens uniuersus populus dixit. Sanguis eius sup nos & super filios nros. Lucas. Tunc Pilatus iudicauit fieri petitionem eorū. Matheus. Tunc Pilatus dimisit illis Barrabam: Iesum autē flagellatū tradidit illis ut crucifigere. Hoc ultimo confi-

K

lio/annixus est Pilatus liberare Iesum. Callebat iudeorū leges & ceremonias: inter quas sancitum meminerat a Moysē/ q̄ in agro mortuo p uim homine repto/ Si de homicida nō constaret: oīs industria ad illum inueniendū: puniendūq; adhiberetur. Eo autē non inuento/ seniores ppingoris ciuitatis/ loco ubi mortuus iacuisset: uaccam adducere & inde in uallem ad sterilem locū cū cadauere occisi ducere tenerent/ illaq; etruncata/ super caput abscisum sacerdotes/ leuitas/ ac seniores ciuitatis/ manus abluerent magna uoce cōtestantes mundos se ab homicidio/ neq; illi prastitisse consensum. Iccirco sibi supplicaret propitiū deū: & a terra sua poenas & damna pro huiusmodi delictis reddi debitas orarent procul fieri. Huius legis cerimonia fretus Pilatus spauit mollire iudeos: si iuxta eorū ritum declararet neci Iesu spontaneum se nullū prastare cōsensum. Et iccirco culpam ac poenā tanto sceleri debitā a se procul fieri: & ad spōtaneos auctores transire imprecaret. Itaq; accepta aqua iuxta legem quā attu-

L

limus: secundū illam contestatus est dicēs. Innocēs ego sum a sanguine iusti huius: Quia cōpulsus pro tumultu & seditionis piculo auertēdo permitto (ut uultis) illum crucifigi. Vos uideritis hāc meā ptestationē/ uideritis: Quia pro legis uestre fauore culpā & poenam a me dimouero. Sum. n. inuoluntarius: per uiolentiā quā mihi infertis. Sicut p ignorantiam inuoluntarii sunt illi: qui sup iuuenca caput manus lauant pro homine occiso: in cuius morte nil penitus sunt machinati. Mihi par est cū illis causa. Illi ignorāt: ego coarctor. Vtriq; nolumus. Vos uideritis: quā culpam & poenā in uos trāfferri deprecor: si illū crucifigere a uobis coactus fuero. Et rñdens uniuersus populus dixit. Sanguis eius sup nos &

M

sup filios nros sit totus/ tu ut postulas/ ut legis nostre fauore testaris/ sis immunis. Nesciens Pilatus qd ultra faceret pro liberando Iesu/ & principum sa-

pum sacerdotū: ac populi pertinaciam/ tam dura imprecatōe ppendēs: promptā esse ad omne scelus: oēs subire periculū multitudinē incēsam contuens. Q n̄ liberos suos tam dire deuouerent: timuit ne si Iesum liberaret/ grande discrimen cōtra se surgeret: Quare satius duxit unū hominem/ quā iustū: præsertim iā seminecem pmittere crucifigi quā turbare publicam pacē. Itaq; ut tumultui inualeſcenti neruos amputaret: ludicauit fieri petitionem illoꝝ: secundū Lucam: quæ qualis eēt Matheus exponit. Dimisit illis Barrabam. Iesum aut̄ flagellatū tradidit illis ut crucifigeret. Extorserūt a meticuloso & iniusto iudice iniqui accusatores sententiam quā uolebāt. Innocēs dñs morti adiudicatus est instātibus seruis neq; & impio iudice timore supato ferente sniam. O bone Iesu non solū cū iniquis nunc deputatus es: sed iniquorum pessimo Barrabæ post habitus. Aequanimiter tñ & cōstanter subſtines omnia: & nos tecū subſtinere in uitas cū dicis: Tristis est anima mea usq; ad mortem: ad quā Pilatus adiudicauit me. Subſtinete & uos hic & uigilate mecum.

N

Figura liberationis Barrabæ: & damnationis dñi Iesu.

Iuraueras hoc dudū dñe/ in duobus hædis quos p peccato populi offerri iusseras. Occidebat̄ unus dño: dimittebat̄ alius sortitus capro emissario. Quē qui dimittebat: fiebat immundus: neq; ingrediebat̄ castra nisi lotus aqua. De occisi porro cruore interius: & exterius sanctuariū ac altare digito sacerdotis aspergebat̄ septies. Ita populis noxa remittebatur. Tu dñe futurus eras retentū animal pro peccatis totius populi imolandum: Quā in tuo sanguine pro peccatis hominū fuso: & septies aspersa per manus sacerdotis aīa (quæ interius sanctuariū est) septē ecclesiæ sacramentis: asperso etiam eisdē corpore quasi exteriori sanctuario: dilutaq; hoīs uita (quæ quasi altare est) septē peccata mortalia relaxant̄: dantur septem dona spūs sancti: septemq; uirtutes mūdā aīam cōseruāt. Barrabam uero qui tecū pñtatur & liberatur: alter hædus præsignabat capro sortitus emissario: Nam lucifero expulso de cœlis: & in horridam inferni regionē: omni amenitate desertā/ sua nequitia addictus erat Barrabas. Qui uero illum adduxerunt in libertatē iudei suis iniquitatibus immundi: & fetidi pseuerant: & ad ecclesiæ castra nequaquā admittendi sunt: nisi baptismatis aqua purgati.

O

Prophetia de iniquitate Pilati Herodis & iudeoꝝ in dānatiōe dñi Iesu.

Xamina Pilati: Herodis derisus: & uerba dñi Iesu: lōge antea Dauit cōquestus est iterum dicens. Dixit insipiens in corde suo non est deus. Quæ sapiētissimus rex nequaquā iterasset nisi plenus spū sancto: præuidisset dñm Iesum Christū quæ cantando deflebat:

P

similia iterum fuisse passurum. Tu uide psalmum. Ut uero intelligerent homines de quibus insipientibus secundam lamentationem texeret: sequenti psalmo manifestat dicens. **Q**uoniam in alieni insurrexerunt aduersum me. **Q**ui alii hi possunt intelligi nisi Romani? Alieni tunc prorsus a cultu uere religionis. Et fortes quasi erunt animam meam. Principes sacerdotum: scribae pharisei & populi seniores. Fortes inquam duri: crudelesque contra me. Cum Romani uerberibus & obprobriis surrexissent aduersum me: non faciat hiis malis: fortes. id est. crudeles quasi erunt animam meam/ clamantes crucifigat. Hoc autem fecerunt quia non proposuerunt deum ante conspectum suum. **Q**uoniam non me deum illis astantem. qui aperte dixeram: me filium dei in eorum consilio nunquam agnoscere uoluerunt. De eisdem uexationibus & uexatoribus quasi durioribus quam primi/ sequenti adhuc psalmo conqueritur. Contristatus sum inquit in exercitatione mea/ Exercitationem suam dicit pro sua modestia & fortitudine incredibili: accusationes falsas: derisiones indignas: circumductiones ignominiosas: uerba durissima. **Q**ui exercentur sudant. Tu domine totus sanguine fluas: & tamen exercearis/ roboraris: & quod in magnis certaminibus faciunt agonistae/ non uinceris: sed perbaris/ ut post has exercitationes iusto praelio in cruce configas: mortemque moriendo deuincas. Bene ergo dicis. Contristatus sum in exercitatione mea: quia tristis est anima mea usque ad mortem. Et conturbatus sum non per impatientiam: sed per compassionem/ A uoce inimici populi clamantis crucifige: crucifige. Conturbor illis compatiens qui nesciunt quid faciunt. Plus me afficit eorum nequitia/ quam mea poena/ hac. n. contristor/ sed exerceor/ illa conturbor. **Q**uia pro ingratum & ab ingratis haec patior. Conturbor/ quia pro illis & ab illis patiens eis non prodero. Conturbor quod acius punientur/ unde poenam effugere debuissent. Et a tribulatione peccatoris/ Romani militis tribulatis me: Romani me tribulant flagellis & spinis/ sed tamen peccatores sunt: peccant per ignorantiam excusabilem: non per odium. Legem dei non nouerunt/ prophetas non intelligunt/ Iudei peccant per odium. Habet leges & prophetas de me loquentes: nolunt eos intelligere ut bene agant: ideo sunt inimici. Romani tantum sunt peccatores. **Q**uoniam declinauerunt in me iniquitates: falsae accusationes: horridae uoces: crucifige clamantes. Declinauerunt a recto iudicio/ in me/ contra me. **Q**uando per iniquitatem odium & iracundiam petierunt Barrabam liberari: me autem crucifigi: Et in ira sua. De sua inuidia & auaritia molesti erant mihi. **Q**uando quaerente Pilato/ quid igitur faciam de Iesu qui dicitur Christus? Clamabant iracundia pleni crucifigatur. Voluntarie in cruce suspensor: neque mihi molestum est quod petitur: sed ira per quam petitur mihi est molestissima. Propter hanc tristis est anima mea usque ad mortem.

ad mortem. Substinet hic & uigilate mecū. Superest ut sententia Pilati executioni mandetur/ quæ ad ipsam mortem me in crucem conducet.

Executio sententiæ ultimæ contra dominum Iesum lata.

NUNC q̄ traditus est dñs Iesus ab iniquo iudice impiis accusatoribus morte mulctā-
dus/ Substinet hic & uigilate mecū: dū ex euangelio refero/ crudelē eius educiōem. Intereundū piam cōmiserationē/ & societa-
tem indignā: & cruci affixionē durissimā/ & inusitatā. Ioannes. Illi aut̄ susceperunt Ie-
sum: & eduxerunt eū/ & baiulās sibi crucē: exiuit in eum qui dicit̄ Caluariæ locū. Lu-
cas. Et cum ducerent eū/ apprehenderūt Si-

monem quendā Cirenensem ueniētem de uilla. Et imposuerūt illi por-
tare crucē post Iesum. Sequebatur aut̄ illum multa turba populi ac mu-
lierū: quæ plangebāt & lamentabant̄ eū. Et cōuersus ad illas dixit Iesus.
Filiz Hierusalem nolite flere sup me: sed super uos ipsas flete: & sup fili-
os uestros: Q̄m̄ ecce uenient dies in qbus dicent beatæ steriles quæ nō
genuerūt: & ubera quæ non lactauerunt. Tunc dicent montibus: cadite
super nos: & collibus opite nos. Q̄uia si in uiridi hoc faciunt: in arido
quid fiet? Ducebant̄ aut̄ cum illo & alii duo neq̄ ut interficerentur. Et
postq̄ uenerūt in eū qui dī Caluariæ locū/ ibi crucifixerunt eū: & latrōes
unū a dextris: & unum a sinistris. Educationē nūc incipiamus exponere.
Illi aut̄. s. accusatores uoti compotes pro assecuta snia. Susceperunt Iesum:
sicut ppheta prädixerat. Susceperūt me sicut leo paratus ad prädā: &
sicut catulus leonis habitans in abditis. Leo assecutus p̄dā: mox illam
asportat/ ne intercipiāt̄. Catuli leonū prädæ portionē quā genitores ad cu-
bilia afferunt: mox deuorant/ ne de eorū unguibus a concatulis eripiat̄.
Ita pontifices scribæ & pharisei: ut primum Iesus morti adiudicatus illis
traditus est/ de Pilati cōspectu frendentes quasi Leones/ illum eduxerūt/
quem ne Pilatus liberaret: crucem ad hoc ipsum iā ante paratam hume-
ris eius imponunt. Et baiulans sibi crucē Caluariam uersus educit̄ festi-
nanter. Vbi uero a Pilati tribunalibus elongatus est: accelerandi itineris
grā: crux alteri post eum imponit̄ baiulāda. Ita exiuit in eum qui dī Cal-
uarie locū. Hædus qui pro peccato imolabatur in ciuitate: cremabat̄ ex-
tra castra: cū prius sanguis eius fusus esset tribus in locis (semp in tēplo)
aspgendo. s. sanctuariū interius: sanctuariū exterius & altare. Iesus quoq̄
pro peccatis oīum diluēdis: sp̄sit sanguinē per uerbera in ciuitate tribus

R

S

T

in locis/in domo Cayphæ/extra prætorium Pilati ligatus ad palum:& in prætorio spinis coronatus:nunc per charitatem cremadus in cruce ducit extra ciuitatem in eum qui dicitur Caluaria locum. Lucas. Et cum duceret eum apprehenderunt Simonem quendam Cirenensem uenientem de uilla & imposuerunt illi portare crucem post Iesum. Portabat a principio Iesus sibi crucem ut scribit Ioannes: Sed quia multis uerberibus fatigatus:multoque sanguine fuso:& coronæ spinæ tormēto uires illum defecerant:neque ut uoluissent impii poterat gressus accelerare/Timebant iudei ne Pilatus reuocaret illos & Iesum liberaret:ideo alleuiauerunt illum:ut si ire non posset:impelleret & traherent. Ita cum duceret eum:& ipse tardius nimia debilitate incederet:inter eundem apprehenderunt Simonem quendam Cireneum alienigenam & uenientem de uilla/imposuerunt illi portare crucem post Iesum:Præfigurauit Iesum crucem sibi portaturum Isaac portas in humeris ligna:super quibus cremadus erat.

Commiseratio pia.

Equabatur autem illum multa turba populi ac mulierum. Diuersis studiis sequebantur/Alii curiositate allecti:alii crudelitate impulsis alii compassione ducti. Inter hos erant mulieres quæ plangebant & lamentabantur eum. Plangere est manibus nunc ad pectus:nunc ad se inuicem comploxis siue percussis consonare mœrorē. Plangebant manibus/& lamentabantur uoce/eum/eius poenas. Et conuersus ad illas Iesus dixit:Filiæ Hierusalem nolite flere super me:super meis presentibus poenis:Patior. n. libens scies & prudens patior. Patior pro uestra:proque omnium salute mortalium: sed super uos ipsas flete. Flete super peccatis uestris pro quibus hæc patior: nisi enim hominum primi parietes peccauissent: nisi uos uestrique progenitores peccatis miseros:plangendos:atque deflendos fecissetis:ego ista non paterer. O christiani si sustinetis: si uigilatis: si Iesum iam tristitibus redundantem attenditis: audite quid dicat. Filiæ Hierusalem: anime fideles: filiæ uisionis beatæ pacis: nolite flere super me tantum: Est quidem laudabile compati angustiis meis. Sed quæ mihi compatimini uiri memores estote: flete: lamentamini peccata uestra: & pro illis lachrimas fundite. Plus illa mihi molesta sunt: quam mea poena. Ita si mihi compatimini: uobis potius compassione habete: & pro peccatis uestris quæ me ad has perduxerunt angustias flete. Iudei poenarum mearum instrumenta sunt: uos carne. Si pro peccatis uestris uos una mecum fueritis tristes: si super uos ipsas nunc flebitis: sicut nunc ego pro uobis tristis sum: mecum postea exultabitis resuscitati ad iustitiam. Si autem super me tantum planxeritis: & non super uos ipsas: & super filios uestros: super peccata uestra: quæ ut filios concepistis: peperistis: nutristis: confouistis: amauistis: ue uobis: quoniam ecce uenient dies ultionis in quibus dicent anime quæ molliter & inutiliter tantum

tñ super me fleuerunt: & non super se ipsas & super peccata sua: Beata
 steriles. Steriles sunt illæ animæ quæ solo peccato originali labefactæ ab
 hac luce migrauerūt: quæ. s. ante discretionis annos exutæ sunt corpore:
 Steriles dictæ quia nullam segetem tritici: uel zizaniæ penitus attulerūt.
 Istas damnati & impœnitentes/ suæ comparatione miseriæ foelices existi
 mabunt: quia nullo extrinsecus tormēto cruciatæ pro solo damno mœ
 rent ob amissam foelicitatem: Beata etiam quæ non genuerūt. Istæ sunt
 animæ quæ mente sola peccauerunt: non opere: Conceperunt enim pec
 catum: sed non plene genuerunt. Quia licet potuerint & aliquādo uo
 luerint: non tamen operatæ sunt malum: & ubera quæ non lactauerūt.
 Istæ quoq; sunt animæ: quæ licet peccauerint ope: tamen in peccato nō
 perseverantes: neq; illo diutius delectatæ: quasi non lactantes peccatum
 suum illud protinus extinxerunt. Has omnes animas damnati: & Chri
 sti passionem inutiliter flentes: uere dicent esse beatas: si cum baptis
 mi gratia ab hac luce discesserint. Si uero baptizatæ non fuerint: adhuc cō
 paratione pessimorum beatas dicent. Quando non tam acerbè punien
 tur: quæ sine lege in hoc mūdo uixerunt: q̃ illæ quæ olim per mosaicā:
 nunc per Christianam legem filia fuerāt Hierusalem: & super se: supq;
 filios suos malas uolūtates suas cum domino iesu flere neglexerunt: tūc
 ultionis tempore: hæ dicent montibus obstinationis caditæ super nos:
 non enim a malo proposito resilient: nisi cadendo: nisi pro affectione
 commodi: Quando eas peccauisse & sua peccata non defleuisse pro ius
 titia minime pigebit: sed propter cōmodi priuationem: & incommodo
 rum inundantiam compunctionis lachrymas non dedisse dolebunt: &
 collibus desperationis operite nos/ Quando desperatione operietur re
 ctum iudicium: & ideo obstinatæ manebunt: quoniam ueniam sperare
 non confident: neq; confidere uolent: & iccirco despata penitus in sub
 mersionis studio perseverabunt: Quia si in uiridi hoc faciunt in arido
 quid fiet? Si dum hic sunt in uiridi uita: qua per pœnitentiam transplā
 tari & inseri possunt: ut fructus afferant misericordia dignos & grā hoc
 faciunt: monte obstinationis obrui: & collibus desperationis operiri stu
 dentes/ in arido mundo futuro/ quid fiet? Quando mœrendi locus
 non erit: Quando nullum erit spaciū pœnitentiæ: Quando neq;
 transponi: neq; inseri poterunt.

Societas data domino iesu eunti ad crucem.

Vcebantur autem cum illo & alii duo: neq; ut interficerentur.

Non dicit Euangelista alii duo nequā: neq; sic debet scribi uel
 intelligi. Qm̃ sonaret iesum (quod scribere formido) fuisse

X

Z.

A

B

A

unum neq̃. Neq̃. n. dicimus duos alios hoīes aduenisse: ubi prater illos
 Y unus homo non uenit: sed distingui scribendo sic debet: alii duo. s. cru-
 cifigendi. Ita q̃ alii referatur ad pœnam non ad causam. Hac ratione di-
 cit sepatim euangelista: Neq̃ ut interficerentur. i. pro sua nequitia cruci-
 figendi. Non mirum qui humilitatis studio: nascens inter bouem labo-
 riosum/ & asinum durum animal: & uerberibus natum reclinari passus
 C est/ moriēs pro iustitia & redimendoz peccatorum grā inter peccatores
 notorios uoluit crucifigi. Vt ille qui a dextris erat/ boue: qui a sinistris
 asino fuerit natiuitatis tempore designatus.

Domini Iesu cruci affixio dura & inusitata.

ET POSTeaq̃ uenerūt in eum qui dicitur
 Caluariæ locum: ibi crucifixerunt eum: &
 latrones unū a dextris & unum a sinistris.
 Nemo miretur si hic non adduxero ingeni-
 tem crucis magnitudinem & altitudinem
 non maior fuit: non longior: q̃ homo nō
 lente ambulans portare potuerit. Et ipse
 Iesus pœnis exhaustus: uiribusq̃ deficiens
 portauit illam: quā puto usq̃ ad caluariā
 portauisset: nisi accelerandi studio iudei Si-
 monem cireneum sufficere studuissent. Neq̃ hanc crucem extendam in
 terra: & Iesum trahi nunc brachiis: nunc uno pede: nunc altero: dum ex-
 tenditur deplorabo. Non confingam clauos ad laniādos neruos studio
 crudelitatis obtusos: non foramina crucis plus distātia plangā: q̃ palmæ
 attingere potuissent. Rationi ista non cōsentiunt. Qui tāto ardore illū
 crucifigi postulauerant. Quid dixi postulauerant: procurauerāt: extor-
 serant. Qui tanta rabie illum ardebant crucifixū intueri: Qui timebāt
 illū liberari: oīa accelerauisse: & suæ ardētissimæ rabiei: quæ sine īpedi-
 mēto & cito satisfacerēt in p̃mptu habuisse credēdi sunt. Existimo pro
 brachioꝝ longitudine crucē ad palmas manū clauis configendis per
 idoneā iā ante foratam: & pro mēsurā pedū nihil penitus defuisse. Q̃ n̄
 dum Christus exuitur: oīa ad mensuram fieri potuerunt. Figūt ergo cru-
 cem in terra: & illam q̃ p̃nt solidissime firmant. Substinate: uigilate: attē-
 dite. Nudant uestibus saluatore: Quod pauxillum pellis reliquū fue-
 rat interiori tunica per sanguinem adhuc recentem dum induitur: eun-
 do quasi coagulatum dhærebat. Ita dum exuitur interula: pellis abra-
 ditur lacerata

ditur lacerata: fluit undiq; de corpore sanguis: quod nudum apponitur cruci. Adhæret dorsum stipiti/Caput eminent iuncturæ. Extenduntur a carnificibus ad crucis latera brachia simul ābo. Singulæ uolæ crucis foraminibus iam ad hoc factis applicantur/Singuli carnifices acutissimos clauos uolis admouent/locū tentant qui respondeat destinato/Comperiunt: uno cōtextu ponderosis malleis ingeminant ictus/Q uisq; citius & expeditius cōfixisse satagit gloriari. Neq; pedes interea dolore uacant. Tertius carnifex duobus celeritate & ministerii promptitudie cedere nō uult. Pedes cōponit ad ictus/Q uartus grossiore clauo illos simul & ambo ad crucem configit. Ita quatuor satellites crudelissimi simul crucifigunt saluatorem: & dum inter se promptitudinis studio præualere nituntur: uno cōtextu ictibus triplicatis cruci cōfixum relinquūt dñm Iesum Christum. Pendet ille/ & dum nimietate doloris caput mouere cōpelli-
 tur: noua pœna & crucifixis penitus insolita/ uexatur accerrime. Pungit caput spinis. Si pedes remittat/ pœna manibus ingeminatur. Si manus releuare uelit pedibus innitens: dolor illis augetur intollerabilis. O uos qui transitis per uia: aspice & uidete: si est dolor similis sicut dolor meus. Duo neq; mecū crucifixi sunt: sed nō antea uerberibus lacerati. Pēdēt illi restibus alligati: ego clauis cōfixus. idē laceror/ unde substētor. & uñ me oportuit sustineri inde pendeo. Citius. n. clauis q̄ restibus me posse crucifigi iudei cognouerūt/ Latrōes mecū crucifixi caput libere mouēt: corona spinea me sine durissima pœna moueri nō sinit. Fluit de capite p spinas: de manibus de pedibus per clauos sanguis/ corpus omne liuet & rubet: manat & madet sanguine: non tñ super me: sed super uos ipsas o animæ filiæ Hierusalem flete/ Substinate & uigilate mecum.

De titulo supra domini Iesu caput in cruce posito.

PILATUS quia sine causæ seriosa cognitione iniuste contra Iesum tulisse sententiā stimulis cōsciētiae urgebatur interius: ubi illum uidit in cruce leuatū: & præter morē clauis affixum: existimauit opere præcium aliquam prætereendere excusationem: unde sui animi leuitatem & impietatem palliare. Itaq; cur Iesum sic punisset paucis aperuit. Est igitur hic actus quasi redditio causæ: & male sententiati ac executi palliatio. Vbi Pilatus cur sic egerit cām reddit. Iudei cām nō bene redditā emendari studēt. Pilatus declaratum mutare recusat. Hæc nobis euāgelistæ demōstrent. Ioannes. Scripsit autē

& titulum Pilatus: & posuit super crucem. Iesus nazarenus rex iudeorū. Hunc ergo titulū multi iudeorū legerunt: quia prope ciuitatem erat locus ubi crucifixus est. Et erat scriptum græce: hebraice: & latine. Dixerūt ergo Pilato pontifices iudeorū: Sed quia ipse dixit: rex sum iudeorū. Rñdit Pilatus. Q uod scripsi scripsi: Redditionē causæ quam plata & executā sententia scripsit Ioannes: iam examinemus. Erat lege Romana sancitum: quod & deus per Moysen dudum antea decreuerat: neminē publice occidi: nisi per leges fuisset urgētibus demeritis cōdemnatus. Hoc in Iesu crucifigendo Pilatus obmiserat: uiro certe celebratæ famæ (si Iosepho iudeo credere uolumus: de illo ista scribenti) Fuit aut̃ illis temporibus Iesus sapiens uir: si tñ uirum nominare fas est: erat. n. mirabiliū operum effector: & doctor omnium eorum: qui libenter quæ uera sunt audiunt: & multos quidem iudeorū: multos etiam ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorū nostræ gentis uirorum cum Pilatus in cruce agendū esse decreuisset: non deseruerūt hi q ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterum uiuus: secūdum q̃ diuinitus inspirati prophetæ: uel hæc: uel alia de eo innumera futura miracula esse prædixerunt. Sed & in hodiernum diem Christianorū ab ipso nuncupatorum: nomen restat & genus. Itaq; fama cognitum Romæ Iesum Pilatus esse considerans: dubitauit apud Cæsarem accusari: q̃ tantum ac talem uirum non dicta causa dedisset auaritiæ & inuidiæ iudeorum crucifigendum. Vt igitur iuste & pro magna causa extra ordinem Iesum ostenderet crucifixum. Quia inter acta curiæ sententia nō extabat: titulum. i. causam solam necis: palam facere constituit. Q uod & hac tempestate in extra ordinem punitis fieri sæpe contingit. Vbi infimæ sortis & incogniti neq̃ homines: sine titulo enecantur. Q ui autem uel genere uel fortunis: uel nequitia ifigniores sunt: breui cedula aut instrumentis scelerum super patibulis eorum appensis: cur puniti sint etiam mortui contestantur: ut qui præter legem necati sunt: non sine causa interiisse uideantur. Hac inq̃ ratione fretus ipse Pilatus: quia per testes Iesum non conuicerat: & iudicii formam in damnando eum penitus obmiserat: titulum scripsit: quasi confessionis argumentum: in quo sibi mentiri coactus est: quod iuste iudicantibus sæpe: immo semp cōtingere solet. Q ñ ad iniustitiā palliandam non cām pro cā suæ iniustitiæ: aut sectari: aut machinari coguntur. Q uāuis ergo Iesus nō se dixisset regem iudeorū: illorum. s. quibus Pilatus a Romanis præses datus fuerat: & aperte dixisset regnum suum non esse de hoc mundo: tamen nullum atrociorem titulum Pilatus inueniens: unde magis tutari posset præter ordinem

ordinē crucifixi pmississe Iesum: pro nulla causa: pro nulla sententia: pro nullo iuris ordine in uiri iusti damnatione seruato: falsum sua opiniōe titulū & plane mentitum/ Scripsit super crucem eius/ iam crucifixi/ scriptum affigi mādauit. Iesus nazarenus/ rex iudeorū/ super duos latrones/ nihil penitus scripsisse legitur. Qm̄ de eorum damnatione in actis prætorii plene cōstabat. Iesus nazarenus rex iudeorū eē constituens. Punitus est ita: ut cæteris regnū affectantibus transeat in exemplū. Hæc est tituli ratio/ secundum quam Pilatus se apud Cæsarem/ tutari posse confidit.

G

Improbatio tituli.

Vnc ergo titulum multi iudeorū legerunt: quia prope ciuitatē erat locus ubi crucifixus est. Et erat scriptum græce/ hebraice/ & latine. Puduit iudeos & alienigenas hūc titulū legi & intelligi: uerentes nequando illis exprobaretur (& a græcis imprimis quibus erat odio) regē habuisse crucifixū. Et quod erat infamius illis instantibus & magna uoce a Romano præside postulātibz crucifixum. Hāc infamiā apud exteros timētes insani: mutatione tituli euitare tētauerūt. Dixerūt ergo Pilato. Noli scribere rex iudeorū: sed quia dixit: rex iudeorum sum. Ita. n. non uidebimur crucifixisse uerū regē: sed regē assertū: neq; a multis sed a se ipso: Ideo addunt. Sed quia dixit: rex sum iudeorū. At præses qui non eorū infamiæ: sed suæ cautelæ: in tituli appositione rōnem hñe cōstituit: tutius duxit titulū pmanere. Qd̄. n. se dixisset regē: iscitia & simplicitati (quā Herodes se deridere putauit) ascribi poterat: & iustū non erat: simplicē & semifatuū pro uerbo penitus ridiculo crucifigi: p̄sertim quod ope nō esset aggressus implere. Ita perseverans in suæ excusationis occasione robusta/ Rñdit Pilatus/ quod scripsi scripsi: ut pmaneat: Qd̄ scripsi scripsi & publicauis: iā mutari nō expedit/ Q uod scripsi scripsi: sciens & prudens scripsi certa rōne penes me constante: quā uobis non habeo reddere: neq; ab illa uolo recedere. Et certe Pilate hoc unum iter tot mala pusillanimitatis & inconstantia tuæ bene agis: q̄ perstas/ & titulū non mutas. Credis te mentiri & nescius ueritatem scribis. Nullus uerior titulus cruci nostri saluatoris potuit iscribi: quā de re alias fortasse copiosius/ nunc per summarium disseramus. Iesus saluator interpretatur. Hic quem crucifigis: saluum facit populum suum a peccatis eorum. Saluat autem per mortem crucis: quod dudum Moyses figurauit. Q uādo serpentem æneum suspendit in ligno. Populus tunc in solitudine positus qui mordebatur a serpentibus uenenosis/ attendebat serpētem in ligno pendentem & sanabatur. Homines qui a dæmonibus in hac solitudine & silua condēsa humanorū affectuū per uarias suggestiōes peccatorum

H

I

D
K
H
I

uenenati sunt: Christi crucifixiōe: morteq; absoluūtur a culpa: liberant
 a pœna: præseruātur in grā: Si modo illū intueantur per fidem rectā. In-
 tuere Iesum o Pilate: intueri saluatorem tuū: & uos o fratres aduertite ti-
 tulum. Hic cū quo mecum substinētis: & uigilatis. Hic quē pendentem
 in cruce uidetis: qui tristis est usq; ad mortē: & non multo post pœnarū
 nimietate moriturū: Pilati. i. gentilis hominis testimonio: uiri certe pro
 officio quod gerit nō spernēdi. Est Iesus. i. saluator: liberator: redēptor.
 Estis captiui: seruiq; peccati: affixus est cruci ut nos redimeret. Gratis ue-
 nundati estis: uestra uolūtate: nulla necessitate: nulla mercede: sed malo
 uestro pposito uenūdati estis pyratae efferatissimo diabolo. Sine argento
 redimemini. Sanguinē & uitā uendidistis: & qd' plus est aīam: quā argē-
 to nequit cōpensari. Iesus sanguine suo hodie uos redimit: neq; parcus ē
 hanc monetam pro uobis expēdere. Iam apuit quinq; portas ararii sui.
 Vnde quaq; p̄cium exponit: mō illud uelitis expēdere. Fuiſti supbus: ac-
 cipe de sanguine: qui p coronā exit a capite: humiliaberis. Vide quia pro
 tua supbia Iesus in cruce caput leuare nō pōt. Deprimit illud corona spi-
 nae. Si erigitur pūgitur accutissimis spinis. Accipe o supbe de hac ararii
 huius sacratissimi & ditissimi porta unde te redimas. Es auarus aut inui-
 dus: Perge ad aliam ararii ianuam. Manum dexteram crucifixi Iesu san-
 guis inde profluit abundāter: aperta est ad erogandū pro te: non metal-
 lum: sed sanguinē proprium. O auare cur pro eius amore pecuniam nō
 eroges: qui pro te redimendo: largissime sanguinē de manu sua dextera
 fundit: Extensa est ad amplexādum. Audies paulo post q̄ sit beneficus.
 Amat omnes: omnibus gaudentibus cōgaudet: non cum omnibus tm̄:
 sed pro oibus dolentibus dolet. Cur tu non deponis inuidiā: qui Iesum
 omnes homines amplexantē: & pro illis omnibus manu dextera sangui-
 nem p̄priū abundantissime dantem uides: Es luxuriosus aut gulā uē-
 ditus: Iesus sinistra manu p tuis culpis mercedē soluit. Tu mollioribus de-
 lectaris: illa ferro accutissimo pforata: ligno affixa pro te lacerat: sangui-
 nē copiose sp̄git per multā amaritudinē idicibilēq; dolorē: ut totas in sa-
 nas delectatiōes moderet: sistat: frenet: & pro illis satisfaciāt. Es ne iracū-
 dus: Curris ad uindictā: hinc quoq; captiuus effectus inferno: Apta est
 pro te in Iesu arario alia porta. Pes dexter affixus est cruci: ut ipetus iræ
 te non rapiat: fluit sanguine: ut pro sanguine quem fudisti: uel fundere
 decreuisti satisfaciāt. Laboras accidia: & illa te captiuū detinet: Alia ara-
 rii porta pro te quoq; in Iesu corpore aperta est. Pes sinister est accutissi-
 mo clauo perforatus: ut stimulis pungētibus deponas accidiam. Domi-
 nus Iesus totus erectus: & animi plenus q̄tūlibet pœnis exacerbatuſ stat:
iii A

& pedibus

& pedibus sustentatur: ut spe te discas subleuare: & ad bñ operandū erigere. His igitur qñq; portis in Christi corpore: Quasi in arario apertis: Quia per quinq; sēsus septē peccatis mortalibus uenūdati sumus: gētis sine argēto: sed nō sine p̄cio redimimur sanguine dñi Iesu Christi. Titulo ergo in saluatoris cruce ponēdo: nullū melius poterat dari principiū q̄ Iesus nazarenus/a Nazareth deriuat. Est enī a loco originis deductū: Multa significās. Iuxta Hieronymū nempe nazareus: seu nazarenus/uir gultum/uel floridū/siue custodiēs aut sepatus: mūdus: sanctus: unctus: aut cōsecratus nobis sonat. Quā oīa significata titulo crucis Christi ita cōcinunt: ut nullibi melius possint resonare. Obmitto iam præsagitū saluatorē nr̄um oriri sicut uirgultū de terra sitiētī. Sileo de illo p̄dictū. Flos de radice ascēdet in uirga Iesse: Et reliqua huius noīs significata: apphetis de Iesu copiosissime & aptissime cōscripta p̄transeo. Custodientis rōnem silere hic nō debeo. Custodis est stare in specula: oīa circūspicere. Iesus qui nos saluat: altus residet in monte caluario: & eleuatus in cruce: attentus ad oīa picula gregis: præsto est ea omnia propulsare. Rex iudeorum. Hoc sufficiat explanasse superius.

Improperatio.

MILites ergo cū crucifixissent eum acceperunt uestimenta eius. Et fecerūt quatuor partes unicuiq; militi partē: & tunicam: Erat aut tunica incōfutilis desup cōtexta per totū. Dixerunt ergo: nō scindamus eam: sed sortiamur de illa: cuius sit: Vt scriptura impleret̄ dicens: Partiti sunt uestimenta mea sibi: & in uestē meā miserunt sortē. Et milites quidem hæc fecerunt. Matheus. Prætereūtes aut̄ blaffema-

bant eū mouentes capita sua & dicentes: Vath qui destruis tēplum dei: & in triduo illud reādificas: salua temetipsum. Si filius dei es descende de cruce. Similiter principes sacerdotū illudentes cū scribis & senioribus dicebant. Alios saluos fecit: se ipsum nō pōt saluū facere. Si rex israel est: descendat nunc de cruce: Confidit in deo: liberet eum nūc si uult. Dixit enim quia filius dei sum: Id ipsum autem latrones dicebant.

Improperationis declaratio: & primo a carnificibus illata.

Os est pro humanitatis necessitudie: reis damnatis dū puniunt̄ m̄ compati q̄tumlibet iuste uexentur: aliquid refrigerii impartiri: saltem uerbis consolatoriis eorum p̄nam reddere mitiorem.

Cadunt pro Iesu crucifixo omnia in contrarium. Pilatus crucifixum tituli appositione derisit: & ad sui excusationem erroris: falsam crucifixo causam mortis se putat inscribere. Carnifices ante crucifixi oculos uestimenta diripiunt: & super tunicam eius preciosissimo sanguine madentem sortem mittunt. Prætereuntes illum iracunde blasphemant. Pontifices/scribes/& pharisei derident: cauillis/salibus iniuriose aggrediuntur. Latro communem poenam qua iuste tenetur inuitus: sponte cruciato impropat. Continet igitur hic improprietatis actus/Direptionem uestium a carnificibus/Blasphemias a prætereuntibus: Sales & cauillos a pontificibus/a latrone exprobrationem poenæ. Sigillatim hæc inspicimus quæ simul ab euangelistis accepimus.

L Carnifices ab euangelista hic milites dicti sunt: quia Romanam fortasse militiam sequebantur: quoniam a Romanis lictores dabantur ducibus exercituum: & præsidibus ciuitatum. Est igitur rationi consentaneum Pilato præfidi aliquot fuisse lictores sequentes exercitum provincie iudeæ: & ciuitati Hierusalem custodiam deputatum. Quatuor ergo lictores: quatuor inquam carnifices/romanæ militiæ ascripti/cruci confixerunt dominum Iesum. Unus dexteram manum: unus sinistram perforauit: atque confixit. Tertius pedes composuit & continuit: dum alter clauo utrumque cruci configeret. Non est enim rationi consentaneum milites Romanos/uiros gloriosos tale ministerium executos: neque ad tam tenuem prædam diuidendam descendisse. Ita pro suo numero carnifices prædam tenuem in quatuor diuidunt partes/Unicuique militi uel potius lictori: siue carnifici/partem/communi concordia distribuentes. Et tunicam acceperunt hi carnifices in prædam. Erat autem incosutilis tunica desuper contexta per totum. Hanc existimo fuisse interiorem tunicam: carnem Christi tangentem ad nudum: de cuius dignitate: & cur incosutilis: cur desuper contexta per totum: Cur illam non diuiserunt carnifices: sed sortiti sunt: pro tenuitate nostra scripsimus: dum dignitatem instrumentorum passionis Christi examinaremus. Hanc tunicam lictores penitus integram sortiti sunt: Quoniam per futuras diuidi non posse uidebant: Quoniam in super esset angusta. Existimauerunt enim si diuideret: in frustra reddi penitus inutile: dum quarta pars eius/ad cõtendũ corpus minime sufficeret: & panno alteri componenda/esset inutilis: quoniam non ut pannus texta liciis sed maculis erat. Dixerunt ergo non scindamus eam: sed sortiamur de illa cuius sit. Integra enim erit uni usui: diuisa erit singulis penitus inutilis: sicque sortem illos misisse euangelista confirmat: quando illud propheticum dicit impletum. Partiti sunt uestimenta mea sibi: & super uestem meam miserunt sortem. Qui me in cruce laniauerunt clauis: uestimenta quoque mea sine iniuria esse noluerunt. Lacerant per quattuor partes superiores tunicas: interiorem sibi sortiuntur.

Iniuriam

iniuriam passus fueram ab Herode per derisum purpura idutus nouā iniuriam patior a carnificibus: qui per auaritiā uestimenta lacerāt quatri farie. Sed utinā a malis Christianis hæc ipsa uestimēta peius nō distraherentur. Illi supiora tantum indumenta: per auaritiā lacerant: interiorē partiri non audent: quæ nunc in minuta frustula cōciditur ad horā. Sed redeamus unde discessimus. Super uestem meam interiorē inconsutile: miserunt sortem: Venditus sum triginta argenteis a principio passionis: Vestes meas lacerari: & sortis. i. ludi præcium uideo fieri in fine. Et milites qui hæc fecerūt: carnifices qui me crucifixerunt: quia suæ crudelitatis mercedē: ob meam paupertatem nulla numerata pecunia assequi potuerunt: Vestimēta mea in meæ sortis præcium sibi diuiserunt. Et certe hæc fecerunt quæ prophetata iam fuerant. Diuiserunt quæ diuidi poterant: quæ nō poterant sortiti sunt. Sed non eorum auaritiæ: aut impudentiæ rationem hñe me conuenit. Sum Iesus: etiam teste Pilato: Quare iuxta titulum quem inscripsit: iuxta. s. mei nominis rōnem: me agere cōdecet: saluare illos præsto sum. Statim hoc omnibus notum faciam. Substine te & uigilate mecum. Pro custodis officio aspexi iam crucifixores & carnifices: nunc alios pro custodia aspiciam.

Declaratio blasphemiarum a prætereuntibus cōtra crucifixū Iesum dictarū.

Prætereūtes autē blasphemabant eū mouentes capita sua dicentes:

P Vat qui destruis templū dei: & in triduo illud reædificas: salua temetipsum: si filius dei es descende de cruce. Magna incōdita

plebis frequētia ad spectaculū crucis cōfluxerat: horum plurimi pontificum gratiam aucupantes. Prætereuntes. i. nunc hac: nunc illac discurrentes circum crucem: mouentes capita ad ire & odii indicium indignabundi. Vat. n. interiectio indignātis: & feruidi animi affectum indicans est blasphemabant. Vt ex animo facere monstrarent: indignationē præferabant acerbissimam. Blasphemare est uerbis iniuriā inferre. Iniuria autē fit: uel debitum subtrahēdo: uel adducendo nō debitū. Debuissent isti agere grās saluatori Iesu: & redemptori humiles se oñdere. Compati debuissent angustias eorū grā supportatis/indignationē & iram præferētes blasphemabāt nutibus capitis furibūdi dicētes. Vat q destruis tēplū dei/& in triduo illud reædificas. Mentiebant apte Iesum aliquñ dixisse se uelle destruere aut destruxisse templū dei/ut in tribus diebus illud reædificaret: possum destruere si dixisset/ut testes ultimi asseruerūt: minime mentitus eēt. Metimini uos. Nō destruxisset ut reædificaret tm̃: Stultū. n. hoc erat/uentosum & p̃stigosum fecisset/ut tali ope nō creaturā/sed creatorē uestrum illū eē agnosceretis. Mentimini blasphemātes: quia non factum nō

dictum asseritis: quasi uel dixisset: uel agere fuisset aggressus. Mentimini quā ueram cām rei si fieret: si diceret non adducitis. Ita blasphemantes nutu capitis: & interiectione uocis indignabunda falsam calumniā struunt. Blasphemāt adhuc peius quā dicūt: Salua temetipsum: quasi se saluare nō possit deridētes. O fatui aspicite titulū/Iesus est priā tituli dictio. Quid est aliud Iesus nisi saluator? Ipse salus est oīum: saluari nō eget: uexat ad modicū sed non piclitatur/nō frangitur/moritur: sed mors illi nō dominabitur. Si filius dei es: descende de cruce. Satis sit stultitiā uestrā blasphemasse hoīem Christū: nolite quāso attingere deū. Est uere dei filius qđ res indicabit: sed suo tpe. Plus erit resurgere a mortuis: de īfimo limbi tenebrisq; sepulchri/ad lucē solis ascendere intuendā: & in empyreum cōlū se sua uirtute trāsferre: qđ descendere de cruce. Quia filius dei est: & per nīmiā charitatem nascēdo descendit in hoīem: ultimam qđem creaturā rōne pollentē: nō debet amplius descendere nisi ad inferos ut hoīes ascendere faciat ad supos. Huius rei grā ascendit in crucē: descendere inde non uult: sed pro urā salute deponit. Non descendit de cruce: ne uos descendatis in infernū: cruce illic perpetua puniēdi. Desinite infelices: deponite amentia: contraq; propria cōmoda laborare desistite. Si descendat de cruce: uos in inferno cruciabimini semp. Custos Iesus aspexit ad uos: inconsultā multitudinē: cōtra propria cōmoda (ut semp soletis) stolide laborantem. Melius faceretis sustinere hic & uigilare cum illo qui uobis datus est custos & saluator.

○ Illusionum & blasfemiatarum pontificum & sacerdotū declaratio.

Imiliter & principes sacerdotū illudētes cū scribis & senioribus populi dicebāt: ut mali reip. moderatores: populi furorē in malum augeant/applaudūt insanīa atq; blasfemiā uulgi cui peiora adiiciunt/ne frustra præesse uideant. Alios saluos fecit: se ipsum non pōt saluū facere. Quid sibi uolūt insanā hā uestrā blasfemiā? Loquimur per ironiā. Alios saluos fecit: Minime. Quia neq; se ipsum pōt saluum facere. Falsa sunt quæ de illo dicunt saluasse alios: & uaria sanitatū dona tribuisse saluando. Hæc si fecit: non ex auctoritate: nō sua uirtute id fecit: posset & se eadem rōne saluum facere: sed quia alios uel nō uere saluos fecit: uel arte & dāmonio suffragante id fecit: nunc qđ ars illū defecit: estq; dāmonio destitutus. Ideo nō pōt se ipsum saluū facere. Si rex israel est: descendat nunc de cruce: & credimus ei. Alia ironia peior priore. Regum israel nemo: hactenus est crucifixus: hic nūc pendet in cruce: nō est ergo rex israel: qui si rex est: & a crucis poena se liberare nō potuit: liberet se descendens de illa. Reges. n. si quā capiuntur ab hostibus: aut saluant

a suis liberati/aut se redimūt. Agat secundū ut rex: quia primum ut deus euitare non potuit. De cruce descendat: uel liberatus/uel redēptus a suis: & credimus ei. Vtinam hoc ultimū diceretis: ex corde: sed mētimini. Nē pe quia saluator custos est crucifixus Iesus/ & p custodis offō cordiū se creta rimatur ex alto/ Si uos ex corde uideret hāc ultima dice re: sanus & illesus de cruce descēderet: neq; illū pigeret iterū crucifigi. Plus fuit super mare siccis pedibus ambulare/ per quadraginta dies & totidē noctes cibū non sumere. Ex pauculo pane tot hoīum milia bis faciare: donare tot sanitates: natis cæcis uisum præstare: resuscitare mortuos ad funeris pompam iā cōpositos/ iam elatos/ iamq; sepultos/ iam foetidos & resolutos/ q̄ de cruce descēdere: plus erit spoliare infernū: & ide tantā secum aīarum ducere multitudinē/ de sepulchro exire/ q̄tumlibet custodito/ q̄ de cruce descendere. Vos aut quia prioribus miraculis nō credidistis: neq; futuris uirtutibus credere pposuistis/ etiā si de cruce descenderet non crederetis. Sequens blasfemia ppositum uestrū apit: & an credere uelitis monstrat eidentissime. Pergite loqui pro uestra nequitia. Cōfidit in deo: liberet eum nunc si uult. O pueri & totius plebis uestre longe stultissimi: quæ est hāc rabies? Cū legē plene noueritis: ideoq; certū teneatis: nihil g̃uius puniri præcepto legis q̄ blasfemiā in deū/ tñ aperte non uos pudet blasphemare deū? Nō ueremini eius iudicia? Manifestū est quia legem ore tenetis/ nō corde. Alligatis per illā onera graua & importabilia/ super humeros simpliciū: uos aut neq; digito teneri lege aut uultis: aut creditis. Satis erat derisisse Iesum: & iam moribūdū hoīem: salibus cauillisq; afflixisse. Satis erat uestre cōsciētiæ testimonio uos impudētissime esse mentitos. Cur cōtra deum prēm tam supbæ nunc blasphemādo cōsurgitis? Nonne deus si uelit illū poterit liberare? Liberauit prēs uestros ab exercitu ægyptiorū. Quibus mari: mōtibusq; cōclusis: uia inter aquas apuit: & quasi pro muris undas solidauit. Aquā de petra largissimā illis eduxit. Solem pro illis cōtra Gabaonitas stare fecit. Diuisit diuertitq; Iordanē. Exercitū ualidissimū uni Ionate pfligandū dedit: Goliā gigantem armis exercitissimū per inermē Dauit (nil nisi pastoritiā exptum) singulari certamine detrūcauit. Armatos hoīes sine numero: quos in malum uestrū uexerat Senecarib: sine urō labore fudit: fugauit: deleuit. Tot magnalia urī gratia fecit: quot nusq; lris traditum pro aliis fecisse inuenit. Cur nūc illi hāc uicem redditis: quasi deridētes uirtutē eius: ut etiā si uelit: nō possit liberare iesum? Quid est quæso aliud dicere? Cōfidit in deo: liberet eū nunc si uult: nisi per derisum insurgere cōtra deū? Quid sibi uolūt hāc uestre uerba blasfemiæ? Supauimus aduersariū nostrū: sic illum affeci-

S

T

V

mus: eo adduximus: ut deus si uult eum liberare non possit: Si secus est
 q̄ dicimus: faciat deus quod fieri posse negamus. Scimus quia confiden-
 tia crucifixo non deerit. Fide Noe in archa saluatus est. Fide Abraam si-
 ne iniuria peregrinationem compleuit: filium in senectute genuit: quem
 imolare deo non dubitabat. Filii liberationem obtinuit: promissiones
 est assecutus. Fide Iacob manus euasit Esau. Fide Ioseph liberatur a car-
 cere: Aegypto praeficitur: pascit patre & fratres. Fides Moyses accessit ad
 rubum: suscepit signa quae ostendit Pharaoni. Aegyptios merfit in ma-
 re: Populum per quadraginta annos pauit in deserto atq; protexit. Fide
 Iosue muros Hiericonta tubarum clangore diuulsit: Iordanem diuisit:
 solemq; firmavit. Fide Ieptae paucis cum hominibus fugauit ingentem
 exercitum. Iste confidit in deo: sed nihil iam proderit ei: liberet eum si
 uult. Certe non poterit: quia nos iam illi restitimus. Acta res est. Pendet
 in cruce iam penitus exanguis: Laceratus est totus. Manus laniate sunt
 clauis. Ferrum pedes confodit. Liberet eum si uult: Liberatus erit inuti-
 lis. Vita in sanguine est: hunc exhausimus flagellis: corona & clauis ab-
 sumpsimus: non diu uiuet: Non potest etiam si uelit: deus eum liberare
 a morte sanguine iam defecto. Quod si fecerit saltem a debilitate libe-
 rare non poterit clauis manus pedesq; confossum. Nos enim tanto saga-
 citatis & solertiae studio praeualuimus: ut uolens deus illi esse auxilio non
 possit. Liberet eum si uult. Si etiam esset eius filius: eum non sufficeret
 liberare. Enim certe quia dixit filius dei sum. Vt hoc sit uerum liberet
 eum deus si uult. Sicut pater filium liberare studet: certe non poterit. Vo-
 bis parum est o impii (ut uideo) molestos esse hominibus: molesti estis
 & deo pro blaffemia tam execranda: ut praesumatis tantam in angustiam
 traxisse dominum Iesum / q; etiam si plena fide speret in deo: & illum ue-
 lit deus liberare: & eo studio uelit: quo pater filium in tantis malis con-
 stitutum liberare studeret non tamen possit. Iactabundi ad inuicem ri-
 detis & plauditis de crudelitate & impietate tam dira: latronum alter cru-
 cifixus illis fauet: sed de eo apertius paulo post dicam. Redeamus ad Ie-
 sum nazarenum custodem in specula. Non sic facit Iesus custos (si mo-
 do uultis) saluator uester. Audite illum qui pro custodis officio de cru-
 ce carnifices / plebem / uos malorum omnium auctores cōtuetur: auscul-
 tat uos / maledicitis & blaffematis / Ille benedicit uobis: orat pro uobis:
 excusat uos audite eum.

Codicillus domini Iesu Christi prima particula.

Iesus autem

IESVS autē dicebat pater dimitte illis q̄
nesciunt quid faciūt. Anteq̄ Iesus ad hor-
tum accederet: ut se illic capiendū expone-
ret: testamentū cōdidit: cuius supra teno-
rem inspeximus. Nunc q̄ sibi mortē imi-
nere cōspicit/ codicillum ordinat. Et q̄ di-
xerat si exurierit inimicus tuus ciba illū: si
sitit: potum da illi. Ope cōprobat doctri-
nam suā. Inimicos. n. sibi constituerant se
carnifices crucifigentes. Populi eū deridē-

tes/ cōminātes & maledicētes eidem principes sacerdotū: scribæ & senio-
res latantes q̄ malefecerint: & in rebus pessimis suæ blasphemæ gloriātes.
Non reddit illis Iesus maledictū pro maledicto: sed e cōtrario benedicit.
Pater mi inquiēs ne iudices pro carnificū/ populi/ principūq̄ demeritis. X
Ignosce eis p̄r. Ego libēs condono iniuriā meā: nolo vīdictā: sed remis-
sionē. Inimici isti n̄rī exuriūt per auaritiā: quæ eos obcæcauit/ & traxit in
rabiē carnes meas deuorari pœnis. Sitiūt sanguinē meū totum effundi:
cibemus illos charitate: potemus clemētia. Dedi iā carnē in cibū: sangui-
nem in potū sumere uolētibus a qua refectioe Iudā nō exclusi. Aspice
pater titulū capiti meo supra positū. Non discordat a legatione tuo noīe
per Gabrielem angelū m̄rī meæ exposita. Dixit ille/ uocabis nomen eius
Iesum: qđ significat saluatore. Nolo p̄r si possum inani uocis & noīs pō-
pa iactari. Rem uolo nomini cōgruentē. Alienigenæ & tui noīs gloriam
nesciētes: me Iesum nazarenū iscrīpserūt: Sim quæso p̄r custos ouilis tui
sim saluator. Ne p̄das pater p̄r meis pœnis hos peccatores: ne punias eos.
Vīdictā ne sumas de peccatis eorū. Dixit angelus hic erit magnus. Mi p̄r
magnifica me. Nihil ego magnanimius iuenio q̄ donare iniurias. Si qđ
maius est: nihil esse iam pōt/ nisi sanguinē donare cū uita. Inspice p̄r q̄tū
sanguinis sparserim. Vide caput sanguine cruentū. Vide corpus oī pelle
nudatū & cruore uestitū. Vide laceras manus sanguine manātes. Vide di-
scerptos pedes: riuos sanguinis factos. Hæc pro animi magnitudine do-
no iustitiæ tuæ ut hoīum peccata dimittas. Magnū me demonstra: remit-
tendo quæ peto. Dixit idē angelus. Filius altissimi uocabit̄. Cōsentaneū
est p̄r/ si sum tibi filius/ me tui eē simillimū. Tu solem oriri facis sup bo-
nos & malos/ pluis sup iustos & iniustos. Grām qua me repleuisti/ & p̄r
quam me eē uoluisti lucē quæ illuminat oēm hoīem ueniētem in hunc
mūdū: lucere iube bonis & malis. Pluuiā sanguinis de meo corpe quasi
aquam de nube manantē/ pluere decerne super iustos & iniustos. Ista p̄r

sine causa non peto. Peto ex titulo passiōis meæ. Vñ sū Iesus nazareus:
 saluator & custodiēs. Sum ē rex iudeorū. Meū est regni consulere utilita-
 tibus. Nulla maior in regno utilitas q̄ hoīum salus. Per nomen meū: per
 agnomē: p̄ regni titulū maiestate plenum rogo p̄r dimitte eis. Quid di-
 mittā fili: Dimitte iniurias mihi illatas: non dāna sola: sed emēdas dāni.
 Dimitte oīa & singula quæ mihi tu rex regū posses ut filio reseruā: quæ
 ut dñs dñantiū repetere posses. Sed qbus dimittā fili: Illis. Quid illis:
 Illis carnificibus qui me crucifixerūt: & pro funibus clauis ad me crucifi-
 gendū usi sunt. hi p̄r penitus/nesciūt qd faciunt. Accipiūt uestimenta in-
 necis p̄cium: & p̄miū crudelitatis: existimātes nihil plus meæ mortis me-
 Y rito cōsequi posse. Purū hoīem credūt interimere: q̄ illis amplius usui eē
 non possit. Credūt pro ministerio lictoris & carnificis nihil aliud sibi in-
 cūbere: nisi qd' p̄sles iusserit: nesciunt iure an iniuria crucifixus p̄deā.
 X Istis p̄r in meo codicillo dimitto: & cōdono damnū laceratæ uestiū. Di-
 mitto crucifixionis iniuriā. Tu idem facito pro fidei cōmissarii munere:
 quo fungeris: pro amore quo me filiū tuū amplecteris. Dimitte eis. De-
 bes hoc facilius agere: quia ignorātia istos excusat/nesciūt qd faciūt. Vis
 Z ne aliis dimittā fili: Dimitte incōsultæ multitudini circūstanti: circū con-
 cursanti: nutu capitis: incōditis & horrifonis uocibus cōtra me surgenti/
 deridēti & blaffemāti. Quid dimittā & istis: Damnū & offensam. Con-
 senserunt in mortē meā: Barrabam mihi p̄tulerūt/astiterunt crucifigēti-
 bus carnificibus/applaudūt pōtificibus scribis & phariseis: mearū p̄ena-
 rum primis auctoribus: sed ab eis seducti sunt. Nesciūt qd faciūt. Illi etiā
 uere p̄ ignorātiā peccāt. Dimitte ergo & istis/q̄tū prioribus dimitti roga-
 A ui. Qm̄ & in codicillo meo: his dono culpæ oīum remissionē/ut hāre
 ditariā pacē assequātur. Dimittā & istis o fili: pro qbus ne dū postulas:
 sed rōne plenā excusationē adducis. Pontificibus/scribis/phariseis/& po-
 puli senioribus qui teste Pilato nō per ignorantia: sed per inuidiā te tra-
 diderūt/qui sciētes legē & pphetas interpretātes: nūc te meq̄ blaffemāt/
 uis ne dimittā: Mi p̄r dimitte illis. Scis p̄r: qm̄ ubi sup abundat delictū:
 gloriosius est principis grām sup abūdare. Non decet magnitudinē no-
 strā: neq̄ clementiā tuā/horū malignitate supari. Si solis oīno ignorāti-
 bus dimiserimus: nō erit multa gloria remissionis. Pueris & furiosis hu-
 manæ leges peccata dimittūt: q̄a ignorantia illos excusat. Dimitte & istis
 ut misericordia tua iudiciū hoīum excessisse noscatur. Isti qdē p̄r mi (ut
 B Pilatus attestatus est) p̄ inuidiā me tradiderūt. Sed hæc ipsa inuidia illos
 reddidit ignorātes. Tu p̄r nosti qm̄ obcæcauit eos malitia eorū: cæci sunt
 culpa qdē sua: sed ideo miserabiliores: q̄a ipsi sibi cæcitātē adduxerunt.

Dimitte

Dimitte p̄r eis/qm̄ q̄tūlibet sint humana sapiētia pleni: humana tñ fragi-
 litate sup̄ati rōnis apicē sensui subdiderūt: & iō nesciunt qd faciunt. Pro
 istis p̄r: qui te tā atrociter blaffamauerūt: nō solū peto remissionē: sed ex-
 cusationē affero. Nesciūt qd faciunt. Q̄uia scire nolūt. Priores nesciūt:
 quia indocti sunt. Isti nesciunt quia a scia per malitiā seipsos auerterunt.
 Didicerunt qdem: sed intelligere noluerūt. Didicerūt/sed obliiti sunt iu-
 dicioꝝ iustoz: Q̄m̄ ad iustitiā sunt spōte cōuerfi. A principio testamēti
 mei/reliqui iure hāreditario pacē hoibus bonæ uoluntatis: pueris eam
 donauī. Vt si quasi hāredes iusti hanc h̄re nō p̄nt: hēant q̄uis neq̄ serui/
 tñ clemētia liberalissimi dñi & testatoris. Dimitte & istis oēm iniuriam:
 oēm p̄nam: oēm recōpensam/ut possint si uelint pace frui: quā iter te
 & hoies me firmare misisti. Nolo p̄r amplius interrogēs qbus dimitti ue-
 lim. Si tam iniuriosis tibi & mihi molestis supplico dimitti: cōsentaneū
 est me oibus hoibus dimitti quā iā dixi uelle. P̄r dimitte eis: qui usq; in
 p̄sens peccauerūt: qui nūc peccant: & qui peccabūt in posterū. Sint pecca-
 ta q̄tūlibet graua/turpia/iniuriosa/dānosa. Q̄uia nesciunt qd faciunt.
 Hāc est prima pticula codicilli dñi Iesu Christi p̄dētis in cruce: iniuria-
 rum remissio. O p̄res/o matres familias lāserūt ne uos unq̄ filii ur̄i/aut
 filia ur̄a/serui uel ancilla/iniuriatus ē uobis amicus cōsanguineus/affi-
 nis/uel familiaris. Audite Iesum. P̄r dimitte illis. Ego dimisi crucifixori-
 bus meis. O princeps & reipu. p̄sidentis: qui p̄ris fungeris offō: lāsus es
 a subditis. Audi Christū in cruce pendētē. P̄r dimitte illis. O fr̄/o soror/
 o sodalis o amice o uicine es lāsus ab aliquo. Audi Christū: hic substie:
 hic uigila: ut illū ualeas imitari: dimitte iniuriā: Dñs Iesus Christus non
 solū iniuriā relaxat: sed dimitti orat a p̄re: sed atrocissime iniuriantes co-
 ram deo excusat. Lāditur & non attendit. Blaffematur & bñdicit. Occi-
 ditur & uitam donat. Q̄uis uestrū est passus tā acerbis iniurias? Q̄uis
 tam improbe: tam ptinaciter lāsus: tam turpiter offensus: tam dire habi-
 tus q̄ dñs Iesus Christus: a cuius iniuria iam crucifixi: nō cessatur. P̄det
 in cruce sanguine uacuuus & blaffemat: non tñ irascitur: neq; uindictam
 quærit: indulget & excusat. Nos ergo omnes cum illo dicamus deo p̄ri.
 P̄r quoniā dñs noster: redēptor nr̄: saluator noster: rex nr̄: filius tuus oēs
 iniurias cōdonat: nos inuicem tantorū dolorū pro quibus est (nostri
 gratia) tristis usq; ad mortē: indulgemus omnibus qui lāserunt nos. Di-
 mittimus iniuriā: non quærimus uindictā. Tu pater dimitte eis quia ne-
 sciunt quid faciunt. Sic facientes assequamur hāreditatē in regno Chri-
 sti & dei. Pacem. s. hominū bonæ uoluntatis: testamēto a dño Iesu Chri-
 sto relictam: & codicillorum iure firmatam.

VNVS aut̃ de his qui pendeabant latronibus blasphemabat eum dicēs/Si tu es Christus saluū fac te metipsum & nos. Rñdens autē alter increpabat eum dicens. Neq; tu times deū: qui in eadem dānatiōe es. Et nos quidem iuste: nam digna factis recipimus: hic aut̃ nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesū. Me mēto mei dñe dū ueneris in regnū tuū. Dixit ei Iesus. Amen dico tibi/ hodie mecum eris in paradiso.

- Nus de his qui pendeabāt latronibus. Ad leuā iste pēdebat in reproboꝝ locum. Ad illam nanq; in die iudicii perdit̃ oēs iudici
- E** astabūt/blasphemabat eū dicēs. Si tu es Christus: saluū fac te ipsum & nos. Duas uno cōtextu protulit iste blasphemias: ex radice infidelitatis prima/Secunda de officina impatiētiae surgit. Si tu es Christus ponit in dubio qđ firmissime oportuerat cōfiteri. Dubius aut̃ in fide, infidelis est. Audiuerat Pilatū dixisse semp de Iesu qui dī Christus. Videbat titulum uim noīs & agnominis agnoscebat: & nihilominus diffidebat/ideoq; per cōditionē quasi negans dicebat/Si tu es Christus: saluū fac te metip̃sū & nos. Nō uult poenā pati cui pro iustitia erat obnoxius. Salutem domini nr̃i Iesu ut debuit nō quāsiuit. Q̃ n̄ non pro eius innocentia postulauit: sed pro eius cōmodo. Saluari requirit spreta iustitia quā habet exosam. Non aliter faciunt damnatorum aīa: Si quid. n. boni uolunt/non pro iustitia: sed pro suo cōmodo/uel pro incōmodo euitando uolunt. Vellent si possent p̃ sua incōmoditate dei tollere iustitiā. Q̃ uia tollere non p̃nt: oderunt & in ambiguo ponūt. Neq; dicunt: quia iustus es: nos iuste patimur. Hic igitur latro pendens in sinistra Iesu: melius dixisset: quia es Christus libera te si uis. Nos iuste patimur: sine patiamur. Sed quia impatiens est: & per impatiētiam desperatus: dñm saluatorem alloquitur ironice. Q̃ uid tu p̃rem rogas indulgere crucifixoribus nr̃is.
- G** Si tu es Christus: Si tu es dei p̃ris filius stude saluti tuæ & nostræ q̃ tecū patimur. Deinde crucifixorū nostrorū salutis rōnem h̃re poteris. Sed quia ut uideo es moribundus: neq; te liberare potes stolidā rem agis: & operam p̃dis orando p̃rem ut nr̃is crucifixoribus indulgeat. Rñdens aut̃ alter latro pēdens ad dexterā dñi saluatoris: ad quā in iudicio stabūt iusti: increpabat eū dicens. Neq; tu times deū qui in eadem dānatione es. Incipium oīs sapientiæ timor est dñi. Accipe timorem dñi & respisces. Incipe
- H** timere

timere deū: defines desperare: defines blasphemare: disces te humiliare/ & benedicere benefactori nro/nobiscum in cruce pendēti. O te infelicem quē tam acerba poena non castigat. Sed hnt hoc pessimū reprobū: ut semper correctione frangantur: fiantq; dū corripunt magis/inutiles. Probi si qñ castigantur: poena illis fit fructuosa. Es certe infelicissimus: qui cū sis in eadē dānatione/poenæ cōtubernio nō molliris: sed insurgis. Audi uisti Pilatum de iustitia huius/quē derides/contestantē. Qñ dixit innocens ego sum a sanguine iusti huius. Erat officii & cōditionis tuæ nō ad dere afflictionē afflicto/præsertim iusto/si te dolor facit acerbū/in te ipsum pro tua culpa: aut in me insurgere debuisses: quia nocentissimi sumus. Vñ iuste qdē nos poena tenet: nā digna factis tormēta recipimus. **I** Qm latrocinares multos torsumus: ideo iustitia cōmutatiua nos quidē iuste cruce punit. Qñ pro multis mortibus & crucibus: quæ alios tollere coegimus/dum eorū bona diripimus: Vna nos morte cruceq; consumit. Hic aut nihil mali gessit. Vnde acerbissimus illi fit dolor: quem libens pro nobis pateretur. Et iccirco non tm cōdolere illi deberemus: & flere super nos ppter scelera nostra: ac sup illum pro eius innocentia: sed etiā illi grās agere: q; nostri grā tantas poenas sponte suscepit: libesq; sustineat: & pro nobis a deo pfe ueniā imploret: & corā illo nostrā ignorantia in excusationē adducat. Cōsortæ poenæ iam sic admonito dicebat ad Iesum/ut mediatorē dei & hoīum in medio cōstitutū. **K** Memēto mei dñe dum ueneris in regnū tuū. Regnum illud quod tu dñe dixisti/nō eē de hoc mundo corruptibili: regnū pacis & gaudii sempitærni/regnū iustitiæ & ueritatis: regnū quod nō auferet: regnum in quo regnant oēs qui bene deo seruiūt. Dñe/cui seruire regnare est/cū ueneris in regnum tuū/iure naturæ quia deus es/tuū per grām in oēs hoīes per te scaturiētē tuū qm tanto labore: prælioq; tā duro illud assequeris. Memēto mei: nō peccatorum quæ gessi: nō latrocinia mea quæso tunc mente reuoluas: Mei: qui homo sum: qui gero imaginē patris tui licet imperfectam: cuius tu es imago pfectissima: per cōe imaginis cōtuberniū: per aīam rōnalē quam mihi cōcessit pater: & tu de Virgine nascens accēpisti: per humanitatem qua mihi es frater. Mei dñe memēto. **L** Non grandia peto. Mordet me cōscientia sceleribus foetida. Introduci postulare confundor ad priam tam foelicem. Hoīem dignū omni supplicio: ad tā puram & excellentē ciuiū nobilissimorū cōsuetudinem: scelestū & infimæ sortis hoīem introduci petere nō audeo. Scio q; tecū: scio q; cū tuis ciuibus eē nō mœreor. Neq; seruoꝝ tuorū pedisequus ut fiam petere audeo. Scio tam puro: tam sublimi: tam glorioso loco: me recipi non dignū. Ita dñe sim saltem in me-

31105

moria tua: pius es & clemētissimus. Comis es & neminem aspernaris: si
mei memor esse dignaberis: spero aliquñ ad regni tui māsiunculā aliquā
peruenire (qm̄ multas habet & maximas) iubebis admitti & infimis sal
tem seruulis ascribes. Meretur hoc prācium quod nunc pro me soluis.
Tanti tibi cōstat salus mea: ut me spernere: & a regno tuo ppetuo exclu
dere non debeas. Modo de tua mente non excidam: qđ supplex oro ne
fiat. Neq. n. solertiam tuā decet eorū obliuisci/ quos tanto tuo labore: tā
tis poenis: toto sanguine & uita ppria redimis: p̄sertim eorū quos in pas
sione socios h̄re uoluisti. **Q**uantumlibet. n. nobis dñe sit causa diuersa:
M mors tñ una manet. Existimo dñe non sine magna rōne (cum innocen
tissimus sis) inter duos noeētes crucifigi decreueris. Video ab initio Euā
parere Cahim & Abel. Adam inter utrunq. aio p̄dere: in figuram tui in
ter nos p̄dentis in cruce. Video alterū fricidam & desperantē de ptāte &
clementia p̄ris tui: qñ post fratricidiū dicere nō est ueritus: maior est ini
quitas mea q̄ ut ueniam merear. Facit idem collega meus a sinistro late
re tuo cruci cōfixus: qui per desperationē te blasfemat & p̄rem. Vt ille fi
gurauit Cahim: me Abel figurantē: fac imitari quē p̄fero: qui pius fuit
& deo gratū sacrificiū obtulit. Assimiler isti dñe/ in quo sapientia tua me
prāfigurauit. Non possum de gregibus uictimas imolare: offero me nu
dum tecū in cruce: ubi licet pro meis iniquitatibus iuste suspēdar: tñ nō
aspnaberis uoluntatē: quā ut iustitiā satisficiat: corpus cruciari libenter
acceptat. Tu dñe Noā seruo tuo filios dederas Cham & Iaphet: Cham
p̄ris nuditatē derisit. Cum ille post uindemias labore & uino atq. sopore
guis detectus obdormisset. Facit idē qui p̄det a latere sinistro tuā ma
iestatis. Te qui uineā ecclesiam plantasti: qui pro uindemia sanguinē in
cruce torculari iā expressisti: & charitate nimia inebriatus nudari uolui
sti: dirus hic nudus in cruce deridet & blasfemat. Assimila me dñe Sem
& Iaphet in quibus me p̄figurasti. Contego ego nuditatē tuam utcunq.
ualeo. Redarguo maledicentē tibi: affero tuā innocentiae testimonium.
Obtineā supplico bñdictionē tuā. Tu dñe Abraā unū filiū de ancilla &
unum de libera dedisti. Collega meus ancillae filiū se gerit. **Q**uia spiritū
J habēs seruitutis/ mundaniq. timoris uicio supatus: cadit a spe/ cogitans
tantū prāsētia. murmurat ut seruus: & dño maledicit. Ego libēs filius
esse pro uiribus studeo. Nolo esse filius sinagogae fugitiuae: & rebellis an
cillae. Studeo fieri filius ecclesiae uxoris liberae: qua libertate tu illā dōas.
Hæreditatem petere non audeo: peto memineris mei: sicut meministi
Isaac: in quo me figurari uoluisti. Tu dñe Rebeccam ex Isaac concipe fe
cisti Esau & Iacob: Collega meus tibi est Esau. En aspernatur hæredita
tem quā

tem quam ille pro lentis edulio posthabuit. En contumax est: & alieni-
 genas ducit uxores: præter patris imperium infidelitatem & impatientiam/
 per quas te blaffemat. Sim quæso domine Iacob: sim ecclesiæ mris cha-
 rissimus filius/eius consilio/eius auxilio/non mea uirtute assequar be-
 nedictionem tuam. Tu illam cum dederis/confirma. q̄ si me per omnia
 Iacob assimilari nō uis. Neq̄. n. mereor. Si primogenituræ iura in regno
 tuo assequi non possum: familiæ saltem eius me connumera. non peto
 hæreditatem quia non sum dignus: peto in hæreditate de me haberi me-
 moriam: ut saltem de micis cadētibus de mensa tua comedere liceat. Me-
 mento mei domine dum ueneris in regnū tuum: dum accubabis in mē-
 sa fœlicitatis æternæ/Amen. non utcunq̄/sed certissima & infalibili ueri-
 tate/dico promittēs/dico donans tibi ad meam dexteram crucifixo/tibi
 per fidem figuras de mea cruce cognoscenti. Tibi in Abel figurato/& ut
 ille recte/pieq̄ sacrificanti/tibi in Sem præfagito/& ut ille reuerēti. i. tibi
 in Isaac præmonstrato/filii legitimi timorem habenti. i. tibi ut Iacob lon-
 ganimi & supportanti. Hodie eris mecum in paradiso/intrabis mecum
 perpetuas æternitates: in quibus omnia præsentia sunt: quibus non est
 expectatio crastini: neq̄ occasus lucis externæ: sed semper hodie. i. semp
 præsens sine occasu præteriti: sine sollicita expectatione futuri. i. eris. Ad-
 iungit futurum uerbum aduerbio præsentis temporis. Quoniā adhuc
 in uita mortali ad futura semp intenta pleni ambo erāt angustiis/Quæ
 paradisum intrare non possunt. neq̄ adhuc erat paradisi ianua reſerata
 mortalibus: sed illam agnus proxime aperire debebat. Ideo dicit/hodie
 eris quasi dicat: ut primum tu mortalem hanc uitam reliqueris/nascētē
 ex heri & pendētem ex crastino: hodie semper in præsens eris mecū/qui
 nunc inter duos peccatores unum reprobum alium pium in uitæ extre-
 mo constitutus sum: ut pro peccatoribus & iustis patiar. Mecum/quē fi-
 gurauit Adam medius inter Cahim & Abel pater utriq̄ atq̄ beneficis:
 qui sum figuratus in Noe: Qui reprobo & piis filiis liberatis a diluui-
 o æque plātauit uineam: sicut ego per crucem omnes ab inferno libero &
 illis ecclesiam plāto. In Abraam qui filios habuit de ancilla & libera. Et
 mihi sunt filii de sinagoga & ecclesia. Eris mecum: Cruces quæ nra cor-
 pora detinent/nos faciunt esse sepatos. Vnde nunc pro corporis necessi-
 tate simul esse non possumus. Clauī me prohibent tecum esse. Funes te
 detinent a me sepatum. Soluētur ambo hac corporis mole. Remanebūt
 illa cum crucibus. Spiritus liberi euolabunt. Præcedam te/iter ostendēs
 aīa tuā: illa me sequetur: præstolabor eam in optimo loco in paradiso:
 ubi me tibi comitem perpetuū exhibebo: illic eris mecum exaltatus sup

N

O

P omnem creaturam. Eris & tu incorruptibili lætitia plenus. Videns &
 amans gloriam meam/Eris in paradiso. Miror ego acutam quorundā
 tarditatem ingenii: hic cauillantium/uel cauillum soluere credentium.
 Dicunt hodie fieri promissionem: impleri autem postea. Vt dominus
 Iesus dicere uoluerit/hodie promitto/Eris autem mecum in paradiso:
 quando ascendam ad patrem. Nescio ego quis melior paradisos inue-
 niri possit: aut quæri debeat/ꝯ simul esse cum domino Iesu Christo iam
 glorioso & deitatem simul cum humanitate monstrante. Hic latro nō
 multo post Iesum: uel saltem eadem die mortalem hanc uitam: & simul
 pœnas omnes egressus est/dominum Iesum secutus: quem consenta-
 neum est in limbo/sinu ue Abraz inuenisse & ab eo non discesse. Vidit
 illic alligari draconem: solui patriarcharum animas: omniumq; piorū
 iam purgatas. Illum teterrimo carcere claudi captiuum: istas educi de
 tenebris in libertatem: lugere infernum: exultare paradysum: spoliari
 abyssos: ditari cœlos. **Q** uare in paradiso die promissa uerissime fuit.
 In principio dum testamētum condidit dominus Iesus suis reliquit hæ-
 redibus patientiam/**Q** uam quia nouerat non sine magna posse diffi-
 cultate teneri: in codicillo fructum eius ostendit: ut præmii magnitudo
 animos extollat: & mentem confirmet in opere. Hodie eris mecum
 in paradiso/cui dicitur: Latroni. **Q** uare dicitur: **Q** uia patienter sub-
 stinet crucem. Dixit enim/nos quidem iuste. Nam factis digna recipi-
 mus. Nullum aliud opus egisse legitur aut cogitasse/unde tantum præ-
 mii assequi debuerit: nisi q̄ patienter sustinuit pœnam crucis. Iam alias
 dixerat dominus Iesus. In patientia uestra possidebitis animas uestras.
 Nunc doctrinæ suæ ueritatem apertissime facto monstrauit. Substinate
 igitur fratres charissimi: in aduersis ne quæso frāgamini. Vigilate ad pa-
 tienter aduersa ferendo: sustinete. Si peccatores estis latro uos admo-
 net. Substinate quoniam iuste patimini. Audite latronem sanctum. Et
 nos quidem iuste. Nos peccatores iuste affligimur: & ideo patientes esse
 debemus. Nam factis nostris digna recipimus incommoda: dum qua
 mensura mensi fuimus: remetitur & nobis. Si iusti estis: sustinete ni-
 hilominus: quia & iustus Iesus mortem acerbissimam pro nobis susti-
 net patienter. Vt qui patientiam hæreditario iure relictam habere non
 spreuerint: audire mœreantur cum latrone. Hodie eris mecū in paradiso.

Tertia codicilli particula.

Stabat

STABat aut iuxta crucē iesu mater eius
& soror matris eius Maria Cleophe/ & Ma-
ria Magdalenæ. Cū uidisset ergo iesus ma-
trem: & discipulum stātem: dicit m̃ri suæ.
Ecce filius tuus. Deinde dixit discipulo.
Ecce mater tua. Steterat a principio mater
iuxta crucem: prius tñ pro crucifixoribus
orare: latroni con crucifixo solacium præ-
stare uoluit dñs iesus: q̃ alloq matrē: q̃ illā
discipulo: & illi charissimum discipulum

commendare. Vt disceremus pro officio publicas utilitates: nostris pri-
uatis rationibus anteferre. Q uando rex noster sapiētissimus in mortis
articulo constitutus/peccatoribus:iustisq; codicillo prouidit anteq̃ ma-
tri. Stabat quippe iuxta crucem: quia iam a p̃ncipio illic fuerat. Si enim
superuenisset loquente iesu:nunq̃ euāgelista dixisset: Stabat: sed interea
illam superuenisse litteris mandauisset. Stabat autem non a lōge ut ple-
riq; dixerunt: sed iuxta crucem. Certe si dum crucifigebatur iesus: aut po-
steaq̃ cruci appensus relictus est: aliquid dixisset: fecisset ue uirgo Maria
eius liberandi gratia ut quidam non minus stolide q̃ inepte impieq; cō-
fingunt: Si illam ipsam p̃nam prohibere: impedire ue temptasset: si tā-
tas m̃estitiæ notas protulisset: discipulus iesu charissimus: datus ab eo
matri in uicem filii: qui illam sociauerat: non ieiuno uerbo pertransiens
dixisset: Stabat iuxta crucem iesu mater eius. Poterat dicere: stans iuxta
crucem iesu mater eius: supplicabat illum non crucifigi: crucifixum ue
deponi cum lachrymis postulabat. Et quoniam non impetrabat: lamē-
tabatur: defecit præ dolore. Nō hoc dixit: sed dixit. Stabat iuxta crucem
mater eius. Vt talis matris constantiam & animi magnitudinem declara-
ret. Q uid enim singularis gratiæ præ cæteris matribus: Q uid uirtutis
heroicæ: quid animi roboris habuisset: si talia dicere aut facere fuisset ag-
gressa: qualia mulieres dolore superatæ dicunt & faciunt? Certe si uero
affectu ad ea prorupisset (ut iam demōstrauimus) excidisset a gratia: in-
cidisset in culpam: & incōstantis animi ac muliebris notam effugere nō
potuisset. Neq; præ cæteris mulieribus bñdicta mansisset. Q ñ aliarum
instar fuisset dolore supata. Si uero (quod minus ego crediderim) hos
affectus monstrauit exterius: quibus interius non tenebatur: dabitur ab
surdus & iniuriosus illā contra honorē dei p̃ris & filii & spūs sancti: ac
sui met frustra fuisse mentitā. Hæc ne tātæ reginæ m̃ri oīum saluatoris

possent impingi: teste Ioāne qui uidit astitit: & testimoniū phibuit ueritati. Stetit inq̄ animi plena: plena deuotionis affectu. Stetit indicibilem amoris flammam mente reuoluens qua filius eius ardebat. Ardens & ipsa feruore charitatis: se talem ac tantū filium genuisse examinans: qui tales iniurias libere condonaret: & tam atrociter iniuriantes studiosissime excusaret. Stabat cōsiderans filii sui angustias duras sane & acerbissimas: quibus acerrime materno cruciabatur affectu: & nihilominus pro sua sapientia: & charitatis incendio considerans utilitatē humano generi inde prouenientem: considerans dei patris & filii sui ac spiritus sancti gloriam inde surgentem: considerans amorem immensum patris & filii ad se ipsam: ad oēs homines liberandos: honorandos: glorificandos: beatificandosq̄ promptissimum suum filium talia pati cogētem. Si unq̄ alias tūc maxime dixit. Magnificat anima mea dominū. Filius meus qui nō iam dimidium animæ meæ: sed est tota anima mea: magnificat nunc per passionem suam dominum deum patrem suum spōsum meum. Anima mea: meus filius: qui me corpore simul & anima uiuam fecit: qui per has tam duras pœnas: me & omnes progenitores meos liberat a pœna inferni: re parat ad gaudia paradisi. Vere nunc magnificat dominum deum: illum tanta iustitia præditum ostendens: ut proprio filio non parcat: sed mortem durissimam pro iustitia illum subire compellat: tanta clementia ut pro seruis filium tradat: tanta liberalitate & largitate: ut cū potuisset modis innumeris lōge facilius: sine iniuria humanitatis: sine pœna filii: hominum incommodis obuiaret. Maluit tamen filii sanguinem & uitam expendere. Stabat & in se ipsa dicebat: semper exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Expectans per filium meum homines saluari: Quod iam credidi: quod desiderauī nunc uideo: ideo exulto dum hinc dolore ac tristitia quasi mater pro tantis mei filii pœnis affligor & stringor. Inde utilitates sequentes has pœnas cogitās: & amore quo genus humanum amplector: quo patrem & sponsum meum: quo filium meū prosequor confortata dilator subito. Ita exulto extra salto: salto extra tristitias & uicissim contristor. Tantus est hic mihi motus contristationis: dum a filii mei pœnis examinandis transeo ad utilitates inde surgentes: q̄ tantā agitationem ferre non possem. Deficerem certe: neq̄ mirum. Si enim acerbis dolor dum nimis stringit sufficit enecare. Si gaudium excellēs (quoniam nimis solet uitales resolvere uires) gaudentes extinguit. Ego in tāto dolore constituta: tantoq̄ gaudio superfusa: exultans inter hæc: nunc incredibili restricta dolore: nunc gaudio indicibili dilatata quō ferrem? Sed quia

Sed quia respexit filius meus & dñs meus humilitatem ancillæ suæ: te-
 nuitatē. s. uiriū mearū: uires præstitit. Vt in tãto dolore & gaudio durare
 sufficerem. Ideo. Ecce. n. certe: ex hoc: eius auxilio: q̃ constans impauida
 imperturbata: sto iuxta crucem filii mei. **Q**uod nulla unq̃ mater facere
 potuisset. Beatam me dicent omnes generationes. Nam q̃ talem conce-
 perim filium: spiritu sancto factum est: nō opere meo: q̃ lactauerim: q̃
 circūtulerim: q̃ educauerim: q̃ secuta sim semper/ mihi est cōmune cū
 matribus multis: q̃ ad crucē eius steterim sine querela: q̃ sanguinē eius
 uiderim de toto corpore profluentem/ neq̃ uocem dederim: q̃ unicum
 filium morientem uiderim: & non sincopizauerim/ mihi est singulare
 priuilegium: a deo patre/ & filio eius: filio meo: & a spū sancto mihi tri-
 butū. **Q**uia uterq̃ cum spiritu sancto. Fecit mihi magna qui potens est
 pater æternus: omnipotens deus. Et sanctum nomen eius. Nō illud the-
 tagrāmaton/ quod nescii fabulantur: sed filius suus iesus uerbum eius/
 ueritas eius: quod illi est nomen sanctum ineffabile & incomprehensibi-
 le. Fecit mihi magna/ magnam. s. animi constantiam: magnam pruden-
 tiam: magnam sapiētiam: magnam charitatem: per quæ ego ad crucem
 eius sto: cogitans inter magna quæ fecit in me: magnam eius misericor-
 diam. Sto igitur & mente reuoluo: q̃ nunc misericordia eius a progenie
 in progenies omni um sæculorum extēditur. Timentibus eum/ timore
 sancto: cuius rei gratia latro dexter non incōdite dixit ad rebellem & cō-
 tumacem pœnæ socium. Neq̃ tu times deum? Time eum ut eius mise-
 ricordiam potius experiaris q̃ iustitiam. Sum & ego de timētium nume-
 ro: quis. n. te non timeat o fili omnia potens? Tu es brachium dei omni-
 potentis: tu es uires eius. En aperta brachia tua dulcissime 'fili: ad tuā po-
 tentiam declarandam nunc uideo. Aspice omnes. Fecit potentiā in bra-
 chio suo dextro: Latronem illic pendētem absoluit a pœnis inferni: do-
 nanit gaudiis paradisi. Fecit potentiam in brachio suo sinistro: Latronē
 illic pendentem superbum contumacē impœnitentē: & illi similes: disp-
 sit supbos in suppliciū dānatiōis æternæ: mēte: certo pposito: cordis sui:
 suæ uoluntatis: uel disp- sit superbos mente cordis sui. i. uolūtate animæ
 suæ in supbia obſtiatos. Deposuit potētes de sede: malignos spūs: & dra-
 conem principem eorum: potentes nequitia: & per tyrannidem oppri-
 mentes genus humanum. Filius meus per pœnas quas uideo illum sub-
 ſtinere: iam de sede deposuit: mox illos fugabit. Et exultauit humiles
 patrum animas in sinu. Abraæ illum ardentissimo desiderio postulan-
 tes. Exurientes has animas restitui libertati. Exurientes beatitudine satu-
 rari a filio meo per has pœnas/ repleuit bonis. & diuites dimisit inanes:

quando diabolus & infernum tantis opibus: & animarum iustarum the-
 sauris iniuste diuites/iuste exiit: & penitus inanes dereliquit. Reliquit
 etiam diuites inanes: quando animas quæ nullam frugem bonorum operum
 attulerant: plenas inanitatibus & inanitionibus iniquitatum reliquit
 in poenis. Ioseph uenditus a fratribus triginta argenteis/post calumnias
 incontinentis & procacis feminae: post carcerem Aegypto praeficitur: fra-
 tres pascit inuidiosos & illis iniuriam condonat. Sic ab Israel suo patre su-
 scipitur. En Iesus magni Israel non multarum sed cunctarum gentium pa-
 tris: puer & filius eius secundum diuinitatem/homo purissimus nullo pec-
 cato maculatus: puer & filius meus secundum humanitatem: per inuidiam
 a iuda quem sibi in fratrem asciuerat uenditus: a synagoga procaci falso
 accusatus: a pontificibus in domibus Annae/& Cayphae quasi in carcere
 asseruatus: & Pilato quasi ismaelitis traditus: a Pilato autem nunc crucifi-
 xus: fratres & mundum famelicum pavit iam antea corpore simul & san-
 guine proprio. Nunc omnibus iniuriam condonauit. Ita suscipiet illum
 paulo post pater aeternus: sicut suscepit israel puerum: recordatus miseri-
 cordiae suae. Israel super omnia laetatus est: suscipiendo Ioseph/ quia ille fra-
 tribus condonasset iniuriam: quam ultus non est: neque filius impropera-
 uit pater. Recordatus nempe misericordiae sui Ioseph: quem tam arden-
 ter amabat: quoniam ille remiserat fratribus iniuriam prout uoluit penitus
 esse remissam. Ita deus omnipotens magnus israel: recordatus misericor-
 diae sui meique Ioseph: qui rogans in cruce pro fratribus dixit. Pater igno-
 sce illis illosque excusauit/iudeos habuit excusatos: & ueniam praestitit
 illis: si modo uoluerint acceptare/hoc esse existemus quod meditabatur
 stans ad crucem Virgo Maria quando dicit. Suscepit israel puerum suum:
 recordatus misericordiae suae/Modum etiam susceptionis enarrat: Sicut lo-
 cutus est ad patres nostros Abraham & semini eius in saecula. Ita suscepit eum
 sicut locutus est ad patres nostros. Et quomodo locutus est ad patres no-
 stros o Mater sanctissima: o mater sapientissima/o mater maestissima: &
 inter angustias pro tua sapientia gaudia cogitans. Locutus est ad Adam.
 Maledicta terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi. Terra iu-
 deorum: synagoga maledicta sua iniquitate quantumlibet bene culta
 fuerit a filio meo in opere suo: in laboribus peregrinationum/doctri-
 nae & sanitarum spinas in capite eius/tribulos in pedibus & manibus
 germinauit. Unde israel magnus Ioseph puerum suum suscepit: sicut
 locutus est ad patrem primum Adam. Videte spinas in capite/in ma-
 nibus/& pedibus tribulos ferreos. Locutus est ad Noe. Cumque obdu-
 xero coelum nubibus apparebit arcus meus in nubibus/recordaborque
 foederis

foederis mei quod pepigi uobiscum & cum omni anima uiuente: & nō
 erunt ultra aqua diluuii ad delendam uniuersam carnem. Cum corpus
 filii mei sedes dei: uerum cœlum/obductum est nubibus passionis/cum
 clauis fixus est cruci: apparuit arcus in nubibus: brachia arcuata inter an-
 gustias uisa sunt/unde promittit deus homines nō ultra disperdere: qm̄
 redempti sunt poenis inūdantibus: quas arcus brachiorū cruci affixorū
 reducit in mentem. Suscepit ergo filium suum: puerum suum & meū:
 sicut locutus est ad Noe. Ad Abraam at locutus est ita. Tolle filiū tuum
 unigenitum quem diligis Isaac: & uade in terram uisionis: & offeres eū
 ibi in holocaustū: super unum montium: quem mōstrauero tibi. Venit
 Abraam in montem/Erexit altare/Ligna composuit: filium superpo-
 suit: ut illum imolaret gladium arripuit. Sed prohibitus iugulare filiū:
 inuenit arietem quem pro illo obtulit. Et magnus Abraam omnipo-
 tens deus: unigenitum filium suum Iesum filium meum/Sicut locutus
 est ad Abraam in figura: duxit in illum ipsum mōtem: ubi altare Abraā
 dudum erexit. Cruci locum designauit/Ligna super altare. i. crucem in
 loco prap̄parato stabiliuit/Composuit Isaac super ligna. i. Christum sup̄
 crucem. Et qm̄ de se nata in filio diuinitas/mori non potest: humanita-
 tem quam de me sumpsit/quasi arietem imolauit. Nō poterat Isaac pro
 peccatis hominum satisfacere. Poterat aut̄ filius meus/Quia sic decretū
 a deo fuerat per suam mortem hominibus ueniā impetrare. Ideo eua-
 sit ille: hic moritur in cruce: odoratusq; est dominus odorem suauitatis.
 Ex filii mei carnibus oblatis/Quis iste odor fuit o Virgo sanctissima:
 odor clementiæ/odor remissionis tantæ iniuriæ/odor obedientiæ/odor
 satisfactionis. Quando per suam mortem iustitiæ satisfactum est. Ita su-
 scipit Israel puerum suum/sicut locutus ē ad Abraam/& semini eius in
 sæcula. Primum germen legitimum seminis Abraæ fuit Isaac/Adhuc
 locutus est dñs. Quiesce in terra quam dixero tibi: & peregrinare in ea:
 eroq; tecum & benedicā tibi. Ego sum illa terra in qua Isaac filius meus
 peregrinatus est cum quiete. Nusq; enim quieuit de cœlo descēdens uer-
 bum patris æterni: nisi in uentre meo per nouem menses. Nam ut pri-
 mum est natus: extuli eum de Bethleem: & in Nazareth domum habi-
 tationis suæ reportauī. Non multo post iudeam cum illo deserui: Hero-
 dis crudelitatem fugiens. Eo mortuo reuersa sum cū filio meo ad terrā
 natiuitatis meæ: ubi ut adoleuit filius meus p̄ sanctimonia: & doctrinæ
 ueritate odio habitus nusq; stetit diu. Quieuit tantum in uentre meo.
 Impleuit quod dixerat deus ad Isaac in figura. Quiesce in terra: quam
 dixero tibi: implebit & paulo post in sepulchro: reconditum lacerum

N

O

P

corpus. Ero tecum. Fuit deus cū humana natura filii mei in uentre meo. Erit cum exanguī & exanimi corpore in sepulchro. Et benedicam tibi. Spero istud mox futurum. Nō nocent o iudei ur̃a blaffemiā filio meo: benedicet statim illi deus. **Q**uā sit futura benedictio audite. Tibi enim & semini tuo dabo omnes regiōes has/inferas in prādam: medias in tutelam: superas in regni gloriam. In nomine enim domini Iesu mei filii: omne genu flectitur/cōlestium/quia ministri/terrestrium quia redempti: infernorum quia subacti & carcerati. Secundum semen Abraam est Iacob: ad hunc locutus est in uisione deus: quando ostendit illi scalam stantem super terram/& cacumen illius cōelum tangens: Angelosq; dei ascendentes & descendentes per eam/& dominum scalae innixum. Crux ista in qua meum filium pendentem uideo/scala est cuius cacumen tangit & penetrat cōelos. Per hanc nempe ad summum cōelorum dei tronū ascenditur. En angelos ascendentes & descendentes per hanc scalam ad filii mei sanguinem colligendum & conseruandum. Gratiae innumerāe per quas homines in angelos transeunt: a deo patre in homines per filii mei crucem descendunt: homines sine numero per susceptas uirtute crucis gratias ad cōelos ascendunt. En dominum Iesum Christum/dominū uniuersorum/dominum & filium meum/scalae innixum per clauos illi adhāret: sustentatur in illa. Ergo suscepit illum deus per crucem: sicut locutus est semini Abraam in scalae uisione quam retuli. Ita stabat iuxta crucem Iesu mater eius:& soror matris eius Maria Cleophe. Post mortē Ioachim/cui Anna Mariam matrem domini peperat:nupsit Anna Cleophae & ei aliam filiam Mariam nomine peperit/Mariae uirginis sororem uterinam. Maria Cleophe/quā Cleophes genuit ex Anna/& Maria Magdalenae:hanc notissimum est ex euangelio prius delitiosam fuisse mulierem:postea domini Iesu Christi doctrina pœnitentem:tandem eius discipulam charissimam euasisse. Cum uidisset ergo Iesus matrem:quā illi mater obstetrix & baiula fuerat:quā p omnia matris officium in eo educando impleuerat:quā materno affectu:sed sincero ac solido illum semper amauerat:stantem inconcussam:impauidam imperturbatā:statem animi plenam:& attentissime quā diximus meditātem (Dominū enim Iesum Christum qui scrutator est cordium:quid illa meditare lātere non potuit)Dixit matri suae:mulier ecce filius tuus. Sunt qui dicūt dominum Iesum Virginem matrē suam:matris nomine appellare noluisse:ne dolores illi ingeminaret. Sētiat quilibet ut libet. Ego existimo sapientissimum iesum sciuisse matrem non excessisse memoria:ut se matrem nō meminisset:ut si se nominari matrem audiret:imeditatū aliqd occurreret

occurreret eius animo: unde magis minus ue doleret. Nouerat se unicū filium a matre amantissimum. Nouerat matrem stare iuxta crucem/ut filiū tam gloriose certantem/atq; uincētem uideret. Nouerat eam plenam gratia: sonis uocum non concuti solitam. Existimo potius pro pietatis officio: illam non matrem/sed mulierē appellasse: ne daret crucifixoribus ansas durius aliquid contra illam aggredi. Hac ratione non se indicauit filium sed Ioannem dicens. Ecce filius tuus Ioānē indicans/ut potuit oculorū nutibus. Deinde dixit discipulo/Ecce mater tua. Sed quo pacto uerū erat: quod dixit ueritas Ioannem ostendens/Ecce o mulier filius tuus: Et matrem ostendens amato discipulo/Ecce o Ioannes mater tua/Maria enim mater dñi Ioannem nō peperit: neq; illum usq; ab ea adoptatum ante hęc uerba scriptura cōmeminit. Afferam hic ego quod sentio saluo semp meliori iudicio. Existimo neq; ante hęc domini saluatoris uerba: neq; post ea Ioannem fuisse uirginis Mariæ naturalem filium. Non enim uideo necessitatem cur hoc miraculū ponere debeam/quod prisci sancti patres/accuratissimi euangeliorū interptes minime posuerunt. Certe adoptiuus filius: uere filius usitata loquendi frequentia/legisq; instituto comprobatur. Et auctore Moyse: immo deo: filius quē ex mortui uxore genuerat/frater mariti supuius: natura erat filius generantis: lege filius prædefuncti. Quod si legis adoptio mortuis dare filios potuit: cur a uiuentibus adoptionem suscipientes: uere filii non dicentur? Neq; uero filiationem Ioannis: consecrationi eucharistiae æquiperare ita compellimur: ut sicut in eucharistia naturam panis amitti & ueram corporis Christi naturam accedere sacramento fide tenemus. Sic in Ioanne filiationem ad priorem naturalem matrem desisse: & nouam ad uirginem subintrasse: aut nouam ad uirginem cū priori/ad matrem propriam mansisse: aut per ueterem naturalem filiationem ad matrem quæ illum pepit factum esse uirginis filium/credere nos oportet. Ad puram nanq; relationem motus esse non pōt: neq; duæ relationes ex toto consimiles specie possunt esse in eodem. Sed neq; una relatio potest in duos terminos tendere. Vt dñs Iesus Christus naturale corpus suum in Eucharistia consecratum ostenderet: statim addidit/quod pro uobis tradetur. Quo omnes intelligerent non esse aliud corpus sub panis specie/ḡ quod futurum erat in cruce. At quando dixit uirgini matri/Ecce filius tuus/& Ioanni/Ecce mater tua/nullibi addidit: quod naturalem nobis filiationem ostendere posset/Quinimo Ioannes qui factus est filius: de se ita scribere studuit: ut omnes intelligerēt adoptione illū: non natura filiū eē constitutū. Dicit enim ex illa hora accepit eam discipulus

T

X

Y

V

in suam. Accepit scribere uoluit: nō transiit: uel est genitus. Accipe actus est uoluntarius. Accepit/ quia se per uolūtatem filium adoptiuum constituit. Accepit autē iohannes ex illa hora: qua magistri & domini sui uolūtatem intellexit/ a qua ut pro disciplinæ & amoris merito dissentire non debuit: ita neq; uoluit. Fuit igitur uera filiatio p adoptionem in iohanne qui tunc primum adoptionem acceptauit. Q uando magistrum suum sic uelle intellexit. Non sic autem uirgo mater domini quoniā erat grā plena/ plenaq; scientia/ filii secretum ad passionem præsertim accommodatum latere non decuit. Q uoniā consentaneum est Iesum/ ante q̄ pateretur matri aperuisse quicquid in cruce suspensus esset acturus. Itaq; s̄cta uirgo iam antea Iohannem in adoptiuum filium acceptauerat. Sicut iam antea dñs Iesus illam facere constituerat & effecerat. Q ui nihil egit unquam forte fortuna/ præter intentionem: uel per subitam occasionē: sed omnia que fecit præsentia habuit anteq̄ fierent. Magna igitur ratione de se ipso dixit euangelista. Ex illa hora accepit eam discipulus in suam. Non de uirgine. Vt nobis certum relinqueret uirginem sapientissimam non inopinate/ ut ille pro temporis ratione se filiū adoptasse: neq; ex illa hora dominus Iesus adoptionem instituisse: sed tantum indicasse scienti. Itaq; ueritas a se non discessit: quando dixit. Ecce filius tuus. Iam enim erat filius adoptatus a uirgine/ adoptionem auctorizante ipso uerbo dei filio: qui dixit & facta sunt: mandauit & creata sunt. Q ui etiam ab æterno dixit/ omnia/ ut suis tēporibus illa consurgerent: & præfinito tempore starent. Ecce filius tuus. X uis iste o fili: Iohannes/ qui interpretatur in quo est gratia. Tibi mater Mariæ nomen est quod significat illuminata aut illuminatrix. Q uoniam igitur illuminata es p̄ceteris: fidei concussa/ do tibi in meo codicillo Iohannem in filium. Vt omnes intelligant ex lumine fidei gratiam sicut adoptatus ab adoptate foueri. Dum me concepisti/ dixit te Gabriel nuncius meus gratia plenam. Vnde nunc per gratiæ plenitudinem inconcussa uides me in tantis pœnis. Q uid igit te dignū in codicillo meo/ de te disponam/ nihil magis habeo q̄ gratiam. Pepisti me gratiæ fontem/ ecce Iohannes qui nomine gratiam repræsentat filius tuus erit. Iohannes quoq; te matrē habeat/ ut uicissim i gratia stabilitus: illuminetur ad ueritatem fidei certissimæ dignoscendam. Nō uacant Charissimi ista misterio. Substinetes & uigilate mecū. Vt hæc codicilli pticula ad nos pueniat/ ut mulier nra/ nra. s. aia Iohannē mereatur adoptare in filiū/ simus Maria/ illumīemur Maria. n. illumīata significat. illumīnemur at fide certissima: hūilitate pfūda: dicētes ex corde. Ecce ācilla dñi fiat mihi secūdū uerbū tuū. ita dicet in suo codicillo nobis redēptor

noster/o Mulier Maria nomie:o anima fide illuminata/ecce filius tuus
ioannes:pro tua fide habeto gratiam meam ut ioannes noster nobis da
ta gratia:nos non deserat:seniles & inanes fabulas deuitemus:ineptas
disputationes/& argutias philosophorū ne sectemur:bonū est p illa trā
fire:sed non in illis persistere.Captiuemus intellectum in obsequium fi
dei.Studeamus a ioannis nomine non elongari:reliquamus malū:bo
no adhæreamus:Simus sobrii & uigilemus.ita plene illuminabimur.ita
fortitis nobis animam bonam per gratiam dicet in suo codicillo dñs ie
sus Christus.Ecce mater mea Maria fide illuminata radio ueritatis æter
næ quæ humanam rationem longe supereminet.

Quarta codicilli particula & declaratio eius.

POSTEA sciens iesus. quia omnia cōsu
mata sunt/ut cōsumaretur scriptura dixit
sitio. Vas ergo appositū erat aceto plenū
illi ergo spōgiam plenam aceto ysopo cir
cumponentes obtulerunt ori eius. Cū er
go accepisset iesus acetum dixit/consuma
tum est. Restabat de passionis opere iple
ri/quod in psalmis erat prophetatum. De
derunt in escam meam fel: & i siti mea po
tauerunt me aceto. A planta pedis usq; ad

caput nihil in tactum/nihil non uexatum fuerat nisi palatū nisi gustus.
Et profecto p gustū consumauit Eua peccatū. Vt igit repatio nra ruina
nra ordini respōderet:uexat ultimo reparator nr in gustu. Sciens itaq;
iesus quia omnia quæ de illo patriarchæ figuris & enigmatibus ostende
rāt/quæ prophetæ nūc aptis/nūc mysticis uerbis uaticinati fuerant cōple
ta sunt/pter gustus cruciatus extātes. Sciens qā omnia p quæ sentire do
Vtlorē poterat cōsumata sūt & exhausta doloribus:ut gustū cui nulla p
pria pœna illata adhuc fuerat/mōstraret doloribus agitatū/dixit sitio. Vt
ultima pœna secūdi Adæ/cōtraria eēt ultimæ culpæ pthoparētū/dixit si
tio. Quis.n.o frēs i tantis pœnis nō sit exhaustus? Noctē iter derisus &
impropria colophos & alapas insomnē ducit/mane iudicio sistit:ad ua
ria tribunalia ligatus circūducit festināter/pslura multitudinis & uestiū
ab Herode sup inductarū onere icalefcit:Coronat in ptorio durissimis
& acutissimis spinis:quarū pūcturis sāguis acuit. Lacerat flagellis unde
spiritus uitales exhauriuntur/oneratur cruce/raptim Caluariā ascendere
impellitur. illic dum cruci configitur/manus & pedes clauis perforan
tur. Nec uno tantum ictu nerui dilatantur/penetrantur:seperantur. sed

lacerantur/clauī crassitudo semper excreſcens/quo magis malleo impul-
 ſa deſcendit in uulnera/& ligno profundius infigit/ueuat acerbius. Eſt
 quidem durū gladio manū uno ictu trāſſigi/ſed gladius planus/& p
 æqualia ac terſa leniter extenſus per ſolam latitudinem lædit. Clauus cō
 tra dum infigitur ad quatuor latera undiq; lacerans:dolorem quadrige
 minat. Vnus ictus gladii cuiuſlibet ue mucronis:uno tempore conque
 ſcit. Malleorum ictus repetiti:ad manū pedēſq; ligno ſolide conſigen
 dos/quotiens iterantur priorem dolorem antecedentium ictuū/exaſpe
 rant:& nouum adducunt. Si longa uigilia:longa frequenſq; uia:uerbe
 ra/puncturarum dolores/uulnera/lacerationes:amiſſio ſanguinis/ſigu
 la ſitim faciunt/**A** **Q** uanta fuit ſitis tua domine Ieſu Chriſte:q; ſine inter
 miſſione hæc omnia paſſus es. Dolores q; calorem in corporibus acuūt:
 q; naturalem uigorem abſumunt:dum uel minima cōſtrictione uel for
 ti exhalatione/humidum unde nutrimur exhauriunt/ueriſſimam & ar
 dentiſſimam ſitim tibi adduxerunt clementiſſime domine deus noſter/
 redemptor noſter inter anguſtias decertantium ſitis eſt pœna acerbissi
 ma:& ſæpe nondum uulnerati ſitiunt ardentiſſime:qm̄ exercentur acer
 rime:& a uiolento exercitio ſitis ſemper inſurgit. Tu dñe qui tam atroci
 ter impugnariſ:exerceriſq; tam diu: tam crudeliter lacerariſ:uulnerariſ/
 neq; uinceris: ſed per omnia uictor euadiſ: dum animi plenus ea ſubſti
 nens/ſuperas omnia: non mirū ſi magna eſt ſitis tua. Credimus & com
 patimur tibi domine dum moribundus in cruce dicis. Sitio. Vidit ſitim
 tuam qui plorat in pſalmis pœnas tuas. In ſiti mea potauerūt me aceto/
 ut hæc ſcriptura impleteretur. i. ut uerā ſitim quam pſagiuit ppheta tuus
 te confirmareſ expertū ſciens tuiſ pœniſ ſolum eſſe reliquum aceti potū
 felle mirra ue cōmiſtum dixiſti. Sitio. Vaſ aut appoſitum erat aceto ple
 num. **Q** uia ſupplicium crucis ſitim afferre ſolebat: ne crucifixi ſiti labo
 rarent: moſ erat afferre unde (Si peterent) ſitim extinguerent. Dabatur
 aut illiſ potuſ guſtui delectabilis in pœnæ ſolacium. **Q** ui moſ in mo
 rte puniendiſ noſtriſ etiam temporib; obſeruatur: condimentis nanq;
 mellis aut zuchari/quæ confectiones dicimus ac uiniſ magiſ delectanti
 buſ/magiſ ue nutrientibuſ confortantur: donec ad deponendæ ſuppli
 cii uiolentia animæ articulum rediguntur. Fiūt hæc ad miſerorum ſola
 cium: ut mortem æquanimiter uel minus dolenter ſubſtineant/ludei q;
 mortem domino Ieſu accelerare ſtudebāt: pro uino cōfortante acetum
 attulerant: quod cadens exteriuſ neruoſ detectoſ læderet: ori uero nō ſa
 tiſſaceret: ſtomachum poſt ſumptiōem læderet. Ergo rabies iudeorum
 in uini & liquorum cōfortantiū uicē/uaſ appoſuerat aceto plenū unde
 potum

potum sumeret crucifixus: si postulasset. Illi ergo qui eum crucifixerāt: qui carnificiā exercebant. Illi quatuor qui uestes domini iesu inter se diuiserant: spongiā aceto plenā yfopo circūponentes: obtulerunt ori eius: Q uod iohannes hic yfopum scribit: Marcus calamū dicit: Matheus arundinē minime discordat: & Marci cū Matheo concinnitas in prōptu est. Brevis nanq; & tenuis arundo etiā hodie calamus dicitur. Yfopus autem licet herbā sonet: capulū tamen aspersorii siue aspersoriū quo aqua conspergimur sæpe significat. Et hæc ipsa instrumēta quibus aqua bñdicta aspergimur: materno uulgateq; sermone apud multos Italiae populos yfopus nominatur. Ita Matheus huius instrumenti materiā scribit dicens arundinem: Marcus exprimit quantitātē dū dicit calamū: iohannes formā & ministeriū referens yfopum dicit. Apparet hic manifestissime non fuisse crucē tam procerā q̃ incōsulte & scribitur & dicitur: Q uādo breui yfopo. i. arundineo aspersorio instar calami tenuis: carnifices spongiā obtulerunt ori eius. Potuissent certe sicut stātes in terra illū crucifixerant: suis manibus (si uoluissent) uas unde biberet iesus ori eius admo- uere. Sed ut sitim magis accēderent: os tm̃ madefacere uoluerunt: ut humidū quidē attingeret: sed non ad facietatē acciperet. Calamo aut̃ apposuerunt spongiā: neq; ad os illā manu admouerunt ad contumeliā. Vel fortasse quoniā neq; homines crucifixi pœnis exacerbati nonnunq; uerebantur in rabiē: & admotas manus mordere nitebantur: pro cuius euitatione periculi tractū erat in consuetudinē: nō uasis sed spongiis potare crucifixos. Cū ergo accēpisset iesus acetū: dixit consumatū est testamētū & reliquū mei codicilli: consumatū est opus passiōis meæ: Consumatum est opus peregrinationis meæ: consumatū est & penitus impletum quicquid in uita mortali pro sua redēptione me facturū patriarchæ figuris enigmatibusq; designauerūt: Q uicqd prophetæ scripserūt. Sed nonne mori restat? Hoc ego nō faciā sed patiar. Consumatū est quicqd pugnās facere debui. Mors nō pugna ē: sed pugnae termīus extremus. Sed nunquid latus tuū lancea aperiendum est? Nunquid deponendus es de cruce? Nunquid es sepeliendus? Erunt hæc in exanimi corpore: hæc ego non sentiam: Consumatū dixi: quicquid sentire: quicquid agere debui in uita mortali: quicquid bellans & impugnans mundus tribulationis inferre debuit & molestiæ: Consumatū est bellū: Cōsumatū est opus redēptionis hūanæ. Consumatū est quicqd dare uim pōt hoibus ut saluentur. Q uæ si uera sunt apparet (qd̃ alibi latius disputauimus) sacramēta ecclesiæ nō a uulnere lateris accipere efficaciam. Q uando ipse salutis auctor: & sacramentorum institutor dixit ante lateris uulnus opus

C

D

H

E

F

G

CCO
suum esse consummatum. Sed nōne restabat descensus ad inferos: illic al-
ligari draconem & spoliari: liberari iustos aīas: & de carcere educi: resur-
gere ascendere: Paraclytum mittere. Quae omnia sacris in litteris per pa-
triarchas & prophetas praesagita praedictaq; sunt: Ad uictoriam pertinet
ista: non ad certamen: praemia sunt haec pugnae: non labores. Nō me ma-
nent ista uiatorem & passibilem: sed comprehensorem pleneq; beatum.
Consummatum est opus redimendi. Restat redemptos liberare/ compone-
re & beatificare.

De tenebris factis passionis tempore & declaratio earum.

Sexta autē hora tenebrae factae sunt super uniuersam terram usq;
in horam nonā. Et circa horam nonā clamauit Iesus uoce ma-
gna dicens. Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me? Vi-
detur hoc loco inter Ioannem reliquosq; euangelistas non esse concor-
dia. Quando Matheus Marcus & Lucas concorditer scribunt diem esse
obtenebratum ab hora sexta usq; in horam nonam: & ante sextam Chri-
stum ne dū crucifixū: sed derisum: blasphemātū: aceto & felle in cruce po-
tatum scribunt. Adhuc Marcus dicit aperte. Erat autē hora tertia & crucifi-
xerūt eum. Ioannes autem hora quasi sexta Iesum dicit adhuc stetit in
praetorio/ & Pilatum illum damnare cruci tergiuersantem his uerbis ad-
ducit. Erat autē parasceuae pascae hora quasi sexta. Et dicit iudeis. Ecce rex
uester. Illi autē clamabant/ Tolle tolle crucifige eum. Dicit eis Pilatus. Re-
gem uestrum crucifigam? Responderunt pōtīfices. Non habemus regē
nisi Caesarem. Tūc ergo tradidit eum illis ut crucifigeretur. Traditus est
igitur iuxta Ioannē crucifigendus hora quasi sexta/ Quae iuxta tres euā-
gelistas alios/ iam pendebat in cruce. Sed si Ioannis sermonem & usum
describendi secundum iudeos tēporis diligenter attendamus: facile con-
cordiam inueniemus. Diuisam habebāt iudei diem. i. lucem solis super
terram per quinque. Primā/tertiam/sextam/nonā & undecimā. Quam
diei distributionem paterfamilias operarios mittens in uineam manife-
stat. Porro cū duodecim sint horae diei: p̄sertim uernali equinoctio: quo
saluatorem nostrum constat crucifixum/ singulas diei particulas horas
duas/ & duas quintas partes alterius horae continere necesse est. Et cū si-
gnum tertiae aduenerit: quod illi succedit sextae assignare solemus ueni-
enti. Tertiae nihilominus praeteritae quod sequitur attribuiimus nisi ul-
tra dimidium ad sextam fluxerit. Ioannes ergo qui dixit. Erat autem pa-
rasceuae hora quasi sexta/ Dum cauillaretur adhuc Pilatus pro liberando
Iesu non praecise dicit fuisse sextam horam sed quasi sextam. i. ante signi
eius aduētum. Poterant adhuc superesse duae horae: & duae primae qnq;
partes

partes horæ alterius ab hora tertia in sextam declinantes/aut paulo plus:
 paulo ue minus fluxisse:& per illas remanentes duas horas potuit cruci-
 fixus esse Iesus/& uere fuit/iudeis omnia per summam celeritatem ma-
 turatibus. Ita cum signū sextæ aduenisset & in nonam uergeret:dies ob-
 scurata est. **Q**uando ergo dicit Ioannes. Erat autē parasceuæ pasce hora
 quasi sexta/a spacio temporis antecediti terminū siue signum sextæ col-
 ligit tempus ut declarauimus tertia. s. in sextā uergēte. **Q**ñ autē Matheus
 Marcus & Lucas a sexta hora tenebras factas scribunt/tempus signant a
 spacio sextam horā subsequente. **Q**uando uero Marcus dicit. Erat autē
 hora tertia & crucifixerunt eū/sumit tempus succedens a tertia proxime
 præterita. Ita nulla est dissonantia: si nō dissona mēte/& dissoluta/ac tor-
 pida/ euangelia lecta fuerint. **Q**uod ne nobis eueniat/ substinet & uigi-
 late sigillatim euangelistarū uerba scrutari:& qua ratione dicuntur dili-
 genter inspicere. Tenebræ factæ sunt super uniuersam terrā. Nunq̃ tota
 terra obscurari. i. omnes partes elementi huius esse sub umbra compertæ
 sunt. Neq̃ natura ferre id potest. Cum enim tenebræ sup inducātur per
 umbram corporis opaci splendorē solis intercipientem/ ipsum intercipi-
 ens illuminari necesse est. **Q**uoniā illuminatū esse aliud esse nō potest
 q̃ lumen aut lucem suscipere. Nihil autem ita opacū est ut umbras tene-
 brosas possit inducere nisi terra. **Q**uare quæ alteri terræ parti induxerit
 tenebras: illuminata manebit. Miracula uero quæ facit deus quīs dum
 fiunt: præter solitum naturæ ordinē fiant: tamen dū sunt: natura substi-
 nēte: non aut penitus abhorrente sunt:& ferre nō sufficiēte. Licet enim
 mortuus præter naturæ legē restituatur ad pristinā uitā: tñ restitutus na-
 turaliter uiuit. Licet cæcus præter naturæ ordinē uisum accipiat: tamē il-
 luminatus naturaliter uidet. i. ita uidet sicut naturaliter uisum habētes.
 Ita uiuit resuscitatus: ita operatur: ita uegetat: sentit: intelligit: ut natus.
 Itaq̃ licet tenebræ factæ sint dei uirtute: non usu naturæ:& ita sint factæ
 miraculo: tamen dū a sexta in nonā durauerunt: stare naturaliter debue-
 runt. Naturalē standi modū Hieronymus his tenebris assignauit: q̃ dei
 uirtus solis subtraxerit radios. Pōt hoc quidē facere: sed in aliqua parte
 illos subtrahet:& in alia multiplicabit. Si enim p uniuersum subtrahat:
 non est ubi radii naturaliter cōsistere possint. Ita Hieronymus radios so-
 lis non ab uniuersa terra: sed a terra iudeæ subtractos scribit. Origenes ra-
 dios interceptos dicit nubibus opacis. Sed quia sibi cōstat uniuerso ele-
 mēto terræ nubes tā opacas (ut tenebras ubiq̃ faciāt) obduci nō posse.
 Scribit & ipse has nubes super inductas terræ iudeæ. Porro Dyonisius
 Ariopagita hæc tempore uir philosophus & gentilis: qui ad cœli motus

I

K

L

H

rationem indagandam in Aegypto manebat/regione plana & præceteris sereno ac limpido aere pro raritate pluuiarum gaudente/scribit ad Policarpum has tenebras se uidisse interpositione lunæ inter terrā & solem fuisse formatas. Ita nō fuerunt hæ tenebræ in sola regiōe iudeæ: sed etiā in Aegypto uicina prouincia. Concordabit facile Hieronymus Origeni radios esse subtractos. Cōcordabit & Dyonisio. Siue. n. nubes siue luna/ solis radios alicubi intercipiat: uere illi terræ parti subtrahuntur/ cui sunt intercepti. Neq; obstat q̄ dixerit uirtute diuina subtractos. Q̄ n̄ uirtus illa uel nubes tam tetras induxit uel Lunam sic iterposuit: ut nulla creata uirtus facere potuisset. Quæ. n. creata natura nubē adducere potuit noctis tenebras die media afferentē: Eclipsim uero soli licet natura possit inducere & frequenter inducat/ Dyonisius tñ ex multis agnouit a natura hanc nō fuisse cōfectam: neq; creata uirtute potuisse cōsurgere. Erat enim luna quintadecima. i. soli opposita. In horum uero luminariū oppositione non solis: sed lunæ eclipsim natura supinducit. Q̄ m̄ lunæ ac soli terra interposita: ad lunā phibet lumen solis accedere. Facta ergo est uirtute diuina eclipsis ista: hæc uel solis radiorū interceptio. i. præter solitum syderū ordinem. Q̄ n̄ eclipsim passus est sol: ubi natura illū nō cōstituit eclipsari. Afferit Dyonisius & alias rationes: unde cōstat q̄ natura eclipsim hanc inducere non potuit: sed qm̄ astronomica sunt/ ne astronomiam uidear obstitare obmissas facio: cōsultius hic existimans Origenem concordare Dyonisio: ne tanti uiri & de fide catholica tā bñmeriti: pugnantia aut nō bene cōcinentia/ de re tā seriā dixisse uideatur. Lunā si sol nō illuminet/ lumen hñe pcipi nō posset: qua sola rōne solē eclipsare sufficit: illi ad ppendiculā subterposita. Quod ergo dixit Origenes opacam nubē rhetorico stilo: translationeq; pfunctus: Lunam intelligi uoluit. Nouit. n. uir philosophus: & in omni ætate regē scientiæ studiosus: nubes non tā densas posse cōpingi/ ut præ opacitate tenebras noctis inducant. Hæc si acceptauerimus: cōstabit non uniuersam terrā. i. totū elementum terræ: sed partē eius aliquā in uniuersum fuisse obtenebratā. Itaq; dicunt tres Euangelistæ/ a sexta hora usq; in nonā tenebras factas super uniuersam terrā/ distributio est accōmodata: sed non illimitata. Dixit alibi euangelium. Exiit edictū a Cæsare Augusto: ut describeretur uniuersus orbis: & tñ Cæsar Augustus nō uniuerso mundo. i. oibus mūdi partibus impabat. Constat. n. ex historiis Parthos tunc non obedisse Romanis. Sed neq; Caspios montes arma Romanorū superauerunt. Intelligit uniuersus orbis Romani imperii. Ita hīc per uniuersam terrā iudeæ tenebras factas debemus accipere. Hæc teste Dyonisio possumus cōfirmare ad Poli-

ad Policarpū scribente. Dum. n. has diligenter examinat tenebras: inter earum miracula omnimodā uniuersitatē minime tacuisset. Ipse etiam in Aegypto cōsistens/per obscurissimas noctis tenebras motum luminariū sensu oculorū deprehendere nequisset. Sit ergo hic lra sensus/a sexta autē hora iam signata/usq; ad horā nonā/donec eius signum proxime instaret/tenebræ nigerrimæ/noctis instar obscuræ factæ sunt uirtute diuina/non naturæ creatæ uigore sup uniuersam terram iudeā. Hunc eē lre sensum ex Luca colligere possumus/mox dicēte. Et obscuratus ē sol: qui cū nunq; per uniuersam terrā: sed in uno hemisperio obscurari lege naturæ consueuerit per noctem. Tunc aut cū nox nō esset sed meridies/uniuersum hemisperiū nō est penitus obtenebratū: sed tm̄ ea pars emisperii/ad quā radii solis lunæ interpositu puenire nullatenus potuerūt. Hæc uero fuit iudeæ regio: ubi penitus factæ sunt p uniuersum tenebræ. In Aegypto aut uel aliis circūstantibus regionibus: nō penitus tenebræ factæ sūt: sed obnubilatio/ut sæpe cōtingit solis eclypsi: uno loco plus/alio minus opacitatis induci/dū radii minus magis uē illis ad perpendiculā intercepti sunt/Et de uniuersitate tenebrarum harum dixerimus hætenus.

ET Circa horā nonā clamauit Iesus uoce magna dicens. Deus meus/deus meus/ut quid dereliquisti me? Si dñs noster Iesus Christus desolatus nō fuit: si a spe: si ab animi uigore non decidit: si certissime sciuit a diuinitate aīam non deserendā: sed cū corpore uero futurā semper. Si uitā momentaneam deserebat spontaneus: non est consentaneū q; lamētādo dixerit. Deus meus/deus meus/ut qd dereliquisti me/Quare

magnū hic ego latitare existimo sacramētū/quod certe audire & discere mallem: q̄ oñdere uel docere. Sed qm̄ eo loci pductus sum: ut sine culpa tacere non possim: dicā qd sentio: quod fortasse non sit a dñi saluatoris intentiōe remotū. Erat dñs Iesus Christus dei filius & deus uerus: secūda in trinitate persona: Deus cū patre: deus cum spū scto/Tres simul unus deus: & in ea rōne penitus impartibiles/indiuisibiles/& a se inuicē oīno inseparabiles. Et tamen crucē patiebatur filius: nō pater neq; spūs sanctus. Quādo opus redemptionis nostræ susceptum est totū in persona filii/tres simul omnia pater filius & spūs sanctus operati sunt. Natiuitatē tres simul decreuerunt/Filius natus est solus. Peregrinationē: doctrinā: miracula: passionē: mortem iminentē & inde secutam tres simul operati sūt/

N filius pertulit solus. Hoc mysteriū/hoc ineffabile sacramentū/hoc caliginis inaccessibilis secretū dñs Iesus his uerbis fortasse uoluit inotescere: ut si illud penitus capere non possumus/aliqua saltem ex parte cum humilitate & cū tremore discamus. Deus meus/pater meus. Deus meus spūs meus sanctus qui mecū oīa estis haecenus operati/ego autē solus omnia substinui/ut qd.i. ut scdm quid: scdm rationē psonæ/me dereliquisti a me seperatus es ad substinendū/Sic ego omnia substinui. Ita erunt hęc uerba non pusillanimis sed animi magnitudinē ostendētis. **Q**ui antea dixerat consumatū est oñdens in personali uerbo plures personas efficiētes. Nunc quis cōsumauerit substinēs manifestat. Substinate hic quāso uiri optimi/& uigilate mecū/Lance rationis quæ diximus apprehendentes/& uidete quid magis cōgruat. An qui oblatus est quoniā uoluit: qui potestatem habuit ponendi aīam suam: & iterum sumēdi illam: qui scit animam suā a deo non deseri: cui certum est deum in sepulchro durare cum corpore/quasi per lamentū dicere a deo se relinqui. An p animi magnitudinem: per charitatis ardorem: per obedientiæ studium: per sciētiā & certitudinis plenitudinem dicere in extremo uitæ mortalis termino: & recensere per summam: quid trinitas tota pro hominū salute decreuerit & effecerit/**Q**uid sua psona/quid ipse solus haecenus supportauerit.

De uelo templi scisso & ultima cōmendatione domini Iesu.

O **T**cum hęc diceret uelū templi (quod refert Lucas) scissum est in mediū. Et clamās Iesus uoce magna ait. Pater in manus tuas cōmendo spūm meum. Et hęc dicens expirauit. Templum de cuius uelo euangelista nunc loquitur: non est quod secūdo instaurauerunt redeuntes de captiuitate iudei/cum Zorobabel/adiuuātibus Ageo & Zacharia præfectis. Hoc enim secundū templum quod erat humile & a magnificentia prioris a Salomone constructi longe deficiens: Herodes ascalonita primus suæ gētis rex iudeorū de genere Antipatri idumei funditus euerit/& aliud magnificētissime erexit: quod Salomonis structuram (Iosepho hebreo attestāte) uel adæquauit uel superauit. Veli rationem ut habeamus ad plenū quid de eo sacris in litteris compertū habeam/hic afferre constitui. In Exodo sic scribitur. Facies & uelū de Hiacinto & purpura/coccoq; bis tincto/& bisso retorta/opere plumario/& pulchra uarietate cōtextum. **Q**uod appendes ante quatuor columnas de lignis sethim/quæ quidem deauratæ erunt & habebunt capita aurea: & bases argēteas. Inferetur aut per circulos: intra quos pones archam testamenti: quo & sanctuarium & sanctuarii sacta diuidētur. Adhuc eodē libro sic scribitur. Fecit uelū de Hiacinto & purpura uermiculo ac bisso retorta

retorta/opere plumario uarium atq; distinctum. Et quatuor columnas de lignis sethim: quas cum capitibus deaurauit/fusis basibus earum argenteis. Fecit & tentoriū in introitu tabernaculi ex Hiacinto/purpura/uermiculo/bissoq; retorto opere plumario. Adhuc palipo. libro sic legimus. Fecit quoq; uelum ex Hiacinto/purpura/cocco/& bisso/& intexit eis cherubin. Velum igitur templi ab Herode ultimo instaurati cōsentaneum est simile fuisse priori: quod iussu dei Moyses fecerat in deserto: & instar eius Salomon in Hierusalem fecerat. Hoc autem uelum p singula latera uiginti cubitos habuit. Talis nāq; dimētionis oraculū super tabernaculum intimum ædificauit Salomon in templo dei: in quo archam posuit sub duabus cherubin alis eorum opertam. Dictum est aut uelū: q; eo a frōte uelabatur oraculum siue sanctum sanctorum. Ita uelū templi. i. cortina quam diximus contexisse tēpli sanctissima atq; secretissima/Scissum est. Et quæ prius fuerant longo tempore abdita: reuerata sunt. **Q**uando obscura enigmata figurarum: & prophetarū sensus obstrusi de homine redimendo in sacris litteris traditi/sunt manifeste cōgniti: in Christi morte consumationem accepisse. Et quoniam porta paradisi quod uerum est sanctuarium clausa manebat: neq; quisq; ascendere in coelum poterat: nisi filius hominis uerus/summusq; sacerdos: qui de coelo descendit: sicut neq; intrabat sancta sanctorum/nisi summus sacerdos solus & in sanguine. Nunc aut q; per Christi passionem ianua paradisi est patefacta/uelum templi scissum est uere: qn̄ sancta sanctorū & sanctissimū deum per filii sui sanguinem adire & cū illo esse omnibus licet. **Q**uod ut assequamur/Substinate hic fratres & uigilate mecum: diligētissime attendentes optimi sapientissimiq; præceptoris exemplum. Hic inter ultimū spūm mortis iam in limine cōstitutus: quis doloribus pœnis & tristitiis sit onustus: dicit tamen. Pater in manus tuas cōmendo spūm meum. Non q; commendari deo indigeat cum ipse sit deus: neq; quia spūm suum hominis animam ab alio suscipi ambigebat q̄ a deo: cui est inseparabiliter copulata: sed ut ab illo discamus in doloribus cōstituti æquanimiter omnia tollerare: & spiritum in extremo uitæ deo patri cōmendare dicentes Pater in manus tuas cōmendo spiritum meum: & hæc dicentes expiremus: spiritum reddētes datori & redemptori deo: domino patri & patrono & fratri nostro domino Iesu Christo qui pro nra doctrina patri spūm commendans expirauit. Amen.

DE RESURRECTIONE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
CHORDA SEPTIMA CHRISTIANI DECACORDI.

IC OPORTEBAT PATI CHRISTVM ET
resurgere a mortuis tertia die/Lucæ ultimo. Regē iu-
stitiæ qui suo sanguine deo patri pro nobis omnibus
debitū soluit. Qui (ut nudius tertius audiuius)
mortem nostram moriendo destruxit. Et diabolū
qui in ligno uicerat/superauit in ligno: qui fortem ar-
matum custodientem adhuc atrium suum: & capti-
uas illic patrum nostrorū animas detinentem/descēdit ad inferos/fudit
p̄ligauit: spoliavit: & alligauit. Propter hæc oīa mortē quā idem durissi-
mam: & sepulchri angustias oportuit experiri: seq̄ triduo apud īferos:
secundū aīam continere. Oportuit etiam a mortuis resurgere die tertia/
Vt uictoriæ eius triumphus plenus utilitate: plenus gaudio: plenus glo-
ria cūctis innotesceret. Quatenus qui pro eius angustis passionis: &
pro culpis nostris/passioni eius causam dātibus/cū eo tristati sumus/pro
resuscitato lætaremur & bene speraremus. Et sicut ille resurgens iustorū
animas de inferis eduxit ad superos: Ita in illo/& per illum resurgere con-
fident: qui baptismū tenuerint pœnitentiæ in remissionē peccatorū eius
morte firmatū. Fuit hæc resurrectio inferis luctuosa/qñ superati & spo-
liis priuati: æterno & cæco carceri solito arctius alligati sunt. Fuit mūdo
medio salutaris/qñ hominem illi præsidentem in integrum restituit.
Fuit mūdo superiori lætissima/qñ regis sui triumphum agnouit imple-
tum. Horū gratia nō incondite sancta m̄r ecclesia tres dies pro gloria re-
surrectionis celebrandos instituit: de Christi resurrectione multa gloriosa
recensendo. Matris igitur nostræ instituto (debitū ut soluamus resurre-
ctiōis dominicæ) Diffinitionē & seriem aperire cōstitui. Quæ si pie &
atente audieritis/spero (sicut uobis aperte iam constat) quoniā sic opor-
tebat pati Christum/ita erit manifestum: quoniam illum oportebat a
mortuis resurgere tertia die.

De Resurrectione in genere/& primo quid nomen sonet.
Vid sit resurrectio dñi nostri Iesu Christi intelligere uolētes abso-
lutā seu generalē resurrectiōis diffinitionē prius oportet accipe-
re naturā docētē prius nos absolutā & generalē siue cōfusam acq-
rere rerū notitiā: deinde limitatā/certā/specificā/& indiuiduam. Certe si
quē de longe ueniētem cernas: illū corpus esse primo iudicabis: nōdum
cōstante tibi an ipse se moueat. Vt uero motū eius agnoueris: aīal dices.

Si iam lineamēta humani corporis agnoscas: hoīem coniectabis: Si fiat propius: Ticii aut Sempronii uidens effigiē Sempronii tandē agnoscis aut Ticiū. Hanc naturā semitā hoc loco tenētes: spero absolutā resurrectionis diffinitionē cū fuerimus assecuti ad dñi iesu Christi resurrectionē diffiniendā cōmodius accedemus. Resurrectionē in uniuersū prius secūdū noīs appellationē: dehinc secūdū rē iā diffiniamus. Est certe uerale nomē. i. uim uerbi secū portans: sicut calefactio quā actū sonat: quo calor ab agēte in rē prius nō calidā mittit. Ita surectio uim sonat excitatē/ siue surgere facientē: & stare qđ prius minime surgebat: neq; stabat. Sed quā additū est nomini syllaba re: & qđ fuerat simplex surectio nomē: addita re fit cōpositū. Scire uos uelim noīa: uel uerba simplicia quibus additur syllaba re in principio: iterationē maiori ex parte sonare. Sic citharedo modulari cithara musicū qđ incipiēte: & pficiēte sonare: uel sonuisse citharā dicimus. Si illud idē modulet: resonare uel resonuisse cōfirmabimus. Si aliqd quouis loco recte posuerimus: posuisse dicemus. Amotū uero & iterū illic p nos positū: reposuisse cōfirmabimus. Qđ prius uidemus: qđ primo legimus: uidere uel legere nos credimus. Quā uisa iā quā iā lecta uidemus iterū: nos reuidere: nos relegere asseueramus. Ita qm̄ resurgere: iterū est surgere: resurrectionē iteratā surectionē esse iā constat. Ipsa nūc surectio quid significet inspiciamus. Surgo quis usurpatū sit: ut significet quasi se erigere: se ue leuare: a primāua tñ istitutiōe insonuit: quod m̄na lingua dicimus binomie: surge insu. Si aqua de terra pdeat labēs: uere dī scaturire. Si uero (ut fit in puteis) pdeat nō labēs: sed intumescēs in se: & quasi ascendēs: materna lingua loquētes appropriate dicimus: lacqua surge. Hoc est quod surgere in prima sui rōne significat. Neq; n. aliud uulgare uerbū hēmus cui surgo surgis æque correspondeat. Semina igit̄ terrā iactata: unde herba nascunt̄ & plantā dū p radices germināt: & aristā de terrā uisceribus ad supficiē dirigūt: dū a terra se tollunt: germinare surgereq; dicunt̄. Ita ubi foetus in utero m̄ris uitalia quasi radices accipit. Vbi formatū est cor & cerebrū: ubi cordi & cerebro iseruiētia sunt digesta: ubi illis receptacula data sūt: quibus q̄si i diuersoriis hoīes se recipiūt. Vbi in testinis: ossibus: & neruis quasi domo continentur: Carne cuteq; quasi ciuitas muris fulcita sunt oīa: cū primū uitā accipiūt: animas inde surgere dī. Si manētibus radicibus aristā herbarū: truncū ue arboris absidas: & noua inde aristā: noua ue uirga futura trūcus assurgat: herba arbor ue: quā in prima germinis apparitiōe surrexerat: in secūda resurgere. i. iterū surgere dī. Sic animal priori uita: per quam in lucē uenerat spoliatum iterum uiuere inchoās: resurgere uere dicitur.

dicetur. Hoc est ergo quod nomen resurrectionis importat: iteque ad uitam surgere.

De hominis resurrectione quid sit.

Vnde quod sit resurrectio hominis: Quoniam secundum humanitatem Christus
n resurrexisset predicat / apiamus. Resurrectio hominis est dissoluta compa-
 ginis: concensusque membrorum instauratio ad priorem uitam. Hoc in-
 telligemus mortis ratione perspecta. Tritum est mortem hominis esse separationem anime
 rationalis ab humano corpore. Sed hæc ipsa separatio quam mortem dicimus
 manente concentu membrorum / corporisque compagine: fieri non potest. Neque eni
 rupitur uita: nisi prius disturbata fuerit membrorum harmonia. Morientium
 gladio uidemus prius membra disiungi: sanguinem effundi: & mox dissolu-
 ta membrorum compage: mortem aduolare. Neque uero quia corporis partes simul
 iunctæ permanant: dum morbis uita finit: ideo ante mortem compages cor-
 poris non dissoluuntur. Humido namque deficiente: aut sicco suffocato: calido
 item humidum ac frigidum absumente: aut ab illis extincto: mors inducitur.
 Vita igitur quæ sine humorum certo tempore: sine fluxu refluxuque sangui-
 nis per uenas circumducti: sine continua arteriarum agitatione durare non potest:
 ut primum ista in corpore non manent: abire compellitur. Dico igitur hominis re-
 surrectionem esse instauracionem compaginis membrorum: id est adunacionem singu-
 lorum membrorum & omnium partium hominis ad uitam facientium. Neque tamen aduna-
 tionem tamen siue colligationem esse dico: sed concentum quasi armonicum. Vt
 quæque pars: quodlibet membrum cuique parti cuique membro coaptetur ad opera
 uitæ: non qualiscunque sed pristina. Vt autem sit pristina uita: necesse est pri-
 stinum quod uiuificabat: id est pristinum corpus insurgere per sua membra. Pristi-
 num ite uiuum facies: id est pristinam animam restituui. Quod horum coniunctione per
 armoniam præcedentem constat in uita id resurgere debere. Non igitur hominis corpus:
 non anima est: quod primo resurgit. Quia illud non est quod primo decidit.
 Et moriente homine anima non cadit: Cadit autem quod primo anime simul & corpo-
 ris unione constabat. Hoc autem est homo. Homo igitur est qui resurgit. Quoniam
 anima redit ad corpus in quo prius fuerat. Corpus eadem membra: eandem compa-
 gem eundem concentum & armoniam resumens quam prius habuerat. Hæc de-
 claremus exemplo. Si aromatibus aceto & amigdalæ cõtusis atque cõmixtis
 quis effecerit cõdimentum: ut uulgo dicitur saporẽ uel salis: quod illis constat
 non amigdala est: non aromata: non acetum: non illa omnia simul unita. Quoniam
 si ea cõgesseris in unum neque per cõtusionem admiscueris: ut singula iam non
 sint ipsa: cõdimentum nunquam efficies. Est igitur cõdimentum siue sapor mul-
 torum cõmixtione aliud quoddam resultans singulis: simulque collectis: suaui-
 us gustui: sapidius atque iocundius: quod recetiores philosophi tertiã enti-
 tatem: Prisci cõpositum nuncupauerunt. Quam qui negant mea sententia cõ-

V

X

VXCC

dimentorum oīum negant expimenta. Si qua nunc arte hæc ipsa simul
contusa & incōdimentū conflata dissolient: & singula ad suā naturam
pristinā reducta pmaneāt: cōdimentū prius ex eorū mixtura surrexerat:
V decidisse dicemus/hoc ut resurgat necesse est: hæc eadē prius sociata: de
inde disiuncta ad eundē cōtusiōis modulū cōuenire. Ita sapor q̄ decide
rat uere resurget. Si alia aromata: Si alia amigdala: aliū ue liquorem: alio
pōdere uel mixturæ cōmertio sociaueris: idē sapor redire nō poterit. Ita
nisi pristinū corpus: ad pristinā armoniā reductū/ & pristina aīa armoni
co suo priori corpori sociata sit: uera resurrectio esse non poterit.

De possibilitate resurrectionis.

Cio quid hic te moueat: & a fide resurrectionis turbare conetur.
Audio itus te tibi dicere: multos hoīes marinæ belluæ: multos
feræ terrestres comederūt. Multi item homines ab hominibus
in cibum absumpti sunt. Q̄ ūo isti resurgere poterunt: quorū corpora
nusq̄ sunt? Neq̄ puluis quidē eorum manere uidet̄. Q̄ n̄ in aliisq̄ ani
malium nutrimentum abierūt. Si item comestus ab homine/ partes sui
corporis sibi resumat: quō qui comederat partes habebit: quas comestus
sibi in resurrectione deposcet? Alterū aut non resurgere: aut sine suo cor
pore resurgendo prodire confiteri cōpellimur. Velī ego tibi dare durio
rem conditionē: ut si illā euadere nos recta ratio docuerit: ne de resurre
ctione desperes. Nascatur homo tam ferus qui per omnem uitā nisi ho
minū cadauera non sumat in cibum: ostendo adhuc & hūc: & eos quo
rum carnes ille comedit posse resurgere. Sed quæso patiēter ausculta: &
da deo qd̄ naturæ negare nō potes. Infantulus nōne augmentatur in
X dies? & nutrimentum quod sui corporis pars nunq̄ fuerat: nonne pars
eius fit singulis diebus? Fit certe. Hic inq̄ infantulus nōne quottidie p
dit aliquid pristinæ substantiæ? Certe nisi pderet: nullo nouo egeret nu
trimento. Cum igit̄ nouæ partes accedant semp: ueteresq̄ discedant: fit
tandem ut idē corpus idem homo sit: partes non habens quas habuit a
principio: & uice earum nouas habens nutrimento sibi conquistas. Di
ces remanere substantiæ pristinæ uigorem: ut germē in semine: quo uir
tus nutritiua partes aduenientes idem facit esse corpori: quod nutritur.
Bene se habet. Vis hæc germinis nonne per singulas germinantis partes
diffusa est? Nullam q̄tumlibet minimā partē germinantiū dederis uir
tutis germinantis exptem. Q̄ uēadmodū & infermentata farinæ massa:
modici fermenti uigor: uniuerſæ massæ uim exhibet fermentandi: fie
retq̄ tota fermētū nisi decoqueretur. Ita uirtus germinatiua q̄tumlibet
minima sibi associata omnia: idem faciet esse corpori: quod p̄ illā quasi
germen

germen primo surrexit. Homo igitur quē cadaueribus hominū semper
 nutrirī iā dedimus: nūqd & ossa uorauit? An & in ossibus nō est uirtus
 germinatiua? Satis est ossa nō comesta & in hoīem ferū non eē trāslata.
 Inde pōt deus pristinū corpus instaurare supplēdo aliūde qđ in corpo-
 ris rōnem transeat. Cadauera adhuc quā ille comedit: nō in eo oīa pmā
 serunt/digesta. n. sunt ex eis multa & in alias formas abierūt. Non fugit
 omniscientē deū qua sub forma hāc lateāt. Et quota horū portio mate-
 riā sufficiat ad germen cadauerū comestorū plenissime nouit. Neq; uero
 uim germinandi amisit illa materia: Si modo iubeat id fieri deus: cuius
 uoluntati nulla sufficit creatura resistere. Ita licet p secūdas causas solas:
 resurrectio fieri non possit: quia germen illud in materia latitans excitare
 minime sufficiunt: tñ si secūdis causis speciali influxu accedat prima: Si
 ipsa sola cui omnis obedit creatura uoluerit in remotissimo & de remo-
 tissimo puluere pristinū corpus faciet germinare: & aliūde germīni sup-
 plebit quasi alimento/unde illud sibi super addita secum unū & idē pe-
 nitus efficiat. Non latet deum puluis eorū/quos bestiae terrae & marinae
 belluae integros deuorant. Hūc puluerem quia bestiae nō resurgēt)
 poterit deus adunare: & ad pristinū corpus hominis reformare. Desinet
 de hoīs resurrectione diffidere: qui diligenter inspexerit: & simul psuasū
 habuerit animas hominū in morte hoīs non extingui: & pfectius aliqd
 operari q̄ prius. Quoniā hic corpore corruptibili degrauant. Nam cū
 maneant aīa: quā formae hoīum sunt/Corpora uero licet corrūpantur:
 non tñ transeunt in penitus nihil: qm materia unde sunt/ingenerabilis
 est & incorruptibilis. Maneat ēt dei oīpotentia: & simul oīs scientia: quā
 ab initio de materia tā pauca corpus hoīs cōficere potuit & sciuit: & ani-
 mam illi ifundere sine labore potuit: cur manentē materiā ut prius fue-
 rat reformare: & in corporis eiusdē redigere tempie: & aīam quā habue-
 rat/quā semp mansit illi ispirare nō possit? Dices tñ in matris utero cor-
 pus hoīs posse fabricari. Erras. Primi hoīs corpus i cuius mris utero for-
 matū dabis? Primae itē matris corpus in mris utero certe formari nō po-
 tuit. An tps accessu ipotens factus est deus? Supra tēpus est. Mutari non
 pōt. Illi nulla pertranseunt: aeternus. n. est. Sicut igitur primos hoīes sine
 mris utero subito & sola uoluntate pduxit in lucē: ita illos: eorūq; pge-
 niem uniuersam quā de matrū uteris eē iussit/per solā uolūtātē poterit
 reformare. Attendamus igit fratres optimi/& physicis rōnibus/& fidei
 non solum nostrae: sed multarū gentiū fundamētis. Quā hoīem aliqñ
 incepisse fatentur: & aīas hoīum esse immortales asserūt cōstantissime.
 Meminerimus materiam primā corruptibiliū oīum eē incorruptibilē.

Meminerimus i illa oīum generabilium formas latitare. Meminerimus
agens pfectius/pfectiores de illa formas educere: Meminerimus deū esse
omniū agentīū primū atq; excellētissimū: & oēm iccirco agendi rōnē cō
tinere: & sibi ipsi sufficere de qua materia uoluerit ad oīa pagendū. Con
stabit certe stolidū esse & absurdū non assentiri quæ iam cū natura. i. per
secūdas causas ab eo adiutas ille effecit/atq; cōfecit: quorū extat ex utraq;
parte substantia. i. quorū forma non depiit: quorū semen durat illū de
nuo in idē illud quod fuerant posse reducere: & ut iterū reuiuiscant effi
cere si libeat. Resurrectio igitur hominis quid sit: & per quid fieri possit:
& an illam credere sit cōsentaneum/cum aperte iam constet. Nemo mi
ret si dixit euāgelista. Sic oportebat pati Christū: & resurgere a mortuis.
q; aut die tertia fieri oportuerit infra dicemus.

Quid sit domini Iesu Christi resurrectio.

B Ed quid sit Christi resurrectio iam dicamus. Desurrexerāt (ut sic
dixerim) siue deciderant dñi nostri Iesu Christi serenitas & ue
nustas faciei per alapas & palmarū cōtusiones: cutis nitor: & cō
tinuitas uerberibus lacerata defecerant. Oculorū splēdor sanguine de ca
pite manante ceciderat. Capitis integritas & maiestas: corona spinea lace
rati atq; undecunq; cōfossi pierat. Manuū firmitas & pedum clauis pfo
ratorū abierat. Lateris integritas lācea uulnerati erat dissipata. Carnis mē
broꝝ iuncturaz/neruorumq; cōpaginē: dum cruci corpus affigitur: do
loris acerbitas dissoluerat & dissipauerat. Humores intimi quibus uita
seruatur effuso sanguine tempiem omnē amiserāt. Sanguis ipse in cruo
rem uersus extra uenas/ui uulnerū fusus fuerat. Desurrexerant hæc oīa
inq; atq; deciderant: & oīa ad corporis organici rationē attinentia p mor
tem fuerant penitus dissoluta. Neq; uero tantūmodo ista a corpore no
bilissimo & pstantissimo: sed a societate quoq; diuinitatis & unitate per
sonæ diuinæ desurrexerant atq; deciderant. Verū fuerat ante passionem
hæc oīa cōfirmare de deo/& dei filio. Verū inq; fuerat dicere serenitatem
faciei Christi: uigorē/nitorem/cōtinuitatem cutis/oculorū splendorē/ca
pitis uenustatem/& maiestatē. Decorem & robur manuū & pedum/la
teris integritatē/carnis membroꝝ/iuncturarūq; compaginē/neruorū li
gaturam & totius corporis uiuacitatē/esse diuina: esse unum cū dei filio
anteq; pateret. Qm inerat corpori diuinitati sociato. Vbi a corpe ista
per passionis angustias recesserūt: recessit ab eis diuinitatis unio in rōne
psonæ: neq; eo tpis spacio quo dissociata manserunt: dicere licuit illa dei
esse: uel esse cū deo in una psona: Collapsis istis decidit humanitas salua
toris: desiit Christus eē homo. Mortuus. n. est & decidit unitas aīæ cum

corpore. Decidit inq̃ illa tertia entitas: de qua supra iam dictum est satis. Interrupta est corporis animæq; societas. Remāsit tñ deitas utriq; aīæ. f. & corpori cōiuncta: Vbi tempus resurrectionis aduenit: lacera per uulnera uenæ: & lacera flagellis cutis/cōsolidata est. Spinarū foramina: uulnerum apturæ conclusæ sunt. Remāsit quidē quinq; uulnerum spēs/quā dicimus cicatricē/sed nihil lædens: nihil emittens: non debilitans sed decorans. Aliarū percussionū aut puncturarum nihil ego legi remāsisse ue stigii. His ita solidatis sāguis restitutus est uenis. Pullare cōeperūt arteriæ sanguine fluēte refluēteq; p uenas. Ita restituta corporis cōpagine/membrorum concentu atq; decore aīa illa sanctissima/quæ tartara spoliauerat: corpori restituta est. Quoz contubernium tertiā illā entitatē/Christi. f. humanitatem mox reduxit ad uitā. Quantū gaudii huic uniōi accesserit/quæ lingua dicere: quis intellectus cape queat? Corpus recupans animam: a qua rectissime semp ad ratiōis lineā moderatum fuerat/tam gloriosam: tanta uictoria exultantē: quāto existimas affectum gaudios? Anima corpus ingrediēs: quod tanta obedientia & concordia illi semper præbuerat obsequentissimum: cum quo tantas ac tot angustias passa fuerat/lætissime sibi associasse credēda est. Si passionum socios dulce est consolationem in societate tenere: hoc corpus/hanc animam: tātorum dolorum: tantarum tristitiarum comites indiuiduos spōtaneos & feruentissimos: gloriosos & impassibiles effectos isepabiliter sociari: maioris est gaudi: amplioris est lætitiæ: q̃ mens nostra capere possit. Est igitur resurrectio domini nostri Iesu Christi: compagum ac cōcentus sui corporis instauratione ad uitam priorem/foelicem/semperitarnam & excellētissimam: suimet uirtute & uoluntate confecta. Qualiter intelligenda sit diffinitio pro attinētibus ad rationem generis. i. ad instaurationē compagum atq; concentus: ex dictis satis constare non dubito. Additum est in diffinitione: foelicem ut intelligamus illū quidem ad meliorē: sed non ad diuersam uitā fuisse resuscitatū. Quā ex eadē compage: & cōcentu eiusdē corporis & eiusdē aīæ accessu: nō nisi eadē uita insurgere potuit: melior tñ effecta ē. Quā quæ prius passibilis fuerat & uiatrix: nūc foelix euasit & in priā pmanfura. Prius tpānea: nunc æuitærna. i. imppetuu duratura surrexit. Neq; tñ ob hæc fit uita diuersa. Quā accidētia sbæ naturā alterare q̃dem: sed diuersam efficere nō sufficiunt. Adhuc qm̃ a pphetis: & ab ipso dño Iesu Christo ante passionē resuscitati: ad priorē quidē uitā: sed non ad foelicē & pmanētē resurrexerāt: nō est utrinq; eadē penitus resurrectiōis rō. Insup q̃ simul cū xpō surrexerāt: et si illi ad imarcessibilē uitā fuerit resuscitati: tñ ppria uirtute hoc efficere: nec ppria uolūtate potuerūt.

Quoniam mere naturaliter patientes: non uoluntarie operātes resusci-
E tati sunt. Neq; tamen uiolenter resurrexerunt: quia non appetebant resu-
 rectionis oppositum: sed naturæ motu ad illam ferebātur accipiendam.
 At dominus Iesus Christus uirtute propria: non naturali tantum: sed li-
 bera & propria uoluntate resurrexit. Erat enim animæ eius: erat corpori
F eius in unitate suppositi sociata diuinitas: quæ corpus ad pristinam har-
 moniam restituere: & animam organico corpori iterum itromittere po-
 tuit & uoluit. Resurrectio quoq; iustorum futura in iudicii extremi ma-
 gni die: hac ipsa rōne resurrectioni Christi æquari nō pōt. Licet. n. iustorū
 animæ resurgant ad gloriā sempiternā: nō tñ ut Christus excellētissimū
 beatitudinis gradū assecunt. Ille per opationem itellectus & uolūtatis. i.
 uolētes & intelligētes deo iungūtur. Christi uero humanitas simul cum
 deo effecta est una psona. Et sanctæ Virginis uita (si iā illa in corpore re-
 surrexit) simul cū corpore sup choros Angelorum exaltata est. Christi aut
 uita exaltata est in summo & excellētissimo trinitatis trono. **Q**uoniam
 corpus eius: humanitas eius: anima eius unam personam & unicam fa-
 ciunt cum filio dei secunda in trinitate persona.

De ratione unionis naturæ diuinæ cū humana in dño Iesu Christo.

E resurrectionis Christi diffinitione satis nūc pro mea tenuitate di-
 ctum existimarē: nisi q; uos ambigere uideo: neq; satis psuasū
 hñe cognosco: nunc esse & futurā ppetuo dei uerbi hoīs Christi
D unam unicāq; psonam: & nihilominus nō misceri: nō alterari ullo pa-
 cto naturas: sed dei naturā hoīs fragilitate nō minui: & naturā hoīs a di-
 uina maiestate nō opprimi. Hoc posse fieri exēplo monstrabimus. Si qs
 annulus duas gēmas habuerit quæ altera plus ualeat q̃ tota mundi pe-
 cunia soluere possit: altera decē nummis aureis sit uenalis: nōne unus &
 unicus annulus erit: & gēma tñ gemmā nullatenus alterabit: sed i uno
 annulo salua natura utriusq; gēmæ ambæ conueniēt: p̃ciosissima nō cō-
 fundente: sed decorante minus p̃ciosam: neq; inferiori uiolāte p̃ciosis-
 simam aut aliquatenus imutante. Annuli unitas p̃sonalis est rō. Inexti-
 mabilis p̃cii gēma est natura diuina. Altera ualēs decē nūmos humana/
 Cōnectunt ambæ/faciētes quasi annulū dñm Iesum Christū unū in p-
 sona: in quo est principiū oīum creatorū/creator deus nulla rōne ap̃ciabi-
 lis. Est et in eo finis oīum creaturæ: hō: creatus post oīa: ad cuius obse-
 quiū creata sūt oīa. Hūc annulū p̃ciosissimū: cuius gēmas pro nrā salute
 Christo patiēte disūgi oportuerat: nefas erat nō restitui. Igit' ne tā p̃cio-
 sū monile penitus depiret/Sic oportebat dñm Iesū Christū pati & resur-
 gere a mortuis: & die tertia resurgē. **Q** d' mox mōstrare p uirib; ānitar.

De serie

De serie resurrectionis domini Iesu.

Eriem resurrectionis dñi nostri Iesu Christi/ut pmissimus nunc
 declarare uolētes/instauratiōē membroꝝ/cōcentū uenarū/ar
 teriarū pulsum/sanationē liuorū/cōsolidationē uulnerum: reli
 qua insup quæ supra numerauimus/licet certo naturæ ordie facta sint:
 Et quæ quasi fundamēta natura eē cōstituit pcesisse. Quæ uero fūdata
 atq; prioribus illis suffulta sunt: posterius accessisse secūdū naturā intelli
 gamus/uno tñ tpe: uno inq; momēto pacta oīa credamus. Nā si in mo
 mēto: in ictu oculi: in nouissima tuba mortui resurgēt/qui nouē mēsiū
 spacio/in utero mris figurati sūt caro: hō dñs Iesus q in uirtute altissimi
 formatus est subito: cui nō iteruallo tpis rōnalis aīa tributa est: sed mox
 ut Virgo cōsensit: cū dei filio Virginis uterus hoīem cōcepit: q sine par
 tus doloribus: sine multa tpis mora: natiuitatis tpe uenit ī lucē: cuius na
 tiuitati obstetrix non interfuit: nulla muliebris sedulitas intercessit: sed
 mī ipsa puerpa: obstetrix/nutrix/& baiula fuit. Profecto nō aliter resur
 gere debuit a mortuis: q in utero & de utero mris antea surexisset. Serie
 igit' resurrexiōis scdm ordinē naturæ/colligere facile fuerit. Secūdū tē
 pus simul oīa facta sunt: quæ ad resurgēdi attinent rōnē. Multa tñ ante
 resurrexiōē facta sunt in mortis triduo/quoꝝ durationē/successiōē/
 rōnē īspiciamus. Durauit mortis spaciū. i. dissociata māsit Christi aīa ab
 eius sāctissimo corpore: horas circiter quadraginta/de tribus diebus acci
 piētes. Passus est nāq; dñs Iesus Christus circa uernū eqnoctiū. i. quo tpe
 diebus noctes tpis spacio adæquant: hora uero meridiei emisit spiritū.
 Ita p sex horas añ solis occasum uita fūctus fuerit. Q m eqnoctii tpe: si
 dies hēt horas. xii. meridies habet sex usq; ad occasum. Sepultus est hora
 cōpletorii. i. ppe solis occasū. Mansit in sepulchro itegrā noctē: sabbatū
 diē āncedentē: & ipsam sabbati itegrā lucē: quæ horas. xxiiii. tpis in se
 cōcludunt. In aurora dñicam diē præunte quæ tertia erat a die mortis/
 resurrexit. Aurora fere per duas horas āncedit radiōꝝ solis diffusionē. Ita
 per decē horas hac die tertia corpus in sepulchro stetisse fatēdū erit. Nūc
 aut sex horæ diei mortis & xxiiii. itegræ diei sabbati triginta cōficiunt.
 Additæ decē horæ noctis pcedētis lucē tertiā quadragita in summa red
 dunt. Quadraginta igit' p horas ex euāgeliis cōstat māsisse aīam christi
 a corpore sepatā. s. añ sepulturā circiter sex: sepulto postea corpe. xxxiiii.
 Cur potissimū quadraginta per horas mortuus māserit: itelliget qui hu
 ius numeri figuras in sacris lris fuerit meditatus. Quadraginta diebus
 aquas diluuii pluit deus sup terram. Quadraginta horis terræ inferiori
 diluuiū inundauit: interficiens malignitatē dæmonū: iustas aīas emun

G

H

I

D dans & liberās. **Q**uadráginta diebus Moyses legē accepit i Sina. **Q**uadráginta horis Christus inferis & supis legem iposuit. **Q**uadráginta diebus unico pane cibatus Helias puenit ad montem dei Oreb. Christus unus oibus datus in unicū cibū/Vna passionis & mortis poena cibatus: post quadráginta horas/de terræ uisceribus rediit ad lucē. **Q**uadráginta dies ipse Iesus antea ieiunauerat in deserto: & in fine ieiunii temptatus a Sathana illū rōne cōuicit. **Q**uadráginta horis squallētia inferorū pagrare: & a quo tēptatus ter fuerat: torquere triduo tādēq; detrudere uoluit. Sed dices. Dies fuerūt oēs illi quadragenarii mystici: horæ sunt istæ: non dies: nōdebo ipleri hic oēs pphetiæ: quæ Messia tpa abbrevianda demōstrant. **Q**uō uerū esset qđ dicit Daniel: Ebdomadæ abbreviatæ sūt sup populū tuū: & super urbē sanctam tuā: ut cōsumet puaricatio: & finem accipiat peccatū: & deleatur iniquitas: & adducatur iustitia sempiterna: impleatur uisio & pphetia: & ungatur sanctus sanctorū. Ita o summe p Ebdomadæ. i. temporū spacia redemptionis ipletæ: abbreviatæ sunt sup populū tuū sanctorum pūm aīas in limbo siue in Abraæ sinu carceratorum. **N**ō. n. decuit tuā misericordiā pūcio iā soluto adhuc per quadráginta dies tam tibi charos hoīes: tot tales ac tantos uiros: a tyranno diutius carceratos detineri: & sup urbem sanctam tuā Hierusalē coelestē: cui suos ciues post uictoriā: mox restitui decuit. Satis igit fuerit pro diebus horas dedisse mysterio: ut cōsumetur puaricatio: peccato originali introducta: qđ factū est in sinu Abraæ: pūbis inde liberatis: & finē accipiat peccatū. i. reatus ad poenā dāni: liberatis oibus qui ad poenā purgatoriā tenebantur. Et deleatur iniquitas: inuita & proterua serpentis antiq; qđ factū est in inferni pfundo: qñ alligatus est per agnū draco magnus in abyssi puteo pfundissimo: & adducat iustitia sempiterna: in retributionis gloria bonis: & malis in aeterna miseria: & impleat uisio & pphetia quadrageña numeri mystica abbreviatiōe: & ungat sanctus sanctorū. **H**is pactis infra horas quadráginta: ungat inq gloria resurrectionis & regni: cui flectatur omne genu. Cur hæ quadráginta horæ de tribus diebus accipiant: intelliget qui tres mundos quos attulimus examinauerit: & qđ cuiq; mundo passio Christi pfuerit contemplabit. Cur autem de prima die sex tantū horas in noctem declinātes: hæ quadráginta horæ sibi habeant: inde cōsurgit q; senarius numeroꝝ oīum perfectissimus est: & semp in se numeratus uertitur in se ipsum: & quibuscunq; suis partibus æque resultat: ut intelligamus Christi pfectionem quæ se ipsa sola cōcluditur: & semp redit in semet ipsam. Hæ porro horæ quīs ad noctem accedāt: nullas tñ continēt tenebras: ut eo temporis spatio itelligamus saluatōre fuisse in

fuisse in sinu Abraę ad patrum animas liberandas: quę nullis peccatorum tenebris obsitę: sola pœna damni detentę illic manebant. Et profecto si rex bello fuderit hostem: expugnauerit ciuitatē: arces & munitiões obtinuerit: ante oīa captiuos amicos pristinę restituet libertati. Ita rex iustitię dominus Iesus Christus uictor descendens ad inferos/sex primas horas: liberandis patriarcharum animabus dedisse non est alienum a ratione sentire. Vigintiquatuor alię horę secundam diem simul & noctē integram accipiunt. Vt quoniam in purgatorio reseruati: neq; penitus puri: neq; omnino sordibus erāt infecti: per noctem illos ab impuritate purgaret: per diem ad gloriam restauraret. Faciūt hoc magni post uictoriam belli duces: ut optimatibus & amicis a carcere liberatis: medię plebis homines restituant libertati. Diei tertię harum de quadraginta horarum spacio decem tantum & ipsę nocturnę cōueniunt. Quoniam in inferno nihil est lucis: nihil est meriti: sordent omnia caligine cœca: horrent ignorantię & confusions nocte profunda. Quoniā igitur in profundo inferni ad draconem alligandum hoc tempore anima dñi Iesu se conuertit. Et quia decalogum legis animę desperatę seruare noluerūt: per decem horas eas uoluit intueri liberatorem si uoluissent suū ut quā ingrata fuerint inuitę uiderent tot horarum spacio per quot spreta pręcepta se libertate indignas effecerunt. Vt primum autem lucis aurora rutilare potuit tenebras dimisit: & uenit ad lucem: ut cum sole cœlesti: super cœlestis sol utriq; mundo luce fulgentissima radiaret. Aptissime igitur hę quadraginta horę tribus diebus distributę pro earum distributione succedunt: ut locis in quibus uersatus est rex iustitię ordinate respondeāt. Talisq; sit horarū distributio atq; successio: qualis locorum & operis est ratio. Neq; minus idoneę tribus diebus eas contineri constituit diuina sapientia: quando in ore duorum uel trium testium stat omne uerbū. Itaq; ut uere mortuus comprobaretur Christus: tribus diebus expertus est mortem. Est hic non prętereundum apud oratores aliud significare tribus diebus q̃ tres dies. Si tres dies scripserit historicus: integras dies oportet intelligi. Si tribus diebus scripserit: satis est trium dierum partes aliquas attigisse. Euangelistę igitur mortis spaciū semper dantes ablatiuo: non dies integros: sed de tribus diebus intelligi uoluerunt. Oportebat enim dominum Iesum Christum resurgere die tertiā: ut dierum p̃ numerum sufficiens faceret testimoniū. Harū autē horarum distributio operū magnitudinē idicaret hic nobis ad grām & in futuro ad gloriam.

M

DE ASCENSIONE DOMINI TRACTATVS CHORDA
NONA.

IDENTIBVS ILLIS ELEVATVS EST: ET
nubes suscepit illum ab oculis eorum. Actū. i. Cap.
Paulo ante quadraginta dies fratres charissimi quos
mater nostra sancta Ecclesia catholica nobis hodie re
ducit in mentē: dñs noster Iesus Christus sua passiōe
deuicit infernū & spoliavit. Ianuam salutis ad foelici
tatem in supna Hierusalem possidendā hoibus aperuit. Initio aut horū
quadraginta dierum gaudia resurrectionis Christi celebrata sunt: per quā
idem ipse dñs Iesus Christus saluator noster uictorē se mortis ostēdit: &
homines a morte posse resurgere certissime cōprobauit: Si modo pie in
illo & per illum uiuere uelint: qñ non ipse solus ab inferis rediit ad supe
ros: sed secum multa corpora sanctoz. i. multi sanctorum patrū in pprio
corpore surrexerūt. Nunc uero quod per quadraginta dies ipsius Iesu: se
cumq; resuscitatorz ueritatem resurrectionis mater ecclesia aptissime com
probauit: quo ducant uestigia sui sponsi: quo illū sequamur nostrā mē
tis oculos anteponit: narrans inter missaz solēnia q; uidentibus illis/qui
ab initio secū fuerant: Videntibus illis qui eius praecepta seruabāt: Vidē
tibus matre eius gloriosissima: sanctisq; mulieribus comitātibus illam:
Videntibus apostolis est eleuatus ad cōloz sublimia. Et nubes suscepit
eum ab oculis eorū. Huius eleuationis/quā nomine accōmodatissimo
ascensionem pñs nostri dici uoluerunt: sancta mater ecclesia hodie gau
dia celebrans: ad lātitiā nos inuitat: simulq; excitat: hanc ipsam ascensio
nis gloriā celebrare/collaudare/colere: & qñtū possumus meditari. Quā
ut pagamus de ascensione saluatoris nrī/qui hodie uidētibz illis quos
diximus eleuatus est orōnem habiturus. Rōnem & lātitiā de illa nascentem
narrare constitui: Si prius quid ascensionis nomē importet apuero.

De ascensione in genere & secundū nomen quid illa significet.
Scēdere/sursum est ire. Sed quia pleriq; qd uere sursum sit/qd
ue deorsum: aut non uiderunt/aut aduertere noluerūt/un mul
tos & magnos in errores prolapsi sūt/Sursum & deorsum quō
se habeant uideamus. Lactantius firmianus uir acutus ingenio: & inter
Christianos scriptores eloquentia nemini secundus: terrā ueritus est scri
bere rotundam. i. xque cōlo circūseptam: ne cōelum nrīs pedibus oppo
situm/terrā sub se omnino desertā hñe/aut antipodes. i. animalia nrīs
sub pedibus cōstituta/pedes pedibus nrīs oppositos: sibi uero ipsis deor
sum caput hñtia & sursum pedes posuisse uideretur. Non aduertit hoc

N

O

P

2

Q

loco uir ingeniosus id esse sursum: qđ est uersus circūferentiam. Id uero deorsum: quod uersus centrū positum est. Omnia certe quæ ifra nos & centrum terræ locata sunt: nostris pedibus uere subsunt. Quæ uero ultra centrū terræ locum acceperunt: nobis subesse non pñt. Sed quid ita? Qm̄ infimū uniuerſi centrū est terræ: quod ultimo subest rebus omnibus quæ uel in cute/uel in uisceribus mater terra sustentat. Nil uero cū possit infimo inferius statui: ultra centrum terræ (si qui habitant) quīs a nobis remotiores existant/ q̄ citra centū habitātes/ inferiores tñ citerioribus eē non pñt. Quæ tantūdem ut nos distāt a terræ centro: tā sunt alta q̄ nos. Tātum. n. circūferentiæ appropinquare ea necesse est: q̄tū a terræ distant meditullio. Neq; uero caput deorsum & pedes sursum eos ferre possumus affirmare: cū pedes eorū sicut & nostri uersus centrū siti se moueant. Caput cœlum uersus erectū maneat. Hæc ut intelligamus: circulum & in eius medio punctū describi ope præcium existimo. Punctum hunc centrū credite. Lineam qua circulū claudimus: circūferentiā existimate. Infimū huius circuli/ punctus est in medio descriptus. Ille nanq; a circuli circūferentia: uñcūq; remotissimus est. Hūc circa punctū circulū paruū describamus: quē terrā eē imaginemur: & ab eius circūferentia ad maioris circuli circūferentiā/ p quadrū siue crucē: tria puncta ad singula latera figuremus. Punctus a singulis lateribus terræ circūferentiæ. i. minoris circuli ābitui p̄p̄inquier/ erit oīum sui lateris infimus. Secundus post illū erit inferior tertio. Tertius erit supremus ambobus/ sub una tñ parte amplissimæ circūferentiæ erit cōstitutus. Cuiuslibet lateris pūcta p̄spexeris/ eū quē diximus ordinem inter se penitus seruare uidebis/ Sed ad pūcta lateris alterius/ secundū sup̄ius uel inferius ea ordinare non poteris. Sunt. n. extra terminos lateris illius/ qm̄ ultra centrū sunt: & singula pūcta lateris unius ad quælibet puncta eiusdē ordinis in quouis alio latere compata: æque erunt infera: æque sup̄a. Quoniā a centro & a circūferentia superiori æque distabunt. Quod hætenus centrum dixi: nunc terrā appellemus. Quod dixi circūferentiā cœlum nominemus. Quid est nunc ascendere? Est a terra elongari uirtute propria: & cœlo fieri propinquius per motum qui dicitur latio. Sed si aliena uirtute feratur: extolli diceremus id/ uel assumi/ non ascēdere. Dicimus leue ascendere: quia cētrum siue terrā deserit sua uirtute: & circūferentiā siue cœlum quærit. Dixi per motū qui dicitur latio. i. per successiuam loci nouamq; acquisitionem: quoniā si subito id fieret: non iam ascēdere sed rapi id/ uel mutari foret existimandū. Quare ascendere & descendere motū. i. temporaneam successionem in loci acquisitione secundum sursum uel deorsum inter

inter Peripateticos semper insonuit. Ita planetae improprie ascendere uel descendere dicti sunt: quoniam nunquam plus minus uel elongantur a centro terrae: neque a caelis superioribus magis aut minus appropinquant. Vtrinque .n. eos semper aequae distantes esse necesse est. Quippe qui a pristina circumferentia non discedunt: & centrum se mouere non possunt. Ad nostrum uero hemispherium tunc ascendere constabit: quando circumferentiae caeli quae nostrae terrae imminet: quae inquam nobis est supra caput: accedent. Descendent cum ab illa incipient elongari.

De ratione secundum quam dominus iesus ascendit in caelum.

Ominus igitur noster Iesus Christus hac die secundum hominem elongatus a terra: caelis uero non appropinquans tantum

sed illos penetrans pertransiens/ & ad caelum usque empireum sua uirtute perueniens: ac in eius summo/ In solio inquam trinitatis ad patris dexteram gloria coronatus residens: uerissime ascendisse praedicatur. Neque uero quem moueat planetarum orbes & ipsum firmamentum caelum uel stellatum corpora esse solida: indiuisibilia penitus: & quae nulla ex parte disiungi possibile sit. Corpus autem saluatoris cum sit extensum/ solida/ continua/ integra & undecumque conclusa pertransire non posse. Hoc namque est illud ipsum corpus: quod uirtute spiritus sancti/ in sanctae Virginis utero concretum: inde exiuit: uirgine matre integra penitus permanente. Hoc inquam illud est corpus: quod adhuc mortale atque passibile: super undas maris quasi per solidum siccis pedibus ambulauit. Hoc est illud corpus: quod post resurrectionem suam totiens ad discipulos ingressum est: coenaculi foribus penitus obseratis. Quod igitur corpus adhuc inglorium/ de matre nascens: matris integritatem non uiolauit. Quod super aquas potuit ambulare: cur iam gloriosum caelos non potuit penetrare? An quia illi solidiores sunt? Facit hoc minus esse fracturae periculum: non difficiliorem transitum. Quando sine diuisione per subtilitatis dotem soliditas obstare non potuit: & debilitas laesionem nullatenus intulit. Certe quod corpus solida. i. continua/ integra/ & conclusa minus dura/ minus firma pertransiendo non frangit: non aperit: non disiungit: solidius transiens minus uiolare debet. In harena/ in puluere/ aut in luto sine impressione uestigii qui pedibus incedit/ per lapides aut ferrum ambulans uestigia illis minus cogetur imprimere. Cum ergo audimus caelos aperiri/ ne credamus partem aliquam quasi ostium ab alia parte disiungi. Nullas habent aethera fores/ integrae sunt: solidae sunt: semper & undequaque conclusae spe-
rae coelestes/ iustorum animae: beati angeli eas pertransientes/ non uiolant/ quoniam indiuisibiles: sine mole: sine corpore: mere spiritus. i. intellectus & uolun-

Ytas existentes corpore detineri prohiberi uel iure non possunt. Quæ est nunc ianua paradisi: quam ut ingredi possent animæ fidelium Christus per passionem aperuit: Non seræ alicuius relaxatio: non ualuarum dimensionem habetium apertura. Gratia mera est: qua Deus habiles nos facit ut ad beatitudinis locum accedere ualeamus: ubi se uidendum & amandum uoluit perpetuo ineffabili ratione exhibere. Quæ est perpetua felicitas animæ. Hæc porro animæ felicitas corpori cui sociata est anima sic beata: per dotem subtilitatis præstat agente Deo solida pertransire. Ianua igitur quæ aperitur corpori: ut coelos pertranseat/eadem est quæ & animæ aperitur. Est inquit gratia: qua anima ad beatitudinis loca recipitur: qua corpus quatuor beatis dotibus honestatur/de quibus hic dicere non est locus. Quæ in ascensionis sollemnitas nos hodie uocat ad se.

Ascensionis domini Iesu amplior declaratio.

VEdeamus igitur unde discessimus. Anima redemptoris quæ ut a corpore per mortem sepata est: mox ex omni parte euasit beatissima: cui nulla amplius pro sua uirtute & merito resistere potuit creatura: mox ut rediit ad pristinum corpus pro laboribus & poenis transactis illud immortalitate/claritate/agilitate/subtilitateque uestiuit. Quid dixi uestiuit: Donauit/contempauit & penitus hæc illi inseparabiliter/irreuocabiliterque in æternum adiunxit: Ut splenderet sine nebula: se ageret quocunque uellet: sine difficultate: sine tedio: sine labore/& omnia sine resistencia penetraret. Et sicut ipsa anima intelligens intima uiscerum: abscondita abissuum: altissima montium: non frangit illa nec aperit: nec mutilat. Ita corpus sibi perpetuo sociatum: sine quo esse non uult: per hæc omnia circumducit ad libitum illis neque resistantibus neque læsis. Apparet igitur dominum nostrum Iesum Christum uirtute propria ascendisse in coelum: quando eius anima beatitudine plena deitati coniuncta corpus cui resurgendo se restituit: de terra substulit & euexit in coelum. Videre mihi uideor quid hoc loco uos moueat. Dicit intra uos spiritus diffidentia. Resurgente domino Iesu Christo reuoluit angelus lapidem ab ostio monumenti. Cur anima Christi lapidem non reuoluit: uel corpori resurgenti ad remouendum uim non prestitit: Fuiſſet glorioſius eum qui resurgeret aperiri sepulchrum quam alienis manibus de aperto prodire. Fuiſſet adhuc mirabilius: non remoueri a monumento lapidem: & de clauſo ſepulchro egredi ſaluatorem: quemadmodum ab initio de uentre clauſo uenerat ad homines. Nepe ſi per beatitudinem animæ corpus iam ſubtilitate accepit: reuolui lapidē nequaquam oportebat. Plus eſt etiā ſolidiſſimam & imenſam penetrare ſperarum

arum profunditate: quod parui lapidis claustra transcendere. Abscedat procul hinc & aufugiat sciolorum diffidentia spiritus. Discat humiliter: discat prudenter intellectus nostri tenuitas secreta diuina tractare. Voluit Dei ineffabilis & inobliquabilis sapientia filii sui resurrectionem ita celebrari: ut non sponte cecis luce clarius illam liceret intueri. Obstinatis & perfidis amplissimis testimoniis: certissimisque probaretur indiciis. Itaque angelum a sepulchro iussit magno terrae fragore ac sonitu lapidem remouere: ut natura angelica praeferret suo principi quod par erat obsequium: essetque angelus resurrectionis testis ac index. Omnis quoque natura corporea tremore ac terrifico sonitu sentiret & testaretur terribilem resurgentis ab inferis auctoritatem: quam in suis uisceribus exercuerat contra daemones: & in sui superficie ad exercendum resurgebat contra obstinatos peccatores. Certe si angelum custodes sepulchri: lapidem inde dimouere non cerneret: dei uirtute resuscitari custoditum: iudeis minime retulissent. Ad haec si iudei ueriti non sunt confingere magistri corpus subtraxisse discipulos: cum gentiles attestati sunt: angelum non hominem aperuisse sepulchrum: quod auderent quare nisi constaret quis lapidem reuoluisset? Si uero sepulchro clauso resurrexisset: ueriti non fuissent dicere iudei: corpus in sepulchro a uermibus esse consumptum. Ne igitur perfidis ulla daretur tergiversationis occasio: clauso sepulchro: uel a se ipso apto resurgere noluit dominus Iesus Christus qui angeli ministerio usus est ad maiestatis obsequium & testimonium ueritatis. Non enim resurgendo quaesuit gloriam propriam: sed nostram utilitatem: qui cum in forma dei esset ante saecula: se ipsum statuto tempore exinanierat usque ad mortem crucis: ad quam de integra matre nasci fuerat consentaneum: qui uenerat lacerata resurgere: & solidare confracta. Ratio igitur ascensionis pro nominis significatione sic se habet.

De ratione loci unde ascendit dominus Iesus & de ratione temporis quo ascendit. Vnde rationes reliquas loci: temporis: & ordinis: attendamus. Locus unde ascendit dominus Iesus Christus mons est oliuete (Luca attestante) cum dicit. Tunc reuersi sunt Hierosolimam a monte qui uocatur Oliuete: qui est iuxta Hierosolimam sabbati hominum iter. Magna certe & mystica huius loci ratio est. Ante omnia uiam ad caelos discipulis ostendere uolens Iesus: illos ducit in montem: ut ab infimis terrenarum passionum affectibus eleuent mentem. Ducit in montem: ut unde quaque conspiciant: & per prudentiam nihil agant incaute. Ducit uero in montem oliuete. Olea arbor est pacis & uictoriae signum: fructus eius misericordiae lenitatem ostendit. Ita qui nascens pacem annunciauerat: qui per uniuersam peregrinationem suam: suos comites

pacem sectari docuerat: qui moriturus pacem reliquerat: qui moriens uicerat: qui resurgens ad triumphū gloriā opima adduxerat spolia: qui resuscitatus pacem pro sua uictoria proclamauerat: qui per misericordiā suā homines triumphī socios asciuerat: ut nos hęc oīa loci rō commoneret: ascensurus ad triumphum de monte oliueti ascendere uoluit. Ascendit autem quadragesima/post resurrectionem die/qui dierū numerus in nouo & ueteri testamēto celeberrimus est. Quēadmodum in sermone de domini pñtatione & resurrectione monstrauius. Habet præterea quater decem. Decē nanq; sunt pcepta: quorū obseruantia salus æterna conquiritur: quæ per quatuor euangelia nos seruare docemur. Per quatuor cardinales uirtutes tenere incipimus. Per tres theologicas grā suffultas in oī uita tenemus: & hęc ipsa uita quatuor tēporū uicibus reuoluta/quasi quarto decalogo oīa gesta hominum complectente conclusa est.

De rōne cōcentus ascensiois in cruce dñi Iesu ad ascēsiōē in cœlum.

Ascensiois ordo/passiois ordine q̄ bene imitetur attēdite. Iturus ad passionē dominus cum discipulis cœnat/ascensurus manducat cum illis. Lucam audite. Cum māducaisset coram eis/sumēs reliquias dedit eis. Nonne hoc idem fecit in cœna: quam se dixerat desiderio manducare cum illis. Sed in priori cœna edit agnum & azima: in

- B** hac partem piscis affi/& fauū mellis. Iam agnus immolatus & resuscitatus erat: unde piscatores hominū fuerant apostoli cōstituti. Fructū ergo suæ passionis insinuans/piscem manducauit mox ascensurus. Pro latuicis quoq; agrestibus pœnitentiam indicantibus: quæ ad purgādam animam necessaria est/agnum manducare uolētibus. Comedit autē ascensurus fauum mellis: qm̄ per ascensionem suam mel & fauus foelicitatis æternæ appositus est manducandus super mensa sua in regno eius/his q̄ simul cum eo iam de inferis ad superos uenerant: & tunc ad sūmos ascēdebant. Sumens porro reliquias dedit eis. Nil prioris afflictionis in domino Iesu Christo remanserat. Sola quinq; uulnera seruauerant cicatricem. Has reliquias sumebat: & dabat eis coram inspiciēdas: ut illū agnoscerent. Vt uero sua beneficia discipulorum memoriæ imprimeret sempiternæ dixit. Hęc sūt uerba quæ locutus sum uobis: cum adhuc essem uobiscum: quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi: & prophetis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerēt scripturas/iā completas in agni manducatione. Ita ergo sumens reliquias dedit eis in cœna ascensionis: qui in cœna mortis se integrū dederat māducandum. In cœna mortis illos multa docuit. In cœna ascensionis dixit eis. Quoniā sic scriptū est: & sic oportebat Christum pati: & resurgere a mortuis

a mortuis tertia die: & prædicari in nomine eius pœnitentiam in remissionē peccatorū in omnes gentes. Peracta cœna mortis iuxta Marcum & Lucam hymno dicto exierunt in montem oliuarum. Peracta cœna ascensionis iuxta Lucam. Eduxit eos foras in Bethaniam. i. Bethaniā uersus. Nam sic Lucas se ipsum exponit declarans hunc locum: actuū primo capite/ubi dicit apostolos mox celebrata ascensione a monte oliueti reuersos eē in Hierusalē. Qui si puenissēt Bethaniā nō a mōte oliueti: sed a Bethania eos scriberet esse reuersos. Sed quoniam hic mons Bethaniam euntibus erat superandus/ dicit euāgelista post cibum illos in Bethaniā idest Bethaniam uersus a magistro esse deductos. Et profecto erat cōsentaneum de illo monte Iesum ascendere in cœlum de quo descendit moriturus in cruce: & eo loci apostolos consolatos & confortatos dimittere in quo a desolatis relictus fuerat. Iam uero instante ascensionis hora eleuat manus: quas imminente passione porrexerat alligandas: quas crucifigendas extēderat. Ita qui manibus depressis ac ligatis ducitur ad mortē. qui manibus moritur extēsis: manibus eleuatis pro benedictione & gratiarū actione deuote eleuatis ascendit in cœlū/Luca attestāte/qui quasi in fine euangelii statim ut uersus Bethaniam iter narrauit inceptum/mox addit. Et eleuatis manibus benedixit eis. Et factū est dum benediceret illis/recessit ab eis: & ferebatur in cœlum. Sicq; uidentibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

De ratione obsequii domino iesu Christo ascendenti præstiti.

Abuit insup ascensio dñi admirabilē in obsequio rōnem. Qñ
 h eleuatus est. Qñ nubes splēdidissima suscepit illum ab oculis
 eorum. Licet. n. propria uirtute redemptor noster cœlos ascenderet: attamen honoris grā a sanctis angelis eleuatus est. Qui. n. angelo nunciante uenit in uterū Virginis. Qui nascens gloriæ inexcelsis/ & pacis in terra futuræ angelos præcones habuit/donata pacis & gloriæ cōsecutæ angelos præcones socios & ministros hñe debuit. Cum ergo audis
 eleuatū: obsequium cogita non auxilium: mynisteriū non fauorē: obedientiam nō ducatum. Nubes insup non sine rōne illū suscepisse describitur: sed lucidam crediderimus illā. Si. n. adhuc mortalis dum uisitatur a patre: dum illi p̄r uirtutis phibet testimonium nube lucida obumbratur. Quāto magis nūc immortalis ad patrem uadēs/lucida nube debet circūcingi. Non. n. ab Elia tantum & Moyse: sed ab oībus Patriarchis & Prophetis sociatus. Angelorū uniuerſis ordinibus circūseptus. Nube igitur lucida non minus q̄ tunc excipi debuit. Descendens præterea ad homines nube susceptus est lucida. Virginis inq; carne incontaminata se te-

xit. Myſterium incarnationis angelis malis penitus occultans: bonis nō penitus manifeſtans. Vide nunc q̄ bene exitus principio cōcinat. Ascendētem nubes lucida ſuſcepit ab oculis chariſſimorū hominum: quem deſcendentem lucida Virginis caro ſubtraxit ab oculis oīum angelorū. Quando eius natiuitatis in carne nullus eorum: neq; ſimul omnes plene intelligere potuerunt. Legationē Gabrielis: conſenſum Virginis intellexerunt. Viderunt finem. Deum hominem factum agnouerunt. Medium. i. uiam rationem & modum intelligere non ſufficiunt. Sic & aſcendendi principium apoſtoli uiderunt: terminum agnouerunt: Medium & modum nubes lucida eorum oculis itercepit. Magna igitur & inenarrabili ratione uidentibus illis dum cōcepit aſcendere eleuatus eſt angelorum obſequio. Iam uero eleuatum nubes ſuſcepit eum ab oculis eorū. Et de ratione aſcenſionis haecenus.

De lætitia aſcenſus ſiue aſcenſionis domini ieſu Chriſti.

Scēſionis nunc lætitiā uideamus: quam in fine euāgelii ſui Lucas perſtrinxit. Illum audite. Dum bñdiceret illis reſceſſit ab eis: & ferebatur in cœlum. Et ipſi adorantes reſceſſi ſunt Hieruſalem cum gaudio magno & erant ſemper in templo laudantes & benedicentes deum. Vt magnitudinem huius gaudii plenius intelligamus: credamus imprimis ſanctam Mariam uirginem ſimul cum omnibus ſuis ſanctis ſororibus: domini. ſ. ieſu Chriſti materteris conuiuio in quo partem piſcis aſſi & fauū mellis pro ultima cœna māducauit interfuiſſe: & cū apoſtoliſ ad montē oliueti filiū ſuū ad prēm aſcenſurū ſociauiſſe: ac eius aſcenſionem oculis aſpexiſſe corporeis. Hoc nos ſuadet credere Lucas euangelista huius aſcenſionis ſcriptor accuratiſſimus: qui narrās apoſtolorum de monte Oliueti aſcenſiōe iam celebrata reditū ſingulorum deſcriptis nominibus ita dicit. Hi omnes erant perſeuerantes in oratiōe cum mulieribus & Maria matre Ieſu: & fratribus eius. Perſeuerantes hi ſunt qui in aliquo ope iam ſteterūt & in eo permanent. Cum ergo undecim apoſtolos ab aſcenſione reuertētes cum Maria matre ieſu: cum mulieribus & fratribus eius perſeuerantes ſcribit euāgelista: quid ſibi uult: niſi monſtrare illos unanimiter interfuiſſe aſcenſiōis gloriæ contuēdæ: qui ſtatim poſt illam unanimiter perſeuerare dicūtur. Certe adorare orare eſt (ut alibi ſcripſimus) Adorantes iuxta euāgelii finem reſceſſi ſūt: iuxta uero actuum Apoſtolorum ſeriem perſeuerantes erant unanimiter in oratiōe: cum mulieribus & imprimis cum Maria matre Ieſu: quoniam orationis ſtudium in aſcenſione inceptum: reuerſi in ciuitatem unanimiter proſecuntur. Et quoniam ſancta mater domini Ieſu plus erat filio

erat filio suo comes q̄ discipula. Eam post oēs recenset euāgelista. Q̄ m̄
& memoratu dignissima finē apud oratores narratiōibus iponunt. Cū
Maria inquit m̄re Iesu & fratribus eius. Q̄ uia inter illas mulieres fuit Vir
go mater dñi: eius nomē nō subticuit euāgelista. Q̄ uare hic idē scribēs
passionis seriē/ si inter mulieres sequētes Iesū eūtem ad crucē: matrē eius
agnouisset/ quod hic fecit pprio eam noīe inter comites cōscripsisset.

Benedictionum lätitia.

Ed reuertamur ad ascensionis gaudia. Dū bñdiceret illis inquit
euangelista/ Recessit ab eis. Q̄ uibus eis: M̄re imprimis/ mater-
teris & Maria Magdalenz m̄ris suæ cōsociis. Ioanne Iacobo fra-
tribus/ Simone & Iuda & alio Iacobo simul fratribus & oībus secundū
carnē cōsobrinis suis Petro & reliquis apostolis. Bñdixit imprimis m̄ri
suæ. En m̄ optima corpus quod genuisti/ peperisti/ circūcidisti/ lactasti/
lauisti/ uestisti/ educaisti. En corpus filii tui unici/ de tuo purissimo cōcre-
tum sanguine. Nonne uerū dixit angelus Gabriel: dū te benedictā dixit
in mulieribus: quæ tantis es gratiæ prærogatiuis ornata: Et nūc mater
optima uerissimū est de te id Mosaycū quod dixit Isaac filio suo Iacob.
Tu mihi es mater secundum carnem: filia secundum animā. Ecce odor
filii mei: spiritus tui quem ipse creauit: sicut odor agri pleni: plenus ager
uenter tuus qui salutis humano generi uberrimos attulit fructus. Sētio
mater uirtutum quibus es uestita fragrantiam. Recolo tua de me multa
nimis bñmerita: habeo pro his gratias: ago etiam non uerbis/ sed rebus.
Seruiant tibi tribus/ populi/ & linguæ. Esto fratrum tuorum discipulo-
rum meorum quos pro tua humilitate ut fratres colis. Esto inq̄ eorum
domina. Et incuruentur coram te filii matris tuæ. Ecclesiæ catholicæ alū
ni omnes te dominam habeant. q̄ absens tibi ero corpore: mea te nō tor-
quebit absentia: quando me certissime scies nulla re indigere: omnibus
commodis abundare. Tuis honoribus: tuis commodis: tuis beneplaci-
tis obsequentem. Neq̄ uero diu durabit nostra secundum carnem sepa-
tio. Instrues: confortabis: diriges discipulos meos. Et sicut in mea morte
tu sola fidei lumen indeficiens: spei inconcussa columna/ charitatis am-
plissimum domicilium extitisti. Ita post ascensionem meam pro gra-
tiæ plenitudine & beneficentiæ exuberanti uirtute eris perpetuo in om-
nes mihi fide subiectos fluuius gratiarum/ quo in principio nascentis ec-
clesiæ/ quasi plantulæ nutriuntur animæ iustorum. Cum hæc imple-
ueris. Cum plantationes nostræ fuerint confirmatæ. Cum quæ ego
plantaui tu irrigaueris: ueniam ad te: & quomodo nunc me uides ascen-
dere: sic te conducam. Gaude mater optima & fruire fœlicitate quam

JULY 1500

I uides in me: quam paulo post senties in te. Vos quoque matronae uenerabiles: sorores matris meae mihi matertera/ quae uestris uiris posthabitis/ filios uestros meis obsequiis perpetuo dedicastis: quae me secutae estis: & matrem me sequentem semper honorastis: ne credite in uanum laborauisset: cui & quali homini inseruieritis: cui magistro filios tradideritis: qualem & cuius filii matrem tanto studio colueritis: dies hodierna uidere uos faciet. Gustate & uidete mentem inteta quam suauis est dominus/ & magister uester. Beatus uir qui sperat in eo. Beatiores uos quae in foemineo corpore spiritus uirilis animi continuistis. Gloria quam paulo post in meo corpore uidebitis/ per captum uerbum uos manet. Tu Magdalena filia mihi charissima: en quales pedes lauisti: absterxisti: unxisti: faciam ne te pigeat laborum tuorum. In uasta heremi solitudine contemplationi uacantem non deseram. Pascha illic te per angelum meum: cum finis tuae mortalitatis aduenerit: sicut me angelis comitatum coelum uidebis ascendere: te ab eisdem eo faciam cum gloria sociari. Tu Marta hospes mihi beneficentissima (Quoniam circa multa pro me semper occupata fuisti) unum quod omnibus hominibus est maxime necessarium tibi do. Videbis gloriam meam. Et postquam multa negotia tuae actiuae uitae consumaueris. Postquam multos nerbonensis prouinciae populos ad me conuerteris: eiusdem gloriae te participem faciam: & ad arram seruandae promissionis: in meo corpore gloriam tibi ascensionis ostendo. Vos mei charissimi discipuli nuncii doctrinae: testes uitae: coopatores uinae: & laborum comites quoniam pro mea passione turbati estis afflictique maeristis: pro resurrectione confortati estis: & spe bona repleti hac mea gloriosa ascensione spem uestram ampliare & solidare constitui: ut cum uos inuasent tribulationes/ eam aequanimiter tollerare possitis. Iam dixi qui uult uenire post me abneget semet ipsum & tollat crucem suam & sequatur me: Ut me sequi possitis/ uiam qua ascendo uobis monstrare constitui. Existimo non tenebit uos hac ingredi. Gloriosa est: plenaque delitiis: praeparata ad quam ducit multo gloriosior/ multoque foeliciores est. Ante uero quam ad hanc peruenire possitis/ crux uobis uestra tollenda est: post meque portanda. Ego prius uiam doloris: laboris & afflictionis peragraui. Iactatus sum uariis tempestatibus innumerisque procellis agitatus/ perueni tandem in portum optatae salutis: per haec conquiritis non mihi cui natura debet: sed uobis ac reliquis uestra opera sumpturis crucem suam post meque uertur. Tu Petre quem caput omnium nominaui: quem in me quasi petra fundatum: Petrum dixi: Scito te per crucem secuturum me. Non debes refugere uicarius pro grege saluando/ pro tua ipsius gloria/ quod pastor pro te/ pro quolibet omnibus saluandis tulit libens. Reges ecclesiam Iacobum conso-

brinum meum cōmuni cōsensu apostolorū Hierusalem ep̄um ordina-
bis. Ipse primus Antiochiæ præsidebis & Christianorū illic nomen tuo
ducatu manifestabitur. Romam inde perges: ubi primam ep̄i dignita-
tem pro tuo merito & gloria ciuitatis instituam. Tandem per crucē illic
uitam mortālē amittes: æternam assequeris: Multis bñdictiōibus copio-
sus. Tu Andrea qm̄ frater es Petri: Postq̄ in Achaia ecclesias cōstitueris/
per crucem me sequeris. Tu Ioannes cōsobrine mihi & corporis integri-
tate simillime: eris bñdictionibus copiosus. Mortuā Drusianam suscita-
bis in uia: pompa funeris iam elatam: sicut ego filium uiduæ de ciuitate
Naim suscitaui. Scribes euangeliū diuinitatis meæ amplissimū testimo-
nium: quod tam alto aggredieris inicio: ut totus mundus plene capere
non possit: quæ tu parua pagella compinges. Scribes apocalypsim uela-
menta siue prophetias mysteriis secretissimis refertas: quas in Pathmos
insula tibi spūs sanctus oñdet. Vbi plura erūt mysteria q̄ uerba. Multi le-
gent: pauci aut̄ intelligēt. Neq; tu sine cruce me sequeris. Cruciaberis exi-
lio inter græcos. Inter latinos Romæ feruētis olei dolio decoqueris: sed
non læderis. Plenus dierū ephesios in fidei ueritate firmabis. Te ad cœ-
los deinde ascendere faciam. Te quoq; Iacobe Ioannis frater copiose a
deo benedictiones manent: Vt inter condiscipulos pro discretionē ab
altero consobрино tuo Alpei & Mariæ filio: Simonis fratre: ac Iudæ:
sis maior appellandus. Quoniam prius illo disciplinæ meæ es ascri-
ptus Apostolus: Hispanos conuerter ad fidem: unum ex earum pro-
uinciarum regibus baptizabis: Reuersus in iudeam cum cruce poenarū
laborumq; tuorum ab Agrippa futuro rege decollaberis. Referentur
ossa tua ad Hispaniam: Tantis bñdictionibus copiosa: ut rex alius Hy-
spanorum qui tibi uiuo credere noluerit: obediat mortuo: & tua bñdi-
ctione baptisma suscipiat. Toto christiano orbe nomē tuū celeberrimū
facio. Innumerabiles multitudines ecclesiā in extremo occidente tibi di-
catam: summo deuotionis studio uisitabunt. Te uero Iacobe qui priori
Iacobo consobрино nro: meo inq̄ ac tuo: nō meritis sed uocationis ordi-
ne minor es nominādus. Quoniā post illum ad apostolatū ascitus es:
ut benedictione præuētus es meæ cōsanguinitatis: quoniā de sorore ma-
tris meæ natus es: Sic te bñdictiōibus facio gloriosum. Es mihi corpore
& uirtute q̄ similis. Eris p̄pterea in ciuitate Hierosolima (quo loci pro
humano genere debitū solui) primus ep̄s: primus oīum meum corpus
& sanguinē sub panis: uiniq; speciebus pro benedictionū copia cōsecre-
bis: sumes: cōseruabis: & destribues: hac rōne crucem tuam post me por-
tabis: prædicans quippe nomen meū in templo de pinnaculo præcipita

.XXX.

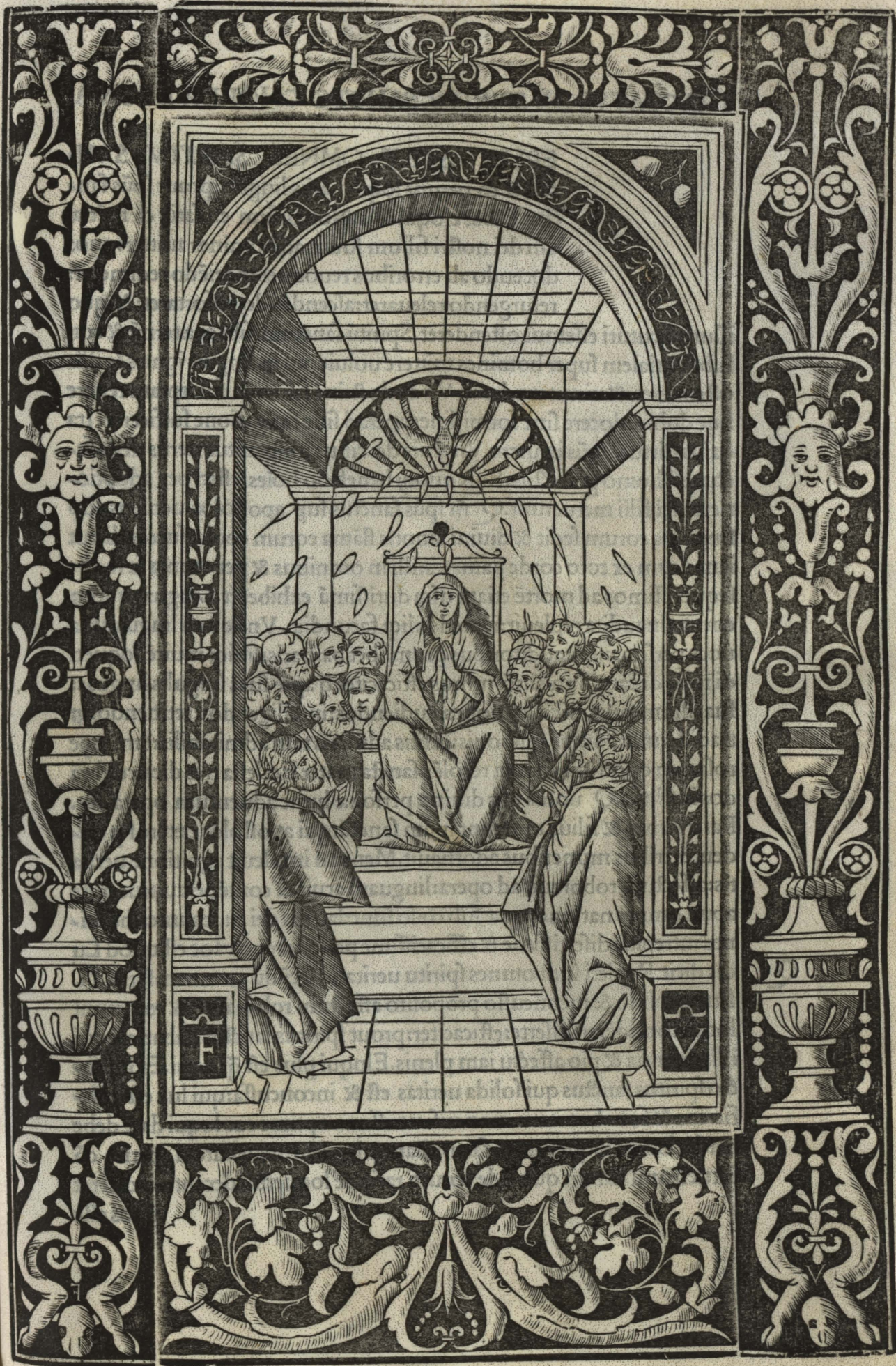
beris: & fullonis fuste percussus in capite/pntes erunas in aeternae gloriae
foelicitatem comutabis. Tu insuper Simon consobrine carissime: Iacobi
frater & iudae: benedictionibus repletus esto perpetuo. Aegypto idolis de
dito uerum dei cultum & fide quam te docui predicabis: expugnatis in ea pro
uincia idolis/Hierosolimam reuerteris. Iacobo fratri tuo defuncto epus
sufficeris/plenus aetate/annorum centum uiginti forti animo crucem feres: in
illa magistro & consobrino tuo assimilatus/spum reddes deo. Et per hanc
ascensionis gloriam me sequeris. Tu Iuda amboque frater & mihi consobrine
dulcissime benedictione copiosa uestitus: ubi Persis & Medis euangelium
praedicaueris: apud Armenos cruci tuae gestandae finem impones. In Erico
per martyrium ad me gloriosus accedes. Tu Philippe fili carissime/scito
benedictionem tuam esse largissimam. Primus omnium coapostolorum gentes
ad me congregabis/Eunuchum Candacis reginae aethiopum instrues/bapti
zabis spiritu sancto. in Azotum delatus/multis ab erroribus per te reuoca
tos ad me conuerteres. Per Syriam uiginti annos crucem tuam post me por
tans praedicabis euangelium. Reuersus edesam/heresim Hebionitarum extin
gues. De fine uitae tuae per septem dies antea certior factus a me/fratres/
& discipulos hortaberis in bonum/Lapidibus in cruce confectus/ad me
uenies granum purum poenarum multitudinem excussum. Et tu Bartholomee
meis esto benedictionibus fertilis/Licaoniam in sortem praedicationis acci
pies. Indis euangelium ex Mattheo interpretaberis: circum portans post me
crucem tuam. In Albano maioris Armeniae ciuitate pro iustitia ab iniquis
decoratus: & caput truncatus crucem depones: ad gloriam immortalitatis &
foelicitatis aeternae possidendam: Ut me uides ascendere assumeris a me. Tu
adhuc Thoma qui multarum benedictionum copia digitos misisti in loca
clauorum: unde confixus in cruce pependi: **Q**ui lateris cicatricem exploras
in corpore meo de mea resurrectione mundum certiore reddidisti: uerita
tem euangelii quam sensibus expertus es praedicabis Parthis: Medis: Per
sis: Bragmanis. Post haec adibis superiorem Indiam: tecum portans & tu post
me crucem tuam. Cumque magnarum & illustrium prouinciarum ingentes popu
los ad Dei ueri cultum adduxeris: ab inuidis tandem pietatis aduersariis uiolen
ter oppressus: assumeris ad me: laborum tuorum praemia in ea gloria rece
pturus: ad quam mox me uidebis ascendere. Tu Mathee cui multas ben
edictiones iam contuli: quoniam a sordido Thelonei questu ad apostolatum
asciui te. Nunc te scribam & cancellarium meum constituo de tua diligentia &
probitate securus. Praedicabis opera & doctrinam meam iudeis fratribus tuis.
Quoniam de leuitica stirpe progenitum id agere maxime decet: ut inexcusabi
liores sint qui in caeca obstinatione perstantes: fidem meam tenere recu
sabunt.

labunt. Recipiet post hæc prædicationem tuam Macedonia: & priusq̃ ad Aethiopiam tuæ doctrinæ destinatā transeas/munus quod tibi iniūctum est fideliter exequeris. Scribes euangeliū/uitam & doctrinam continens meam: scribes aut litteris & sermone iudeo: & ecclesiis a te constitutis legēdum trades: portans semp & tu crucem tuam. Per æthiopiam filium regis Egippi in Nadaber ciuitate regia suscitabis a morte regem/reginā: & resuscitatum filium baptizabis. Filiam eius Effigeniam uirginē castā mihi consecrabis: Regno quoq; uniuerso ad nostram fidem adducto p gladium crucem ferre cessabis. Rex nanq; Irtacus Egippo regi succedēs: quoniā Effigeniam illi nubere uetabis: te orantem & genuflexum ante altare ubi me cōsecratum adorabis a tergo incaute gladio transuerberatum: uita mortali priuabit: pro qua a me assequeris æternam fœlicitatē in superna Hierusalem: ad quam nunc me ascendere uidebis. Hæ sunt (ut coniectare licet) benedictiones: quas ascēsurus Iesus dedisse innuit euangelista cum dicit. Et eleuatis manibus suis benedixit eis: & factum est dum benediceret illis recessit ab eis.

Lætitia uisionis.

Benedictiōe cōpleta: quali gaudio: quali lætitia: hoc sanctorum consortio iubilasse credendum est. Vidente matre filium tā lætum: tam festiuū: tam gloriosum: tam beneficum. Videntibus materteris nepotem tanta excellentem gloria: illas & filios hñe tam charos. Videntibus apostolis oibus: se tam pio: tam sublimi magistro: tā excellenti dño discipulos nō seruos sed amicos esse factos: dum singuli de sua & uicissim oēs de alterutrius & simul oīum benedictione gauderēt: Deq; sui dñi & magri gloria lætaretur. Vidētibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eū ab oculis eorū corporeis: mētibus ipressit efficacius. Hoc est qđ Dauit spū sancto plenus añ cantauerat. Ascēdit Deus in iubilatione: & dñs in uoce tubæ. Iubilare nanq; est añ iocunditatē in facie mōstrare: Et a iubare: uel a iuuādo descēdere dī. Ita cum animi sincera serenitas faciē lætitiæ iubare cōpleat. Cum animi delectatio per uirtutem delectatum maxime iuuat: Iubilatio esse non debet nisi lætitiæ: iubar animum cōplens & splendens in facie. Cū igitur dñs noster Iesus Christus plenus fœlicitate: plenus maiestate: plenus deitate interior: faciē iocūdissimā & indicibili lætitia aīum plenū declarantem mōstraret exterius: Mī in tāta fœlicitate & lætitia uidēs filiū: amitæ nepotē: Ioānes & Iacobus eius fr̃: Alter Iacobus: Simon & Iudas simul fr̃es: cōsobrinum: Petrus & fr̃ eius Andreas: Bartholomeus: Thomas & Matheus magistrū & dñm contuētes: & singuli suas benedictiōes examinātes: pleni sancta lætitia interior

illam per faciei hilaritatem apertissime declarabāt. Sic deus & dominus Iesus Christus ascendit iuxta prophetiam in iubilatione: in summa sui/ suorumq; lätitia. Anima complente faciem serenitate/ & illam uenustissime exhilarante. O quale gaudium/ quæ iocunditas/ quanta fœlicitas/ O q̄ inenarrabilis lätitia aspicere matrem faciem filii gloriosam/ Aspice re filium matrem inenarrabili lätitia plenam/ Reliquas mulieres/ omnes apostolos/ matrem & filium/ magistrum suum uidere tam lätos. Quis non credat illos omnes/ omni fuisse iubilatione plenissimos? Ascēdit et dominus in uoce tubæ/ nō cuiuslibet sed angelicæ. Sancti namq; angeli per suos ordines dispositi/ ut ad regis sui iter honestarent: dum ille eleuatur tubis uictoriam personare cœperunt. Non aeneis: non argenteis: sed æthereis & spūalibus/ quales lingua carnis exprimere/ cor carneū cogitare non sufficit. Mente omnes Christi triumphos armonia modulatissima concinebāt. Auditi & uisi sunt duo ex ipsis ab apostolis/ ut refert Lucas. Cum enim intuerentur in cœlum euntem illum: ecce duo uiri. i. in aspectu uirili angeli/ astiterunt iuxta illos in uestibus albis puritatem & iocunditatem indicantibus qui & dixerunt. Viri galilei/ uiri transmigrationis/ transmigrandi inq̄ ad tātā & talem gloriam/ qualem audistis in bñdictionibus magistri uestri/ regis nostri. Quid hic statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est a uobis in cœlum: sic ueniet ad iudicandum quemadmodum uidistis eum euntē in cœlum. Hoc est quod angelorū tubæ resonabant. Iesus rex noster qui de morte/ de inferno uictoriam reportauit/ qui mundi inferioris & medii prælia omnia uiriliter decertauit/ cursum consumauit/ fidem seruauit/ occisus & sepultus resurrexit. Nunc ascendit in cœlum uidētibus illis matre. s. & discipulis: qui ab initio secuti sunt eum: & lucida nubes suscepit eum ab oculis eorum: cū quibus nos suæ gloriæ ad quam ascendit in iubilatione cohæredes efficiat: per infinita sæcula sæculorum. Amen.

TRACTATVS DE SPIRITV SANCTO CHORDA DECIMA.

REPLETI SVNT OMNES SPIRITV SANCTO: & cœperunt loqui uariis linguis: prout spūs sanctus dabat eloqui illis. Non uisum est satis clemētiæ dñi dei nostri filium suum ad homines mittere: quos docendo ab erroribus reuocaret moriēdo redimeret: resurgendo releuaret: ascendendo cōfortaret: & quo

illum secuturi essemus ostenderet. Spiritū sanctum sibi coæternū & consubstantialē super homines mittere uoluit qui in linguis igneis se illis ostenderet: & uirtutem daret: Vnde doctrinā filii fide susceptam tenere sine dubio: docere sine formidine: operari sine fatigatione sufficeret. Ita cuius uirtute spūs in utero Virginis dei filius unigenitus uerus deus factus est homo perfectus: Eius quoq; beneficio hoīes effici per adoptionem dei filii meruerunt. **Q**uoniam spūs sanctus sup apostolos ueniens: sup singulos eorum sedit & diuini amoris flāma eorum corda succendit: ut iam deum ex toto corde pāmātes: illi in omnibus & per omnia se se obsequētissimos ad mortē etiam usq; durissimā exhiberēt. Linguas quoq; eorum inaudita repleuit: incredibiliq; facundia. Vnde una lingua: una uoce personantes: auditoribus q̄tumlibet barbaris: sibiq; inuicē loquendi rōne distantissimis: nō minus efficaciter q̄ apte suas singulis linguas: sua idiomata: patrios sermones audiendos: intelligendos: retinendosq; tradiderunt. **P** Huius missionis: huius aduētus tam admirabilis: tam operosi: tam oportuni gaudia recolēs sancta mater Ecclesia tres dies celebrādos instituit. **Q**uoniam tres diuinæ personæ hunc aduentum opatæ sūt. Pater nanq; & filius miserunt spūm sanctū: qui apostolos ceterosq; credentes tribus muneribus adornauit. Mentem impleuit agnitione ueritatis: affectum roborauit ad opera: linguam acuit & contēperauit: ut apte apud omnes nationes quæ sub cœlo sunt: laudes dei rudes antea homines intrepide disertissime & efficacissime personarent. Hoc est quod Lucas dicit. Repleti sunt omnes spiritu ueritatis secūdū mentem: sancto. i. firmo solido & inconcusso proposito affectum roborante: & cœperunt loqui confidēter: diserte: efficaciter: prout spiritus sanctus dabat eloqui illis: scientia & pio affectu iam plenis. Eloqui plus est q̄ loqui. Et profecto spiritus sanctus qui solida ueritas est & inconcussa: qui lux est indeficiens & fons bonitatis: non nisi uerissima optime eos loqui dare debebat. Ita Lucas loquentium facundiam: uigorem: maiestatem aperire cōstituens: nil habuit quod de eorum ratione loquendi decentius diceret q̄ eos esse

quod eos esse locutos/prout spiritus. scilicet. dabat eloqui illis. Nos igitur matris nostre sancte catholice & apostolice ecclesie uestigia sequentes de huius muneris missione sermonem hunc decreuimus. Verum quia de tam grandibus: tamque sublimibus mysteriis: nihil dignum ego dicere uel cogitare: uos capere uel retinere posse certissimum est: sine ipsius qui missus est auxilio. Illi ipsum spiritum. scilicet. hoc loco nobis adesse deuote supplicabimus dicentes cum ecclesia matre nostra. Deus qui corda fidelium sancti spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem spiritu recta sapere: & de eius semper consolatione gaudere.

Distributio dicendorum de spiritu sancto secundum nomen.

Epleti sunt omnes spiritu sancto & coeperunt loqui uariis linguis prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Promiserat dominus Iesus discipulis in cena legali ubi se ipsum dedit in cibum quod pater illis mitteret spiritum. scilicet. Quando dixit. Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo: ille uos docebit omnia/ & suggeret uobis omnia quaecumque dixero uobis: Hodie quod promiserat est impletum: quod nobis ut constet quis missus fuerit: & missionis rationem attetis mentibus contempleremur. Spiritus. scilicet. nomen non est unum/ unam tamen rem significare/ & hanc ipsam apostolis missam scire uos uelim. Est uero haec ipsa res tanta amplitudinis/ tanta uirtutis/ tanti uigoris/ ut uno nomine illam minime possimus exprimere. Sed nunquid pluris est quam prima uel quam secunda in summa trinitate persona? Minime. Tres. n. diuinae personae coeternae/ consubstantiales sibi inuicem sunt & coaequales. Cur igitur non uno nomine illam tertiam in trinitate personam: quae sub ignis & linguae specie hodie se apostolis demonstrauit appellamus? Sicut dicimus primam patrem/ secundam filium/ Caritudo nominum: & linguae angustia uel potius hebetudo ingenii faciunt hoc. Notum est tres diuinas personas esse substantiam. Per substantiam cum personitate significat. Filius substantiam in se filiationem habentem sonat. Ita quia substantiam significant haec nomina cum relatione. scilicet. cum ratione gignetis & geniti: ut pater sit deus qui gignit. Filius qui genitus est deus: uno nomine utrumque significamus: singulum suo. Spiritum uero sanctum cum ab utroque procedat: non generatione/ sed mutua charitate/ neutro illorum nominum possumus appellare. Non enim est pater: quoniam non gignit deum filium. Non est filius: quia a deo non gignitur: sed per amorem emanat a patre simul & filio. Quoniam uero in creaturis nihil sic uenit in lucem: ut per solam uoluntatem operantis & naturam sit substantia: & inuisibilia dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur: nullum est adinuentum unicum nomen: quo tertiam diuinam personam recte nuncupare possimus. Unde quod uno non possumus (pluribus utcumque ualeamus) nominibus circuloquimur. Certe si hunc nominemus amorem: quod illi

nomen maxime conuenit: qm̄ a uoluntate producitur: Amor adiacen-
tem affectum. i. passionem aut actum siue habitum uoluntatis nro idio-
mate sonat. Illa uero tertia in summa trinitate psona/ uere substantia est.
Quare solo amoris nomine illum appellare nequiuimus. Igitur qa no-
mine indicante substantia eius: & modū hndi illam/ oīno caremus: eius
uigorem & efficientiam demonstrantes: illū dicimus spūm sanctū. Om-
nis nanq; spiritus maxime interest oposum eē: uim & motū ministrare.
Quia igitur hac tertia in summa trinitate persona infiniti uigoris est &
operosissima: Qm̄ per uoluntatē & ppter bonitatem: quæ illi peculia-
liter tributa sunt: rerum uniuersitas a deo sumit exordium: & in illū ten-
dit ut in ultimū finē/ opandi uigore spiritus nomen sortita est: bonitate
qua conseruat: & in se dirigit quæ creauit dicitur sanctus. Vt plenius ista
intelligere ualeamus: meminerimus ad creationis opus accessisse poten-
tiam quā patri tribuimus. Sapientia quā filio designamus. Quibus ut
uoluntas accessit: mox conditæ sunt omnes creaturæ. Ita dñi. i. patris oī-
potentis uerbo. i. sapiētia quæ filio attributa est: cœli firmati sunt: & spū
oris eius. i. bona uoluntate spiritui eius appropriata: omnis uirtus eorū
firmata est: & fulcita perdurat. Neq; uero ista differimus quia pī ptātem
habeat: non filius: non spūs. f. Hnt singuli & simul omnes unā penitus
eandēq; ptātem: unā mentem: unam sapientiam: unā uoluntatem: unā
bonitatem. Sed ideo pī peculialiter attributa est potestas: qm̄ illū prin-
cipium eē agnouimus de suo infinito uigore filium pducentem. Filiū
dicimus sapientia uel intellectu: quia per sapientia pīs illū intelligimus
genitum. Spūm. f. uolūtatem pdicamus: quia per dei patris & filii amo-
rem optimū sane: qui a uoluntate nostro intelligendi usu prodire cōspi-
citur: illum coniectamus esse deum. Et satis forsan fuisset hanc uolitam
bonitatem dum se inuicem amant pater & filius: de amore mutuo pro-
deuntem (ppterea quæ iam diximus) spūm nuncupauisse. Sed qa hoc
nomen æquiucū est & icertum: additum est in eius nomine sanctus. i.
firmus incōmutabilis inconcussus. Nihil spū (quem naturales philoso-
phi agnouerūt) est mutabilius ut mox apparebit. Ita nequid creatū aut
mutabile hanc de qua loquimur personā audito spūs noīe: esse credere-
mus: additum est mox sanctus. Non est ergo spūs uitalis: quē medici re-
posuerunt in corde. Deus. n. penitus incorporeus cor non habet. Ille spi-
ritus mutabilissimus est ut expimur in nobis. Est. n. uigor cordis in eius
subtilissima. i. maxime pura humorū temperatura fūdatus. Qui tāta sem-
per alteratione rotatur: ut nunq; nos cōsistere sinat. Qui facillime lædi-
tur & difficillime restauratur. Hic uero spūs quem missum hodie recoli-
mus lædi

mus lædi non potest. Mutat omnia: sed mutari penitus nequit. Spiritus est sanctus. Neq; est spūs naturalis/qui in epate a phisicis sedē hñe describitur/Vñ per nutrimentū uita fouet. Hic sanguinem diffundens p uenas/& quasi p alueos uenis irrigās corpus: affectiones uegetabiles ciens: nutriēdi & uegetādi desideria cōfouet. Est certe & iste mutabilis. Quid enim pueros efficit ludibūdōs: adolescentes agiles: iuuenes robustos: senescentes cogitabūdōs & tardiusculos: decrepitos tardos/mœstos/iracūdos & duros: Nempe uariatus spūs naturalis in illis: iuxta sanguinis uariam rōnem uario mō se hñtem. In pueris nimis leuē & fumātē. In adolescentibus aliquātisper decoctum qdē sed feruētē atq; spumantē. In iuuenibus quasi integrā decoctionē affecutū spuma fumoq; defecatū: & calore bñ fulcitū. Vñ cōsistentiæ statum hoīes affecunt. In senescētibus paulisper amittētē calorem. In decrepitis quasi iam frigidū atq; cōcretum. Ita dum sanguis pro rōne cocturā/nūc clarior/purior/leuior/calore completior est: nunc deficiens: hūc naturalem spiritum uariari in nobis expimento probamus/& penitus extigui si sanguis suam temperaturam penitus amiserit. Nullas uenas/nullum epar/nihil sāguinis cōtinet deus/qui corporea nulla ratione concludi potest. Nullas ergo uicissitudines sentit hic amor mutuus patris omnipotentis & filii sapientissimi. Non ergo est spiritus naturalis. Sanctus est hic quem hodie colimus/& permanēs semper: ille fluxus atq; caducus. Neq; est animalis spiritus/hic cerebro continetur: & pro illius temperatura se se exercere experimento monstratur. Huius est sensum & motum animantibus immittere. Ita quorum capitis partes melius sunt distributæ: quorum meatus receptaculorum cerebri sibi inuicem melius correspondēt: hi melius sentire probantur. Hic spiritus animalis & ipse alterabilis est: quādo per fumos officinarum spiritus naturalis ad illum ascendens immutatur. Quid putas soporem in capite/in membris torporem inducere: nisi q; fumi a naturalibus membris stomacho inq; & epate ad caput ascendentes degrauāt cerebrum? Quid quæso est aliud ebrietas q̃ fumis uini ascēdētibus ad cerebrum turbari sensus? Quid mania? Quid omnis malenconia: infinita uarietas: nisi cibi & potus fumositates ad caput euaporātes: & modis innumeris cerebrum perturbantes? Neq; caput: neq; cerebrum deo/qui incorporeus est possumus ascribere. Amor eius impturbabilis ē. nullæ eū uertigines/nullæ malenconia/nullæ maniacæ turbatiōes attingūt. Scūs ē hic & imutabilis. nō ergo ē aīalis spūs tot mutatiōibus obnoxius. Sed pter hæc tria spūs genera animalibus attributa. Quidam philoso-

Z

A

B

C

E

phi spiritum rebus penitus insensatis: & ipsis elementis inesse uoluerūt. Dicunt. n. terræ nascentia suum hñe spūm ex elementorum mixtura prodeuntem qui tandem resoluit in æthera ipsis elementis spūm exhibens. Hoc est quod archimistæ quintam eēntiam noīant: Dum metalla & mixta omnia resoluūt in elementa & illa in æthera. Dum resoluūt inq̄ mixta in terram: Terram in aquam: Aquam in aerem: Aerem in ignē: ignē in æthera ad quītām essentiam sua sententia peruenerūt. Hāc illi putant elementorum esse & mixtorum spirituū: Et eius uirtute metalla ad se in uicem transmutari: sicut naturali spiritu nutrimenta in nutriti substantiam conuertuntur. Sed quodlibet quisq; & quātūlibet his credat modo constet hūc spūm alchimix claudi: & uase angusto obstrui: mirisq; repagulis carcerari: igni adiici: uenenis ifici. Miserum & misellum semper ad libertatem anhelare. Vnde sæpe imo semper illum detinētes aufugit: & quasi iniquos crudelissimosq; tortores: quos sæpe decipe conatus est fallit tandem. Neq; iniuria quidem. Dolus enim an uirtus quis in hoste requirit? At spiritus qui hodie domini nostri Iesu Christi discipulis missus est: claudi non potest. Girans enim in circuitu per omnia pergit: omnia continet: perficit omnia: necunde fugit: neminem fallit: non tantū metalla commutat: sed animas mutat & trahit ad se. Mutat iquā semper in melius. Non auferendo naturam pristinam: sed gratiam nouam produciendo. Sanctus est & sanctitatis origo. Ita in animas sanctas transferens munera sua: prophetas & ueræ sapientiæ philosophos: amicos dei instituit: diuidēs singulis prout uult. Tres quos primo nominauimus: spūs & a sancto spiritu longe distare monstrauius: substantia si sunt certis in sedibus collocata: Vt uitalis in corde: naturalis in epate: animalis in capite: Variabiles tamen sunt. Propter quorum uarietatem & incōstantiam non immerito dixit propheta. Spiritus pertransibit in illo & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum. Quoniā quatuor humoribus in hominis corpore assidue cōmutatis spirituū huiusmodi dispositio semper fluit: & non subsistit unq̄ similis & æqualis sibi. Humoribus autem eisdem penitus perturbatis: corruptis: uel consumptis euanescent: & locum hi spiritus amittentes: quia non sunt: & ille deficit: cognoscere nullatenus possunt. Hic uero quartus quem elementalem quorūdam opinione ostendimus: si sba sit: ratione caret: & se ipsum secundū philosophos non sufficit moderari: sed a certa regitur intelligentia: quā illi nominant non errantē. Quare infoelices alchimistæ ubi omnia in cassum experti sunt fomenta uel potius tormenta: calorū ignium mensuras: & uenenorum mortiferas uires: nūc ad astrologiā se conuertunt: putantes hunc spiritū

hunc spiritum alicui stellæ esse sociatum cuius bñficio illum assequi uolunt. Et quod mere phisice ceperant mathematice psecuntur uel potius dissipant. Nunc a nigromantia quærentes auxilium caracteribus & fumigiis hanc ipsam intelligentiã quam spūi elementorū pñdem putāt/flectere satagunt. Hinc est qđ stultitiæ genus nunq̃ est solū. Dum post impuras uenenorū mixturas impiis nigromantiū nugis: & stolidis astrologorū somniis se cōmunit: uel confūdīt atq; cōfodīt corpus simul & animam. Spūs aut̃ quē missum apostolis hodie fuisse recolimus substantia est eminentissima: quæ omnibus substātiis exhibet unde subsistāt/sapiētissima. Oīum est. n. artifex/omnem hñs uirtutem/oīa pspiciens: a nullo moderata/moderatrix omnium & conseruatix. Sed p̃ter hos tres spiritus a medicis cognitos. Et p̃ter quartū elementis a multis attributū nōne uentū in sacris lris spiritū esse nominatū legimus. Nempe in psalmo scribitur. Ignis/grando/nix/glacies spūs procellarū quæ faciunt uerbum eius. Iam diximus nomen spūs uim agentē significare. Ita cū uentus impetuosas procellas agat: non mirū si uentos dixit propheta spūm pcellarū. Sed hi spiritus multis nocent/nullis prosunt. Non permanēt. Sciūt unde ueniant: & quo uadant. Hic quem apostolis missum hodie gloriamur: paraclitus est. i. cōsolator: bñficus semper: utilis & honorificus. Ad ruinam nō impellit: sed cōfirmat: & adiuuat ne ruamus in præceps. Nō demergit: sed subleuat. Non lacerat sed refarcit. Vbi uult spirat. nescitur unde ueniat aut quo uadat. Vide qđ utilia operatus sit in apostolis: qđ honorifica. Abstulit pauorem: dedit securitatem. Rudes & sine litteris homines compleuit uera sapientia: nulla antea loquēdi arte linguas imbutas: & quæ uix patrio sermone suos qualescunq; cogitatus exprimebant. Ab omnium nationum quæ sub cœlo sunt gentibus fecit intelligi. neq; tantum philosophis tradita: sed quæ mens humana sua uirtute assequi non potest: præstitit persuadere & ostendere.

Angeli tam boni qđ mali & animæ hominum spiritus nomen rite sortiuntur: sed non ita proprie: sicut tertia in summa trinitate persona.

Vbstantias insup sepatas: quas sine dimēsiōe. i. sine mole corporea deus eē cōstituit: spūs nomine appellare solemus. Dicimus enim benignos angelos bonos spūs: puerlos itē dæmones: malos spūs. Aīas insup rōnales hoīum: iter utrosq; creatas: Vt possit quibus libuerit aggregari bonos spūs dicimus: si pie in corpore uitam duxerint: malos si male. neq; immerito spiritus illis attribuimus rōnem. Oēs n. sūt admīstratorii: semp opantes: boni diuinæ misericordiæ atq; clemētiæ: puerli diuinæ iustitiæ & seueritatis decreta pficiunt. Aīa uero ratio

nales operantur utrunq; dum in corpore cōstitutæ beneficentiæ aut nequitie studio occupātur. Extra corpus uero quæ pietatem coluerunt in creatoris clementia glorificāda & ipse gloriose affatim occupant. Quæ contra impietatibus submersæ fuerunt: æternos cruciatus in inferni doloribus miseræ semp exercent. Ita qm hæ secundū naturam incorporeæ sunt: & semper aliqd operantur: non incongrue spiritus nomen acceperunt. Sed quia mutabiles sunt: & ex parte deficiunt: Spiritus quidem de cuius hodie missione lætamur: munera sentiunt: naturam assequi non possunt: quoniam ille increatus est & impermutabilis perseverat. Hæc spirituum quæ attuli in medium genera tam uaria apte manifestant sui nominis esse equiuocam rationem. Vnde constat tertiam diuinam personam quæ hodie sub linguis igneis sua munera dedit apostolis nomē spiritus recte sortiri: quoniam præ omnibus spiritibus est operosissima summæq; uirtutis: sed illo solo non posse concludi. Itaq; doctor sapientissimus qui uiam dei in ueritate docuit agnoscendam: a quo trium personarum in una dei natura subsistentium nomina: nobis referata sunt: cum primam pro gignendi ratione & potestatis auctoritate: primaria patrem dixisset: Secundam pro genitura mentis unde subsistit filium nominasset. Tertiam quoniam per uoluntatem quæ proximum est operantis dei principium: & finis omnium: spiritum sanctum nos docuit appellare. Quod nō omnis motus omnisq; operationis sit primū principiū & penitus immutabile. Is igitur qui missus est spiritus creator ē omnium: per quem & cuius gratia facta sunt omnia. Tertia in summa trinitate persona: spiritus non uitalis tantum: sed uita omnium uiuentium & uicturorum: Non naturalis tantum: sed natura oia uegetans & conseruans. Non animalis tantum: sed animorum & animarum omnium stabilimentum & basis. primum imutabile circa quod: i quo: per quem & ad quē omnia sensum & motum acceperunt. Non elementaris quinta ue essentia: sed essentia prima faciens esse omnia: & prout uult illa commutans. Non uentorum impetus: sed uentos continens & contemperans: Cui nulla tempestas potest resistere: neq; ultra quam iussit se potest attollere. Nō angelus bonus aut malus: sed amborum dux rector & dominus. I Non hominis anima: sed animæ plasmator. Hic est quo iuxta Lucam omnes apostoli repleti sunt: secundum animam sapientia & charitate: secundum corpus patientia & fortitudine: secundum utrunq; eloquentia & prædicandæ ueritatis uiæq; salutis ostendendæ sancto seruire.

De ratione personæ in genere.

Haftenus

Adenus qd spūs scī noīe significet est habitū. Nūc qd spūs. s. sit
 h sumere uolētibus existimo opepciū intelligere prius qd sit pso-
 na in genere. Deinde qd in spē. Postea qd in deo/Tandē qd pri-
 ma/qd secūda/qd tertia in deo psona. Hæc si declarauero spero cōstabit
 tres tm̄ diuinas eē psonas: has eē unū & unicū deū: & hæc tertiā eē spūm
 scūm. Personā nō hic grāmatice aut poetice audiamus aliqd laruatū sup
 induc̄ta similitudine se occultās: & se aliū q̄ sit eē cōfingēs/uti in theatris
 histriones & mimi: nūc seruos: nūc milites/nūc amātes uel potius amen-
 tes iuuenes/gestu/uoce/uestitu/incessu assimilantes. Hæc inq̄ tragicæ/
 comicæ/satyricarūq; psonæ rō q̄uis a uera psonæ significatiōe exordi-
 um h̄re potuerit/Lōge tm̄ ab illa discessit quēadmodū plene spero cōsta-
 bit/Si attētis animis accepitis quæ de uera & theologica rōe psonæ mox
 dicā. Dictū qdē rara/itellektu ardua/sed utilia & p̄amena. Persona q̄a per
 se sonet nomē sortita ē. Per se āt q̄tuor modis apud philosophos dici so-
 let. Quorū primus/secūdus & quartus: ad ppōnes. i. indicatiuas oīones
 sūt accōmodati: & ad rē n̄fam nō faciūt. Iō ne aliud agere uideamur: de
 illis nihil ad p̄ns afferēdū existimo. Tertiū per se seu p̄seitatis (ut ita dixe-
 rim) modū a philosophis descriptū: & rei quā agimus uere accōmodatū
 explicemus. Hic modus nō est p̄dicādi seu de alio negādi uel affirmādi
 rō sed eēndi. Vt illud dicat p se eē qd solitariū ē. Sic Titius: Sēpronius:
 Socrates: Plato sigillatī sūpti p se eē dicunt: q̄a soli sunt. Si uero sumat
 Titius Sēpronio sociatus: iā neuter p se erit. Huic tertio p̄seitatis modo
 duæ sunt necessariæ rōnes. s. diuisū eē a quolibet alio: & idiuisū eē a se ip-
 so: sed in se penitus eē unū & integrū. Ita nullū accidēs hunc tertiū mo-
 dū p̄seitatis ui naturæ creatæ h̄re poterit: Quia a subiecto diuisū eē non
 pōt. P̄nt quidē accidentia h̄re primū modū dicendi p se. i. intimas ptes ge-
 nus & differētiā uel totū eēntiale. i. diffinitionē de diffinito enunciantē.
 Vt si dicā albedo est color extremus: mixtura elemētōz clariore confur-
 gens. Nigredo ē ēt color extremus mixtura elemētōz opaca proueniēs.
 P̄nt & secundū modum p̄seitatis h̄re accidentia. Sufficiunt. n. integrare
 oīonem intīmā pprietatem exprimentē. Vt si dicā albedo est disgregati-
 ua uisus. Nigredo cōtra cōgregatiua. P̄nt & quartū modū oīdere. s. effe-
 ctum formā necessario consequētē indicando. Vt dicere albedo albefa-
 cit. Albū albefit albedine. Sola s̄ba secundū creatā uirtutē tertiū p̄seitatis
 suscipit modū. Q̄ n̄ ipsa sine alia s̄ba sufficit pmanere. S̄ba itē secūda. i.
 homo secundū spēm: aīal scdm̄ genus: huius tertii p̄seitatis modi peni-
 tus sunt exptes: Licet. n. sint a se ipsis indiuisa: non tamen sunt ab omni-
 bus aliis diuisa: Quando per singulos homines spēm hoīs: per singula

K

L

M

N

O

animalia genus animalis est assignare. Si truncum & ramos cuiuslibet arboris simul acceperis erit arbor per se unum: quia erit in se uel a se ipsa penitus indiuisa: & ab omni alia arbore sepata. Ramus eius per se hoc modo non erit: quod diu in arbore manserit. Licet. n. sit indiuisus a se: non est tamen ab alio ramo diuisus: cui per truncum annectitur. Non est ab ipso trunco diuisus per quem cum aliis ramis unam arborē facit. Si a trunco illum amputaueris: per se esse tertio perfectiatis modo uere dicitur. Vnde saepe ex uno per se ente: plura per se entia fieri contingit. Vt diuisio corporis continui apte manifestat. Hoc igitur per se ens. i. substantia prima: ab omni alia substantia sic diuisa: ut nullius pars esse dicatur. A se ipsa uero penitus sic indiuisa: ut se totam integramque contineat theologi Christiani dixerunt suppositum. Vt per se ens tertio perfectiatis modo: & suppositum penitus intelligantur esse synonyma. Iam uero illi suppositi nomen imposuerunt: ne quis crederet sic esse per se. i. solitaria ut omni prorsus societate carerent. Multis. n. associantur. Quod non suis partibus non sunt destituta. Suis accidentibus sunt fulcita. Sed quia & partes & accidentia gerunt: fulciunt: & quasi humeris portant: supposita. i. subtus posita ueluti structuris fundamenta: sunt a theologis nuncupata. Hæc uero supposita. i. per se entia: hæc inquam per se solæ substantiæ permanentes non omnes per se sonant. i. uires suas per se ipsas non exercent. Ligna certe & reliquæ insensatæ substantiæ se non mouent: neque mutant locum: Sed aliunde moueri necesse est. Non ergo per se sonant: cum sonus fiat ex aere colliso per motum. Aliæ uero creaturæ ratione carentes: quæ sensum & motum habent: se sequi mouere: & sua uirtute sonare uidentur: quia tamen sine mente sunt: & non se agunt sed aguntur: et per se sonare non possunt. Dum motus omnes a mente perficiuntur: ut a prima radice sit a physicis diffinitum. Quia potissimum ratione fretus Aristoteles in unum primum motorem uenit: quem primum intelligens siue primam intelligentiam appellauit. Vere igitur se non mouet: neque per se sonat uegetabilia & sentientia tantum. Vnde personæ esse non possunt. Quare nemo admiretur theologorum sententiam quod personam in sola rationali natura inueniri posse litteris demandarunt. Viderunt homines acutissimi solam naturam intelligentem per se posse sonare. Quando illa sui motus principium: suarumque operationum exordium a ratione a mente quam continet libere sumit: Substantia igitur intelligens: quæ est a se ipsa penitus indiuisa: & ab omni alia omnino diuisa: est uere persona. Apparet nunc singulos angelos uere esse personas. Sunt. n. a se ipsis penitus indiuisi. Sunt et ab omni alia re omnino diuisi. Quod non alterius rei partes essentielles uel integrantes esse non possunt. Et si dicas illos partes esse uniuersis: Hoc est partes per aggregationem assignare: quæ sibi inuicem non cohererent: neque in unam substantiam rediguntur. Apparet etiam animam hominis non esse personam. Licet. n. sit in se ipsa: sicut

& ange

& angelus penitus indiuisa: & nulla ratione partibilis: non tamē ab omni alia re est omnino diuisa. Est. n. pars hominis. Neq; uero quia ab hoīe sepatur: & permanet sepata: ideo fit suppositum uel psona. Quoniam ad pristinum corpus redire desiderat & redibit aliquñ: unde pars hominis iterū fiet. Vt igitur aliqd sit psona quatuor simul accedere oportet. Illud esse natura intelligens: esse indiuisum a se: esse diuisum secundū sbam a quolibet alio: Et amplius uniri aliæ rei non oportere. Hoc ego illud eē existimo: quod Ioannes Scotus sup tertio sen. dixit/ dum rōnem psonæ nititur declarare. Duplicem. s. negationē duplicis dependētiæ/ ut quo & ut quod: actualis & aptitudinalis in natura intellectuāli psonæ rōnē cōficere/ Vt ex una affirmatione & quatuor negationibus rō plene confurgat uñ aliquid dī esse persona. Hæc si quis diligenter inspexerit: uidebit aptissime cur antiqui theologi dixerint personam eē intellectuālis naturæ indiuiduam subsistentiā. Cur etiam recentiores statuerunt personam esse suppositum. i. per se subsistēs tertio perfectatis modo in natura intellectuāli. Quæ nos omnia pensantes/ dicimus personam esse substantiā intelligendi & uolēdi uī pditam: suas pprietates/ sua cōiuncta accidētia per se solam subsistētē: ab omni alia re sic penitus diuisam: ut materiæ/ formæ uel totius rōnem: nullo mō cum alia re possit hñe. Sicut dicimus Petrū Paulum ue psonam. Quia uterq; p se subsistit. i. cōtinet suas pprietates: sua accidētia: suas cōditiones: sub qbus est eius sba quasi fundamentū firmans & continens totius structuræ rōnem. Intelligit. n. Petrus suo intellectu/ nō alterius/ similiter & Paulus. Vult ēt uterq; ppria sibi uoluntate in alio nō cōstante q̄ in ipso uolente. Vñ psonare. i. p se sonare pōt: & esse psona inde probat. Neq; n. Petrus pmanens homo pōt aliæ rei coaptari ut sit materia ex qua illud fiat: sit ue forma per quā fiat. Aut sit totum rei alterius quam sui.

De ratione personæ diuinæ.

Ene se habet/ iacta sunt fundamēta. Vñ dicat psona: ex quibus cōstet: & qd sit in genere habitū est. Diuinæ psonæ rōnē iā afferamus. Attulerimus aut: si dei rōnem rōni psonæ cumulauerimus. Sed qm̄ dei rō nobis adeo est icognita: ut ille melius deū nouerit: qui se illū omnino nō posse cognoscere plenius itelligit: q̄toq; plus aliis uidetur diuinæ naturæ aliquid attingere: ipse se nouit lōgius ab eius cognitione distare: ne circa impossibile nos laborare cōtingat: persuasum habeamus deum esse omnis perfectionis mensuram: fontem/ finem/ receptaculum/ & fluuium semper inundantem: nunq̄ excreſcētē/ nunq̄ deficientem. Et cum bona quātumlibet maxima cogitauerimus/ hæc

deum esse credamus: neq; tñ totum deū uel eius scintillā cogitasse sic cō
 fidamus. Sed quo plus boni: quo plura bōa cogitauerimus: pluriā semp
 restare psuasum hēamus: & ad ea mente puenire nō posse existimemus:
 & illa nobis penitus ipossibilia cogitatu in deo esse certissime teneamus.
 Q uod si qñ aliqua sup priora fuerimus meditati: nihil plus dei intelle-
 xisse cognoscamus: q̃ prius agnouissemus. Est. n. infinitus. Itaq; recte de
 deo cogitabimus: si nihil eo dignū nos ad integrū cogitasse nouerimus.
 Y Nunc diuinā psonam pro nōo imbecillitatis modulo non pro rei uerita-
 te p̃cisa: quæ hñi a creatura non pōt: diffiniamus. Dicimus psonam diui-
 nam eē naturā siue sbam infinitā: & incōprehensibilē ab oī mēte creata:
 infinite intelligentē: & uolentē semp in actu: Perfectiones suas sine alte-
 rius adminiculo substinētē: ab omni alia re sic diuisam: ut neq; materia:
 neq; forma: neq; totū: neq; pars alterius eē iam possit. Huius diffinitio-
 nis ptes iam declarauimus: nisi q̃ dei sbam uel naturā diximus declarari
 non posse. Et pro declaratione illud habendū eē protestati sumus: non
 posse illā creato itellectui penitus declarari. Satis igitur hoc loco fuerit:
 Z creatæ & increatæ psonæ differentiā oñdisse. Persona creata & corporea:
 qualis est homo: uim qdem semper habet intelligēdi. Interdū uero illa
 non utit̃. Interdū uti non pōt. Dormiens nempe hō nihil plene intelli-
 git: uult nihil: & q̃ diu idē membris agit̃ infantilibus: nihil intelligit: ni-
 hil uult: certa rōne. Adulti qui mente capiunt̃: uel aliqua corporis debi-
 litate desipiunt: dum durat uitiū: nil intelligunt: nihil plene uolūt: & tñ
 psonæ eē non desinūt. Hñt. n. unde aliqñ intelligere queāt: & intelligēt
 corpore cōsolidato. Incorporeæ psonæ & creatæ (quales sunt angeli) ita
 psonæ sunt/ut uim intelligendi semp habeant: & usum nunq̃ amittant:
 neq; amittere possint. Q m̃ mole corporis nō degrauant̃: neq; organis
 egent corpeis: quæ uiciari debilitate sūt solita: falli tñ pñt: neq; oīa simul
 intelligūt: neq; dei sbam mente cape funditus pñt. Q uoniā hi finiti: in
 finitum deū mentis uigore nequeunt cōcludere. Increatæ & incorporeæ
 psonæ: quæ sunt scā Trinitas: atq; indiuisa unitas/sic oīa: sic se semp/su-
 amq; naturā intelligunt: ut falli nullatenus possint. Q uoniā p suā met
 sbam quæ illas latere nō pōt/intelligunt uniuersa. Tres igit̃ psonæ gra-
 dus eē meminimus. Infimus post oīa creatus ex corpore constat & aīa
 rōnali: in quo ordine sumus oēs. Medius omniū creaturæ primus cor-
 pore absolutus sola mente cōtentus intellectu & uolūtate pficit̃. In hoc
 ordine sunt oēs angeli qbus uirtus semp est intelligēdi: & usus nunq̃ ces-
 sat in illis: sed intelligēdo & uolendo pñt deficere p errorē. Q uis. n. ne-
 get malos dāmones errauisse. Q ñ a deo creatore suo auersi sūt: Q uis

item neget illos in errore persistere: dum ad illū redire recusant. Tertius personarum gradus omnium summus est/ increatarum & penitus incorporearum/ quare singula deus est totus: & simul omnes idē deus/ ut mox si ille persistit declarabimus. Istæ intellectū & uoluntatē non tam habent quā ipsæ sunt intellectus & uoluntas: non tam intelligunt quā sunt suū intelligere: suū uelle. Ita sine errore semper intelligunt: & sine defectu. Quoniam sicut a suo esse nequeunt destitui: cum sit penitus necessarium: & infinite perfectum. Intelligere uero ac uelle eorum ab illis quibus secundum rem non differant: quare sunt perfectissime ut sic dicam necessarissime & infinite: eas perfectissime necessarissime & infinite omnia intelligere negare non possumus: nisi rationis lumen sopiat in nobis. Et de diuinarum personarum diffinitione diximus hactenus.

De numero nomine & essendi modo diuinarum personarum.

Vnum eorum/ nomina & modos essendi nunc dicere aggrediamur.

In ueteri testamento multa quidem dei nomina legimus sub denario numero. Hieronymus diuinarum litterarum consultissimus recollegit.

El uidelicet. Eloim & Eloē. Quare nomina deum forte predicant. Elion quod illum ostendit excelsum. Sabaoth quod uirtutum uel exercituum presidem sonat. Efferie quod qui est designat. Adonai quod dominus latine nos dicimus. La/ quod sonat in deum. Tethagramaton sonans ineffabile. Et Sadai quod robustum notat. Sed hæc obmittamus. Non enim tam personas quā naturam dei & illius naturæ eminentissime proprietates (ut nos homines coniectare & capere possumus) significare uidentur. Deus hic decem nominibus circūlocutus a Moysē/ tres personas gerit: estque totus in tribus personis: quare prima pater/ & secunda filius/ & tertia spiritus sanctus nominatur. Pater ideo prima dicitur quoniam generat de se deum. Secunda filius dicitur quia deus est de deo: & a deo pater per genituram productus. Tertia dicitur spiritus sanctus quia ab utroque per amorem spiratum procedit. Nec tamen quia hæc primam/ illam secundam/ aliam dicimus tertiam/ ideo dignius aliquid: aut excellentius est in una quā in alia. Coæternæ inuicem sunt: & per omnia coæquales. Verum quia teste Ari. sublimium ueritates naturarum minus uidemus quā nitidiores & nocturnæ solis lumen aspiciant. Idcirco lippi debiles & caligantes nostrorum intellectu oculi: mole corporis degrauati: uix per fumum & caliginem ea odorare & coniectare sufficiunt quare naturæ incorporeæ nouerunt quare etiam absolutissime primæque menti notissima sunt. Inde uenit quod deum patrem quasi priorem: Filium quia de illo nascitur quasi posteriorem: Spiritum sanctum ab utroque procedentem post ambos intelligimus: non aduertentes radium a sole & ab utroque prodire splendorem: neque tamen esse aliquem uel fuisse solem sine radio: utrumque semper adduxisse splendorem: non cogitantes ab igne esse calorem: & autem calorem ignem esse non posse. Cum tamen calor ab igne

procedat: nō cogitātes ignem per calorē ab initio semp calefecisse. Qui effectus sicut ab igne per calorē adducitur: ita de igne calor īfurgit. Hāc si mens nra examinaret: multa uideret alicunde pcedere: nulla eēndi secundū durationem prius aut posterius rōne/ sed ut sic dicam prāexigentia quadā scdm naturā eē ordinata nroq; intelligendi modo accōmodata. Quā tñ in deo prāexigentia longe aliter se hēt: mirabilius/ excellentius atq; pfectius q̄ cogitare possimus. Sunt qui dicant generationē a natura excogitatā: ut ea quā in uno indiuiduo nequeūt pmanere: multis p generationē sibi succedentibus non deficient. Sed generatio cū sit opus naturā elegantissimū: ab impura & imperfecta rōne uenire nō debet. Rōne igit̄ perfectiōis. i. suā bonitatis ad integrū cōicandā interius: exterius uero dispartiēdā grā: natura prima generationē esse cōstituit. Non igit̄ pro cōseruatione spēi: ullo ue pro indigētia supplemēto fit generatio in primo generāte: qm̄ ille sui defectū nō metuit. Quā uero sub luna generatur: supplēt decedentium uices. Qm̄ imperfecta sunt oīa illic genita. Vbi tñ si nulla decederēt: multa adhuc genita eēnt. Qm̄ naturā quā gignēdi uirtute carere nō debet: tāto munere nunq; fungi erat absurdū. Si enim turpe ē q̄tumlibet minima in natura rex ociosa uacare/ q̄to turpius fuisset genitiuā uirtutē oīum excellentissimam in uniuerso sterile pmanere. Sunt qui dicant generationē tñ fieri per corpus. Sed & isti mea sentētia prioribus hebetiores ingenio sunt. Ducunt̄ nanq; errore priorū q̄ generatio sit ad suppetias imperfecti/ ut eorū sententia generatio sit propter corruptionē. Cum rōne cōtraria/ corruptio sit pp generationē. Sed & maiori isti errore q̄ priores ideo tenent̄: quia non plus hauriūt mente q̄ sensu. Vñ sola corporea per corporū officinas gigni cōfirmāt: q̄a in sola carne oculos hnt. Ita ea quā imaginatiōis hebetudine cape nequeūt: penitus negāt posse cōsistere: & iccirco ab incorporeis generationis opus procul abiiciūt. Nō uidēt isti generatiōem nō posse fieri sine spiritu: & a spiritu oēm uigorē accipere. Quā si pensarent/ quia certū hnt dare quēpiam nihil posse/ qd̄ nō habet generatiōis opus nō tñ caducis corporibus darēt: sed spūi illi primo & purissimo qui deus est in eē cognoscerēt/ Vt & spūs gignat: & spiritum gignat. Quod si cape nequeūt: quia certis instrumentis rebusq; corporeis generationem corruptibilium fieri cōspiciunt/ Dicant quāso quia motum corruptibilium fieri corporeis uidēt instrumētis: quō icorruptibile cōelum: spūs icorruptibilis circūferat? Dicāt inq; qbus manibus: qbus brachiis: qbus ue lacertis: spūs tā rapido motu molē agat tam imēsam: tam ueloci illā cursu circūgiret? Dicāt qui bus pedibus ipsa intelligētia ḡdiant? Aut qbus alis se ipsas uehāt? Philosopho

losophorum naturalium & gentiliū sniam eē negare nō possumus/Vt theolo-
 gos Christianos obmissos hic faciamus/intelligentias.i.angelos siue rō-
 nales spūs corpore solutos intellectu & uoluntate agere oīa. Hæc ambo
 illis pro manibus & pedibus: pro uectibus & machinis: pro organis & in-
 strumētis ad mouēdū abunde sufficere naturales philosophi confitent̃.
 Vt sola se rōne.i.intelectu & uolūtate ipsæ se ferant intelligētia/moue-
 ant:& quæ uolūt mota eē:moueātur ab illis. Q uibus si uim generandi
 p̃stitam dicerēt:nō aliunde q̃ mēte eos gignere statuissent. Cum ipsi sint
 mētes:& p̃ter mentem habeāt nihil. Itaq; Christiani philosophi qui pri-
 mā intelligētia in qua sunt oīum p̃fectiōum abyssi:ab omni imp̃fectio-
 nis genere purissimi/deū.s.optimū maximū uim genitiuā ipsa dei sapiē-
 tia reuelante/hīc nouerūt:& sine adminiculo corporeo sola illū mēte ge-
 nerare cōcinnētissime cōprobarūt. Q d̃ uero generatio in aīalibus mare
 fœminaq; cōsistat. Q d̃ in uegetabilibus & plātis terræ uisceribus quasi
 uale recipiēte semē/satione/solibus quasi masculino:humore spūq; uento
 rū & uaporum exhalatiōe quasi fomentis & nutrimētis indigeat genera-
 tio/facit ibecillitas generatiū seminumq; caduca natura/quæ qm̃ suis so-
 la nō sufficiunt genituris/aliūde sibi suppetias quærūt. At dñs deus nr̃:
 deus oīum moderator potētissimus:& sui plenissime cōpos:nullis eget
 adminiculis.Perfectā habet mēte sola generādi uirtutem.Ita de sua eēn-
 tia se solo filiū generat:cui nō p̃tem suæ s̃bæ alteratam uariis fomētis tri-
 buit:sed totā eēntiam suā penitus imutatam elargit̃:p̃ter tñ p̃ris officiū.
 Q m̃ neq; oportet:neq; est rōni cōsentaneū. Sunt.n.ad inuicem relatio-
 ne opposita gignēs/& genitū. Et quod uni oppositorū est rō essendi:nō
 pōt in alio repiri/Faceret nanq; nō oppositū sed illud idē. A deo at̃ & ex
 dei essentia genitus/qd̃ aliud poterit eē q̃ deus? Deum qui generat quid
 melius appellare possumus q̃ patrem? Deum genitum quid melius q̃ fi-
 lium nominabimus? Cum pater sit qui de sua substantia gignit filium.
 filius uero qui de substantia patris ab illo genitus est.

G

H

De generatione diuina a quo per quid & quomodo fiat.
 Vomodo aut̃ se hēat & quō fiat hæc generatio si possumus nūc
 q cōtemplemur. Iam cōstat deum non corpore sed spū generare/
 non ex alio/nō per aliū/nō cum alio/uel in alio/nullius a se ul-
 lo modo distātis adminiculo.Cōstat etiā spūm.i.s̃bam incorporeā (qua-
 lem deum eē nō dubitamus) intellectu & uolūtate constare. Intellectus
 uis est natura consistēs. Voluntas libertate potitur. Generatio igit̃ cū sit
 opus naturæ potius ab intellectu q̃ a uolūtate sumet exordium. Neq; tñ
 sine uolūtate consurget in deo:ubi inuolūtariū eē aliquid/nequit intel-

I

ligi. Cum sit ipsa dei uoluntas penitus imensa: oiaq; complectens: & cōtinens totum deum & deus sit. Intellectus opatio nō nisi intelligere est: quæ duobus cōstare dignoscit. Re intellecta & uirtute intelligēte. Vt. n. res intellecta intellectui pns fit: & ille sufficit itelligere: mox in se notitiā concipit opatur & cōtinet. Deus igit' cuius essentia maxime est itelligibilis suo intellectu eam contuens intelligit se. Ita deus sibi ipsi pns per rōnem eēndi: dum se intelligit se sibi pntem & agnitū & conspicuū tenet.

K Quare psona pns est deus sibi pns: & in se totus. Persona filii est idem deus per intellectiōē totus a se cōprehensus/ & sibi cōspiciuus. Pnm igr deum gignere filiū deum/ nihil est aliud (qd' nos hoies intelligere possimus) qđ deū sibi pntem & intimū scdm eē: se sibi pntem cōstituere scdm itelligi. Non ergo plures deos asserimus: cū duas has psonas asserimus/ qm in utraq; est idem deus. Plures tm relationes ponimus. f. cōstituētis in esse cōspicuo: & cōstituti siue plures essendi modos: quorū unū deus habet a se: alium dū se intelligit sibi conquirat: & uere parit. Sunt hac cognitu difficilia: si ad sensus accedētes ab aīo fuerimus elongati. At si sensus reuocemus ad mentē: oīs procul aberit difficultas. Finge quæso puz animum. Finge inq; aīam tuā oē corpus egressam: sine ullo corporis adminiculo/ se ipsam intelligere. Vt primū se intelligit: nonne quæ sibi secundū eēntiam aderat: sibi psto fit secundū se oīdendi rōnē? Et per itelligentiā se totum sibi tenet cōspiciuū. i. undiq; agnitū. Et hac eēndi pntia/ nōne essendi rōni est oīno simillima? Nōne sunt hac ambo in aīa nulla rōne a se distincta? Et tm hac pntia non est illa. i. pntia scdm essentiam/ non est pntia per intellectu assecuta? Qm hac est ab illa: & idē penitus a se ipso eē non pōt. Hac secunda pntia quæ in nobis est accidēs: aīa sba eē non pōt. Non. n. una sola res eē pōt sba simul & accidens. At in deo accidēs esse nō pōt. Quia enti infinito nihil accedit: nihil habet: nihilq; hre pōt quod non sit idē ipse qui habet. Est igit' dei filius uere psona: quia est sba intelligēs. Est ēt a se ipsa penitus indiuisa. Et est diuisa ab omni alia re quæ nō est ipsa. Et quia deus ab illa nō est alius: a deo nō distinguit: neq; in dei rōne a pte sepatur. Distinguitur aut ab illo in rōne psonæ. Qm pī per se ē: tertia pseitatis rōne quā attulimus: ut existēs deus in se. Filius per se est secundū tertiam pseitatis rōnem idem deus ut actu sibi agnitus & pns sibi ineē conspicuo. i. ut sibi semp agnitus: & a se plene itellēctus. Et de filii pductiōe hactenus. Nūc de spū sancti pcessiōne dicamus.

De pcessiōne spūs sancti & quid sit.

Icut deus pī & filius per intellectu intelligit: ita per uolūtatem eum & filiū uelle cōsentaneū est. Quid tum? Sicut itellēctus/ intelligere:

intelligere: intellectio dei p̄ris a dei s̄ba non differūt / sed sunt ipsa diuina natura / siue eētia quæ intelligit / sic uolūtas / uelle / uolitio dei / a dei s̄ba non differūt. Itaq; uelle se deū: & uolitū eē: dei s̄ba est secundū rem: neq; accūs eē ullo modo credi pōt: cuiusmodi ē n̄ra uolitio. Adhuc sicut deus ut ex̄is per actum intelligendi se sibi p̄ntem facit ut agnitū / **Q**uia ad actū intelligendi p̄tinet rem intellectam intellectui cōseruare p̄ntem. Ita amoris est amantē ferre in rem amatā (ut nos quotidie expimur) Amātum nanq; studia parentū ferri uidemus ad filios: & ad filios gr̄a oia facere. Amicū in sup oēm s̄bam simul & uitam pro amico libenter dedisse memoriæ p̄ditū est. Et p̄fecto primū amicitie munus eē dignoscit b̄nificentiæ studiū. Vt qui uere amat oī studio amato b̄nfacere potius q̄ ab illo b̄n recipe anniti soleat. Hæc an uera sint ūras singuli conscientias in terrogate. Deus igit p̄r amat eēntiam suam. Similiter & filius amat eandem. Hæc amoris latio passiue sumpta. i. deum p̄rem & filiū latū esse ad essentiā suam p̄ amorem unicū / est s̄ba / non. n. accūs esse pōt / est igit dei natura / q̄a cū non nisi una s̄ba in deo sit (q̄d facit eius infinitas) quicq; est in deo / dei est natura. Discernat porro hæc ipsa latio a p̄ris filiiq; p̄sona necesse est. **Q**uia nequit intelligi qui fert / & latum eē nullo mō distare. Hoc igitur totū p̄ amorem latū eē deū p̄rem & deum filiū i dei s̄bam siue eēntiam: cū habeat cōditiones ad p̄sonæ diuinæ rōnem necessarias / p̄sona ē tertia in diuina natura: quæ aptissime Spūs d̄r: qm̄ spūs interest ferre: p̄sertim si amor accedat. Vñ quælo suspirāt amātes: nisi quia ferre non ualētes amatoꝝ absentiam incalescūt desiderio: & iō refrigerādi cordis gr̄a / frigidū aerem solito copiosius attrahētes: & iam calefactū emittentes suspirare cogunt. Sed q̄a hæc dei passiuā latio: hic egressus nulli ē imp̄fecto cōmixtus: nō habet desiderū: sed gaudiū plenū dum tenet plene / q̄d amat sūme. Ideo d̄r sanctus firmus: cōpletus: & incōcussus amoris. Non affectus: sed fructus: & tentio. Est igit spūs. i. deus latus in suam eēntiam p̄ amorē a p̄re filioq; p̄cedentē. **Q**ñ pater ut existens & intelligens se deū: & filius ut deus intellectus sibiq; plene cognitus: se eundem deum amat. Ita se habet spūs sancti diffinitio atq; processio.

L

M

N

De rōne noīum spūi sancto in sacris litteris attributorum.

Vic diffinitioni modulatissime cōcinunt oīum nominū pp̄rietates spūi. s. sacris in l̄ris attributæ. D̄r consolator quia gaudium habet p̄ris & filii. **Q**ñ ex utriusq; latione p̄ amorē in diuinā essentiā uterq; gaudet amplissime: & simul tres cōsolant nos in oī tribulatione n̄ra: lati per amorē in lucentes ideas quas eadē eēntia cōtinet. D̄r donum qm̄ p̄ hāc eandē lationem amoris p̄ se totū donat filio: & filius

patri: ambo uero se totos suæ essentia condonant: & inferuntur in illā. Amantis nanq; motus i amatū est se & amorē suū illi donare quē amat: si mō amauerit nō mercennarie: nō alicuius p̄mii uel commodi grā: sed amore iusto amicū & amicitiam eius oībus cōmodis præponente. Dicit̄ fons uiuus. Quoniā sicut uiui fontis est suam aquam: suam inq; substā tiam fundere: neq; amittere: adiacentia irrigare: neq; minui. Ita per hāc amoris lationem pater & filius suam substā tiam quasi diuinitatis liquo rem copiosissimum & indefectibilem totum tribuunt spiritui sancto: neq; amittūt quod dederūt. Irrigant ēt tres hæ diuinæ p̄sonæ creaturam ubertate innumerabiliū grarum: neq; tñ illis sui uigoris aliquid decrescit inde uel accrescit. Dī uiuus ignis: ignis æthereus qui nulla mixtura ma teriæ elementorū constat: uiuus est: se ipso nō fomēto alicuius sbæ cor ruptibilis durans: suo ardore nō cōsumit̄: sed pficitur & refulget. Est ēt operosissimus: & ipse spūs. s. amore ardet: neq; consumit̄: sed hoc ip̄o ar dore pdurat/purus/integer/& illæsus/omnia semp in oībus operando. Dī charitas. Charus est. n. p̄ri filius p amoris latiōem/& filio p̄r. Charus spūs. s. ambobus. Chari singuli sibi & inuicem tres. Chara diuina eēntia simul tribus & singulis. Charæ creaturæ simul oībus. Dī spūalis unctio. Sicut. n. unctio corpora lenit: restaurat & conseruat. Ita hāc amoris latio mentem & dei sbam lenem n̄ro intelligendi mō illis iuicem tenet: & no bis ipsam lenitatē pticipare concedit. Dī septiformis munere/ob septem munera uirtutū: quæ hac ipsa amoris latione a deo nobis præstita sunt: præstant̄ q; quotidie. Dī digitus dexteræ dei. Dexteræ est filius. Deus est pater. Digitus est spūs. s. P̄r nanq; p sapientiā. i. per p̄ntiam intellectuāle sui met: & oīum in se relucentiū quasi hō p dexteram opus creatiōis ag greditur. Sed qā dexterā n̄ra sine digitis eēt mancha: utq; exeat in opus digitis nobis est opus. Digiti nanq; sunt qui p̄xime faciunt opa manuū hoīum/Et latio amoris quā p̄r & filius se ferunt in diuinā eēntiam: & in ideas/oīa facit. Dixit. n. & facta sunt: mādauit & creata sunt/Dixit nanq; deus/p̄ intellectu & facta sunt secūdū ideam. Mandauit per uoluntatē & creata sunt secūdū existentiā. Est ergo dei digitus spūs scūs/qñ oīum crea torum existentiā cōfigurat. Neq; uero qā p̄rem dixerim deū: filiū dexte ram eius/spūm. s. dexteræ digitū: minus aliqd secūdū q̄ primū: minus ue tertium q̄ priores crediderimus: sicut digitus minor ē brachio. Brachi um aut minus est hoīe toto/Methaphorica ē ista locutio n̄ro intelligēdi more fabricata: sed a ueritate deficit multū/qñ neq; brachia neq; digitos habet deus/qui penitus est icorporeus. Et quia totā eēntiam dei dedit de us p̄r filio deo: & uterq; illā totam dedit Spūi. s. tanti sunt singuli: quāti simul om-

simul omnes: & sibi inuicem penitus æquales ut iā diximus. Si uero plurima noīa in sacris litteris sancto spiritui attributa inueneris/quæ sine dubio multa sunt ualde/Per hanc lationē amoris illi esse attributa/sub methaphora facile intelliges: quando uim huius lationis/pie/sobrie/iuste/cum timore & tremore fueris attentissime contemplatus.

De rōne psonarū diuinarum unde sunt tres nō plures uel pauciores.

Stensurū me promisi tres tm̄ in deo esse psonas/Vnū & unicū p̄m: unum & unicū filiū: unū & unicum spūm. s. Plana res ē.

P̄r nanq; est deus ut existēs: & in se totus: & eēntiam suam suo intellectui oīdens agnoscēdam. Vnum & unicum eē istud nemo hactenus dubitauit: q̄ mō deū esse cognouit. Nō habet plures existētias deus: non plures p̄ntialitates existētiae. Vno & unico actu semp manēte oīdit intellectui suo essentiā suam. Vnus ergo & unicus est p̄r. Hic plures nequit gignerē filios. Hoc. n. uel una genitura uel pluribus fieri oporteret. Gignūt animātia una genitura aliqñ plures foetus: si in unū foetum uis feminū coire tota nō possit. Nulla ē in deo debilitas: nulla supfluitas. Intellectus p̄fectissima ad gignēdū in deo potentia in unū digirit oīa: neq; aliquid supfluit: quod in unū transire nō possit. Q̄ n̄ īfinita uirtus: & uigor intellectus dei suæ īfinitatē eēntiae/īfinita intellectiōe cōcipiens/plures actus se tenēdi in eē cōspicuo: p̄ri deo tradere nō debeo. Q̄ n̄ qui primo ab æterno est hitus: semper habet & durat: & nunq̄ īcipit haberi/ Q̄ m̄ est æternus. Adde actū hunc īfinitā secū p̄fectionē cum æterna pmanentia semp h̄re. Videbis eiusdē generis plures actus nunq̄ cum eo posse consistere. Ita nō erunt plures filii. Q̄ uoniā unus & idem semp gignitur: semp ē genitus: & gignentī uirtuti coæternus: ac per oīa æque p̄fectus. Hac eadē rōne unus est & unicus spūs. s. Q̄ uoniā pmanet & durat: semper deū ferri/ & latum eē per amorē in essētiā suā: neq; unq̄ ita fertur in suam eēntiam/psōnam/ & ideas in essentia relucētes/ut nō sit latus in ea. Nunq̄ ita ē latus/ut desinat ferri. Sicut nunq̄ ita fit p̄ns intellectui: ut iam antea nō cōspiciatur. Nunq̄ ē ita cōspectus ut desinat p̄ns fieri. Non parū igit̄ admirandi sunt qui dixerūt memoriā fœcundā. i. in intellectum cū rei eēntia cognoscēda in deo p̄cedere cognitionē & eē elicitiuū notitiæ genitæ: An̄ hanc notitiā: aliā ingenitā p̄mittentes. Vnde enim erit illa īgenita notitia: si nō de hac ipsa memoria? Porro si memoria hanc ingenitā parit: cur genitā recipit? Cur secūda priori supinducit? Vel ociosa est secūda. Vel prima ē nulla quā ingenitam dicūt. Nōne san&ius est dicere unam eē & unicā notitiā: unū esse & unicū amorē: hūc ingenitum: & illum inspiratum: quē nunq̄ ita elicere īcēpit: ut semper

non elicuerit. Non ita cōsumauit elicere/ut non semper eliciat. Quæ si cōfessi fuissent: & attendere uoluissent/plurificatos in deo actus intellectus & uolūtatis nō multa difficultate oñdere poterāt/unicū p̄rem/unicū filiū & unicū spūm.s. Sed ueriti sunt nequid p̄r a filio acciperet: ne quid a spiritu sc̄to filius & p̄r hērent. Quā si fuerit unica notitia/pater p̄ illam noscere cōpellat. Si sit unicus amor: illo p̄rem ac filium amare se negari nō possit. Defecerūt scrutantes scrutinio. Filius nō est notitia: sed p̄ntia ex notitia cōsurgens: quæ p̄ntia a p̄sentante progrediēs: ad illū refert p̄ntatum quasi genitū ad gignentem. Spūs.s. nō est amor/sed amoris latio. Quæ & ipsa relatio a p̄re & filio se ferentibus in eēntiam p̄diens/ad illos refert latū eē: quasi p̄cedens ad illos unū procedit. Ita p̄r nihil accipit a filio: licet intelligat p̄ notitiam. Quia nō intelligit p̄ relatiōem p̄sentialitatis in notitia fundatā: quæ nullatenus p̄ri ratio intelligendi ē: sed ab eius intellectu cōsurgens. Similiter p̄r & filius amant se: nihil tñ a spū sc̄o recipiunt: quia latio qua spūs.s. constituit: non ē amandi rō: sed ab amore cōsurgens. P̄r ergo intelligit se & sibi. Similiter filius & spūs.s. Quia singuli intelligūt una & unica intellectu suæ eēntiæ: cui si associaueris p̄ntialitatis rōnem ut cogniti: filium cōstitutū agnosces: non intelligēdi efficaciam attributam. P̄r item amat se: amat sibi: essentiam: filium: & spūm.s. Similiter filius & spūs p̄rem & se & sibi amant: amore amicitiae itimo oibus & singulis. Sicut singulis ē itima deitas itimus intellectus: intima uolūtas. Nō amant aut latio: sed ex amore latio confurgit.

Vomō hac latio qua spūm.s. cōstare monstrauius: a patre filioq; p̄cedat: una quæso mecum solertius adhuc ne pigeat contemplari ne si recentior græcorū de spūs.s. processione libros legeritis/non tantū dubia pro certis: sed falsa impia ac reprobata pro ueris piis: cōprobatifq; accipiatis. Nam posteaq; græcorū superbia: romanū diuisit imperiū: nō satis uisum fuit hoibus ambiciosissimis tēporaneā christianorū diuidere: monarchiam: tunicāq; dñi incōsutilem diuidere: & fidem catholicā lacerare ueriti nō sunt. Voluit dñs Iesus Christus omnes suas oues unū in ouile conducere: ut illis eēt per omnem terræ orbem unū ouile & unus pastor. Voluit inq; oīum unam eē ecclesiam militātē: sicut triumphans tm̄ est una: & in illa unum eē uoluit primū uicarium suū: sicut in ista ipse est unicū caput. Contra græci cōstantinopolitanum patriarcham romano pontifici æqualem asseruerūt. Vt quēadmodū imperator græcus: dictus oriēntalis: latino impatori qui dictus est occidentalis secūdus eē desierat. Ita patriarcha Cōstantinopolitanus: quasi spiritua lis imperator in oriente: Romano pontifici qui spūale in occidente (ut illi uolūt)

illi uolunt) teneret imperium nullatenus obediret. Sed haberet ille orientales ecclesias sibi subiectas: hic occidentales. Sicut imperatores græci iura temporalia dispartita habere pernitiōse studuerant/Romano impio declinante. Hanc suam græci superbiam ut palliarent male icceptis/quod sæpe immo semper contingere solet/multo peius addiderūt. Errores in fide & moribus. De purgatoria exutarū animarū pœna: De suffragiis/De sacramento eucharistiæ: De pœnis damnatorum: De spūs. s. pcessiōe seminauerunt. Negauerunt eē locum in quo exutæ corporibus animæ satisfactione purgentur. Quando pro peccatis & delictis in hoc sæculo non plene satisfecerunt: & hinc abierūt cum grā pœnitentes. Negauerūt ad hanc ipsam purgationē (si fieret) ualere aliqd uiuentiū elemosynas: & aliqua pietatis officia. Negauerūt purgatas sic pfecte posse deum itueri: Sicut ille qbus nulla post mortē purgatione opus fuit. Negauerūt in inferno eē pœnam damni solam infantibus nō baptizatis: sed tā infātes q̄ adultos pœna damni simul & sensus in inferno cruciari dixerunt. Negauerunt azimam hostiam/in Christi corpus posse conuerti: & fermētatis panibus hostiā pro eucharistiæ sacramēto necessario fieri debere dixerunt. Negauerūt spūm. s. a filio procedere: sed a solo p̄e procedere & in filio quiescere statuerūt. Hæc cum latina ecclesia scō spū/quem hodie peculiariter colimus/afflata utriusq; testamenti testimoniis falsa & impia plane discerneret reprobauit solēniter atq; damnauit. Ita illi suæ supbiæ pallium (ut sibi uisum est) nacti a Romana ecclesia se sepauerunt. Imitati Hieroboam/qui ut decem tribus israel ac dimidiā partē alterius Hierosolimam ad deum colendū in templo accedere disturbaret/idola cōstituit in montibus & nemoribus israel. Ab hac porro insania plusq; terdecies discedere uisi sunt græci. Q̄ n̄ uariis tpibus imperatores eorū & patriarchæ constantinopolitani his erroribus abrenūciantes in generalibus conciliis/Romano pontifici obedientiā promiserunt: & cum Latinis in unam ecclesiam cōuenire professi sūt. Sed illis fortasse minus malū fuerat permanere in spontaneis erroribus/q̄ totiens bene refutatos male resumere: & quasi canes ad uomitum reuorādum ad abiuratos errores tā sæpe redire. Hos suos errores/& malas hereses/cum scripturarum diuinarum attestationibus defensare conarentur/ultimum de spūs. s. processione errorem/eo maxime sunt tutati/q̄ in symbolo & fidei forma quæ per generale concilium spū sancto illuminante est tradita: & laminis argenteis isculpta/dum exponitur a quo spūs. s. pcedere credi oporteat sic habet. Et spūm. s. dñm uiuificantem: qui a patre procedit. Inquiunt græci. Si aliquid hac de re credi amplius oportuisset/tales actanti uiri sacris

Y

de moribus fidei & moribus

Z

in reg. xij.

A

B

F

lris ornatissimi/ & in illis exercitatissimi formam fidei tam seriose litteris
 demandantes/nunq̃ inculpe obmisissent. Sed hæc eorū quæ uidetur rō
 multi momenti in sup̃ficie/qm̃ est uerborū pompa redimita/si intus &
 in cute diligentius examinetur: fumus & fucus eē dignoscitur. Cōgregatū
 est id concilium de cuius sculptura sibi græci blandiūtur ad hereses extir-
 guendas: quæ tunc usq; quasi zizania in agro dñi ad triticum contami-
 nandū uel suffocandū germinauerāt/ & excreuerāt. Hæc porro mala he-
 resis spūm. s. a solo p̃re procedere: usq; ad illius cōciliū tpa fuerat penitus
 inaudita. Quia igitur oīa quæ habet p̃r/ filio dedisse plene planeq; con-
 fessum erat/ p̃ter p̃nitatis rōnem/ q̃a dari illa nō pōt/ satis uisum est sapi-
 entissimis illis factæ Sinodi diffinitoribus inculpsisse qui a p̃re p̃cedit/
 confisi posteros non negaturos filio qđ p̃r illi plane concesserat. Et p̃fe-
 cto dicere poterant/ q̃ a solo p̃re procedit/ si græcorū illis opinio/ uel adin-
 uentio improba placuisset. Dixerunt qui a p̃re procedit: filium nō exclu-
 dentes. Sicut qñ dixerūt p̃rem oīpotentem: filio & spūi. s. nihil p̃tatis sub-
 traxisse intelligūtur: nisi Arianos illos fuisse calūniemur. Sic certe qñ di-
 xerunt spūm. s. dñm uiuificantem: uiuificandi uigorem illi soli non at-
 tribūt: sed simul illi cū p̃re & filio eē cōem intelligi uoluerunt. Innixi sūt
 antiqui illi optimæ fidei uiri: non uerborū uersutiis: sed certissimis theo-
 logiæ lineis & diffinitionibus approbatis ab omnibus/ quibus confes-
 sum est in summa trinitate p̃sonis tribus ea oīa esse communia: quæ pro-
 priæ personalitatis rationem non cōficiunt. Sed pagamus quod incēpi-
 mus. Si hæc mala heresis eius concilii tempore (quod certe Augustinū/
 & plerosq; doctores latinos uere theologos añcessit) usq; audita fuisset.
 Hieronymus feruens zelo fidei illam alicubi confutasset. Ambrosius q̃
 peculiarem librum de spiritu sancto conscripsit: aliquam de hac assertio-
 ne in eo habuisset rōnem. Aug. hereticorum malleus: qui omnes sui tē-
 poris hereses ex composito libro de heresibus edito persecutus est: & eas
 omnes rationum machinis fortissimis (ut quibus resisti non possit) fu-
 dit fugauit & profligauit: hac de heresi nullam penitus habuit mentio-
 nem. Quare horum tpe nullam aut nusq̃ fuisse credendum est. Præser-
 tim cū Origenes/ Cirillus/ Basilius magnus/ reliq; antiq græcorū theo-
 logi: nihil penitus (quod ipse compertum habeam) de huiusmodi asser-
 tione confirmēt. Solus (qđ iter latinæ litteras a me uisas cōstet) Dama-
 scenus ex priscis & approbatis græcorū auctoribus scriptum reliquit: Spi-
 ritum. s. esse a p̃re: non a filio: sed filii spūm. Quæ sententia quō se habe-
 at infra monstrabo: qñ super hac re florentini cōciliū: sub Eugenio roma-
 no. pōt. iiii. sui noīs celebrati decreta referam. Sed qđ incēpimus paga-
 mus. De

mus. Debuerūt illius sacrosancti cōcilii de quo grāci loquuntur p̄sides/
 immo totū cōciliū debuit dñi Iesu Christi cuius erant singuli membra: *maſij .13.*
 sequi doctrinā: qui in euangelio p̄issimilias boni seminis satoris confi-
 lium approbat/ q̄ zizania in agro tollerauerit donec adulto ad maturita-
 tē tritico/ sine detrimento bonorū seminū peruersa ligari iussit in fascicu-
 los ad cōburrendū. Nō natam igit̄ aut suo tpe a bono tritico nō satis di-
 scretam malā heresim id cōcilium/ quod normā fidei laminis argēteis in-
 sculpsit/ cōuellere neq; debuit: neq; potuit: si plusq̄ oportet sape noluit:
 si magrō & principi suo obtemperare non recusauit. Compta uero postea
 heresis: ut penitus extirparetur nō īmerito in succedentibus cōciliis addi-
 ta est symbolo illa particula/ Filioq;. Quā & grāci ī cōcilio Ferrariæ per
 Eugenium quartū incepto/ & Florentiæ eodē p̄sidente completo acce-
 ptauerunt: & uerā eē confessi sunt/ ac perpetuo futuris temporibus tene-
 re: & cōfiteri sese iure iurādo solēnissime obligauerūt: Vt plene cōstat ex
 Blundi Florii Forliuiēsis historia/ quā decades inscripsit. Cuius uiri uer-
 ba hac de re ego referre cōstitui. Qm̄ non solum concilio interfuit: sed
 pontificis secretarius & scriba/ cōstitutionē ipse p̄scripsit: & mandato pō-
 tificis per uniuersum Christianū orbem ecclesiis legendam/ tenendā/ do-
 cendamq; transmisit. Is igit̄ libro decimo tertiæ decadis sic scribit. Ioan-
 ne Paleologo impatore cum ea græcorū multitudine quam secum adue-
 ctam oñdimus/ apud pontificē Eugenium Ferrariæ cōstituto/ habitæ sunt
 singulis p̄pe diebus publicæ disputationes. Hinc latinis occidentalibusq;
 rerum diuinarū iurisq; pontificii p̄toribus: qui apud pontificem accer-
 siti cōuenerant/ opiniones/ ritusq; græcorū ordine expositos improbant
 bus. Illis ecōtra tueri/ aut aliter/ saniorēq; in partem q̄ a nobis accipentur
 īterpretari ānxis. Et cū multos mēses ea durasset cōtentio: nec certus ap-
 pareret tantæ rei finis/ Ferrariā pestis inuasit. Quæ cū curiales maxie po-
 pularet/ pontificem perpulit ut concilio inde translato Florentiā demi-
 graret. Vbi sexto postq̄ applicuerat mēse post multas perniciosissimasq;
 partiū disceptationes/ ad eam deuentū est cōclusionem: qua serio enarra-
 ta facillimū intellectu est: qualia fuerint quæ tot p̄stantes utriusq; par-
 tis uiros mensium quindecim disputatione distinuerunt. Eam uero ex
 decreto/ quod summo partium consensu statutum latinis pariter & græ-
 cis scriptum litteris: per uniuersum orbem misimus/ uerbis suis refere-
 mus. Conuenientes nanq; Latini & grāci in sacrosanctam icomenicam
 Sinodum Florentinam: magno studio inuicem annexi sunt: ut iter alia
 articulus ille de diuina spiritus. s. processione summa cum diligentia: &
 assidua inq̄sitiōe discuteret. Prolatis uero testimoniis ex diuinis scriptu-

D

E *diffinitio*

ris plurimisq; auctoritatibus sanctorū doctorū orientaliū & occidentaliū.
Aliquibus ex p̄re & filio. Quibusdam uero ex p̄re p̄ filium p̄cedere di-
centibus sp̄m. s. & eandem intelligentiā accipientibus omnibus/sub di-
uersis uocabulis. Græci quidem asseruerūt q̄ id quod dicunt sp̄m sc̄m
ex p̄re procedere/non hac mente proferūt/ut excludāt filiū/sed quia eis
uidebatur (ut aiunt) latinos asserere sp̄m. s. ex p̄re & filio tanq̄ ex duo-
bus principiis & duabus spiratiōibus p̄cedere. Ideo abstinerunt a dicē-
do q̄ sp̄s. s. ex patre procedat & filio. Latini uero affirmauerunt non se
hac mēte dicere sp̄m. s. ex patre filioq; procedere/ut excludant patrem/
qui sit fons ac principiū totius deitatis/filii. s. ac sp̄s sancti. Aut quod id
quod sp̄s. s. procedit ex filio/Filius a patre nō hēt: siue q̄ duo ponāt eē
principia/seu duas spirationes. Sed unam eē asserant/unicāq; spirationē
sp̄s sancti prout hactenus asseruerunt. Et cum ex his omnibus unus &
idem eliciatur ueritatis sensus/tandē in infrascriptam sanctā & deo ama-
bilem eodem sensu/eademq; mente sententiam unanimiter concordā-
runt & consenserunt. In nomine igitur sanctæ trinitatis patris & filii &
sp̄s. s. Hoc sacramēto uniuersali approbante cōcilio/diffinimus ut hæc
fidei ueritas ab omnibus Christianis credatur: & suscipiat̄. Sicq; omnes
profiteantur/q̄ sp̄s. s. ex patre & filio æternaliter est: & essentiam suam/
suūq; esse subsistens habet ex patre simul & filio & ex utroq; æternaliter
tanq̄ ab uno principio & unica spiratione procedit. Declarantes q̄ id qd
sancti doctores & patres dicūt ex patre per filium procedere spiritum. s.
ad hanc intelligentiam tendit: ut per hoc significetur filium quoq; esse/
secundū græcos quidem causam/secundū latinos uero principium sub-
sistentiæ sp̄s. s. sicut & p̄rem. Et qm̄ omnia quæ patris sūt p̄ ipse unige-
nito filio suo gignēdo dedit p̄ter eē p̄rem: hoc ipsum q̄ sp̄s. s. p̄cedit ex
filio ipse filius æternaliter habet a p̄re: a quo æternaliter etiā genitus est.
Diffinimus insup explicationem illorum uerborū: Filioq; procedit: ueri-
tatis declarandæ grā: & imminente tunc necessitate licite & rōnabiliter
symbolo fuisse appositam. Itē in azimo siue fermētato pane triticeo cor-
pus Christi ueraciter confici: sacerdotemq; in altero ip̄m dñi corpus con-
ficere debere. Vnunquēq; .s. iuxta suæ ecclesiæ siue occidentalis siue oriē-
talis cōsuetudinē. Item si uere pœnitentes in dei charitate decesserit añq̄
dignis pœnitētiæ fructibus de cōmissis satisfecerint: & obmissis eorū ani-
mas pœnis purgatorii post mortem purgari: & ut a pœnis huiusmodi
releuentur: prodesse eis fidelium uiuorum suffragia. Missarum. s. sacrifi-
cia orationes: elemosynas: & alia pietatis officia: que a fidelibus pro aliis
fidelibus fieri cōsueuerūt: scdm̄ ecclesiæ iſtituta. Illoq; quoq; aīas q̄ post
baptisma

Consensu

de V

baptisma susceptū nullā omnino peccati maculā incurrerūt. Illos etiam qui post cōtractam peccati maculā/uel in suis corporibus uel ex eisdem exute corporibus (prout supius dictum ē) sunt purgatæ in cœlum mox recipi: & intueri clare ipsum deum/trinum & unum sicuti est/pro meritorum tñ diuersitate aliū alio pfectius. Illoꝝ aut animas: qui in actuali & mortali peccato: uel solo originali decedunt: mox in infernū descender: pœnis tñ disparibus puniendas. Item diffinimus sanctā apostolicā sedē & Romanum pontificem in uniuersum orbem primatū tenere. Et ip̄m pontificem Romanum successorem eē bti Petri principis apostolorū: & uerum uicariū Iesu Christi: totiusq; ecclesiæ caput: & oīum Christianoꝝ p̄rem & doctorem existere/ & ipsi in beato Petro pascendi/regendi/ac gubernandi uniuersalem ecclesiā a dño n̄o Iesu Christo plenam ptatē traditam eē. Q uēadmodū in gestis icumenicoꝝ concilioꝝ/ & in sacris canonibus cōtinet. Renouātes insup ordinem traditū in canonibus ueterum uenerabiliū patriarchæ/ut patriarcha cōstātinopolitanus secūdus sit post scissimū Romanū pontificē. Tertius uero Alexandrinus. Q uar-
 tus aut Anthiochenus. Q uintus Hierosolimitāus/saluīs uidelicet pri-
 uilegiis oībus & iuribus eoꝝ. Ingenti hęc unio pontifici Eugenio apud
 oēs nomē p̄fessos Christianū gloriæ fuit. Hęc Blondus. Apparet nunc
 quō Damascenū itelligi oporteat: qñ dicit sp̄m. s. p̄cedere a p̄e: nō a fi-
 lio: sed eē filii sp̄m. Nō p̄cedit a filio tanq̄ a principio oīum p̄io. Q m̄
 filius ideo illū pducit: q̄a uim productiuā habet a p̄e. Est ergo sp̄s filii
 nō possessiue/sicut tunica Petri q̄ emit illā uel dono accepit: nō iforma-
 tiue sicut aīa hoīs/sed principiatiue/sicut domus architecti dī/q̄a ē opus
 eius: qui tñ opandi uim accepit ab alio/q̄ nō est aliud principiū. Q n̄ p̄
 eundē ip̄m p̄icipiandi uigore quo principiat sp̄m. s. dat filio. Neq; ē in
 ter p̄rem & filiū dīa in h̄ndo rōnē p̄icipii: sed in mō h̄ndi. Q n̄ p̄ hēt
 a se ip̄o: filius hēt a p̄e. Q d̄ si forte p̄ errore Damascenus aliter sēsit: nō
 iō tñ ē tātus doct̄or cēsendus h̄reticus. Q m̄ nō ptinaciter studioue in-
 fringēdi generalia ecclesiæ decreta/id cōscripsit. Neq; n. tūc exp̄sse decre-
 tū erat/ita nō credere neq; scribere oportere. Multa a fide catholica exor-
 bitātia scripsisse dī Origenes: neq; iō tñ h̄reticus ē h̄tus. Habita ē hare-
 tica doctrina: sed nō hō/ Q uia ptinax fuisse non legi. Et h̄reticū facit
 non assertio a fide & moribus deuia: sed asserentis ptinacia. Certe omnis
 homo mēdax: & a multiloquio raro solet abeē peccatū. Male actum eēt
 cum pr̄claris theologiæ p̄fessoribus: qui tam multa scripserunt: Si illi
 omnes haberētur & eēnt h̄retici/qui aliqd a fidei catholicæ ueritate re-
 motum l̄ris mandauerūt. Non sūt h̄retici qui ingenii imbecillitate: aut

diffinitio fidelis

F

G

H non satis accurata rōne scribendi aliqua in parte a uero discedunt. Etenī
qñq; bonus sopitur Homerus. Non sunt inq; hāretici qui sine fraude/
fine ptinacia hāretica scribunt. Hāretici sunt qui honoris & famæ stu-
dio: aut cuiuslibet cōmodi tēporanei cupidine ducti/nouas inusitatas/
ueritati cōtrarias sentētias de fide ac moribus Christianis scribūt: asserūt:
& defensant cū ptinacia. i. corrigi & emēdari penitus recusantes. Q ualē
Damascenū cū Origene: reliquisq; magnis scriptoribus: q; iter multa bo-
na/pia & recta quæ de fide ac moribus p eos scripta sūt: si fortasse in ali-
quo defecerunt/accusare ac dānare ut hāreticos nimis est temerariū: ni-
misq; crudele. Cōstat. n. illos tales ac tantos uiros: charitate feruidos: hu-
militate & māsuetudine solidos: obia mites/& flexibiles: omniq; uirtute
redimitos/uita & moribus speculum rectitudinis fuisse perpetuum.

De Spūs facti processione a filio & ipsius filii testimonia.

Ed redeamus ad decreti quod ex Blundo attulimus seriem/
Vbi scio eēt opepreciū de singulis inde redargutis: indeq; cō-
probatis/reddere rōnem. Sed quia nimis id foret oposū: ma-
gnoq; uolumine negociū indigeret: solū quod ad pñtis diei
solēnitatē attinet: & tā solēni decreto cōprobatū est/dñi etiā Iesu Christi
auctoritate firmemus. Q uæ certe plus ē q; rō hūanitus adinuenta. Hāc
enī fallit sæpe uel fallitur. Illa ppetuo inobliquabilis ē. Est. n. Iesus uia re-
cta/ueritas certa/uita non deficiens & beata. Eius igit; testimoniū de spi-
ritus sancti processione audiamus. Suæ resurrectionis ueritatem/cū iuxta
Lucam ostendisset: oportunitatem declarauisset: & testes omnium horū
instituiisset: siue rogauisset apostolos/ut eorum solidius testimonium fu-
turum ostenderet: mox adiecit. Ego mittam pmissum prīs mei in uos.
Hoc porro pmissum ad quid mitteret idem Iesus alibi p Ioannem oñ-
disse refertur. Cū aduenerit paraclitus quē ego mittam uobis a prē. i. spi-
ritū ueritatis qui a prē pcedit: ille testimoniū phibebit de me. Vt nimirū
testimonium discipulorū: spūs ueritatis assistētia/fauore attestatōne/so-
lidum & immutabile redderetur. Q uēadmodum idem dñs Iesus Chri-
stus Ioānis testimonio aptissime monstrat dicens. Si abiero mittā eū ad
uos. Q uē uero se missurū uelit itelligi/mox declarat adiiciens. Cū uene-
rit spūs ille ueritatis docebit uos oēm ueritatē: Ille me clarificabit: Q uia
de meo accipiet: & annūciabit uobis. Oīa quæcūq; hēt pr mea sūt. Tergi-
uersari neqmus his locis aptissime redēptorē nrūm affirmār spm̄. s. a fi-
lio pcedere: nisi oīum theologorū sniam: de missiōis rōe fuerius aspnati.
Dicunt

Dicunt plerique theologi p̄clarissimi doctrina: & celeberrimi sanctitate: in diuinis p̄sonis hanc eē missi rōnē: ut a quo quauis triū p̄sonarū mittit̄: ab illo p̄cedat. Ita cū a filio mittēdū dicat ueritas sp̄m. s. & illa nullatenus possit a ueritatis rōne discedere p̄culdubio illū misit. Q̄m̄ aut̄ hac ipsa die quā celebramus: ad cōplendā p̄missionē missus est: dubitari nequit sp̄m. s. a filio p̄cedere. Alii uero theologi argutiores fortasse uideri uolētes: q̄a creatura missa nō semp a mittēte p̄cedit secūdū eē: sed t̄m ab illo accipit auctoritatē/conati sunt oñdere missionē nō includere p̄cessionem adesse simpliciter. Q̄m̄ a quo quis minime procedit secundum eē simpliciter: missus dī s̄ape. Sed hi postq̄ multa dixerūt: redeunt t̄m cū prioribus in gr̄am. Dicūt. n. q̄ licet inter creaturas possit auctoritas dari/non procedēti a dante secundū eē naturā/ac inde constet p̄cessionē ad esse naturā nō esse de intima rōne missiōis/t̄m in diuinis assentiendū est sc̄dm eos (rōne cogēte) q̄ nihil diuinā cuiusuis p̄sonā datur: nulla illi tribuit̄ auctoritas nisi per emanationē ad esse s̄bam & p̄sonā. Itaq̄ & horum snia/p̄sona diuina quā mittit aliā/principiū est. Vñ quā mittit̄ originem ducit. Quare inter priores & hos subsequentes hāc est sola controuersia rō/q̄ illi p̄cessionē ad esse/personam dicūt/ad rōnem formale missionis accedere: non tamen ubiq̄ sed in deo. Isti dicunt hanc p̄cessionem ad eē s̄bam uel personam nō eē penitus ad missiōis rōnem in creaturis necessariā. In diuinis t̄m semp illam ante ire: q̄uis non sit de eius rōne formali. Vnde secundū utrorūq̄ sententiā/nulla p̄sona diuina aliam mittit: nisi a mittēte missa procedat. Quia missus auctoritatē a mittente in deo non accipit: nisi per processum ad esse personam. Vt iam est habitum. Itaq̄ secundū oēs theologos: qui hactenus missionis diuinā rōnē scrutati sunt/quā persona diuina mittit̄: illa a mittente procedit. Sed spiritus sc̄us a filio mittitur illo ipso teste qui id pr̄mittit & fallere nequit. Ergo a filio sp̄s sc̄us procedit. Ne quis uero hanc missionis rōnē cauillari posset quasi a latinis adinuentam: & non a gr̄cis scriptoribus traditam. Vtrorumq̄ magister dominus Iesus Christus illā exponere dignatus est. Paraclitum dixit spiritum ueritatis. Filio autem ueritas maxime tributa dignoscitur. Qui ergo est spiritus ueritatis/a ueritate non spiratus esse non potest. A quo autem spiritus est: ab illo profecto procedere nullatenus est negandum: nisi aliter q̄ per spirationem spiritum quis p̄cedere fuerit autumatus. Magr̄ ergo sapientissimus/qui spiritū. s. a filio p̄cedere sic monstraauerat/mox addidit. Qui a patre p̄cedit. Ne a solo filio illum p̄cedere quis posset asserere. Ita qui a patre dixit spiritum. s. p̄cedere: & spiritum illum dixit esse ueritatis: & a se mitti: qui ueritas est.

193

I Missionem processionis uigore sapientissime solidatam eē monstrauit. Rursus sine argumētatione: & uerboꝝ interpretamento: ut a se filio illū pcedere monstraret: apte dixit. Ille de meo accipiet. A quo. n. accipiet de suo: nisi a se ipso dāte? Quid porro accipiet: nisi quod habet ille q̄ dat? Quid uero habet nisi deū eē? & esse simplicissimum? Accipiet igitur de meo eē a me filio. Quid ita? Quia omnia quæ habet pater mea sūt: & ideo non dat ea pater sine me: Dat autem p̄r spiritui scō ut sit deus a deo procedens. Et quia sine me non dat: do & ego. Ita ille de meo accipiet: a me procedendo: & annuntiabit uobis quod accepit. Accepit aut̄ diuinitatē: & me deum eē: uos faciet certiores: Vñ testimonium phibebit de me certissimū. Quia in cā scientiæ exptus me deū: dū & ipse deus a me pcedit: plene pōt attestari doctrinam & opa mea a deo eē: & sbam meā eē deum. Manifestū eē iam debet saluatorem nostrū his quos in mediū attulimus sermōibus aptissime demōstrasse eum qui mittit spūm. s. a se mittente pcedere. Qñ missio de processione illo ipso teste & expositore sumit exordiū. Adhuc idē ipse saluator nr̄ qđ uerbis implicitis asseruerat & cōfirmauerat: facto tandē comprobauit. Nanq; paulo añq̄ cōelos ascēderet: qñ apostolos ad prādicandū legat dicēs. Sicut misit me p̄r: & ego mitto uos: mox insufflauit & dixit. Accipite spūm. s. & quorū remiseritis peccata: remittūtur eis: & quorū retinueritis retenta sūt. Flatū (ut sic dixerim) a flāte pcedere ambigi non pōt. In specie aut̄ flatus maḡ optimus spūm. s. dedit. Nō. n. diceret accipite: nisi uellet dare. Nollet: nisi exequi posset qđ dicebat: ac illos inuitabat accipe. Facit porro diuina sapiētia rerum spēs semp sacramētis latētibus esse simillimas. Quare sicut flatus a Christo flāte certissime pcedebat: ita spūs. s. sub flatus spē elargitus a filio dei q̄ flabat & spūm. s. dabat: signo certissimo pcedere mōstrat. His igit̄ Christi dei nr̄i: dei ueri attestatiōibus: tā uerbis: q̄ signo certissimo factis: instructa scā mater ecclesia catholica spūm. s. a filio pcedere statuit eē credēdū. Ad quā rē nō deest rō humanitus fabricata: fidei tñ fūdamēto fulcita. Est certe dei filius plena imago p̄ris æterni. Oēs rōnes quæ ī p̄re sūt: si filio nō repugnāt: cōtinēs secūdū rē: & oñdēs āplissime. Sed p̄r hēt unū spūm. s. spirare sufficiat: & hęc rō filio nō repugnat: Spirare. n. & genitū eē minime dissentit. Ergo in filio ē spirare p̄ oīa uigorosū sicut in p̄re: nisi q̄ p̄r a se ipso uim hēt unū spirat: Filius hęc accipit a p̄re: qđ ipse testatur. Oīa quæ hēt p̄r mea sūt. Oīa inqt̄ nihil excludēdo: hēt ergo spirare. Si dicas nō hēt generat: ergo nō hēt oīa. Meminisse debes q̄ iā diximus: pfectā imaginē h̄re oīa quæ in re imaginata consistunt: & imagini non repugnant. Et prāter hęc si nō habet generare: hēt genitum eē quod illi
plene cor.

plene correspondet: & plene uim genitiuam ostendit. Ita nihil deest illi quod ad imaginis rōnē attinere uideatur: si sibi spirare non desit. Adhuc si a filio non procederet spūs sanctus/quæ nam inter illos necessitudo eē uideretur? Processione nectuntur personæ diuinæ/ut semper una aut sit per aliam: aut aliam producat. Porro si a filio spūs. s. non pcederet (neq; enim filius ab illo procedit) nulla esset processionis affinitas inter illos. Adhuc ut pro numero psonæ essendi quoq; modi in deo plene cōsurgant. Sicut prima est penitus a se: secūda est penitus a prima. Ita tertiam oportuit eē penitus a duabus. P̄r igit' penitus ē a se/filius a p̄e solo/spūs scūs ab ambobus. Ita prima psona ē una & est penitus ip̄ducta. secūda una est & ab una pducta. Quia origine seqtur illā. tertiā igitur a duabus pcedere cōuenit/sicut ambas origine sequit': ne originis ordo p personæ ordinē mancus existat. Quod uero in historia bti Andreæ apostoli legit' uerum spūm. s. a p̄e pcedentē: & in filio pmanentē/hāc sententiā non reprobat: sed cōfirmat. Permanet. n. amoris latio in re cognita: dū amor ad id terminat' qd' agnoscit'. Et nihilominus a re cognita amor pcedit. Q̄ n̄ p cognitionē qsq; amare quasi ipellit'. Neq; uero q̄a a duobus pcedat spūs scūs a p̄e. s. & filio/ideo alter eorū mīus plene illū pducere sufficit. Non. n. ad suppetias addit' filius/quasi a p̄e solo pcedere non possit. A singulo eorū pcedit sufficienter: neq; minus ab altero: q̄ simul ab ambobus. Q̄ m̄ una ui infinita ambo producūt. Et ille de una infinitæ uolūtatis uirtute pcedit. Non hnt duas uoluntates p̄r & filius singulus suam. Vna est & unica utriusq; uoluntas/& in utroq; infinita. Non ergo in altero perfectius: neq; simul in ambobus perfecta magis. Quoniā infinito non fit additio. Sunt ergo duæ personæ spirantes: sed unica in illis est spiratiua facultas quæ singulis sufficit ad spirandū. Sed nexus & concordia & p̄cipii unitas in psonis duabus: duos efficit unū esse principium. Veluti si quis princeps plures ad unam cām miserit oratores: omnes legationem exponent: eritq; per multos una legatio adimplenda. Qui si fuerint æque graues: & addicendū æqualiter instructi: singuli totum sufficienter peragent legationis officium: & simul omnes pagent illud. Quoniam illis una & unica legationis forma simul omnibus est tributa. Dei igitur maiestas: non aliūde: sed a se ipsa sumens oēm auctoritatē: & illam p̄r ac filio cōem eē constituens: dum p̄r oīa quæ habet filio p̄bet. P̄rem & filiū unū cōstituit principium: unū spūs. s. pcedere p̄dicatur. Sunt tñ duo principiātes. Sicut in una legatione est una auctoritas exponēdi credita: multi tñ sunt illā exponētes. Igit' spūs. s. quo hodie repleti sunt apostoli: reliquiq; discipuli: q̄ cœpunt loq' put spūs scūs

N

O

dabat eloqui illis est deus per amorē latus in suā eēntiam/sbam/siue na-
turam & in oēs creaturaz eēntias.i.ideas in illo relucētes: pcedens a deo
in se penitus exñte/qđ est psona pr̄is & sibi pñte per intellectū & penitus
agnito/qđ est psona filii. Et per hāc hactenus de pcessione ac missione
spūs.s.dixerimus.Nō ad sufficientiā qđē(Neqz.n.id ulla pōt creatura
præstare) sed pro nostra imbecillitate scrutati fuerimus. Q uod illi no-
men. Cur sic noiet. Q uaz nois rō secundū rē. Q ūo pcedat & a qbus.

De missione spūs sancti.

P Vnc eius missionē(ut a principio pmissimus) declaremus. Hic
n añ oīa scire uos uelim processionē a missione hoc maxime dista-
re: qđ illa denotat pcedētem inde naturam & sbam sumere un
pcedit. Ista significat missum sumere auctoritatē ab illo qui mittit. Mis-
sionem uero aternā a temporanea hoc solo distare/qđ illa est acceptio au-
ctoritatis circa aterna/hāc circa tēporanea. Vna tñ missione & unica:&
hac ipsa aterna spūs.s. aternaliter & tēporanee missus ē. Neqz qa de no-
uo missus eē dicat/noui aliquid illi accessit: qui missus asseritur/neqz qa
uariis sub figuris missus credit/uariisqz tpibus multas illi missionis rō-
nes aduenisse credamus. Vna & unica missione aterna & incōmutabili
Q facta sunt oīa/illo qui missus ē penitus imutato. Sed qūo tpaneam mis-
sionē & aternam unā eē possit intelligi/cū iter se pugnare uideātur unā
rem aternā eē:& hanc eandē factam esse in tpe. Et prater hāc cū tpaneā
missiones uariis sint factæ tēporibus/nec unis sub formis/sed lōge diffi-
milibus/qūo una censerī poterunt: p̄sertim cum illæ nō pmaneat. Et
p̄teritū pñti ac futuro in his quæ fluūt idē eē non possit. Dicam maius/
si missionis ueritatē audire uolueris. Audiam libens: ut maius aliqd in-
telligā: Sed hoc mīus negligi nolim. Est. n. mea snīa q̄ arduum creditu:
scitu uero altissimū. Sed qm̄ arduis & difficillimis uirtus accendit:& ge-
stit generosa mens difficilia supare: erit mihi suauissimū: si maius attule-
ris tua snīa: Et hunc mea sententia maximū difficultatis nodū enodaue-
ris. Attende. Missio sancti spūs cuius hodie solēnia colimus non tñ ater-
na est: aut tpaneā. Sed & hāc tēporanea non solū ē illa uisibilis quæ a q-
busdā tripartita describit: cui & ab aliis supadditur quarta. En qđ hoc ē?
Affer quæso ptes tpaneā missionis & adice quartā quā a qbusdā super
R inductā refers: Et cur non ab oibus asserat edisserūt. Missus ē tempora-
neā spūs.s. in colūbæ spē. Dum dñs Iesus Christus batizatus est: missus
est in spē flatus: Q ū dñs Iesus insufflauit apostolis dicēs. Accipite spūm
scūm: quoz remiseritis peccata remittunt eis:& quoz retinueritis reten-
ta sunt. Missus ē hodie dum cōplerent dies penthecostes sup discipulos

Christi cōgregatos in unū. Missus est inq̃ in linguis igneis quæ sup illos
 insederūt. Has tres temporaneæ missionis partes negare nō possumus.
 Qm̃ priores duas ex euangelio: tertiā ex actibus apostolorū suscepit ec-
 clesia: quartā missionis uisibilis seriem factā in nube lucida: multi (neq̃
 sane spernēdi) theologi asserunt. Vt in Christi transfiguratiōe tres sum-
 mæ trinitatis personas in signo uisibili affuisse demonstrēt. Patrem in
 uoce: filium in gloria transfigurati corporis. Spiritū. s. in nube lucida.
 Sed q̃a ex euangelio aliisq̃ nouæ legis lris: hāc nubem spūs. s. personam
 contexisse non constat: & semp aliis in locis qbus personæ diuinæ oñsæ
 sunt sub signo sensibili euāgelistæ uel alii apostoli id nō silent: qui mul-
 ta nō audent: ne plusq̃ oportet sape uideant: hanc quartā spūs. s. missio-
 nē penitus obmittunt. Trifariam igitur dubitari non pōt: missum fuisse
 spūm. s. sub uisibiliū rerum spē. Inuisibiliter autē & quasi impceptibili-
 ter missus ē: mittiturq̃ quotidie plures ad hoīes: ad plura loca: ad plura
 negocia q̃ cogitare qs possit. Et cum ad oēs una sit æterna missio & uni-
 ca: & semp in oībus eadē temporaneæ sunt rerū p hanc ipsam pmutatio-
 nes innumeræ. Hoc ē quod maius asserre uolebā. Arduū tibi uidet̃ ater-
 nam & tpaneā in trifarmi sensibili spē spūs. s. missionē unam asserere &
 unicam. Multiplices & innumerabiles insensibiliū modorū missiōes eius-
 dem spūs: una & unica missione pagunt̃. Sed quō hoc credibile fuerit?
 Credemus pculdubio si eorū quæ diximus rōnem nō ad rudem supfici-
 em tm̃: sed intus & incute: mentis oculis attente fuerimus contemplati.
 Tria in uniuerso eē meminimus añ oīa dei uoluntatē & intellectū ut
 sic dicam: exercētia sine labore: sine tedio: sine suimet qui exercet muta-
 tione. Videt dei intellectus diuinā eēntiam penitus immutabiliter: qm̃
 neq̃ illa aliter oñdi pōt q̃ semel oñsa ē: Et nō nisi semel & semp oñdit̃:
 q̃a sine temporū uice: & in æternitatis pmanētia oñditur & uidet̃: & ne-
 quit intellectus illam aliter itelligere q̃ sit oñsa. Fallere. n. falli ue nō po-
 test. Qm̃ est ipse sine fine pfectus. Videt quiditates rerū. i. rōnes uniuersa-
 les oīum creaturarū. Videt circa hęc uniuersalia particulares rōnes acce-
 dentes & decedentes quæ in oñdente & uidente penitus increata & im-
 mutabiles sunt. Vita. n. sunt. Nam qd̃ factū est in tpe: in ipso primo fa-
 ciente añq̃ fieret uita erat. Sicut domus añq̃ fabricata sit exterius in mē-
 te artificis habet eē: quod nō mutatur q̃uis dū sit augmentis accrescat:
 & lineis uariet̃: dumq̃ facta est edaci uetustate: uel hoīum iniuria debi-
 litetur. q̃diu nanq̃ durat artifex: & rōne cōstat: structuræ norma in illo
 est penitus inuariata. Qui si maneret ppetuo: & nulla rōne mutari illū
 contingeret: pmaneret in illo rō domus penitus imutata. Deus igit̃ qui

S

T

semper est idem: & alius esse non pōt: rōnes creaturaz: quas Plato dixit
ideas. i. similitudines secūdū certos numeros: mensuras: & pondera peni-
tus imutabilia: ad quaz lineam creaturaz dū fiunt cōpaginant: continet
mente secūdū quas & quarū instar creaturaz formant: & formataz uari-
antur penitus inuariata dei sba: quaz exactissime cōtinet illa oīa secūdū
quaz creaturaz uariant. Sed nunqd uarietatum quaz i creaturis omnibus
tam sape contingūt mensuras & numeros cōtinet deus? Continet certe/
At illas oportet eē uariabiles. Aliter. n. creaturaz non uariarent: nisi suaz
uarietātū rō uaria fieret/atq; scdm eam artifex deus illas uariari decerne-
ret. Sunt oīum uarietātū in deo rōnes & similitudines/siue ideaz aut exē-
plaria. Vñ iam diximus particulares cōditiones accedētes & decedentes
uniuersalibus illum uidere. Sed tñ hā suam uarietatem in dei mēte iua-
riabiliter (ut sic dixerim) hñt. Exemplo me itelliges melius q̄ aut rōne/
aut narratione digestaz ueritatis. Et hoc ipm uelim. Affer igr obsecro exē-
plum: Vñ intelligam rē uariam iuariabiliter alicubi posse cōsistere? Si pi-
ctor uel statuarius imaginem pingere/aut formare cōstituit: nonne pfi-
git in mente certam rōnem picturaz uel imaginis/a qua nullatenus disce-
dere pponit? Certe nō pōt aliter facere/si plene artem calleat. Nōne de-
cernit imaginē rudibus antea lineamentis effingere: deīde per singulos
dies donec cōceptam in mēte formam exprefferit nōne uersare pponit
imaginem? nonne p singulos dies illā uersat & mutat? Si in mente eius
mutatio aliqua fieret/ut nō ab initio pmeditata psequeret? Sed aut ad-
deret/aut detraheret aliqd his quaz facere decreuerat a principio. Certe ra-
tionem artis ab initio nō fuisset assecutus. Aut in medio opis ab illa defi-
ceret. Ita q̄uis p singulos dies dum fit pictura/uel statua/donec pfecta sit
mutet in melius: artis tñ rō in pictoris mente uel sculptoris eadem peni-
tus manet semp. Licet etiā aliter se hñe statuam uel picturā hodie faciat
q̄ heri/Velitq; illam aliter cras eē q̄ hodie. Non tñ ipse: uel artis rō muta-
tur in illo. Qm a principio meditatus est & uoluit oēs statuarum mutatio-
nes: in se ipso penitus imutabiliter pdurātes/Si (quod iā dixi) totā sit ar-
tis rōnem ex integro cōsecutus. Deus igitur fabricator mundi sapiētissi-
mus: cuius industriaz nihil unq̄ accedere potuit. Ab initio & añ sæcula:
añ inq̄ omne tēpus: & sine principio cuiuslibet durationis: anteq̄ mun-
dus fieret: & principia oīs xui cōstituerent: sciuit & cōstituit mundi ma-
chinam fabricare/factus est aut mundus/qñ illū fieri decreuerat. Quia
ergo mundus aliqn factus est nouus: nihil inde noui deo accessit. Qñ
uoluntate & decreto abæterno cōstituto fecit illum: nihil suaz uolunta-
tis ē quouis mō mutātū. Dixit. n. idest deliberauit & cōstituit abæterno:
non tunc

non tunc primum dixit qñ facta sunt: sed facta sūt qñ illa fieri sua æterna cōstitutione decreuerat. Veluti si artifex hodie pponat statuā inchoare post mensem: & mense trāfacto in opus exeat. Non noua uoluntate: uel mutata nouū hoc facit exterius: quod in sua mente antiquatum est. Quod si sola uolūtate faceret: nullatenus mutaretur. Qñ (ut iam diximus) ab initio id facere uoluit. Si itē uoluntate sola mutationes in suo artificio oportunas posset efficere: quia illas uoluit dum opus facere cōstituit/ nihil penitus mutaret in artifice/ in cuius uolūtate opis mutationes ab initio fuisset certa rōne constitutæ. Imbecillitas artificis: non uoluntate sola: sed manibus sua opa facientis: & non nisi p motū facere potens: & sine tpe mouere nequeuntis: qm̄ tempus ē numerus motus/ & mensuratū sine intrinseca mēsurā eē non pōt/ facit artificē mutari p mēbra in opando: qui uolūtate semper est idē. At deus cuius ptās semp par est sapientiæ: Sicut rōne oīa uno actu cōprehēdit sic uolūtate unico actu pōt omnia. Neq; ut opus digerat organis corporeis: aut instrumētis indiguus est: opus digere sine tpe. Igit̄ quia est supra tempus: sine mutatiōe corporis cuius est penitus expers: sine uolūtatis nouitate/ quā nō recipit noua facit oīa: uno & unico actu suæ potētissimæ uoluntatis. Nempe q; artifex uno actu uolūtatis/ nolit oīa artis opa: facit ibecillitas intellectus: quæ nō nisi unā rem uno tpe sufficit intelligere. At nō sic deus cuius intellectus est infinitus/ quia illi nihil est nec eē pōt nouū: omnia pfectissime intellexit & itelligit semp/ & oīa simul/ & oīum mutabilitates ac mutationes/ una uolitione uoluit ab æterno/ quæ suæ uoluntati nō est acquisita/ sed innata cōsbalis & illi idē plene: non aliunde adueniens: nō adiacens alterius uirtute: sed sibi intima semp eadem. Mutat̄ ergo mundus/ mutant̄ inq̄ creaturæ. Ratio siue idea secūdū quā illas imutat deus/ nullatenus uariat̄. Quia infinitus intellectus mutationis nō est capax: & rō pfectissimæ artis in artificis pfectissimi pfectissima mēte mutari neq; . Neq; etiā mutatur uoluntas dei: per quā oīa creata mutantur. Qñ non noua uolitiōe neq; diuersa: nouitates diuersissimæ rerū adducit in mūdo: Sed una & unica æterna uolitione suæ uoluntati consubstantiali: & æquali per omnia mutat uniuerſa. Sicut non mutatur artis intētio: siue uoluntas artificis: quæ permanens eadem per destinatas artis uicissitudines/ ab initio præconceptas opus artis immutat.

Declaratio iam dictorum & quorsum dicta sint ostensio.

Runt hæc oīa plene agnita & penitus idubitata si habuerimus p̄suasum deum in mundi structura quasi sapiētissimū & p̄fectissimum architectum tanta sapientia & agēdi potestate p̄ditū

ut suæ artis rationi agēdiq; uirtuti nihil ab æterno potuerit accedere: nihil deficere: nihil penitus imutari/Vt nullis machinis: nullis instrumentis: nullis organis: sed sola uolūtate atq; decreto efficiat uniuersa: oīa cōmutet se ipso penitus imutabili permanente. Sed quorsum hæc: ad demonstrandū tot spūs scī missiones unā eē. Quæ loco/tpe/atq; affectuū disparitate a deo uariant' ut nullā similitudinem recipiant. Si uigilanter quæ diximus examinauerimus percipies. Age examinemus/Attēde. Spiritum scūm qui mittitur iam satis cōstat eē deū: & eius temporaneā missionem eē ptātis acceptionē circa aliquod tpale iā pro cōfesso tenemus. Hæc si aliqua uisibili spē facta sit illū dicimus uisibiliter missum: & hāc ipsam missionem eē uisibilē affirmamus. Si uero inuisibiliter exequatur: illū dicimus inuisibiliter missum: & hāc ipsam missionē dicimus inuisibilē. Ita missio æterna uel tpaneā. Generalis uel spēalis ratioē termini ad quem missus ē tendit/nomen sumit: Sicut extrinseca & uisibilis aut intrinseca & inuisibilis dī rōne mediū sub cuius figura missus opat'. Quæ si agnoscis & tibi cōstat extrinseca alicui rei illam multiplicare uel secundū substantiā diuersa facere nō posse: Sicut albedo uel nigredo supinducta parieti illū nō faciūt a se ipso diuersum. Neq; quia multi colores sint in superficie illa trāsīt in multas: sed una est & manet sub multis. Ita certe una missionis rō: diuersis terminis aut diuersis mediis compata: non tibi uidebitur in se diuersa: sed una & unica scdm substantiam/imutata penitus agnoscetur: p̄sertim si mente nō excidet qd' tam seriose declaratū ē spūm. s. eē deum: & eius missionem eē acceptionem auctoritatis ad opus exequendū & in illo non differre executionem ab auctoritate suscepta. Quoniā utrinq; est eadem uolēdi opatio. Quare necesse est hanc executionem a deo fieri uolūtate una: æternoq; decreto imutabiliter oīa cōmutante. Bene se habet/ & iam intelligo cum dicis missionē spūs. s. æternam: dicere te uerā illam & unicā acceptionē auctoritatis ad exequendū æternaliter acceptam in rebus ppetuis sempq; mansuris. Cum dicis temporaneā missionē eiusdē spūs: dicere eandē auctoritatē/ & acceptionem auctoritatis eandē/ Sed ad res tēporaneas tpaliter cōmutandas. Cū dicis eiusdem spūs missionē generalē: dicere eandē acceptionē auctoritatis ad generalia pagenda. Cum dicis spēalem: dicere eandē auctoritatē ad speciale aliquid exequendū. Cum dicis missionē tpaneā atq; uisibilē eiusdem spūs: dicere acceptā auctoritatē/ executioni mandandi in signo uisibili. Cum dicis missionē tpaneā & inuisibilē eiusdem spūs: dicere acceptam auctoritatem executioni mandandi nullo signo sensibili ad opus adhibito: ut semp sit eadem missio: sed termini aut modi exequendi diuersi sint.

uerſi ſint. Ita prorsus. Veluti ſi quem pontifex Romanus legatū cum iurisdictione ad ſpūalia & pphana: ſiue ſecularia ad diuerſa mūdi climata: diuerſaq; ad negocia mittat. Erit certe una miſſio: una legatio ex pte mittentis & miſſi nullatenus uariata. Et tñ diuerſa ſortiet' nomina: p diuerſitate negociorū: locorū: & tēporū: quæ legationē uel legati rōnem nō uariabunt: neq; multiplicabūt: opa tñ erunt uaria: legationis ſiue miſſiōis auctoritate penitus imutata. Copioſe certe ſatiffactū eſt: tāgo & teneo in finitas miſſiones. i. executiones auctoritatis una miſſione cōſiſtere: & uiſibilem ac inuiſibile: æternam ac tpaneam rōnem miſſiōi additā: illā nō poſſe mutare: neq; multiplicata negocia poſſe illam multiplicare. Præſertim qm̄ (qd' & tu monuiſti) per ſolā uolūtatem deus p̄r: & filius mittūt ſpūm. ſ. Ille ſolā uolūtate miſſus opatur: quæ una tñ in tribus eſt: ſummeq; neceſſaria: & plures eē nō poteſt: neq; in ſe ipſa h̄re cōtingentiam uel mutationē: licet ſuper mutabili re ueniens illam immutet.

De ratione miſſionis ſpūs ſancti in triplici uiſibili ſpecie.

Ed cur ſpūs ſanctus in triplici uiſibili ſpecie miſſus eſt & non in pluribus. Cur ē potiffimum in illis quas diximus uidelicet in figura colūbæ primo. Deinde inflatus forma. Et tandē (quod hodie recolimus) in igneis liguīs. Vñ omnes quos ſupſedit: repleti ſunt & cœperunt loqui uariis linguīs: put ſpūs. ſ. dabat eloqui illis: ſcire deſidero: ut p̄ntis ſolēnitatis rōnem copioſius habeam: & feruentius colā: quo illam certius agnouero. Tres ſunt qui fidei catholicæ teſtimonium dant in cœlo: P̄r: Verbum: & Spūs. ſ. & hi tres unū ſūt ſcdm ſubſtantiā. Tres item ſunt qui hanc ipſam fidē atteſtant' in terra: Spūs: Aqua: & Sāguis. Spūs inq; angelici boni: qui naſcente dño n̄ro Ieſu Chriſto n̄ræ fidei magiſtro & principe cantauerūt. In terra pax hoībus bonæ uolūtatis. Qui paſtoribus dixerunt: annuncio uobis gaudiū magnū: quia natus eſt nobis hodie ſaluator mūdi. Spūs itē angelici mali qui a multis expulſi exuntes clamabant illū eē Chriſtū. Spūs item humani qñ pueri hebræorū portantes ramos oliuæ obuiauērūt dño clamantes: Bñdictus qui uenit in noīe dñi rex iſrael. Spūs ioannis Baptiſtæ qui dixit. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mūdi. Aqua etiā teſtimoniū phibuit qñ ſe calcabilē præbuit dño Ieſu Chriſto: & eius imperio cōtinuit impetū tempeſtatis: factō comprobans & atteſtans dñm Ieſum Chriſtū eē deum factorē ſuū cui illa nullatenus reſiſtere poſſit. Sanguis quoq; non thauorū aut uitorū: ſed hoīum mortuorū: qui concretus & hebes in uenis: iterum dño Ieſu Chriſto iubente per illas fluere cœpit: & ueterem cōcentum armoniamq; neruorum iam ſilentem renouauit. Tres etiam mundos figurauit

Y

Z

antiquitas: inferū siue subterraneū/medium subcoelestē/& supremū siue coelestē. q̄ hos tres mundos inhabitant rōnales spūs fidei nr̄e caput/dñm Iesum Christū uenerant & colūt. Q̄ n̄ in noīe Iesu flectitur omne genu/coelestium/terrestriū/& infernoꝝ. Tres sūt status rōnalis creaturæ. Primus scdm̄ quē istituta est: in quo qdam pmanserūt: quidā ab eo ceciderunt. Alter in quo se p̄cipitauit: & facta est destituta. Ab hoc qdam rōnales spūs releuantur. Quidā in eo manēt perpetuo: & releuari nō pnt: quia nolunt. Alter naturæ restituta: ad quem releuati quidam plene perueniunt: quidam minime. Rursus releuata naturæ triplex ē rō: Quidā releuant: & nunq̄ recidūt. Quidā releuantur & iteq̄ decidūt: ut releuentur: Quidam nunq̄ releuātur. Horum trinōꝝ ordinū gr̄a ter in signo uisibili sapientissimus deus spūm. s. suū mittere uoluit: qui ad fidē trinitatis uenit cōfirmandā: cui triplex est ex coelo ex terra: ex iferno testimonium. Qui tres mundos illustrat. Infimū per punientē iustitiā. Mediū per misericordiā releuātē. Supremū per gloriā fœlicitantē. Venit p̄terea spūs. s. ad hoīes ut purget immundos. Proficientes. i. iā purgatos: pficiat & corroboret. Roboratos cōfirmet & illustret. Quare ter magna cū rōne missus in specie uisibili inuenitur.

De ratione missionis spūs. s. in Columbæ specie: in flatus halitu: & in igneis linguis.

- A** T̄ primo qdem in Colūbæ sp̄e: qñ Christus a Ioāne aquis iordanis baptizatus est. Audite quæso figurā: Deinde figurati mysteriū rōnem accipite. Cum aquis diluuii purgata est terra peccatis: solus Noe ob iustitiā quam coluit cū uxore & liberis liberorumq̄ uxori bus per arcā saluatus est. Volens hic certior fieri an plene eēt terra purgata peccatis. An sibi liceret egredi arcā: colere terram: & hominū instaurationi opam dare: Bis emisit Columbā: quæ ad eū reuersa ad uesperā: tulit oliuæ ramum ore suo: uirentibus foliis. Ita expectatis septem diebus aliis Noe egressus est arcā: & a deo bñdictionē accepit. Secūdus Noe rex iustitiæ qui uenit cœlum terrāq̄ purgare peccatis: & genus humanū in integrū restituere: cum proprii corporis arcam nostræ salutis certissimū instrumentū undis fluentibus iordanis exposuit: ut aquas ad baptismū suo baptismo sanctificaret: ac sc̄ificatas oñderet: in columbæ sp̄e sp̄m. s. ad se uenire: & sup se sedere constituit & conspexit. Et sicut Noe primus post Columbæ reditū expectauit septem diebus aliis. Ita secūdus Noe q̄ per septē ebdomadas passionis suæ mysteria uoluit celebrari. Ad spūs. s. missiōem septem alias ebdomadas itermisit. Quatenus primo septenariio a cordibus nr̄is extirparent̄ uicia: secūdo uirtutes sererētur. Et spūs. s. qui in colūbæ

qui in columbæ spē ad purgandū nos uenit primo septēnario: In specie flatus: secūdo adueniens septēnario pficiat quos purgauit. In tertio uero per ignis speciē supra nos adueniat & illuminet atq; confirmet. Est colūbus animal sine felle amicissimū homini: cuius sanguis oculorū maculas purgat: & dolores lenit: eius stomachus purgat margaritas & efficit meliores. Ita spūs. s. ab oī amaritudine ignoratiæ uel nequitia alienus: amore sapientiæ & fulgore iustitiæ mentis oculos purgans & acuēs quos absorbet: nō assumēs sed efficiēs meliores: sub columbæ spē nō. sine rōe in dñi Iesu Christi baptismo se monstrauit. Postremo qā dñs Iesus Christus baptizatus ē ut homines cōciues scōrū āgelorum & domesticos dei faceret: in eius animalis effigie hoc in baptismo spūs. s. uoluit apparere: quod cōeleste eēt & aereum: & nihilominus cū hoībus hitaret. Q m̄ & is super quem uenit de cōelo descendens: cōeloz cōditor: moderator & dominus: in terris uisus est: & cum hoībus conuersatus est: ad eoz salutem promerendam. Nunc qā purgatos conuenit roborari: ne relabant in fordes: & robur hominis maxime est a spū uitali simul & naturali: qui alitu uel flatu maxime dignoscit. Q n̄ robusti hoīes solidæ cōpaginis & bñ sani: multo uigore & bono odore respirant: e contra graciles raræ texturæ debiles: aut non uigoroſe respirant: aut non bene olent alitu. Datus ē iccirco a dño Iesu christo. s. in alitus spē: quem uigoroſū & optime olētē fuisse credere debemus. Q m̄ dñm Iesum Christū secūdū hoīem cōstat fuisse corporaturæ tempatissimæ: oīumq; sanissimæ. Vt igit nostrū robur spūm. s. nobis eē constaret: Vt sciremus quia nō sumus sufficiētes boni aliquid cogitare quasi a nobis: Vt meminissēmus nos bona loqui docente spiritu totius pfectionis auctore: ut nostram uitam a deo esse sciremus: & in illo atq; per illum nos uiuere agnosceremus: ut puderet nos cor nr̄um malis cogitationibus sordescere: In spē flatus alitus & spiraminis: uñ uita pmanet: & sine quo durare non pōt: oñsus est spūs. s. missione secūda. Tertium spūs. s. opus est: adiutos & roboratos ad pfectum reducere: & decorare: Vt per ecclesiæ sacramenta quæ eiusdē spūs. s. munere suscipimus: nos euadere intelligamus oēs in uirum pfectū: in mensuram ætatis plenitudinis Christi. In igne se oñdit tertia missione spūs. s. Quid. n. magis pficere pōt q̄ ignis: qui inter elementa pfectissimus est. Cuius uirtute oēs naturæ elementis compacte concoquunt & in ultimā pfectionē coalescunt. Est certe ignis inter oīa elementa opoſissimus: atq; purissimus. Est pficiens omnia: & a nullo ipse pfectus. Quid porro magis pōt ornare corpus q̄ splendor: Quid ornatius animo q̄ lucis fulgor accedere pōt: Ignis si purus. i. si sine aliorum elemētōrū mixtura sumat:

C

D

E non comburit: sed illuminat. Nō deuorat: sed perficit & decorat. Ita q̄a
 spūs. s. corpus exornat: & animā splēdescere facit oīum fulgore uirtutū:
 ad tertii muneris sui oñsionem in igne uoluit apparere. Non cuiuslibet
 formæ: sed quasi lingua. Neq; hoc fr̄es charissimi mysterio uacat. Discer
 nitur hō a brutis rōne. Sed si sit elinguis quasi sine ratione uī. Q̄ uia rō
 nis opus plene oñdere nō sufficit. Multa q̄dem secundū rōnem sunt ho
 minis officia: sed linguæ ministerio ornatissimus ē. Hic ego crediderim
 exornandæ linguæ studio dicta eē humanitatis studia: & qui rethorici
 student: humanitatis lris dictos eē opam dare. Q̄ m̄ humanissimū hoīs
 opus est eloqui. Multa sūt in homine membra: nullum magis hominē
 oñdit q̄ lingua. Q̄ uid Eschinē. Q̄ uid Demosthenē: claros fecit apud
 græcos & potētes nisi lingua: Marcum Catonem illū Censoriū senatorē
 ex rustico & rudi porcorū custode (uñ portius dictus est) linguæ uirtus
 qua tot clientes ostendit insontes: & se totiens iustum uirum & æquum
 in senatu: & in cōcionibus tutatus est: semper inter primos & potentissi
 mos Romanæ Urbis procures cōstituit & seruauit. Marcum item Cicero
 nem Arpinatem: & nouū in Vrbe: quid consulē in ea constituit: Q̄ uid
 Catilinæ cōiurationē extinguere præstitit: Q̄ uid plusq̄ Cæsarem aliquñ
 posse in Romana rep. tribuit: Q̄ uid Pompeio illū uenerādum & inter
 primos fecit hri: Q̄ uid illi duos Cæsares cōciliauit: Q̄ uid illum post
 suas partes profligatas in senatu retinuit: Q̄ uid Octauiano ad imperiū
 illum tribuit adiutorē: Q̄ uid per tot sæcula nomen eius summa cū ue
 neratione recolere facit: Certe linguæ facundia: & ad iusti & æqui studia
 persuadenda p̄mptissima. In quo si perseuerasset. Si philippicas inimica
 mente & uindictæ studio ad infamiam Marci Antonii sempiternam nō
 edidisset: nunq̄ p̄fecto proscriptis inter ciuiles ardores & turbines fuisset
 annumeratus: nunq̄ carnificū gladiis fuisset expositus. Ita quem lingua
 bñ frenata ad summos honoris gradus: & sibi ip̄i qui obtinuit antea uix
 optabiles euexit: illū eundē effrenis facta subuertit: prostrauit: & carnifi
 cibus tradidit obrūcandum. Dies me deficiet: si quos fructus bonos bo
 na: quos item malos mala lingua inter hoīes pariat afferre uoluero. Cer
 to certius est respublicas Regna: Reges bñ moratæ linguæ beneficio au
 geri: conseruari & p̄manere. Iniuriose autē linguæ uicio: quæ uel supbia
 effertur: uel ligat̄ avaritia: uel libidine sordet: oēm publicam & priuatā
 rem p̄cipitari notissimū est. Vidisti priuatas domos lingua castigata præ
 sertim in foeminis pace iocundissima p̄frui. Vide cōtra ubi sit nurus lo
 quax: ubi foeminæ rixosæ: domū non posse cōsistere. Fr̄um nondū cōiu
 gatorum charitas rarissime uiolatur. Mōstrum est nondū uxoratos fr̄es
 diuidere

diuidere substantiā & habitare sepatim. Contra ubi uxores duxerūt pro miraculo est illos simul hītare diutius. Quid hoc efficit? nisi linguā muliebris immoderata loquacitas? Vultis o uiri domos uestras a iurgiis & a rixis tranquillas? Ante oīa uestram cōpescite linguam: deinde uxorū loquacitatem comprimite. Tales uobis erunt filii: tales famuli: quales lingua uestra & uxorū uestrae habere uoluerit. Vultis o ciues qui ad clauū reip. in puppi sedetis uīas resp. esse foelices? Adhibite publicis cōsiliis linguas castigatas & castas. Fluēuat antea senatus q̄ ciuitas. Sed ne uos diutius per saecularia circūducam. Quid ampliavit: quid gloriosam effecit monachorū uitam: nisi lingua dei per assiduas orōnes: & proximi utilitatem: per prædicationes & monita personās idēfesse. O Dominice in quo potissime tuā uitā imitatores ualere exhortatus es? Tu quid egisti? Hereses lingua: & idēfessis sermonibus persecutus sum: Fratres meos intentos esse uolui malis heresibus extirpandis: puritatem fidei catholicæ prædicandæ tuendæ: & rationibus defensandæ. O Francisce qui tantis uirtutibus claruisti: ut uexillum triumphantis Christi tuo corpori portares in sculptum. Quid tibi postq̄ mēte es in melius cōmutatus fuit maximæ curæ? Quid potissimum egisti: postq̄ stigmata dñi Iesu in corpore tuo circūportare mœruisti: quid fratres tuos agere uoluisti? Ego semper dominum Iesum Christū: & prīs eius beneficia populis prædicaui: nusq̄ ab hoc studio me retraxi: a uibus etiā & quadrupedibus: immo & maris piscibus: ore meo dei magni beneficia enarraui. Non solum hereses persecutus sum: sed etiā penitus a fide Christi alienos adiui: & coram illis intrepidus euangelii ueritatem prædicaui. Postq̄ corpus laboribus effœtū: & in edia cōsumptum est: Christi uulnera in me suscepi: quia ambulare non poteram: studui circūferri: & linguam & quæ mihi sola erat integra in dei laudibus enarrandis semper exercui: semper docui euangelii ueritatem. Et in extremo uitæ constitutus a prædicatione cessare non potui: Fratres meos ad uoluntariæ paupertatis studiū animaui. Qui ut prædicādi gratiam a domino assequerētur: eos assidue prædicare præcepi hac potissimum rōne: ut in prædicatione quam facerent: casta & examinata eorum eloquia essent ad utilitatem & ædificatiōem populi: cui uirtutes & uitia: poenā & gloriam: cum sermonis breuitate per fratres meos prædicari mādauī. Qm̄ uerbum abbreviatum fecit dominus super terram. Nulla esset abstinētia uirginum: Nulla perseuerantia cōfessorum: Nulla constantia martyrum: nisi fuisset prædicatio apostolorum. Fidē Christi linguæ ministerio: seminandam: purgandam: alēdam: retinendam:

defendendam: & perpetuo conseruandam spiritus. s. ab initio prauide-
rat: & iccirco in igne lingue figura potissimum uoluit apparere: ut qui
labia Esaie prophete calculo ignito de altari sumpto per angelum pur-
gari mandauerat ad prophetiam: suo etiam splendore & feruore ad euā-
gelii ueritatem illustraret: hac die qua repleti sunt omnes discipuli Iesu
spiritu. s. & coeperunt loq uariis linguis: prout spiritus dabat eloqui illis
euāgelicam ueritatem per quam in psalterio decem chordarum omnis
ecclesia iustorum de suo & redemptori nostro domino Iesu Christo
psallat semper. **AMEN.**

Marci Vigerii Saonensis ordinis minorum Tituli Sanctæ Mariæ Trans-
tyberim presbyteri Cardi. Senogallien. Decachordum Christianū finit.
Quod Hieronymus Soncinus in Vrbe Fani his caracteribus impressit
die. x. Augusti. M. D. VII. Sacræ Theologiæ magistris Guido de Sancto
Leone & Francisco Armillino de Serra comitum eiusdem ordinis
Correctoribus.

Braam cur exultauit ut uideret diem christi iesu.	car. lli. Z.
Abbreviatio dormitiōis christi magna cū rōne facta.	c. ccxviii. K.
a Absq; synagogis facient uos: quid sibi uelit.	car. cxlvi. B.
Acetū cur dño iesu in cruce sitiēti sit datū in potū.	car. ccix. B.
Accntia panis & uini cur christi corpi iherere nō possint.	c. cxx. S.
Accidentis quæ sit ultima ratio: & primum substētaculum.	car. cxxi. V.
Accidentia non habere secūdam naturam perleitatē tertii modi quīs habeāt primam secundam & quartam.	car. ccxxxi. N.
Accipite & comedite: quid sibi uelint.	car. cxixiii. O.
Accipite eum uos: quid sibi uelit.	car. clxxiii. C.
Accusationis coram pilato contra iesum factæ apparatus.	car. clxxiii. F.
Accusationes contra Iesum aperte ostendi confictas.	car. cxc. R.
Ad annam primum cur ductus sit dominus iesus.	car. clx. Y.
Adduco eum uobis foras cur dixit pilatus.	car. clxxxiii. K.
Ad hoc ueni in mundum: quid sibi uelit.	car. clxxv. S.
Adhuc modicū tēpus uobiscū sum cur dixerit dñs iesus.	car. cxxxii. L.
Adiuuro: qd significet/ & iuramēti a Caypha p̄stiti interptatio.	car. clxvi. B.
Adorationis apparatus.	car. liii. X.
Adorationis p̄paratio strictim collecta.	car. lxix. G.
Admonitio iudicibus utilis.	car. clxxiii. G.
Ad quid uenisti: quid sibi uelit.	car. clvi. H.
Agonie domini iesu ueritas.	car. ciii. K.
Agni in holocaustum oblatis lege purgationis ratio.	car. lxxix. G.
Alios saluos fecit quo sensu dictum sit.	car. cxcix. Q.
Alchimistarum stultitia.	car. ccxxix. D.
Alchimistæ cur nūc ad astrologiā/ nūc ad nigromatiā se cōuertāt.	car. ccxxix. G.
Amen ueritatem significare tripliciter.	car. cxvi. T.
Amari a domino iesu christo quantum profit.	car. cxxxvii. G.
Amoris ueri studia & beneficentia.	car. ccxxxv. L.
Amoris indicium certum.	car. cxlii. I.
Amoris diffinitio.	car. cxliii. N.
Amē dico tibi/ hodie mecum eris in paradiso expositio.	car. cciiii. N.
Amodo filiū hoīs in dextra uirtutis dei uidēdū: qd sibi uelit.	car. clxvii. F.
Ancillam cur se dixerit regia salutatione honorata.	car. xxvi. G.
Angelorum scientia/ ut sit nostra sublimior & certior.	car. iiii. E.
Angelus cur nomē unius chori & simul oīum ordinū spūum btōꝝ sit.	c. iiii. G.
Angelus gabriel cur missus sit ad uirginem.	car. v. K.
Angeli quomodo descendant corporea effigie tecti nō adiuti.	car. xvi. C.
Angelum corporis beneficio egere ad mouendum corpus in qua est debilitate	

imaginatiue asseritur.	car. xvii. D.
Angelus cōfortans dominum iesum in agonia positum.	car. cliii. S.
Angeli semp boni sūt/ & uere opant: demōes falsi sūt & false opāt.	c. clxxix. H
Angeli angelos/ & aīa aīas per seiplos plenā intelligunt.	car. clxxxii. Y.
Angeli non plene deum intelligunt.	car. clxxxii. Z.
Animam hominis non esse personam.	car. cxxxi. S.
Annūciatiōis mysteriū ienarrabile eē & icōprāhēibile oī creatā mēti.	car. iii. A.
Annūciationis festū diem esse colendissimū ab hoibus & angelis.	car. iii. B.
Annunciationi cur succedat natiuitas saluatoris.	car. xxvii. T.
Annūciationis festiuitas cōcinens missioni spiritus sancti.	car. ccxxvii. O.
Ante faciē oīum populorū xpm paratū salutare cur dixerit symeō.	c. lxxxviii. B.
Ante diem festum paschæ cur iesus discipulos moneat.	car. cxii. A.
Anne oratio ad conspiratos in iesum.	car. clxiii. Q.
Antipodes nullos esse etiam si terra rotunda sit/ & maxima ex parte cœlo: idest aere circūsepta.	car. ccxx. Q.
Apostolos duodecim cur scribat euangelista ultimam cœnam cœnauisse cum domino Christo.	car. cxvi. Z.
Apostolorum modestia.	car. cxxx. Z.
Apparatus siue distributio quæ passionem antecedunt.	car. cxi. Y.
Aquam in peluim mittere iesum: quid sibi uelit.	car. cxiii. K.
Architophel figurā egisse pontificum in captura iesu.	car. clvi. F.
Aries abraæ christi humanitas.	car. ccvii. O.
Aries figurās eucharistiæ sacrm secūdū efficiētē causam.	car. cxxvii. I.
Articuli heresum grecorum.	car. ccxxxvii. Y.
Asino cur potissimum infederit dñs iesus palmarum die.	car. xciiii. A.
Ascendere & descendere: quid sit.	car. ccxx. S.
Ascēdēs dñs eleuat ab angelis nō ad auxiliū: sed honoris grā.	car. ccxxiii. E.
Ascendit deus in iubilatione declaratio.	car. ccxxvi. N.
A temetipso hoc dicis cur iesus interrogauerit.	car. clxxiii. I.
At illi magis clamabant astute.	car. cxcii. E.
Audi filia & uide &c. quid sibi uelit.	car. lxii. K.
Aue conuenientissime mariæ ab angelo dici.	car. xviii. H.
Augumenti christi manifestationis indicium.	car. cxxxviii. R.
Aurū a magis oblatū: Thus & myrrhā cur uirgo mī debeat accipe.	c. lxxiii. D.
Aue rex iudeorum cur christo dixerint romani milites.	car. clxxxix. Q.
B	
Baptismi grā licet sit prima in ordine nō tñ in pfectione meriti.	car. cxxvii. F.
Barbæ nascētis tēpus: & augmenti status & decrementi.	car. lxxviii. B.
Benedictionem opere constare.	car. xix. K.

Beneficentiæ lex & ius.	car. lxxxvii. X.
Bethphage: quid significet.	car. xcii. Q.
Bñdictio Magdalenæ & Mariæ a christo data ascensionis tēpore.	car. ccxxiii. K.
Benedictus & benedicere: quid sit.	car. xcvi. H.
Beate steriles &c. quid sibi uelit.	car. cxcv. Y.
Bethania exisse dominum iesum ascensurū quomodo itelligi debeat pro Lu- cæ euangelistæ concordia in seipso.	car. ccxxii. D.
Benedictio matri data a domino iesu christo.	car. ccxxiii. H.
Benedictio materteris suis data a domino iesu ascensuro.	car. ccxxiii. I.
Bonos angelos non fīcte agere neq; male operari.	car. clxxvii. G.
Bouem & Asinum inter quos natus est iesus latrones inter quos crucifixus est designasse.	car. cxcv. C.
Blasfemia triplex a ptereuntibus contra dñm iesū crucifixū dicta.	car. cxcix. P.
Blasfemia duplex latronis pendētis a sinistra dñi Iesu crucifixi.	car. ccii. E.
Blondi forliuensis narratio decreti de pcessionē spūs sancti.	car. ccxxxviii. D.
C	
Canticū Mariæ uirginis sublimius cātico Mariæ sororis Moyfi.	car. xvi. A.
Cātico mariæ ostendit eam nō fuisse de filii passione lamētatam.	car. cix. M.
Calicē bis in ultima cœna a christo porrectum fuisse discipulis.	car. cxviii. I.
Causæ primæ in agendo efficacia.	car. cxix. Q.
Calicem a se transferri cur christus orauerit.	car. cxxxi. G.
Charitatē seruādā cur in ultima cœna dñs iesus totiēs iterauerit.	car. cxlii. K.
Causam & occasionem dare: quid distet.	car. cxlyi. D.
Capturi iesum unde retrorsum abierunt & ceciderunt.	car. clvii. L.
Captura & alligatio domini iesu.	car. clix. X.
Cayphæ domum congruere perduto iudeorum consilio.	car. clxiii. O.
Cayphæ adiurantis astutia.	car. clxv. A.
Cayphas ad interrogandum iesum: unde surrexit.	car. clxv. Y.
Carnifices cur milites dixerit euāgelista.	car. cxcviii. L.
Cayphæ interrogatio primæ suggestioni concordat.	car. clxix. M.
Calamo spōgia alligata cur potauerint dñm iesum christum.	car. ccx. E.
Cœnauisse cū dño iesu ultimā cœnā cur euāgelistæ n̄ scribāt matrē eius.	cxvi. Y.
Cedron cur dominus transierit ante passionem.	car. cl. R.
Cœlestium terrestrium & infernoꝝ genua domino iesu flecti.	car. lviii. T.
Cereos accēlos cur circūferamus purificatōis solēnia celebrātes.	car. lxxvi. C.
Centri ratio declarans: quid sursum: & quid deorsum.	car. ccxx. R.
Cœli quomodo aperiantur.	car. ccxxi. X.
Cœli nubes angeli.	car. clxvii. H.
Christianas ueritates lumine naturali solo non posse discerni.	car. xli. G.
Chriianas ueritates q̄re nulla creatura ppria uirtute possit itelligere.	car. xli. H.

Christus nascens cur matrem nullatenus læserit.	car. xlvii. I.
Christus quid significet.	car. lxxxiii. F.
Christum in eucharistia corporeo modo non locari.	car. cxxi. A.
Christus scdm hoïem q̄ rōne se pntē exhibeat spēbus eucharistia.	car. cxxiii. I.
Christus p quos: qbus: qbus de causis & quotiēs sit traditus.	car. cxxvi. A.
Christiani hominis officium & ratio.	car. cxlii. L.
Circūcidit̄ iesus: ut per oīa mēbra passus ostendat̄.	car. li. X.
Circūcisio quid sibi uelit auctore paulo.	car. li. Y.
Circūcisio duplex ex littera Pauli.	car. lii. A.
Circūcisio cur per circuitum fiat.	car. lii. B.
Circūcisio carnis quid præferat.	car. liiii. E.
Circūcisionem primi concilii decreto abolitā.	car. liiii. G.
Circūcisionem dei decreto abolitam.	car. lv. H.
Circūcidi cur uoluit dominus Iesus.	car. ly. I.
Circūcidendo & baptizando cur nomina dentur.	car. lyi. M.
Circūcisionis solēnia recte subsequi epiphania festiuitatē.	car. lix. V.
Circūcisio cur in uirilibus sit instituta.	car. li. V.
Cibi triplices animæ circūcise apponendi.	car. liii. D.
Cibi & potus in regno dei: qui sint.	car. cxiii. G.
Citius fieri: quid uoluerit Iesus.	car. cxxxi. H.
Clarificatus ē filius hoīs: & deus clarificatus ē i eo: qd sibi uelit	c. cxxxii. K.
Clementia dei in comparabilis.	car. xcix. P.
Chlamidem coccineam: coronam spineam: arūdineum sceptrum: cur mili- ti dederit uerberato Iesu.	car. clxxxviii. O.
Cognitionis gradus inter Mariam & Helisabeth.	car. xxiii. Q.
Conceptus uirginis ab aliæz foeminae cōceptibus dīa.	car. xlyi. C.
Conceptus & natiuitatis dñi Iesu difficultatum solutio.	car. xlix. R.
Corpus amplissimum loco non claudi.	car. xlviii. M.
Corpus locum nō occupare necessario omnino.	car. xlix. N.
Corpus minus per plura maiore se longe diffundere.	car. cxxii. C.
Corpus xpi & sāguis sub accntibus panis & uini qūo cōtineant̄.	c. cxxii. D.
Corpus christi nō oīno fuisse ligatū lege alioz corpore.	car. cxxii. E.
Corpori dñi Iesu quæ græ sint cōcessæ in ultima cœna.	car. cxxii. G.
Corpus & sanguinē dñi Iesu rem eē in sacro: & signum.	car. cxxvi. B.
Corpus christi qua ratione.	car. ccxxi. V.
Concilium Primum.	car. liiii. F.
Cohors quot milites habeat.	car. cliiii. T.
Cohors romanorū militū cur armata sit ad capiēdū Iesum.	car. cliiii. V.
Consilium a quo dari possit: & quid sit.	car. clx. Z.
Cōsiliū iniisse iudeos bis apud Cayphā in captura dñi Iesu.	c. clxiii. N.

Concordia trium euangelistarum sup Petri negatione.	car. cxxxiii. N.
Conscientiæ ratio.	car. lxxiii. G.
Côcordia euāgelistarū de hora crucifixiōis/ & mortis dñi iesu.	car. ccx. H.
Côcordia euāgelistarū de iumēto: sup quo dñs accessit hierlē.	car. xciii. S.
Commendationis locus maxime attendendus.	car. lxxxiii. H.
Columbi oblatis lege purgationis ratio.	car. lxxviii. I.
Condolentiæ/ & tristitiæ ratio.	car. cv. R.
Colūna ignis figurans eucharistiæ formam.	car. cxxvii. M.
Commouit populum. & c. dictum amphibologice.	car. clxxxv. T.
Constāter accusātes iudei nō scdm̄ uirtutē fortitudinis.	car. clxxxvi. B.
Côturbatus ī sua exercitatiōe dñs iesus: q̄te & quō fuerit.	car. xciii. Q.
Cōfidit ī deo. ipudētissime dictū a carnificibus cōtra iesum.	car. cc. S.
Confidit in deo. quo sensu dixerint pontifices iudeorum: cōtra domi- num iesum crucifixum.	car. cc. T.
Consumatum est. quid sibi uelit.	car. ccx. F.
Colūba emissa a Noe spūs. s. missione ī spē colūbæ p̄sagiuit.	car. ccxliiii. A.
Cogitatiōes ex multis cordibus uirgini reuelatæ passionis t̄pe.	car. cx. X.
Creaturæ irrationales cur sint tenebræ.	car. xl. Z.
Creticorum dierum ratio.	car. lxxvii. S.
Creata uirtus un̄ in agēdo differat ab increata.	car. cxix. P.
Credendorum secundū catholicam fidem prima ratio.	car. cxxxiii. R.
Credenda a christianis.	car. cxxxv. X.
Creata melius & uerius eē in deo/ quam in se ipsis.	car. clxxxiii. E.
Creatura cur resuscitare non possit.	car. ccxvi. Y.
Creari posse aliquid quod æternum sit.	car. cxx. R.
Crimina contra iesum conficta.	car. clxiii. R.
Crudelitas horrenda nimis.	car. lxxv. X.
Crucis domini iesu magnitudo & affixionis modus.	car. cxcv. D.
Crucifixores domini iesu fuisse quatuor.	car. cxcvi. E.
Crucifixores carnifices domini iesu fuisse quatuor.	car. cxcviii. M.
Crucem nō fuisse magnæ proceritatis: ut nostri asserunt.	car. ccx. D.
Cur aquæ administratione dñs iesus exemplum humilitatis potissime executus est.	car. cxiii. Q.
Cum exercitu Herodes cur iesum acceperit.	car. clxxxvi. C.
Cū obduxero cœlū nubibus: dcm̄ Noe cōpletū ī cruce xp̄i.	car. ccvi. M.

D

Dauid Mariæ progenitorem merito describi.	car. xv. Y.
Damasceni expositio de processione spiritus sancti.	car. ccxxxix. F.

Damnati quomodo uolunt bonum.	car. ccii. F.
Dabit ei dominus sedem patris sui.	car. xxi. T.
Decies centena milia hominum ī expugnatione iudeæ occisa: nonagita septem milia capta.	car. lxvi. X.
Decretum florentini concilii sup controuerſis græcorum/ & latinorum de fide/ & moribus.	car. ccxxxviii. E.
De uoluntate dei: naſci ſcientiam contingentium.	car. xciii. T.
Deſiderio deſideraui. &c. quid ſibi uelit.	car. cxvii. B.
Deſideriū Simeonis complementum.	car. lxxxvi. P.
Deo nullam hominum maiestatem poſſe comparari.	car. vi. O.
Deus cur ſignificare dicat/ actu opans: & quō hoc itelligi deat	car. vi. P.
Deus quomodo dicatur ignis eſſe comburens.	car. vii. S.
Deus eſt: quo maius cogitari non poteſt.	car. viii. V.
Deus quid ſit: creaturā capere non poſſe.	car. viii. X.
Deus eſt ſpera intellectualis.	car. viii. Y.
Deus quomō quali centrum in ſpera ſe habeat.	car. ix. Z.
Deo nihil eſſe facilius factu uel difficilius.	car. xxv. T.
Deus cur ſtatim ſe angelis ab initio non plene oſtēderit p propriā ſub- ſtantiam agnoſcendum.	car. xxxiii. Y.
Deum accedendum adorationis gratia.	car. lix. Z.
Deum cur timere debeamus.	car. cxl. B.
Deum p ignaros & ipios/ aliquā futura p̄dicere & pia.	car. clx. A.
Deum hēre filium: nō eſt alium deum eē/ q̄ unicum.	car. clxvi. C.
Deus meus: deus meus: ut qd dereliq̄ſti me: qd ſibi uelit.	car. ccxii. N.
Deum quid eſſe/ p̄ſupponere debeamus.	car. ccxxxii. X.
Deus cur ſēp itelligat oīa ſine errore/ & ſine fatigatione.	car. ccxxxiii. B.
Dei nomina decem.	car. ccxxxiii. C.
Deum eſſe & patrem & filium.	car. ccxxxiiii. H.
Dæmonum atteſtatione cur dominus recuſaret.	car. xcvi. N.
Deſpōſatā eē Mariam ſine mēda: ſaluo p̄poſito uirginitatis.	car. xv. V.
Depoſuit Ieſus potentes de ſede: exaltatus in Cruce.	car. ccvi. G.
Dextera uirtutis dei quæ ſit.	car. clxvii. E.
Dexteræ dei digitus expoſitio.	car. ccxxxv. O.
Dii gentium/ cur acceſſerint ad ſuos adoratores.	car. lix. Y.
Dilexit X̄ps ī fine ſuos/ qui erāt ī mūdo: qua rōe deū ſit.	car. cxii. B.
Dilectio ab homine chriſtiano/ qualis tenenda ſit.	car. cxliii. M.
Dicent montibus &c. quid ſibi uelit.	car. cxcv. Z.
Dimitte eis: pro quibus dictum ſit.	car. ccii. C.

Diffipata p passionem & mortem dñi Iesu xpi.	car. ccxyi. B.
Diffinitio resurrectionis domini Iesu.	car. ccxyii. D.
Dixit insipiens primum expositum de ministris pōtificū.	car. clxxi. S.
Dixit insipiens in corde suo/cur iterauerit Dauid.	car. cxciii. P.
Diuinā personā a creatura diffiniri proprie nō posse.	car. ccxxxii. Y.
Discipuli omnes cū suo magistro cur ultimam coenam non coenauerint.	car. cxvii. A.
Dolorem ī partu Maria sentire non debuit.	car. xx. P.
Doloris & tristitiæ differentia.	car. ci. D.
Doloris causā.	car. ci. E.
Dolor realis/& imaginarius.	car. cii. F.
Doloris imaginatione nascētis origo & ratio.	car. cii. H.
Dolorum xpi numerosa acerbitas.	car. cii. I.
Dolores dñi Iesu in passione strictim recensiti.	car. ciii. N.
Dolores imaginati a sancta Virgine passionis tpe īstāte.	car. cvii. G.
Dolor/& gaudium excellens:cur interimant.	car. ccv. A.
Doctrina sine scientia profitentium falsitas.	car. clxxix. L.
Donec/nō semper sonare post futuz.	car. cxviii. C.
Dona domini Iesu maxima.	car. cxliii. O.
Dormientes discipuli:quid significet.	car. cli. B.
Dormite/& requiescite:quod scribit Matheus/& Marcus:ironice dictum a domino.	car. cliii. Q.
Dos gloriosi corporis a deo est:usus ab hominis uolūtate.	car. xlix. O.
Dos subtilitatis:quid sit.	car. cxlix. P.
Dotibus corporis gloriosi singulis dominum Iesum Christum sigillatim usum in uia.	car. cxxii. F.
Duodecim legiones angelorum:cur dominus Iesus dixit:& cur plusq̃ duodecim sine determinatione.	car. clyii. O.

C

Ecce helisabeth:probatio confirmationis est ab exemplo efficacissimo & accomodatissimo.	car. xxiiii. P.
Ecce stella quam uiderant:quid sibi uelit.	car. lxi. E.
Ecce rex uester:quid sibi uoluerit.	car. cxcii. I.
Ecce filius tuus quomodo uerum fuerit Ioannem ostendendo.	car. ccviii. T.
Ego sum uia/ueritas/& uita:tribus uirtutibus theologicis satisfacit.	car. lxxxix. E.
Ego ī prē:& prē ī me ē. quid sibi uelit.	car. cxxxv. T.

Ego palam locutus sum &c. quid sibi uelit. car. clxi. E.
 Ego semper docui in synagoga: quid sibi uelit. car. clxi. F.
 Ego ad hoc natus sum: quid sibi uelit. car. clxxv. O.
 Embrionis formatio. car. xliii. M.
 Elemosyna quomodo & de quibus fieri debeat. car. lxx. P.
 Emendatum ergo: cur dicit Pilatus. car. clxxxviii. L.
 Aequalitas oimoda diuinæ psonarū secūdū pfectionē. car. ccxxviii. V.
 Ergo rex es tu: quid sibi uelit. car. clxxv. N.
 Error qua uia ad intellectum ueniat. car. clxxxi. R.
 Erat lux uera &c. cur dixerit euangelista. car. xli. E.
 Esurientes replentes bonis per crucem dñi Iesu. car. ccvi. H.
 Et gloriam plebis tuæ israel: quid sibi uelit. car. lxxxix. F.
 Aeternam uitam quomodo det Christus. car. cxxv. Q.
 Euangelium Ioannis recte post tria euangelistarum uolu-
 mina in lege conscribi. car. xxix. B.
 Euangelistæ affirmant uera: enunciant falsa a uero non
 discedentes. car. lx. B.
 Eucharistiæ sacramento aliter est pñs deus & caro
 Christi q̄ aliis rebus. car. cxxiii. K.
 Eucharistia quot signa quot ue res i se contineat. car. cxxv. T.
 Eucharistiæ excellentia sup oia ecclesiæ sacramenta. car. cxxvi. E.
 Eucharistiæ excellentia secūdū efficiētē causam. car. cxxvii. G.
 Eucharistia sola cur domini uerbis: reliqua uero sacramenta uerbis
 humanis conficiantur. car. cxxvii. H.
 Eucharistiæ secūdū formā excellētia incōprehensibilis. car. cxxvii. L.
 Eucharistiæ exempla secundum partes illā itegrātes. car. cxxvii. N.
 Eucharistiæ excellētia secundum permanentiam. car. cxxviii. P.
 Euangelistæ cur non penitus idem: & cur non singuli omnia
 scripserunt. car. cxxxi. C.
 Euangelistarum concordia de loco orationis & captura
 domini Iesu. car. cl. V.
 Euangelistarum concordia super instrumento quo potatus est
 Iesus in cruce. car. ccx. C.
 Euangelistarum concordia sup secundo examine. car. clxiii. M.
 Euæ ruina reparationis operi quomodo respondeat. car. clxx. Q.
 Exemplaria in mente artificis longe distare ab ideis. car. xxxix. T.
 Ex uoluptate carnis: & ex uolūtate uiri nasci homines secundum
 corpus: & deo secundum gratiam. car. xliii. N.

Examen tertium: quid contineat.	car. clxxii. x.
Exempla non semper esse uera semper autem debere declarare ueritatem.	car. xly. V.
Exempla ad spontaneam: & non petitā elemosinā.	car. lxxi. T.
Exinanitio domini Iesu qualis fuerit.	car. xciiii. Z.
Exinanitionis forma assumenda.	car. xciiii. B.
Exinaniuit se: quid sibi uelit.	car. c. V.
Exempla plus persuadere q̄ uerba.	car. cxiiii. P.
Exhibebit plusq̄ duodecim legiōes: quo sensu dixerit dominus Iesus.	car. clviii. P.
Ex & de præpositiōes ordinē succedentiū regē sonāt aliqñ.	car. cxviii. F.
Ex hoc non manducabo &c. quid sibi uelit.	car. cxviii. H.
Experientiam astrologos confutare.	car. clix. S.
Exultauit Mariæ spūs maxime dū stetit iuxta crucē filii sui.	car. ccv. Z.
Falsa & blaffema scripta in euangelio: nihilominus uere pieq̄ per omnia.	car. lx. D.
Falsorum testium contra Iesum conquirendorū rō.	car. clxiiii. P.
Falsi testes cōtra Iesum subornati: cur plene nō probarent.	car. clxiiii. S.
Falsitas malorū angelorum.	car. clxxviii. F.
Falsitas hominis pessima.	car. clxxx. O.
Fecit mihi magna &c. quid sibi uelit.	car. lxxxviii. Z.
Fœlicitas uiuē & patriæ.	car. cxlviii. I.
Fecit potentiam in brachio suo qñ pēdebat in cruce.	car. ccvi. F.
Fœtum assimilari parentum affectibus dum generant.	car. xxiiii. N.
Filius altissimi quando declaratus sit Iesus.	car. xx. S.
Filiæ de latere surgere quid sit.	car. lxix. H.
Filii prodigi ad patrē in euangelio uerba: qd sibi uelint.	car. lxiiii. O.
Fili o Dauid: quid sibi uelint turbæ dicentes.	car. xcy. G.
Filiæ Hierusalem &c. quid sibi uelit.	car. cix. Q.
Filiæ Hierusalem nolite flere super me &c. qd sibi uelit.	car. cxci. X.
Filius in deo unde sit uirtus.	car. ccxxxvi. Q.
Filius non est notitia neq̄ spūs. s. est amor.	car. ccxxxvi. T.
Fiat mihi nō aut̄ faciam ego: cur Maria responderit.	car. xxvi. A.
Fines terræ in manu dei: & altitudines montium cur esse dicantur.	car. lxx. M.
Fidei Christianæ prima radix quæ sit triginta ac trium dierum numerus ostendit.	car. lxxix. F.

Fidem Christi sermonibus semp & necessario adhibendā.	car. cv. T.
Fidei xpianæ fundamentum primum.	car. cxxxiiii. Q.
Fidei arbor quas partes habeat principales.	car. cxxxvi. B.
Fides & obedientia se inuicem efficiunt: & conseruant charitatem.	car. cxxxvi. E.
Fidei/spei/& charitatis/erga dominum Iesum ratio.	car. cxlvii. H.
Fidei cōmissariatus ratio a dño adducta ī testamēto.	car. cxlviii. L.
Fidei efficacia.	car. cc. V.
Fidem & gratiam a nobis conquirendam.	car. ccviii. Y.
Figura osculi iudæ.	car. clvi. G.
Figura educationis dñi Iesu ad crucem.	car. cxc. iiii. T.
Figuræ de Christo inter duos latrones ī cruce pendentes.	car. cciiii. O.
Fortitudo dei quomodo intelligat̃ esse aliqua creatura.	car. vi. N.
Fortuna inter homines unde ius acceperit.	car. x. B.
Fortuna unde ius acceptum inter hoīes teneat.	car. x. C.
Fregisse panem dominum Iesum/sacramentum conficiendo: quid significet.	car. cxix. O.
Fuit homo missus a deo. de Ioanne euāgelista couenienter dictum intelligi.	car. xxvii. X.
Fundamentum legum statuendarum/noscendarum/ & scrutandarum.	car. cxlvi. E.
Gabrielem inter seraphin esse eminentissimum.	car. v. I.
Gabrielem ex significato ostendere angelum: qui uenit ad Virginem esse eminentissimum.	car. xvi. M.
Gabrielem non adiisse uirginem alarum remigio.	car. xvi. B.
Gabrielis nomen quo docente Maria nouerit/Euangelista conscripserit.	car. xvii. E.
Gabrielem allocutum Mariam stando.	car. xviii. F.
Gabriel p tria uerba Mariæ satisfacit.	car. xxiii. H.
Gabilea prouincia cur ānuntiationi conueniat.	car. ix. A.
Gaudium Magorum pro stella reuisa.	car. lxxvii. C.
Gauisus est ualde qua ratione Herodes.	car. clxxxv. X.
Generationis in dño Iesu duplex ratio: psona una tm̃.	car. clxvi. D.
Generationem in deo esse non ad suppetias.	car. ccxxxiiii. E.
Generationem primo esse a spiritu: & per spiritum.	car. ccxxxiiii. F.
Generationem a deo remoueri non posse.	car. ccxxxiiii. G.
Generatio dei ab itellectu est: sed non sine uoluntate.	car. ccxxxiiii. I.
Gethsemani uillam & uillæ hortum cur ingressus est	

Iesus capiendus.	car. cl. T.
Gladius pertransiēs cor Virginis in filii passiōe q̄s fuerit.	car. cx. V.
Gladios qui haberent in captura dñi Iesu: & qui fustes.	car. clv. B.
Gloria in excelsis deo: cur angeli cantauerint nocte natiuitatis Christi.	car. cxxxvii. I.
Gratiæ omnes fœminis gratæ: in Maria accumulata.	car. xviii. L.
Gratia plena: cur angelus ad Mariam sit præfatus.	car. xx. N.
Gratiæ septem/ Mariæ cōcessæ: & p angelū enarrata.	car. xx. O.
Gratiarum epilogus/ Mariæ ab angelo enuntiatarum.	car. xxi. Y.
Gratiæ a Simeone actæ.	car. lxxxvii. S.
Gratiæ a Iesu actæ accepto calice.	car. cxviii. K.
Gratiæ larga diffinitio.	car. cxix. N.
Gratia cur signum in sacramento esse non possit.	car. cxxvi. D.
Gratia a mundo miseræ eximit homines.	car. clv. Z.
Græcos supbiæ spū scismaticos: mox hæreticos effectos.	car. ccxxxvi. V.
Græci unde se diuiserunt ab ecclesia latina.	car. ccxxxvii. Z.
Græcos ter decies hæresibus suis renūtiasse/ & recidiuasse.	car. ccxxxvii. A.
Græcorū excusatio de hæresi/ circa spū scti p̄cessionē.	car. ccxxxvii. B.
Græcorū hæresis cōfutatio excusationis.	car. ccxxxvii. C.
H	
Hebrei unde diuisi/ & binomii.	car. lxxxix. C.
Hedi p peccato oblatis: quid sibi uellent.	car. cxciii. O.
Herodis redargutio.	car. lxiiii. Q.
Herodis poena p perfidia.	car. lxv. T.
Herodis astutia inconsulta: dum responderet Magis.	car. lxvi. Z.
Herodes ad quem scribitur Iesus missus/ q̄s fuerit.	car. clxxxv. V.
Herodis interrogationes præsumptæ.	car. clxxxvi. Y.
Herodi cur Iesus non responderit.	car. clxxxvi. Z.
Herodes cur remiserit Iesum ad Pilatum.	car. clxxxvii. H.
Hæredes domini Iesu qui sint.	car. cxlix. P.
Hæretica assertio nō facit hæreticū: sed p̄tinatia asserēdi.	car. ccxxxix. G.
Hæretici completa diffinitio.	car. ccxxxix. H.
Hæsitatio discipulorum qualis fuerit in ultima cœna.	car. cxxx. Y.
Hydria farinæ/ & lecythus/ dei figurans Eucharistiæ indeficientiam & p̄manentiam.	car. cxxviii. Q.
Hieronymi origenis/ & Dyonisii concordia: sup tenebris inductis passionis tempore.	car. ccxi. L.
Hypocritas xp̄ianos Herode esse longe deteriores.	car. lxy. S.

Hypocritarum falsitas.	car. clxxx. M.
Hoc erat in principio apud deum: cur dicat Euangelista.	car. xxxvi. K.
Hoc erat in principio apud deum. quid sibi uelit.	car. xxxvii. O.
Hoc est corpus meum. quid significet.	car. cxxv. Z.
Hodie mecum eris in paradiso. quomodo sit impletum.	car. cciiii. P.
Homo de Virgine natus: non est filius spiritus sancti.	car. xlyi. B.
Honoris affectus rapidissimus.	car. lii. C.
Honore & beneficentie studiū/ cui & cur maxime debeamus.	car. c. X.
Homines quid maxime querere debeant.	car. clxxxi. V.
Hora uestra/ & potestas tenebrarum. quid sibi uelit.	car. clyiii. R.
Hora uestra: quo sensu dixerit dominus Iesus.	car. clx. V.
Hominis formatio & confirmatio p septenarium numerū.	car. lxxvii. X.
Humanum uerbum in hoc mundo secundum legem comunem: cur legitimum/ & perfectum esse non possit.	car. xxxi. M.
Humilitatis domini Iesu inditium.	car. xciii. V.
Humilitatis utilitates.	car. cxiii. O.
Humilitatis amplectende ratio potissima.	car. cxvi. X.
I	
Ianua paradisi a domino Iesu aperta quæ sit.	car. ccxxi. Y.
Iam uos mundi estis. &c. quo sensu dixerit dñs Iesus.	car. cxli. D.
Ideoq; quod nascet ex te. &c. ex pmissis ifert ut conclusio.	car. xxiiii. M.
Idæas artificū mētibus necessarias: sed dei mēti maximæ.	car. xxxviii. S.
Iesus nomen datum saluatori ex officio.	car. xx. Q.
Iesum habuisse tria uerba in hac uita.	car. xxxv. D.
Iesus primo conceptionis momento plene formatus: cur p nouē mēses in utero steterit Virginis.	car. xlv. X.
Iesus p præterito/ quomodo cōueniat filio Virginis.	car. lyi. P.
Iesus p rei emergentis merito dictus Virginis filius.	car. lvii. Q.
Iesus futuri expectatione merito dictus Virginis filius.	car. lviii. R.
Iesus nomē: quādo & unde cœperit celebrari.	car. xcvi. M.
Ignis inferni cur non extinguatur.	car. viii. T.
Ignorantia prima radix in uoluntarii.	car. xci. M.
Ignorantia quando non excusat operantem.	car. xci. N.
Ignorantia quæ punienda: & quæ non.	car. cxlvi. F.
Ignorantiam iudeorum ad patiētiæ rationem adduci a dño Iesu coram apostolis: non ad excusationem culpæ.	car. cxlyi. G.
Ignorantia carnificum dñm Iesum crucifigentium.	car. cci. Y.
Ignorantia affectata unde proueniat.	car. cci. B.

Imperfectum meum uiderunt oculi tui: Et plurimum quæ sequuntur ratio.	car. lxxi. R.
Imaginationem doloris uerum dolorem parere.	car. ciii. L.
In principio Genesis nō sumi ut in principio Ioānis euāgelii.	car. xxix. C.
In Te.	car. xxiii. L.
In principio creauit deus coelū & terrā: quid significet.	car. xxix. D.
In principio erat uerbum: quid significet.	car. xxix. E.
Incarnationē cur deus distulerit usq; ad Mariæ tēpora.	car. xiii. P.
Incarnationis uerbi dei notitiam: quam Adæ peccato perdiderūt homines per fidem recipiunt.	car. xlii. L.
Incarnationis filii dei ratio potissima.	car. c. T.
In propria uenit: quid significet.	car. xlii. K.
Intentionis Ratio.	car. lxxiiii. I.
Inuoluntarii actus duas tm̄ radices habere possunt.	car. xci. L.
Inuolūtarii per ignoratiā dīa ab inuolūtario per uiolētiā.	car. xcii. P.
Indolentia stoicorū abiicienda.	car. ciii. Q.
Inconditæ præ tristitia uocum.	car. cix. L.
Indulgēdum humanæ fragilitati exēplo dñi Iesu.	car. clii. I.
Interrogatio Annæ de discipulis & de doctrina q̄lis fuerit.	car. clxi. C.
Intellectio diuina qualis sit.	car. clxxxii. A.
Inuidia inuidum humiliat.	car. clxxxvi. A.
In circuitu impij ambulāt de Pilato & de Herode ad litteram expositum.	car. clxxxvii. I.
Innocens ego sum &c. cur dixerit Pilatus.	car. cxcii. L.
Iniuriarum dimittendarū admonitio.	car. ccii. D.
Inter duos latrones cur crucifigi uoluerit dñs Iesus.	car. cciii. M.
Intellectionē siue notitiā in deo eē unā tm̄ unūq; amorē.	car. ccxxvi. S.
Infufflando cur dñs Iesus dederit Apostolis spūm scūm.	car. ccxi. L.
Ioseph adhuc robustum desponsasse Mariam.	car. xiiii. R.
Ioseph nomen Mariæ uiro accommodatissimum.	car. xiiii. T.
Ioseph patris nomen scdm̄ legem refugere nequiuisse.	car. lxxxv. M.
Ioannes cur se dilectum scribat a Iesu.	car. cxxx. A.
Ioānem tm̄ fuisse per adoptionem Mariæ filium.	car. ccviii. V.
Ioānes adoptiuus uirginis filius mystice factus.	car. ccviii. X.
Iosephi de domino Iesu testimonium.	car. cxcvi. F.
Israelite ueri qui sint.	car. xc. G.
Iudicia falsa unde nascantur.	car. xxxii. Q.
Iustitia originalis hæreditas a filio prodigo consumpta.	car. lxx. K.
Iustitia uoluit hominis redēptorē acerrime cōtristari.	car. ci. B.

Ius ad gratiam baptismo semper acquiri: non autem gratiam in adultis
sine contritione. car. cxiii. L.

Iubilare deo quibus in rebus: & quare debeamus. car. lxx. L.

Iudæ pedes cur lauerit dominus. car. cxy. R.

Iudam leuare calcaneum contra dñm: quid sibi uelit. car. cxxix. T.

Iudicioꝝ pueriores grauius peccare q̃ iudices puerse iudicātes. c. cxc. X.

Iudeorum pœna pro perfidia. car. lxxv. V.

L

Laus a quibus sit expetenda. car. lxxxiii. A.

Laus & confessio uera quæ sit. car. clxxv. P.

Lapis angularis figurās eucharistiā secūdum finem. car. cxxvii. K.

Lapidis angularis ratio in domino iesu christo. car. clxii. L.

Lapidis ad iactum cur separatus sit iesus oraturus. car. cli. Z.

Latronis dexteri confessio. car. cciii. I.

Latronis dexteri humilitas. car. cciii. L.

Latroni pio cur dominus Iesus donauerit paradysum. car. cciiii. Q.

Lauādoꝝ a xpo pedū & porrigēdi potū discipulis dispar ratio. c. cxix. L.

Lapidem a monumento cur per angelum remouerit resurgens domi-
nus iesus christus. car. ccxxi. Z.

Labores domini iesu. car. cxxxviii. Q.

Legationi quatuor afferunt dignitatem. car. iiii. D.

Legatorum partes in exponendo orationem. car. xviii. G.

Legiones plusq̃ duodecim angelorum. car. xxii. B.

Legum latorum & patrum familias utilis admonitio. car. cxli. G.

Legum condendarum causa. car. cxlii. H.

Lilium inter spinas mariæ uirginitas præter cæteras. car. xliii. S.

Lingua maximum uitæ totius inditium thuri assimilatur. car. lxxiiii. L.

Linguae igneæ forma cur tertia uisibili missione acceperit spiri-
tus sanctus. car. ccxly. E.

Lintheus a christo assumptus: quid sibi uelit. car. cxiii. I.

Liber scriptus intus & foris. car. clxxxiiii. F.

Lichostrati loco mystice sedit Pilatus dānaturus iesum. car. cxcii. H.

Loci & locati adæquationis ratio. car. cxxi. Z.

Loquela iniqua ab homine: iusta a deo. car. clxxxvii. G.

Locutus quæ est deus: & ad quos patres nostros christi passionem præ-
sagientia. car. ccvi. K.

Lucis spiritualis a lucæ corporea differentia. car. xli. D.

Lucis & luminis uigor uim & beneficentiam dei maxime mani-
festat. car. xxxix. X.

Lumen ad reuelationem &c. quid sibi uelit.	car. lxxxix. D.
Lunæ motus per septenarium.	car. lxxvii. R.
M	
Mariæ nomen decorum.	car. xvi. Z.
Mariæ ad angelum responsionis perfectio.	car. xxv. Y.
Mariam in partu ope humana non adiutam.	car. xlii. K.
Maria concipiendo non est uoluptate subrepta.	car. xliii. K.
Maria per nouem menses cur non sit grauata fœtu.	car. xlvii. G.
Mariam optimam patronam & aduocatam.	car. lxxviii. D.
Maria cur legē purgationis impleuerit quæ purgari nō eguit.	car. lxxx. L.
Mariæ matris domini dolores in cœna legali.	car. cviii. H.
Mariam a dolore non esse superatam in filii passione: sicut neq; in conceptu a delectatione.	car. cviii. K.
Mariam non desiderasse uel uoluisse absolute filium a morte liberari.	car. cix. N.
Mariam a principio stetit iuxta crucem.	car. ccv. S.
Mariam matrē dñi iuxta crucem non esse lamentatam.	car. ccv. T.
Maria suam prophetiā stans iuxta crucē uidit impleri.	car. ccv. X.
Matrem cur non a principio aspexerit & allocutus fuerit dominus iesus crucifixus.	car. ccv. R.
Mater domini illum secuta non est.	car. cl. Q.
Maria cleophæ: quomodo sit soror matris domini.	car. ccvii. R.
Matrimonii uinculum.	car. xv. X.
Matrimonii lege: quid necessario debeat uxor marito.	car. lxxxv. L.
Magnus: quid erit iesus.	car. xx. R.
Magis cur non ostendit spiritus sanctus locum natiuitatis: sicut natiuitatem.	car. lxiii. N.
Magi offerētes munera cur matrē potius q̃ filiū alloquantur.	car. lxxii. V.
Magorum petitio: & petitionis ratio.	car. lxxii. X.
Magorum oblatio liberalissima.	car. lxxii. Y.
Magos quæ ad iesum adduxerint adorandum.	car. lxxii. Z.
Magorum facultates non posse usui cedere.	car. lxxii. A.
Mare qua ratione sit dei.	car. lxx. N.
Magnanimi finis.	car. lxxxviii. Y.
Magnitudo domini iesu.	car. cxxxviii. S.
martyres in pœnis: quomodo tristes & leti esse potuerint.	car. cv. S.
maneat qua rōne xp̃s in nobis: nosq; maneamus in illo.	car. cxxiii. P.
manere in xp̃o nō sufficit: sed illū manere in nobis oportet.	car. cxli. F.
mane astabo tibi: quid sibi uelit.	car. cliii. R.

Magis timuit pilatus qua ratione.	car. cxc. S.
Manus cur pilatus lauerit ante q̄ iesum crucifigēdū daret.	car. cxcii. K.
Magnificētia dei in quo maxime splendeat.	car. ccv. Y.
Magna quæ fecit deus in uirgine.	car. ccvi. D.
Maledicta terra &c. dictū Adæ cōpletū in christi cruce.	car. ccvi. L.
Maioris ac minoris iacobi ratio.	car. ccxxv. M.
Massadæ excidium durissimum.	car. lxxvi. Y.
Membra hominis per septēnarium disposita.	car. lxxviii. F.
Mens: quid significet.	car. xxxi. H.
Mentis uitio uerbū degenerare: qñq; absq; defectu obiecti.	car. xxxii. P.
Mens plus est uerbo quam mater.	car. xxxii. R.
Mentis dei ab hoīum & angelorū mente differentia.	car. xxxv. E.
Memento mei domine declaratio.	car. cciii. K.
Mirabilia eucharistiæ: sed non incredibilia.	car. cxxiii. M.
Mirabiliū eucharistiæ possibilitatis ratio strictim cōclusa.	car. cxxiii. N.
Miracula dominum iesum mirabilius fecisse q̄ sancti fecerint uel faciant.	car. cxxxv. Y.
Miraculis deum glorificari.	car. cxxxv. Z.
Miracula christi a miraculis sanctorum differre non secūdum rem: sed secūdum modum operandi.	car. cxxxv. A.
Ministros cur pontifices & pharisei cohorti romanæ addiderint pro capiendo iesu.	car. clv. X.
Misericordia domini iesu.	car. clvi. I.
Micheas figura iesu.	car. clxxi. T.
Misericordia dei in christi cruce maxime reſerata.	car. ccvi. E.
Miracula semper fieri natura ferente.	car. ccxi. K.
Missionis diuinarum personarum regula.	car. ccxl. I.
Missio spiritus sancti temporanea triplex.	car. ccxli. R.
Missio eterna spūs sancti semper est una in oībus tēporaneis missiōibus eius: quæ nō numerant nisi in rōne termini ad quem.	car. ccxlii. S.
Missio spiritus sancti: unde dicatur æterna/uel tēporanea/uisibilis uel inuisibilis/generalis uel specialis.	car. ccxliii. V.
Missionum spiritus sancti diffinitiones summarie.	car. ccxliii. X.
Moralium purgatiuarum ab heroicis differentia.	car. xlii. N.
Mores hominum per septēnarium uariari.	car. lxxviii. E.
Modestia præcepti domini iesu.	car. cxliii. P.
Mortuos non resuscitari uiolenter.	car. ccxvii. E.
Mūdus per ip̄m factus est cur dixerit euangelista.	car. xli. F.
Munera a donantibus uerbis non extollenda.	car. cxix. M.

Mundus odiens bonos uiros: & ab illis odio habendus.	car. cxliiii. V.
Mundi intellectuales duo.	car. cxliiii. X.
Mundus miseriæ non habet proprium principem.	car. cxlv. Y.
Mutationes subito factæ in conceptu sanctæ uirginis.	car. xliii. P.
Multitudo maris & fortitudo gētiū in Esaia: qd sibi uelint.	car. lxix. F.
Multa passa sum in somnis &c.	car. clxxvii. Z.
Mulier non mater cur dixit dominus iesus matrem alloquens de cruce.	car. ccvii. S.
Multa corpora sanctoꝝ surrexisse cum dño iesu.	car. ccxx. N.
Mutationē nullā fieri in deo: dum mutat creaturas.	car. ccxlii. T.
N	
Nazaret cur annūciationi sit deputata.	car. x. D.
Natiuitatis iesu sacrm a quo & qūo discere oporteat.	car. xxviii. V.
Naboth christum prefigurasse.	car. clxix. N.
Negatio quando rationem fundet.	car. cix. P.
Neceffitas non logica: uel methaphysica/ sed moralis deum duxit ad ho minem & ad mortem crucis.	car. c. Z.
Nihil sciri ab homine uere dictum a socrate.	car. clxxxi. T.
Nouum testamētum initium habere in ioāne.	car. xxix. A.
Nominum imponendoꝝ uariæ rationes.	car. lvi. N.
Nominis decori habendam rationem.	car. lxxxii. Y.
Nō rapinā arbitratus est esse se æqualē deo declaratio.	car. xciiii. Y.
Nouiissimi diei ratio.	car. cxxv. R.
Noctu cur scribat euangelista iudam recessisse.	car. cxxxii. I.
Non qūo mundus dat/ ego do uobis: quid sibi uelit.	car. cxxxviii. N.
Nobis non licet interficere quemq̃ declaratio.	car. clxxiii. D.
Non haberes in me potestatem: quid sibi uelit.	car. cxc. V.
Nouiissime adducti duo falsi testes nō dictū sine rōne.	car. clxv. V.
Nubes cœli cum quibus ueniet dominus iesus.	car. clxvii. G.
Nube lucida cur dominus ascendēs excipiat.	car. ccxxiii. F.
Nullam pœnam esse omnino malam: sed quamlibet habere rationem boni.	car. clxxix. I.
Nullius hominis resurrectio domini iesu resurrectioni est æqui parabilis.	car. ccxyii. F.
O	
Obumbrabit tibi: quid sibi uelit.	car. xxiii. K.
Obiectum: quid significet.	car. xxxi. I.
Obscurationis in malis angelis & hoibus differētia.	car. xxxiiii. A.

Obedientiæ condimentum.	car. cxxxvi. C.
Obedientiæ fructus.	car. cxxxvi. F.
Octo circūcisionis dierum spatium quomodo capiatur.	car. lv. K.
Octonarium numerum designare iustitiam.	car. lv. L.
Oceani motus per septēnarium.	car. lxxvii. V.
Oliua misericordiam: & iustitiæ ueritatem: palma uictoriam cur ostendant.	car. xci. H.
Oliueti mōtem cur dñs ascenderit: ubi caperetur.	car. cl. S.
Oliueti mōtē cur elegerit dñs: ut inde ascēderet in cœlum.	car. ccxxii. A.
Omnia per ipsum facta sunt: quid significet.	car. xxxvii. P.
Omnis qui acceperit gladium &c. quomodo uerum sit.	car. clvii. N.
Ois qui est ex ueritate audit uocem meam: quid sibi uelit.	car. clxxv. T.
Omnipotentia dei ad quæ sit.	car. xxv. X.
Operatione unica deum efficere & conseruare.	car. xl. Y.
Operositas pacem nutrit.	car. cxl. Z.
Opera christi ostendere illum esse deum.	car. cxxxv. V.
Ordo trium terminorum quatuor primarum propositionum ioannis contemplatione dignissimus.	car. xxxvii. H.
Orationis ratio ad solum deum in die passionis christi.	car. xcix. Q.
Orationem domini iesu in horto non secūdum sensum: sed rationis motu esse formatam.	car. cvi. Z.
Orationis dñi iesu in horto conditio: quid sibi uelit.	car. cvii. D.
Oratio assidua & uera quæ sit.	car. cli. E.
Oñe cur tertio replicauerit iesus sciēs se nō esse audiēdū.	car. clii. K.
Orationem non obmittendam.	car. clii. L.
Orando dñm iesum non esse mentitum.	car. clii. M.
Orationem christi non fuisse ineptam/uel stultam/quis peteret nō ob- tinenda/uel importuna.	car. clii. N.
Orationem dñi iesu in horto fuisse exauditam.	car. clii. O.
Orationis ratio efficax semper.	car. clii. P.
Osanna qualis dictio sit.	car. xcv. F.

P

Pater meus operat' usq; modo quō intelligatur.	car. vii. R.
Pater nr̄ qui es in cœlis cur orare docēs iesus sit præfatus.	car. lxii. L.
Pater faciens opera: quis sit intelligendus.	car. cxxxiiii. S.
Pater ignosce illis: quid sibi uoluerit.	car. cci. X.
Pater in manus tuas &c. nō sui sed nr̄i gr̄a dixit dñs iesus.	car. ccxiii. R.
Patrem deum gignere filium deum: quid sit.	car. ccxxxiiii. K.

Pater in deo cur sit tm̄ unus.	car. cccxxvi. P.
Paternitas ioseph qualis fuerit.	car. lxxxv. K.
Pacis distinctio.	car. lxxxvii. V.
Pacē cum deo cur hoīes obtinuerint & nō dāmones.	car. cxxxvii. H.
Pacem cur dñs iesus relinquere se dixerit & donare.	car. cxxxvii. K.
Pax christi qualis sit/ & quomodo detur.	car. cxxxviii. M.
Pacē christi accipiētes cur turbari & formidare nō debeāt.	c. cxxxviii. O.
Pacem quæ maxime oppugnent.	car. cxliii. Q.
Pax flagitiosa non durat.	car. cxli. C.
Pacis fundamentum primum.	car. cxliiii. R.
Pacem qbus reliquerit dñs iesus: Quibus ue donauerit.	car. cxxxviii. L.
Pacē quo iure melius q̄ mūdus relinq̄t & donet dñs iesus.	c. cxxxviii. P.
Paupertati bene morate conuenire mundiciam.	car. lxxiii. E.
Partus an sit ad uitā editus: septē horæ a natiuitate māifestāt.	c. lxxviii. Z.
Palmarum solēnitatis ad presentationem cōtinuatio.	car. xci. K.
Passio christi unde incipiat secū dum rem.	car. cii. G.
Passionem dominus iesus uerissime noluit.	car. cv. V.
Passionem quomodo dñs iesus semper & oīno uoluerit: & quomodo eandem aliquo modo noluerit.	car. cvii. C.
Passionem christi ab oratione eius in horto incipere.	car. cl. Y.
Paruuli baptizati profitentur contritionem.	car. cxiii. M.
Panis uiniq; substantiam cur cum suo corpore permānere nō faciat dominus in eucharistiæ sacramento: aut aliam immittat substantiam ad illa accidentia sustentandum.	car. cxx. T.
Panis intinctus ludæ porrectus qualis fuerit.	car. cxi. D.
Patientiæ excellentia.	car. cxliiii. S.
Patientia domini iesu.	car. clxxxviii. M.
Peccatores tenebre sunt.	car. xl. B.
Peccatores a deo audiri & illi cure esse.	car. lx. C.
Peccata unde remittantur.	car. cxxvi. C.
Peccata occulta bona intētionē cōtegi posse/ imo debere.	car. clxxx. N.
Peccata non proprie esse infinita.	car. xcix. R.
Pœne filii imagine matrem dolore lacerant.	car. cvii. F.
Pœnitētiā a baptismo sumere efficaciam.	car. cxiii. N.
Penarum domini iesu acerbitas.	car. clxxi. V.
Percutere colaphis & alapis cedere: quid distet.	car. clxx. R.
Perseuerandum in studio uirtutum.	car. lxxvii. A.
Personæ diuinæ penitus indiuisæ secū dum esse & operari operationem/	

tamen extrinsecam separatim posse terminare.	car. ccxii. M.
Personæ diffinitio secundum theologos antiquos & secundum recētiore:	
Et per se completa diffinitio.	car. ccxxxii. V.
Personæ creatæ & increatæ differentia.	car. ccxxxii. Z.
Personarum tres gradus.	car. ccxxxii. A.
Persona poeticæ & oratoriæ diffinita.	car. ccxxxi. K.
Persona theologicæ unde sumatur.	car. ccxxxi. L.
Perseitatis tertii modi ratio.	car. ccxxxi. M.
Petri & reliquorum apostolorum exitus.	car. ccxxiii. L.
Petri nō uerbo sigillatim sed signo dormitio rephēsa a dño iesu. c. cli. C.	
Perfidia uel insania christianorum inexcusabilis.	car. cxxv. S.
Physicam rationem non plene ostendere duo corpora in eodem loco esse non posse.	car. xlviii. L.
Pilatus secundo nititur liberare iesum.	car. clxxxviii. I.
Pilati industria tertia pro absoluēdo a morte dñm iesū.	car. clxxxviii. K.
Pilato ultimo interroganti cur iesus non responderit.	car. cxc. T.
Pilati industria quarta pro liberando iesu.	car. cxc. Z.
Pilati industria in optione proponenda.	car. cxc. B.
Pilati secundus conatus ad liberandum dominum iesum.	car. cxcii. G.
Pilatus cur cruci iesu titulum mutare noluerit.	car. cxcvii. H.
Piscis assi partem & fauum mellis cur dominus iesus comederit ascensurus.	car. ccxxii. B.
Plausu populorum cur excipi uoluerit dominus iesus	car. xci. I.
Plorare coram deo quomodo debeamus.	car. lxx. O.
Planctus & lamentationes in dolore unde proueniant.	car. cviii. I.
Plebis natura.	car. cxc. C.
Plangebant & lamentabantur: quid distet.	car. cxciii. V.
Planete quomodo ascendant uel descendant.	car. ccxxi. T.
Possedi hominem per deum expositio.	car. lvi. O.
Postulandi ordinata ratio.	car. cxlviii. N.
Potestas tenebrarum quæ sit.	car. clix. T.
Pontifices sacerdotes duo simul.	car. clx. B.
Pontificum & phariseorum hypocrisis.	car. clxxii. Z.
Possum destruere templum dei quæ crimina cōplectatur.	car. clxy. X.
Potus christo datus in cruce quō nostræ reparatiōi rñdeat.	car. ccix. Z.
Pregnantes cur sæpe doleant: & uarie agitentur.	car. xlvii. H.
Presentationis legalis diffinitio & declaratio.	car. lxxx. M.
Presentationis legalis sumarium.	car. lxxxi. P.

Præsentationis lex a moyse quater repetita.	car. lxxxi. R.
Præsentationis executio.	car. lxxxvi. R.
Præsentationis lex.	car. lxxx. N.
Præsentationis legalis declaratio.	car. lxxxi. O.
Præsentia christi in æucharistia tota ratio.	car. cxxiii. L.
Præsidentis reip. quæ sint partes.	car. cxl. A.
Præsidentium genera in iesu captura cõmixta.	car. clv. E.
Prætereũtes blasphemãdo crucifixũ. d. q. eẽnt/ & qd sit blasphemare. cxcix. O	
Principum sacerdotum pluralitas unde sit.	car. clv. C.
Prima pilati uerba ad iudeos: qui christũ pñtauerunt.	car. clxxii. A.
Prima ratio qua pilatus uoluit liberare iesum.	car. clxxiii. E.
Prosternendo se Magi: quid sibi loquantur.	car. lxix. I.
Promissio symeoni facta: siue responsum ei datum.	car. lxxxvi. O.
Prophetiã nõ necessitasse iudã: neq; ad eã ãplẽdã se necasse.	car. cxlviii. M.
Procubuisse iesum in faciem suam: quid sibi uelit.	car. cli. A.
Prophetia de pñcio christi uenditi.	car. clv. Z.
Prophetarũ uaticinia nõ dare causam passionis dñi iesu.	car. clviii. Q.
Prophetia de responsione christi date Annæ.	car. clxi. H.
Prophetias non esse causam effectuum prophetarum.	car. ci. A.
Processionis & missionis diuinæ differentia: Et quid æterna a temporanea distet.	car. ccxli. P.
Prophetias nõ esse causam pphetarum/ sed pconia.	car. cxxix. S.
Prudentiam deo offerendam.	car. lxxiii. H.
Purificatiõis & pñtatiõis ad supiores solẽnitates cõtinuatio.	c. lxxvi. M.
Publicani humilis oratio.	car. lxxi. S.
Purgationis & pñtationis solẽnitas magna rõne instituta.	car. lxxvi. N.
Purificationis diffinitio & eius declaratio.	car. lxxvi. P.
Purgationis legem secundũ spũm a uiris esse seruandã.	car. lxxx. K.
Puer iesus cur dicatur dum presentatur.	car. lxxxiii. I.
Purã rerũ ueritatẽ hoĩes asseq nõ posse dum sunt in uia.	car. clxxxi. S.
Q	
Qualitates panis & uini/ licet sint extense in quantitate non bene substantantur ab illa in æucharistia.	car. cxxi. Y.
Quatragita p horas cur mortuis annũerari uoluerit dñs iesus.	ccxviii. I.
Quadragita horæ resurectiõis cur de tribus diebus accipiãt.	c. ccxviii. L.
Quẽ queritis cur dixerit dñs iesus cape uolẽtibus illum.	car. clvi. K.
Quæ sit missionis ratio.	car. ccxxviii. R.
Qui uenit in nomine dñi dicẽtes turbe: qd sibi uelint.	car. xcvi. I.

- Q**ui accipit siquem missero dicens dominus: qd intēdat. car. cxxix. V.
Quia de mundo non estis: quid sibi uelit. car. cxliiii. T.
Quid me interrogas: quid sibi uelit. car. clxi. G.
Quid gloriaris in malitia/ad litteram declaratum de iniquitate iudeo-
rum contra dominum Iesum. car. clxxiiii. G.
Quid fecisti cur quærat pilatus a domino Iesu. car. clxxv. K.
Quid faciā de iesu quasi per ironiā snia absolutoria est. car. cxci. D.
Quielce in terra &c. dictū Isaac cōpletū in christi psona. car. ccvii. P.
Quis missus est. car. ccxxviii. R.
Quomodo fiet istud. car. xxii. C.
Quod factum est in ipso uita erat: quid sibi uelit. car. xxxix. V.
Quod facis fac citius: ad quid dixerit dominus Iesus. car. cxxxi. F.
Reges & pontifices potius seruire q̄ imperare. car. iiii. F.
Requieuit deus die septimo/quomodo intelligatur. car. vii. Q.
Regnabit in domo iacob in æternum. car. xxi. V.
Regni eius non erit finis. car. xxi. X.
Regnū christi esse æternū aliud significare q̄ id nō h̄re finē. car. xxii. A.
Remediorum humanæ salutis ordo. car. li. S.
Regis messie uirtutes. car. lxiiii. P.
Religionem filiis a parentibus non esse prohibendam. car. lxxxii. X.
Rñsum accepisse a spiritu sancto symeonē: qd sibi uelit. car. lxxxiiii. E.
Reparationem hominis inde incipere unde ruina. car. cxii. C.
Redēptionē hoīs cur per se nō per creaturā deus opatus sit. car. c. Y.
Rubus figurās æucharistiā scdm rōnē partiū illā itegratiū. car. cxxviii. O.
Recubitus ioānis super pectus iesu qualis sit accipiendus. car. cxxx. B.
Remedium contra tentationes. car. cxlv. A.
Regnum meum non est de hoc mundo/cui interrogationi pilati
satisfaciat. car. clxxv. L.
Redemptoris nostri liberalitas. car. cxcvii. K.
Remissio iniuriæ blaffemantibus dñm iesum crucifixum. car. cci. Z.
Remissio iniuriæ pontificibus scribis & phariseis. car. cci. A.
Rempub. optimatum & popularium/quomodo unum caput ha-
bere conueniat. car. cxl. Y.
Respexisse deū humilitatē Mariæ maxime iuxta crucē stātis. car. ccvi. B.
Resurrectio: quid significet. car. ccxiiii. T.
Resurrectionis hominis diffinitio & mortis ratio. car. ccxv. V.
Resurgere proprie/nec corpus hominis/nec aīa dicitur. car. ccxy. X.

Resurrectionis fundamentum.	car. ccxvi. Z.
Resurrectionem mortuorum/qua persuadeant.	car. ccxyi. A.
Restituta per resurrectionem domini iesu.	car. ccxyii. C.
Resurrectionem dñi iesu seriem non habere succedentē.	car. ccxyiii. G.
Reliquias piscis & faui/ad quid dominus iesus ascensurus de-	
derit suis.	car. ccxxii. C.
Repleti sunt omnes spiritu sancto expositio.	car. ccxxvii. Q.
Repleti quibus sint apostoli spiritu sancto replente.	car. ccxxx. I.
Requiri quatuor ad rationem personar.	car. ccxxxii. T.

S

Sancti angeli quomodo creatorem suum intelligunt ab initio per	
speciem concreatam.	car. xxxii. V.
Sanguine puro de uirginis corpore ad loca generationis descēdente Ie-	
su corpus cur formari decuerit.	car. xlvii. F.
Salutare dei: quid sibi uelit.	car. lxxxviii. A.
Salutem cur expectarent turbæ a domino iesu.	car. xcvi. K.
Satisfactionis ius/unde confurgat.	car. c. S.
Salus proximorum proprie utilitati anteponenda.	car. cxv. S.
Sacramenta ecclesiæ in ultima cœna a christo instituta: quid ante eius	
mortem operarentur.	car. cxvii. C.
Sacramentum tantum sumere: quid sit.	car. cxxv. X.
Sumere rem & non sacramentum: quid sit.	car. cxxv. Y.
Sacræ ecclesiæ a uulnere lateris christi efficaciam nō accipere.	car. ccx. G.
Sanctam mariā interfuisse cum apostolis ascēssioni dñi.	car. ccxxiii. G.
Saluum me fac domine ad litteram expositum pro accusatoribus & iu-	
dicibus domini iesu.	car. clxxxvi. F.
Sanguis eius super nos/respōsio fuit secūdum legem.	car. cxcii. M.
Sathanam ingressum iudam: quid sibi uelit.	car. cxxxi. E.
Sciebant dæmonia illum esse christū quo sensu dictū sit.	car. xcvi. O.
Scandali diffinitio: & quid sit scandalizari.	car. cxlvi. C.
Scientia de quibus sit.	car. clxxxii. B.
Sciētie hoīum apud Aristotilem magis opinatē q̄ scite.	car. clxxxiii. C.
Scientiam a solo deo assequi posse.	car. clxxxiii. D.
Scala iacob crux christi est.	car. ccvii. Q.
Sciens quia oīa dedit ei pater in manus/qua rōne dictū sit.	car. cxii. D.
Sciens quia a deo exiuit & ad deum uadit: quid sibi uelit.	car. cxii. E.
Secundum uerbum tuum: quid sibi uoluerit.	car. xxvi. B.
Scdm uerbū tuum: qd sibi uoluerit symeon qñ hac dixit.	car. lxxxvii. T.

Senectutis bone fructus.	car. lxxxv. N.
Sedete hic/ octo tñ apostolis dictum/ & quibus.	car. cl. X.
Sermo dei in quo firmandi sunt homines.	car. cxlix. O.
Seniores in christi passione ab euāgelistis notati qui sint.	car. clv. D.
Sensus qui decipitur/ & quomodo.	car. clxxx. Q.
Semen per septem horas firmatum in utero susipientis fœmine quo modo formari incipiat.	car. lxxviii. Y.
Septénarii numeri admiranda ratio.	car. lxxvii. Q.
Sequebantur autem alii duo/ nequā/ quomodo sit scribendum & legendum.	car. cxcv. B.
Secte doctorum hebreorum.	car. clxi. D.
Sententia iudeorum de iesu qualis fuerit.	car. clxvii. K.
Sententia Herodis remissoria.	car. clxxxvi. E.
Sententia Pilati cōtra Iesum magis pmissiua q̄ diffinitiua.	car. cxci. N.
Servos esse omnes homines domini nostri iesu christi.	car. cxvi. V.
Sine ipso factum est nihil/ ad quid dixerit euāgelista.	car. xxxviii. Q.
Signum non necessario indicat signatum/ nisi sit causa uel effe- ctus eius.	car. lxi. G.
Sinderefsis ratio.	car. lxxiii. F.
Sinderefsis officium.	car. clxxvi. V.
Si diligeretis me gauderetis utiq̄/ quare dixerit iesus.	car. cxxxviii. V.
Signum cur iudas dederit.	car. clv. Y.
Si ergo me queritis: quid sibi uelit.	car. clvii. M.
Si male locutus sum: quid sibi uelit.	car. clxii. K.
Si non esset hic malefactor: quid sibi uelit.	car. clxxii. B.
Si hunc dimittis impudenter dictum.	car. cxcii. F.
Symeonis attestantis conditionem.	car. lxxxii. Z.
Symeon cyreneus cur suffectus sit ad crucē portādā post iesū.	car. cxciii. S.
Si inuירידי hoc faciunt: quid sibi uelit.	car. cxcv. A.
Si rex israel est: quid sibi uoluerit.	car. cxcix. R.
Si filius dei es a latrone ironice dictum.	car. ccii. G.
Similitudo spiritualis siue species intelligibilis: quid sit: & quibus/ & ad quid formetur.	car. xxxi. K.
Singulare mariæ priuilegium fuit stare iuxta crucem men- te constanti.	car. ccvi. C.
Sitis dñi iesu acerbitas: & cur dolores sitim exasperent.	car. ccix. A.
Solis motus per septénarium.	car. lxxvii. T.
Spiritum primo & maxime generare non corpus.	car. xxii. E.

Spiritus triplex ad inuicem ordo scđm cōtinēs & cōtētū.	car. ccxxiii. F.
Spiritus sanctus superueniet in te.	car. xxiii. G.
Spūm ultra septem horas cōtineri nō posse salua uita.	car. lxxviii. D.
Spiritus sanctus quomodo sit in homine.	car. lxxxiii. D.
Spiritus in quo symeon uenit in templum.	car. lxxxvi. Q.
Spiritus quidem promptus est: quid sibi uelit.	car. cli. F.
Spiritus sancti missio cur per tres dies celebretur.	car. ccxxvii. P.
Spiritus sanctus cur non uno simplici nomine nominetur sicut alia	
duæ personæ diuinæ.	car. ccxxviii. S.
Spūs sanctus cur noiet' tertia in summa trinitate psona.	car. ccxxviii. T.
Spiritus tantum cur tertia diuina persona nō dicatur.	car. ccxxviii. X.
Spiritus uitalis ratio.	car. ccxxviii. Y.
Spiritus naturalis ratio.	car. ccxxix. Z.
Spiritus naturalis diuersitas secūdum etatem/unde sit.	car. ccxxix. A.
Spiritus animalis ratio.	car. ccxxix. B.
Spiritus animatorum ratio.	car. ccxxix. C.
Spiritus sancti perfectio.	car. ccxxix. E.
Spūs naturalis: uitalis: & animalis: locus & opationes.	car. ccxxix. F.
Spiritus sancti diffinitio.	car. ccxxxv. N.
Spiritus sanctus unde sit unicus.	car. cxxxvi. R.
Spūm sanctum procedere a filio: ipso filio attestāte pbat'.	car. ccxl. K.
Spiritum sanctum a filio procedere. probationes humanitus	
adinuentæ.	car. ccxl. M.
Spiritum sanctum a patre & filio æque procedere.	car. ccxli. N.
Spiritus sancti completa & explanata diffinitio.	car. ccxli. O.
Spūs sancti in colūbe specie cur primo sit uisibiliter missus.	car. ccxliiii. B.
Spūs sanctus cur in specie flatus secūdo sit missus & datus.	car. ccxlv. C.
Spūs scūs in specie ignis cur tertia uilibili missione datus sit.	c. ccxlv. D.
Speciem concreatam angelis perfectius deum ostendere/ q̄ no-	
stram nobis.	car. xxxiii. X.
Speciem dei qualem habuit Adam sibi cōcreatam/ & qualis post lapsum	
euaserit: qualem item habeamus hic.	car. xxxiii. Z.
Spes duplex.	car. lxxxiii. C.
Speculum optimum in aduersa fortuna.	car. ci. C.
Spe retributionis: aut timore pœne quō obedire liceat.	car. cxxxvi. D.
Spineæ coronæ & sceptrā arūdinea dñi Iesu mysterium.	car. clxxxviii. P.
Sputis cur iudei impeterent saluatorem.	car. clxyiii. L.
Spatium quo christus stetit mortuus.	car. ccxviii. H.

Stella a magis uisa qualis fuerit.	car. lx. A.
Stellarum beneficio saluatorem incarnari non potuisse.	car. lxi. F.
Stellā a magis uisam non fuisse signum necessarium ostendens christi natiuitatem.	car. lxi. H.
Stella a magis uisa regis natiuitatem indicare nequiuit.	car. lxii. I.
Stelle bñficio nō didicisse magos ubi esset rex adorādus.	car. lxiii. M.
Stellam stare supra locum ubi erat puer.	car. lxvii. B.
Sterilem & confectam senio concipere uiri uirtute difficilius est q̄ uirginem concipere dei uirtute.	car. xxiii. R.
Stans maria iuxta crucem quæ cogitaret.	car. ccv. V.
Stabat iuxta crucem &c. quid sibi uelit.	car. cx. R.
Sternebant ramos in uiarum margine.	car. xcv. D.
Superiores angelorū ordines esse inferioribus p̄stātiores.	car. v. H.
Subtilitatis dos in corpore glorioso: quid operetur.	car. xlviii. K.
Sudor christi orantis quomodo sanguineo colore tinctus sit.	car. ciii. M.
Surgat a cœna qua ratione iesus.	car. cxiii. F.
Substentari multa & non tangere substentantem.	car. cxxi. X.
Sumendi æucharistiam dispar ratio.	car. cxxv. V.
Subtilitas gloriosi corporis qualis sit.	car. cxxii. H.
Sub lunaria oīa non plene sciri posse creata uirtute.	car. clxxxii. X.
Susceperunt eum ut fuerat prophetatum.	car. cxciii. R.
Suscepit israel puerum suum in cruce pendentem.	car. ccvi. I.
super uniuersam terrā tenebras factas passionis tēpore.	car. ccxi. I.
suppositum & per se unū tertio perseitatis modo apud theologos christianos idem significat.	car. ccxxxi. P.
suppositum & personam non esse penitus idem.	car. ccxxxi. Q.
suspirium/unde proueniat.	car. ccxxxv. M.
substātia secūda non habet perseitatem tertii modi.	car. ccxxxi. O.
T	
Tacebat iesus nec refellebat testes consultissime.	car. clxv. Z.
Tenebre opient terrā: Et caligo populos: qd sibi uelit.	car. lxviii. E.
Tentationi quid obiiendum.	car. lxxiiii. R.
Testimonio quæ sint requisita Epilogus.	car. lxxxiiii. G.
Testamenti domini distributio.	car. cxxviii. R.
Ter negaturū petrū cur dixerit iesus: cū tñ negauerit quater.	c. cxxxiii. P.
Tenete & ducite caute/cur dixerit iudas.	car. cly. A.
Templum ab herode ædificatum.	car. ccxii. O.
Tēporaneam & æternā missionē esse penitus unam.	car. ccxli. Q.

Theauri hominum qui sint/& quæ arcule:cur aperiendi.	car.lxxi.Q.
Timor duplex.	car.lxxxiii.B.
Titulum super crucem iesu cur posuerit pilatus.	car.cxcvi.E.ii.
Tituli crucis supplementum.	car.cxcvii.G.
Tituli crucis domini iesu ueritas.	car.cxcvii.I.
Timere deum quam sit utile.	car.cci.H.
Tolle filiū tuū &c.dictū Abraæ cōplet in dño crucifixo.	car.ccyii.N.
Transitus christi amplitudo.	car.cxii.Z.
Tres dies cur resurrectioni domini iesu celebrandæ ecclesia de- dicauerit.	car.ccxiii.S.
Tres sunt qui testimonium dant in terra expositio.	car.cxliv.Y.
Tres mundi ab antiquis figurati.	car.ccxliii.Z.
Tres termini in tribus primis propositionibus iohannis:Tres diuinas personas manifestant.	car.xxxvi.M.
Tristitia tres habet radices.	car.ciiii.O.
Tristitiæ iesus unde sit penitus expers:& unde tristis esse potuerit usq; ad mortem.	car.cy.Y.
Tristitia & dolor sanctæ mariæ qualis fuerit.	car.cx.S.
Trina petri negatio quomodo se habeat.	car.cxxxii.M.
Trine negationis petri uarietas.	car.cxxxiii.O.
Tristitia quomodo somnum adducat.	car.clii.G.
Tristitia quæ parit uigiliam.	car.clii.H.
Tribus diebus aliud significare q̃ tres dies.	car.ccxix.M.
Trium personarum diuinarū nominis ratio.	car.ccxviii.D.
Tronus tuus &c.quo sensu dictum sit.	car.iii.C.
Turbatam esse mariam salua uirtute:imo per uirtutem.	car.xix.L.
Turbatio mariæ quālis fuerit.	car.xix.M.
Turturis oblatis lege purgationis ratio.	car.lxxix.H.
Turturem/colūbum/& agnum pro matre offerri dum purgatur:non pro filio dum offertur.	car.lxxxi.V.
Turbatio iesu qualis sit.	car.cxxx.X.
Tuam ipsius aīam pertrāsibit gladius:quid sibi uelit.	car.cx.T.
Tui erant:quid sibi uelit.	car.cxlvi.K.
Tu es rex iudeorum/cur pilatus potissime interroget.	car.clxxiii.F.
Tu es rex iudeorum:quid sibi uelit.	car.clxxiii.H.
Tunicā incōsutilē dñi cur carnifices non diuiserint.	car.cxcviii.N.
Turbarum christum comitantium distinctio.	car.xcyi.L.

Vado ad patrem/qa maior me est: quid sibi uelit.	car. cxxxviii. T.
Vallis syloe: & uallis iosaphat: quæ presagiant.	car. xcii. R.
Verbum quid sit strictim declaratur.	car. xxv. V.
Verbum inter omnia animalia habet solus homo.	car. xxx. D.
Verbum angeli unde sit perfectius uerbo hominis.	car. xxx. E.
Verbū dei unde sit pfectissimū/semper idē/& oīno inuariabile.	car. xxx. F.
Verbi humani diffinitio: & eius declaratio.	car. xxx. G.
Verbi humani causæ secundum quatuor causarū genera.	car. xxxi. L.
Verbum de ueritatibus catholicis fide acquisitum cur falsum esse non possit.	car. xxxi. O.
Verbo bono formando quæ sint opportuna.	car. xxxii. S.
Verbum sanctorum angelorum unde sit nostro perfectius.	car. xxxii. T.
Verba quæ habent sancti angeli & quot.	car. xxxiii. A.
Verbum in Dæmone posse duplicari/in homine esse unicum in hac uita.	car. xxxv. C.
Verbi dei perfectiones quibus angelorū & hoīum uerbū caret.	car. xxxv. F.
Verbum dei semper esse productum & semper pducī.	car. xxxv. G.
Verbum hominis non esse filium hominis/neq; uerbum angeli filius angeli.	car. xxxv. H.
Verbum dei quomodo sit in deo & apud deum.	car. xxxvi. I.
Verbum caro factum est expositio.	car. xliii. Q.
Verbum caro potius q̄ homo factum est multis de causis dixit Euangelista.	car. xliii. R.
Verbum caro quomodo sit factum.	car. xliiii. S.
Verbi personæ & naturæ hominis unio/quō se habeat.	car. xlv. T.
Verbum semper a deo esse genitum: & semper gigni.	car. xlvi. Z.
Verbum dei unicū esse necessario: neq; posse multiplicari.	car. xlyi. A.
Vegetabilia & sensibilia non sunt persona.	car. cccxxi. R.
Velum templi: quid sit.	car. ccxii. P.
Veli templi scissio: quid indicauerit.	car. ccxiii. Q.
Ventus unde dictus sit spiritus.	car. ccxxx. H.
Venit princeps mundi huius de quo dictum sit.	car. cxxxix. X.
Velauerunt faciem eius/quomodo intelligi debeat.	car. clxx. P.
Vestimenta super Asinam poni/& Christum super Asinum uehi: quid sibi uelit.	car. xciii. X.
Vestimenta a turbis strata in uia quomodo fuerint.	car. xcv. C.
Vestimenta & ramos in uia sternere turbas: quid sibi uelit.	car. xcy. E.
Vestimenta quæ deposuit Iesus loturus discipulorū pedes.	car. cxiii. H.

Vestimēta cur sciderit Cayphas audita rñsione Iesu.	car. clxvii. I.
Veste alba cur Herodes Iesum induerit.	car. clxxxvi. D.
Versutia ministri qui alapa pcussit dñm Iesum Annæ rñdētē.	car. clxii. I.
Veritatis amplitudo.	car. clxxvii. A.
Veritatem assequendi uia.	car. clxxvii. B.
Veritas uegetabilium.	car. clxxviii. C.
Veritas sensibilium.	car. clxxviii. D.
Veritas rationalium/ & primo angelorum.	car. clxxviii. E.
Veritas & falsitas hominum.	car. clxxix. K.
Veritas in cognoscente/ quomodo se habeat.	car. clxxx. P.
Veritas integra solus deus est: & in solo deo.	car. clxxxiiii. G.
Veritatis integre diffinitio.	car. clxxxiiii. H.
Vexatores dñi Iesu post secūdum examen qui fuerint.	car. clxx. O.
Vidimus gloriam eius/ quare scripserit ioānes.	car. xxviii. Y.
Videntes filii dei & c. expositio.	car. l. T.
Videntibus illis eleuatus est: expositio.	car. ccxx. O.
Vigilate & orate: ut nō itretis in tētationē: qd sibi uelint.	car. cli. D.
Violentia secunda radix inuoluntarii.	car. xcii. O.
Virginitas cur in Maria primo cœperit cōmendari.	car. x. E.
Virginitatis Mariæ excellētia sup matronarū affectū quīs honestū. c. xi. F.	
Virginitatē quæ rōnes uideant ostēdere nō esse uirtutem.	car. xi. G.
Virginitas unde habeat uirtutis rationem.	car. xii. H.
Virginitas unde sit irrecuperabilis creata uirtute.	car. xii. K.
Virginitatem a solo deo posse restitui.	car. xii. L.
Virginitatis utilitates.	car. xiii. M.
Virginitatē Mariæ coniugium ostendit excellētissimam.	car. xiiii. Q.
Virginitatē cur cōcipiētes amisisse ea corpis parte oporteat.	car. xlvii. D.
Virgo Maria quō in cōceptu uirgo necessario pmanserit.	car. xlvii. E.
Virginitatis claustra xps nascēdo in mře uiolare nō potuit.	car. xlix. Q.
Virginis Mariæ urbana gratitudo Magis ostēsa.	car. lxxiii. C.
Virginem matrem plus dedisse filio q̄ parentes ambo filiis donare possint.	car. cxvii. D.
Virginē matrē cū suo filio ultimā cœnā legalē cœnauisse.	car. cxyii. E.
Virtuosus uirtutis materiam sibi non facit.	car. xii. I.
Virtutes heroicæ perfecte sunt.	car. xiii. O.
Virtus altissimi obūbrabit tibi: declaratio est antecedētium.	car. xxiii. I.
Virtus per gratiam p̄stita operatur iuxta naturæ metas.	car. xxy. S.
Virtute & māsuetudine acqrēda a xpo regna mūdi: nō armis.	c. lxxii. B.

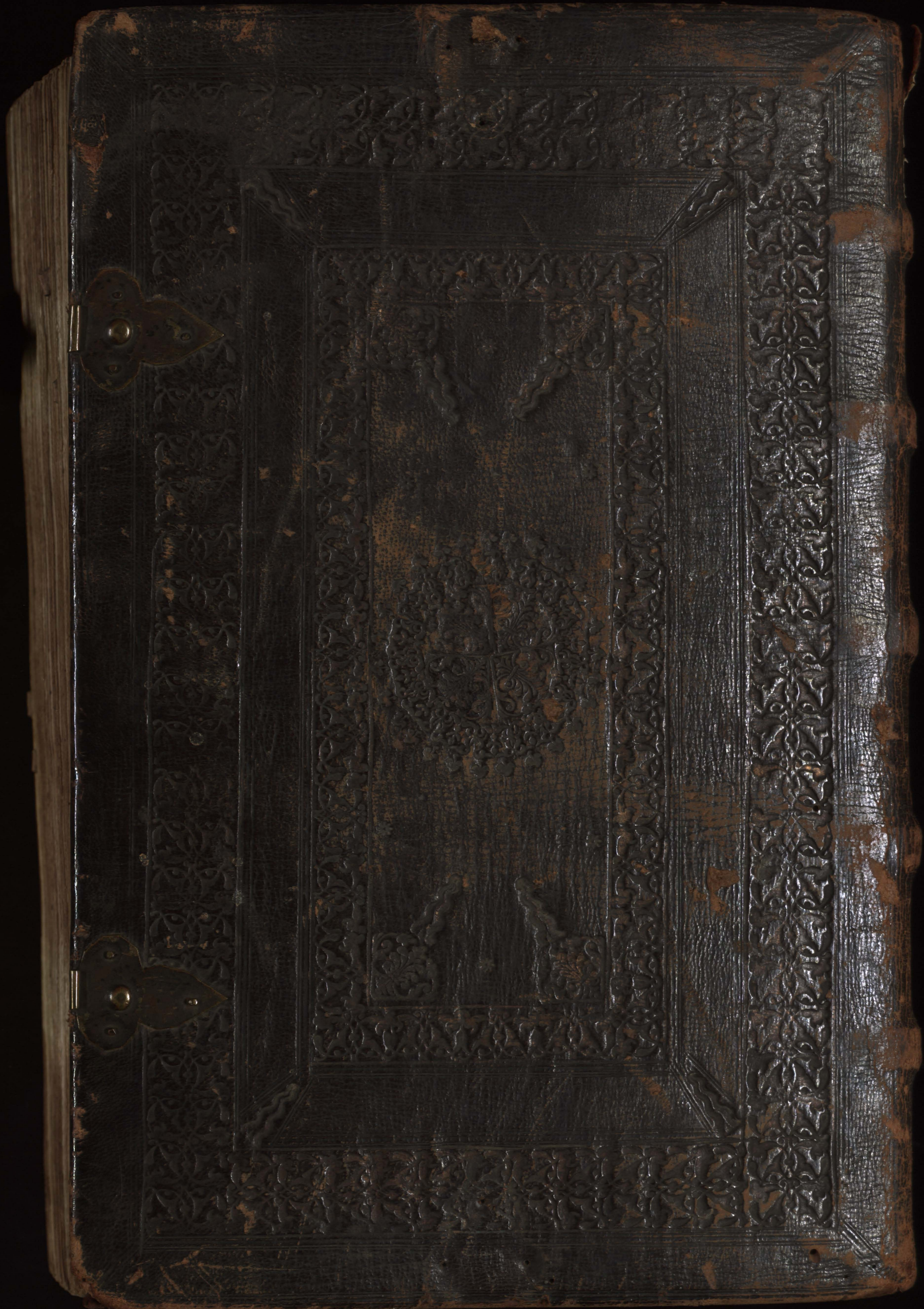
Virum non cognosco.	car. xxii. D.
Vinctum unum cur dimitterent iudei in pascha.	car. cxi. Y.
Vinctum insignem cur de barraba dixerit euangelista.	car. cxi. A.
Vitam habent multa: Deus solus uita est.	car. xxxviii. R.
Vita erat lux hoīum: & lux in tenebris lucet: quid sibi uelit.	car. xl. A.
Vita erat lux hominum.	car. xl. C.
Vmbra mortis non morte detentas patriarcharū animas.	car. lvii. S.
Vnde fiat in hominis mente deceptio.	car. xxxi. N.
Vnicum uerbum in quatuor primis propositionibus euangelii Ioannis.	car. xxxvi. L.
Vnā creaturā simul esse in diuersis locis: & differēter in multis.	c. cxi. B.
Vniuersam cohortem cur congregauerint milites uerberato domino iesu.	car. clxxxviii. N.
Vnitatis ecclesiæ in uno capite ratio.	car. ccxxxvi. X.
Vocabit' filius dei declarat qd' dixit filius altissimi uocabit'.	c. xxiii. O.
Vocales littere a natura septem.	car. lxxviii. A.
Volendi & nolendi modi.	car. ciii. P.
Voluntates in domino iesu duæ.	car. cv. X.
Voluntas increata tristari nequit.	car. cvi. A.
Voluntatis portio superior: & inferior quō sumatur.	car. cvi. B.
Voluntatis iniquæ pessima conditio.	car. clxv. T.
Volita si contristant: lamentum tñ non adducunt.	car. cix. O.
Vt sisterent eum domino: quid sibi uelit.	car. lxxx. Q.
Vt non traderet iudeis cur dixit dominus iesus.	car. clxxv. M.
Vulvæ nomen non obscena sonare.	car. lxxxi. S.
Vuluam/quid uere aperiat.	car. lxxxi. T.
Vsq; ad mortem: quid sibi uelit dicens dominus iesus.	car. cvii. E.
Vxor pilati: similis Euæ: Pilatus similis Adæ.	car. clxxvi. X.
Vxor pilati: quid sit in somniis passa.	car. clxxvi. Y.
Finis.	

Erratorū correctio quæ pars horū uoluminū habet.

In numero chartarū hi sunt errores. pro. lxxxix. habetur. lxxxiiii. pro. xcvi. habetur. xvii. pro. xcvi. habetur. nihil. pro. cvi. habet. cix. pro. cxl. cxli. cxlii. habetur. cl. cli. clii. pro. clxiii. habetur. clxvii.

In codicis scriptura hi sunt errores. charta. xxii. semipagina prima. linea. xix. finem uero carentiam amplitudinis pro finis uero carentiā amplitudinem. Charta. xxvii. semipagina secūda/linea. xxxiii. malorū hære.

sum pro malarum. Char. xxviii. semipagina prima linea. xii. edixerit pro
edisserit. charta. xxxi. semipagina secunda. linea. xxvii. notia pro notitia.
char. xxxvi. semipagina secunda. linea. xvii. orōnis partes pro parte. char.
xxxix. semipagina prima. linea. viii. artificium pro artificū. & linea. xxix.
efficiente pro efficientem. char. xlvi. semipagina prima. linea. xiii. nauita
tem pro natiuitatem. char. lii. semipagina secūda. linea. xiiii. irascibili pro
irascibilis. char. lv. semipagina secunda. linea. xii. illulisse p illuxisse. char.
lvi. semipagina secūda. linea penulti. apparuit pro aperuit. char. lxi. semi
pagina secūda. linea penulti. dicit pro didicit. char. lxiii. semipagina pri
ma. linea. xxi. indiciis pro indicis. char. lxiiii. semipagina prima. linea. vi.
munerimus pro muneribus. char. lxxv. semipagina prima. linea. xxix. ob
somnia pro obsoniorū / & prosonetam pro proxenetā. char. lxxviii.
semipagina prima. linea penultima. fidem pro finem. char. lxxxiii. semi
pagina secūda. linea. xxxi. cradamus pro credamus. char. lxxxviii. semipa
gina prima. linea. vi. libertatis pro liberalitatis. charta. xc. semipagina pri
ma. linea. xvi. blebis pro plebis. char. xci. semipagina priā. linea. xxiii. pha
risaica declinare pro pharisaica declinaret. & linea. xxxiii. ab origina
rum pro ab originum. char. xcix. semipagina secūda. linea ultima in hac
dictione necessitate transposite sunt litteræ. char. cy. semipagina secunda
linea. xx. latis pro satis. char. cxxvii. semipagina secunda. linea. xxxvi. ma
nus pro munus. char. cxxix. semipagina prima. linea. xiiii. idē pro diem.
char. cxli. semipagina prima. linea. xiii. lingua putrida seipsis fracescunt/
pro ligna putrida seipsis flaccescunt. char. cxlvi. semipagina prima. linea
xxxiiii. interficendo pro interficiendo. char. clv. semipagina secunda. li
nea. xvi. domini pro dominii. char. clvi. semipagina secunda. linea. xiiii.
dextrera pro dextera. char. clvii. semipagina prima. linea. iii. minturnio
pro minturnis. char. clviii. semipagina prima. linea. xi. rogarem pro roga
re. char. clxxxi. semipagina prima. linea. xxxvii. sbæ pro substantiæ. char.
cxc. semipagina prima. linea pma. licostratos pro lithostrotos. char. cxcv.
semipagina secunda. linea ultima. dhærebat pro adhærebat. char. cc. se
mipagina secunda. linea. vii. fides pro fide. char. ccii. semipagina secūda.
linea. iii. blaffemat pro blaffemabat. char. ccxv. semipagina secūda. linea
xviii. cor re pro corpore. char. ccix. semipagina prima. linea. xxvii. do ut
lorem pro dolorē. & linea. xxx. ultima pœna pro ut ultima pœna. char.
ccxxi. semipagina prima. linea. iii. a cœlis pro cœlis sine a ppositione.

Marci
VIGERII
Decachordū
Christianum

46
9

Cim. 68
a

E